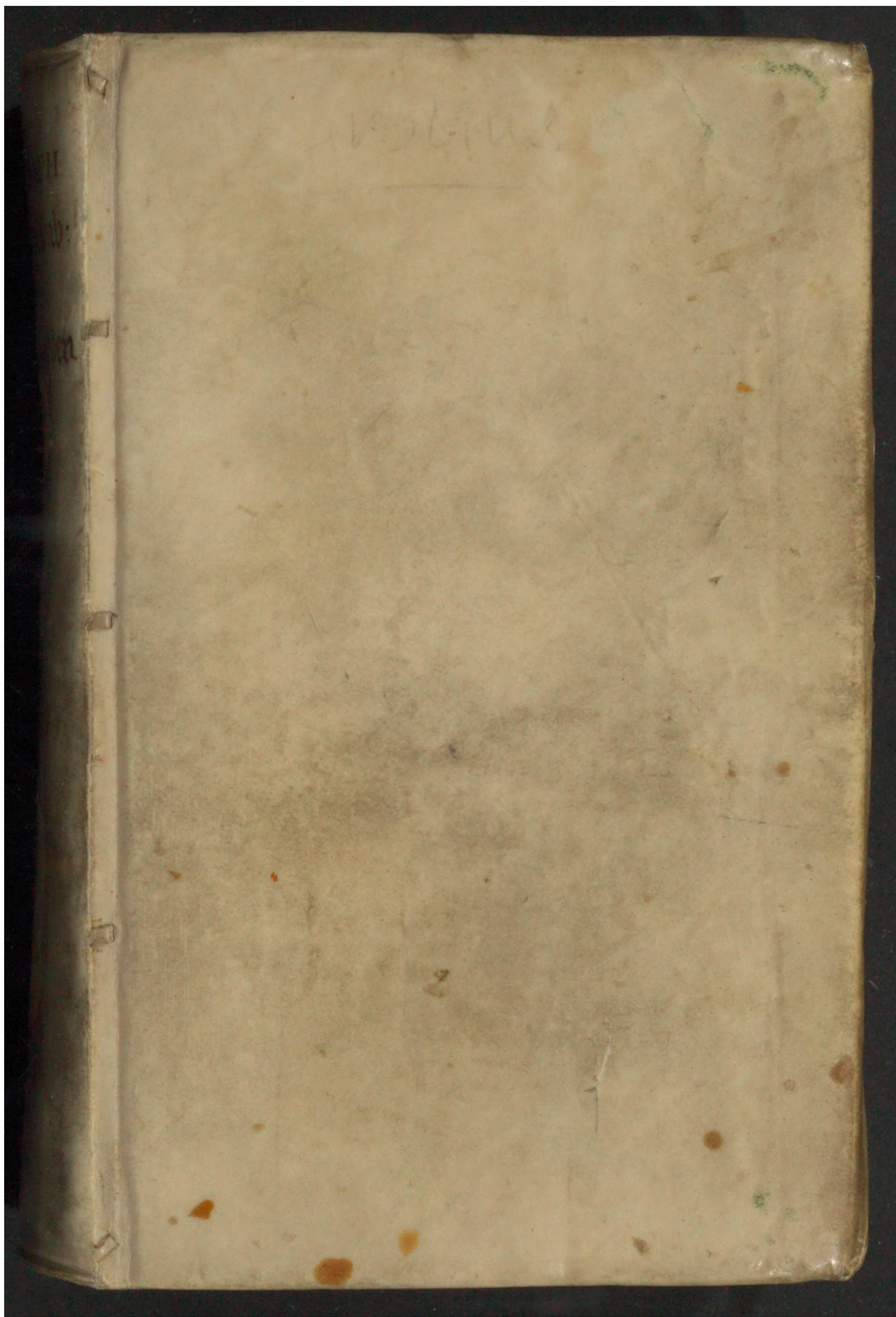
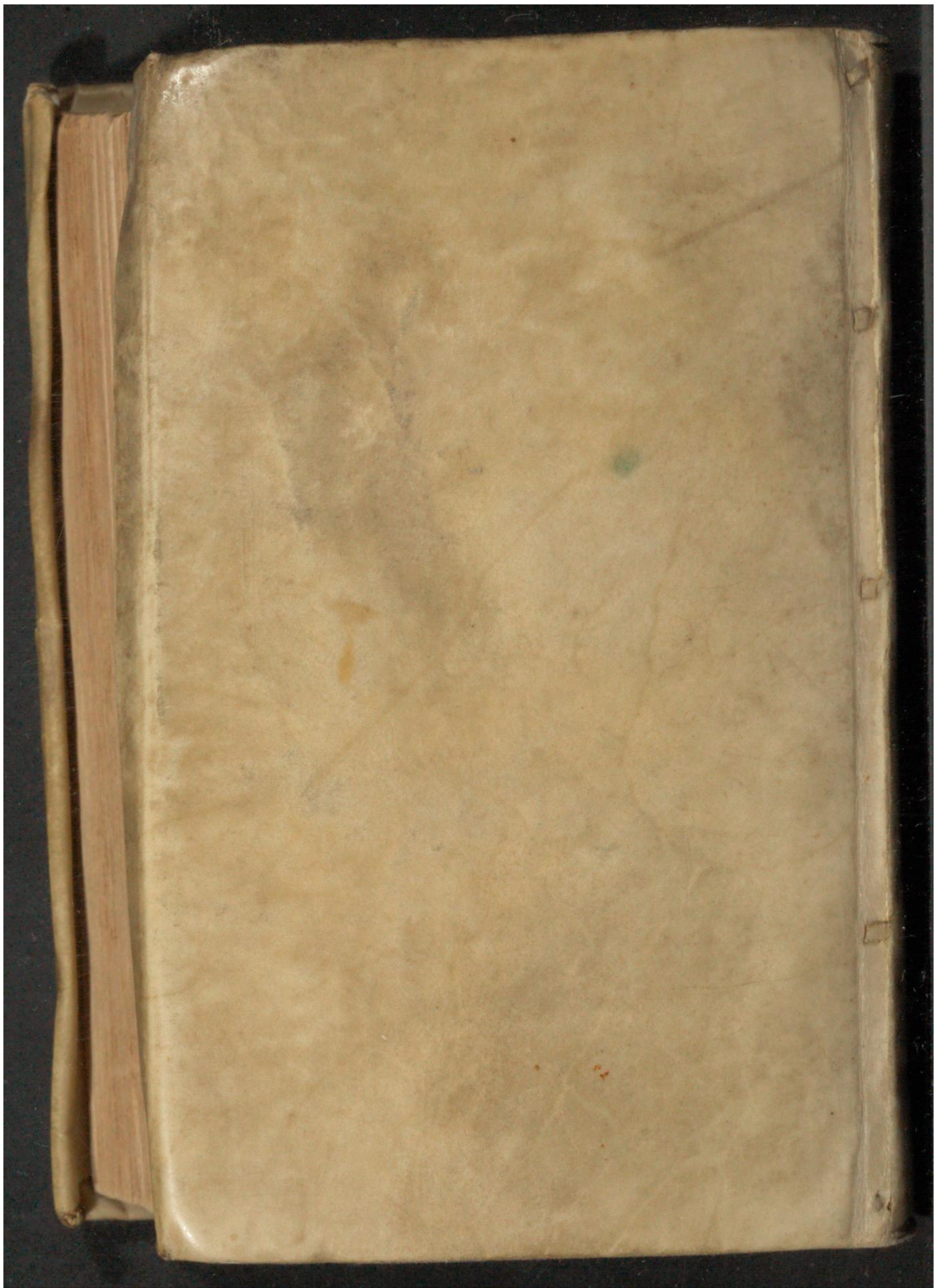

A. KOERBACH
Algem: woordenb:
der
Bastaardwoorden

652

L

54

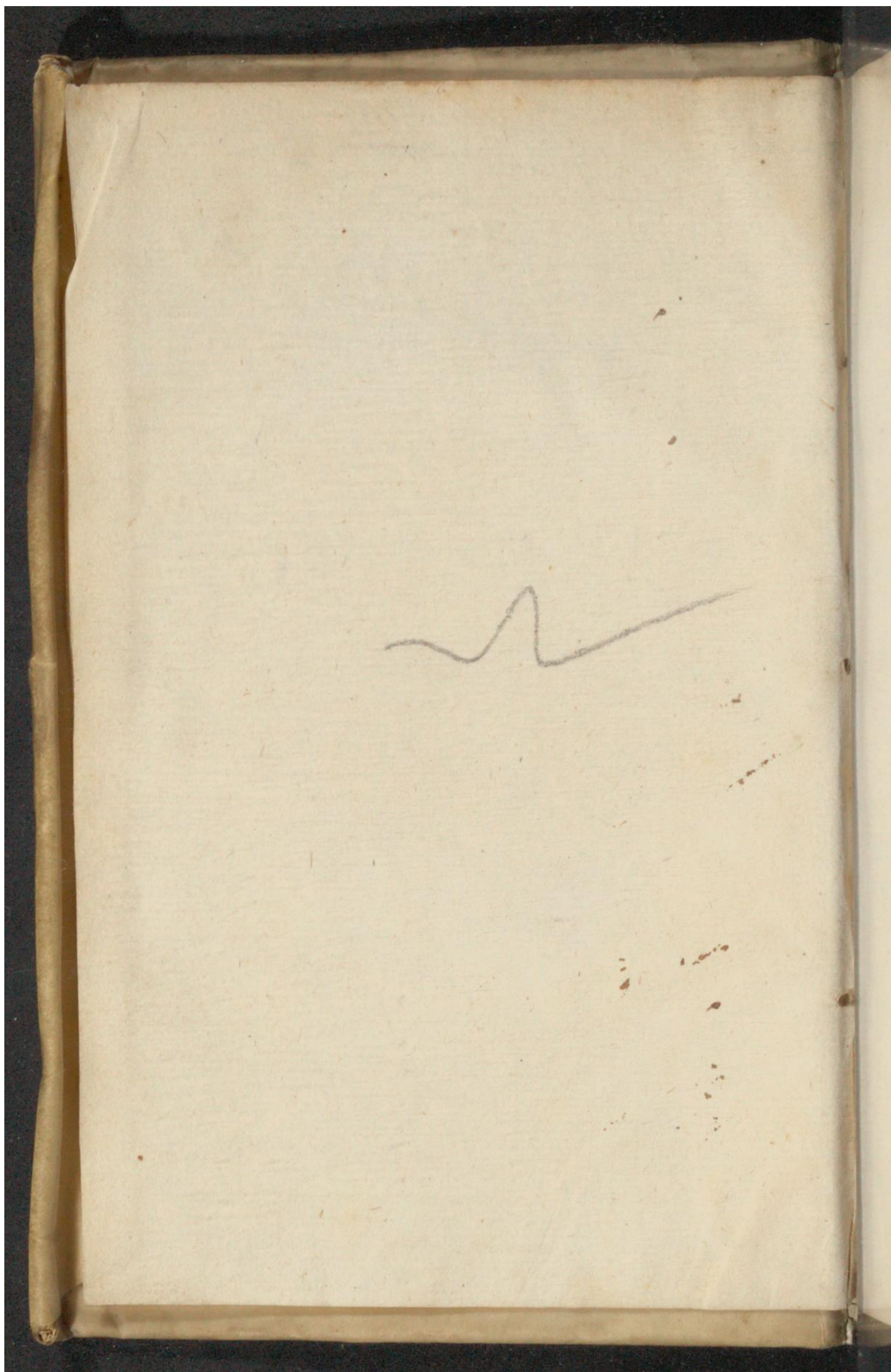

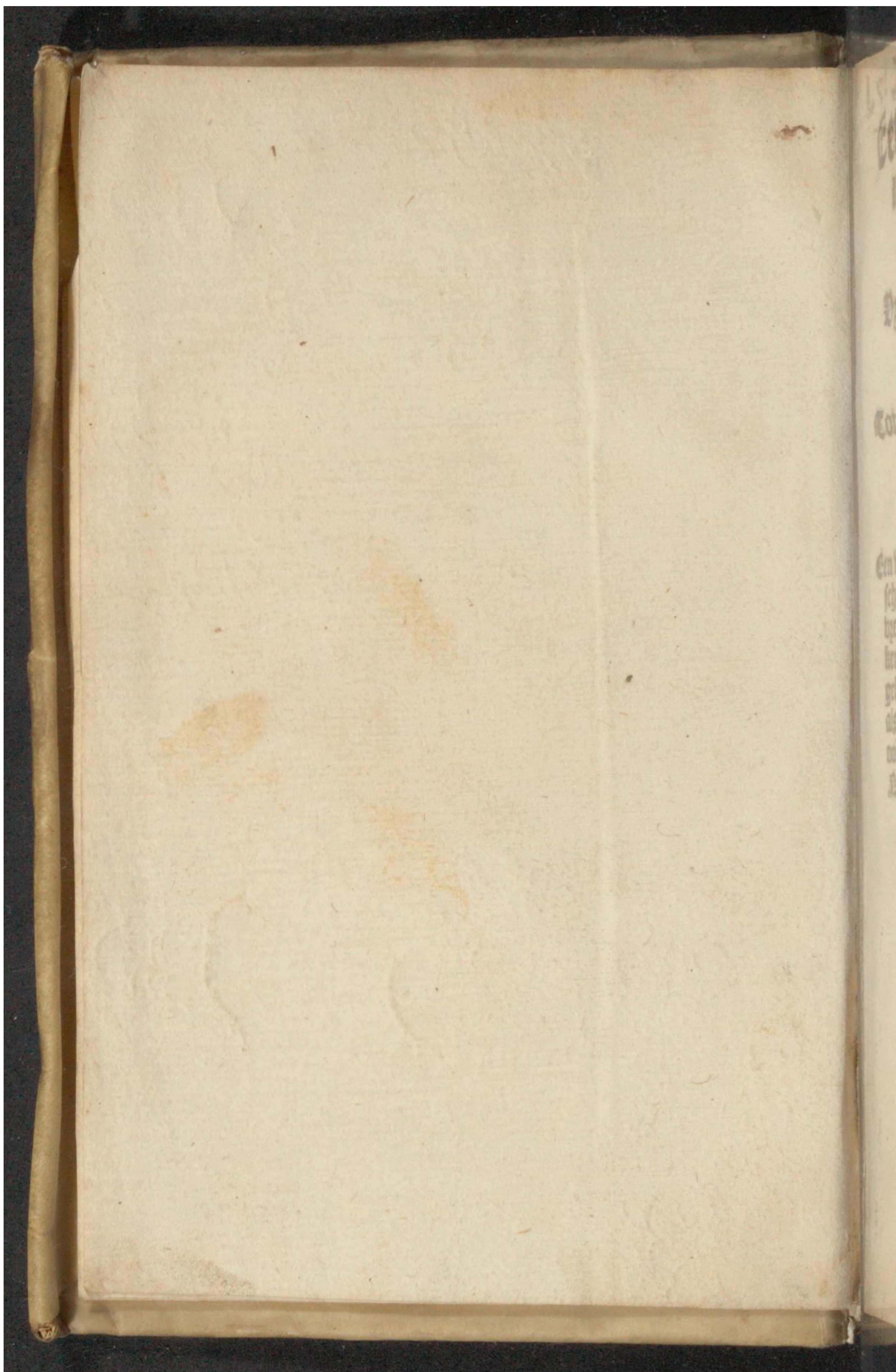

Auctor ob hunc librum in vincula Conjectus, in iisque mortuus est.

Een Bloemhof van allerley lieflijkheyd sonder verdriet

geplant door

Vreederijk Waarmond / ondersoeker der waarheyd/

Tot nut en dienst van al die geen die der nut en dienst uyt trekken wil.

Of

Een vertaaling en uytlegging van al de Hebreusche/ Griecksche/ Latijnse/ Franse / en andere vreemde bastaart-woorden en wijsen van spreeken/die ('t welk te beklaagen is) soo inde Godsgeleertheyd / regtsgeleertheyd / geneeskonst / als in andere konsten en weetenschappen / en ook in het dagelijks gebruyk van spreeken/inde Nederduytse taal gebruykt worden / gedaen

door

Mr. Adr. Koerbagh / regtsgel. en geneesmr.

t'Amsterdam/
Gedrukt voor den Schrijver.
In 't jaer 1668.

Goetgunstige

LEESERS.

DAt de Grieken tot groote weetenschap en geleertheyd zijn gekomen / is niet seer verwonderens waardig: dewijl die niet van nooden hebben gehad eens anders taal of taalen met groote kosten en nog grooter moeyten / en met verlies van eenige jaaren leevens tijd / te leeren: want sy allerley konsten en weetenschappen hebben geschreeven gehad in hun eyge taal / en deselven hebben sy in hun eygen taal geleert. Maar het is grooter verwondering / dat eenige onder ons / die voor eerst een andere taal of taalen met groote kosten / en nog grooter moeyten / en met verlies van veel jaaren leevens tijd / hebben moeten leeren / om dat in onse taal tot nog toe niet sonderlings beschreeven is / tot soo groote geleertheyd en wijsheyd in allerley konsten en weetenschappen sijn gekomen / datse niet alleen de Grieken sijn gelijk geworden in kennisse en verstand /

 maar

maar ook overtreft en te boven gegaan ſijn. Hoe veel te meer ſouden wy de ſelven dan wel te boven gaan en overtreffen: wanneer alle konſten en weetenſchappen in onſe eyge taal beſchreeven waren / ſoo dat men niet genoodſaakt was met groote koſten / moeyten / en verlies van onſe eerſte jeugt (inde welke men allerbekwaamſt is de beginſelen der weetenſchappen te leeren) andere taalen te leeren / om tot de weetenſchappen te komen. Waar door men van ſijn eerſte jeugt / na datmen eerſt onſe eygen taal / dewelke ik agte de heerlijkſte / rijkſte / en beduytſaamſte taal der waereld te ſijn / wel hadden leeren boekſtaaven / of ſpelden en leeſen / en wat hadden leeren ſchrijven en rekenen / dan voorts ſik konde oeffenen of geoeffent worden in de eerſte en voornaamſte beginſelen der wiskonſt / ſynde de grondſlag van alle konſten en weetenſchappen / en een voornaam behulpmiddel om het verſtand en oordeel te ſcherpen / en om alles na rede en waarheyd uyt te leggen. En als dan daar na in de andere konſten en weetenſchappen / elk daar ſijn genegentheyd toeſtrekte ſik konde oeffenen of geoeffent worden altemaal in 't Duyts / wat ſoude men dan al tijd kunnen uytwinnen om die te kon-

konnen besteden in 't ondersoeken en ondervinden van nog verborgene oorsaaken / om de selve uyt te vinden / en de weetenschappen en konsten daar door te vermeerderen. 't Welk men nu soo wel niet doen kan / om dat men genoeg te doen heeft met de vreemde taalen / daar men seer veel tijd in verspilt / te leeren. Dog om het daar toe te brengen / dat de konsten en weetenschappen in de Nederduytse taal mogten beschreven worden / soo is noodsaakelijk / datter eerst allerhande ligte benaamingen / en wijse van spreeken in de konsten en weetenschappen gebruykelijk / bedagt worden / waar toe ik my / op 't spoor van een of twee die stuks gewijs sijn voorgegaan / op 't hoogste heb bevlijtigt / en my daar toe nog meer sal bevlijtigen / dat de grondslag mogt ter degen gelegt worden / dat alles op 't heerlijkst eens in onse Nederduytse taal mogt voor den dag komen / en dat al die duystere en vreemde bastaart woorden verworpen wierden / om meer en meer met gemak in konst en weetenschap te konnen voortgaan. En vorders het en komt niet wel / dat de regtsgeleerden / schoon seer in de Latijnsche ende in die Schotse en Barbarische taal / geoeffent / de selven gebruyken in onse Nederlantse taal.

De rede waarom is / om dat sy schuldig zijn en verpligt / an die geene die by hunlieden komen om raadvraaging in hun regtssaaken / soodanige raadgeeving te geeven ('t zy mondeling of by geschrift) die duydelijk en klaar is / en vande raadvraagers kan verstaan en geleesen worden / 't welk niet en kan geschieden / soo lang men soo verwart spreekt en schrijft. Want al het meeste volk onkundig die vermengde taal / kan niet anders oordeelen / als of dat sy geduurig bedroogen worden / of dat die geene / welkers spreeken en schrijven men behoorde te verstaan / niet en willen (op sen Caligulaas) dat men het verstaat: welke beyde vermoedens die geene / die beschermers des regts willen sijn / behoorden van hun te weeren. Vermoedens sijn 't maar / dog die evenwel by al het meeste volk op geen slegte reden / soo het meynt / gegrond sijn. Het sy verre / dat wy niet beter soude weeten als dat het maar vermoedens sijn / en dat de oorsaak maar is de nalaatigheyd der voorouders / gelijk Merula segt / die hun niet veel en bekreunde om de weetenschap der regtsgeleertheyd / of van andere konsten in hun taal te brengen / als die veel yveriger na de wapenen / gelijk een seker ander schrijver segt / als

als na de geleertheyd waren. Dog kan die nalaatigheyd der voorouders nu ter tijd by de nakomelingen / die nu wat meer van de geleertheyd / als van de wapenen houden / ligtelijk met een weynig oeffenings gebetert worden: want de moeders taal leertmen sonder veel moeyten / ook is 't schande / segt Erasmus, dat iemand een vreemdeling is in die taal daar in hy gebooren is. En soude / de heeren regtsgeleerden / daar in voorgaande / de andere overrige / die mede als van de regtsgeleertheyd afhangig sijn / en soo ervaren niet waren / altemaal willigtijk en gemakkelijk volgen: want die soude daar door van een groote moeyte en last / en de andere luyden van een hoope verwarring en brabbeling verlost sijn. Ik kan niet bemerken / dat sy daar door minder winst of voordeel in toekomende soude trekken als sy nu doen / ter waereld niet mijns oordeels. Of datter daarō meer de regtsgeleertheyd / of 't geen vande regtsgeleertheyd afhangig is / souden oeffenen / als 'er nu doen / dat kan ik ook niet sien. Van de regtspleeging voor de heeren regteren / en der selver gewijsdens / als ook vande beveelen / insettingen willekeuren vande landsbestierders / of bestierders van steden / al mede op die selve

wijse/ en sullen wy nu niet/ om niet te lang te syn /van seggen : maar sullen alleen dat voortbrengen / dat de Staaten van Holland eertijds de Graaven van Holland / die uyt Beyeren / Henegouwe / of Bourgonje/ daarmen geen Nederduytsch en spreekt / afkomstig waaren / voor een wet / die sy nevens andere wetten mede mosten besweeren na te komen / oplëyden / dat sy alle saaken 's Lands stand raakende in goed Nederduyts mosten verhandelen / en insettingen/ bevelen / wetten of voorregten mede in die selfde taal / op datse van een iegelijk soude konnen verstaan worden / laaten beschrijven. Sy konnen selfs eens by hun selfs oordeelen / wat van de saak zy. Veel minder voegt het de Godsgeleerde in hun schriften en vermaaningen tot de gemeenten en in de gantsche Godsdienst/ sodanige vreemde onverstaanbaare woorden te gebruyken/ gelijk sy gebruyken / en dat uytdrukkelijk tegen de vermaaning des gesants Pauli, die niet en wil / datmen tot de gemeente sal spreeken in een vreemde taal/ en die ook nutter agt/ maar vijf woorden te spreeken / die verstaanbaar/ als tien duysent / die onverstaanelijk syn. Ik agte oversulks dat die boven al sik moeten wagten en onthouden/

soodaanige taal te spreecken / of liever de gemeene taal met soodaanige woorden en wijse van spreecken te doormengen / die by het gemeene volk onverstaanbaar sijn. Dewijl sy voorgeeven / verkondigers te sijn van die dingen / waar des menschen eeuwig welvaaren of kwalijk vaaren in gelegen is. Ik kan ook niet sien / dat het de leeraars kan nadeelig zijn in hun winst of voordeel. Maar of my iemand voorwierp / seggende / dat is buyten u beroep van de Godsgeleertheyd / te oordeelen? Die sy tot antwoord / dat het niet en is buyten mijn beroep / nog ook buyten imants beroep en dat my / en een yder / die bekwaamheyd heeft / sulks vry staat / van goddelijke dingen te spreecken en de selve te ondersoecken : ook en ben ik niet gehouden / nog ook iemand is gehouden (alhoewel 't meer als te veel gebeurt) een ander volkomentlijk te bevelen en toe te vertrouwen dat geen / waar in of eeuwig welvaaren of eeuwig kwaalijk vaaren in gelegen is / en dat op bloot seggen aanneemen / of men het verstaat / of niet en verstaat? 't Welk ik ongerijmt agt / en 't was wel te wenschen / dat het soo verre gekomen was / dat nimant sulks meer en behoefde te doen. Dan dats verlooren gewenscht /

iets dat niet mogelijck is / om dieswil dat de meeste menschen seer traag en nalaatig zijn (eenige evenwel zijn onvermogen) in het ondersoeken van 't eeuwige welvaaren/ en in het tragten om te bekomen het hoogste goed of geluk. Eensdeels om dat hun voet gegeeven word van het selve te mogen een ander betrouwen en daar op gerust te sijn / daar sy nochtans in neerings saaken/ koopmanschappen en andere dingen meer/ niet seer ligt iemant en betrouwen / ten sy sy eerst wel nauw hebben ondersogt of het hun dienstig is of niet: weetende in die gelegentheyd seer wel te pas te brengen het waare spreekwoord / die ligt gelooft / word ligt bedroogen. Anderdeels om die moeyten en arbeyd/die sy gemeene luyden oordeelen / datter in sijn / en verlies van tijd / te schouwen/ agtende dat het veel beter/altoos ligter en gemakkelijker is/ een ander te vertrouwen/ als selver moeyten doen. En alle tijd / die anders besteet word als om geld te winnen / hoewelse ook besteet word / word (soo het schijnt) geagt by de menschen als verlooren tijd. Want om geld leert de leeraar / en verkondigt Gods Woord: de voorspraak beschermt sijn meesters saak om geld/ siekten worden om geld by de genees-

mee-

meester geneesen/ de koopman en winkelhouder verkoopen en verhandelen de waaren om geld/enz. In 't kort 't is al om geld te winnen/ datmen sijn tijd moet besteeden. Soo dat het uyterste eynd van alle dingen my schijnt te sijn geld winnen. En dewijl nimant eenige weetenschap of konst angeboren word/ maar datse door onderwijsing/ en oeffening verkregen word: soo sullender/altijd onderwijsers/ leeraers en meesters van nooden sijn/ soo wel in Goddelijke als menschelijke saaken. By gevolg soo salder ook altijd wel geld gewonnen konnen worden/ en daarom heeft men daar voor niet te sorgen/ dat dat immermeer sal ophouden. Derhalven kan ik niet sien/ waar toe het van nooden is/ja het is onnodig/dat de leeraers onderwijsers en meesters in het algemeen/ de weetenschap en konsten de leerlingen soo duyster/ swaar/ en droevig voor oogen stellen/ om dat het leeven der menschen kort is/ en de weetenschappen en konsten/alhoewel klaar voorgestelt/ lang sijn/ ja by na oneyndig: te weten/in sik selfs en wy sijn eyndig/ soo dat niemant sik behoeft in te beelden tot volkomenheyd van eenige konst of weetenschap te sullen komen/ om te konnen seggen dat hy volleert
was/

was / en datter niets tot die konst of weetenschap meer soude konnen bedagt werden van imant. Soo dat ik oversulks agte / en oordeele / dat het beeter / raadsaamer / en oorbaarlijker is / dat men tot de oneyndigheyd van konsten en weetenschappen baant en bereyd een seer gemakkelijke weg / om verder en verder te konnen voortgaan; dan datmen blijft betreeden een ongemakkelijke weg/daar men niet veer kan op voortgaan/ voor eerst om de ongemakkelijkheyd des wegs/ ten anderen om die kortheyd des leevens. De genees-meesters/heelmeesters/en kruydmengers / welkers konstwoorden mede altemaal Grieks sijn / of Latijn/ hebben / als seer wel weetende die spreuk / het leeven kort / maar de konst lang / evenwel al getoont in eenige dingen / dat sy de konst / die lang is / en ook swaar door die vreemde benaaming / niet langer of swaarder / maar liever korter of ligter/door ligter benaaming / wilde maaken : waar over sy ook te prijsen sijn. Sy en hebben ook niet eens vrees / geloof ik / datter een meerder of minder hun konst sal leeren / anders als dieder sin in heeft / gelijk nu ook geschied. Of ook niet / datse daar door minder winst of voordeel in toekomende soude hebben/

als

als ſy nu hebben. Al waart dat ſy de gantſche geneeskonſt / met al het geen daar aanhoort / in 't goed Nederduyts beſchreeven: het welk mogelijk mede metter tijd wel geſchieden ſal / al was het ook dat de een of de ander onder hun / 't welk ik niet en geloof / door afgunſt een weynig beſeten / het niet gaern ſien ſoude / dat een ander ligter weg voorgeſteld wierd / als hy gewandelt had: dog die trooſte ſik daar mede / datter metter tijd wel meer andere dingen ſullen geſchieden / die ligtelijk eenige anderen ook niet gaerne ſien ſouden / datſe geſchieden. Dat het in de voordere konſten en weetenſchappen / als ook in het dagelijks gebruyk van ſpreeken / mede niet en paſt / vreemde woorden en wijſe van ſpreeken te gebruyken / blijkt genoegſaam uyt het voorgaande 't geen wy geſegt hebben; ſoo dat het niet noodig is iets meer te verhaalen. Ik verſoek maar alleen an alle de Liefhebbers van de Duytſe taal / dat ſy de ſelve mede gelieve te helpen in 't gebruyk brengen / en die vermengde taal ſoo veel doenelijk is / te helpen weeren uyt het gebruyk. De Grieken hebben met alle vlijt getragt / hun taal te verheerlijken / en beroemt te maaken / de Latijners van gelijken: en 't is hun wel gelukt.

lukt. Waarom soude wy afgeschrikt worden / nog meerder vlijt en naerstigheyd an te wenden / als die luyden gedaan hebben / om onse uytsteekende taal heerlijk / en beroemt te maaken. Te meer dewijl ik niet bespeuren kan / dat het geld winnen / daar elk seer op siet / daar door in eenigen deelen sal vermindert worden / of ophouden. En hier mede wensch ik U. E. goedgunstige leesers alle heyl en welvaart ende verblijve uwen dienstwillige en verpligte

VREEDENRYK
WAARMOND.

Op het Bloemhof

Van

Vreederyk Waarmond / ondersoeker der waarheyd.

MEn opent reets de deur / en hout nu open Hof
In Neerlands braave tuyn / beplant met schoone bloemen /
Die lust heeft tree maar toe / en plukt vry bloemen of /
Bekend / of onbekend / men salse u hier noemen.

En waar sy is van daan / en eerst haar oorsaak nam
En oft een bastaart is / of wettelyk gebooren /
En waar dat elke bloem / eerst aan dees doop-naam kwam /
Dit kan een yder nu uyt dese Waarmond hooren.

Soo dat nu yder een verkrygt syns herten lust /
't Sy regtsgeleerde / arts, 's volks leeraar / ofte leeken,
Die alle in dit Hof / hun graagte word geblust /
Men hoort in suyver Duyts / van God / en wetten spreeken.

Soo

Soo dat nu imant niet/ by imant heeft te gaan
Om 't een of 't ander woord van kunst/ om dat te
weeten
Hy gaa slegts 't Bloemhof door/ tot in de regte
laan/
Daar salt in overvloet / hem worden toegemee-
ten.

Soo wijkt de duystere nagt voor dese klaare Son
En al wat was bedekt/ dat steekt het hoofd weer
boven
Wie dat nu waarheyd lust/ die gaa tot dese bron
Die voor een yder springt / en waard is om te lo-
ven.

Men vlegt dit hoofd een krans / van Myrten en
Lauwrier,
Dat ons de weetenschap / in suyver Duyts wil
leeren /
Ik wensch u Vreederijk / de reede steets bestier/
En dat ghy lang hier leest / in wijsheyd moogt
vermeeren.

Zijt Voor Ider.

Algemeen WOORDEN-BOEK Der BASTAARD-WOORDEN.

A B.

ABalienatie, een verbreemding/ dat is / eens anders eygen-wording / 't welk geschied door verkooping / opdragt van eygenheyd / schenking / verjaaring / ende voorts al waar door den eygenheyd van imants goed an een ander komt. Abalienatie, een ontvreemding / dat is / imants goederen / daar men geen eygenheyd an heeft / te willen / gelijk of men der eygenheyd an had / vervreemden / en den eygenaar den eygenheyd der selver goederen ontvreemden. Abalienatie, een verleyding / af-wijking / af-scheyding.

Abalienabel, vervreemdbaar/ ontvreemdbaar.

Abalieneren, vervreemden / ontvreemden. Abalieneren, verleyden/ af-wijken/ af-scheyden.

Abandon, verlating / opgeeving/ overgeeving. Abandon, bewilliging / toelaating / verlof.

Abandonneren, vergeeven / opgeeven/ begeeven/ verlaaten/ laaten vaaren.

Abba, vader. Dit is een Syrisch woord/'t welkse in de schrift onovergeset gelaaten hebben.

Abbreviatie, een verkorting/ af-korting/ korter-maaking.
Abbreviature, een verkortsel/ korter-maaksel.
Abbrevieren, verkorten/ korter maaken.
Abderen, verbergen/ bergen/ schuylen/ verschuylen.
Abdiceren, ontseggen/af-seggen/ opseggen.
Abdye, een geestelijk woon-huys/ of geestelijke wooning/ daer eenige geestelijcke afgesonderden/ of geestelijke eensaam-leevers/ of eensaam-leefsters/ in woonen/ om als afgesonderde van de weereldsche menschen/ te heyliger te konnen leeven.
Abdis, of Abdisse, een geestelijke moeder/ of een geestelijke opsienster over een geestelijke wooning/ is een geestelijke maagd/ die den opsigt heeft over een deel geestelijke dogters of maagden/ die in een geestelijke wooning/ als afgesonderden te saamen woonen/ om de selven in tugt en regel te houden. Maagd is een Vrouw-mensch/ die nog geen man bekent heeft/ en nog reyn of maagd daar van is. Geestelijke maagd is/ die voor altijd de reynigheyd of onthouding van de mannelijke bysläaping belooft. Maar of se het alle nakomen sonder eens een mannelijke bysläaping te soeken of te genieten/ daar twijffel ik an.
Abduceren, af-leyden/ af-trekken/ af-voeren/ weg-leyden/ vervoeren.
Abductie, weg-leyding/ af-leyding/ af-voering/ vervoering.
Aberratie, af-dwaaling/ dooling/ verdooling.
Aberreren, af-dwaalen/ verdoolen/ doolen.
Abhorreren, af-schrikken/ een tegenheyd ergens in

NB.

in hebben / van eenig ding de walg hebben.
Abigeren, weg-drijven/verſtouwen/ontvoeren/ verdrijven/verjaagen.
Abject, verworpen / weg-geworpen.
Abjectie, verwerping/weg-werping.
Abjicieren, weg-werpen/verwerpen.
Abjunctie, af-voeging / af-ſcheyding.
Abjungeren, af-voegen/af-ſcheyden/af-deylen/ ſcheyden.
Abjuratie, af-ſweering/ontſweering.
Abjureren, af-ſweeren / ontſweeren.
Abjudicatie, af-wijſing / ontwijſing.
Abjudiceren, af-wijſen / ontwijſen.
Ablactatie, ſpeening/dat is/als men een kleyn-kind niet langer wil laten de borſten ſuygen.
Ablacteren, ſpeenen / of ſpaanen.
Ablatie, ontneeming/weg-neeming/af-draaging / weg-draging.
Ablegatie, ſending / af-ſending/ weg-ſending / weg-ſchikking. Ablegatie, af-ſcheyd / oorlof te gaen.
Ablegeren, af-ſenden/weg-ſenden/ weg-ſtuuren.
Ablueren, af-waſſchen / reinigen.
Ablutie, af-waſſching / reiniging.
Abmiſſie, verſending / weg-ſending.
Abmitteren, weg-ſenden / verſenden / weg-ſchikken.
Abnegatie, verloochening / ontkenning.
Abnegeren, verloochenen / ontſeggen / weygeren.
Abnueren, af-wenken/ontſeggen.
Abnorm, ongeſchikt / ongerijmt.
Abnunciatie, af-ſegging / af-boodſchapping / af-kunding.

Abnunciëren, af-seggen/ af-boodschappen/ af-kundigen.
Aboleren, vernietigen/ te niet doen/ uyt-wisschen/ of vergeeven. Aboleren, verdelgen/ vernielen.
Abolitie, een vernietinge/ te niet doeninge/ uyt-wissching/ of vergeevenis. Abolitie, een misdaads vergiffenis/ een vergeevenis van verscheyde misdaaden/ vergeevenis of uyt-wissching van verscheyde overtreedingen en mis-slagen. Misdaads vergiffenis is een breede gunst of genade van een Vorst of Land-overheyd/ waar door hy verscheyde misdaaden vergeeft.
Abolitie-brieven/ vergiffenis-brieven/ brieven van vergiffenis/ of verniet-brieven. De welken imant/ die een misdaad begaan heeft/ van de Land-overheyd worden verleent/ tot blijk/ dat sijn misdaad van den selve is vergeeven/ en vernietigt.
Abominabel, verVloekelijk/ grouwelijk/ ijselijk/ versoeyelijk.
Abominatie, vervloeking/ grouwel/ af-schrik/ versoeying.
Abomineren, vervloeken/ versoeyen/ af-schrikken/ vergrouwelen.
Abondant, overvloedig/ vrugtbaar.
Abondantie, overvloedigheyd.
Abonderen, overvloeyen/ overvloedig zijn.
Aborderen, an-randen/ an boord leggen/ beklimmen/ bespringen.
Aborsie, an-randing/ an-rantsing.
Abortieren, misdragt baaren/ misdraagen/ misbaaren/ misvallen/ miskerm hebben/ dat is/ wanneer een swangere vrouw in de eerste/

eerſte / tweede / derde / vierde / vijfde of ſeſte maand / een doode vrugt komt te baaren. Want alsſe in de ſevende / of agſte maand baard / dewijl de vrugt dan al leeft en gebaard zijnde / ook wel in't leeven blijft / wordſe geſegt te vroeg te baaren / om dat de volkome dragt negen maanden is.

Abortie, miſbaaring / miſval / miſkerm / dat is / de baaring van een ontijdige vrugt.

Abortijf, een miſdragt / doode vrugt / ſtorting / ſtort-geboorte. De geboorte die een vrouw ontijdig en te vroeg af-gaet. Abortijf, miſdragt verwekkende / vrugt af-drijvend.

Abortijf medicament, een miſdragt verwekkend middel / vrugt af-drijvend middel / dat is / eenig kruyd / of drank om de vrugt af te drijven voor de tijd / en alſoo miſdragt verwekken.

Aboucheren, toe-ſpreeken / mondelijk ſpreeken.

Abraderen, af-ſchrabben / af-knaagen / af-ſchaaven / af-ſcheeren / af-doen.

Abraſie, af-ſchrabbing / af-knaaging / af-ſchaaving / af-ſcheering.

Abrege, een verkortſel / kort begrijp.

Abregeren, verkorten.

Abrenuntiatie, af-ſweering.

Abrenuntieren, af-ſweeren.

Abreptie, weg-rukking / af-rukking / weg-neeming / rooving / vervoering.

Abricok, of Abricoos, een armeniſche appel / of appel van Armenien. Dit is een boom-vrugt op een redelijke hooge boom waſſende / zijnde rond / en van buyten als van binnen geel / ſappig en angenaam van ſmaak / van binnen heeftſe in de plaats van klok-huys

een harde noote of steen/ in de welke een soete kerne of pit is.

Abricoos-boom / een Armenische appel-boom/ welkers bladers breed / ende voor spits zijn / om de kanten wat gekartelt of geschaart. De bloemen sijn wit-agtig. De vrugt is gelijk wy booven beschreven hebben.

Abripieren, rooven / weg-neemen / vervoeren / schaaken / weg-rukken / ontrukken.

Abrogatie, een af-schaffing / af-setting / te niet doening / breeking.

Abrogeren, af-schaffen / af-setten / breeken/ te niet doen. Abrogeren een wet / een wet af-schaffen / een wet te niet doen / of een wet af-setten.

Abrumperen, af-breeken / af-scheuren.

Abrupt, af-gebrooken / af-gescheurt. Abrupt, plotselijk/ onvolkomelijk.

Abruptie, af-breeking / af-scheuring.

Abscederen, weg-gaen / scheyden / af-scheyden / af-wyken / ontwyken.

Absces, een etter geswel / sweer / etter-buyl / rijp geswel. Een dikte of geswel van by een geronne bloed / of andere kwaad aartige vogtigheden / het welk door ontsteeking / of gaarkooking sijn rijpheyd bekomt / dat is / in etter verandert word / en is als dan het selve bekwaam / de etter uytgedrukt zijnde / om geneesen te werden.

Abscessie, weg-gaaning/ scheyding/ af-scheyding.

Abscinderen, af-snijden af-houwen.

Abscissie, af-snijding / af-houwing.

Absconderen, verbergen / ontschuylen / weg-duyken.

Abscon-

Absconsie, verberging / ontschuyling / wegduyking.
Absent, af-wesende / af-zijnde / niet tegenwoordig zijnde.
Absenteren, afterblijven / sik te sock maaken / sik verborgen houden / af zijn.
Absentie, af-wesentheyd / niet tegenwoordigheyd.
Absolut, onbepaalt / volstrekt / plat-uyt / rond-uyt / vol-uyt.
Absolutelijk, volkomentlijk / volstrektelijk / geheel en al.
Absolutie, een ontslaging / lossing / vryspreeking / vrykenning. Absolutie, een af-doening / voleynding. Absolutie, een af-laat.
Absolutie van de Instantie, ontslaging van de voor regt-betrekking / oorlof van den hove / of oorlof van den regter: 't welk geschied / als den anlegger self voor 't geregte niet en is gekomen: of als de gedaagde voorwend verset van ononderhoorigheyd des regters.
Absolveren, ontslaan / vry-kennen / lossen / vry-spreeken / ontbinden. Absolveren, voleynden / vol-maaken / af-doen / ten eynde brengen / vol-voeren / vol-trekken.
Absorberen, opslokken / inslorpen / verslinden.
Abstergeren, af-wissen / af-vaagen / af-droogen / suyveren.
Absterreren, af-schrikken / vervaaren.
Abstersie, af-wissching / af-vaaging.
Abstinentie, onthouding / af-houding.
Abstineren, onthouden / af-houden / speenen.
Abstract, af-getrokken. Abstract, ingetogen.
Abstract van leeven / ingetogen van leeven.

Abſtractie, af-trekking.

Abſtraheren, af-trekken / ont-trekken.

Abſtruderen, verſtooten / af-ſtooten / weg-ſtooten / verbergen.

Abſtruſie, verſtooting / af-ſtooting / weg-ſtooting / verberging.

Abſumeren, verdoen / verteeren / al verdoen / vernielen / al beſteeden.

Abſumptie, verdoening / verteering / vernieling.

Abſurd, ongerijmt / wanſchikkelijk / plompelijk / ſonder reden.

Abſurditeyt, ongerijmtheyd / wanſchiklijkheyd.

Abt, een geeſtelijke vader / of een geeſtelijke opſiender over een geeſtelijke wooning / is een geeſtelijke maagdeling / die den opſigt heeft over een deel geeſtelijke ſoonen / of maagdelingen / die in een geeſtelijke wooning / als af-geſonderden / te ſaamen woonen / om de ſelven in tugt en regel te houden. Maagdeling is een man die nog geen vrouw bekent heeft / en nog reyn of maagd daar van is. Geeſtelijke maagdeling is / die voor altijd reynigheyd of onthouding van vrouwen belooft. Maar of ſe het altemaal nakomen / ſonder eens een vrouwe byſlaaping te ſoeken / of te genieten / daar twijffel ik an.

Abuys, een mis-ſlag / mis-leyding / verſinning / vergiſſing / vergrijping.

Abundant, overvloedig / vrugtbaar.

Abundantie, overvloedigheyd.

Abunderen, overvloeyen / overvloedig zijn.

Abuſeren, mis-leyden / verſinnen / vergiſſen / vergrijpen / bedriegen.

A C. Aca-

A C.

ACademie, een leer-plaets / of onderwijs-plaats / leer-huys / of onderwijs-huys / anders / een land-school / opper-school / of hooge school / gelijck 'er te Leyden een is / in de welke de weetenschappen / en vrye-konsten geleert worden. Academie, een schouw-burg / daar men bly-speelen of treur-speelen vertoont.

Accablement, overstelping / overvalling / verdrukking.

Accableren, verdrukken / overvallen / overstelpen.

Accederen, bykomen / ankomen / toegaan / bygaan / sik byvoegen / naaken / genaaken.

Acceleratie, haasting / spoeding.

Accelereren, haasten / spoeden.

Accenderen, ontsteeken ' ansteeken.

Accenseren, by-reekenen / by-agten / by-voegen / toe-doen / by-houden / schatten.

Accensie, ontsteeking / ansteeking.

Accent, woord-klank / by-klank / galm / bygalm / dat is / de opheffing / of nederlating des stems in 't uyt-spreken. Accent, toesang.

Acceptant, een anneemer / anvaerder / of ontfanger. Acceptant, een anneemer van een Wissel-brief / anvaerder van een Wissel-brief / of ontfanger van een Wissel-brief / om die selvige te betaalen aan den trekker / of houder / mits behoudende sijn verhaal op den teykenaar / of geever van de Wissel-brief. In saaken van Wissel zijn gemeenelijk altijt dry luyden in die handeling onder malkander verbonden /

wonden / te weeten / den geever / schryver / of teykenaar van de Wissel-brief / des selfs houder of trekker / ende den ontfanger of anvaerder des selfs.

Acceptatie, anneeming / anvaerding / ontfanging. Acceptatie van een Wissel-brief / anneeming van een Wissel-brief / Wissel-briefs anneeming / te weeten / om die te betaalen.

Accepteren, een Wissel-brief anneemen / of anvaerden om die te betaalen. Accepteren, anneemen / anvaerden / ontfangen / tot sijn voordeel anvaerden.

Acceptie, ontfanging / anneeming.

Acceptilatie, kwytschelding by-schenking / de welke geschied wanneer een schuld-eysscher sonder betaalinge den schuldenaar de schuld kwyt-scheld.

Accerseren, haalen / gaan haalen / dag-vaarden / daagen / beschuldigen / anklaagen. Accerseren, roepen / by sik roepen.

Acces, toegang / angang / bykomst / ankomst.

Accesseur, sie Assesseur.

Accesseurs, sie Assesseurs.

Accessibel, toegankelijk / bykomelijk.

Accessien, anhangselen / byvoegselen / toevoegselen: de welke iewers bygevoegt worden.

Accessoir, bykomende / toevallig / mede-helpende. Accessoir, een saake die uyt een ander spruyt.

Accident, een toeval / voorval / byval / ankleef. Accident, een siekte / of toeval / die tot een siekte toeslaat.

Accidenteel, toevallig / gevallig.

Accideren, toevallen / voorvallen / byvallen / gebeuren.

Accijs of Accijns, tol / ongeld / 't welk betaalt word van waaren die ter sleet verbruykt worden / gelijk Wijn / Bier / Boter / Gemaal / en andere dingen meer: of belasting / waar mede die waaren boven de koop-schat nog belast en beswaart worden / om an de Overheyd te betaalen.
Accijsenaar, tollenaaer / die de tol voor een / of somtijds meer jaaren gekoft heeft.
Accijs-huys / tol-huys / daarmen de tol / belasting-geld / of ongeld betaalt.
Accijs meester / ontfanger der Stads tol / die de tol en ongelden van Koorn-brugten / Edik en Bieren ontfangt van Stads wegen. Het onderscheid tusschen een ontfanger der tol (alhier te Amsteldam / of se in andere Steden ook zijn / weet ik niet) en een tollenaar is dese / dat een tollenaar of pagter de tol of pagt koopt van de Overheyd des Lands of der Stad voor een stuck gelds / voor een of meer jaren / en als hy het uyt-geloofde geld opgebragt en betaalt heeft / so is het overige voor hem / maer een ontfanger ontfangt slegts maar hier van Stads wegen de tol of belasting-gelden van Koorn-brugten / Edik en Bieren / voor welker moeyten hy 's jaarlijks een stuk geld ontfangt.
Accinctie, angording / omgording.
Accingeren, angorden / omgorden.
Accipieren, ontfangen / anvaerden.
Acclamatie, toeroeping / toe-juyching / gekrijsch / of geroep tot iemants gunste of ongunste.
Acclameren, toe-roepen / toe-juychen.
Accoinctantie, gemeensaemheyd.

Accol-

Accollade, omhalsing/ dat is/ wanneer men iemand met de narmen om den hals vat tot teken van vriendschap.
Accolladeren, omhalsen/ om den hals vatten.
Accomberen, sie Accumberen.
Accommodaat, gevoeglijk.
Accommodabel, behulpig / behulpsaam / geriefljjk.
Accommodabiliteyt, behulpsaamheyd / geriefljjkheyd.
Accommodatie, behulpsaamheyd / gerieving. Accommodatie, byvoeging / byschikking / toepassing/ schikking.
Accommoderen, voordeelig zijn/ behulpig zijn/ gerieven. Accommoderen, byvoegen / byschikken/ schikken/ voegen/ toepassen.
Accompagneren, vergeselschappen, verselschappen/ versellen.
Accompagnie, verselschapping/ verselling.
Accompleren, volbrengen / nakomen/ vervullen.
Accompliſſement, volbrenging / voltrekking / vervulling/ nakoming.
Accoord, een over-een-komst / over-een-stemming/ vereeniging/ verdrag.
Accoord van geluyd / over-een-komst van geluyd/ over-een-stemming van geluyd/ t'saamen-stemming / wel-luyding / soet-luydigheyd.
Accorderen, over-een komen/ vereenigen/ over-een stemmen / toe-stemmen / toe-staan/ verdragen.
Accordatie, over-een-koming / verdraaging / vereeniging/ toe-stemming/ toe-staaning.
Accoutrement, toe-rusting/ optoijing.

Accoutreren, toe-rusten/ toe-stellen/ optoyen.

Accrescentie, angroeijing/ anwassing/ toe-neeming/ vermeerdering.

Accresceren, angroeijen/ anwassen/ vermeerderen/ toe-neemen.

Accumberen, ansitten/ anleggen/ by-leggen/ by-sitten.

Accumulatie, een regtelijke t'saamen-voeging van meer op-spraaken: gelijk indien uyt een saak meer op-spraaken voort-komen tegens verscheyde luyden/ of dat men recht heeft tegens een uyt meer op-spraken uyt een verscheyde saak/ en dat men die op-spraaken t'saamen-voegt en tot een maakt/ om de minste moeyte en kosten: of Accumulatie, een ondersteeking: als men de eene op-spraak onder de ander steekt en t'saamen-voegt/ en als dan te saamen gelijk af-handelt. Accumulatie, een t'samen-voeging/ vergadering/ versaameling/ by-een versameling/ op-hooping.

Accumulatif, t'saamen-voegender wijse/ by t'saamen-voeginge/ versamelender wijse/ by versamelinge/ op-hoopender wijse/ by op-hooping.

Accumeleren, t'saamen-voegen/ versamelen/ by een versamelen/ vergaderen/ by een vergaderen/ op-hoopen. Accumuleren, ondersteeken.

Accuraat, naauwkeurig/ wel-geschikt/ sorgvuldelijk/ naerstelijk.

Accuratie, sorge/ naerstigheyd.

Accureren, sorgvuldiglijk benaerstigen.

Accurreren, toe-loopen/ an-loopen.

Accursie, toe-looping/ an-looping.

Accu-

Accusateur, een beschuldiger / an-klager / betigter: die iemant beschuldigt of an-klaagt.
Accusatie, een beschuldiging / an-klaaging / betigting / antyging / betyging.
Accuseerde, beschuldigde / an-geklaagde / betigte: die van iemant an-geklaagt of betigt / en beschuldigt word.
Accuseert, an-geklaagt / beschuldigt / betigt.
Accuseren, beschuldigen / an-klaagen / betijgen / betyen / an-tijgen / betigten.
Acerbe, suurlijk. Acerbe, scherpelijk / bitterlijk / of straffelijk.
Acerbiteyt / wrangheyd / suurheyd. Acerbiteyt, scherpigheyd / bitterheyd / of strafheyd.
Acerberen, suur maaken. Acerberen, eenig ding swaarder en kwaader maaken dan het is.
Aceteus, suuragtig.
Achaute sie Acoute.
Achauteren sie Acouteren.
Achauter, sie Acouter.
Acket, of Aket, een heymelijke laage / bespieding. Aket, kijving / woorde-strijd / twist.
Acketteren, heymelijke laagen leggen / bespieden. Acketteren, kijven / woorden-strijd voeren / twisten.
Acoute, toehooring / opmerking. Acoute, bespieding / verspieding / heymelijke laage.
Acouteren, toehooren / op-merken. Acouteren, bespieden / verspieden / heymelijke laagen leggen.
Acouter, een bespieder / verspieder / heymelijke laage legger. Acouter, toehoorder.
Acqueste, verkrijging / anwinning / angewin / of overwinst.

Acqueſteren / verkrijgen / winnen.
Acquieſcement, beruſting / toeſtaaning.
Acquieſcentie, geruſtheyd / beruſtendheyd / toe-ſtaaning.
Acquieſceren, beruſten / ruſten / geruſt zijn / ſik geruſt ſtellen / ſtil zijn / te vreden zijn.
Acquireren, verkrijgen / bekomen.
Acquiſitie, verkrijging / bekoming.
Acquiteren, ten goede ſchelden / kwijtſchelden.
Acre, ſcherp / bits.
Acrimonie, ſcherpigheyd / ſcherpte.
Acte, een blijk / blijk-ſchrift / ſchrift / beſcheyd / kennis / kennis-ſchrift. Een geſchrift / waar in verhaalt word het geene de ding-taal-voerders of regts-pleegers / het zy in regten of daar buyten / hebben gedaan ofte verhandelt. Acte, een gewijſde. Acte, een daad / doening / handeling / bedrijf. Acte, een gedaan werk.
Acte notariaal, een blijk-ſchrift van een openbaar ſchrijver / of beampte ſchrijver / beſcheyd van een beampte ſchrijver.
Acte van renvers, of Acte van renverſaal, een tegen blijk-ſchrift / of weder blijk-ſchrift / onkrachting-ſchrift: waar door een ander blijk-ſchrift / 't welk anders krachtigh ſoude zijn / onkragtig gemaakt werdt. By voorbeeld / wanneer iemand iets gekoft heeft / dog niet betaalt / even wel van den verkooper ontfangt een kwijtſcheldïng-ſchrift / of blijk-ſchrift van betaaling / waar by de verkooper belijd voldaan en betaalt te zijn / al ſchoon hy nog niet een duyt van den kooper heeft ontfangen: maar heeft maer alleen een onkragting-ſchrift / of tegen blijk-ſchrift van niet betaaling van den kooper. Als daar na

de

de verkooper om betaaling komt by den kooper: soo en kan die kwijt-scheldinge / of dat blijk-schrift van betaaling den kooper niet helpen / om de betaaling te ontgaan / om dat die kwijt-scheldinge onkragtig gemaakt word door het tegen blijk-schrift van niet betaaling.

Acte van 't vonnis, een blijk-schrift van 't gewijsde.

Acten, geschriften. Acten, handelingen / doeningen / daaden / bedrijven.

Acten en Actitaten, handelingen en overhandelingen.

Acten maaken en dienen / saaks-beschrijving sonder getuygen hooring / dat is / de sake beschrijven met eysch / antwoord / tegen-weer en na-weer / sonder getuygen te hooren.

Acten maken ende productie doen / saaks-beschrijving met getuygen hooring / dat is / de saake beschrijven / met eysch / antwoord / tegen-weer en na-weer / ende daar op getuygen te hooren.

Acten maaken en voegen / een toe-vallige saaks-beschrijving by versoek-schrift / dat is / eenige toe-vallige saaken by versoek-schrift te beschrijven / daar op vol-dingen / ende dat selven voegen by het geding selfs / om gelijkelijk afgedaan te werden.

Acteur, een eyscher / an-legger des gedings / ding-tael-voerder / is die iemand in regten gedaag-vaard heeft. Acteur, een bedrijver / die iets doet / of bedrijft: een bewerker / speler.

Actie, een regt / 't welk men ergens op heeft / een regts-middel / om 't regt te vervolgen en voor te staan / en is tweederley: 1 opspraak op een mensch / of 2 antaal op eenig goed.

Actie

Actie Confeſſoir, ſoek Confeſſoire actie.
Actie Negatoir, ſie Negatoire Actie.
Actie op een perſoon, of Actie perſoneel, opſpraak op een menſch / opſpraak-regt / of 't regt 't welk men tegen iemant heeft; het zy dat het ſelve regt / of die opſpraak / is ſpruytende uyt geld-ſchuld / of andere verbintenis.
Actie op eenig goed / of Actie reëel, antaal op eenig goed / antaal-regt / of 't regt 't welk men heeft op / of tot eenig goed / het zy dat het ſelve regt / of die antaal / is ſpruytende uyt eenige eygenheyd die wy meynen aan dat goed te hebben / of uyt-ſchuld die den eygenaar des goeds ſchuldig is aan die die de antaal heeft op 't goed.
Actie inſtitueren, ſijn regt inſtellen / dat is / ſijn regts-middel / ('t zy opſpraak op een menſch / of antaal op eenig goed) om ſijn regt te vervolgen en voor te ſtaan / inſtellen.
Actie-koopers van de Ooſt of West-indiſche compagnie, koopers van gedeelten der eygenheyd in de Ooſt of Weſt-Indiſche maatſchap.
Actie uyt een kuſting-brief / opſpraak uyt een kuſting-brief / een kuſting-brief is die een koper verleent aan den verkooper / waar in hy belijd ſchuldig te zijn an de verkooper / een ſeker ſtuk gelds voor een huys of erf / 't welk hy belooft te betaalen / in die tijd daar toe geſtelt.
Actien, geregtigheden / inſchulden.
Actijf, werkelijk / vernuftelijk / geeſtig / leevendig.
Activiteyt, bedrijvigheyd / gaauwigheyd / vlugheyd.

Actrice, eyscherse / anlegster des gedings / ding-tael-voerster / is die iemant in regten gedagvaard heeft. Actrice, bedrijffster / die iets doet / of bedrijft / bewerkster / speelster.
Actueel, of Actueus, werkelijk / bedrijvig.
Actum, gedaan / gemaakt.
Acueren, scherpen / spitsen / wetten.
Acut, scherp.

AD.

ADaptatie, toepassing / an-voeging.
Adapteren, anvoegen / toepassen / by-schikken.
Adderen, toe-doen / byvoegen / anlappen / toe-geeven. Adderen, op-tellen.
Addiceren, toe-kennen / toe-seggen / toe-eygenen / overgeeven / toe-slaan een koop / iemant iets an besteeden.
Addictie, toe-segging / toe-kenning. Addictie, koops toe-slaging.
Additie, toe-doening / by-doening / vergaadering. Additie, op-telling.
Additien, wederlegging-schrift met by-voegsels van regts middelen / of wederlegging van saaks inhoud verhaal-schrift. Een geschrift inhoudende meest regts-middelen en wederleggingen van des tegen-dingers bewijs-redenen / welkers bewijs-redenen in een geschrift / 't welk men soude konnen noemen saaks gelegentheyd verhaal-schrift / of saaks inhoud verhaal-schrift / worden vervat. Wederlegging-schrift met by-voegsels van regts-middelen / of wederlegging van saaks inhoud verhaal-schrift / word het van my genoemt / om dat daar door des tegen-

dingers

dingers ſaaks inhoud verhaal-ſchrift / en des ſelfs bewijs-reden / woord weder-legt.
Additien, by-doeningen van regts-middelen / of by-voegſels van regts-middelen. Additien, by-doeningen / toe-doeningen / optellingen.
Addubitatie, half twijffeling.
Addubiteren, half twijffelen / een weynig twijffelen.
Adduceren, anleyden / by-leyden / toe-leyden.
Adductie, by-leyding / toe-leyding.
Adduplicatie, verdubbeling / dubbel-maakinge.
Addupliceren, verdubbelen / dubbel-maaking.
Ademptiæ, beneeming / ontneeming / ontmaaking.
Adequaat, even-maatig / gelijkmaatig.
Adequatie, even-maatigheyd / gelijkmatigheyd / gelijkmaaking / vergelijking.
Adequeren, even-maatigen / gelijk maaken / vergelijkken.
Adfriceren, anwrijven / ankrauwen.
Adgredieren, toe-treeden / an-treeden / anvatten.
Adherent, anhangend. Adherent, anhanger / die iemand anhangt.
Adherenten, anhangers / anhangelingen.
Adherentie, anhanging / anhangendheyd.
Adhereren, anhangen.
Adherideren, of Adheriſeren, erven / erf beuren.
Adhiberen, by-houden / by-brengen / anwenden / beſigen / toe-doen.
Adhibitie, toe-brenging / by-brenging / anwending.
Adhortatie, anmaaning / vermaaning.
Adhorteren, anmaanen / vermaanen.

Adhorteur, anmaaner / vermaander.
Adi, heden / van dag.
Adieren, angaan / bygaan / toegaan. Adieren, anvaerden / anneemen / onderwinden / beheeren / anslaan.
ADieu, te Gode / God geleyde u / God zy met u / of Adieu, vaart wel / goeden dag.
A Dieu seggen / Gode beveelen / vaart wel seggen / of goeden dag seggen.
Adigeren, andrijven / voortstouwen / indrijven / anvoeren. Adigeren, bedwingen / an eenig ding doen stooten.
Adimeren, beneemen / weg-neemen / weg-doen / ontmaaken.
Adimpleren, voldoen / volbrengen / nakomen / vervullen.
Adimpletie, vervulling / volbrenging.
Adimplieren, vervullen / voldoen / volbrengen / nakomen.
Adipisceren, bekoomen / verkrijgen.
Aditie, angaaning / bygaaning / toegaaning.
Aditie van herediteyt, anheeringe of onderwind van een ervenis / ervenis anvaarding / ervenis angaaning.
Adjectie, toewerping / bywerping.
Adjectijf, toewerpelijk / byvoeglijk.
Adjicieren, toewerpen / bywerpen / bydoen / byvoegen.
Adjoint, een gevoegde / bygevoegde / toegevoegde / metgesel / sie Adjunct.
Adjointeren, byvoegen / bydoen.
Adjourneren, dag-vaarden.
Adjudicatie, een toewijsing / toe-oordeeling. Als imant door den regter / of door een ander iets toegeweesen werd. Adjudicatie, aanwijsing.
Ad-

Adjudiceren, toewijſen/ toe-oordeelen/ aanwijſen.
Adjument, hulp/ byſtant.
Adjunct, of Adjoint, een gevoegde/ of bygevoegde. Een die ſik met een van beyde/ 't zy den eyſcher/ of gedaagde gevoegt heeft in 't geding. Adjoint, een metgeſel/ bygevoegde.
Adjunct, een toegevoegde Regter/ een toegevoegde Raeds-Heer. Sie Aſſeſſeur. Adjunct, bygevoegde/ byvoeg/ byvoegſel/ ankleef.
Adjuncten, ſie Aſſeſſeurs.
Adjunctie, een byvoeging/ bydoening/ voeging. Adjunctie, een voeging in Regte/ voeginge geſchied/ als een derde ſik komt byvoegen/ by een van de Regts-Pleegers in 't geding/ met voorgeeven/ dat de ſaak hem mede angaat/ en raakt.
Adjungeren, byvoegen/ bydoen.
Adjuratie, beſweering.
Adjureren, ſweeren/ beſweeren/ vaſtelijk ſweeren.
Adjuſteren, gelijk maaken/ vereffenen/ afpaſſen.
Adjuvatie, helping/ byſtant doening.
Adjuveren, helpen/ byſtant doen.
Adminicul, onderſteunſel/ ſtutſel/ onderlegſel/ hulpe.
Adminiculatie, onderſteuning/ onderſtutting/ ſtutting/ onderſetting. Adminiculatie, helping.
Adminiculeren, onderſteunen/ ſtutten/ onderſetten/ onderhouden/ helpen.
Adminiſtratie, bewind/ bewind-hebbing/ bediening/ uytvoering.

Administrateur, een bewind-hebber / bedie-naar. Een die over yemans anders saaken / of handelingen het bewind heeft.
Administreren, bewind hebben iewers van / of over iets / bedienen iets / uytvoeren.
Admiraal, Opper-Zee-Overste / Zee-voogd / Vloot-heer.
Admiraalschap, Vloot-heerschap / Zee-voog-dijschap / dat is / 't ampt van de Zee-Over-ste. Admiraalschap, verbond van geselschap van Scheepen in Zee / maatschap van Scheepen / die t'saamen in een Vloot vaa-ren.
Admiraliteyt, Zee-voogdye / Zee-bestuur / Zee-raads-vergadering. Admiraliteyts-huys / Zee-raad-hof.
Admiraliteyts Heeren / Zee-raad / of Zee-raads-Heeren / Zee-raads bestuurs Heeren / de Hee-ren bestuurders der Scheeps-vaart / of de Regeerders der Zee-vaart. Die de Regee-ring en opsigt hebben op de Scheeps-vaart.
Admirabel, wonderbaar / verwonderlijk.
Admiratie, verwondering / bewondering.
Admireren, verwonderen / bewonderen.
Admisceren, vermengen / bymengen / t'samen mengen.
Admissie, toelaating / verlof / anneeming.
Admissie, om nieuwe feyten te mogen poseren, toelaating om nieuwe daads bewijs-schrif-ten / te mogen instellen / of voort brengen / dat is / als een der Regt-pleegers / het selve eerst versogt hebbende / word na sluyting in Regten en overlevering der geding-schriften / toegelaaten / nog eenige stellingen of daads bewijs-schriften voort te brengen.

Admiſſie, om nieuwe ſtukken te proceduren, verlof / of / toelaating om nieuwe beweerſchriften of getuygenis-ſchriften over te leggen. Als iemand toegelaaten word nog eenige bewijs-ſchriften over te leggen: na dat de ſaak voldongen is / en de ſchriften overgelegt zijn.
Admitteren, toelaaten / toeſtaan / verlof geeven / inwilligen. Admitteren, ontfangen / inlaaten.
Admixtie, bymenging / vermenging.
Admolieren, poogen / tragten / arbeyd en moeyte doen om eenig ding te vorderen.
Admoneren, vermaanen / anmaanen / waarſchouwen. Admoneren, onderwijſen.
Admoniteur, vermaaner / anmaaner / waarſchouwer. Admoniteur, onderwijſer.
Admonitie, vermaaning / anmaaning / waarſchouwing. Admonitie, onderwijſing.
Admorderen, toebijten / anbijten / opbijten / inbijten.
Admorſie, toebijting / anbijting / opbijting / inbijting.
Admotie, toebeweeging / anvoering / byvoeging.
Admoveren, byvoegen / bydoen / toebeweegen / anvoeren / anbrengen / anſtuwen / toewenden / ankeeren.
Adnavigabel, anvaarbaar / anvaarlijk.
Adnavigatie, anvaaring / anſcheeping.
Adnavigeren, anvaaren / anſcheepen.
Adnecteren, ſie Annecteren.
Adnectie, ſoek Annectie.
Ad octo, tegen over agt dagen. Somtijds word een ſaak die ankomt / om eenig beſet agt dagen uytgeſtelt.

Ad primam, tot den eersten regt dag/ tegen den eersten regt dag.

nb: Adoleren, doen wassen/anwassen. Adoleren, reuk-werk/ ansteeken/ontsteeken/ of in 't vuur doen en doen branden/ reuk-werk branden/ beest branden. De Jooden als ook de oude Heydenen/ hebben voor een gewoonte gehad/ reuk-werk of wel-riekende kruyden te branden in hun Gods-dienst/ of een geheel of gedeelte van een geslagt beest/ met reuk-werk bygevoegt te branden/ om God/ de anderen/ hun Goden daar mede te behaagen. Maar ô dwaasheyd! even of God een mensch was/ die door lieflijke reuk of smaak/ konde vermaakt worden. Een groot teken/ dat geen van beyde God te regt gekent heeft.

Adopratie, sie Adoptie.

Adopteren, anneemen tot kind/imant als kind anneemen/ anneemen voor sijn kind. Adopteren, verkiesen/opneemen/anneemen.

Adopteerde, of Geadopteerde, tot kind angenomene/ als kind angenomene/ voor kind angenomene. Een kind/ 't zy een knegtje of meysje/ dat van imant als sijn kind angenomen word.

Adopteerder, een kind anneemer. Adopteerder, is die een jong kind anneemt als sijn eygen.

Adoptie, verkiesing/ opneeming/ of anneeming tot kind/ kind anneeming. Als imant eens anders kind/ 't welk nog onder de magt van sijn ouders staat/ anneemt/voed en onderhoud als sijn eygen kind.

Adoratie, anbidding/eer-bewijsing.

Ado-

Adoreren, anbidden/ eer bewijsen.

Adornatie, oppronking/ opsmukking/ vertsiering.

Adorneren, oppronkken/ opsmukken/ vertsieren/ oprusten/ bereyden.

Adquireren, soek Acquireren.

Adres, of Adresse, te wege-helping/te regt-helping/ hulpe/ bystant. Adres, of Adresse, een voor-schrijving/ toestuuring of toestiering/ anwijsing/ verwoeging/ toevoeging/ bestelling/ beschikking.

Adres-brieven/ brieven van voorschrijving/brieven van te regt-helping/ waar mede iemand tot een ander gesonden werd/ om van den selven wat te regt geholpen te werden in eenige saaken.

Adres-brieven te hove/ of brieven van adres te hove/ brieven van voor-schrijving te hove/ of gunst versoek-brieven aan 't hof/ of brieven van te wege-helping an 't hof/ waar mede iemand van een ander werd gesonden an 't hof: ten eynde dat die van 't hof den selven wat soude te wege helpen/ of wat te regt helpen in eenige saaken.

Adresseren, schikken/verwoegen/ bestellen/beschikken/ toestuuren/ of toestieren/ toevoevoegen/ anwijsen. Adresseren, te wege helpen/ te regt helpen.

Adrogatie, anneeming tot kind/ kind anneeming/soon of dogter anneeming. Als imant een anders soon/ of dogter/ die volwassen is/ en niet langer staat onder voogdye der Ouders/ anneemt als sijn eygen soon of dogter.

Adrogeren, anneemen tot kind/ anneemen

voor ſijn ſoon / of dogter / imant die volwaſſen is / anneemen als een kind.
Adrogeerde, tot kind angenomene / als ſoon / of dogter angenomene / dat is / imant die volwaſſen is / en van een ander als een ſoon of dogter angenomen is.
Adrogeerder, een kind anneemer. Adrogeerder, is die een volwaſſene tot ſoon of dogter anneemt.
Adſcriberen, toeſchrijven / toe-eygenen / byſchrijven.
Adſcriptie, toeſchrijving / toe-eygening / byſchrijving.
Adſimulatie, veynſing.
Adſimuleren, veynſen.
Adſoneren, toeluyden / klinken / toegalmen. Adſoneren, toeſtemmen en antwoorden.
Adſtipulatie, toeſtemming / toeſegging / verwilliging.
Adſtipuleren, toeſtemmen / toeſeggen / verwilligen.
Adſtrictie, verſtopping / t'ſaamen-trekking.
Adſtringent, t'ſaamen-trekkend.
Adſtringeren, t'ſaamen-trekken / ſluyten / ſtoppen. Adſtringeren, toebrengen / toevoegen. Adſtringeren, verbinden / bedwingen.
Adſtringerent medicament, een t'ſamen trekkend genees-middel / of toeſtoppend genees-middel / is een genees-middel om 't geen te ſeer open is te ſtoppen / en 't geen te ſeer van malkander is te doen t'ſamen-trekken.
Adſtructie, bytimmering. Adſtructie, vaſtmaaking.
Adſtrueren, bytimmeren / by een ander timmeren. Adſtrueren, vaſt maaken.
Adu-

Adulateur, pluymſtrijker / vleyer.
Adulatie, pluymſtrijking/ vleying.
Aduleren, vleyen/ pluymſtrijken.
Adulterie, overſpel / egt-breeking/ egte-ſtaat-breeking of hegte-ſtaat-breeking/dat is/wanneer de trouw geſchonden word/ of de houwelijke ſtaat.
Adultereren, overſpel doen/ egt-breeken / overſpel bedrijven / egt-breeking doen/ egte-ſtaat breeken of hegte-ſtaat breeken / dat is / de vaſte houwelijke-ſtaat breeken. Adultereren, vervalſchen / verderven.
Adumbratie, een ontwerp / bewerp / afſchetſing. Adumbratie, afſchaduwing.
Adumbreren, afſchaduwen/af beelden/bewerpen/ ontwerpen.
Aduneren, of Adunieren, vereenigen / in een vergaderen.
Adunie, of Adunitie, vereeniging/ by een vergaadering.
Advancement, ſoek Avancement.
Advanceren, ſie Avanceren.
Advans, ſoek Avance.
Advenant, over-een-komſt / gevoeglijk. Advenant, of na advenant, by gevolg / of na gevolg/ na andeel/ na ieders andeel/ andeel is 't gedeelte / dat ieder an een geheel heeft.
Advenieren, toekomen/ ankomen/ bykomen.
Advent, toekomſt/ ankomſt/ bykomſt.
Adventie, toekoming/ ankoming/bykoming.
Advers, of Adverſe partije, een tegen-dinger / weder-dinger. Die tegen een ander dingtaal voert. Adverſe partije, een tegen-ſydiger / weder-ſtreever / een vyand / die tegen imant is. Advers, tegen-ſtrijdig.

Ad-

Adverſarie, een tegen-ſtreever / weder-ſtreever / tegen-ſtrijder / weder-ſtander / tegen-ſtander.
Adverſatie, weder-ſtreeving / tegen-ſtreeving / weder-ſtaaning / weder-ſtant / tegen-ſtant.
Adverſeren, tegen-ſtreeven / weder-ſtreeven / tegen-ſtaan.
Adverſie, toekeer.
Adverſiteyt, tegen-ſpoet.
Advertentie, waerſchouwing / verwittiging / boodſchapping. Advertentie, gewaar-wording / verneeming.
Adverteren, waarſchouwen / verwittigen / boodſchappen. Adverteren, gade-ſlaan / gewaar worden / verneemen. Adverteeren, toekeeren.
Advertiſſement, waarſchouwing / bekentmaaking.
Advertiſſement, of Advertiſſement van regten / een anwijſing-ſchrift van regten. Een geſchrift vervattende de gronden van een ſaak / en die met regts middelen beveſtigende / of een geſchrift daar inne eenige middelen ende opmerkingen van regten bygebragt worden.
Advigilatie, bevlijtiging / op-paſſing / benaerſtiging.
Advigileren, bevlijtigen / benaerſtigen / naerſtelijk waaken / naerſtig zijn om iet te doen.
Advijs, meyning / goed-dunking / beraading / anraading / berigt / beſcheyd / waarſchouwing.
Adviſeren, ſijn meyning ſeggen / of goed-dunking ſeggen / beraaden / raaden / beſinnen / oordeelen. Adviſeren, te kennen geeven / kenniſſe doen / laaten weeten / verwittigen.

Advocaat, een voorspraak/regts-voorspraak/ regts-vorderaar. Die voor een ander in 't geregte spreekt/ en des selfs regt vordert.

Advocaat civijl, soek Fiscaal civijl.

Advocaat Fiscaal, soek Fiscaal.

Advoceren, voorspreeken/ spreeken voor imant/ imants woord doen voor 't geregte. Advoceren, toeroepen/ by sik roepen.

Advoy, toestemming/ bevestiging.

Advoyement, gestant-doening/ van waarde-houding/ toestemming/ bevestiging/ vast-houding.

Advoyeren, bevestigen/ toestemmen/ gestant doen/ van waarden houden.

Advolutie, toerolling/ toewenteling.

Advolveren, toerollen/ anrollen/ toewentelen/ anwentelen.

Advoueren, sie Advoyeren.

A E.

AEysement, gemakkelijkhepd/ ligtdoenlijkhepd. Aeysement, een heymelijk gemak/ anders/ een kak-huysje.

Aelemoes, een arme-gift/ die men ten behoeve van arme nood-druftige menschen geeft/ tot 's leevens onderhoud. Aelemoes, is een bastaart Grieks woord/ en beteekent barmhertighepd.

Aelemoesenier, een arm mensch/ behoeftig mensch/ nood-druftig mensch/ die van de arme giften onderhouden word.

Aelemoeseniers armen/ buyte armen/ vreemde armen/ sijn arme menschen/ die alhier te Amsterdam wel woonagtig zijn/ en een tijd lang gewoont hebben/ dog niet van gebooz-

te

te zijn. En dese worden afgesondert van de andere armen/ als Gemeente armen/ Huys-sitten armen/ Ec. Het bastaart-woord en heeft die beteykenis niet die ik het hier geef/ maar gelijk ik het booven uyt-gelegt heb. Maar men wilder evenwel die beteikenis die ik het hier geef mede te kennen geeven/ of uyt-drukken/ het kan/ of het kan niet. Het schijnt/ men de bastaart-woorden over al in-gevoert heeft/ om verwarring te baaren/ en onverstaanbaar te spreeken.

Aelemoeseniers-huys/ het buyte armen-huys/ het buyten armen Wees-huys/ alwaar de vreemde arme luyden hun noodruft/ die door de Heeren bestierders der buyten armen/ op de gesette tijden uyt-gedeelt word/ komen haalen: en alwaar de weesen der vreemde armen gevoed en onderhouden worden.

Aelemoeseniers Regenten, de bestierders der buyten armen/ die het bestier/ op-sigt en bewint hebben over de arme giften/ en der selver behoorlijke uyt-deiling en vordere saaken die de buyten armen angaan. Als ook 't geen de buyten arme weesen angaat.

A F.

AFcirculen, met omtrekken afteekenen/ afkringen/ bekringen/ kringen/ met kringen afteekenen/ afronden.

Afconterfeyten, afbeelden/ afmaalen.

Affabiliteyt, gespraaksaamheyd.

Affable, gespraaksaam/ spraakvaardig.

Affaire, handel/ koopmanschap/ bekommering/ noodsaakelijke affairen, noodsaakelijke dingen/ dringende saaken.

Affameren, verhongeren/ uythongeren.

Affectaat, begeerig / graag / greetig / naſtaande/ naukeurig. Affectaat, gemaakt/ opgepronkt.

Affectatie, begeerte / graagte / naſtaaning / greetigheyd/ be-yvering.

Affecteren, be-yveren/ behartigen/ ſoeken/ vereyſchen/ dikwils doen/ benaerſtigen/ opvlammen.

Affectie, genegentheyd/ toeneiging. Affectie, harts-togt / ontroering / andoening.

Affectioneren, genegen zijn / toeneigen / beminnen.

Afficieren, andoen / beweegen/ anroeren/ aldus of alſoo maaken.

Affigeren, anhegten.

Affineren, ſuyveren.

Affiniteyt, ſwagerſchap / maagſchap / verwantſchap door houwlijk.

Affirmatie, een beveſtiging/ verſeekering/ betuyging.

Affirmatif, beveſtigend/ betuygend.

Affirmeren, beveſtigen / verſekeren / betuygen.

Affix, angehegt.

Affixie, anhegting.

Afflictie, kwelling/ pijniging.

Affligeren, kwellen/ pijnigen / neerſlaan / ter aarden werpen.

Affluëren, toevloeyen / anvloeyen / overvloeyen.

Affluxie, toevloeying/ anvloeying.

Affriceren, anwrijven/ ankrauwen.

Affront, hoon/ ſmaat/ verkorting/ eerrooving/ eer-kwetſing/ ongelijk.

Af-

Affronteren, hoonen/ smaaden/ verongelijken/ verkorten/ eer kwetsen.
Affuyte, een rolpaard/ daarmen het grof geschut oplegt.
Affunderen, begieten/ bestorten/ bespatten.
Affusie, begieting/ bestorting/ bespatting.

A. G.

AGent, een saak-voerder / bewint-hebber / gemagtigde / handel-drijver / die saaken of handelingen / van een Vorst / of Koning drijft in een vreemd land. Agent, een gesant/ hof-gesant.
Ageren, ding-taal-voeren / in regte handelen. Ageren, doen/ verhandelen/ bedrijven/ bewerken/ angaan. Ageren, drijven/ t. w. beesten.
Aget, sie Acket.
Agetteren, sie Acketteren.
Aggravatie, beswaaring/ overlaading.
Aggraveren, beswaaren / overladen.
Aggreatie, een toestemming/ goedkenning/ bewilliging. Aggreatie, een behaaging / believing/ beangenaaming.
Aggredieren, anvallen/ angaan/ toetreeden.
Aggreeren, toestemmen/ goed kennen / bewilligen/ voor goed opneemen. Aggreeren, behaagen/ believen.
Aggregatie, versaameling/ vergaadering.
Aggregeren, toegaaderen / versaamelen / vergaaderen. Aggregeren, t'saamen kudden/ by een stouwen.
Aggredieren, toegaan/ of tot iemand gaan / anvatten/ bespringen/ anvallen/ overvallen/ iets bestaan/ beginnen.

Aggreſſeur, anvaller / overvaller / beſpringer / die iemand moetwilliglijk anvalt.

Aggreſſie, een anval / overvalling. Aggreſſie, ankomſte / bygank.

Agil, ſnel / geſwint / byhandig.

Agitatie, dryving / beroering / anſtooking.

Agiteren, drijven / beroeren / anſtooken / dikwils doen / ſchudden.

Agnitie, kennis / erkenning.

Agnoſceren, erkennen.

Agnus Dei, Lam Gods / Gods Soon en menſch / die ook geſegt word God te zijn / ja een met den Vader / word hier van de menſchen by een beeſt vergeleeken. En dat ter oorſaak / dat de ſelve onſchuldig an een galge genagelt / en gedood is / om de ſonden des menſchelijken geſlagts: ſoo wilmen dat een jaarlijks ſlagting en eeting eens Lams / by den Jooden gebruykelijk / ſal geweeſt zijn een voorbeeld van deſe galgen-dood van de Soon des menſchen. En ter gedagteniſſe van deſe Joodſche Lam-ſlagting en eeting / en de ſlagting van des menſchen Soone / word by die van de Roomſche Gods-dienſt / een Lam met een vaandel in de poot verbeeld op was / op goud / ſilver of andere ſtof / en word als dan die beeltenis / Agnus Dei, of Lam Gods geheeten / groote eer beweſen / ja angebeeden. Dog welkers blindheyd / of ſotheyd / in 't ſtuk van kenniſſe Gods of redelijke Gods-dienſt / grooter is / der Heidenen / Jooden / of Chriſtenen / ſoude wat te lang vallen hier te toonen en te verhaalen / dat moet tot op een ander gelegentheyd eens geſpaart worden. In 't algemeen NB.

seg ik dat maar / dat nog geen van alle een redelijke Gods-dienst gehad heeft / of ook nog heeft.

Agonisatie, strijding. Agonisatie, ziel-tooging.

Agoniseren, worstelen / strijden. Agoniseren, sik verantwoorden / besorgt zijn. Agoniseren, ziel-toogen / dat is / met de dood worstelen.

Agreabel, angenaam / behaagelijk.

Agriculteren, land-bouwen / land-winnen.

Agriculture, land-bouw / land-bouwing / land-winnig / land-bouwerp / land-neering.

Agrimonie, menge / lever-krupd / of geel-bloemd lever-krupd. Een krupd lang-werpig van bladers / van verwe donker groen / de welken an beyde zijde in veele deelen verspreyd zijn / zijnde wat rupgagtig. De steel is dun / regt opstaande / hooger dan een elle op wassende / hardagtig en hairagtig / wat na den swarten trekkende. De bloemkens zijn geel. Dit krupd heeft in 't nederdupts de naam van menge: en om dies wil / dat het besonder goed is voor de gebreeken des levers / na 't getupgenis der genees-meesters en krupd-beschrijvers / heeft het ons goed gedagt en belieft / het selve mede lever-krupd te noemen. Daar zijn nog andere soorten van lever-krupd / maar hebben ider een bp-voegsel by de naam / waar an mense kennen en onderscheyden kan van dit lever-krupd: gelijk steen lever-krupd / wit lever-krupd / en water lever-krupd.

Aguet, sie Acket.

A. I.

AIſement, ſie Aeyſement.

A. K.

AKet, ſie Acket.
Aketteren, ſoekt Acketteren.

A. L.

AL'arme, of A l'arm, ter wapen / wapen. Dit is een Frankſe wapen-roep / als ſy by eenige ongelegentheyd het volk in de wapenen willen hebben.

A l'arm roepen / ter wapen roepen / wapen roepen.

A l'arm-ſlaan / ter wapen ſlaan / door trommel-ſlag ter wapen doen komen.

Alchymie, of Alcumie, ſtof-ſcheyd kunde / ſmelt-konſt / aardkookery / een konſte waar door men kan / de eene ſtoffe van den ander ſcheyden / en ook allerley harde ſtoffen week te maaken en te ſmelten. Dog deſe konſt en beſtaat daar alleen niet in / maar ook daar in / dat men door deſe konſt meeſt uyt allerley ſtoffen / treffelijke genees-middelen weet toe te bereyden.

Alchymiſt, of Alcumiſt, een ſtof-ſcheyder / ſtof-brander / is een die de konſte van ſtof-ſcheyding heeft / om de eene ſtoffe van den ander te konnen ſcheyden / en die ook uyt de ſelven treffelijke genees-middelen weet toe te bereyden.

Alchymiſtery, of Alcumiſtery, ſie Alchymie.

Alembic, een af-ſijp-helm / helm / een koo-

per werk-tuyg / 't welk de kruyd-mengers / stof-scheyders / en wijn-branders / gebruyken / rondagtig een hoofd-helm / waar van het ook den naam heeft / by naast gelijk.
Alferes, een vaandraag / die het vaandel draagt onder volk van wapenen.
Algebra, stel-regel / of stel-kunst / waar in geleert word agt te neemen op evenheyd der grootheyd / of hoe veelheyd van een streep / vlakte / of lighaam.
Alienabel, verbreemdbaar / dat verbreemd kan worden.
Alienatie, een verbreemding / eens anders eygenwording / 't welk geschied door verjaaring / verbreemding geschied ook door verkooping / opdragt van eygenheyd / schenking / ende voorts al waar door den eygenheyd van imants goed aan een ander komt.
Alieneren, verbreemden / eens anders eygen worden.
Aliment, of Alimonie, voedsel / onderhoud / kost.
Alimentatie, opvoeding / voeding / onderhouding.
Alimenteren, opvoeden / voeden / onderhouden / de kost geeven.
Alkemie, of Alkumie, sie Alchymie.
Alkemist, of Alkumist, sie Alchymist.
Alkemistery, of Alkumistery, sie Alchymie.
Allatratie, anbassing.
Allatreren, anbassen.
Alleë, of Alleye, een gang / een wandel plaats.
Allegatie, een bybrenging / anwijsing / antrekking / voortbrenging.
Allegeren, bybrengen / voortbrengen / voorthaalen /

haalen / anwijsen / antoogen / antrekken.
Allegeren, verligten / ontlasten.
Allegorie, anders spreeking / of anders segging / is een wijs van spreeken / als iemand wat segt / maar wat anders daar by verstaat / als de woorden upterlijk mede brengen.
Alleluja, suure-klaver / of koekkoeks-brood. Daar is tweederley suure-klaver of koekkoeks-brood / te weten / wit-bloemde suure-klaver / en geel-bloemde suure-klaver. De wit-bloemde suure-klaver / is een kruyd het welk niet hoog van de aarde wast / hebbende dunne steelkens die uyt de wortel voortkomen / op de stoppen van elk der selver spruyten dry teere / dunne / kleyne / bleek-groene bladerkens uyt / suur van smaak / de klaver-bladeren by naast gelijk / behalven dat elk blad een diepen kerf in 't midden heeft. De bloemkens die wit zijn en van vijf bladerkens / komen wat lager tusschen de steelkens uyt de wortel voort. De geel-bloemde suure-klaver heeft dunne / blinkende en kruypende steelkens / met bladerkens de ander niet ongelijk / en geele bloemkens. Alleluja, sie Hallelujah.
Allevatie, opheffing / opligting / opbeuring / bybeuring.
Alleveren, opheffen / opligten / heffen / opbeuren / bybeuren.
Alliantie, een verbond / bondgenootschap.
Alliceren, anlokken.
Allideren, anstooten / tegenstooten / stuyten.
Allieren, verbond maaken / verbinden.
Alligatie, anbinding.
Alligeren, anbinden / anverbinden.

Allisie, anstooting/tegenstooting/anhorting/stuyting.
Allocutie, een anspraak.
Allodiale goederen/onleen-goederen/vrye goederen. Goederen/dewelke met volregt den eygenaar toekomen/ en niets 't zy van heergewaaden/ of anders schuldig is. Goederen de welke van niemant te leen gehouden worden.
Alloqueren, anspreeken/toespreeken.
Alloy, muntstof/ dat is/ goed goud/ oft silver/of koper/om geld af te slaan/of te munten.
Alluderen, op speelen/'t ooge op hebben. Alluderen, met iemand speelen.
Alluëren, anvloepen/anspoelen.
Allumeren, ontsteeken.
Allusie, sin-speeling/schuyl-sin/of schuyl-rede/ is als men met de sin van een woord/ 't welk twee beteykenisse heeft/ of met de sin van een rede/ die twesing kan uytgelegt worden/speelt/dat is/iemand in twijffel houd. Allusie, insigt op iets. Allusie, speeling/anspel/ met speeling.
Alluvie, anvloeying/anspoeling.
Almanach, een maand-wijser/ of tijd-wijser/ anwijsende de tijden des jaars/ de dagen des jaars/ en des maands/ en de tijden van de loop des Sons/ en des Maans/ en veel andere dingen meer. Almanach, word van sommige gesegt te zijn/ een Arabisch woord/en te beteykenen getal of telling: andere seggen het te zijn/ een oud duyts t'saamen geset woord/ te weten/ Almaanachte, dat is/ al des Maans agt-neeming. Maar om dat het wat

wat meer anwijſt als des Maans-loop / en dat het woord van Almaanachte, wat duyſter is / heb ik het tijd-wijſer of maand-wijſer overgeſet.

Aloſe, elf of elft / is een ſeker ſlag van viſch.

Altaar, een ſlagt-plaats / een hooge verheve plaats in 't huys Gods / waar op de God toegeheyligde beeſten geſlagt wierden / van de Heyligers / van welke geſlagte beeſten eenige deelen of ſtukken wierden verbrand op de ſelve plaats / eenige ſtukken wel gebraden zijnde en met doop overgooten / wierden van de Heyligers gegeeten. Altaar, heyliging-plaats / of wying-plaats / daar men allerley giften of gaven / die men God toeheyligde / bragt. By die van de Roomſche Gods-dienſt hebbenſe mede nog heyliging-plaatſen / daar de Heyligers de Gods-dienſt dagelijks op doen. Maar die en beſtaat niet in beeſt-ſlagting / gelijk by de Jooden of Heydenen / maar in al vry wat wonderlijker ſaak / te weten / in menſch maaking. Want sy kunnen / 't welk God ſelfs niet kan doen / alle ſtonden van den dag / van een kleyn rond ſtukjen meel-gebak / een menſch maaken / en 't blijft een kleyn rond ſtukjen meel-gebak / gelijk 't van te vooren was / en men geeft het malkander voor een menſch / niet menſch alleen / maar God menſch / te eeten. O groote onſinnigheyd ! Ik lees wel van water tot wijn gemaakt: maar dat bleef geen water / want de Bruydlofs-gaſten ſmaakten wel haaſt den goeden wijn / en proefden verandering: want ſonder dat al had den Saligmaaker tien maal geſegt / het

is wijn gelooft het maar / sy en souden het niet gelooft hebben; als sy de verandering niet bemerkt hadden. Maar dese luyden willen / sonder datter verandering geschied / dat men sal gelooven / datter verandering geschied is: ja ook soo een verandering die onmogelijk is.

Alteratie, een verandering / ontsteltheyd / ontsteltenis / ontsetting.

Altercatie, kijving / twisting / twist / bedinging / omrede.

Alterceren, kijven / twisten / bedingen / twistig zijn / tegen malkander kijven.

Altereren, veranderen / sik ontsetten / ontstellen.

Altern, overbeurtig / overhands.

Alternatie, wisseling / beurt-houding.

Altenatijf, bybeurten / beurts-wijs / over 's hands.

Alterneren, beurt houden / over hands doen.

A. M.

AMabel, minbaar / minwaardig / lieftwaardig.

Amaritude, bitterheyd.

Amasseren, ophoopen / vergaderen / versamelen / tassen.

Amateur, een lief-hebber / minnaar.

Ambagen, omwegen.

Ambassaat, sie Ambassadeur.

Ambassaatschap, sie Ambassade.

Ambassade, of Ambassaatschap, gesantschap / dat is / de sending eens gesants.

Ambassadeur, een gesant / afgesant / hof-gesant. Die van een Staat / Koning of Prins / gesonden

ſonden wo̊rd aan een andere Staat / Koning of Prins / om iets te verhandelen wegens den Staat / 't zy van Oorlog of Vrede.
Ambelen, ſnelliglijk gaan.
Ambidexter, byhandig / evenhandig / ſlinks en regts.
Ambieren, na hengelen / om hengelen / na ſtaan / uyt zijn om eenig ding te verwerven / vryen / begeeren. Ambieren, omgaan / rondom gaan / omringelen.
Ambigeren, twijffelen / in twijffel zijn / in twiſt zijn. Ambigeren, rondom drijven.
Ambiguiteyt, dubbelſinnigheyd / twijffelſinnigheyd / dubbelduydigheyd.
Ambitie, eerſugtigheyd / eergierigheyd.
Ambitieus, eerſugtig / eergierig.
Ambulatie, een wandeling.
Ambuleren, wandelen.
Ameen, vermaakelijk / luſtig.
Amende, een boete / die iewers opgeſtelt is. Amende, een verbetering.
Ameniteyt, vermaakelijkheyd.
Amiabel, lieflijk / vriendelijk / minſaam.
Amicabel, vriendelijk / minnelijk.
Amicable compoſiteurs, goede mannen / of vriendelijke ſcheyds-luyden / ſoen-maakers.
Amice, vriend.
Amicitie, vriendſchap.
Amict, een kleed / hoofdekſel.
Amye, een vriendinne.
Amys, een vriend.
Amy-ſchap / vriendſchap.
Amiſſie, verlies.
Amitteren, verlieſen. Amitteren, weg-ſenden / weg-ſchikken / van ſik ſenden / laaten gaan.

Ammunitie, toerusting/ oorlogs gereedschap/ krijgs-tuyg / dat is / allerley geweer / wapen / en geschut / dat ten oorlog gebruykt word.
Ammunitie van oorlog / oorlogs toerusting/ sie Ammunitie.
Amnestie, een algemeene vergeeting / wanneer men eenige daaden / die soo heel wel niet geweest zijn / in 't geheel niet meer en wil gedenken. Amnestie, vergeeting.
Amoderatie, bemiddeling.
Amodereren, bemiddelen / middelen.
Amolieren, weg-doen met grooten arbeyd/ weg-drijven / verdrijven / afwenden. Amolieren, uytroepen/ verdelgen.
Amolitie, weg-doening / verdrijving. Amolitie, uytroeping/ verdelging.
Amoreus, minnend / verliefd. Amoreus, een vryer/ verliefde vryer.
Amoreuse, een vrijster/ verliefde vrijster.
Amortisatie, doode handstelling / onwandelbaarmaaking / onvervreemdbaarmaaking/ of onverhandelbaarmaaking / dat is / wanneer men maakt / dat eenige goederen niet meer verhandelbaar / of vervreemdbaar zijn/ en dat der selver eygenheyd niet meer kan over gaan / van de eene op den ander/gelijk die eenig land aan een arm Gods-huys maakt / soo en kan of en mag dat land niet weer verhandelt of vervreemd worden.
Amortiseren, in dooder hand stellen het goed / onvervreemdbaar maaken / onverhandelbaar maaken / onwandelbaar maaken / sie Amortisatie.
Ampel, wijd/ breed.

Amphibologie, dubbelſinnigheyd / een donkere rede / twijffel rede / twijffelatige ſin.
Amphitheater, een ſchouwburg / toneel rond/ ronden burg / daar men iets heerlijks op vertoont.
Ample, wijd/ breed/ ruym/ wijdlugtig.
Amplecteren, omhalſen / ombangen / anneemen/ verkieſen.
Amplexie, omhalſing.
Ampliatie, vermeerdering/ grooter maaking.
Amplieren, vermeerderen/grooter maaken.
Amplificatie, uytbreiding/ breedmaking.
Amplificeren, uytbreiden / breed maken / vermeeren.
Ampulle, een kan/ kruyk/ pul.
Amputatie, beſnoeping/ afſnijding.
Amputeren, afſnijden / afhouwen/afſnoepen/ knotten.

A. N.

ANabaptiſt, een herdooper / wederdooper/ doops-geſinde/ een wederdooper is / die van gevoelen is/dat iemands doop / jong gedoopt zijnde / eer hy belijdenis ſijns geloof heeft konnen doen / niet genoegſaam is / maar dat hy dan / wanneer hy vol waſſen is/ en belijdenis ſijns geloofs kan doen / wederom moet herdoopt werden.
Analogie, evenredenheyd / evenbedeeling / gelijkmaatigheyd / over-een-koming / anpaſſing.
Anathema, een vloek / een vloek beſluyt. Anathema, een gifte of geſchenk de Goden toegewijt/een gifte die men in de kerk hangt/ offet / en bewaart.

NB.

NB.
Anathematiseren, verbloeken. De geestelijken konnen seer ligtelijk / ja om een haver stroo byna / als hun iets niet na de sin is / verbloeken / niet denkende / datse hun selven mede seer verbloekt maaken / met een ander soo ligtelijk te verbloeken en te verdoemen.

Anatomie, ontleeding / opsnijding / ontleedkunde / dat is / de konst om lighaamen te konnen ontleden / en na de konst / van lid tot lid op te snijden. Anatomie, een ontleedplaats / de plaats daar men gewoon is ontleeding te doen.

Anchovi, sie Antsouwe.

Androgynen, man-wijven / zijn menschen die beyde de teel-leden / soo wel het manlijk als het vrouwelijk / hebben.

Anguſt, nauw / eng / besloten.

Angusteren, benauwen / engen / eng maaken.

Anguſtie, benauwthеyd / bangigheyd. Anguſtie, een engte / een enge of nauwe plaats.

Animadverſie, anmerking / opmerking / toesiening / gade-slaaging / waarneeming / waarschouwing. Animadverſie, straffinge / tugting.

Animadvertentie, toesigt / anmerking / waarschouwing / bevroeding.

Animadverteren, toesien / anmerken / gadeslaan / waarnemen / bevroeden / behartigen / waarschouwen / straffen.

Animeren, moedigen / moed geven. Animeren, leevendig maaken / ziel en gevoel geeven / leeven.

Animeus, moedig / gehart / stout.

Animoſiteyt, moedigheyd / stoutheyd.

An-

Annalen, jaar-boeken/ jaarlijkſe geſchiedenis boeken/ in welk men al de jaarlykſe geſchiedeniſſen en voorvallen/ opſchrijft/ tot nut en dienſt der nakomelingen.

Annate, een jaarlijkſe inkomſt/ opkomſt van een jaar/ de inkomſt die men iewers jaarlijks van trekt.

Annecteren, anhegten/ anknoopen/ anbinden.

Annectie, anknooping/ anhegting/ anbinding.

Annex, angeknoopt/ angebonden/ bygevoegt.

Annihilatie, een vernietinge/ te niet doening.

Annihileren, of Annichilleren, vernietigen/ te niet doen.

Anniverſarien, jaarlijkſe uytvaart viering. By de ouden wierd dikwils de uytvaarts dag/ van iemand die geſtorven was/ gevierr. By die van de Roomſche Godts-dienſt/ die de Heydenen dog meeſt in alles navolgen/ geſchied dat al mede veeltijds/ dat men een jaarlijkſe ziel-mis doet voor iemand die geſtorven is. Anniverſarien, een jaarlijkſe hoogtijd houding/ die alle jaar onderhouden word.

Annotatie, anteykening/ opſchrijving.

Annoteren, anteykenen/ opſchrijven om te gedenken/ merken.

Annueren, toewenken/ toeknikken/ toeſtaan.

Annullatie, een vernietinge/ te niet doening.

Annulleren, vernietigen/ te niet doen/ afſchaffen.

Annulleren de proceduren, de ding-taalen te niet doen/ de regts-pleging vernietigen/ de gedings-handel te niet doen.

Annunciatie, boodſchapping/ verkondiging/ verwittiging.

Annuncieren, boodschappen/ verkondigen.
Anssoye, sie Antsouwe.
Antecederen, voortgaan/ overtreffen.
Antecelleren, uyt-munten/ te boven gaan/ overtreffen.
Antecesseur, een voorsaat/ een voorganger.
Antecessie, voorgaaning/ overtreffing.
Antedateren, te vooren anteykenen/ te vroeg dag-teykenen/ is de dag des maands vroeger stellen/ als hy is.
Antemuraille, een voorvest/ voorburgt/ voormuur.
Anteponeren, voorstellen/ voorsetten/ hooger houden en schatten.
Antepositie, voorstelling/ voorsetting.
Antichrist, tegen-besmeerde/ of besmeerde gelijk/ dit is een t'saamen geset bastaard Grieks woord uyt Αντὶ, Anti, 't welk beteykent tegen/ of gelijk: en χριστὸς, Christus, 't welk beteykent besmeerde/ op onduyst/ Gesalfde/ dat is/ eender/ die met eenig welriekend smeer/ smout of olie/ wat besmeert of begooten wierd; gelijk de Koningen/ Heiligers en voorseggers op 't anvaarden van hun rijk/ of ampt by de ouden/ gedaan wierden/ die tot bevestiging en versterking in hun rijk/ of ampt met een weinig wel-riekende olie op 't hoofd bestort wierden. Dit woort dan van Antichrist, beteykent tegen-besmeerde/ of gelijk besmeerde/ of besmeerde gelijk. De eerste betekenis word van een deel navolgers/ van een Soon des menschen/ waar van in de H. Schrift gewag gemaakt word/ welkers naam was/ Jesus/ Behouder/ om dat hy sijn volk behoud/ en gehy-

bynaamt / Chriſtus, beſmeerde / om dat hy was met den H. Geeſt overſtort of beſmeert / gepaſt op een Mahomet, om dat die en des ſelfs nakomelingen en anhangers ſeer groote vyanden zijn / van de navolgers des Behouders: en dat die Mahomet, over ſulks te regt de naam van tegen-beſmeerde / of Antichriſt, is gegeven. Een ander deel van de navolgers des Behouders / paſſen deſe naam van Antichriſt, of beſmeerde gelijk / want ſoo moet het woord dan uytgelegt worden / op het gekroonde Opper-hoofd / der algemeene Roomſche Gemeente / om datſe ſien / dat deſe wilden beſmeerde gelijk zijn: want hy is niet vyand tegen den Behouder (al hoewel hy voor ſoo veel tegen of nadeelig / den Behouder kan geſegt worden te zijn / voor ſoo veel hy eenig voor-regt der ſelver an ſilt ſoekt te trekken /) nog tegen al de navolgers van den Behouder: maar alleen tegen die / alhoewel te onregt / welken hem niet willen den Behouder gelijk ſtellen / 't welk ook niemand behoeft te doen. Anti, betekent ook in plaats / of in plaats van: ſoo dat / Antichriſt ook beteekent / in plaats van beſmeerde / dat is / een die in plaats van beſmeerde hoofd der Gemeente is hier op aarde. Anti betekent ook voor / by gevolg betekent Antichriſt, ook voor beſmeerde / dat is / die voor beſmeerde is en niet tegen. Soo dat die naam van Antichriſt, ſoo wel in 't goede / als in 't kwaade / kan genoomen worden. Dog dewijl 't in de Schrift ten kwaade geſegt word / ſoo neem ik voor Antichriſten, alle die geenen die tegen de waarheyd zijn.

Anticipatie, verbroeging/een verbroeging van de gesette regt-dag/ gesette regts-dag verbroeging/ of verbroeging van de paaltijd des beroeps/ verbroeging geschied in saaken van hooger beroep/ of hooger voor regt betrekking/ wanneer een eyscher of beroeper/ den gedaagde gedag-vaart heeft/ en een dag van regten betekent is/ welke de gedaagde dunkt te lang genomen te zijn/ soo versoekt de gedaagde de verbroeging of verkorting van die gesette tijd. Anticipatie, verhaasting/ voorkoming/ voor-ingenomenheyd verrassing/ voorkoming voor den verval dag.

Anticiperen, verbroegen/ de paaltijd des beroeps verbroegen/of verkorten/ om de saak eerder te doen dienen. Anticiperen, voorkomen/ verrassen/ verhaasten/ onderscheppen.

Antidateren, sie Antedateren.

Antidot, een tegengift/tegenbaat/ tegenbaat tegen vergift/ een genees-middel 't welk gebruykt word tegens vergift/ 't zy dat iemand van vergiftige dieren is gebeten of gesteken/ of 't zy dat imant vergif in 't lijf genomen heeft.

Antidotaal, een versoek-schrift an 't geregte/ of aan 't hof/ om ongehoord niet beswaard te werden/ of een versoek-schrift tot voorkoming/ dat een beschuldigde ongehoort niet en werde beswaart. Een versoek by versoek-schrift ten hoove/ of an de regters gedaan/ om voor te komen/ dat imant die beschuldigt word/ ongehoort niet en werde beswaart/ op het te kennen geeven/ of beschul-

schuldigen/ van de tegen-dingers/ of beschuldigers.
Antijk, of Antijks, oud/ ouwer-wets. Antijks, snaaks.
Antikiteyt, sie Antiquiteyt.
Antikiteyt soeker/ sie Antiquiteyt soeker.
Antimonie, spits-glas of spies-glas/ rauw spies-glas/ is een berg ingewant of mijn-stof/ bestaande uyt een swavel-agtige/ kwik-silver-agtige/ en een sout-aard-agtige stof: het is heel sterk van kragt en werking/ heel wel bereyd zijnde/ word het somtijds in de genees-konst wel gebruykt/ met goed geluk en gevolg: maar kwalijk bereyd zijnde en ingenomen/ veroorsaakt de dood.
Antipathie, een afkeer/ weer-sin/ tegen-sin/ tegen-lijding/ tegen-sugt. Alle afkeer in de menschen of in de beesten/ word veroorsaakt door inbeelding van hindernis. Gelijk by voorbeeld/ dat iemand een afkeer heeft van kaas/ die weer-sin spruyt uyt inbeelding van hindernis/ om dat hy sik inbeeld/ dat hem de kaas sal hinderen en schadelijk zijn/ of dat iemand een afkeer heeft van een kat of iet anders/ spruyt al mede uyt hindernis/ of om dat het te vooren al gehindert heeft. Soodanigen afkeer of weer-sin sonde iemand/ die der sik met andere kragtige gedagten tegen stelde/ wel verwinnen konnen: maar de afkeer/ die een schaap heeft van de wolf/ en dat niet te onregt/ soude niet overwonnen konnen worden door het schaap/ want die is te groot. In leeve-loose dingen is eygentlijk geen afkeer of weer-sin: maar wel eenige wonderlijke werkin-

gen/ welkers oorsaaken/ als men wil nauwe ondersoeken/ men wel uytvinden kan.

Antipoden, tegen-voeters/tegen-voetelingen/ sijn menschen die an de andere zijde des aard-kloots regt onder ons woonen. De ouden hebben sik ingebeeld/ dat de aarde plat was/ voornaamentlijk de geestelijken/ onder anderen ook Augustinus, de selven en hebben niet willen glooven/ datter tegen-voeters waaren/ hoe seer men hun dat selve met reden toonden. Ja sy hebben Viglius, een opsiender der Gemeente te Ments/ van sijn staat en waardigheyd berooft/ om dat hy seyde en beweeg dat de aarde rond was. En nu weet de minste scheeps jongen wel/ dat de aarde rond is/ en dat men de selve kan om zeylen. Maar soo wel mag men sik op de wijsheyd en geleertheyd/ der geestelijken betrouwen: gelijk gy siet. Dog sy hebben nog soo veel en groover misslagen/ en dwaalingen/ dat het op een niet an komt.

Antiqueren, oud maaken. Antiqueren, afschaffen/ weg-doen/ uyt-drijven.

Antiquiteyt, oudheyd/al-oudheyd.

Antiquiteyt-soeker/ ondersoeker der oudheyd/ die alle oude geschiedenissen en andere oude dingen ondersoekt.

Antsouwen, Ansoyen, of Anchovi, kleyne vis kens/ als stekel-baarskens/ stekel-baars-viskens.

Anxieteyt, angst/ benauwtheyd.

Anxietude, angst-valligheyd.

A. P.

A. P.

APart, bysonder/bysonderlijk/afsonderlijk/verdeelt. Apart, ter zijden.

Apert, opentlijk/klaar. Apert, rond-uyt.

Apertie, een opening/opendoening.

Apocryph, verborgen/gedekt/verdonkert/verduystert.

Apocryphe boeken/ verborgen boeken/ verdonkerde boeken/ of verduysterde boeken/ zijn eenige boeken/ die eertijds mede gehouden zijn by de oude Kerk/ voor regel-matige boeken der H. Schrift: en worden de selve ook nog by de Roomsche Kerk/ daar voor gehouden. Dog voor eenige jaaren by die van de herstelde Gods-dienst daar van afgesondert/ en uyt het getal der boeken/ van de H. Schrift gedaan. Of iemand vraagde/ mogense dat soo doen? wel ja! waarom niet? sy hebben 't mogen doen en konnen doen/ en hebben nog magt en regt/ soo sy wilden (of anderen die 't soude mogen behagen) al de vordere rest voor onregel-matig te verklaaren/ en andere boeken in de plaats voor regel-matig stellen. Want het geen op 't seggen van een Gemeente/ voor regel-matig is verklaart/ kan op 't seggen van een ander Gemeente/ voor onregel-maatig verklaart worden; soo lang als 'er geen meerder vastigheyd is/ of bewijs/ als 'er tot nog toe is. sie Bybel.

Apoint, of Apointement, sie Appointement.

Apologie, een verantwoording/verdeediging/verdeedig-schrift/ 't geen iemand schrijft tot

verantwoording en verdeediging van sik selfs.

Apoplexie, de slag/ geraaktheyd/ beroertheyd/ lijfs-beroertheyd. Dit is een seer swaare siekte/ waar door den mensch/ als van den donder of bliksem geraakt/ schielijk en in der ijl berooft word/ van by naast alle gevoelen en beweging/ soo dat men maar een weynig adem-haaling bespeuren kan. En is dese siekte seer swaar om te genesen; en als 'er iemand van genesen is/ behoud die tot een teyken lamnigheyd der leden/ welke lamnigheyd genoemt word beroertheyd of lijfs-beroertheyd: anders heet die siekte in 't begin/ de slag/ of geraaktheyd.

Apostel, een gesant/ afgesant/ gesondene/ die van iemand gesonden word/ om iets te verhandelen/ of die van iemand gesonden word/ om iets te boodschappen of te verkondigen. Soodanige gesanten heeft 'er den Behouder twaalf gekoozen/ die aan alle oorden getrokken zijn/ om des selfs Leere te verbreyden.

Apostaat, een afvallige/ verloochenaar/ die van iemand afvalt/ of die van een angenome leer afvalt/ en die verloochent.

Apostasie, een afval/ afvalling/ verloochening.

Aposteme, of Apostume, een geswel/ sweer/ soek Absces.

Apostille, een bescheyd op een versoek-schrift/ of antwoord op een versoek-schrift/ sie Appointement.

Apostilleren, een antwoord op een versoek-schrift op de kant des selfs schrijven/ een bescheyd op een versoek-schrift op des selfs kant

kant ſchrijven / of een bevel op een enkel verſoek / by verſoek-ſchrift gedaan / op de kant des ſelfs te ſchrijven. Apoſtilleren, op de kant aanteykenen / of aanteykenen op de kant / te weten / het beſcheyd / antwoord / of bevel op een verſoek-ſchrift.

Apoſtumatie, ſwelling / ſweering / is de rijpwording / van etter-geſwel / ſie Abſces.

Apoteek, een ſchuur / pak-huys om iets in te bergen / een wijn-kelder.

Apoteek, of Apoteekers-winkel / kruyd-mengers winkel / kruyd-bereyders winkel / alwaar men allerley genees-kruyden en dranken verkoopt en toebereyd.

Apoteeker, kruyd-menger / of kruyd-bereyder. Een die allerley genees-kruyden en dranken mengt / bereyd / kookt / en verkoopt. Apotekeres, kruyd-mengſter / kruyd-bereydſter.

Apozeme, een kruyd-drank / kook-kruyd-drank / is een kookſel / of afſiedſel van een deel gekookte genees-kruyden / welk afſiedſel / als 'er de kruyden lang genoeg ingekookt zijn / (daar na geheldert/) en met ſuyker wat geſoet / en met wat wel-riekend kruyd wat lieflijk en angenaam gemaakt word; om te konnen gedronken worden / 't zy om wat buyk-loſſing te krijgen / of om wat verandering in 't lijf te maaken.

Appaiſeren, bevredigen.

Apparent, oog-ſchijnlijk / ſchijnbaarlijk / ſchijnend / mogelijk.

Apparentie, oog-ſchijnlijkheyd / ſchijnbaarheyd.

Appareren, bereyden / verſchijnen / ſchijnen / geſien zijn / geſien worden.

Appareil, bereydsel/ toerusting.
Appast, aas/ vet maakende spijs.
Appart, afgesondert/ afgedeelt.
Appel, of Appellatie, een beroep / hooger beroep / hooger betrek / weder beroep / of herroep. Een beroep/ of hooger beroep/ is wanneer der van een gewijsde van den lage regter word beroepen tot den hooge regter / met opschorsinge van de kragt van het gewijsde.
Appel in forma, een beroep met opschorsing van 't gewijsde / een hooger betrek of hooger beroep met opschorsing van 't gewijsde / dat is / dat het gewijsde van den lage regter geen voortgank sal hebben / ondertusschen dat men beroep gedaan heeft.
Appellant, een beroeper/ weder-beroeper / die van het gewijsde / by den laagen regter gewesen / en waar by hy meynt beswaart te zijn / beroept tot den hooger regter.
Appellatie, beroep/ sie Appel. Appellatie, roeping/ noeming/ heeting.
Appelleren, beroepen/ weder-roepen/ hooger beroepen/ hooger betrekken/ herroepen / dat is / van een lage regter tot een hooge beroepen. Appelleren, weder versoeken/ herkennen / noemen / heeten/ roepen.
Appenderen, anhangen.
Appendix, anhangsel/ by anhang/ byboegsel/ byval.
Appensement, bedenking / dag van beraad.
Appeteren, begeeren/ hertelijk begeeren/ graag zijn / seer lustig zijn. Appeteren, naderen / na by zijn.
Appetibel, begeerlijk.
Appetijt, begeerte/ graagte / graagheyd / lust/ eetens

eetens luſt / trek of begeerte tot iets.

Appingeren, anvoegen / byſchrijven / byſchilderen/ of bymaalen/anſchilderen/ opdigten.

Applauderen, verbrolijken/ prijſen/ toejuychen.

Applicatie, een toe-eygening/ toepaſſing. Applicatie, bybouwing / toevoeging / byvoeging/toebegeeving.

Appliceren, toepaſſen / toe-eygenen / te pas brengen om een ſaak te verklaaren. Appliceren, bybouwen/ aanknoopen/ byvoegen/ toevoegen / toebegeeven.

Appointement, een antwoord op een verſoek-ſchrift / beſcheyd op een verſoek-ſchrift / een bevel op een enkel verſoek/ 't welk op de kant van een verſoek-ſchrift / geſchreven word. Appointement, 't geſchrevene op de kant van een verſoek-ſchrift. Appointement, een beſlegting/ uyting/ een afvaarding.

Appointement Commiſſoriaal, een bevel van een gemagtigde regter / of een bevel van een hage ſette regter / dat is / een bevel / 't welk gegeeven word aan de regts-pleegers / van een van de regters of Raads-heeren / de welke daar toe van 't Hof / of de andere Raads-heeren is gemagtigt en afgevaardigt / om de regts-pleegers op een by-een komſt daar toe belegt / te vereenigen / of anders te beveelen wat gedaan ſal worden.

Appointement diſpoſitijf, een regts-gebod van den Hove / op wat wijſe een ſaake beſchreeven ſal worden.

Appointeren, beſtemmen / imant ergens beſcheyden / dag-vaarden. Appointeren, vergelijken / ſpitſen.

Apponeren, of Appoſeren, byſetten/byſtellen.

Apportatie, bybrenging/ anbrenging / andraaging/ byvoering.
Apporteren, bybrengen/ andraagen/byvoeren/ anbrengen.
Apposeren, sie Apponeren.
Appositie, bysetting/ bystelling/ toeset.
Apposteren, afrigten.
Apprecatie, toewensching/ toebidding.
Appreceren, toebidden/ toewenschen.
Apprecieren, waarderen/toeschatten/schatten.
Apprehendeerde, een gevange/ vastgehoudene/ angetaste/ die gevangen is/ of vastgehouden.
Apprehendeert, gevangen/ vastgehouden / angetast. Apprehendeert, begreepen/ anvaart/ bevat.
Apprehendeeren, vasthouden/ vangen/ antasten / vatten. Apprehenderen, anvaarden/ begrijpen/ bevatten.
Apprehensie, vangenis/vasthouding/ hegtenis. Apprehensie, begrijping / bevatting.
Approbatie, gestading / bevestiging / goedkenning / toestemming.
Approberen, gestaden/ bevestigen/ van waarde houden/ goed kennen/ goed agten/ anneemen/ looven.
Approche, nadering/ naaking. Approche, een loop-graft/ genaak-schans/ is een begraving/ die in de belegering van een stad gebruykt word/ om de stad allengskens te naderen.
Approcheren, naderen.
Appropinquatie, genaaking.
Appropinqueren, genaaken/ naderen/ bykomen.

Appropriatie, een toe-eygening.
Approprieren, toe-eygenen.
Appuy, leuning/ steunsel/ stutting.
Appuyeren, leunen/ steunen/ stutten.
April, gras-maand/ dese maand heeft sijn naam van het eerst uytwassende gras/ het welk in dese tijd begint te groeyen/ en uyt de aarde te schieten. De Kummeren/ of Komeren/ dat sijn de Holsteynders of Deenen/ noemense fare maanet, fare maand/ dat is/ huysche of fraye maand/ om datse mede een van de frayste maande van 't jaar is.
Apt, bekwaam/ nut.
Apteek, of Apteekers-winkel/ sie Apoteek, of Apoteekers-winkel.
Apteeker, sie Apoteeker. Aptekeres, sie Apotekeres.
Apteren, voegen/ byvoegen/ vleyen/ schikken/ passen/ bekwaam maaken.
Aptitude, bekwaamheyd/ bekwaamlijkheyd,

A. R.

Arbiters, gewillekeurde regters/ zijn die by wille en begeerte van de twistelingen of dingers gekoren worden/ om hun te regten/ en een oordeel over hun verschil te vellen.
Arbitraal, goed-dunkende/ beraadsaam/ willekeurlijk.
Arbitraalijk, beraadsaamelijk/ goed-dunkelijk.
Arbitraale uytspraak/ een uytspraak van gewillekeurde regters. Arbitraale uytspraak/

een uytſpraak van goede mannen / ſie Arbitrage.

Arbitrage, een gewijſde / oordeel / of uytſpraak van gewilleheurde regters. Arbitrage, een ſeggenſchap / bemiddeling / of uytſpraak van goede mannen / of gewilleheurde ſcheydsmannen. Arbitrage, een goed dunken.

Arbitraire pene, een ongeſette ſtraf / een ſtraffe naar goed dunken des regters / waar mede eenige miſdaaden / daar geen geſette ſtraf toe ſtaat / geſtraft worden.

Arbitrateurs, goede mannen / middelaars / ſcheyds-mannen / vreede-maakers / zijn die by wille en begeerte van de regt-pleegers of dingers gekoren worden / om hun ſaaak te middelen / en hun alſoo van malkander te ſcheyden.

Arbitreren, uytſpreeken / bemiddelen / raadſlaan / beraadſlagen.

Arcenal, een waapen-huys / waar in men allerley wapenen bewaart. Arcenal, harnaskamer.

Arceren, weeren / afweeren / beletten / indrijven.

Archangel, eerſte boode / of opperboode. Dit is een baſtaart Grieks woord / 't welk in de Schrift onovergeſet gelaaten is / en beteykent gelijk ik geſeyd heb / eerſte boode / of opperboode. Dog wat dit voor een eerſte of opperboode is / en oft een geeſt of menſch is / dat weet ik niet: wat ſijn anbrengen of boodſchap is / dat weet ik ook niet. Een Gods-geleerde ſal ſeggen / dat het een geeſt is. Maar uyt de beſchrijving dieder op twee plaatſen in de Schrift / van deſe opperboode / of Archangel, gedaan word / en kan ſulks niet

niet afgenoomen werden. Want op de eene plaats staat / dat de Heere met een anmaanend geroep / met de stemme des opperboode / en met de trompette Godes sal nederkomen van den Hemel. En op de andere plaats staat: de opperboode / wanneer hy twistende met de lasteraar / sprak van Mosis lighaam / heeft niet durven inbrengen / oordeel van lasteringen: maar seyde / de Heere bestraffe u. Dit schijnt mijn niet toe de beschrijving van een Geest te zijn / maar van een mensch: want dat zijn bedrijven van een mensch: te spreeken / te twisten. Dog sie hier van breeder in het woord Engel.

Archebuse, sie Arquebuse.

Archebusier, sie Arquebusier.

Archier, een schutter / een boog-schutter / die pijl en boog / gelijk men by ouds plag / ten oorlog voert. Maar nu heeft men roers en lange spietsen.

Archier te paarde / een schutter te paard / boogschutter te paarde / is een ryder / versien met pijl en boog. Dog een ryder voert nu een kortroer / en twee kleyne rij-roers an weder-zijden van den zadel.

Architect, een bouw-meester / is een die in de bouw-konst wel ervaren is.

Architecture, bouw-konst / dat is / de konst om wel te timmeren en te metselen.

Archiven, de stads-kamer / daar men de stads voor-regten en gemeene schatten / ook stads-schriften / of jaar-boeken bewaart. Archiven, hand-vesten / stads-schriften / voor-regten.

Arcion, de zadel-boom / dat is / het voorste

deel van de zadel / daar de knop an komt / de zadel-boog.
Arcke, ſie Arke.
Arckebuſe, ſie Arquebuſe.
Arckebuſeren, ſie Arquebuſeren.
Arckebuſier, ſie Arquebuſier.
Arctatie, beklemming / benauwing.
Arcteren, benauwen / beklemmen / eng t'ſaamen ſluyten.
Ardent, vuyrig / brandig / hittig / heftig.
Arderen, branden / vuyrig zijn / ontſteeken zijn van hitte / vuyrig ontſteeken zijn van liefde.
Ardeur, vuyrigheyd / hittigheyd / brand.
Areſt, ſie Arreſt.
Areſtant, ſie Arreſtant.
Areſteerde, ſie Arreſteerde.
Areſteren, ſie Arreſteren.
Argine, een afdaking. Argine, de dye / is het buytenſte deel des beens / van de billen af tot an de knie.
Arguatie, bewijſing / betooning / beſtraffing / beriſping / kibbeling.
Argueren, bewijſen / betoonen / overwinnen. Argueren, beſchuldigen / beſtraffen / begrijpen / beriſpen / kibbelen.
Argument, een bewijs / bewijs-rede / strijd-rede. Argument, kort begrijp / inhoud.
Argumentatie, bewijſing / bewijs-redening / twiſt-redening.
Argumenteren, bewijſen / bewijs-redenen / twiſt-redenen.
Argut, loos / ſcherpſinnig.
Ariditeyt, droogte / dorheyd.
Ariſtocratie, beſter-heerſching / der beſter regerin-

geringe / adel regering. Als eenige van de beſte en voornaamſte luyden de regeringe des lands hebben.

Arithmetica, de tel-konſt / of reken-konſt / tal-kunde / of tel-kunde: is de konſt om wel te rekenen.

Arke, een kiſt / daar men iets inſluyt / 't zy kleederen / of ander goed. Arke, een kiſt / waar van in de Schrift gewag gemaakt word / daar van allerley reyn gediert ſeven en ſeven / van 't onreyn twee en twee / manneken en wijfken in waren / doe de Watervloed over de gantſche Aarde kwam / ſoo die ſchrijver meende: dan 't is die man goed te vergeeven / hy heeft niet beter geweeten of de Aarde is plat geweeſt / gelijk de ouden in die waan ſijn geweeſt / en daarom heeft hy gemeent / dat de gantſche Aarde van eenige dagen regens kon bedekt worden. En daar kan men hem nog al te gemoet komen in 't beſchrijven van de kiſt / om dat hy der niet by geweeſt is / nog de ſelve geſien heeft / en de maat is hem vergeeten / en een kunſtig rekenaar is 't niet geweeſt om de maat weer uyt te vinden: want anders ſoude het my wat vreemd dunken / hoe in ſoo kleynen kiſt / welkers langte maar was dry hondert ellen / de breette vijftig / de hoogte dertig ellen / ſoo grooten menigte van dieren / en ſoo veel voeder voor meer als een jaar / heeft konnen zijn. Dog hy heefter van geſchreven / gelijk hy 'er van gehoort had.

Arke des verbonds / of Arke des Heeren / de verbond-kiſt / kiſt des verbonds / of de kiſt des Heeren / des Heeren kiſt / is de kiſt ge-

weeſt

weest die Moses heeft doen maaken en setten in de hutte der t'saamen-komst. Der selver langte was twee ellen / de breete anderhalf ellen / de hoogte insgelijks anderhalf ellen. In dese kist wierden gelegt de twee steenen tafelen der Wet / een kruyk met Man / ende een roede of stok van een Amandel-boom die gebloeyt had.

Arkebuse, sie Arquebuse.

Arkebuseren, sie Arquebuseren.

Arkebusier, sie Arquebusier.

Armade, een krijgs-rusting / is een groote toestel ten oorlog. Armade, een krijgs-heyr/ heyr-leger / dat is / een leger van krijgsvolk. Scheeps-armarde, een scheeps-magt/ scheeps-vloot.

Armaris, een wapen-huys / daar allerley wapenen in zijn.

Armature, wapening / rusting / krijgs-rusting/ wapen/ harnas.

Armee, of Armeye, sie Armade.

Armeren, wapenen / toerusten.

Armosyne, of Ormesyne, sijde laaken van Ormuz, Ormuz is de naam van een Stad en Eyland / gelegen an een inham van de Persische Zee: in welke Stad of Eyland dese sijde lakenen gemaakt worden / en sijn van daar eerstelijk alhier gebragt.

Armure, sie Armature.

Aroma, wel-riekend kruyd / allerley wel-riekend kruyd / gewas / of vrugt / gelijk nooten-muscaaten / nagelen/ &c.

Aromatijk, wel-riekend.

Aromatizeren, wel-riekend maaken.

Aronde, een swaluwe/ of swaalme. Een kleyn-

vogel-

vogelken ſwartagtig / met korte / ſwakke beentjes / de ſtaart is lang / en an het eyn-de als een twee tandige vork / neſtelt veel an de Kerken / en op 't land in de ried-dakte ſchuuren / en boere huyſen.

Arquebuſe, een vuur-roer / hand-geſchut / hand-bus / 't welk met de handen gehouden word ende afgeſchooten word / een vuur-roer is / 't welk een vuur-ſlot heeft / om 't boſkruyd an te ſlaan.

Arquebuſeerde, doorſchootene / dood geſchoo-tene. Een die door veroordeling van krijgs-geregt doorſchooten is.

Arquebuſeren, ſchieten / dood ſchieten. Als ie-mand met een roer door bevel des krijgs-regters / om eenige bedreven miſdaad / dood geſchoten word / gelijk onder krijgs-luyden geſchied.

Arquebuſier, een ſchutter / of ſchieter / vuur-roer-ſchieter / hand-ſchut-ſchieter / of hand-bus-ſchieter / dat is / een ſchutter te voet die een vuur-roer voert / of ook wel eenig hand-ſchut-geweer.

Arrabel, buyten voorſtel / buyten geſprek / buy-ten voorneeming / niet dienende.

Arrectie, opſteeking / opregting.

Arrement, een overblijfſel / geding-vernieu-wing.

Arrementen van een proces, een gedings-ver-nieuwing / de anneeming van een regts ſaak eenes overledene / geding-erving / de grond-veſten van een geding / daar het geding op begoſt is / de overblijfſels van een geding / waar toe imant gedag-vaart word / om de ſelven an te neemen en te vervolgen. Wan-

neer

neer imant die een regts-saak voor 't geregte heeft hangen / komt te sterven / soo word des selfs erfgenaam gedag-vaard / om die saak an te neemen en voorts te vervolgen.

Arrementen van het proces anneemen / een begonne regts-saak van een overledene anneemen en voorts vervolgen / sik selven geding-erfgenaam stellen / de overblyfselen van een geding anneemen / dat is / wanneer een erfgenaam / of erfgenaamen / 't zy datse daar toe gedag-vaart zyn / of datse het vrywillig doen / de regts-saak eens overledene / soo alsse staat / anneemen en vervolgen / een geding vernieuwen.

Arrentement, verhuuringe / verpagtinge. Arrentement, geld geeving op geld-winst.

Arrenteren, verpagten / verhuuren. Arrenteren, geld op geld-winst geeven.

Arreptie, angryping / opvatting / anneeming.

Arres, een waarder ken-penning / of Gods-penning. Na het maaken van een koop / of huur / soo geeft de kooper / of huurder / an de verkooper of verhuurder / tot teeken en bevesting / of van waarde-kenning van koop / of huur / een stuk gelds / soo veel elk dunkt / voor den armen / waar van de naam van Gods-penning komt / om dat het om Gods wil aan den armen gegeeven wierd. Somtyds geeft de verkooper of verhuurder / mede soo wel als de kooper of huurder een stuk gelds voor den armen. Somtyds bedingt den verkooper of verhuurder wel een seker stuk gelds om voor hun te behouden: 't welk men dan noemt een waarder ken-penning / dat is / een penning of stuk gelds

gelds tot kennis van verſeekering/ of waarheyd.

Arreſt, een gewijſde ſonder vorder beroep/ een gewijſde en beſluyt van den regter/ waar van men niet verder of hooger beroepen mag/ een uyterſte regt-doening. Wijſen by Arreſt, uytterlijken regt doen/ of wijſen ſonder vorder beroep/ dat is/ uyt eyndelijk oordeel vellen ſonder dat men daar van vorder of hooger beroepen mag. Arreſt, beſetting/ beſetting op een menſch/ beſlag/ antaſting/ vaſt-ſetting/ in verſekering houding/ in bedwang houding/ bekommering/ kommer-regt/ verhindering/ beletting/ ſie Arreſt op een perſoon. Arreſt, hand oplegging/ hand oplegging op eenig goed/ goederens in verſeekering neeming/ ſie Arreſt op eenig goed. Arreſt, een beſluyt. Arreſt, een verſtrikking.

Arreſt fundeert juriſdictie, beſetting maakt bank-vaſt/ dat is/ doet iemand te regt ſtaan/ daar hy anders niet hoefde te regt te ſtaan.

Arreſt op eenig goed / hand oplegging / of hand oplegging op eenig goed/ goederens in verſeekering neeming. Met de hand te leggen op eenig goed/ geeft men te kennen den eygenheyd/ die men heeft an eenig goed. Want men ſegt gemeenlijk/ dat is mijn goed/ daar leg ik mijn hand op/ en men legter de hand op: daar mede te kennen geevende/ dat men het wil bewaaren en beſchermen. Soo doet men ook hand oplegging op eens anders goed/ tot teeken dat men daar regt toe heeft uyt geld ſchuld/ de welk ons die/ diens goed het is/ ſchuldig is.

Arrest op een persoon, besetting / of besetting op een mensch / besetten is / imant die vreemd is / verhinderen en beletten / dat hy ons niet en kan ontvlugten of ontloopen; of imant verbieden / om niet te mogen weg-trekken. En door besetten brengt men te weeg / dat imant die van buyten en vreemd is / door onsen regter moet te regt staan. Besetting-regt spruyt uyt geld schuld. Arrest op een persoon, regt van gyseling op imant. Arrest op een persoon, regt van antasting / of vastsetting op imant / dat is / om imant te mogen antasten en in gevangenis setten. In Arrest houden imant / imant in besetting houden. In Arrest houden imant / in hegtenis imant houden / in bedwang houden / of in verseekering.

Arrestabel, besetbaar / besettelijk. Arrestabel persoon, een besetbaar mensch / dat is / die beset mag worden. Arrestabel, hand oplegbaar / hand opleggelijk. Arrestabel goed / hand oplegbaar goed / dat is / goed daar hand oplegging op mag gedaan worden.

Arrestant, een besetter / die imant beset uyt regt van in-schuld. Arrestant, hand oplegger / die hand oplegging doet op imants goed uyt regt van in-schuld.

Arresteerde, of Gearresteerde, besettede / vastgesettede / in verseekering genomene / in bedwang genomene / bekommerde. Arresteerde, hand opgelegde / in verseekering genome.

Arresteerde goed / of 't Gearresteerde goed / 't hand opgelegde goed / het in verseekering genome goed / dat is / het goed daar de hand op-

oplegging op gedaan is / schulds-halven.
Arresteerde persoon, of Gearresteerde persoon, de besettede / de besettede mensch / 't zy man / of vrouw: vast-gesettede / 't zy man / of vrouw: in verseekering genomene mensch / 't zy man / of vrouw; iemand die schulds-halven beset is / of vast geset in gevangenis.
Arresteerder, sie Arrestant.
Arresteert, of Gearresteert, beset / bekommert / de hand opgelegt.
Arresteren, besetten / besetting doen / ophouden. Besetten is imant / die vreemd is / en daar men vermoeden op heeft van vlugten / om dat hy soo veel schuldig is / ophouden / dat hy niet kan of mag weg-trekken. Arresteren, hand opleggen / hand oplegging doen op eenig goed / dat is / eenig goed antasten en in verseekering neemen / schulds-halven. Arresteren, vast-setten / in verseekering houden / als men imant uyt schuld vast set / of in verseekering houd / tot dat de schuld voldaan werd. Arresteren, bekommeren / beslaan. Arresteren, voorneemen / vast-stellen / besluyten. Arresteren, stil houden / of stil doen houden.
Arrideren, anlachchen / toelachchen / behaagen.
Arriegarde, een agter-hoede / de agter spits van 't leger / agter-togt van 't heyr / laatste slag-orden / is een gedeelte van een leger / 't welk de agter-togt heeft van het voor heen op-trekkende leger / om het selve te behoeden en te beschermen / dat het van geen vyand van agter overvallen word op 't onvoorsienst / ende om daar na den laatsten anval te doen op den vyand.

Arrigeren, opſteeken / om hoog ſteeken / opregten.
Arripieren, opvatten/ angrijpen/ anneemen / anvaarden.
Arriveren, ankomen/ anlanden.
Arroderen, inbijten / knaagen/ beknabbelen/ rond om afknaagen.
Arrogant, laatdunkend / trots / vermeeten / beroemelijk.
Arrogatie, ſie Adrogatie. Arrogeren, tot ſoon of dogter anneemen / ſie Adrogeren.
Arrogeren, beroemen / vermeeten / toe-eygenen/ anmatigen.
Arroſie, inbijting/ knaaging.
Arrouſeren, beſproeyen.
Arſenal, ſie Arcenal.
Arſenik, ratte kruyd / wit ratte kruyd. Een vergif 't welk uyt de berg-mijnen gegraaven word / en dan in een nieuwen pot gebrand tot ſtof/ waar mede men ratten en muyſen vergiftigt: dog heeft het ſelve ook nog eenig gebruyk by eenige andere genees-middelen / in 't geneeſen van vergiftige ſiekten. Het word ook wel gebruykt van ſchilders in eenige verwe.
Arterie, een ſlag-ader / hart-ader. De ſlag-aders zijn gelijk lange pijpen / hol / die uyt het hart voort komen / en bekwaam zijn om het bloed / 't welk uyt het hart komt / te voeren tot al de deelen en leden des lijfs. Sy worden ſlag-aders genoemt ten anſien van haar geduurig kloppen / of ſlaan/ welk ſlaan of kloppen veroorſaakt word van de doorvloeying des bloeds.
Artichaut, ſie Artiſchok.

Articiok, ſie Artiſchok.

Articulatie, een geleeding / beleeding / leden-ſchikking / ledenſtelling / een geleding is de t'ſaamenvoeging der leden / waar door het eene lid an 't ander gehegt word.

Articule, ſie Artijkel,

Articuleren, van lid tot lid ſeggen / beleden / ontleden / iet ſeggen na de regte gelegentheyd van der ſaake.

Artifice, een konſt-handel / konſt-greep / konſt.
 Artifice, byhandigheyd / liſt.

Artificiaal, of Artificieel, konſtig.

Artijke, lid-pijn / jigt / leden-ſiekte / leden-ſugt / leden-krankheyd / lid-pijn of jigt is een ſiekte der leden / de welke veroorſaakt word door een ſcherpe / en bytende vogt / de welke op de gevoeligſte deelen / gelijk vlieſen / peeſen en ſenuwen komt ſchieten / waar door als dan ſoo grooten pijn ontſtaat. Lid-pijn krijgt men in verſcheyde leden / ſomtijds in de handen / ſomtijds in de voeten / ſomtijds in de heupen / en in andere leden meer.

Artijkel, een lid-verdeeling / hoofd-ſtuk / deel.
 Artijkel, een vraag-ſtuk / voorſtelling.

Artijkelen, of Articulen, vraag-ſtukken / die men iemant voorſtelt en daar op ondervraagt. Dat hy op de Articulen antwoord per verbum credit vel non, dat hy de vraag-ſtukken beveſtigende of ontkennende beantwoord: of / dat hy op de vraag-ſtukken antwoord / ja / of neen. Dit geſchied in ondervraaginge / 't zy van getuygen / of dat een regts-pleeger ſelf moet antwoorden op eenige voorſtellingen.

Artijkel der wet / hoofd-stuk des wets / een lid des wets / verdeeling der wet.
Artillerie, geschut / grof geschut / of groot geschut / 't welk men op houte rol-paarden legt / om van verre stads muuren en wallen daar mede te beschieten / of om van de stads muuren en wallen de legers te beschieten.
Artillerij-huys / geschut-huys / waar in allerley grof geschut bewaart word
Artillerij-meester / geschut-meester / die den opsigt over 't geschut heeft.
Artisaan, een konst-meester / konstenaar.
Artischok, onsteekelige distel / strobil-doorn / eetbaar distel-kruyd. Dese distel heeft wijt uytgespreyde langwerpige breede bladeren / an beyde zijde in diepe kervinge gesneden / die niet en steeken / oft immers met heel luttel steekelingen oft doornkens beset zijn / en tusschen dien komt den steel voort / meer dan anderhalven voet hoog: elk steel draagt op zijn opperste een ronden bol / eerstelijk de gedaante hebbende van een pijn-appel / te weeten / van veele schelfferen oft schubben t'saamen vergadert: de welken open gaan en haar selven ontluyken / als de vrugt grooter geworden is en rijp. Het onderste van desen bol / gekookt zijnde / is heel smaakelijk om te eeten / als ook het onderste van de schubben of bladen die om den bol / of stoel / sitten. Hoogduyts Strobil dorn.
Artist, sie Artisaan.

A. S.

ASare, hasel-wortel / mans-oor. Dese plante heeft gladde / blinkende groene bladers /

ders / hebbende de gedaante van een mans-oor / waarom het ook mans-oor genoemt word. Tusſchen en onder de bladers / by de wortels / ſchuylen de bloemen / an de ſteelkens van de bladeren vaſt gehegt / en op eygen korter ſteelkens ſtaande / bruyn-purpuragtig van verwe. De wortelen zijn veel in 't getal of wijd verſpreyt / dun en teer / krom / hierwaarts en daarwaarts verwart in malkander waſſende.

Aſcendenten, opgaande maagen / vrienden in opgaande maagſchap.

Aſcenderen, opklimmen / opgaan / klimmen.

Aſcenſie, klimming / opklimming / opgang / opvaart / opſteyging.

Aſcriberen, ſie Adſcriberen.

Aſcriptie, ſie Adſcriptie.

Aſparſies, ſie Aſperges.

Aſpect, anſchouw / anſigt. Aſpect, een ſtar-geſigt.

Aſpergen, ſpruyten van koraal-kruyd / koraal-kruyds ſpruyten / uytſpruytſels van koraal-kruyd / of uytbotſels van koraal-kruyd / ſie Aſperges.

Aſpergeren, beſprengen / beſproeyen.

Aſperges, koraal-kruyd. Dit kruyd ſchiet eerſt uyt ſijn wortel een ronde effene gladde en gelijvige ſcheut ſonder bladers / omtrent vier of vijf duym breed hoog / en omtrent een vinger dik / die onder wit-agtig / en boven groenagtig en malſch is / en heeft boven een knopken. Dusdanige jonge uytſpruytſels oft eerſte ſteelen van koraal-kruyd worden van ſommigen met groote ſmaakelijkheyd / alſe gekookt zijn / gegeeten / eer ſy groot en

hoog worden. Sy hebben in 't duyts geen naam als de bastaart Griekse naam Aspergen. Dog men kanse wel spruyten van koraal-kruyd / of uytspruytsels van koraal-kruyd / in 't neder duyts heeten. Als de steel van koraal-kruyd volwassen is en oud / dan is sy dik / hard / rond / drie voeten hoog / somtijds hooger / in veel andere zijd steelen of kleyne takken verdreyd / die heel vol kleyne / groene / sagte bladerkens hangen / gelijk hairkens. An dese zijd steelkens komen kleyne geele bloemkens voort : daar na volgen de vrugten gelijk ronde besien / die eerst groen zijn / en daar na rijp zijnde / root worden / van verwe 't koraal gelijkende / soo groot als erwten : in de welke ettelijke bruyne of swarte saaden schuylen.

Asperiteyt, scherpheyd / wrangheyd.

Asperneren, versmaaden / veragten.

Aspersie, besprenging / besproeping.

Aspicieren, ansien / anschouwen / anmerken / verneemen.

Aspiratie, anblaasing / toeblaasing.

Aspireren, anblaasen / blaasen / wayen. Aspireren, natragten / bejaagen / na snakken / opvlammen.

Assay, of Essay, proef / beproeving. Assay, geld-beproeving / te weten / of de stof / daar het geld van geslaagen is / goed is of niet.

Assayeren, beproeven / ondervinden / geld beproeven.

Assayeur, geld-beproever / munt-proever / te weten / of het goed stof is of niet.

Assaisine, huur dood-slag / dat is / een doodslag / die ten gevalle van een ander van welk

de

de dood-ſlager een weynig geld krijgt / geſchied.

Aſſaiſmeren, om huur dood-ſlaan / dat is / iemand dood-ſlaan om eenig huur of loon daar mede te verdienen.

Aſſaiſineur, huur dood-ſlager / gehuurde dood-ſlager / die ſik om eenig geld verhuurt / om iemand dood te ſlaan.

Aſſaiſonneren, bereyden / ſmaak geeven.

Aſſaut, een anval / beſpringing / bevegting.

Aſſcriberen, ſie Adſcriberen.

Aſſcriptie, ſie Adſcriptie.

Aſſectatie, navolging / geley.

Aſſecteren, navolgen / dikwils navolgen / najaagen / geleyden.

Aſſecuratie, verſekering / verſekering ter zee / verſekering van eenige koopmanſchappen of goederen voor ongeluk ter zee. 't Welk de kooplyden veel laaten doen / alſe goederen ſenden daar eenig gevaar is.

Aſſecureren, verſekeren / veyligen eenige goederen of koopmanſchappen voor ongeluk ter zee / dat is / op ſik neemen de ſchade vergoeding / ingevalle die koopmansſchappen of goederen koomen te verongelukken.

Aſſecutie, ſie Aſſequutie,

Aſſembleren, vergaaderen.

Aſſentatie, vleying / flattering / toeſtemming.

Aſſenteren, vleyen / flatteren / toeſtemmen of verwilligen tot alle 't geene een ander ſegt om hem te behaagen.

Aſſentieren, mede houden / toeſtemmen / van een gevoelen zijn.

Aſſequeren, bekomen / verkrijgen / agterhaalen.

Assequutie, verkrijging/ bekoming/ agterhaaling.
Asseradeur, of Asserateur, een verſekeraar/ by de welke de koop-luyden hun goederen en koopmanſchappen/ de welke ſy over zee ſenden of van over zee verwagten/ laaten voor een ſtuk gelds verſekeren voor ongeluk: en is als dan een verſekeraar/ gehouden/ ſoo wanneer de goederen komen te verongeluken/ de ſchade te boeten.
Asserateur, ſie Asseradeur.
Assereren, verſekeren/ verdaadigen/ beveſtigen/ geſtant doen. Assereren, ſie Assecureren.
Asserteur, verdaadiger/verſekeraar/beveſtiger.
Assertie, verſekering/verdaadiging/beveſting.
Asservatie, bewaaring/ behoeding/ toeſiening.
Asserveren, bewaaren/gade-ſlaan/ toeſien/ behoeden.
Assesseren, byſitten.
Assesseur, een toegevoegde regter/ een toegevoegde raads-heer/ of een bygevoegde/ als regter/ dat is/ die in weder overſieninge eenes gewijſde tot het getal der andere regters/ of raads-heeren toegevoegd word/ om het gewijſde by de andere geweſen/ wederom te helpen overſien. Assesseur, een raadgeever/ of raads-man. Assesseur, een byſitter/ bygevoegde.
Assesseurs, toegevoegde regters/ of eenige geleerde mannen/ die de gewijſdens van den ongeleerden regter raamen/ ſie Assesseur.
Asseuradeur, ſie Asseradeur.
Asseurantie, verſekering/ verſekering ter zee/ ſie Assecuratie.

Aſſeurantie-meeſters / haage ſette regters in verſekerings ſaaken / zijn die de verſchillen die uyt verſekering ter zee vallen / oordeelen.

Aſſeureren, verſekeren / vepligen eenige goederen of koopmanſchappen voor ongeluk ter zee / ſie Aſſecureren.

Aſſeveratie, verſekering / vaſte toeſegging.

Aſſevereren, verſekeren / vaſtelijk toeſeggen.

Aſſignatie, overwijſing / een ſchuld overwijſing / dat is / wanneer aan iemant / tot betaalinge van 't geen een ander aan hem ſchuldig is / een ſchuld van een derde / de welke de ander hebben moet van de derde / overgewesen word tot voldoeninge. Aſſignatie, een anwijſing / overgeeving / bewijs. Aſſignatie, toe-eygening / toeſchikking / beſchikking / beſtelling / toeſchrijving / voorſchrijving. Aſſignatie van ſchuld / ſchuld overwijſing.

Aſſignatie van geld / anwijſing van geld / overwijſing van geld / of toeſchikking van geld / toegeſchikt geld / of toege-eygent geld: 't welk de penning-meeſter toegetelt pleeg te worden van de wijk-meeſters / om krijgs volk te betalen.

Aſſigneren, overwijſen / een ſchuld overwijſen / dat is / wanneer imant aan ſijn ſchuld-eyſcher overwijſt de ſchuld van ſijn ſchuldenaar / tot betaalinge van ſijn ſchuld-eyſchers ſchuld. Aſſigneren, anwijſen / overgeeven / bewijſen. Aſſigneren, toe-eygenen / toeſchikken / beſchikken / beſtellen / toeſchrijven / voorſchrijven. Aſſigneren, wijten / toerekenen.

Aſſimilatie, een vergelijking / gelijkmaaking.

Aſſimileren, vergelijken / gelijk maaken.

Assimulatie, mede veynsing.
Assimuleren, mede veynsen.
Assise, een regts-dag / ding-dag / sit-dag / als men sit / om geregt te houden.
Assijs, sie Accijs.
Assijsener, sie Accijsener.
Assijs-huys / sie Accijs-huys.
Assijs-meester / sie Accijs-meester.
Assistent, een mede hulper / bystander.
Assistentie, onderstant/ hulp/ bystant.
Assisteren, bystaan / raad-geven / onderstaan/ helpen.
Associatie, verselling/ verselschapping.
Associeren, verselschappen / met malkander vereenigen.
Assommeren, optellen. Assommeren, knellen/ dood-slaan.
Assopieren, stillen/ sussen/ in slaap wiegen.
Assumeren, annemen / byneemen / toeneemen / tot sik neemen / sik selven toeschikken.
Assumptie, anneeming / byneeming / toeneeming/ tot sik neeming.
Assuradeur, of Assurateur, sie Asseradeur.
Assurantie, sie Assecuratie.
Assureren, sie Assecureren.
Astrict, verbonden.
Astrictie, sie Adstrictie.
Astringent, sie Adstringent.
Astringerent, toetrekkend/t'saamen-trekkend/ stoppend.
Astringerent medicament, sie Adstringerent medicament.
Astringeren, toeprangen / toetrekken / toedringen / stoppen. Astringeren, vast maaken / verbinden / belooven/ bedwingen/ saamen

men dwingen. Aſtringeren, anknoopen/ antrekken/ ſlupten.

Aſtrologie, ſtarre-kijk kunde/ ſtarre-kragt kunde/ſtarre-kijking/ſtarre-waan. De konſt om uyt de ſterre te ſien en oordeelen van iemands leeven/ of dood/ geluk of ongeluk. 't Welk geoordeelt word uyt de kragt en werking der ſterren.

Aſtrologiſt, of Aſtrologijn, een ſtarre-kijker/ ſtarre-kragt-kenner/ goeder geluk-ſegger/ gebooꝛt-luk-ſegger. Een die iemands geluk/ of ongeluk/ ſijn dood/ of lang leeven/ weet te vooꝛſeggen uyt ſijn gebooꝛt-ſter. Dog die konſtenaars hebben dat even wel ſoo vaſt niet. Maar dewijlſer altijd na ſlaan/ gebeurt het wel/ datſe het raan.

Aſtronomie, ſtarre-loop-kunde/ ſtarre-kunde. De kunſt of weetenſchap/ waar in verhandelt word de kenniſſe/ loop en beweeging der ſtarren. Aſtrologie en Aſtronomie, worden ſomtijds voor een en deſelve konſt of weetenſchap gehouden en genomen.

Aſtronomiſt, ſtarre-konſtener/ ſtar-loop-kender. Een die de kenniſſe en loop der ſtarren weet/ ſonder op de kragt der ſelver/ of op de vooꝛſegging uyt de ſelven te letten. Maar de wijl een ſtarre-konſtener/ en ſtarre-kijker meeſt in beyde ervaaren is/ ſoo word een ſtarre-konſtener of ſtarre-kijker/ ſomtijds voor een en de ſelve genomen.

Aſtructie, een beveſtiging/ vaſtmaaking/ beweering. Aſtructie, bouwing/antimmering.

Aſtrueren, beveſtigen/ vaſt maaken/ beweeren. Aſtrueren, opbouwen/ anbouwen/ antimmeren.

Aſtutie, ſchalkheyd/ liſt/ doortraptheyd.
Aſur, ſie Laſur.
Aſijl, een vry-ſtad/ of vry-plaats/ ſchuyl-plaats/ is een plaats waar na toe imand/ die onverſiens een dood-ſlag gedaan had/ mogt na toevlugten/ en aldaar vry woonen en ſchuylen voor het vervolgen des bloed-wreekers.

A. T.

ATheiſt, God loochener/ God ontkenner. Een die ontkent en loochent/ datter een God is. Soo die geen die God niet te regt kennen/ God loocheners zijn: ſoo ſijn de aldermeeſte menſchen/ de Gods-geleerden al mede onder gerekent/ God loocheners. Want by ſeer weynige is de regte/ grondige kenniſſe Gods. De naam van God is by elk bekent/ ſijn Weſen by weynigen.

NB

Atheiſtery, God loochening/ God ontkenning. Geen wijs redelijk menſch heeft opt God ontkent.
Atreux, fel/ vinnig/ wreed/ bits/ grimmig.
Attache, of Attache-brief/ een anhang-brief/ of vreemde regter gewijſdens uytvoer-brief/ of uytvoer-brief van het gewijſde eens vreemde regters: waar mede de gewijſdens van andere regters of hoven/ by ons werden uytgevoert of te werk gelegt. Anhang-brief wordſe genoemt/ om datſe an het gewijſde gehangen word. Attache, anhegtſel/ anhangſel.
Attacheren, anhegten/ anhangen.
Attaqueren, anranden/ anrantſen/ angrijpen.
Attedieus, verdrietelijk/ moeyelijk.

Attempereren, ergens na regten / of ergens na volgen / na regten / volgen.

Attenderen, toe luysteren / ophooren / waarneemen / opletten.

Attent, andagtig / opmerkend / oplettend.

Attentaten, daadelykheden tegen het verbod van den regter / daaden die imant doet tegen 't bevel des regters. Attentaten, eenige onderneemingen / onderwindingen / onderstaaningen / of stout bestaan tegens verbod.

Attenteren, iets onderwinden / onderneemen / of onderstaan te doen tegens bevel. Attenteren, onderneemen / onderwinden / onderstaan / beproeven.

Attentie, andagt / opmerking / toeluystering.

Attenuatie, verdunning / verkleyning.

Attenueren, verdunnen / verkleynen.

Attereren, anwryven / verslijten / vermaalen.

Atterminatie, uytstel / uytstel van tijd midts stellende borge / dat is / als een schuldenaar / de welke voort niet betaalen kan / van de hooge overigheyd versoekt vergunning van tijd / in welke hy hun / midts daar voor borge stellende / betaalen sal / of Atterminatie, uytstel van betaaling midts stellende borge. Als een schuldenaar / voort niet konnende betaalen / versoekt van de hooge overigheyd uytstel van betaalinge tot sekere tijd / midts stellende borge / dat hy dan betaalen sal. Atterminatie, een verlenging / uytstelling / uytstel.

Atterminatie-brief / een brief van uytstel van tijd / een brief van uytstel / waar by men versoekt an de overheyd uytstel van betaalinge / om voor sekere tijd van sijn schuld-eyschers niet overvallen te werden: of die men

ver-

verkrijgt van de overheyd / waar by die iemant verleent uytstel van betaaling.
Attermineren, uytstellen/verlengen.
Atteſtatie, een getuygenisse / betuyging / verklaaring.
Atteſteren, getuygen/betuygen / verklaaren / tot getuyge neemen / of tot getuyge roepen.
Attexeren, anweven/bywevеn/anvoegen/byvoegen.
Attingeren, anraaken / anroeren / geraaken / genaaken/ bereyken.
Attractie, natrekking/bytrekking/toetrekking.
Attraheren, natrekken/bytrekken/toetrekken.
Attraperen, betrappen / agterhaalen.
Attribueren, toeschikken / toegeeven / geeven/ toe-eygenen / toeschrijven / toevoegen.
Attributie, toe-eygening / toeschikking / toeschrijving/ toevoeging/ toegeeving.
Attroce, wreedelijk / moetwilliglijk / fellijk / swaarlijk.

A. V.

AVance, sie Avancement.
Avancement, vordering / bevordering / voortsetting.
Avanceren, vorderen/bevorderen/voortsetten.
Avanceren het geld / geld op de hand neemen / of geld verschieten.
Avancering, sie Avancement.
Avantagie, voordeel.
Avantgarde, de voorhoede/voorspits van 't leger / de voortogt van 't heyr / de eerste slagorden / is een gedeelte van een leger / 't welk de voortogt heeft van 't gantse optrekkende leger / om den eersten anval op den vyand te

te doen / en de ſelve ſoo veel mogelijk is eenige afbreuk te doen.

Avant perſe, een Armeniſche appel / of vroege Perſiſche appel. Deſe vrugt is een ſoete / angenaame vrugt / rond als een appel / van binnen en van buyten heel geel / en daar in is een harde note oft kruynen ſteen beſlooten / die effen en glad is / ende daar in ſchuylt een ſoete kerne. De boom / daar deſe vrugt op waſt / is redelijk groot: en de bladers ſijn breed en voor ſpits / in de midden met ribben / om de kanten wat gekartelt of geſchaart. De bloemen ſijn wit-agtig. Deſe boom is uyt Armenien hier gebragt en in de hoven voort geplant.

Avarye, ſoek Haverye.

Avaritie, gierigheyd / vrekheyd / heb-luſt / heb-ſugt.

Avelleren, met gewelt aftrekken / uytrukken / ontrukken.

Aventuur, geval. By Aventuur, bygeval / dat is / ſonder opſet / of voor bedenken.

Aventuuren, waagen.

Averye, ſie Havarye.

Averſatie, weer-ſin / afkeer / veronwaerding / verſmaading / afſiening.

Averſeren, verſmaaden / verwerpen / een afkeer hebben / den rugge keeren / ſijn aangeſigt afwenden / veronwaerdigen te aanſien.

Averteren, afwenden / ontwenden / omwenden.

Avijs, ſie Advijs.

Aviſeren, ſie Adviſeren.

Avocatie, afroeping. Avocatie, afkeering / ontſtemming / ontraading.

Avoceren, afroepen/ ergens van roepen. Avoceren, afkeeren/ ontstemmen/ ontraaden.
Avontuur, sie Aventuur.
Avontuuren, sie Aventuuren.

A. U.

AUbade, een nogtend-sang/ morgen-spel/ wek-gesang/ een gesang of snaar-gespel/ 't welk iemand laat doen / of selver doet / voor de deur van sijn beminde; of Aubade, een eer-gesang/ eer-gespel/ het welk iemand laat doen / of selver doet ter eeren van sijn lief/ of ter eeren van een jongvrouw / 't zy s'avonds laat / 't zy s'morgens vroeg.
Aubain, een uyt-lander. Aubain, land dat van de ingeboore bouwers verlaaten is / en van andere beseten word / ledig gevonde angevaard land. Aubains, hoofd-touwen / sijn de touwen daar den mast mede regt en vast in 't schip van beyde zijde gehouden word / en gaan booven door het hoofd van de mast.
Auctentijc, kragtig/ magtig/ bekragtigt. Authentijc, geloofwaardig / eygen geloofwaardig / uyt sik self geloofwaardig. Authentijc, voor goed gehoude / goed gevonden. Authentijc, vermeerdert.
Auctentijke copie, een bekragtigt afschrift / uyt sik self geloofwaardig afschrift / 't welk voor goed gehouden word / en geloofwaardig / of Authentijke copie, een eerste afschrift/ of een oorspronkelijk afschrift / 't welk na het eerste of oorspronkelijke schrift geschreven is.
Auctentijc exempel, sie Auctentijke copie.

Au-

Auctentijc-ſchrift / een bekragtigt-ſchrift / een geloofwaardig-ſchrift / 't welk voor goed gehouden word en bondig. Authentijc-ſchrift / een oorſpronkelijk-ſchrift / dat is / het eerſte ſchrift / dat iewers van geſchreven word.
Auctentiſeren, voor goed houden / goed vinden / geloofwaardig houden / bekragtigen / kragtig maaken / magtig maaken / vermeerderen.
Aucteur, een vinder / maaker / die eenig ding eerſt maakt of vind. Auteur, inſteller / vermeerderer / een werk-man.
Auctoriſatie, laſt / volmagt / magtiging / magtig maaking / dat is / de laſt of volmagt / die iemant gegeeven word / om iets te verrigten.
Auctoriſeerde, volmagtigde / volmagt / magtig gemaakte / geloofbaar gemaakte / geſag gegeevene / die van iemant volmagt / geloofbaarheyd / of geſag ontfangt.
Auctoriſeert, volmagtigt / magtig gemaakt / gemagtigt / geloofbaar gemaakt / geſag gegeeve.
Auctoriſeren, volmagtigen / magtigen / magtig maaken / geſag geeven / geloofbaar maaken.
Auctoriteyt, volmagt / magt / geloofbaarheyd / magtigheyd / vermogenheyd / geſag / agtbaarheyd / waardigheyd / magt hebbing / anſien / anſienlijkheyd / geloofwaardigheyd / overſtaan.
Audacie, ſtoutheyd / onvertſaagtheyd.
Audacieus, ſtout / onvertſaagt.
Audi, hoort.
Audiencier, een geregts uytroeper / die de

gedings saaken uytroept: geregts-boode.
Audientie, gehoor.
Audientie geeven / gehoor geeven / iemand hooren.
Auditie, hooring / toehooring / anhooring.
Auditeur, hoorder / toehoorder / anhoorder.
Auditorie, een hoor-plaats / gehoor-plaats. Een plaats daar veel toehoorders t'saamen komen / om iets / 't geen tot hun gesegt sal worden / te hooren.
Aufereren, weg-neemen / weg-dragen / ontdraagen.
Aufugeren, weg-vlieden / ontvlieden / weg-loopen.
Augeren, vermeerderen / vermeenigvuldigen / grooter maaken.
Augment, sie Augmentatie.
Augmentatie, vermeerdering / vermeenigvuldiging / grooter maaking.
Augmenteeren, vermeerderen / vermeenigvuldigen / grooter maaken.
Augustus, oogst-maand / of oegst-mand / heeft syn naam van oogsten / oegsten / 't welk betepkent koorn vrugten maeyen / by een vergaderen / en in de schuuren brengen / 't welk in dese tijd der huys-luyden voornaamste werk is. Sy word ook van de Saxers genoemt arn-maand / van arnen / dat is / koorn maeyen / of oogsten. Sy heet ook nog oost-maand.
Auroor, den dage-rood / het morgen-rood / dat is / het eerste rood van den deur breekenden dag / welk rood of ligt veroorsaakt word / of voortkomt van het naderen der Son naar onse kimmen / de morgen-stond / de vroege morgen-stond.
Au-

Auscultatie, toeluystering/toehooring.
Ausculteren, luysteren/toeluysteren/gehoorgeeven/toehooren/gehoorsaamen.
Austeriteyt, wrangheyd/stuursheyd/barsheyd.
Autaar, sie Altaar.
Autentiseren, of Authentiseren, sie Auctentiseren.
Autentijk, of Authentijk, sie Auctentijc.
Autentijke copie, of Authentijke copie, sie Auctentijke copie.
Autentijk exempel, of Authentijk exempel, sie Auctentijke copie.
Autentijk schrift/ of Authentijk schrift/ sie Auctentijk schrift.
Autheur, of Auteur, sie Aucteur.
Authorisatie, of Autorisatie, sie Auctorisatie.
Authoriseerde, of Autoriseerde, sie Auctoriseerde.
Authoriseert, of Autoriseert, sie Auctoriseert.
Authoriseren, of Autoriseren, sie Auctoriseren.
Authoriteyt, of Autoriteyt, sie Auctoriteyt.
Auxili, hulp/onderstant.
Auxiliatie, helping/onderstant doening.
Auxilieren, helpen/behulpig zijn/onderstant doen.

B. A.

BAal, heer/of heerscher/besitter/onderwerper: een beeld 't welk eenige volkeren eer bewesen. Baal, sie Ballet.
Bacalarius, een lauwer-tak drager/of een gekranste met lauwrier/lauwer-broeder. Een-

der die met de eerste proef van sijn geleertheyd te geeven een lauwer-krans of tak verkregen heeft.

Bacchenalien, slemp-dagen/ drink-dagen/ vasten-avond/ sijn dagen waar in men eenige dertele vermaakelijkheden en brasseryen pleegt. Bacchenalien, Bacchus daagen/ of Bacchus hoog-tijden / zijn eenige hoog-tijden / of vier dagen / die de Grieken / Romers / en eenige andere volkeren / hielden en vierden ter eeren den wijn-binder en wijngaard planter Bacchus.

Bacularius, een roe-drager / of stok-drager.

Bagagie, reys-tuyg / gepak / is al 't geen men op een reys van nooden heeft.

Bague, kleynnood / sie Juweel.

Bahoele, sie Bahu.

Bahu, of Bahu-kiste / een gewelfde kist / welkers deksel booven welfs gewijs rond is.

Bailju, een land-drost / of land-rust : die het land in rust houd / of een land-voogt / die over het hals-geregt en straffen der misdaaden gestelt is.

Bailjuschap, het drost-ampt / of drostschap / land-drostschap / of land-drost ampt.

Bakelaar, lauwer-bessen / of lauwerier-bessen. Dese bessen sijn rond / langagtig / van buyten met een bruyne ofte swartagtige schorse / en daar in legt de kerne in twee deelen gedeylt of gekiooven / van verwe uyt den rossen / bruyn of swartagtig / welriekende / van smaak / wat bitteragtig.

Bakelaris, sie Bacalarius.

Bakelaris in de regte / een gelauwer-kranste in de regten. Eender die sijn eerste proef of geleert-

leerthepds onderſoeking in de regts-geleert-hepd uptgeſtaan heeft.

Bal, ſie Ballet.

Balade, ſie Ballet.

Baladen, dans-geſpel houden / dans-ſpeelen / dat is / danſſen op 't geſpel van eenige ſpeel-tupgen.

Ballaffre, een ſtriem / lid-tepken / of wond-tepken van een ſlag / houw / of ſteek / met een roede / ſtok / ſteen / mes of ſwaard gedaan.

Balance, een evenáar / waage / of weegſchaal.

Balanceren, weegen / evenaaren / vergelijken.

Balcon, een uptſtek / of uptſteekſel / 't welk voor vooven de eerſte verdieping an ſommige hupſen uptſteekt / en is met een leuning rondom / daar men om op ſtraat te ſien overleggen kan. Balcon, een juk.

Baleyden, ſie Baladen.

Baleye, een dans-ſpel / ſie Ballet. Baleye, een walviſch / een groote zee-viſch die by Groenland in zee gevangen word / van welkers viſch traan gekookt word. Baleye, traan / of vet van een walviſch.

Balleys, een witte ros-ſteen / of witte robijn-ſteen. Een geſteente / 't welk by ſijn roode verw een wepnig hemels blauw vermengt ſchijnt te hebben / gelijk een bleek-verwige roode roos.

Ballet, een dans-ſpel / een dans op 't geſpeel van eenige ſpeel-tupgen. Ballet, jong-ſpel / huppel-ſpel.

Balloen, een wind-bal / een groote bal / daar men mede ſpeelt / de ſelve al om hooge ſlaande.

Ballote, ſwarte andoorn / of ſtinkende andore.

Een krupd swartagtig van verwe / swaar en onlieflijk van reuk / 't welk veel opstaande steelen heeft / die hairig en hoekig zijn / met breede / gerimpelde / an de kanten gekertelde en wat langwerpige bladeren beset / de bloemkens staan in kranskens en syn wit / en somwijlen roodagtig van verwe. De wortel is van veselingen an een gemaakt.

Balsem, welriekend boom-sap / welriekende boom-traan / de welk uyt de schors (de selve een weynig gekwest zijnde) van een seker kleyn boomken in Judæa / Arabien en Egijpten wassende / druypt : zijnde van verwe geel en seer angenaam van reuk. Dit sap is seer heelsaam en goed voor eenige siekten en gebreeken. Balsem, heel-smout / of heel-smeer / wond-olie. Om dat het boven geschreve welriekend boom-sap soo goed en heel-saam is voor eenige siekte en gebreeken / hebben sommige genees-meesters al hoe wel te onregt / allerley wond-olie / heel-smout / of smeer / Balsem geheeten.

Balsem-boomken / welriekend sap-boomken / een kleyn en altijd groen boomken / leelijk of niet moy in 't gesigt / aschverwig / met bloemen / witagtig van verwe / en soet van reuk. In de herst heeft het somtijds weynig bladers (tegen den aart van de altijd groene gewassen / de welke in de herfst gemeynelijk groener zijn dan in de lente) en in den winter komender nieuwe aan. De struyk is eenig / eenen voet hoog / een duym dik / met dunne zijd takskens / daar weynig bladers an wassen ; selden word het vijf voet hoog.

Bal-

Balſemen, ſmouten / inleggen. Balſemen, met welriekend boom-ſap iets beſmeeren of beſtrijken. Balſemen een lighaam/dat is/een lighaam/ na datter eerſt en al vooren het ingewant uytgehaalt is / met eenig goed van binnen en van buyten beſmeeren of beſtrijken / op dat het van ſtank en haaſtige verrotting bevrijd ſoude zijn.

Bandijten, ballingen / of banlingen / uytgebannenen / woeſt-ballingen; die uyt een land of ſtad gebannen zijn.

Banderolle, een vlag / vaan/ een wapen-vlag.

Bandon, toelaating/ toegeeving.

Bandonneren, verdreemden.

Banduyn, eyſching/ of bevraaging van een begeerte of van een belofte.

Baniere, een vaandel.

Banquet, suyker gebak / lekkerny/ na-geregt.

Banqueroetier, een bank-breeker / agter uytvaarder / bankeroeter / die oet of uytgebankt is.

Banqueteren, braſſen / ſlempen.

Baptiſatie, dooping / indompeling.

Baptizeren, naam geeven / ſchijn geeven. Baptizeren, doopen / indompelen.

Baptiſme, de doop / indompeling. By ouds pleeg men die geen / die gedoopt wilde zijn / in te dompelen in 't water / dog nu beſproeyt men de ſelven ſlegs met een weynig waters voor het voorhoofd.

Baraterye, bedrog/ bedriegery.

Barbaar, een woeſt menſch / of rouw menſch/ een uytlands menſch / of uytheems menſch. Woede menſchen zijn die ſoo maar in 't wilde heen leeven / ſonder veel wetten of goede

zeden / en by welken de geleertheyd / weetenschap en konsten ook met veel plaats hebben.

Barbacane, een bolwerk / daar 't geschut op gestelt word / geschut-plaats. Barbacane, een schild-wagt-huysken.

Barbarisch, woest / rouw / uytlands / uytheems.

Barbier, een baard-scheerder / of hair-scheerer / scheerder / die het hair des hoofds en den baard scheert. De heel-meesters / die allerley wonden / breuken en andere dingen meer heelen / zijn hedendaags mede baard-scheerders.

Barbiers knegt / scheerders knegt / hair-scheerders knegt.

Barcke, een veerschip / of vragtschip. Barcke, een roeyschip met twee roeybanken.

Bardasse, een hoer-jongen / of hoer-man / die om hoer-loon sik laat gebruyken als een vrouw.

Barlasse, sie Balaffre.

Barriere, een hey-boom / drai-boom: daar men de wegen meede afsluyt.

Baron, een vryheer / banderheer / genoot.

Baronnen, vryheeren / bander-heeren / genooten / dat zijn heeren die in hunne heerlijkheden hadden hoog / middelmaatig / en laag regts-gebied.

Baronny, een vry-heerlijkheyd / in welk hoog / middelmaatig / en laag regts-gebied geoeffent word.

Barteren, boete afeyschen / verklagen / optijgen / betigten.

Basaen, sie Besaen.

Baſcontre, tegen grond-ſtem/ is die op de grond-ſtem paſt.
Baſe, een grond / grond-veſt.
Baſelaer, welriekende boomſchors. Een ſchors of baſt van een boom/ de welke in Ooſt-Indien waſt: Daer is driederley welriekende boomſchors / de eerſte is welriekende boomſchors/(of pijp Caneel) de tweede/ welriekender boomſchors (of Caſſie) de derde welriekender boomſchors (of Baſelaer) deſe laatſte ſoorte is de ſlegſte en groſſte / om datſe de upterſte en wat houtagtig is. De tweede ſoorte is wat fijnder en beter. Maar de derde ſoorte is het fijnſte en dunſte / en ſterkſte van reuk en ſmaak.
Baſeler, een ſpiets / werp-ſpiets / of degen.
Baſeleſmanos, groeting met hand gekus/groet-ſwier of ſtreek/ een kwink-ſlag.
Baſement, gebouw-grond / de grond van een gebouw. Baſement, de voet van een ſuyl / dat is / het onderſte / zijnde het breedſte daar de ſuyl op ſtaat.
Baſſe, een kleyn geſchut / een ſoorte van geſchut van de kleynſte ſlag / 't zy van koper of yſer.
Baſſus, de grond-ſtem/ dat is/ de laagſte of onderſte ſtem in 't ſingen.
Baſtant, genoegſaam.
Baſtard, een ſpeel-kind / onegtelink / aterling: een ſpeel-kind is / 't welk van twee vrye luyden buyten houwlijk/ geteelt is.
Baſteye, Baſſeye, of Paſteye, een veſte/ of ſterke plaats/ een ſlot/ bolwerk.
Baſteren, genoeg zijn.
Baſtillie, een gevangen huys/blok huys/een ſlot.

Bastonade, stok-slag.
Bastonneren, met stokken slaan.
Batailie, een strijd / gevegt / slag / of veld-slag. Een gevegt 't geen in 't veld geschied van twee legers tegen malkander. Batailie, de tweede slag-orde of de middelste slag-orde des legers / 't welk is de grootste en voornaamste. Scheeps Batailie, een scheeps-stryd. Een scheeps-gevegt te water.
Bataillieren, vegten / strijden / veld-slagen slaan / oorlogen.
Batement, een klugt-spel / klugt.
Batement-speelder / een klugt-speelder / bootsemaaker / die allerley bedrijven en gebaarden na-aapt / of bootst.
Baterye, een storm-kat / of schiet-schans / gelijk men in belegeringen van steden gebruykt / om die van de wallen groote afbreuk te doen.

B. E.

BEatificeren, geluksalig maaken / gelukkig maaken / saligen.
Beatitude, saligheyd / geluksaligheyd.
Bedeguaerd, of Bedoard, onser vrouwen distel / of melk-distel. Een soort van distel met groote / brede / en wijt uytgestrekte bladeren / zijnde rondom geschaart of gekartelt / met veel harde scherpe stekende doornkens beset / bleek-groen van verwe / dog met veele witte ofte melk-agtige plakken / ende met verre ende wijtloopende streepen getekent en besprayd. Den steel is hoog / meer dan eenen vinger dik: op het opperste / van welke wassen ronde bollekens met scherpe doornen beset:

set: daar uyt voort komen paars-verwige bloemkens.

Bedel, een poortier/ deurwaarder.

Befaamt, vermaard/ berugt.

Befaamen, vermaard maaken/ berugt maaken.

Befaaming, vermaardmaaking/ berugtmaaking.

Beffroy, sie Belfort.

Behen, of Beën, duysent kragt kruyd: Dit kruyd heeft seer veel dunne/ ronde knopagtige steelkens: uyt elk lid van de welke komen altijd twee tegen den ander staande langagtige en breedagtige spitse effen oft kaale bladers voort/ uyt den witten/ groen van verwe: op 't opperste van de steelkens wassen witagtige bloemkens/ vele by een als een troskеn versamelt/ allegader nederwaarts hangende.

Belfort, of Belfroot, een slot/ land-huys/ een toorn/ wagt-toorn/ bespie toorn.

Bellier, of Belijn, een ram/ dat is/ het manneken onder de schaapen.

Belliqueus, strijdbaar.

Bellue, een grouwelijk beest/ of yselijk beest.

Benediceren, segenen/ goed seggen.

Benedictie, segen/ segening.

Beneficeren, wel daad doen/ weldoen/ goed doen/ verbeteren.

Beneficie, een voordeel/ eenig vergunt regt/ door gunste van s'lands overheyd verkregen; vergunning/ gunning. Beneficie, een weldaad.

Beneficie van inventaris, voor-regt van boedel-beschrijving/ regt van goederens beschrijving. Welk regt mede brengt/ dat den erfgenaam

genaam niet verder in de schulden des boedels gehouden is / als de goederen van den overlede mogen toereyken en strekken.

Beneficient, weldaad-ontfanger / die eenige weldaad van een ander ontfangt.

Benevolentie, goedwilligheyd.

Benigniteyt, goedertierenheyd / gulhertigheyd.

Bercane, een inham.

Bergantin, sie Brigantin.

Bernagie, bly-maakend kruyd / hart verheugend kruyd / osse-tong. Dit is een kruyd met breede / swart groene bladeren / dog langer dan sy rond zijn / ter aardenwaarts geboogen / of omgeslaagen / en langs der aarden uytgesprleyd. De steelen sijn rouw / anderhalven voet hoog of hooger / en deilen hun an 't opperste in veele taksken / draagende schoone lieflijke gesterde bloemkens / gants hemels blaauw.

Besaen, schaape vel / schaape leer / of schaape vagt.

Besloote Missiven, besloote brieven / waar by eenige ansienelijke luyden voor het hof gedagvaard worden.

Besoigne, een werk / besigheyd.

Besoigneren, besig zijn / arbeyden / werken.

Bestiaal, beestelijk / beestagtig. Bestiaal, vee / 't zy van schaapen of ander vee.

Bevernaard, groote steen-breek kruyd. Dit kruyd heeft bruyn groene bladers / kleyn / rouw en hart om an te tasten / zijnde seer gesneeden en gekerft / boven dien ook rondom de kanten schaarig en kleyn gekertelt. Den steel is drie voeten lang / hoekig ende gevoort / oft met dierpagtige streepen in de lengte

lengte door regen. Daar op wassen kransekens met witte kleyne bloemkens.

Bevernel, kleyne steen-breek-kruyd. Dit kruyd gelijkt het groote steen-breek-kruyd / angaande sijne eerste en de wortelen aldernaast wassende bladeren / seer wel: dan die zijn nogtans veel teerder en kleynder in dit gewas dan in 't voorgaande: maar de bladers die an de steelkens wassen sijn heel dun / en de andere voorseyde bladeren geensins gelijk / anders sijn de bloemkens en zaaden / als die van de groote.

Beweeg-Offer, beweeging / of geheyligde gift-beweeging: Hebreeusch / תְּנוּפָה Tenouphah: dat is / beweeging. En wierd de geheyligde / en ten Gods-dienst gebragte gift alsoo genoemt / om datse van den Heyliger wierd bewogen en gekeert / om en om van 't oosten na het westen / zijnde een seekere wijse van doen by den Jooden gebruykelijk / spruytende uyt overgeloovigheyd / daar dat volk vol van was en nog is: gelijk sulks hun schriften / en dagelijks doen nu nog genoeg te kennen geeven / sie Offer.

B. I.

Bibel, of Bybel, een boek. Het woord Bibel, is een bastaard Grieks woord / en beteykent in 't algemeen een boek / 't zy wat voor een boek dat het is / al wast van reyntje de vos of uylen-spiegel. Het beteykent ook somtijds een brief. By de Gods-geleerden word / alhoewel te onregt / om dat het woord die beteykenis niet heeft / Bibel genoemt de H. Schrift /

H. Schrift / of Schriften / zijnde eenige boeken of schriften / die genoemt worden het oude Verbond (inhoudende de Wet of Tien Geboden / de Gods-dienst der Jooden / en eenige geschiedenissen der selver / als ook eenige voorseggingen / bestraffingen en dreygingen van hun-lieder voorseggers of Leeraars) ende het nieuwe Verbond / inhoudende de blijde bootschap beschrijving / eenige handelingen of daaden / en brieven der gesanten. Wie de schrijvers zijn van de Joodschen schriften / kan men niet weeten / eenige der uytsteekenste Gods-geleerden meynen / datse eenen Esdras uyt meer Joodsche schriften uytgeschreven heeft. Al de schriften van het nieuwe Verbond / sijn een geruyme tijd na de dood des Behouders of Saligmaakers geschreven / en een langen tijd daar na / in eenige Kerkelijke vergaderingen van Opsienders en geestelijke by een vergadert / en voor Gods woord verklaart / en voor regel-maatige schriften gehouden / als ook de schriften des ouden Verbonds. Dog een langen tijd daar na zijnder eenigen wederom van andere Kerkelijke vergaderingen verworpen / en de Goddelijke geloofbaarheyd benomen / en voor onregelmaatig verklaart. Met dat selve regt waar mede het de eene vergadering voor regelmaatig verklaart / met dat selve regt kan het een andere vergadering voor onregel-maatig verklaaren ; want alles behoorde of moet maar zijn tot den tijd der verbeteringen. Dog daar is in de Schrift iets 't geen vast is en met de rede over-een-komt / 't welk ook by

by my maar alleen door de schrift gehouden word / 't welk wederom / in 't maaken van andere schriften / soude stant grijpen: Maar de rest is voor ons onnut en idel / en kan over sulks sonder swaarigheyd wel verworpen worden. En ten waar de Schrift door gewelt / van vuur en swaard / staande gehouden wierd / sy soude in 't kort verballen.

Bibliothecaris, opsiender der boek-kamer / of opsiender der boekerij. Een die den opsigt heeft over een kamer of saal met veelderley uytmuntende boeken versien / en die agt neemt dat de selven wel onderhouden / en niet vermindert worden.

Bibliotheque, een boekerij / boek-kamer / of boek-saal / een plaats daar men veel kassen met boeken set. Bibliotheque, een boek-kas / daar men de boeken in set.

Bicket, sie Biket.

Bienvenu, welkom.

Bienvenue, een welkomst / dat is / een gifte die iemand van een reys komende an sijn vriend / of bekende / die hem verwelkomt heeft / geeft. Bienvenue, een welkomst-maal / dat is / een maaltijd / waar mede een reysiger / van sijn reys t'huys gekomen zijnde / sijn vrienden en bekenden / die hem verwelkomt hebben / onthaalt.

Bienvenue betaalen / de welkomst geeven / het welkomst-maal geeven.

Bigame, een dubbel-getrouwde / twee vrouwhebber / twee vrouwer-man. Een die twee vrouwen heeft getrouwt / en te gelijk op een tijd heeft / of Bigame, een hertrouwde of weder-trouwde / die sijn tweede vrouw (de

eerste overleden zijnde) getrouwt heeft / of Bigame, een wedu-hebber / die een weduwe heeft getrouwt.

Bigamie, dubbel-houwlijk / dubbel-trouwing / tweede houwlijk / weduw-trouwing. Als een man twee vrouwen getrouwt heeft / of een weduwe / of als hy sijn tweede vrouw heeft.

By Arrest wijsen / uyterlijken regt doen / of wijsen sonder vorder beroep / uyt eyndelijk gewijsde spreeken / dat is / uyt eyndelijk oordeel vellen / sonder dat men daar van vorder of hooger beroepen mag.

Bigare, gesprenkelt / gemengelt.

Bigareren, onderschepyden / twe schiften / schokkeren / mengelen / sprenkelen. Bigareren, weerschijnen.

Bijbel, sie Bibel.

Biket, een waag-schaaltje / om goud of silver mede te wegen / een goud-gewigt.

By enqueste valetudinair, by ondersoeking van getuygen die siektes halven geschied. Wanneer imant versoekt / dat een getuyge / of getuygen / die van een saak getuygenis kan geeven / en siek is / en in gevaar des doods / mag gehoort werden / om sik in tijd en wijle daar van te konnen dienen.

By exempel, by voorbeeld.

By faute, by nalaating / by versuym / by gebrek.

By gijseling procederen, by gijseling ding-taal voeren. 't Welk geschied / als men sijn tegen-dinger heeft in gijseling doen neemen / en in gijseling zijnde / tegens hem ding-taal voert.

By

By interventie, by tuſſchen komſte van een derde in 't geding / of door tuſſchen komſte van een derde in 't geding. Wanneer een derde in 't geding komt in plaats van een van de regts-pleegers / die alreede de ſaak angevangen hadden.

Billet, of Biljet, een brieſken / bladken.

Billion, afgeſet / afgekeurt. Billion geld / afgeſet geld / afgekeurt geld / dat is geld het welk afgeſet word / om dat het niet goed van ſtof is.

Biſſchuit, twee-bak / is een ſeker ſlag van rond brood / 't welk dubbelt op malkander gebakken word / en als het gebakken is / word het van malkander geſpouwen an tween.

By memorien en advertiſſementen van regten / by ſaaks gelegentheyds verhaal-ſchrift / en aanwijſingen van regten / of by kort begrijp van der ſaake / en beveſtingen van regten. Een geſchrift waar in in 't kort de gelegentheyd van de ſaak verhaalt word / en de ſelve met wetten beveſtigt en vaſt gemaakt / ſie Memorien.

Biſſchop, een opſiender / of toeſiender / opſiender der Gemeente / opſiender der Godsdienſt. Byouds na de tijden der geſanten des Saligmaakers / ſijnder verbolgens wel opſienders geweeſt / die maar als voorgangers en leeraers der Gemeente de ſelve onderweeſen en ſtigteden / dog ſonder eenige magt / grootsheyd of voordeel: Maar naderhand hebben ſy allenskens hun meerder en meerder magt / grootsheyd en voordeel / ja! heerſchappy angemaatigt / niet alleen VB.

in 't geesteiyke / maar ook in 't waereldlijke. En zijn eyndelijk soo veer gekomen / datse zijn geworden heeren van landen en steden / die dikwils in de plaats van de Gemeente te onderwijsen / uyt grootsheyd gingen oorlog voeren. En 't is anmerkens waardig / daar men in 't eerst ligtelijk en sonder moeyten of kuyperye konde tot dit ampt geraaken / als zijnde een last / en daar men by tijden van vervolging 't meeste gevaar by had uyt te staan / datter daar na dikwils oorlog om gevoert is / om daar toe te geraaken. Soo gaat de waereld nu / elk tragt naar grootsheyd: het gaa met de bekwaamheyd en waarheyd / soo als 't wil.

By provisie, middeler-wijls / ondertusschen / tot datter nader in sal versien werden / voor eerst.

Bil, een versoek-schrift / waar by iets an de overheyd / of an 't geregte versogt word. Bil, een blad pampiers / een briefken. Biljet, of Billet, een briefken / een bladken / opschrift / een geschreve briefken.

B. L.

BLame, naam-schending / eer-vlek / schand-vlek / laster.

Blameerder, eer-roover / naam-schender / lasteraar.

Blameren, eer-rooven / naam-schenden / lasteren.

Blandiatie, gevley / vleying / lief-koosing.

Blandieren, vleyen / lief-koosen / flik-flooyen.

Blasoen, een veld-teyken / wapen-schild / dat is / een wapen gesneden of geschildert / op een

een oorlog-schild / gelijk men by ouds in den oorlog pleeg te gebruyken: het veld-teyken was ook een arm-band / of sluyer/ die de krijgs-lieden om den arm droegen. Blasoen, een blaas-hoorn/ krom-hoorn/ trompet. Blasoen, sin-staal/ sin-spreuk / lof-digt.

Blasoenneren, of Blasoenen, verbreyden / verspreyden / rugtbaar maaken / openbaar maaken. Blasoeneren, met idele lof-digt verkondigen.

Blasphemeren, lasteren / verlasteren / schande naar spreeken/ agter-klappen.

Blasphemie, Gods-lastering / lastering / laster.

Blasphemeerder, lasteraar/ Gods-lasteraar.

Bliter, een bedelaar.

Blocquade, beschansling / besluyting. Gemeenelijk in de belegering van een stad soekt men deselve ten eersten te besluyten met beschansing datter niemand in of uyt kan.

Blocqueren, beschanssen/ besluyten/ omringelen.

B. O.

BOete van 't Fol appel, boete van 't kwalijk beroep / dat is / de boete die imant betaalen moet / wanneer hy beroept van een gewijsde / by den laage regter geweesen / voor den hove / of voor den hooge regter / in gevalle hem de saak daar weder tegen geweesen word.

Bombarde, een groot geschut / grof-geschut / daar men een koegel van ettelijke ponden ysers uyt schiet.

Bombardieren, bus-schieten/ grof-geschut af-schieten.
Bombardarius, een bus-schieter/ is een groot geschut afschieter/ die wel ervaaren is om grof-geschut af te schieten.
Bon jour, goeden dag.
Bordel, of Bordeel, een hoer-huys/ is een huys waar in vrouwen gehouden worden/ die sik om huur/ of hoer/ van ieder/ die genegen is syn min-lust met heur te boeten/ laaten gebruyken.
Bordeel-brok/ een hoer/ een gemeyne hoer-huys hoer/ die in een openbaar hoer-huys woont.
Bordeel-houwer/ een hoer-huys-houwer/hoe-re-waard/ die hoeren ophoud.
Bordeel-houwster/ een hoer-huys-houwster/ hoere-waardin.
Bote, een ongetouwde leere-schoen/ een boe-ren-schoen van rou ongetouwt leer gemaakt.
Bottelier, schaffer/ schaf-meester die de spijs verschaft.
Bottelery, de spijs-kamer/ spinde.
Boucheren, stoppen/ sluyten.
Bouchet, een maal/lederen sak.
Bouket, of Bouquet, een tuylken.
Bouket-pluymen, of Bouquet-pluymen, een bos vederen/ of veder-bos.
Boulevert, een bol-werk.

B. R.

BRageren, pronken/ praalen over straat.
Brand-Offer, anbrand-steeking/of verbrand-slagting/ is de slagting ende verbrandin-ge eenes beests/ dat tot den Gods-dienst

geslagt en geheel verbrand wierd. Hebreeusch / עֹלָה, Gnolah, dat is / anbrand-steeking / of somtijds / כָּלִיל, Calil, dat is / geheel. Dog hoe het woord Calil een verbrand-slagting komt te beteykenen / beken ik gaarne / dat ik het 'er niet in sien kan: maar wel die twee woorden / Calil-gnolah te saamen / 't welk dan soude beteykenen een geheele anbrand-steeking / (alhoewel 'er dan nog al een woord moet onder verstaan worden) 't welk met de daad dan wel over een komt / om dat het beest geheel verbrand wierd. Dan die schrijvers / die de Schrift geschreven hebben / hebbender somtijds soo nauw niet opgelet / of 'er een gants sin-woord in de pen bleef en niet uytgedrukt wierd / laatende alsoo een onvolkome / donkere sin: maar hebben 'er soo wat slordig over heen geloopen / gelijk sulks uyt de duysende van haaksken in de oversetting gestelt / genoegsaam af te meeten is. Wat Gods-dienst datter veel is / of wesen kan in een beest te slagten en te verbranden / dat weet ik niet. Dan sy is geschied gelijk de Heer Moses bevolen heeft.

Branle, een dans-perk / of dans-rond.

Braselet, een arm-keten / arm-ring / arm-tsiersel.

Bravade, trotsering / wind-brekerij.

Brave, trots / hoovaardig / wind-breking.

Braveren, trotsen.

Breche, een gat / scheur / muur-breuk / vervalle muur.

Bregeren, praegchen.

Bresse, een breuk / scheur / schaard. Bresse, een storm-gat / storm-breuk / een muur-breuk / 't geen

't geen door gewelt van schieten met geschut veroorsaakt is.
Breve, een korte / een sang-teyken / of maat-teyken der sang-konst / bestaande uyt een vierdeel van een maat na mijn onthoud.
Brevet, een rolleken / of briefken.
Breviatuur, een verkortsel.
Brevier, een kort begrijp / een korte inhoud / uyttreksel / verkortsel. Brevier, een getijboek. Brevier, een rolleken of briefken.
Breviteyt, korthêyd.
Bricole, of Bricolle, weer-stuyt / wederom botting van den bal. Bricole, een geschut.
Bricoleren, wederom botten / weer-stuyten. Bricoleren, verminderen / enkelen.
Brief van atterminatie, sie Atterminatie brief / of brief van respijt.
Brieven van adresse, te hove / brieven van voorschrijving an 't hof / brieven van te regt helping te hove / sie Adres-brieven te hove.
Brieven van attache, anhang-brieven / of anhegt-brieven. Dese worden alsoo genoemt / om datse an het gewijsde van een vreemd regter worden augehegt of angehangen: waar by dien regter versoekt / dat dat gewijsde by hem gewesen / alhier mag werden te werk gelegt / sie Attache.
Brieven van cessie, brieven om boedel afstant te mogen doen. By welken imant / die onvermogen is sijn schuld-eyschers te betaalen / versoekt an de overheyd / om te mogen doen afstant / van sijn boedel en goederen / ten behoeve van de schuld-eyschers / om van vordere maaning bevrijd te zijn.
Brieven van recommandatie, brieven van voorschrij-

schrijving / sie Recommandatie-brieven.
Brieven van represailien, sie Represailie-brieven.
Brieven van respijt, brieven van uytstel van tijd / uytstel-brieven. Waar by een schuldenaar / die voort niet betalen kan / versoekt an de overheyd / dat hem eenige tijd vergunt werd om betaalinge te doen aan sijn schuldeyschers.
Brieven van seurte, vry-geleyd-brieven / of brieven van vry-geleyd; Welke de hooge overheyd verleend aan een schuldenaar waar door die bevrijd werd tegens sijn schuld-eyschers van verder vervolg of vangenisse.
Brigade, een geselschap / een hoop volks.
Brigantijn, een roof-jagt / roof-schip.
Brootse, een spit. Brootse, een tap.
Brouilleren, verwerren / brabbelen.
Brusque, stuurs / bars / haastig / hoogmoedig / wreed / sterk / wild / wuft.
Brutaal, beestagtig / onbeschoft.
Bruto, onredelijk / stom.

B. U.

BUffet, een opregt-bank / opregt-tafel / of opregt-disch / een bank of tafel / die op een losse voet of twee staat / die men kan weg-neemen / en de bank of tafel dan neer-slaan / en weer ondersetten / en dan de selve doen staan.
Buffon, een bootsemaaker / speel-gek.
Bugger, verkeerde minlust-pleeger / of man minlust-pleeger. Een die met een jongen / of man / die sik daar toe laat gebruyken / sijn minlust pleegt.

Buggeren, man minlust-pleegen / verkeerde minlust-pleegen / dat is / wanneer een man met een man onbehoorelijke byplegging pleegt.

Buggerey, man minlust-pleeging / verkeerde minlust-pleeging / onbehoorelijke byplegging.

Buket, sie Biket.

Bulle, een magt-brief / een brief. Een magt-brief is / die de land overheyd an imant verleent / by welken de selve verscheyde dingen somtijds toestaat: gelijk als vergiffenis van dood-slag / of vrygeleyde an een vlugteling / en andere dingen meer. Bulle, of Bul, een magt-brief / waar by imant magt ontfangt / om een konst of weetenschap die in geleertheyd bestaat / te mogen oeffenen. Een magt-brief om sijn geleertheyds konst te mogen oeffenen. Bulle, of Bul, een Roomsche aflaat-brief / waar by vergeeving der sonden word verleent.

Bullet, sie Biljet.

Burat, een fijn antreksel / of een fijn kleed / 't welk van seer fijn gaarn geweeven is.

C. A.

CAap, vrybuyt / dat is / de buyt die men bekomt of neemt van sijn vyand. Op de caap vaaren / op vrybuyt vaaren / is met toelaating en bewilliging van de overheyd / vaaren om buyt te haalen / maar men krijgt somtijds ook wel slaagen in plaats van buyt / van des lands vyand. Caap, een hoofd / een uytstekend hoofd an zee.

Caap de bon Esperance, hoofd van goeder hoo-

pe;

pe; is het voor-land van Affrica, ruym half-weg na Oost-Indien te vaaren/ alwaar onse scheepen ververschen.
Caapen, vrybuyten/ dat is/ op vrybuyt vaaren. Caapen, neemen/ weg-neemen/ grijpen.
Caaper, een vrybuyt-schip/ waar mede men tegens des lands vyanden op vrybuyt vaart. Caaper, een vrybuyter/ die op een vrybuyt-schip vaart. Caaper, een grijper/ neemer.
Caaping/ vrybuyting/ dat is/ op vrybuyt-vaaring. Caaping, neeming/ grijping.
Cabaret, een braderye. Cabaret, een herberg/ of kroeg.
Cabinet, een geheym-schat/ een kleynnood-kamer/ waar in men alderhande kostelijkheyd heeft/ een kleynnood-kistjen.
Cabo, een hoofd/ een uytsteekend hoofd an zee.
Cachet, een merk/ of een merk-ring/ waar op iemands naam-letters of wapen staat gedrukt of gesneden.
Cachetteren, merken/ is iewers sijn naam of wapen op drukken.
Cadentie, neder-gang/ nedervalling. Cadentie, stem-valling/ wel-luyding/ dat is/ wanneer in 't singen de stemmen der sangers wel over een komen.
Cadet, een jonk-heer/ de jonger soon van een vry-heer/ of edelman. Een jonker of jonkheer is (gelijk het woord by ouds genomen wierd/ alhoewel 't nu somtijds wel anders gebruykt word) die geen vaste heerlijke goederen erft van sijn vader/ maar die selven erft alleen de oudste soon/ die vry-heer/ van-
der-

der-heer / of edelman genoemt wierd / na dat die groot of magtig was. De jonk-heers wierden van de oudste broeder gevoed en onderhouden / of sy gingen self hun geluk en geval soeken in dienst van andere groote heeren.

Caduc, vervallende / vervallig / verganl͏kelijk / bouw-vallig / neervallig.

Caffaard, een mot / schieter / is een gewormte dat de kleeders of boeken eet. Caffaard, een gevepnsde huygelaar.

Cagiaard, een kist-drager / korf-draager / of mand-draager / die een kist / korf of mand op de rug draagt.

Cagie, een korf / of mand die men op de rug draagt / een kist.

Caillote, sie Caliote.

Cajoleren, snappen / snateren / snakken.

Cajoleur, een snapper / stoeper.

Calabasse, een kauwoorde. Dese kauwoorde is een vrugt die seer veel in gedaante van malkander scheelt / want somtijds syn sy by na gemaakt als vlessen met hun brede uytpuylende buyken en hunne lange halsen; dewelke gemeenelijk daar sy de buyk het naast zijn / wat smaller syn: En dese word genoemt eerste kauwoorde / of vles-kauwoorde. Somtijds sijn dese vrugten heel buykig en dik / maar en hebben geen hals / alleen het onderste is breeder dan het bovenste / soo dat sy dan eenigsints een peere schijnen te gelijken: en dese heet bree kauwoorde; Somtijds sijn sy seer lang en dun: en dan heetse lange kauwoorde. Voorts soo is de schorsse van alle kauwoorden eerstelijk groen / en

met

met een dun ſagt hairken bekleed / ende namaals geelagtig en ſchier kaal als ſy rijp zijn / daar benevens ook ſeer hard en houtagtig : maar 't vlees en binnenſte merg is wit. Sy waſſen an lange rankagtige en gekante ſteelen met veel anwaſſende zijd-takskens. De bladeren ſijn ſeer groot ende breed / bovenwaarts een weynigken ſcherp / ſagt / en als met een witte dons-agtige wolle beſprayt of bedekt.

Calamair, een pennekoker.

Calamiteyt, elendigheyd / tegenſpoed / jammer / gekwel. Calamiteyt, ongeluk / ſchade. Calamiteyt, onweder van hagel / die de waſſende ſtrohalmen neder-ſlaat en breekt.

Calamiteus, elendig / rampſalig / ongelukkig.

Calandrier, een dag-roe / dag-rekening.

Calangie, beſchuldiging / betigting / optijging / verklaaging. Calangie, een laſtering. Calangie, een kwelling in gedings ſaaken door bedrog en misleyding. Calangie, een kwaadwillige uytlegging van eenig ding.

Calangeerde, betigte / beſchuldigde / verklaagde / die iewers mede betigt word. Calangeerde, gelaſterde.

Calangeerder, betigter / beſchuldiger / verklaager / die iemant betigt.

Calangeren, of Calangieren, betigten / beſchuldigen / optijgen / verklaagen. Calangeren, ſtraffen / beriſpen. Calangeren, boete opleggen / boete eyſchen. Calangeren, toe-eygenen / ſik toe-eygenen / voor ſik behouden / naaſten.

Calangeren den koop / de koop naaſten / dat is / eens anders koop op ſik ſelf doen overgaan /

't zy uyt regt van naasting / of maagschap/ of 't zy uyt regt van voorgang / en doen den eersten kooper van de koop afstaan.

Calangiering, boet oplegging. Calangiering, sie Calangie.

Calangiering des koops / koops-naasting/ naasting des koops / sie Calangeren den koop.

Calant, of Callant, een beschermde / sie Client. Calant, of Callant, een koop-vriend / die dikwils waaren en koopmanschap van iemand koopt.

Callandijse, of Calanterye, bescherming / soek Clientele. Callandijse, of Callanterye, een gewoone koop-handel / die men dikwils met iemand drijft.

Calcinatie, uytbranding / tot stof-branding / dat is / wanneer men eenige harde steenen af ander berg-ingewand / soo lang brand tot dat mense tot wrijfbaar stof kan maaken.

Calcineren, tot stof branden/ uytbranden.

Calck, gebrande schulp-stof. Men neemt schulpen die men in een gloeyende oven werpt/ en brandse soo lang tot datse gants wit sijn en bekwaam tot stof te maaken / welk stof dan met wat sand en water gemengt bekwaam is om mede te metselen.

Calcitratie, agter-uytslaaning / agter-uytschopping. Calcitratie, wederspannigheyd / ongehoorsaamheyd.

Calcitreren, agter-uytslaan / of agter-uytschoppen met de voeten. Calcitreren, wederspannig zijn/ ongehoorsaam zijn.

Calculatie, rekening/ overrekening.

Calculeren, rekenen / overslag maken/ narekenen / overrekenen.

Ca-

Calefacieren, warm maaken/ verwarmen/ koeſteren/ bakeren.

Calefactie, warm-maaking/ verwarming.

Calendrier, een korte anwyſing van de geſchriften des gedings. Calendrier, een dag-rol/ dag-rekening.

Calengeren, ſie Calangeren.

Calengeerde, ſie Calangeerde.

Calengeerder, ſie Calangeerder.

Calengie, ſie Calangie.

Calfatren, of Calfaten, lappen/ verhandſelen/ klutſen/ ſtoppen.

Calfatring, lapping/ ſtopping/ klutſing/ verhandſeling.

Calfater, lapper/ ſtopper/ klutſer/ verhandſeler/ die iets ouds weder wat lapt/ ſtopt/ of t'ſaamen-klutſt en verhandſelt.

Calibere, of Calibre, ſtaat/ gelegentheyd/ anſien. Calibre, een ſeker ſoort van een roer.

Caliotte, tol/ ongeld/ ſchatting.

Calliditeyt, doortraphe yd/ looſheyd/ ſchalkheyd.

Calmus, welriekend liſch/ of liſch met welriekende bladers. Een kruyd met langwerpige/ ſmalle bladeren/ hebbende de gedaante van een lemmer van een over beyde ſijden ſnijdende ſwaard/ groen van verwe en lieflijk van reuk. De wortelen ſijn die van gemeyn liſch niet ongelijk/ maar wat dunner/ ſlim en ſcheef langs den riſch van der aarde voorts kruppende.

Calmus aromaticus, welriekend ried. Een ried 't welk in Indien waſt/ van verwe geel/ digt geknoopt/ ende breekt of ſchelfert ſpaanders gewijs: dit ried/ of dees halm/ is

is vol witagtige ſpinne-webben / taay in 't knauwen en t'ſaamen trekkende / bitter met eenige ſcherpigheyd.

Calotje, een musje / een ſwart leere / of ſye musje / 't welk de mannen om de warmte op 't hoofd draagen.

Calumniateur, een laſteraar / eer-dief.

Calumnie, laſtering / laſter / valſche beſchuldiging / eer-rooving.

Calumnieren, laſteren / eer-rooven / naam-rooven / beliegen / valſchelijk beſchuldigen.

Camin, een ſchoorſteen / oven / ſchouw.

Camp, veld. Camp, een gevegt / ſtrijd.

Campagne, veld. In Campagne, in 't veld. Campagne, een veld-leger / een leger krijgs-volk / 't welk te veld is.

Campanie, veld / vlak-veld / land.

Campen, vegten / ſtrijden.

Camperen, leger-ſlaan / veld-legeren / legeren / is een leger / dat is / een verblijf-plaats om ſik te konnen onthouden / in 't veld maaken.

Campioen, een vegter / voor-vegter / ſtrijder / een die gewoon is te ſtrijden en te voorvegten.

Camuys, plat-neuſig / die een platte neus heeft / gelijk een moor.

Canaal, een water-loop / goot / buys / groef / daar water door-loopt.

Canaille, 't graauw / jan-rap en ſijn maat / huyg en haag / t'ſaamen rottend volk / geſpuys. Soo word het ſlegte volk gemeenelijk geheeten om hun onweetenheyd in reden / weetenſchap / en ſeden : en om dat het in alles ſoo onbeſuyſt en ſpooreloos opſtuyft.

Can-

Cancelleren, deur-haalen/ uytschrappen/ deur doen/ te niet doen.
Cancellery, des rijks schrijf-kamer / des lands of stads schrijf-kamer / de boek-kamer / of brief-kamer des lands of des stads / of des rijks. Waar in de schriften / boeken of brieven des rijks / lands of stads / bewaart worden.
Cancellier, een land-schrijver / opper-schrijver des lands / of des rijks / of des stads / by welke alle de schriften des lands / of des rijks / of des stads worden nagesien en ondertekent.
Candeur, opregtigheyd.
Canon, een regel / regel-maat / regel-stuk / rigtsnoer / waar na men sik schikken en voegen moet. Canon, een grof geschut / daar men soo een kogel van eenige ponden ysers uytschiet / als het met buskruyd wel geladen is. Canon, een erf-pagt / die men van landen trekt.
Canon van de Misse, de vijf woorden van de God mensch-maaking/de welken zijn; Want dat is mijn lijf / soek Misse.
Canoniere, bos-gat/schiet-gat.
Canonijk, regel-maatig. Canonijk, een regel-broeder / een geestelijke die na eenige van de kerk ingestelde regels leeft.
Canonijke boeken / regel-maatige boeken/ zijn al de boeken de welke met een naam de H. Schrift genoemt werden / soek Bibel.
Canoniseren, regel-maatigen / na den regel ondersoeken / of na den regel maaken / na den regel bestieren / of na den regel afmeeten. Canoniseren, heyligen/ toeheyligen/inwyen.

Canons, of Canjons, scheen-koussen / halve koussen.
Canter, een sanger / voorsinger / die voorsingt / en den sang opheft.
Canterye, voorsangerschap / sangerschap.
Cantoor, soek Comptoir.
Cantus, boven-sang / de hoogste stem in 't singen.
Capabel, vatbaar / bevattelijk / begrijpig / ontfangbaar.
Capaciteyt, begrijp. Capaciteyt, vatbaarheyd.
Cape, sie Cabo.
Capeau, een hoed / die men op 't hoofd set.
Capel, een kerkje / een Gods-huysken.
Capelet, een kroon / een bloem-krans.
Capelijne, sie Capeau.
Capellaen, een by-leeraar / die ten dienst van een ander leeraar mede op een plaats staat / en die voor de leeraar / als 't die ongelegen komt de vermaaning tot het volk doet.
Capelleken, een Gods-huysken / kerkje.
Capen, sie Caapen.
Caper, sie Caaper.
Caping, sie Caaping.
Capitaal, hoofd-goed / dat is / al het goed het geen imant toekomt. Capitaal, hoofd-schuld / hoofd-penningen / of het eerste geld daar de jaarlijkse geld-winst op geset word.
Capitaale saak / een hals-saak / lijfs-saak / een saak die imants leeven angaat.
Capitaal linie, een hoofd-streep / dat is / de voornaamste streep van een afbeeldsel in de wis-konst.
Capiteyn, een hoofd-man / of hoop-man / dat

is /

is / man van een hoop of vaandel krijgs-knegten. Capiteyn van een schip / of Scheeps Capiteyn, een scheeps hoofd-man / of hoofd-man van 't schip / dat is / de opperste man van een schip : want hoofd word genomen voor 't opperste van eenig ding / om dat het hoofd het opperste van 't lijf is. En man beteykent dikwils een naam van agtbaarheyd en dapperheyd.

Capittel, een Gods-huys / de vergader-plaats der regel-broeders. Capittel, een hoofd-stuk.

Capitulant, stem-hebber / is een die magt heeft syn stem te geeven in een vergadering / of die mede syn stem heeft in een vergadering om iets af te stemmen of toe te stemmen / of Capitulant, een lid eener vergadering / die mede syn stem heeft.

Capitulatie, een besprek / gesprek van geestelijke luyden. Capitulatie, een verdrag / verdrag-stuk. Capitulatie, een hoofd-stuk deeling.

Capituleren, voorwaarden of verdrag maaken en anneemen. Capituleren, an hoofd-stukken verdeelen / verdeelen.

Caporaal, sie Corporaal.

Capricie, hoofdigheyd / koppigheyd.

Capricieus, hoofdig / koppig / die wat korsel van hoofd is.

Caprifolie, geyten-blad / of memmekens-kruyd. Daar is tweederley geyten-blad : te weten / Duyts geyten-blad / en Italiaans geyten-blad.

Caprifolie van Duyts-land / Duyts geyten-blad / of Duyts memmekens-kruyd. Dit

heesterag gewas/ heeft lange dunne / dog houtagtige / en in veel meer andere zijd takskens verdeylde ranken/ seer hoog opschietende en klimmende: en daar aan wassen lange/ sagte bleek-groene bladeren/ nogtans op de onderste zijde witagtig/ en grijsagtiger dan an de bovenste / gemeynelijk twee tegen den anderen overstaande/ ende nu hier nu daar langs de steelen wassende. De bloemen zijn wit van verwe/ soet van reuk / en van binnen in hol of idel. Als de bloemen vergaan zijn groeyen daar ronde besiekens of druyfkens / die alsse rijp zijn/ rood zijn.

Caprifolie van Italien / Italiaans geytenblad / of geyten-blad van Italien: of Italiaans memmekens-kruyd/ of memmekenskruyd van Italien. Dit gewas is het ander by na heel gelijk / en is maar weynig onderscheyd tussen dees twee.

Capriol, een krul-dans / krul-sprong/ een geyte-sprong.

Captatie, bejag/ vatting/ agterhaaling.

Capteren, imant ergens in behaalen / verkeerdelijk opneemen/ begrijpen.

Captie, bedrog/ vatting / vanging met woorden. Captie, begrijping/ begrijp.

Captieus, bedriegelijk/ begrijpelijk.

Captif, een gevange. Captif, gevangen.

Captiveren, vatten/ grijpen/ vangen.

Captiuncule, een bedriegerijtje / een vattingje/ of vanging met woorden.

Caput, een hoofd/ hoofd-stuk.

Carabijneren, rooven/ plunderen.

Carabijn, een ligt gewapent rijder. Carabijn,

een

een kort vier-roer / 't welk een ligt gewapent rijder te paarde voert / een reys-roer / bekwaam om me te reysen.
Caracter, ſoek Character.
Carate, vier garſte koornkens / een gewigje / hebbende de ſwaarte van vier garſte koornkens.
Carbonade, kool-gebraad / rooſter-gebraad / rooſting.
Carcereren, gevangen ſetten / in hegtenis ſetten.
Cardebenedict, born-wortel / of bron-wortel / geſegende diſtel. Deſe diſtel heeft ronde taaije en buygſaame ſteelen / in ettelijke zijd-ſteelkens verdeylt / langs der aarde leggende en kruppende / ende haar ſelven geenſins over eynd houdende. De bladeren ſijn lang / over beyde zijde diep geſneden / an de kanten met ſagte doornkens of weeke ſteekelingen beſet: op't opperſte van de takskens waſſen ronde hairagtige diſtel-bollekens.
Cardinaal, een geeſtelijk raads-heer / een geeſtelijk raads-heer van 't Roomſche hof. Het woord Cardinaal en heeft die beteykenis niet die ik het geef / maar om de ſaak wel uyt te drukken / heb ik het die betekenis gegeeven. Want de Paus en ſijn Cardinalen, dat is / den H. Vader of opperhoofd der kerke en ſijn raaden / maaken het geeſtelijke Roomſche hof uyt / voor welke allerley kerkelijke en Gods-dienſt raakende ſaaken komen te dienen / waar over ſy uytſpraak doen na hun volſtrekte magt. Cardinaal, anders / betekent voornaamſt / en Cardinaalen, voornaamſten / om datſe ſijn de voornaamſten / of opperſten van de geeſtelijken / die niemand boven hun hebben als het opperhoofd.

Cardinaalschap, geestelijk raads-heerschap/ te weten/ van het Roomsche hof.

Cardinaals-hoed / een geestelijke raad-heers hoed/ die een geestelijk raads-heer van 't Roomsche hof draagt / om onderkent te zijn van anderen.

Carene, of Carentene, veertig-daagse vasting/ opsluyting. Dit is een soort van boet-doening / gemeyn by de Italianen / wanneer iemand veertig dagen most sitten te water en te brood / opgesloten in een geheyme plaats nevens de Kerk / van de menschen afgescheyden. Carene, of Carentene, affondering/ affondering tijd / of afscheyding / is eenige tijd van affondering / dat iemand / die van een besmette plaats komt/ van de menschen afgesondert of afgescheyden word voor eenige tijd. Gelijk wanneer eenige luyden van een besmette plaats of stad / daar de vergiftige siekte is / komen an een plaats of stad die onbesmet is / soo willen gemeenelijk die luyden van die onbesmette plaats of stad / die reysigers ten eersten niet in haar stad of plaats hebben / maar sy moeten buyten die stad of plaats blijven / en dat in een plaats / die hun angewesen word / afgesondert van de menschen / tot dat die tijd van affondering om is / 't welk is gemeenelijk vijf of ses weeken. Dog sy en sittender niet op water en brood: maar konnen allerley nooddruft voor geld bekomen.

Carenten, soek Corinthen.

Carentene, sie Carene.

Careren, gebreeken / ontbreeken / ontbeeren / missen.

Caresse, lief-kosing / onthaal / gestreel.
Caresseren, lief-kosen / onthaalen / streelen.
Cargo, laading / vragt / scheeps-laading / of vragt.
Cargesoen, bevragting / mee-laading / vragt-waar / vragt-laading.
Cariteyt, duurheyd.
Carkan, een hals-kraag / hals-band / hals-ring / hals-keten.
Carline, of Caroline, ever-wortel / of wit distel / is een distel met lange / smalle / rouwe en seer doornagtige bladeren / over beyde zijde diep en in verscheyde kervinge gesneden / ende an de hoeken met harde scherpe doornen beset / en heeft in de middel somtijds roode ribbekens / tusschen de welke een steel voortkomt / omtrent een span hoog / met gelijke bladeren bewassen.
Carmen, een gesang / gedigt.
Carneus, vleyssig.
Carnier, vlees-hal / of vleesch-hal / vlees-huys.
Carnificeren, scherp-regten / dat is strafs-geregt / en hals-geregt oeffenen an de misdaadigers wegens het geregte.
Carnificine, een regt-plaats / daar de misdaadigers geregt werden. Carnificine, een pijn-bank. Carnificine, een vlees-bank.
Carongie, een prij / is een dood stinkend aas.
Carperen, berispen / bestraffen.
Carquant, een hals-band / hals-keten / hals-gewaat.
Carquois, een pijl-kooker.
Carriere, een steen-kuyl / steen-put / steen-plaats / alwaar de rouwe steen eerst uytgehouwen word. Carriere, een verp-plaats /

daar men de paarden / die nog niet wel af, geregt zijn / berijd.

Cartel, een uytdaag-brief / uytdaaging / ontseg-brief / waar by de een den ander uytdaagt om te vegten.

Carveel, een boeyer / boeyer-schip / is een redelijk groot schip / 't welk een smak-zeyl voert / en daar men mede na Vrankrijk of Engeland vaart.

Cas, geval / gelegentheyd. In Cas, in geval.

Cas subject, 't geval daar 't verschil om is.

Casematte, een storm-kat / dat is / een laage / bedekte leger-borstweering / daar men in 't bestormen van een stad agter schuylt om voor 't geschut der stad bevrijd te zijn / of Casematte, een onderaartse borstweering. Casematte, een moord-kuyl. Casemates, heymelijke sluyp-poortkens in de vesten der stad / om uyt en in te loopen en eenige anslag te doen.

Casquet, een storm-hoed / of helm.

Cassatie, afschaffing / te niet doening / saft geeving.

Casseren, afschaffen / afdanken / te niet doen / breeken.

Casseringe, sie Cassatie.

Cassijne, een venster bindsel / de t'saamen-voeging of binding van de vensters in malkander. Cassijne, een pampiere venster. De heele geringe luyden gebruyken somtijds geolijt pampier voor hun vensters in plaats van glas.

Cassie fistule, welriekende merg hauw / is een swarte / ronde / harde en houtagtige vrugt / of pijp / die dikwils twee voeten lang is / en om-

omtrent een duym of vinger dik / welke van binnen in veel dwarsche houtagtige velle-kens verdeylt en afgescheyden is / daar in legt plat bruynagtig saad en overbloedig swart / sagt soetagtig en welriekend merg / of vleesch / 't welk veel gebruykt word. De-se hauw-vrugt wast an een groote / hooge boom / als een oket-noote boom.

Caſſie fiſtel-boom / welriekende merg hauw-boom. Dit is een seer hooge en groote boom / de bladeren sijn groot / lang en uytgesprevd van veel bladeren / een ribbe tegen malkander over wassende / vergadert / sy zijn de oker-noote bladers niet seer ongelijk. Het hout is vast en hard / van verwe swart. De vrugt is als wy vooven beschreven hebben.

Caſteel, een burg / slot / vesting / sterkte / daar eenig krijgs-volk in besetting legt.

Caſteleyn, een slot-voogd / of burg-voogd.

Caſteleyn-schap / slot-voogdschap / burg-voogd-schap.

Caſtigatie, tugting / tugtiging / bestraffing / be-risping. Caſtigatie, verbetering.

Caſtigeren, tugtigen / bestraffen / berispen. Ca-ſtigeren, verbeteren.

Caſtiteyt, kuyshevd / reynighevd / suyverhevd.

Caſtrametatie, leger-meeting / is de konst om een plaats / daar men heyer-leger leggen wil / wel af te meeten.

Caſtratie, lubbing / ontmanning.

Caſtreren, lubben / ontmannen / dat is / ie-mand de klootkens uytsnijden / waar door hy belet word mans-werk met een vrouw te konnen doen / of word onbekwaam gemaakt tot voort-teeling.

Casueel, gevallig/ by geval/ toevallig.
Casus, geval/ gelegentheyd.
Catechisatie, onderwijsing/ of vraag en antwoordse onderwijsing/ is eygentlijk een onderwijsing/ die door vraagen en antwoorden geschied. Catechisatie, geloofs onderwijsing/ een onderwijsing des geloofs/ of van de stellingen des geloofs/ sijnde eenige stellingen den Gods-dienst raakende/ die de Kerk wil/ dat men moet glooven/ 't zy datse waar zijn of onwaar/ mogelijk of onmogelijk/ gelijker eenige zijn.
Catechiseerde, onderwijseling/ of leerling/ een die door vraag en antwoordse onderwijsing geleert of onderwesen word. Catechiseerde, geloofs onderwijseling/ of geloofs leerling/ een die in de eerste beginselen/ of stellingen des geloofs onderwesen word.
Catechiseerder, onderwijser/ die iemand onderwijst in de eerste beginselen. Catechiseerder, geloofs onderwijser/ die imant in de geloofs-stukken onderwijst/ door vraagen en antwoorden.
Catechiseerster, onderwijster/ een vrouw mensch die iemand onderwijst. Catechiseerster, geloofs-onderwijster/ die imant onderwijst 't geen hy glooven moet.
Catechiseren, onderwijsen/ onderwijsen door vraag en antwoord/ onderwijsen de eerste beginselen. Catechiseren, hooren. Catechiseren, onderwijsen in 't geloof.
Catechismus, onderwijs-boek/ of geloofs onderwijs-boek/ inhoudende de onderwijsing in de leere des Saligmaakers/ soo die by die van de Nederlandse herstelde Gods-dienst/ in

in kerk en school / geleert word. Dit boekje / zijnde eenige stellingen de voornaamste gronden der Gods-dienst raakende / vraag en antwoords-gewijs voor gestelt / is te Heydelberg van eenige mannen van de herstelde Gods-dienst / of die van de Roomsche Kerk afgevallen waaren / gemaakt of by een gestelt uyt de Schrift / alhoewel der wel eenige stellingen in zijn / die onwaar / onmogelijk / en buyten de Schrift zijn; soo is nogtans het selve boekje by die Leeraars van de herstelde Gods-dienst van Nederland in soodaanigen agting en geloofbaarheyd / dat sy dat selven ten uytersten beschermen / en verklaaren te zijn regtsinnig / schriftmaatig en waar. En willen ook dat een ider der Gemeente het selve daar voor houden sal sonder eenig tegenspreeken op de boete van uytsluyting / al wast ook dat imant beter wist en sag. Als men al sal glooven 't geen de Leeraars seggen / of 't geen een Kerkelijke vergadering segt of vast stelt / soo wast onnoodig van de Roomsche Kerk afgegaan te zijn / maar nu is men afgescheyden / om dat een ieder dagt / dat hy niet gehouden was te glooven / als hy beter wist / 't geen de Kerk stelde. Sal ik of een ander nu ook gehouden wesen te glooven / 't zy waar of niet waar / 't geen die luyden eenige jaaren geleden by malkander hebben geraapt / om dat het een Kerkelijke vergadering van Dordregt vast gestelt heeft / of om dat het de Leeraars seggen / al schoon men beter wist? Dat dunkt my wat ongerijmt / ik en kan ook niet sien / dat het imant gehouden is te

doen.

doen. Ik en doe het altijd niet / al soude ik schoon hondert maal uytgesloten of uytgestooten worden uyt de Gemeente. Dog als het soo veer is / soo kan men nutter uytgaan / soo heeft men geen vrees van uytgestooten te worden.

Cathedra, een stoel / gestoelte. S. Petri ad cathedram, den heyligen Peters verheffing / te weten / tot den stoel / of liever om eygentlijk te spreeken / Peters verheffing tot hoofd of opsiender der Gemeente. 't Welk geschied soude zijn te Romen / volgens het seggen der Roomsche geestelijken / op den 22 van sporkelmaand / in 't 44 jaar na de geboorte des Behouders / welke dag nog jaarlijks / als een Heyligen dag / van de Roomsche kerk geviert word. Dog in de Schrift word nergens gewag gemaakt van Peters Roomsche reys: daar word wel gewag gemaakt van sijn reys te Antiechia, en selver maakt hy gewag van Babylon, maar niet van sijn Roomsche reys. Maar de Roomsche geestelijken schijnen alles soo net te weeten offer by geweest waaren. Daer evenwel dit en andere dingen meer / eenige hondert jaar na de geboorte des Behouders / eerst van de geestelijken zijn versiert.

Cathedraal-kerk / de hoofd kerk / of de groote kerk. Het word genoemt de hoofd kerk / of om datter meer kerkjens onder behooren / of datse de grootste van gebouw is.

Catheylen, roerende goederen / huys-raad.

Catholijk, algemeen / overal gemeen / allesins waar.

Catholijke Religie, algemeene Gods-dienst.

Die

Die van de Roomſche Gods-dienſt noemen hun ſelven die te zijn die van de algemeene Gods-dienſt zijn / en hun Gods-dienſt / de algemeene Gods-dienſt. Dog dat ſcheelt nog wel een hand-breed / dat hun Gods-dienſt niet en is de algemeene Gods-dienſt / nog ook nimmer de algemeene Gods-dienſt is geweeſt. Want de eerſte ooſterſe kerk verſcheelde in veel dingen van deſe weſterſe Roomſche kerk / en de Roomſche wederom verſcheelt veel van de nieuwe herſtelde kerk van Hoog en Nederduyts-land en andere landen / want die komt meer met de ooſterſe over een / als de weſterſe met de ooſterſe. De eerſte eygende ſik de naam toe van algemeen / en dat met regt in 't begin: maar naderhand zijnder gedeyltheden en ſcheuringen gekomen / en zijn tot nog toe geduurig gebleeven. Over ſulks en iſſer geen een algemeene kerk: maar eenige gedeylde kerken. En elk van die meynt de oudſte en ſchriftmaatigſte te zijn / en 't meeſte met de leere des Saligmaakers over een te komen. En elk van die eygent ſik de naam toe van algemeen. Maar geen van allen kan die naam alleen hebben: want ſy belijde hen alle Chriſtenen te zijn: ſoo en kan geen een kerk in 't beſonder de algemeene kerk zijn; maar wel al de Chriſtenen te ſaamen ſouden de algemeene kerk uytmaaken / als ſlegts de liefde groot en kragtig genoeg was / datſe al ſchoon de een een weynig anders van gevoelen was als de ander / in eendragtigheyd en vrede te ſaamen leefden onder hun hoofd den Behouder / ſonder malkanderen te haaten / ver-

verbolgen bannen/ verbloeken/ en dood te slaan.

Catalogus, een naam-lijst/ naam-brief/ naam-boek/ of naam-tafel/ waar in veel naamen 't zy van boeken/ of 't zy van andere dingen/ geschreven of gedrukt zijn/ en diemen daar in verbolgens den A. B. soeken kan.

Catarrhe, een sinking/ drop/ sijping/ snof. Sinking is een groote of buyten gewoonelijke afsijping/ of afdrupping van overbloedige vogtigheden uyt het hoofd en hersenen na de onderdeelen des lijfs/ waar door verscheyde siekten en toevallen konnen veroorsaakt worden.

Catijf, veragt/ verbuyld/ elendig.

Catijvig, elendig/ veragt.

Catijvigheyd, elendigheyd/ veragtheyd.

Catijviglijk, elendiglijk/ veragtelijk.

Cause, een oorsaak. Cause, een rede of waarom.

Causeren, veroorsaaken/ beschuldigen.

Cautele, voorsigtigheyd/ voorbedagtheyd.

Cauteleus, schalk/ loos/ leep.

Cauterie, een brand-yser/ 't welk de heelmeesters gebruyken om een wond toe te schroeyen/ op dat het bloeden gestempt soude worden: of om eenige afvloeyinge te beletten of te verhinderen.

Cautireseren, toeschroeyen/ inbranden.

Cautie, een sekering/ seker stelling/ borgtogt/ goede sekerheyd/ goede versekering/ een voorsien middel.

Cautie de judicio sisti, sekering om in regten te verschijnen/ borg om t'allen tijden in 't regt te

te verschijnen. Dese sekering of borg is imant die geen vaste goederen besit/ gehouden te stellen/ op dat hy daar door gehouden werd in 't geding te blijven/ tot dat het selde by eynd oordeel afgedaan word/ of dese sekering moet een gedaagde doen/ en daar by beloven/ dat hy den regter niet en sal ontvlugten/ of dat anders al 't geen 'er tot sekering gestelt is sal verbeurt zijn.

Cautie judicatum solvi, sekering dat het gewijsde voldaan werd/ borg om 't gewijsde te voldoen. Welke sekering of borg den anlegger des gedings eertijds eyschte van de gedaagde.

Cautie juratoir, borg-togt onder eede/ borgtogt by eede/ seker stelling onder eede: dat is/ wanneer imant/ die geen andere borge of sekering/ stellen kan/ met eeden belooft dat hy t'allen tijden des vermaant zijnde/ self voor 't geregte sal verschijnen/ en het gewijsde voldoen.

Cautie suffisant, een genoegsaame versekering/ een vaste borg-togt/ een genoegsaame borgtogt/ goede sekerheyd/ die de een den ander stelt.

Cautionaris, een borge/ seker steller/ die voor imant borge is/ of voor imant seker doet.

Cavagliere, een katte.

Caval, een paard.

Cavallerye, rijderij/ anders rupterij/ paarde volk/ dat is/ het oorlogs volk/ 't welk te paarde in den oorlog dient.

Cavallier, een rijder/ anders rupter/ sold rijder. Een die te paard in den oorlog dient.

Cavalier, een rijder/ of ridder/ edel-rijder.

Ca-

Cavallotier, een paarde-tuysscher/ of ros-tuysscher. Een die paarden koopt en verkoopt/ of ruylt en verruylt.
Caveren, seker doen/ borge blijven/ seker stellen/ verborgen. Caveren, wagten/ verhoeden/ voorsienigheyd pleegen.
Caveren de rato, borge blijven voor de van waardehouding/ of borge blijven voor de gestaading/ seker doen/ of seker stellen voor de gestading/ of van waardehouding/ dat is/ borge blijven voor een ander die self schuldig is/ soo lange tot dat hy 't selve anneemt en van waarden houd 't geene den borge heeft gedaan/ of anders blyft den borg/ als self schuldenaar verbonden.
Caviaar, steur-kuyt/ kuyt van steur: een visch alsoo genoemt. Dese kuyt word ingesouten en van Moscovien hier gebragt/ van smaak isse of men seep kauwde/ word van sommige luyden evenwel lekkernijs halven gegeeten.
Cavillateur, berisper/ schimper/ spotter/ kaakelaar/ knibbelaar/ bedrieger/ die iemand door versierde logenen bedriegt.
Cavillatie, schimp/ berisping/ spot/ spotterye/ bedrieging door versierde logenen. Cavillatie, snapperye/ kakelerye/ knibbeling/ hair kloverye.
Cavilleren, schimpen/ spotten/ den spot met imant houden/ berispen/ imant met versierde logenen bedriegen en van de waarheyd afleyden. Cavilleren, snappen/ kakelen/ knibbelen/ vitsen/ betatelen.

C. E.

CEdent, regt-geever / of regt overgeever / regt overdraager / afstaander. Een die sijn regt / 't welk hy op iemand heeft / afstaat en an een ander overgeeft.

Cederen, regt geeven / regt over geeven / regt afstaan of overdraagen an een ander / overgeeven / afstant doen. Cederen, wijkken.

Cedulle, een brief / geschrift / een schuld-brief / hand-schrift. Cedulle, een pampierken / briefken.

Ceyns, sie Cijns.

Celatie, verberging.

Celeren, verbergen / heymelijk houden / of bedekt houden.

Celebratie, gedenk-pleeging / viering / grootmaaking / gedagtenis houding.

Celebreren, gedenk-pleegen / vieren / onderhouden / gedagtenis ergens van houden.

Celeriteyt, haastigheyd / snelligheyd.

Celedonie, swalu-kruyd / groote gouwe / gouwortel. Dit kruyd heeft steelen die anderhalve voet hoog zijn / teer / rond / met knoopen of ledekens / een weynig rouwagtig / in sommige wieksKens of taksKens verdeelt. De bladeren hangen an malkanderen / gemaakt van veele die an de kant gekloofst of gekertelt zijn / uyt den blaauwagtigen / of den ligten blaauwen / en een weynig groenagtig van verwe. De bloemkens sijn geel.

Celsitude, hoogte / hoogheyd.

Cement, gebrande steen-stof. Men neemt een seker soort van steen / drijf-steen of duyvesteen / soo my dunkt / die men in een gloeyen-

de oven werpt en brandse soo lang tot datse gants wit is en bekwaam tot stof te maaken / welk stof dan met wat sand en water gemengt / bekwaam is om mede te metselen.

Censeren, schatten / agten / meynen / sijn meyning seggen / peynsen.

Censeur, bestraffer / tugt-meester / die kwaade seden der burgeren tugtigt / en voorkwam met sijn bestraffing / dat de goede seden niet en vervielen. Censeur, schat-meester / waardeerer / die een ieders goed waardeerde om daar van volgens die waardering schatting te geeven.

Censure, bestraffinge / toets.

Censureren, bestraffen / toetsen.

Centener, honderd pond / 't gewigt van honderd pond.

Centrum, middel-stip / as-punt / het middelste stip van een ronde omtrek.

Centaurus, paard-mensch. Dit wanschepsel / soude na het seggen van de oude digters sijn half mensch / half paard / voort gekomen uyt de vermenging van een mensch met een paard. Dog of uyt de bylegging of vermenging eens menschs met een paard / iets of soodanig wanschepsel voort soude komen / weet ik soo effen niet : eenige meynen / dat die vermenging van zaad / niet wel soude over-een-komen / en over sulks onmoogelijk datter iets van komen soude. Maar dewijlder by de Heydenen nog van meer ander slag van wanschepsels gewag gemaakt word / (gelijk van die boks-voeten) en datter eenige volkeren / soo mannen als vrouwen / dartel

tel genoeg toe geweeſt zijn / en in eenige landen nog wel zijn / om ſoodanige onbehoorlijke minluſt te pleegen : ſoo en ſoude ik niet konnen oordeelen / dat het onmoogelijk was / datter uyt ſoodanige vermenging iets voortkwam / of datter uyt ſoodaanige vermenging nimmer iets voortgekoomen ſoude zijn : dog hoedaanig het van gedaante of geſtalte ſoude zijn / dat ſoude ik ſoo effen niet konnen ſeggen. Eenige geleerden maakender deſe geſchiedenis van. Een ſeker Koning van Theſſalien, een landſchap in Griekenland / had veel ſtieren onder ſijn groot vee / waar van der een deel waaren weg-geloopen / ſoo ſchikte hy eenige van ſijn volk te paarde ('t welk dies tijds nog wat vreemds was) de ſtieren na om die op te ſoeken en wederom ter weyde te drijven / 't welk / na dat ſyſe gevonden hadden / geſchiede. Onder het drijven prikten ſy de ſtieren / alſſe niet hart genoeg voort gingen met prikkels / 't welk van de andere luyden geſien zijnde / noemde deſe nieuwe paard-rijders / ſtier-prikkers / centauri. Dit heeft goede ſchijn van waarheyd / om dat het woord Centaurus ſoo veel als ſtier-prikker betekent. Want de Grieken ſouden anders ſoodanig wanſchepſel wel een eygentlijker naam hebben konnen geeven / te weeten / Hipanthropos, dat is / ſoo veel als paard-menſch.

Cerebrijn, hoofdig / koppig. Cerebrijn, de herſſenen.

Ceremoniaal, Gods-dienſt-gewoontig / Gods-dienſt-gebruykig / of kerk-gewoontig / kerk-gebruykig.

Ceremoniaalijk, Gods-dienst-gewoontlijk/ Gods-dienst-gebruykelijk/of kerk-gewoontlijk/ kerk-gebruykelijk.
Ceremonie, Gods-diensts-gewoonte/ Gods-diensts gebruyk/ of kerk gewoonte/ kerk-gebruyk/ dat is/ de gewoonte of gebruyk die men in de Gods-dienst of kerk onderhoud. Ceremonie, dienst-pleeging/ beleeftheyd/ beleeft onthaal/ of hoflijk onthaal.
Ceremonie-meester/ meester der hoflijke onthaaling. De groote Vorsten en Koningen hebben gemeenelijk hier toe een van hun edelen of heeren/ die uytsteekent is in wel spreekentheyd en ervaaren in alle hoflijke onthaaling/ om de vreemde Vorsten of der selver Gesanten wegens den Koning of den Staat/ te begroeten/ verwellekomen en op 't hoflijkst in te haalen.
Ceremonieus, beleeft/hofs/ hof-dienstig/dienst-pligtig.
Ceremonieuselijk, beleefdelijk/ hoflijk/ hof-dienstlijk/ dienst-pligtlijk.
Cerneren, sien/ anschouwen/ onderscheyden/ kennen/ siften/ bevinden/ merken.
Ceroon, of Cerote, genees-smeersel/ of heel-smeersel. Een smeersel bestaande uyt de vermenging van oly/ klibber/ en andere sappen/ en daar dan wat was/ om wat stijfte te geeven/ by gedaan.
Certatie, een wed-strijd/ wedding/ strijding.
Certeyn, seker/ gewis.
Certeynlijk, sekerlijk/ gewisselijk.
Certe parthye, een overkoming/ of verdrag van scheeps-bevragting/ de welke geschied tusschen de schipper en bevragters.

Cer-

Certeren, wedden/ ſtrijden.
Certificatie, een verſekering/ getuygenis/ verklaar-brief.
Certificeren, of Certifieren, door de waarheyd verklaaren/ verſekeren/ ſeker maaken.
Certitude, ſekerheyd/ gewisheyd.
Ceruys, lood-verf/ of lood-wit/ blanketſel. Men doet des ſomers ſcherpe edik in een wijde aarde pot/ dan legt men een plaat lood op den pot/ en daar doet men dan iets over dat de pot digt is/ als dan laat men dat ſoo tien of twalef dagen ſtaan/ in welke tijd de edik het lood verbijt/ als het lood verbeeten is/ ende dikke ſtof of droeſem in de pot gevallen is/ ſoo moet men het verſamelen en droogen/ en daar na ſtooten/ door een ſeef doen/ en dan tot een klomp maaken/ 't welk dan genoemt word lood-verf. Blanketſel word het genoemt/ om dat de vrouwen/ die niet heel ſchoon van anſchijn zijn/ maar ſwartagtig/ geelagtig/ of plakkig/ het ſelve met iets anders gemengt/ gebruyken/ om heur aangeſigt daar mede te beſtrijken/ waar doorſe van verre ſeer ſchoon en blank ſchijnen.
Ces, of Ceſſie, regt-overgeeving/ boedel afſtant/ afſtant van goederen/ overgeeving van goederen/ de welke geſchied onder behoorlijke boedel-beſchrijving/ ten behoeve van de ſchuld-eyſchers.
Ceſſatie, aflaating/ ophouding.
Ceſſeren, aflaaten/ ophouden/ eyndigen.
Ceſſie-brieven/ brieven van boedel afſtant/ ſie Brieven van ceſſie.

Cessie doen / boedel afstant doen / afstand van goederen doen / is sijn goederen overgeeven in betaalinge van schuld an de schuld-eyschers. Cessie doen/regt overgeeven/is 't regt/ dat men iewers op heeft / afstaan / en an een ander overgeeven.

Cessionant, of Cessionaris, een boedel overgeever / boedel afstander / overgeever van goederen/ die al sijn goederen afstaat en aan sijn schuld-eyschers overgeeft in betaalinge van schuld / om van vordere maaning bevrijt te zijn. Cessionant, regt overgeever / regt overdraager / regt afstander / is die sijn regt/ 't welk hy op imant / of op iets / heeft / afstaat / en aan een ander overgeeft. Cessionaris, een regt verkrijger / regt anneemer / of regt overneemer / is die eens anders afgestaane regt verkrijgt / of anneemt.

Cessionante, boedel overgeefster/boedel afstaanster / regt overdraagster / regt overgeefster / regt afstaanster.

Cessionaris, sie Cessionant.

C. H.

CHaracter, een merk / teken / sin-teken / merk-teken/drukſel/uytdrukſel/afdrukſel / uytgedrukt beeld. Character, een merkletter / schrijf-beeld / een boek-staaf of letter.

Charcheren, laaden / opleggen. Charcheren, anvallen. Charseren, belaaden/beswaaren.

Charche, een last/oplegging. Charche, een ampt. Charche, een anval / anval op den vyand.

Chariteyt, liefde.

Charlatan, een kwakſalver / of land-loopend genees-meester / of liever genees-swetser / die

die dapper onder 't voortbrengen van veel kwakken en klugten ſwetſen en opſnyen kan/ by 't gemeene volk op de markten/ van de kragten van ſijn heel-ſmeer of ſalf, en roemen/ dat hy der by na allerley kwaale mede geneeſen kan: maar 't valt meeſten tijd ſoo ſlegt uyt. Soodanige land-loopers willen mede nog al onder de genees-meeſters gerekent weſen: maar ſy loopender onder als rotte-ſtrond onder de peper.

Chaos, een verwarde-klomp/verwartſel/dat is/ het onder malkander zijn van al de ſtoffen: hoedanig ſommige ſtellen/ dat geweeſt ſoude zijn in den beginne eerder beweeging in geweeſt is/ door welk die ſchepding veroorſaakt is. De Gods-geleerden ſeggen en leeren/ dat de waereld uyt niet gemaakt of geſchapen is/ en willen ook dat een ieder dat ſoo moet gelooven/ alhoewel de waereld wijſen en geleerden wel weten dat het onwaar/ ja onmogelijk en tegen de Schrift is. Want uyt niet komt niet: dat heeft waar geweeſt van alle eeuwigheyd/ en ſal in alle eeuwigheyd waar zijn. En die waarheyd is ſoo wel waar in de Godts-geleertheyd/als in de waerelds wijsheyd: want de waare Gods-geleertheyd word mede onder de waerelds wijsheyd begreepen/ en is een gedeelte der ſelver/ om dat in de waerelds wijſheyd mede vervat word de kenniſſe Gods. En wat is kenniſſe Gods anders als Godsgeleertheyd? Soo dat onder de naam van waerelds wijsheyd begreepen word alle wijſheyd/weetenſchap en kennis die der is. Dog hier van genoeg: in 't lang en in 't breede

ſal ik hier na wel bewijſen / datter uyt niet geen iet is gekomen.

Chemin couvert, een loop-graaf / bedekte weg / die onder de aarde door gegraven word na een ſtad of plaats / om de ſelve daar door heymelijk te overvallen.

Chicaneur, een valſch betrekker in 't regt / die iemand valſchelijk en te onregt voor 't geregte roept. Chicaneur, een warre-vogel / hader-man / ſchrobber / krakkeeler.

Chicaneren, valſchelijk voor regt roepen / iemand met liſt en valſcheyd / door een ander die daar toe gehuurt is / in 't regt doen komen. Chicaneren, warren / krakkelen.

Chicanerie, valſche daging / valſche betrekking in 't regt. Chicanerie, warring / krakkeling.

Chimere, verdigtſel.

Chimiſt, een ſtof-ſcheyder / ſtof-brander / ſoek Alchimiſt.

Chimi, of Chimiſtery, ſtof-ſcheyd kunde / ſoek Alchimie.

Chirographe, hand-ſchrift / 't welk iemand met ſijn eygen hand geſchreven heeft.

Chiromantie, hand-kijking / hand-waarſeggery / hand-kijk-kunde / hand-kijkerij. Een weetenſchap om veel wondere dingen uyt iemands hand te ſien / die hem wedervaaren ſullen. Maar 't is ſoo een ſmalle weetenſchap die vry onvaſt is / of liever wat begekkelijk.

Chiromantis, een hand-waarſegger / hand-bekijker / die de kunſt heeft van hand-bekijking / en die de ſlegte lieden wat weet wijs te maaken.

Chi-

Chirurgie, een hand-werk / allerley hand-werk dat met de hand gedaan word / gelijk weeven / ſnijderen / timmeren / metſelen / &c. Chirurgie, wond-heeling / wond-heelkonſt / de konſt om allerley wonden / ſweeren / en ſeeren te geneeſen / en om narmen of beenen / of andere leden / die uyt het lid zijn / wederom in 't lid te ſetten. Dees konſt is te edel om onder ſoo een baſtaart naam begreepen te worden.

Chirurgijn, een hand-werker / die een hand-ambagt doet / gelijk een weever / ſnijder en ſchoenmaaker. Chirurgijn, een heel-meeſter / wond-meeſter / of wond heel-meeſter / die allerley wonden / ſweeren en ſeeren geneeſt / alſſe trouwens geneeſlijk zijn / want kop of is een dood wond / die ſoud hy niet weer geneeſen konnen / en die de leden / die uyt 't lid zijn / weer kan in 't lid ſetten. Ik verwonder my dat een heel-meeſter niet kwaalijk genoegt / als men hem ſoo een geringen naam geeft gelijk als Chirurgijn: Ik ſoudet my / als ik een heel-meeſter was / belgen. Want de naam van heel-meeſter of wond heel-meeſter veel edelder en eygentlijker is / als die baſtaart naam.

Chirurgijns-knegt / een heel-meeſters knegt.

Chocqueren, ſtooten / omſtooten / anſtooten.

Cholere, toorn / haaſtigheyd / gramſchap / oploopendheyd. Cholere, bort / of bortel / gal-ſugt / geele gal-vloed. Bort een ſiekte alſoo genoemt van 't bortelen des buyks / om dat de buyk bortelt als een ſiedende pot / is een geweldige loſſing van gal en andere galagtige vuyligheyd / ſoo wel van boven door

spuwen / als van onder door afgang / vermengt met een geweldige buyk-we / benauwtheyd en gevaar van 't leeven.
Cholerisch, of Cholerijc, haastig / gram / oploopend. Cholerisch, galsugtig / galagtig / geel gallig.
Choor, een rey / reye van sangers of dansers. Choor, word ook oneygentlyk genoemt een afgescheyde of afgesonderde plaats in 't huys des Heeren (of Kerk) alwaar de reyen der singers of singsters pleegen te sitten en singen: gelyk sulks in de oude en nieuwe Kerken / van die van de Roomsche gesintheyd gebouwt / nog te sien is. Soo dat men Choor soude konnen oversetten/rey-plaats of sang-plaats.
Choor-bisschop, hulp-opsiender / noodhulp des opsienders / die by belet en ongelegentheyd des opsienders des selfs dienst waar nam / en welk ook de tydelyke dingen en sorge der armen betrouwt wierd. By ouds hebben die hulp-opsienders Ouderlingen geweest. Sy wierden ook genoemt naderhand naam-opsienders (Episcopi titulares) of opsienders met de naam.
Chorde, een koorde / pees.
Christen, besmeerde / sie Christenen.
Christendom, besmeerders gebied / besmeerders heerschappen / syn al die landen / Koning-ryken en heerschappyen / waar in de leere des Behouders beleeden word.
Christenen, besmeerdens / (op 't onduyts gesalfdens) of navolgers van Besmeerde (Christus,) zijn die / dewelken de leere des Behouders (Jesus) belyden. Besmeerdens noemen

noemen sy hen selven / om datse besmeerdes smeering (of salving) deelagtig zijn / sie Christus.
Christiaan, sie Christen.
Christianen, sie Christenen.
Chris-tijd/ Besmeerdens geboorte dag / of geboorts tijd. Op wat dag het geweest is / of wat tijd / dat weet ik niet / de Schrift maakter geen gewag van. Evenwel viert men jaarlijks een sekeren dag / te weeten / den vijf en twintigsten van winter-maand / welke dag by die van de oude kerk daar toe gestelt is / en wy volgen die instelling na: Dog sonder sekerheyd van waarheyd / want het heeft die van de oude kerk / en voornamentlijk van de Roomsche kerk / belieft / ons soo veel sprookjens en versieringen na te laaten / dattet 'er op geen vijftig ankomt. Sy weetent soo effen / of ser by geweest hadden / op wat dag de Wijsen by het nieuw gebooren Kind kwaamen / alhoewel het in de Schrift niet staat; sy seggen evenwel den dertienden dag. In de Schrift staat Wijsen zijn gekomen / sonder te seggen hoe veel / sy maakender drie Koningen van. Die lieden beelden hun nog wel in datse heel vernuftig en geestig zijn / en datse voor heel geloofwaardig moeten gehouden worden.
Christus, Besmeerde/ (of op 't onduyts Gesalfde.) Een besmeerde is / die met eenig welriekend boom-sap / of oly / een weynig besmeert wierd / of begooten. By de Jooden wierden de Koningen/ Voor-seggers en Heyligers/ besmeert of begooten op't hoofd/ met een weynig welriekende oly / of smeering.
Maar

Maar deſen Beſmeerde en is niet met oly of ander welriekend boom-ſap (balſem) beſmeert of begooten: maar met den Heyligen Geeſt tot Koning / Voorſegger en Leeraar / ſoo men ſegt / ſie vorders in 't woord Jeſus.

Chronijk, een tijd-boek / tijd-ſchrift / jaar-boek / waar in men de jaarlijkſe geſchiedeniſſen op ſchrijft.

Chronijk-ſchrijver / geſchiedenis-ſchrijver / jaar-boek ſchrijver / tijd-boek ſchrijver.

Chronijken, jaar-boeken / tijd-boeken / geſchiedenis boeken / ſijn twee boeken der Schrift / waar in eenige geſchiedeniſſen der Joodſche Koningen verhaalt worden.

Chronologie, tijd-rekening / tijd-reken-konſt.

C. I.

Ciborie, 't herſchepte broods-kasjen / 't overſelfſtandige broods-kasje / of 't God-menſch gemaakte broods-huyskєn; waar in de Roomſche geeſtelijken het God-menſch gewordene brood / ſoo sy ſeggen / opſluyten. ſie Mis.

Cicaneur, ſie Chicaneur.

Cicaneren, ſie Chicaneren.

Cicanerie, ſie Chicanerie.

Cicatrice, een lid-teeken / een wond-teeken.

Cijffer, of Cijffer-letter / tal-letter / tel-letter / of tal-merk / dat men gebruykt om te rekenen.

Cijfferen, rekenen / rekenen met tal-letters / of tel-letters maaken.

Cijffering, rekening.

Cilinder, een rol-ſteen / is een lange ronde ſteen die men op de aarde rolde / om de aarde effen te maaken.

Ci-

Ciment, soek Cement.

Cijns, schatting / schat / de schatting van een ieders goederen / welke schatting men an de Overheyd betaalt.

Cinober, of Cinnober, soek Zinnober.

Cipier, een stok-waarder / stok-wagter / opsiender der gevangenen / gevangen hoeder. Men pleeg in de gevangen huysen / stokken / waar in de gevangenen seer nauwe besloo-ten wierden / te hebben: 't welk op eenige plaatse nog wel geschied / hier van komt de naam van stok-waarder / of stok-wagter / de welke den opsigt had over de gevange-nen.

Circuit, omtrek / ronde omloop / omgang / om-keer / omlegsel.

Circul, rond / ring / of kring / is een plat voor-beeldsel / dat van een streep in 't ronde besloo-ten word / welke streep men omtrek noemt.

Circulatie, omringing / omgaaning / omgang / omlooping / omloop / omheyning.

Circuleren, omringen / omswieren / rondom gaan / omloopen.

Circumcideren, rondom snijden / besnoepen. Circumcideren, besnijden / dat is / de voor-huyd der mannelijke roede afsnijden.

Circumcisie, rondom-snijding / besnoeping. Circumcisie, besnijding / besnijdenis / dat is / de afsnijding des voorhuyds of van 't voor velleken der mannelijke roede / gelijk by de Hebreen nog in gewoonte is.

Circumdatie, omringing / omheyning.

Circumderen, omringen / omvangen / omleg-gen.

Circumduceren, omleyden / rondom leyden / om-

omvoeren. Circumduceren, uytwisschen/ uytdoen/te niet doen. Circumduceren, verleyden/ bedriegen/ misleyden.
Circumductie, omleyding/ omvoering. Circumductie, verleyding/bedrog/misleyding.
Circumfereren, omdraagen/ omvoeren.
Circumferentie, omtrek / rondom trek / de streep die een rond in 't ronde besluyt: kreyts/ buyten rond. Circumferentie, omgang/rondom loop.
Circumflecteren, ombuygen / rondom buygen.
Circumflectie, ombuyging.
Circumflueren, omvloeyen / omblieten / rondom vloeyen.
Circumfluctie, omvloeying/ omblieting/rondom vloeying.
Circumjacentie, omlegging.
Circumjaceren, omleggen.
Circumjectie, rondom werping.
Circumjicieren, rondom werpen.
Circumligatie, rondom-binding.
Circumligeren, rondom binden.
Circumlocutie, omspraak. Omspraak gebruyken/is eenige omreden voortbrengen eer men eygentlijk daar toe komt / 't geen men seggen moet. Omspraak is ook als men eenig ding / dat men met geen een eygen naam of woord seggen kan / met eenige andere woorden om schrijft.
Circumloqueren, omspraak gebruyken.
Circummunieren, omwallen / ombesten / toerusten.
Circummunitie, omwalling / ombesting.
Circumponeren, omsetten / rondom setten / rondom stellen.

Circumpoſitie, omſetting/ rondom-ſetting/ rondom-ſtelling.
Circumraderen, omſcheeren/ rondom ſcheeren.
Circumraſie, omſcheering/rondom-ſcheering.
Circumſcriberen, omſchrijven/rondom ſchrijven.
Circumſcript, omſchreeven/ rondom ſchreeven.
Circumſcriptie, omſchrijving/ rondom ſchrijving.
Circumſpect, omſigtig/ voorſigtig.
Circumſpectie, omſigt/ omſigtigheyd/ voorſigt/ toeſigt.
Circumſpicieren, omſien/ omherſien/ rondom ſien.
Circumſtantie, omſtandigheyd/ gelegentheyd van een ſaak.
Circumvallatie, omwalling/ omſchanſſing.
Circumvalleren, omwallen/omſchanſſen.
Circumvideren, rondom ſien/omherſien/omſien.
Circumvenieren, omleggen/ omringen/ beſluyten/ bedriegen/ ondergaan/ verſtrikken.
Circumventie, omlegging/ omringing/ beſluyting/ ondergaaning/bedrog/ verſtrikking.
Ciſterne, een regen-bak/of regen-waters-bak.
Citadelle, een burgt/ ſlot/ een burgt of ſlot an een ſtad leggende: een ſtads ſterkte.
Citatie, een daging/ dagvaarding/ roeping/ voor regt-roeping. Citatie, ypbrenging/verwekking.
Citatie-brief/ een dag-brief/ dagvaarding-brief/

brief / waar by iemand voor het geregte word gedagvaart.

Citatie edictaal, of Citatie by edict, daging by openbaare afkondiging / wanneer iemant by openbaare afkondiging en klokke geslag gedagvaart word. 't Welk geschied als imant vlugtig is buytens-lands.

Citatie reëel, daging by antasting / een handdadige dagvaarding / dat is / antasting / of vangenisse. Als imant word beset / of in gysseling genomen / of in gevangenisse geset.

Citatie verbael, dagvaarding by monde / mondelinge dagvaarding / dat is / wanneer imant t' sijnen huyse gedagvaart word.

Citeerde, gedaagde / geroepene / gedagvaarde / die gedagvaard is voor 't geregte.

Citeerder, dager / dagvaarder / die iemand dagvaard voor het geregt.

Citeert, gedagt / gedagvaaart / voor regt geroepen.

Citeren, dagen / dagvaarden / voor regt roepen / in regt betrekken / beroepen. Citeren, haasten / haastelijk doen komen / verwekken / antrekken / by brengen.

Citrullen, kiger-appelen / of groene aard-appelen / Hoogduyts kigers / of kirgers. Men kan dese vrugten ook wel noemen groene aard-appelen / om dat de steelen of ranken daar sy anwassen ter aarden leggen / ter oorsaak datse niet stevig genoeg zijn / sik selven op te regten. Dese aard-appellen sijn rond gestreept / en met vooren in de lengde doorregen / van buyten groen / dog onderwaarts daar sy op de aarde leggen / witagtig: van de welke de uyterste schorsse glad is / en het bin-

binnenste vleesch tamelijk hard en gelijvig: het alderbinnenste merg is voos en wateragtig / en daar in wassen brede of platte koranen / hebbende swartagtige bruyne of roodagtige harde schillen of bolster. Citrulle, of Citrul-kruyd / kiger-appel-kruyd / of groene aard-appel-kruyd / of kiger-kruyd / is van rankagtige / rijsagtige / rouwe en langs der aarden leggende steelen / en ook van anwassende klauwierkens: het maakt sik selven ook vast an tuynen en staaken: de bladeren sijn groot en an bijde zijde byp diep gesneden of gekerft. De bloeme is goudverwig geel. De vrugt is gelijk boven beschreven is.

Civil, burgerlijk / heusch / beleeft.

Civile regteren / waereldlijke regters / voor welken allerley regt saaken moeten komen te dienen.

Civile saak / een gemeene geld-schuld saak / of andere gemeene twist-saak om eenig goed / of regt / dat is / een saak daar lijf nog bloed anhangt.

Civiliteren, begeerlijk maaken / beleeft maaken / heusch maaken.

Civiliteyt, beleefthepd / burgerlijkheyd / heuschheyd.

C. L.

Clamatie, roeping / schreeuwing.

Clameren, roepen / schreeuwen / krijschen.

Clameur, geschreeuw / geroep / gekrijsch.

Clamiteren, seer schreeuwen / seer roepen / seer krijsschen / of dikwils roepen / schreeuwen.

Clandestin, heymelijk.

Clarette, een hoorn / toet-hoorn / of blaas-hoorn.
Clareren, verligten / helderen.
Clarificatie, klaarmaaking.
Clarificeren, klaar maaken / helder maaken.
Claroen, sie Clarette.
Classis, een vloot schepen / scheeps-vloot / hoop schepen. Classis, een krijgs-heyr ter zee / een hoop krijgs-lieden ter zee. Classis, een hoop / bende / ruyter-bende / schok / rot. Classis, een geselschap / vergadering. Classis, vergadering / of kerkelijke vergadering / de vergadering van Leeraars van een stad en van eenige dorpen / onder die land-streek behoorende.
Claudicatie, hinking.
Claudiceren, hinken / mank gaan.
Clausule, een byvoegsel / beslupt / besluptsel / slot / slot-rede / slupt-rede / een grond-rede.
Clausule codicillair, de slot-rede eens upterste-wils / of eens upterste-wils begeerte die men doet stellen in de upterste-wille / inhoudende / dat soo de upterste-wil geen kragt hebben kan van een volkome upterste-wil / datse ten minste kragt heeft van een onvolkomene upterste-wil / of stuks gewijse upterste-wil.
Clausule derogatoir, een byvoegsel van te niet doeninge / een slupt-rede van vernietinge eens te maakene upterste-wil / dat is / een betuyginge in de upterste-wille / daar mede den maaker wil / dat de upterste-willen / daar na by hem te maaken / niet en sullen bestaan / anders als mits agter volgende 't geene aldaar voorgeschreven word.

Clausule edictaal, een byvoegsel van uytroeping / of afkondiging / byvoegsel eens buyten-landsche dagvaarding / waar by een deurwaarder werd gemagtigt van 't hof / imant by afkondiging en klok-geklank buyten 's lands te dagvaarden.

Clausule justificatoir, een byvoegsel van regtvaardiging / of verantwoording / die meest in alle dagvaarding-brieven gesteld word / waar by een verweerder (soo hy het bevel des hofs niet en voldoen wil) tegen sekeren dag aldaar gedagvaard werd / om redenen te geven / en dat te regtvaardigen / ofte verantwoorden. Byvoegsel eens dagvaardings / om redenen te geven / van dat men het bevel des hofs of regters niet heeft willen voldoen.

Clausule penael, een byvoegsel van boete / of van straffe / welke boete / of straffe / opgelegt word / die geen / welke willens en wetens iets doet tegens verbod van den hove / of van den regter.

Clausule salutair, een voordeelig byvoegsel / waar door een besluyt in regte tot imants meeste voordeel werd uytgestrekt.

Clausule van arrest, een byvoegsel van besetting / waar by men een vreemdeling / daar men vermoeding van vlugten op heeft / versoekt te mogen besetten en dwingen / maalstede te kiesen.

Clausule van auctorisatie, een byvoegsel van magtiging / een slot-rede van magtig-maaking: dewelk in een daag-brief / of andere schriftelijke last des hofs / gevoegd word / waar by een deurwaarder of geregts-bode / werd

werd gemagtigt de bevelen des hofs of des regters/ terstond in't werk te stellen en te volvoeren.

Clausule van edict, sie Clausule edictaal.

Clausule van inhibitie, een byvoegsel van opschorting van de uytvoering eens gewijsde/ een byvoegsel van verbod/ of verbieding: waar by verboden word/ dat een gewijsde van den laage regters/ als nog geen voortgank sal hebben/ maar opgeschort blijven totter tijd/ als het van den hooge regters werd geoordeelt/ dat het selve sal voortgank hebben en uytgevoert werden.

Clerec, of Clerecq, gekosene/ verkorene/ gekosene door't lot/ die door't lot iewers toegekosen is. Clerec, een geestelijke of kerkelijke: iemand die tot een geestelijk of kerkelijk ampt verkoren is. De geestelijken eygenen hun selven die naam toe van verkorenen/ ja uytverkorenen/ welkers lot of erfdeel den Heer is. Want het Grieks woord Κλῆρος, Kleros, daar dit bastaart woord clerec afkomstig van is/ beteykent mede een lot/ erfdeel/ Ec. Maar ik en hebber noyt vaste brieven van gesien/ of sekere getuygenissen/ anders als datse het selver seggen/ en datse het woord een geestelijke betekenis geven die't niet heeft. Daarom is dat by my seer swak en onkragtig/ en kan over sulks die luyden soo hoog niet setten en agten/ als sy willen/ dat men hen agten sal. Clerec, een schrijf-knegt/ of schrijf-jongen/ in soodanigen betekenis sie ik dat het gebruykt word/ van onse duytse regts-geleerden: maar waar sy die betekenis van daan haalen/

len / dat weet ik niet. De geding-besorgers / openbaar-schrijvers / en andere aapen dat al mede na. Een aekster klapt ook wel woorden na / alsse hem voorgesegt worden / maar sonder verstand.

Cleresy, de geestelijkheyd / of een geestelijk-ampt.

Clementie, sagtmoedigheyd.

Client, beschermde / meester / dat is / een wiens regts-saak door een regts-vorderaar / voor den regter bediend word : en over sulks meester genoemt word. Client, schuts-genoot / leen-man of smal-heer / soek Vasal.

Clientele, bescherming / in bescherming neeming / is een bescherming waar by een leenheer sijn leen-man beschermt / voor welk de leen-man wederom schuldig is an den leenheer / manschap of onderdanigheyd / met betaaling van heer-gewade.

Clientele, byy gelepde / sie Sauvegarde. Clientele, manschap / getrouwigheyd / soek Hommagie.

Climaat, lugt-streek / gewest-streek / dat is / een groote wijde des Hemels ofte der Aarde / daar mede sy gelijk als in sekere en gelijke deelen onderdeelt worden.

Clysteer, of Clysterie, een spuyting / spuyt-genees-middel / 't welk in een tinne-spuyt gedaan zijnde / iemand van onder in sijn naars gespuyt word / om afgang te verwekken / of om pijn te stillen / of om eenige andere ongemakken meer te verdrijven. Clysteer, een spuyt / daar men het spuyt-genees-middel uyt spuyt.

Clysteerder, spuyter / spuyt-setter / die iemand

een ſpuyt-genees-middel / van agter onder inſpuyt.

Clyſteerſter, ſpuytſter / ſpuyt-ſetſter / een vrouw die een andere vrouw / een ſpuyting agter inſpuyt.

Clyſteren, ſpuyten / ſpuyting-ſetten / of ſpuyting doen / is een ſpuyt-genees-middel / van agter inſpuyten.

Clyſteer-ſetten / ſie Clyſteren.

C. O.

COacervatie, ophooping / t'ſaamen ophooping.

Coacerveren, ophoopen / t'ſaamen ophoopen.

Coactie, dwang / bedwang / t'ſaamen-dringing / t'ſaamen-drijving.

Coadjuteur, een mede-helper / die iemand behulpig is in eenig ampt of bediening. Coadjuteur, mede-helper / een geeſtelijk mede-helper. De geeſtelijken hebben in veel van hun ampten mede-helpers / de welken die geen die in 't ampts bediening zijn / ten dienſten zijn; 't zy in 't opſiender ampt of een ander. Coadjuteur, een bond-genoot / of mede-helper / die iemand krijgs-hulp ſend en byſtant doet in de oorlog.

Coadjuteren, mede-helpen.

Coadjuvatie, mede-helping.

Coadjuveren, mede-helpen.

Coagulatie, ſtremming / rinning / dik wording.

Coaguleren, ſtremmen / doen ſtremmen / doen rinnen / dik maaken.

Coarctatie, verenging / inkrimping / engmaaking / benauwing.

Coarcteren, verengen / doen inkrimpen / benauwen / engmaaken / t'saamen-dringen / of t'saamen-douwen.

Cockin, boeve / rabaut / truggelaar / bedelaar.

Codicil, of Codicip, een stuks-gewijsde upterste-wil / onvolkome upterste-wil / of een upterste-wil sonder erving of onterving / dat is / een laatste begeerte / die men somtijds in een upterste-wil doet stellen.

Codicillen, of Codicippen, onvolkomene upterste willen / sie Codicil.

Coërceren, bedwingen / benauwen / enge besluyten. Coërceren, straffen.

Coërcitie, bedwinging / bedwang / beletsel / benauwing. Coërcitie, straf / straffing.

Coers, loop. Coers, gebruyk. Na de gemeene coers, na 't gemeen gebruyk / na de gemeene gang / of na de gemeene loop.

Coers hebben / in gebruyk zijn.

Coersier, een snel-paard / loop-paard / oorlogs-paard.

Coertier, een looper / loop-boode / een die men hier en daar send als men wil / en waar men wil: een die uytgesonden word om boodschappen te doen. Coertier, een luysteraar / bespieder. Coertier, maak klaar / middelaar / breed-maaker.

Coetelas, een korte houwer / kort swaard.

Cogitatie, denking / peynsing / besinning / gedagte / betragting.

Cogiteren, denken / peynsen / besinnen / betragten.

Cognitie, een kennisse / kundschap / oordeelinge.

Cognoſcement, kennis. Cognoſcement, bekenbrief / getuygenis-ſchrift. Een ſchrift waar by iemand bekend / iets ontfangen te hebben.
Cognoſceren, kennen/ verſtaan/ kenniſſe hebben/ verneemen.
Cohabitatie, bywooning / t'ſaamen-wooning.
Cohabiteren, bywoonen / t'ſaamen woonen.
Coherentie, t'ſaamen-houding/ vereeniging.
Cohereren, t'ſaamen-hangen / an ietwes hangen/ an malkander hangen / t'ſaamen houden.
Coheſie, t'ſaamen-hanging / t'ſaamen-houding.
Cohiberen, bedwingen / onthouden / houden/ toehouden/ verbieden.
Cohibitie, bedwinging/ verbieding.
Cohier, een ſchat-brief / of ſchatting-brief / in welk men opſchrijft/ de ſchatting van eenige goederen. Schatting-brieven zijn ook die de overheyd de burgeren t'huys ſend / om de ſchatting / volgens de waarde van hunne goederen / die daar in uytgedrukt ſtaat te betaalen. Cohier, een uytleg-brief / een uytleg.
Cohortatie, anmaaning/ opſtutſing.
Cohorteren, anmaanen.
Coincideren, op 't ſelfde uytkomen / op een uytkomen.
Colere, ſoek Cholere.
Colerye, ſie Choleriſch.
Coleur, verw.
Colijk, of Colicompas, darm-jigt / darm-ſteeking / buyk-pijn / krimpſel. Deſe pijn des buyks / word veroorſaakt door beſloote winden /

den / die in den kronkel-darm vergadert zijn / en die ter oorsaak van de dikte der uytwerpselen / de welken een geslooten lijf maaken / niet wel konnen geloost worden.

Colicompas, sie Colijk.

Collaboratie, mede-werking / t'saamen-werking.

Collaboreren, mede-werken / t'saamen-werken.

Collateralen, de vrienden van de zijde maagschap / gelijk als broeders en susters / oomen en moeyen / en soo voort hunne kinderen en kinds-kinderen.

Collatie, een vergelijking / bypassing / vergadering. Collatie, een t'saamen-spraak. Collatie, inbrenging / toebrenging / t'saamen-draaging.

Collatie van goed / inbrenging van goed / te weeten / dat men te vooren heeft genooten. Als een kind eenige goederen ontfangt van sijn ouders / dewelke sijn broeders of susters niet ontfangen of genooten hebben / soo moet / by versterf van de ouders / dat kind die goederen wederom inbrengen / in den boedel / of in de boedel beschrijving / op dat de andere broeders en susters mede soo veel voor aftrekken / als de eene broeder of suster ontfangen of genooten heeft.

Collation, een slemp / avond ontbijt.

Collationeren, vergelijken 't een tegen 't ander / 't een tegen 't ander oversien / of tegen den ander oversien. Collationeren, t'saamen-brengen / t'saamen doen / by passen.

Collationeren de copye tegen 't principaal, een uytschrift / of afschrift / tegen het oorspronkelijk schrift oversien.

Collationneren, ſlempen.
Collaudatie, t'ſaamen-looving.
Collauderen, t'ſaamen-looven.
Collecteren, by een vergaderen / by een raapen / vergaderen / verſamelen.
Collectie, verſaaming / vergadering / by een vergadering / by een raping. Collectie, verpagting.
Collecte, vergaarſel / inſaameling / 't vergaderde.
Collecteur, inmaaner / verſaamer / verſaameler / inſaamer / vergaderer.
Collega, een ampt-genoot / ampt-geſel.
Collegialiter, geſaamentlijk.
Collegie, by-een-komſte / vergaadering / ampt-genootſchap / gilde / geſelſchap / vennootſchap. Collegie, een t'ſaamen-wooning / of by een wooning van lands-leeringen / of voedelingen / 's lands-leerling-huys. Te Leyden ſijn twee ſoodanige huyſen of t'ſaamen-wooningen / waar in verſcheyde lands-leerlingen of voedelingen t'ſaamen-woonen / en op 's lands koſten / om datſe ſelfs geen middelen hebben / onderhouden worden / en onderweſen in de Gods-geleertheyd / om voor Leeraars der Gemeente / gebruykt te werden.
Collegie der admiraliteyt, de raads-vergaadering van de zee-ſaaken.
Collegie der gedeputeerden, of gecommitteerden, de raads-vergaadering der volmagt-raaden.
Collegiſt, een lands-leerling / of lands-voedeling / die op 's lands koſten onderhouden word / en onderweſen in de Gods-geleertheyd tot Leeraar. Deſe lands-leerlingen wor-

worden tegenwoordig van wijſe luyden / met een ſondagſe naam genoemt brood-rotten: om datſe tegenwoordig ſoo nodig in de Kerk zijn / als de rotten in 't brood van een groot huys-geſin / daarſe altemaal kloek en geſont zijn. De oorſaak / waarom deſe luyden onnut zijn / is om datſe ſoo straks alſſe gevordert zijn / tot voorgeſtelders of voorſteller van 'er geleertheyd of gaaven / dat is / bekwaamheyd om te leeren / datelijk beginnen te kuppen ('t welk een ſeer onbehoorlijke saak is / en niet behoort geleden te werden) ſonder ophouden ſoo lang totſe een beroep hebben. Waar door 't gebeurt / datſe meenigmaal iemand / die 't land niet tot een laſt is / en die geleerder en beter is / als sy (want meenig weet wel / hoeſe in die by een wooning t'ſaamen leeven) in de weg zijn: niet alleen datſe ſoodanigen in de weg zijn / maar sy zijn nu ſoo overvloedig en meenigvuldig / datſe malkander in de weg zijn. Want het iſſer om den brooden te doen / niet uyt yver tot het woord. Siet den oogſt is tegenwoordig kleyn / en de Arbeyders ſeer meenigvuldig. Men mogt nu de Heeren des oogſts (de Staten des lands) wel bidden / datſe de onnutte Arbeyders verminderden. Sy kunnen voorwaar nu dat geld / wel nuttelijker beſteeden.

Collette, een borſt-lap / hals-doek.

Collice, gebrokte ſpijs / gewreve ſpijs / ingebrokte ſpijs.

Collice geſtampt / geſtampte ſpijs / geſtampte ſpijs-ſop: ſpijs die in een ſteenvijſel geſtampt en door een kleus-doek uytgedrukt

gedrukt word / om het sop te besigen.

Collideren, t'saamen-botsen / schokken / t'saamen-stooten / tegen-stooten / de een tegen de ander slaan.

Colliere, borst-lap / hals-doek.

Colligeren, t'saamen-binden / t'saamen-gaderen / t'saamen-raapen / by een raapen / versaamelen. Colligeren, besluyten / afneemen.

Collisie, tegen-stooting / t'saamen-horting / t'saamen botsing / t'saamen-stooting / t'saamen-slaaning.

Collocatie, t'saamen-plaatsing.

Colloceren, t'saamen-plaatsen.

Colloquie, t'saamen-spraak.

Colloquint, bitter-appel / quint-appel. Dese vrugt of appel is rond als een bal / bekleed met een dunne schorsse / die eerst groen van verwe is / en daar na geel als sy rijp geworden is / welke schelle weg-genomen of afgetrokken zijnde / vertoont sik dat binnenste sagt ofte bol en voos merg / wit van verwe / van binnen in 't merg leggen kleyne grauwe saadkens beslooten. Van smaak is dese appel soo seer bitter / dat ikse te regt de naam van bitter-appel gegeeven heb. Colloquint, bitter-appel-kruyd / waar an de bitter-appel wast / kruypt met sijn verre en wijt verspreyd leggende ranken langs der aarden / gelijk al de geslagten van komkommers plegen te doen. De bladeren sijn breed met sommige sneden of kerven gespleten en gekloven. De bloemen sijn bleek-geel. De vrugt of appel is gelijk wy boven beschreven hebben.

Colluctatie, t'saamen-worsteling.
Collucteren, t'saamen-worstelen.
Colluderen, t'saamen bedektelijk handelen/ bestreeken/ heymelijk verstaan malkander. Colluderen, t'saamen-speelen.
Collueren, spoelen/ anspoelen.
Collusie, heymelijk verstand/ bedrog/ besteeking/ is wanneer twee bedektelijk handelen/ of malkander heymelijk verstaan/ om anderen te bedriegen.
Colluvie, vuylnis-hoop/ slijk-hoop. Colluvie, t'saamen-vloeying.
Colom, pijlaar/ suyl/ stijl.
Colonel, bende-overste/ overste der bende/ is een overste van een krijgs-bende voetvolk. Een bende bestaat uyt tien of twaalef vaandels krijgs-volk.
Colonie, volk-planting/ bevolking/ bewooning. Bevolking is als de overheyd eenig volk metter woon send/ na een nieuw overwonnen land/ of nieuw gevonden land/ om daar voort te teelen/ en het selve land te bouwen.
Coloreren, beverwen.
Combat, gevegt.
Combinage, t'saamen-voeging/ twee by een voeging.
Combinatie, sie Combinage.
Combineren, t'saamen-voegen/ twee by een voegen.
Combustie, verbranding/ brand/ ontsteeking/ ontsteekendheyd.
Comediant, tooneel-speeler/ kamer-speelder.
Comedie, schouw-spel/ bly-spel.
Comedi-schrijver/ schouw-spel-schrijver/ bly-

spel-

spel-schrijver. Die vrolijke en geneuglijke schouw-spelen maakt.
Comeet, een staart-star/ of gehairde star.
Comitie, land-dag / rijks-dag / dagvaard. Land-dag is een gesette tijd/ als de Staaten des lands en de Edelen vergadering houden/ over land-stant raakende saaken. Rijks-dag is/ wanneer in een Koningrijk/ de rijks-raaden en adel vergadering houden.
Commanderen, gebieden/ beveelen.
Commandement, bevel/ gebod.
Commandeur, bevel-hebber / beveler. Die iewers bevel over heeft.
Commandeur-schap/ bevel-hebberschap.
Commemoratie, herdenking/ herhaaling/ verhaaling/ vertelling.
Commemoreren, herdenken/ overdenken/ herhaalen/ verhaalen/ vertellen.
Commemorabel, herdenkbaar/ overdenkbaar/ herdenkens waardig / overdenkens waardig/ herhaalbaar / verhaalbaar / vertelbaar / herhaalens waardig / verhaalens waardig / vertellens waardig.
Commendabel, anprijselijk / prijs-waardelijk/ prijs-waardig.
Commendatie, anprijsing/ anbeveeling.
Commenderen, anprijsen / anbeveelen.
Commensaal, een dis-genoot / tafel-gast. Dis-genooten zijn / die met malkander een disch genieten.
Commensurabel, t'saamen-meetelijk.
Commensureren, t'saamen-meeten.
Commentarie, bedenking / overlegging / verklaaring. Commentarie, antekening / dat is / een korte beschrijving van dagelijksche

ſche handelingen / gedagtenis - boek.
Commentarien, antekeningen / die men gehouden heeft van ſijn dagelijkſe handelingen.
Commentatie, verklaaring/ verſierſel.
Commenteren, antekenen / antekening maaken / verklaaren/ verſieren.
Commercie, koop-handel/ verhandeling/hantering/ gemeynſchap.
Commere, gemoeder / of doop-heffter die iemands kind ten doop heft.
Commeer-ſchap / gemoederſchap/ of doop-hefſterſchap.
Commeſſatie, braſſery / ſlemping / gaſt-houding.
Commeſſeren, braſſen/ ſlempen/ ſmetſen/ſmullen/ gaſt-houden.
Commigratie, verhuyſing.
Commigreren, verhuyſen/ ſik neder-ſetten.
Comminatie, dreyging.
Commineren, dreygen.
Comminueren, verbreyſelen / kneuſen / in ſtukken wrijven/ in ſtukken breeken.
Comminutie, verkleyning / verbreyſeling / kneuſing.
Commiſceren, vermengen/ t'ſaamen-mengen / 't een onder 't ander mengen.
Commiſeratie, erberming/ deernis.
Commiſereren, erbermen/ deernis hebben.
Commijs, een bevel-hebber.
Commiſſaris, een gemagtigde / bevel-hebber/ die gemagtigt is / of bevel heeft / om iets te verrigten. Commiſſaris, een haage-ſette regter / een gemagtigde regter / of afgevaardigde regter / is die by toeſtemming van de andere mede regters / het zy om oogbeſchou-
wing

wing iewers over te neemen / of om iemand in sijn besit te helpen / of om iets anders te doen en te verrigten / gemagtigt en afgevaardigt word / of een haage-sette regter is / die van de gewoonelijke regters bevel hebben / om in hun plaatse kennisse te neemen van eenige saaken. Commissaris, een haage-sette regter / of nagesette regter / een gestelde regter / dat is / die gekoren word / en geset over een laager regt-bank / na het believe en behaage des opperregters / van de welke hy sijn bepaalde magt ontfangt.

Commissaris en adjunct, een gemagtigde regter / of afgevaardigde regter of raads-heer / met een geregts-schrijver / of een ander die hem bygevoegt werd. Het gebeurt al dikwils / dat de raads-heeren een van hun afvaardigen / met een geregts-schrijver / om kennisse te neemen van eenige saaken; 't zy om getuygen te hooren / of iets anders te verrigten.

Commissaris van krijgs-volk / ondersoeker van 't krijgs-volk. Een die naarstig ondersoekt of ieder hoofdman / al sijn geset getal van krijgs-volk heeft onder sijn vaandel / en of geweer en wapenen al zijn / gelijkse behooren te zijn. Wapen-schouwer / krijgs-volk-schouwer / of Commissaris van krijgs-volk / volk-werver / volk-anneemer. Die volk ten oorloog opsoekt en anneemt.

Commissaris van proviande, opsiender der leeftogt / lijf-togt besorger. Die de lijf-togt en allerley levens nood-druft van koorn / en wijn / en vleesch besorgt.

Commissarissen van de bank van leening / bevelhebbers

hebbers van de bank van leeninge / of opsienders over de bank van leeninge / sijn die gemagtigt zijn / om den opsigt en bevel te hebben over de bank van leeninge.
Commissarissen van desolate boedels / haage-sette-regters over de verlaatene boedels / die over de verlaatene of afgestaane boedels van bank-breekers / of agter-uytvaarders gestelt zijn / en tusschen schuld-eyscher en schud-eyscher van een schuldenaar gewijsde geeven / wiens inschuld voor-regt heeft / om eerst betaalt te worden.
Commissarissen van houwlijks-saaken / haage-sette-regters van houwlijks-saaken / die over houwlijks-saaken en over de twist en krakkelen daar uyt rijsende / gewijsde geeven / of regt spreeken.
Commissarissen van kleyne saaken / haage-sette-regters van kleyne saaken / die over eenige kleyne besondere saaken regt spreeken.
Commissarissen van zee-saaken / haage-sette-regters van de zee-saaken / die over de zee-saaken / en over des selfs verschillen / oordeel vellen.
Commissarissen van de wissel-bank / bevel-hebbers van de wissel-bank / of opsienders over de wissel-bank / die gestelt zijn om opsigt of bevel te hebben / over de wissel-bank.
Commissie, bevel / last.
Commissie op een Commissaris om getuygen te hooren / een bevel of last van 't hof an een haage-sette-regter / of afgevaardigde regter om getuygen te hooren.
Commissoriaal, gemagtigtlijk / bevel-hebbelijk.

Commitigatie, vermurwing / versafting.
Commitigeren, vermurwen / versaften.
Committent, een bevel-geever / beveeler / last-geever / belaster: die magt heeft iemand iets te beveelen of te belasten.
Committeerde, een gemagtigde / bevel-hebber / volmagt / die gemagtigt is / of bevel heeft / om iets te verrigten. Committeerde van 't land / een volmagt van 't land / die van de Staaten des lands gemagtigt word / om van hunnent wegen als volmagt of gesant / te gaan ter vergaaderinge van de algemeene Staaten der vereenigde Landschappen. Committeerde van een stad / een volmagt van een stad / die van een stads wegen gemagtigt word / om te gaan ter vergaadering van de Staaten des lands. Committeerde-raaden / volmagt-raaden / de welken op de voorvallende saaken des lands / die geen uptstel lijden / beraaden en besluyten wat noodig dient gedaan of gelaaten te werden: 't welk geschied / als de Staaten / dewelke alle drie maanden vergaaderen / somtijds eerder / niet vergadert zijn.
Committeert, gemagtigt / belast / bevolen. Committeert, misdaan / begaan / bedreven / gepleegt.
Committeren, belasten / beveelen / beveel geven. Committeren, misdoen / begaan / bedrijven / pleegen / tegenstellen. Committeren, te bewaaren geeven / overgeeven / t'saamen setten / by een voegen / versaamelen. Committeren, beginnen / anvangen.
Committimus, brieven van bevel / van de hooge aan de laage regters / by de welke sy aan de

de ſelven beveelen / om kenniſſe van een ſaak te neemen. Committimus, wy beveelen. Committimus, volle magt.
Commodieus, gemakkelijk / gerijflijk.
Commoditeyt, gemakkelijkheyd / gemak / bekwaamheyd / gelegentheyd / gerijf / gevoeg / gedienſtigheyd.
Commonitie, vermaaning / waarſchouwing.
Commotie, een beroerte / beroering / ontroering. Commotie, een oploop.
Commovement, beweeging / beroering.
Commoveren, beweegen / roeren / verroeren.
Communicabel, mede deelbaar / gemeynbaar.
Communicabiliteyt, mede-deelbaarheyd / gemeenbaarheyd.
Communicatie, gemeynſchap-houding / mededeeling / gemeen-maaking / gemeynſchap / gemeynſchap-houding / (te weeten / met den Saligmaaker en der geloovige met malkander) word geſegt te geſchieden / wanneer de geloovigen / het Avondmaal des Heeren / tot des ſelfs gedagtenis houden. Communicatie, een beraading / beraadſlaging.
Communicatoir, mede-deelbaar / gemeynbaar.
Communicatoir proces, ſoek Proces communicatoir.
Communiceren, mede-deelen / gemeen maaken. Communiceren, te raade neemen. Communiceren, gemeynſchap houden.
Communie, gemeynſchap / gemeynſchap-houding / ſie Communicatie.
Commutatie, verandering / verwiſſeling / omſtel.
Commuteren, wiſſelen / verwiſſelen / mangelen / veranderen.

Compact, een verbond/ verdrag/ verding.

Compaignie, geselschap/ maatschap/ makkerschap/vennootschap/gemeenschap. Compaignie, een vaandel krijgs-volk/ 't zy te voet/ of te paerd. Compaignie te voet/ of Compaigne voet-volk/ een vaandel te voet/ of een vaandel voet-volk. Compaignie te paerd. Compaignie paerden/ of Compaignie rijders/ een vaandel volk te paerd/ een vaandel rijders/ of een vaan-rijders.

Compaignon, gesel/ maat/ makker/ vennoot/ mede-genoot/ mestander.

Comparant, verschijner/ vertoonder/ die op een plaats verschijnt of komt/ daar hy iets doen moet/ of iets te doen heeft.

Comparatie, een vergelijking/ gelijkenis.

Compareren, verschijnen/ sik openbaarlijk vertoonen/ openbaaren/ op een plaats komen.

Compareren ter plaatse contentieus, komen op de plaatse des geschils/ verschijnen ter plaatse des geschils. Dat is/ komen ter plaatse daar verschil om is/ 't zy om de belending/ paal-scheyding of iets anders.

Compareren voor Commissarissen, op hoope van accoort, verschijnen voor eenige raads-heeren of haage-sette-regters/ daar toe afgevaardigt om een daading of verdrag/ is 't moogelijk/ in te gaan.

Comparitie, een by een komst/ vergadering/ t'saamenkomst. Comparitie, een verschijning/ vertooning.

Comparitie personeel, soek Personele comparitie.

Comparitie ten fine van accoord, een by een komst

komst op hoope van verdrag / of overko-
ming: een t'saamen-komst ten dien eynde of
men soude konnen over een komen.
Comparitie voor Commissaris op de deugde-
lijkheyd of ondeugdelijkheyd van de gijse-
ling / een by een komst voor een hage-sette-
regter / of raads-heer op de deugdelykheyd /
of ondeugdelijkheyd van de gijseling: of een
by een komst voor een haage-sette-regter / of
raads-heer daar toe afgevaardigt / over de
kragtigheyd of onkragtigheyd van de gijse-
ling / dat is / of iemand te regt of te onregt
gegijselt is.
Comparuit, oorlof van den hove / dat is / ont-
slaging van de voor regt betrekking / 't welk
den gedaagde krijgt / als die voor den reg-
ter komt / en den dagvaarder niet: en word
vorders de anlegger of dagvaarder gedoemt
in de kosten te betaalen / soo der de gedaagde
eenige gedaan heeft.
Compas, een streek-wijser / daar men de stree-
ken / die de oorden der winden anwijsen /
opsiet; de selven zijn 32 in 't getal. Compas,
een passer.
Compassie, medelijden / medoogen / deernis.
Compateren, meedoogen hebben / medelijden
hebben.
Compatibel, medelijdig / lijdelijk / gedoog-
saam.
Compeer, gevader / doop-heffer. Die als ge-
vader of getuygen over iemands kind / het
welk gedoopt word / staat.
Compeer-schap / gevaderschap / doop-heffer-
schap.
Compelleren, anspreeken / of toespreeken ie-
 mand /

mand / benoemen / beklagen / beschuldigen. Compelleren, dwingen / bedwingen / sluyten / t'saamen stouwen / t'saamen sluyten / t'saamen drijven / toedrijven.

Compendie, verkortsel / kort beleed.

Compendieus, beknopt / kort / in een verkort / ingedrongen.

Compensatie, verlijkinge / t'saaamen gelding / dat is / de eene schuld / schade / of kosten / tegen den ander setten of verlijken. Compensatie, vereevening / geeving van 't een om 't ander. Compensatie, vergelding.

Compensatie van kosten / verlijking van de kosten des gedings / dat is / wanneer ider der regts-pleegers word toegewesen by 't gewijsde / dat elks gedaane kosten sal tegen den ander geset en verleken worden.

Compenseren, verlijken / vergelijken / t'saamen gelden / vereevenen / vergelden.

Compenseren de kosten van 't proces, verlijken de kosten des gedings / dat is / des eens gedaane kosten tegen den ander stellen.

Compesceren, bedwingen / beteugelen / betoomen / tegenhouden / stoppen / toesluyten.

Competeren, behooren / toebehooren / angaan. Competeren, mede begeeren / mede eyschen / begeeren 't geen dat een ander begeert. Competeren, ankomen / toekomen. Competeren, schuldig zijn / voegen.

Competent, behoorig / toebehoorende / behoorlijk. Competent, onderhoorig / wettig.

Competente regter / onderhoorige regter / wettige regter / dagelijkse regter / in wiens regts gebied men woont / of onder wiens regts gebied men onderhoort.

Complacentie, believing/ behaaging.

Complaceren, believen/behaagen.

Complainte, een klagte/ beklag. Complainte, de klagte die men ten hoof doet/ of an den regter/ in geval van nieuwigheyd/ als iemand in sijn rustig en vredig besit gewelt/ of hinder angedaan werd/ of dat hy uytgestooten werd uyt sijn vreedig en rustig besit/ sie Mandament van complainte.

Complecteren, omhalsen/ ombangen/ t'saamen begrijpen.

Compleet, volkomen/ voltoyt/ vol.

Complexie, ombanging/ omtogt/ t'saamen-begrijping/ t'saamen-voeging/ van twee dingen/ behelsing/ omhalsing. Complexie, aart/ gesteltheyd.

Complicen, makkers/mede-pleegers van eenig kwaad.

Complimenten, eer-dienstigheden/ dienst-biedingen/ dienst-reden/ dienstigheden/ pligt-pleegingen/ pligt-reden. Complimenten, ydele segs woorden/ beleefde woorden sonder meenen/ hoofsche woorden.

Complimenteren, gedienstigheyd betoonen/ pligt pleegen/ dienstbieden. Complimenteren, beleefde woorden sonder meenen gebruyken/ hoofsche woorden gebruyken.

Complot, of Complotterye, een t'saamen-spanning/ anslag/ opstel.

Complotteren, t'saamen spannen/ t'saamen staan/ anslag maaken.

Complotteur, t'saamen-spanner/anslag maaker.

Componeren, t'saamen stellen/ toestellen/ omstellen/ verdraagen. Componeren, digten.

Componist, sang-maaker/ maaker/ toesteller/ t'saamen-steller.

Comportement, wandel/ handel en wandel/ gedraaging/ anstelling/ voere.

Comporteren, gedraagen / anstellen. Comporteren, t'saamen draagen / by een draagen.

Composant, t'saamen-steller. Composant, versoener / afmaaker : die in der minne iets afmaakt met iemand.

Composeren, afmaaken / soenen / versoenen / verdraagen / over een komen. Composeren, t'saamen stellen/ t'saamen setten / t'saamen voegen/ gevoegen/ toestellen.

Compositie, afmaaking/ soening/ versoening/ verdrag/ misdaads afmaaking / dat is / als iemand een misdaad afmaakt / met den schoud of schuld-regter / om wederom vry en onanspraakelijk wegens de begaane misdaad te zijn. Compositie, een t'saamen-stelling / t'saamen-setting / t'saamen-voeging/ toestelling / schiklijkheyd. Compositie, een menging.

Compositeurs, gekorene soen-maakers/ scheydsluyden / die men kiest om ons te versoenen en te bevreedigen / wanneer men verschil heeft/ of twistig is.

Compost, mengel-spys / t'sierkost / lekkerny. Compost, sulte-spijs/ sultsel/ sulting.

Compoteur, drinke-broer/ mede-drinker/ drinkgesel / drink-makker / gelag-maat / gelaggenoot/ lag-genoot.

Comprehenderen, begrijpen/ verstaan. Comprehenderen, omvangen/ omgrypen/ vatten/ bevatten/ vervangen/ in een trekken.

Com-

Comprehensie, begrijping/verstaaning/vatting/bevatting/omgrijping/ombanging.
Compres, gedrongen/by een gedrongen/geparst/drukſel.
Compressie, toeparssing/toedrukking/drang/besluyting/benauwing.
Comprimeren, toeparssen/toedrukken/bedwingen/toedouwen/sluyten/benauwen.
Compromis, een verblijf/als men een saak aan een of meer gewillekeurde regters verblijft/om na regten daar af te oordeelen. Compromis, een toesegging/belofte.
Compromitteren, verblijven/sijn saak aan iemand verblijven/om daar regt over gesproken te hebben. Compromitteren, toeseggen/belooven/t'saamen belooven.
Compromittenten, verblijvers/die hun saake aan een of eenige by hun daar toe gekoosen regters verblijven/om daar van te oordeelen/gelijk hun na regten dunken sal/te behooren.
Comptoir, een reken-kamer/reken-tafel/schrijf-tafel/banke-wissel.
Comptoir-boek/een rekening-boek/boek van rekening. Comptoir-boek/een schrijf-boek.
Comptoir-inkt/schrijf-inkt.
Compulsie, t'saamen-drift/toedrijving/t'saamen-stouwing/t'saamen-sluyting/bedwinging.
Compulsoir, een dwang-brief/brief van dwang-leevering/waar by een geregts-schrijver van de hooge regters/word belast an iemand afschrift van een gewijsde/of ding-taalen

te geeven : een bevel van de hooge régters tegens geweygert regt / en geleede over last.

Compulsoirien, dwang-brieven / brieven van dwang-leevering / sie Compulsoir.

Computatie, rekening / t'saamen-rekening / telling.

Computeren, rekenen / anrekenen / t'saamen rekenen / tellen. Computeren, agten / schatten / meynen / oordeelen.

Concederen, bewilligen / toestaan / toelaaten / verleenen / gunnen / toegeeven.

Concept, een begrijp / ontwerp / opneeming / ontfanging.

Conceptacle, of Conceptakel, verblijf-plaats / begrijp-plaats.

Concerneren, angaan / betreffen / behooren / aanbehooren. Concerneren, ansien / klaarlijk sien.

Concert, over een komst / onderhandeling.

Concertatie, strijding / t'saamen-strijding / twist / kijving.

Concerteren, t'saamen strijden / t'saamen wedden / strijden / wedden / vegten / kijven / twistig zijn.

Concessio, bewilliging / toelaating / toestaaning / gunning.

Concideren, nedervallen / vergaan / verderven.

Conciergie, een hof-wagter / hof-houder / een lands / of stads huys bewaarder / een lands of stads-huys havenaar / die de wagt en opsigt heeft over een hof / lands of stads-huys / dat het selve wel en schoon gehouden werd. Conciergie, is ook die het goed der geener / die

die geloofs-pand / ge-eygen-pand en met alle regten uytgewonnen zijn / haalt en doet verkoopen / en het geld daar van komende / onder de schuld-eyschers uytdeelt: soo dat men hem ook kan noemen / uytvoerder der gewijsdens.

Concilie, een raads-vergadering / een land-dag / land-raad. Concilie, een kerken-raad / een kerken-raads vergadering.

Concilieren, bevredigen / versoenen.

Concinneren, tsieren / vertsieren / fraay maaken / bereyden / toerusten / t'saamen voegen.

Concinniteyt, welschikkelijkheyd / welgeschiktheyd.

Concipieren, begrijpen / ontwerpen / opneemen / ontfangen.

Concisie, doorsnijding.

Concitatie, verwekking / anmaaning / anporring / anprikkeling / oprooping / beroering.

Conciteren, anmaanen / anporren / oproopen / anprikkelen / beroeren / verwekken / beweegen / voortdrijven.

Conclave, een kamer / vertrek / vertrek-kamer / een binnen-kamer met nog andere vertreksken of kamerkens / die met een sleutel gesloten worden.

Concluderen, besluyten / t'saamen sluyten / insluyten / en Concluderen in regten / besluyten in regten / de saake in regten anleggen / de saake t'saamen in regten besluyten / besluyten in regten / is wanneer men in 't korte / sijn meyninge en gevoele / van sijn saak den regter heeft voor gedraagen / als

dan te begeeren / dat het regt / 't welk wy meynen ons te behooren / sal toegewesen werden ; of besluyten in regten / is de saake op alles besluyten / sonder daar na iets meer over te leggen / en op 't overgelegde regt versoeken.

Conclusie, een besluyt / slot. Conclusie in regten / een besluyt in regten / is een korte stellinge en grond / daar op het geding aangelegt word / of een kort begrijp van des dingers meyninge/om daar op regt te bekomen.

Conclusie ten verbaalen, mondelijke besluyten/ die men mondeling over en weder doet / sonder in geschrift te stellen.

Conclusie van antwoord van de gedaagde / besluyt van antwoord van de gedaagde / is de antwoord en besluyt van de gedaagde op den eysch en besluyt van den eyscher.

Conclusie van eysch van den eyscher / 't besluyt van den eysch des eyschers / is den eysch en besluyt des eyschers gedaan / en genoomen tegens de gedaagde.

Concoctie, kooking/ verdouwing/ verteering.

Concomitantie, versellíng / geleyding.

Concomiteren, versellen/ geleyden.

Concordantie, een t'saamen-stemming / over een stemming.

Concorderen, over een komen / eens zijn / over een stemmen.

Concordie, eendragt / eendragtigheyd / eenstemmigheyd.

Concorporeren, belighaamen / belijven / van veel lighaamen een maaken / tot een lijf maaken / de lighaamen t'saamen voegen.

Concreatie, t'saamen-maaking / mede-maaking/

king / t'saamen gedaant-geeving / mede gedaant-geeving / of t'saamen gestalt-geeving / mede gestalt-geeving / t'saamen wijs van bestaan-geeving / mede wijse van bestaan-geeving.

Concreëren, t'saamen maaken / mede maaken / t'saamen wijse van-bestaan geeven / mede wijse van bestaan geeven / t'saamen gedaante geeven / t'saamen gestalte geeven / mede gedaante geeven / mede gestalte geeven / dat is / als iemand met een of meer anderen t'saamen iets maaken / gedaante of gestalte geeven.

Concreperen, uytbersten / kraaken / ratelen / klateren / deunen / gelupd geeven.

Concubine, een bywijf / een bysit / een bywijf is soodanig een / die van een man genoomen word als wijf of vrouw / behalven de getrouwde vrouw / die hy heeft. Welke daad by ouds (als in sik self niet kwaad zijnde / gelijk 't nu ook nog niet is / schoon 't nu ongeoorloft is) geoorloft was / dat een man booven een of meer getrouwde vrouwen / nog verscheyde bywijven nam. En bestond dies tijds het onderschepd tusschen een getrouwd wijf / of bywijf / maar alleen daar in / dat een man de bysit maar tot sik nam sonder houwlijks goed / of houwlijkse voorwaarde / om dier oorsaak en erfde wederom de bywijven niet by versterf des mans / maar heur wierd maar alleen een seker stuk gelds gegeeven / daar sy mede afstonden. Concubine, een boele / of bysit / is een vrijster of weduwe / die met een vryer / of wedunaar / liefde pleegt buyten houwlijk. Bysit wordse

gesegt

NB

gesegt van de bywooning buyten houwlijk: of boele van boelen of boeleren / 't welk betekent beminnen / of het werk der liefde pleegen / gelijk tusschen man en vrouw geschied. Boelschap / of bysitschap en is mede in sik self niet kwaad / alhoewel sulks / als ook het veel houwlijk / by de land-wet / niet sondens halven / maar om eenige goede insigt / en rede / verbooden werd.

Concupiscentie, begeerlijkheyd.

Concupisceren, begeeren.

Concurreren, mede deelen / t'saamen deelen / dat is / even gelijk regt hebben tot eenige goederen van een schuldenaar. Concurreren, t'saamen loopen / t'saamen komen / t'saamen gaan.

Concurrentie, mede-deeling / t'saamen-deeling / dat is / even gelijk regt hebbing tot eenige goederen van een schuldenaar. Concurrentie, t'saamen-looping / t'saamen-kooming / t'saamen-gaaning.

Concursie, t'saamen loop / t'saamen-looping / toelooping.

Concussie, knevellerye / geld afparsing / door vreese die iemand een ander anbrengt wegens sijn magt. Concussie, dwang / overlast. Concussie, vrees anjaaging / ontroeringe des gemoets.

Condemnatie, doeming / verdoeming / verwijsing / veroordeeling. Condemnatie, een gewijsde tot iemands nadeel / verwijsing.

Condemneerde, verwesene / gedoemde / verdoemde / veroordeelde.

Condemneerder, verwijser / veroordeeler / doemer / verdoemer.

Condemneren, doemen/ verdoemen/ verwijsen/ veroordeelen.
Condependeren, t'saamen hangen/ t'saamen afhangen/ mede afhangen.
Condependentie, t'saamen hang/ t'saamenafhanging/ mede afhanging.
Condescenderen, inwilligen/ toestaan. Condescenderen, aftreeden.
Condictie, een intrekking/ wedereysching/ wedereysching van 't geen te onregt/ of te veel betaalt/ of gegeeven is. Condictie, ontbieding/ ansegging/ daaging/ dagvaarding/ toesegging.
Condiscipel, mede-leerling/ school-geschel/ leer-gesel.
Conditeur, maaker/ stigter/ vinder/ die iets maakt of uytvind/ of die iets stigt of timmert.
Conditie, een voorwaarde/ bespreek/ beding/ een indien/ een midts/ een voorslag. Conditie, de staat/ of gelegentheyd van iemand.
Conditioneren, bevoorwaarden/ bedingen/ bespreeken/ voorbedingen.
Conditioneel, bevoorwaardig/ op beding.
Conditioneel hypoteeq, soek Hypotheecq conditioneel.
Condoleantie, leet-beklaaging/ rouw-beklaaging/ rouw-klagt.
Condoleren, rouw-beklaagen/ leet-beklaagen.
Condonatie, vergeeving/ vergiffenis/ geeving/ schenking.
Condoneren, vergeeven/ kwijtschelden/ geeven/ schenken.
Conducteur, een huurder/ of huurman/ die iets huurt.
Conductie, huur/ huuring.

Conduite, geley/beleyd.
Conduplicatie, weerhaaling/verdubbeling.
Condupliceren, verdubbelen/tweevoudig maaken.
Confabulatie, t'saamen-praating/klapping/t'saamen-klapping.
Confabuleren, t'saamen praaten/praaten/t'saamen klappen/beuselingen vertellen onder den ander.
Confectie, volbrenging/voleynding/volmaaking/vervulling/maaksel/opmaaking. Confectie, suyker-kost/suyker-werk/doorsuykering/of Confectie, toebereydsel/toemaaking. Een toebereydsel van eenige enkele kruyden/saaden/sap/&c. doorkooking/of menging met suyker tot een redelijke dikte/'t welk als dan in potten gedaan word en bewaard tot gebruyk.
Confederatie, een verbond/verbondmaaking/bondgenootschap.
Confedereren, verbond maaken/bondgenootschap angaan.
Conferentie, een vergelijking/oversiening van 't een tegen 't ander. Conferentie, een t'saamen-spraak/reden-wisseling. Conferentie, een t'saamen-draaging/t'saamen-brenging.
Confereren, vergelijken/vergelijken 't een tegen 't ander/'t een tegen 't ander oversien/'t een by 't ander houden/over een brengen. Confereren, reden-wisselen/t'saamen spreeken. Confereren, inbreugen/toebrengen/t'saamen-brengen/opdraagen/t'saamen-draagen.
Confereren de copie met het principaal, een uytschrift

ſchrift tegen het oorſpronkelijk geſchrift gelijken en overſien.

Confeſſant, belijder / bekenner / die iets belijd / of bekend / gedaan te hebben.

Confeſſeren, bekennen / belijden / biegten.

Confeſſeur, een biegt-vader / die iemands biegt / dat is / belijdenis of bekentenis van 't geen hy gedaan heeft / hoort / en gehoort hebbende aflaat geeft. Confeſſeur, biegteling / biegter / belijder: die belijdenis of bekentenis / dat is / biegt / doet van 't geen hy gedaan heeft.

Confeſſie, een bekentenis / een belijdenis / biegt.

Confeſſoire actie, een bekennende antaal / een beveſtigende antaal / waar by iet beveſtigt word.

Conficeren, volmaaken / afvaerdigen.

Conficieren, voleynden / ten eynde brengen / volbrengen / volmaaken / voldoen / maaken / doen.

Confidentie, vrymoedigheyd / vertrouwtheyd / betrouwing. Confidentie, onbeteutertheyd / onvertſaagtheyd / ſtoutheyd.

Confideren, betrouwen / vaſtelijk klooven / hoopen.

Confieren, ſie Confideren.

Configeren, anhegten / t'ſaamen-hegten / anvaſtmaaken / door-ſteeken / door-rijgen.

Configuratie, gelijk-ſtaltiging / t'ſaamen-ſtaltiging / gelijk-gedaantiging / gelijk-gedaantmaaking / gelijk-geſtaltmaaking.

Configureren, gelijk-gedaantigen / gelijk-geſtaltigen / van gelijke geſtaltenis maaken / van gelijke gedaante maaken.

Confineren, bepaalen.
Confirmatie, bevestiging.
Confirmeren, bevestigen / gestaden.
Confiscatie, een verbeurt-maaking / anslaaning / verbeurt-maaking van goederen / de welke geschied om eenige misdaad.
Confisqueren, verbeurt maaken / anslaan iemands goederen.
Confijten, insulten / sulten / door suykeren.
Confiteren, belijden / bekennen / biegten.
Confiture, suyker-werk / suyker-gebak / gesuykert ooft / suyker-ooft / insulting: vrugten die door suykert zijn / om lang te konnen goed blijven.
Confleren, t'saamen blaasen. Confleren, goud / silver / of kooper / &c. smelten / of gieten / smeden. Confleren, verkrijgen / vergaaderen / ophoopen / t'saamen rukken.
Conflict, t'saamen strijd / gevegt.
Confligeren, t'saamen strijden / t'saamen vegten.
Confluentie, t'saamen-vloeying.
Confluere, t'saamen vloeyen / t'saamen komen.
Confonderen, verwarren / beschaamen.
Confoor, een tafel vuur-pan: die men op tafel gebruykt / om een schootel eeten dat wat kout is / op te setten.
Conform, gelijkvormig / over een komende.
Conformatie, gestalt-geeving / gelijkvorming / na-schikking / vergelijking.
Conformeren, vergelijken / gestaltenis geeven / gelijk vormen / gelijk stellen / na schikken / t'saamen maaken.
Conformiteyt, in gevolg / gelijk gestelt. Confor-

formiteyt, gelijk-geſtaltigheyd / gelijk-vorwigheyd.
Confort, verſterking / trooſt / verfriſſching.
Conforteren, verſterken/ beveſtigen.
Confrater, mede-broeder / gebroeder / ſpitsbroeder.
Confringeren, verbreeken/ breeken.
Confrontatie, over een brenging / tegen elkaarſtelling / dat is / als de regts-plegers / of eenige getuygen tegen malkander worden gehoort. Confrontatie, overſiening.
Confronteren, t'ſaamen vergelijken / over een brengen / tegen elkaar ſtellen / den een by den ander vergelijken / overſien de eene ſchrift tegen den ander.
Confugeren, toevlugten / iewers na toevlugten / of tot iemand vlugten / toevlugt neemen.
Confugie, toevlugt.
Confunderen, vermengen / t'ſaamen mengen / onder een mengen.
Confunderen, verwarren / beſchaamen.
Confuys, of Confuus, verwart / ontſtelt / beſchaamt.
Confuſie, vermenging / t'ſaamen-menging. Confuſie, verwarring / beſchaaming.
Confutatie, wederlegging / tegen-ſegging / verwerping / veragting.
Confuteren, wederleggen / tegen ſeggen / verwerpen / veragten / beſchelden.
Conge, verlof / oorlof.
Congelatie, bevriesing / ſtremming / ſtolling.
Congeleren, bevriesen / ſtremmen / ſtollen.
Congereren, t'ſaamen draagen / t'ſaamen brengen / t'ſaamen hoopen.

Congerie, een ſtapel/ troppel.
Congeſſie, t'ſaamen-hooping/ t'ſaamen-brenging/ t'ſaamen-draaging.
Congratulatie, begroeting / geluk-wenſching.
Congratuleren, begroeten / geluk wenſchen.
Congregatie, verſaameling / vergaadering / verſaaming.
Congregeren, verſaamelen / verſaamen / vergaadering.
Congrueren, gevoegen / over een komen.
Congruent, gevoeglijk/over een komend.
Congruentie, gevoeglijkheyd/over een koming.
Conjecture, een raadſel / giſſing / raaming.
Conjectureren, raaden/ giſſen/ raamen.
Conjugeren, ſie Conjungeren.
Conjunctie, t'ſaamen-voeging.
Conjuncture, t'ſaamen-voeging.
Conjuncture, geſteltheyd / loop des tijds.
Conjungeren, t'ſaamen voegen / vereenigen / t'ſaamen binden.
Conjuratie, een t'ſaamen-ſweering / beſweering / eedgeſpan / dat is / met eeden ſik onder den ander verbinden / en t'ſaamen over een draagen eenig ding te doen.
Conjureren, t'ſaamen ſweeren / t'ſaamenſweering maaken / beſweeren.
Connecteren, t'ſaamen knoopen / t'ſaamen hegten / t'ſaamen binden.
Connexie, t'ſaamen-knooping / t'ſaamenbinding / t'ſaamen-hegting / verknooping/ an een binding.
Conniventie, ooglupking / gedooging/ door de vinger ſiening.
Conniveren, gedoogen / door de vinger ſien/ ooglupken.

Connoteren, mede-betekenen.
Conquadreren, vierkanten.
Conquereren, beklaagen/ klaagen.
Conquest, verovering / overwinst.
Conquesteren, veroveren/ verkrijgen/ winnen.
Conrector, mede-school-voogd/ onder-school-voogd/ of tweede school-meester / die nevens de eerste of opper-school-meester is gestelt over de schoolen.
Conroot, een meenigte / vergadering.
Consacratie, toeheyliging / toeweying / heyliging/ weying/ heyligmaaking.
Consacreren, toeheyligen/toeweyen/ heyligen/ weyen / heylig maaken.
Consalutatie, t'saamen-groeting / mede-groeting/ begroeting.
Consaluteren, t'saamen groeten / malkander groeten / groeten de een de ander / begroeten/ mede groeten.
Consanguiniteyt, bloedvriendschap/maagschap/ bloedverwantschap.
Conscenderen, opgaan/ opklimmen/klimmen.
Conscientie, geweeten / gewisse / mede-weeting. Gewisse/ of geweeten / is 't oordeel des mensch van sijn selfs daaden. Geweeten is tweederley / een goed geweeten / waar door den mensch sik selfs oordeelt / geenes kwaads bewust te zijn: en een kwaad geweeten / die als een duysent getuyg den mensch oordeelt en overtuygt van kwaade daaden bewust te zijn.
Conscientie maaken van eenige saaken / swaarigheyd maaken van eenige saaken / dat is / door vreese des gewisse bewogen worden iets niet te doen.

Confcientieus, opregt / vroom / naauw geset / gods-dienstig.
Confcinderen, doorsnijden / in stukken snijden / doorhouwen / doorhakken / verscheuren.
Confcriberen, beschryven / schrijven / opschrijven.
Confcriptie, opschrijving / beschrijving / t'saamen-schrijving / geschrift.
Confecrateur, anhanger / navolger.
Confecratie, sie Confacratie.
Confecreren, sie Confacreren.
Confecutie, navolging / agtervolging / vervolg.
Confent, bewilliging / verwilliging / toestaaning / toestemming / verwillekeuring / oorlof / verlof.
Confenteren, bewilligen / toestaan / inwilligen / toestemmen / verwilligen / verlof geeven / verwillekeuren.
Confequent, volgende / diesvolgens.
Confequentie, gevolg / vervolg.
Confequeren, agtervolgen / vervolgen / volgen / nagaan / geraaken / agterhaalen. Confequeren, verkrijgen / erlangen / besitten / genieten.
Confervatie, behouding / behoeding / bewaaring / behoudenis / beschutting / onderhouding. Confervatie, goedhouding.
Conferve, insulting / insolting / of insouting / een insouting niet in sout / maar in suyker / of honig. Want eenige kruyden of bloemen in suyker of honig ingesult of ingesout / konnen langen tijd goed gehouden en voor verderving bewaart worden. Men kan in plaats van insulting ook wel seggen insuykering /

kering / of ingesuykerd. Conserve, bewaaring / behouding / goedhouding.

Conserve van roosen / ingesuykerde roosen / of insuykering van roosen / ingesulte roosen / of insulting van roosen. Men neemt de knoppen van roosen en pluktse af en men stamptse / met eens soo veel suyker als men roosen heeft / in een steene vijsel met een houte stamper / tot datse genoeg zijn: dan doet mense in een panne en doet mer wat waters by / en men laatse staan sieden tot een redelijke dikte / dan giet men dat al heet in een pot / en laatent soo koud worden / koud zijnde doet men de pot toe / en men bewaart de roosen tot gebruyk.

Conserveren, bewaaren / behoeden / beschutten / behouden / onderhouden. Conserveren, goed houden / dat is / iets van verderving bewaaren.

Considerabel, aanmerkelijk / nadenkelijk.

Consideratie, insigt / aanmerking / nadenking.

Considereren, aanmerken / bedenken / besinnen / insien.

Consignatie, onder regt-legging / dat is / wanneer eenig geld / daar wat verschil over is / sekerheyds halven werd gebragt op 't hof of op 't stads-huys / en soo onder regt gelegt / tot soo lang / als blijkt / wie 'er toe geregtigt is / om te mogen ligten.

Consignatie, een versegeling / merking / of tekening.

Consigneren, onder regt leggen / verseken / versegelen / tekenen / of merken.

Consiliatie, een raad-pleeging.

Consilie, een raad / raad-slag / opset / beraading. Consilie, een raads besluyt / een raads-vergaadering.
Consilieren, raaden / beraaden / raad slaan / raad pleegen.
Consistentie, bestendigheyd / t'saamen-bestaanlijkheyd / gestandigheyd. Consistentie, dikte.
Consisteren, bestaan / blijven staan / blijven rusten.
Consistorie, een kerken-raad / kerken raad-kamer / raad-kamer der geestelijken.
Consolatie, vertroosting / troost.
Consoleren, vertroosten / troosten.
Consolidatie, vast-heeling / heeling / wond-heeling. Consolidatie, verstijving / verdigting / an een maaking / t'saamen-digting / digtmaaking. Consolidatie, an een hegting / t'saamen-hegting / of vermenging van twee geregtigheden: als by voorbeeld wanneer het regt van lijf-togt of vrugt gebruyk komt by het regt van eygenheyd / dat is / wanneer den lijf-togter / of vrugt-gebruyker / mede den eygenheyd bekomt en eygenaar word.
Consolideren, digt maaken / t'saamen hegten / an een hegten / weder an een maaken / by een voegen 't geen dat van een was. Consolideren, heelen / vast heelen / t'saamen heelen / geneesen.
Consommatie, sie Consummatie.
Consommeren, sie Consummeren.
Consonant, een mede klinker / of mee-klink-letter. Consonant, mee-luydende / t'saamen luydende / t'saamen-klinkende / mede klinkende.
Consonantie, mede-klank / mede-klinking / t'saa-

t'ſaamen-klank / t'ſaamen-klinking / een-ſtemmigheyd.

Conſoneren, mede-klinken / mede-luyden / t'ſaamen-klinken / toeſtemmen.

Conſort, mede-ſtander / mede-genoot / makker.

Conſpectie, anſchouwing / beſchouwing.

Conſpicieren, anſchouwen / ſien / anſien / toe-ſien.

Conſpicue, klaarblijkend.

Conſpiratie, een t'ſaamen-ſweering / t'ſaa-men-ſpanning / anſpanning / vloekverwant-ſchap. Conſpiratie, een t'ſaamen-blaaſing.

Conſpireren, t'ſaamen ſweeren / t'ſaamen ſpannen / anſpannen om eenig kwaad te doen / of uyt te voeren. Conſpireren, t'ſaamen blaaſen.

Conſtant, ſtantvaſtig / beſtendig.

Conſtantie, ſtantvaſtigheyd / volherding.

Conſtapel, een bus-ſchieter. Die ervaaren is in 't afſchieten van groot geſchut.

Conſtellatie, geſternte / t'ſaamen-ſtezring.

Conſteren, beſtaan / blijken / ſtand houden.

Conſtituant, magt-geever / volmagt-geever / laſt-geever / belegger / inſteller. Conſtituant, een inkomſt verſchrijver / is die eenige jaar-lijkſe inkomſt verkogt hebbende / de ſelve laat overſchrijven op den kooper.

Conſtituante, magt-geefſter / laſt-geefſter / be-legſter / inſtelſter. Conſtituante, inkomſt verſchrijfſter.

Conſtitueerde, gemagtigde / ſie Geconſtitueerde. Conſtitueerde, inkomſt-heffer / die een jaar-lijkſe inkomſt / de welke hy gekoft heeft van een ander / heft en opligt.

Conſtitueren, magtig maaken / in plaatſe ſtel-

len/ iemand in ſijn ſtede ſtellen om iet te doen of te vervolgen. Conſtitueren, belooven/ toeſeggen/ inſetten/ inſtellen/ volmagt geeven.
Conſtitutie, een inſetting/ inſtelling. Conſtitutie, een toeſegging. Conſtitutie, geſtaltenis.
Conſtitutie-brief/ inkomſt-brief/ jaarlijkſe inkomſt brief. De oorſpronkelijke brief van een jaarlijkſe inkomſt/ die iewers opgeſet is.
Conſtrainte, dwang/ bedwang.
Conſtreinćte, ſie Conſtrainte.
Conſtrictie, bedwang/ bedwinging/ benauwing/ beſluyting/ pranging.
Conſtringeren, bedwingen/ prangen/ praamen/ verſtrikken/ beſluyten/ benauwen/ ſtoppen/ t'ſaamen ſtroopen.
Conſtringibel, bedwingelijk.
Conſtructie, t'ſaamen-ſtelling/ by een voeging/ bouwing/ timmering/ beleyd.
Conſtrueren, t'ſaamen ſtellen/ by een voegen/ by malkander/ vergaderen/ taſſen/ maaken/ bouwen/ timmeren/ beleggen.
Conſuetude, gewoonte/ wennis/ oude herkome; 't geen door lang gebruyk word als in een wet verandert.
Conſul, burgermeeſter/ raads-heer.
Conſuleren, raaden/ of raad-pleegen met iemand/ raad vragen en raad begeeren van iemand. Conſuleren, raaden of raad geven iemand. Conſuleren, raad-pleegen/ raad vraagen. Conſuleren, raaden/ raad geeven.
Conſult, wijs/ wel beraade.
Conſultatie, een raad-pleeging/ raad-vraaging/ raad-begeering. Conſultatie, een raad-geeving.

Consulteren, beraaden/ raad-pleegen/ sie Consuleren.

Consumatie, verdoening/ doorbrenging/ verteering/ verslijting.

Consumeren, verdoen/ doorbrengen/ verteeren/ verslijten.

Consummatie, voleynding/ voltrekking/ vervulling.

Consummeren, voleynden/ voltrekken/ vervullen.

Contabel, aanspreekelijk. Contabel, telbaar.

Contagie, besmetting/ die men met een ander an te raaken/ of met een ander om te gaan/ krijgt.

Contagieus, besmettelijk.

Contaminatie, besmetting/ bevlekking/ verderving/ vuylmaaking/ besmeuseling.

Contamineren, besmetten/ bevlekken/ vuylmaaken/ besmeuselen/ verderven.

Contant, gereed/ loopend.

Contant geld/ gereed geld.

Contemneren, veragten/ versmaaden.

Contemplatie, een opmerking/ anmerking/ anschouwing/ bespiegeling/ beschouwing/ overpeynsing/ overdenking/ vermaaking/ opgetrokkenheyd.

Contempleren, beschouwen/ anschouwen/ aansien/ overdenken/ overpeynsen/ bespiegelen/ opmerken/ anmerken.

Contemptie, veragting/ versmaading.

Contenantie, gelaat; het uyterlijk gelaat des mensches hoe hy sik houd.

Contendent, twister/ kijver/ krakeeler/ haderer/ hader-man. Contendent, dinger/ geding anlegger/ die in regte met iemand twist.

Contenderen, twisten/ vegten/ kijven/ krakeelen/ invaaren. Contenderen, geding anleggen / eysch maaken. Contenderen, rekken / sijn best doen om iewers toe te komen / gaan/ reysen/ wedden/ versoeken/ arbeyd doen.
Content, te vreeden/ genoegt.
Content zijn / te vreeden zijn / vernoegt zijn.
Contentement, vernoeging / genoeging.
Contenteren, vernoegen/ te vreeden stellen.
Contentie, betwisting/ twist/ krakkeel / strijd-reeden / warre.
Contentieus, krakeelig/ twistig/ twist-geerig/ twist-siek/ twistagtig.
Contentieuse saaken/ dingtaalige saaken/ twist saaken/ krakeelige saaken.
Contenu, inhoud.
Contereren, vermorselen / stooten / in stukken stampen/ vernielen/verslijten/ verdoen/besigen en verderven.
Conterfeytsel, een afbeeldsel / nabeeldsel.
Conterfeyten, afbeelden / namaalen/ namaaken/ uptschilderen.
Contestatie, betuyging / t'saamen-getuyging/ mede-getuyging.
Contesteren, getuygen/ betuygen/ iemant tot getuyge neemen/ mede getuygen/ beroepen.
Conthoralen, bed-genooten/ egt-genooten/ een getrouwde man en vrouw.
Contigue, geraakelijk/ anstootend.
Continent, onthoudend / maatig / ingetoogend. Continent, inhoudend/ bevattend.
Continentie, onthouding/ inhouding/ ingetoogenheyd/ ingebondenheyd.
Contineren, bevatten/ begrijpen / vatten / inhouden/onthouden/ vast en stijf houden.
Con-

Contingent, gebeurlijk.
Contingentie, gebeurlijkheyd.
Contingeren, gebeuren/betreffen/raaken/ anroeren/ angaan/ geschieden.
Continuaat, geduurig.
Continuatie, agtervolging / vervolging / vervolg / anhouding / volherding / verknogting.
Continue, verknogt / geduurig / doorgaans / geduuriglijk/ sonder ophouden.
Continueel, geduurig/ doorgaans.
Continueren, agtervolgen / vervolgen / anhouden/ volherden/ sijn voorstel vervolgen.
Contorqueren, wringen / omwringen / t'saamen wringen / in een wringen / omdraapen/ in een draapen / doen krommen / stijf worpen.
Contorsie, omwringing / t'saamen-wringing/ t'saamen-draaping / in een draaping / in een wringing.
Contra balance, een tegen-wigt/tegen-gewigt.
Contra balanceren, tegen wegen / tegen opweegen / dat is / het een tegen 't ander opweegen.
Contrabande goederen / verbode goederen / dewelk men by tijde van Oorlog / niet en vermag uyt het land te voeren / en sijn allerley wapenen en geweer / kruyd en lood / &c. ook werd 'er by Oorlog te water pik en teer / masten/ zeylen en touwen / &c. mede ondergegrepen.
Contra banderen, tegen anspannen.
Contra brief / een tegen brief.
Contra cedel, een tegen brief / tegen schrift.
Contract, een handeling / onderhandeling / over

ver een koming/over koming/verdrag/voorwaarde. Contract, verkort/eng.

Contract antenuptiael, een houwlykse voorwaarde/ die gemaakt word voor 't angaan van 't houwlyk.

Contractant, onderhandelaar/ die met iemant eenige handeling of verdrag angaat.

Contracteren, handelen/ onderhandelen/ over een komen/ verdraagen.

Contract nuptiaal, sie Contract ante nuptiaal.

Contradebat, een rekenings tegenspreekings wederleg-schrift/ een rekenings staande houding-schrift/is een geschrift/ waar by iemant syn rekeninge tragt staande te houden tegens de tegenwerpingen van syn tegenspreeker.

Contradiceren, tegen spreeken/ tegen seggen/ wederspreeken.

Contradictie, een tegenspreeking/tegenségging/ wederspreeking.

Contraheren, over een komen/ t'saamen handelen/ tegen een ander iet angaan. Contraheren, verkorten/ intrekken/ t'saamentrekken/ vergaderen/ in een trekken en sluyten.

Contraineren, dwingen.

Contrainte, sie Constrainte.

Contra interrogatorien, tegenvraaging/ tegen vraag-stukken/ als an de eene zyde by den eyscher eenige ondervraagingen gedaan zyn of eenige vraag-stukken voor gestelt/ soo werd an de andere zyde den verweerder toegelaaten wederom eenige tegenvraaginge te doen/ of eenige tegen vraagen te stellen.

Contra interrogatorien leveren/ tegen vraag stuk

ſtukken leveren / of tegenvraagingen doen. Als den verweerder / van den eyſcher op eenige vraag-ſtukken onder vraagt zijnde / wederom eenige tegenvraagingen doet / of by geſchrift overlevert om by den eyſcher beantwoord te worden.

Contra mandaat, tegen gebieding/tegen gebod/ affegging.

Contra manderen, tegen gebieden/ affeggen.

Contra mine, een tegengraft / tegengraaving: die men doet in belegeringen tegens des vyands graavingen an / om malkanders graaving vrugteloos te maaken.

Contra mineren, tegen graaven/tegen angraaven.

Contrapoinct, een tegenſpits / ſie Contreſcharp.

Contra preſentatie, een tegen anbieding.

Contra preſentatie doen / tegen anbieding doen/ is tegen de anbieding die men ons doet / weder iets anbieden daar tegen.

Contra punct, ſie Contreſcharp.

Contra remonſtrant, tegen betooner / is een die iemand / die iets betoont / of ſegt waar te ſijn / anwijſt of tegen betoont / dat het niet waar is 't geen hy betoont. Remonſtrant, betooner / die iets betoont. Contra remonſtranten, noemen hun die van de herſtelde Gods-dienſt / (alias Calveniſten) ten opſigt van de Remonſtranten of uytgeſtootenen uyt de Herſtelde Gods-dienſt/(alias Arminianen) om datſe hun inbeelden / datſe de uytgeſtootenen betoont hebben / datſe ongelijk hadden / en angeweſen / dat de 5 Geloofs ſtellingen/ die sy betoont hadden waar te zijn / valſch

valsch waaren. Dog dat geeft my geen wonder / dat de Broeders of Leeraars van de Herstelde Gods-dienst de overwinning kregen / tegen de uytgestootene Broeders of Leeraars. Want sy waaren selfs beschuldigers / en regters met een / en sy hebbense veroordeelt / sonder toe te laaten / datse sik mogten verantwoorden. Dat is een schoone tegen betooning of overwinning! maar een plompen boer soude ook soo wel gelijk hebben en verwinnen de geleerste man der weereld / al was sijn saak nog soo klaar en waar.

Contrarie, tegendeelig/ strijdig/ tegenstrijdig/ tegenstrijdend.

Contrarieren, tegen streeven / weder streeven.

Contrarieteyt, tegenheyd / stryldigheyd / tegenstrijd / regt-strijdigheyd / ongeluk.

Contrarol, sie Contrerol.

Contrarolleur, sie Contrerolleur.

Contrarolleren, sie Contrerolleren.

Contrascharp, sie Contrescherp.

Contra schedulle, een tegenbrief / tegenschrift / tegen handschrift.

Contra teneur, sie Contre teneur.

Contratestatie, tegen-betuyging/ beroeping.

Contratesteren, tegen betuygen/ beroepen/ opgetuygen.

Contravenieren, overtreeden/ tegen doen. Contravenieren, tegen komen / tegen gaan/ ontmoeten.

Contraventie, overtreeding / tegendoening. Contraventie, tegenkoming/ tegenkomst

Contraventeur, tegenstreever/ overtreeder.

Contrebalance, sie Contrabalance.

Contrebalanceren, ſie Contrabalanceren.

Contrebande goederen / ſie Contrabande goederen.

Contre brief / tegen brief.

Contre borg / een tegen borg / dat is / een borgs borg.

Contrecarreren, tegen ſtreeven.

Contrecedel, of Contrecedulle, ſie Contra ſchedulle.

Contrefort, een ſteun-ſtijl / een tegen ſterkte.

Contrefoſſæ, een middel-graft / tegen graft / die tegen een andere graft angegraaven word.

Contrey, een land-ſtreek / geweſt.

Contreman, een tegenſtander / of wederſtander / tegenſtreever: een die imand tegenſtaat / of wederſtaat.

Contremine, ſie Contramine.

Contremineren, ſie Contramineren.

Contre point, een tegen gelupt / of tegen geſang / 't welk geſtelt is tegen een eenſtemmig gelupt of geſang: dat is / een opſtaande voetſe ſang-ſoetigheyd op een eenvoudig geſang toegepaſt. Contre point, een tegen ſpits / ſis Contreſcharp.

Contre point ſingen / een tegen-geſang ſingen / een tegen-gelupt ſingen: dat is / wanneer / imant een eenvoudig of eenſtemmig geſang ſingende / eenige anderen komen / en eenige ſang-ſoete gelupden / daar tegen ſingen / en die t'ſaamen ſoo onder een paſſen.

Contre pois, een tegen wigt.

Contrequarreren, of Contrequarteren, tegenſtaan / tegen-gaan.

Contrerol, een tegen-boek.

Contrerolleren, tegen-boek houden / tegen-spreeken / wederschrijven.
Contrerolleur, een tegen-boek-houder / of tegen-rol-houder / tegen-spreeker. Een tegen-boek-houder / is / die mede boek houd van een selfde saak / daar een ander boek afhoud / om te sien of die boekhouder al wel sijn boeken houd.
Contrescharp, een bol-werk / een tegen-schoepsel / halve-maan / binneschans / of liever de uyterste borst-weering des Stads / 't geen nog voor des Stads wallen of muuren legt.
Contresegel, een tegen-merk / of een minder merk tegen gestelt tegen een grooter of meerder merk.
Contre teneur, of Contre tenor, tegen middel-stem / of tegen laag-stem: dat is / de tegen-stem in 't singen / die tegen de middel-stem gestelt word.
Contreventeur, sie Contraventeur.
Contreventie, sie Contraventie.
Contribuabel, opbrengelijk / toebrengelijk / mede deelijk.
Contribueren, mede deelen / mede geeven / toebrengen. Contribueren, opbrengen / schatting geeven.
Contributie, opbrenging / schatting / schatting geeving / verponding / lasten. Contributie, mede-deeling / mede-geeving / toebrenging.
Contristatie, bedroeving / bekommering.
Contristeren, bedroeven / bekommeren.
Controvers, verschillend.
Controversie, geschil / verschil / twist / geding / reden-strijd.

Controverteren, twisten / in geschil trekken.
Contumaceren, wederspannig zijn / halsterrig zijn / vellig zijn / het geregt veragten / word iemand gesegt te zijn / of te doen / als hy gedagvaard zijnde / weygert in regten te verschijnen / of Contumaceren, iemand straffen / om dat hy als wederspannig in regten niet en verschijnt.
Contumacie, geregts veragting / wederspannigheyd / halsterrigheyd / velligheyd / hertnekkigheyd / wrevel / wrevelmoedigheyd.
Contumax, wederspannig / halsterrig / vellig. Contumax, een wederspannige / halsterrige / vellige / die gedaagt zijnde voor den regter niet en verschijnt.
Contumelie, spijt / smaat / versmaadheyd / schamperheyd / schimp / laster / lastering. Contumelie, hoogmoed.
Contumelieus, smaadig / schamperagtig / spijtig. Contumelieus, hoogmoedig.
Contunderen, kneusen / stampen / in stukken stooten / breken of wrijven.
Conturbatie, ontroering / verstooring / verwarring / verbaasing.
Conturberen, beroeren / ontroeren / verstooren / verbaasen / verwerren.
Contusie, kneusing / stamping / in stukken stooting / breeking of wrijving.
Convalescentie, gesontwording / gesontheyd.
Convalesceren, gesont worden / kragt houden / bestaan.
Convalideren, stand houden.
Convelleren, t'saamen rukken / aftrekken / afnijpen / afslaan / vernielen / te niet doen.
Convenant, een verdrag / verbond.

Convenibel, anspraakelijk / dagvaardelijk / in regte anspraakelijk / voor regt betrekkelijk.
Convenient, gevoegelijk/over een komende.
Convenieren, voor regt dagen / voor regt betrekken / dagvaarden. Convenieren, overkomen / over een komen / voegen / passen.
Convenientie, overkoming / over-een-komste / verding / voorwaarde.
Convent, een by-een-komst / t'saamen komst / vergadering. Convent, een t'saamen-wooning / geestelijke t'saamen-wooning / of een geestelijke wooning / of geestelijke woonplaats / in welke eenige geestelijke eensaamleevers t'saamen woonen en een afgesondert / geestelijk leeven leyden / gelijk sy selver seggen.
Conventicule, een vergaringsken / vergaderingsken / slupp-vergadering / smuyk-vergadering. Conventicule, t'saamen-rotting.
Conventie, een anspraak / voor regt-betrekking / den eysch / die een anlegger doet tegens den gedaagde. Conventie, een by een-koming / t'saamen-komst / vereeniging.
Conventioneel, besprooken / bedongen.
Conventioneel hypoteecq, of Conventionele onderfetting / sie Hypoteecq coventioneel.
Convers, omgekeert.
Conversatie, ommegang / hantering / verkeering / gemeynsaamheyd.
Converseren, ommegaan / verkeeren / met imant.
Conversie, bekeering / omkeer / omstel / naverhaal.
Converteren, omkeeren / verkeeren,

Convex, bol / of bolsgewijs rond geboogen.
Convicie, scheldinge/toenaam/verwijt/schamperheyd.
Convieren, noodigen.
Convinceren, overwinnen/ overtuygen.
Conviva, een gast/genoot.
Conviveren, t'saamen eeten / gast-maalen. Conviveren, bijleeven/t'saamen leeven.
Convixie, overwinning. Convixie, bijleeving/ of t'saamen-leeving.
Convocatie, t'saamen-roeping.
Convoceren, t'saamen roepen.
Convoy, geleyde / byygeleyde / 't zy te water / of te land.
Convoy-geld / geley-geld / byy-geley-geld / het welk men betaald / om byy geleyde / en bescherming / op de weg te hebben / 't zy te water of te lande. Convoy-geld / vaar-geld / byy vaar-geld / haave-geld / boom-geld / het welk is een betaalinge der tol op de ingevoerde en uytgevoerde koopmanschappen: voor welke tol betaaling men wederom byy geleyde en bescherming pleeg te krijgen.
Convoy-schip / een geley-schip / 't welk tot weerbieding uytgerust / eenige koopvaardy scheepen / die onweerbaar zijn / geleyd en voor overval van vyanden of roovers beschermt.
Convoyer, een geleyder / die imant geleyd / en beschermt. Convoyer, een geley-schip / sie Convoy-schip.
Convoyeren, geleyden.
Convolveren, omwentelen/ t'saamen winden/ bewinden/ inwikkelen.

Convolutie, omwenteling/ t'ſaamen-winding/ bewinding/ inwikkeling.
Convoqueren, t'ſaamen roepen.
Convulſie, de kramp/ de welk is een t'ſaamen-rukking of t'ſaamen-trekking der ſenuwen/ of verſtijving der ſenuwen/ waar door men een lid/ daar de kramp in is/ niet buygen kan; word veeltijds veroorſaakt of door dikke dampen/ die de wegen der ſenuwen ſtoppen; waar doorſe als dan verſtijven: of door windige lugt/ of windige geeſten/ waar door de ſenuwen ſeer geſpannen worden.
Cooperatie, een mede-werking/ t'ſaame-werking.
Coopereren, mede werken/ t'ſaamen werken.
Coor, ſie Choor.
Coordinaat, t'ſaamen geſchikt/ gelijk geſchikt.
Coordinatie, t'ſaamen-ſchikking/ gelijk ſchikking.
Coordireren, t'ſaamen ſchikken/ gelijk ſchikken.
Copie, een naſchrift/ uytſchrift/ afſchrift/ dat is/ een geſchrift/ 't welk na een ander oorſpronkelijk ſchrift geſchreven is.
Copie authentijcq, een oorſpronkelijk afſchrift/ of uytſchrift/ 't welk na het eygen oorſpronkelijk ſchrift geſchreven is/ dat is/ een naſchrift van gelijke geloofwaardigheyd en bewijs/ als het oorſpronkelijk ſchrift.
Copie ende dag eyſchen/ afſchrift-geeving en dag eyſchen/ of eyſchen afſchrift van de ſchriften des gedings en uytſtel/ dat is/ uytſtel

stel voor een seekere tijd / of tot een seekere dag / om op die schriften te antwoorden.

Copie van 't mandement, een afschrift van de dag-brief / het welke de deurwaarder geeft / of moet geeven an de gedaagde / die hy dagvaard / om te weeten de rede waarom hy gedagvaart word.

Copie van de procuratie op den procureur, een afschrift van de last of volmagt des gedingbesorgers; het welk de gedaagde kan eyschen van de geding-besorger des eyschers / om te sien of hy al volkome last en volmagt heeft.

Copie van 't relaes, een afschrift van de gedaane dagvaarding / het welk de gedaagde eyschen kan / dat hem gegeven sal worden. Dit afschrift word ook an de dag-brief gehegt / op dat den regter blijk hebbe van de gedaane dagvaarding.

Copieerder, een uytschrijver / die iets uytschrijft na het oorspronkelijk schrift.

Copieersel, uytschrijfsel / afschrijfsel; het uytgeschrevene.

Copieren, uytschrijven / afschrijven / naschrijven.

Copieus, overvloedig / rijkelijk / breed / ruym.

Copist, sie Copieerder.

Copuleren, t'saamen voegen / t'saamen binden / vergaderen / by een vergaderen / koppelen.

Copulatie, een t'saamen-voeging / t'saamenbinding / vergadering / koppeling.

Corageren, soek Courageren.

Coragie, soek Couragie.

Coragieus, soek Couragieus.

Cordaat, moedig / hertig / regtschaapen.
Cordegarde, sie Corps de garde.
Cordiaal, hertig, hertsterkend. Cordiaal, openhertig / gulhertig.
Cordiaal medicament, een hertsterkend genees-middel: 't welk gebruykt word als imant in groote flaauwte en ten eynde kragten is.
Cordiaalijk, hertelijk / openhertelijk / gulhertelijk.
Cordialiteyt, openhertigheyd / gulhertigheyd.
Corinthen, kleyne gedroogde wijn-bessen / of kleyne gedroogde wijn-druyven van Corinthen, 't welk is een Stad in Grieken-land. Dese kleyne wijn-bessen / of kleyne druyven / wassen mede by trossen of bossen an den wijngaard / even als de andere wijn-bessen of druyven doen: het verschil is maar in de groote / van gedaante zijn sy malkander gelijk / van verwe sijn dese kleyne wijn-bessen swartagtig. De wijngaard is van struyken / ranken en bladers de groote wijngaard gelijk / alleenlijk maar verscheelende in de groote. Gedroogde wijn-bessen wordense genoemt / om datse in de son gedroogt zijn.
Cornel, sie Colonel.
Cornet, een vaandraag / of vaandrig te paard / een rijder vaandrig. De vaandels sijn tekens in den Oorlog / daar de krijgs-luyden moeten op letten. En is ider krijgs-man soo te paard als te voet / gehouden by sijn vaandel / daar hy onder hoort / te blijven soo lang hy het selve opgeregt siet tegen den vyand sonder te mogen vlugten / op straffe des doods die van 't vaandel weg vlugt. Cornet, een

krom hoorn / of kromme fluyt / is een speel-tuyg daar men op speelt / of blaast.

Cornet paarden / of Cornet ruyters / een vaandel rijders / is een vaandel krijgs-volk te paard.

Corniculair, hoornagtig.

Corporaal, een wagt-meester / of rot-meester: die de meeste of meester is over een rot (een vaandel word gemeenelijk in drie rotten / of hoopen verdeelt) van de gemeene krijgs-luyden of geméene waak-gesellen / die schild-wagt moeten staan. De wagt-meester of rot-meester weet ook het teken-woord / en moet die geene / die ronde komen doen om te besien of de wagt al wel beset is / het woord afneemen. Want niemant en mag in eenig wagt-huys komen / ten sy het teken-woord weet. Corporaal, een geheyligt hoofd-kussen / of oorkussen / of een geheyligt bed: wat dit voor een geheyligt kussen of bed is / heb ik niet wel kunnen vinden; het sal ligtelijk soo de eene of andere Roomse Geestelijke grol versiering zijn. Na my dunkt / is het een kussen daar het God mensch te maakene brood opgelegt word / geduurende de God mensch-maaking.

Corps de garde, een wagt-huys / daar men wagt houd: krijgs-wagt.

Corpulent, lijvig / dik / grof.

Corpulentie, lijvigheyd / swaarlijvigheyd.

Corpus, een lijf / of leef. Lijf schijnt afkomstig te zijn van lijven / 't welk is soo veel als leeven: lijf of leef / is dan iets 't geen leeven en self beweeging heeft. Corpus, een lighaam / of lighadem / of leghadem / dat is / iets

't welk geen leeven of adem heeft/ of 't welk geen self beweeging heeft/maar levenloos is.
Corpus juris, een wet-boek/ boek des regts/ of boek der regten: waar in de wetten en regten/die men in een land gebruykt/beschreeven staan: Eygentlijk is Corpus juris lighaam des regts te seggen. Corpus juris word gemeenelijk genomen voor het Roomse wet-boek/ waar in de wetten en regten der oude Romers in 't Latijn beschreven staan. Dit Rooms wet-boek is een seer groot boek/ daar ook veel schoone grollen en onnoodige wetten ten ansien van ons instaan: en om die nog te ondersoeken/ moeten wy duytsen een andere taal/ als onse moeders taal/ ô groote slaafsheyd! leeren met groote kosten/ en grooter moeyten en arbeyd/ en verlies van eenige jaaren van onse korte leevens tijd. Dat is immers een groot verlies; en dat is immers een bedroefde en beklaagelijke saak/ dat men met groote kosten/ en grooter moeyten en verlies van tijd/ en minder nut/ moet haalen dat geen/ 't welk men met weynig kosten/ en minder moeyten en verlies van tijd/ en meerder vrugt soude konnen bekomen. Want men soude in een half soo grooten boek meer wetten/ die ons noodiger/ en die klaarder en bondiger na de reden waaren/ konnen beschrijven in onse eygen taal/ als in 't gantse Roomse wet-boek staan. Dat zijn wy/ die sulke vrye luyden zijn/ gelijk wy self seggen/ die ons verbinden an een ander volks taal en wetten: ô dwaasheyd! Het schijnt my toe/ dat mer mede te kennen geeft; dat God die Heydense volke-

NB.

volkeren meer met wijsheyd en rede had begiftigt als ons: 't welk ik tegen ſpreek en ſeg/ dat God ons ſoo wel/ ja immers ſoo wel als dat volk heeft met wijsheyd/ kenniſſe/weetenſchap en rede begaaft. Soo dat wy daar bekwaam genoeg toe zijn/ om ons ſelf wetten voor te ſchrijven/ om na te leeven.

Corpus juris canonici, het geeſtelijk wet-boek/ waar in de wetten en regten der Roomſe Geeſtelijken beſchreven ſtaan. Wat ſtaan in dit boek mede veel moye grollen en beuſelingen: en onnoodige wetten. Maar wat ſal ik ſeggen de waereld wil bedrogen zijn.

Corraderen, t'ſaamen ſchrabben.

Corraſie, t'ſaamen-ſchrabbing.

Correctie, verbetering/ regtmaaking/ opregting.

Correcter, verbeterer/ opregter.

Correſpondent, over een komer/ onderhandelaar/ t'ſaamen handelaar/ heymelijk over een komer/ heymelijk verſtand houder.

Correſpondentie, over een koming/ gelijking/ anpaſſing/ heymelijke over een koming/ t'ſaamen verſtand/ onderhandeling/ onderlinge t'ſaamen-handeling/ tuſſchen twee of meer/ om iets geheyms te verrigten.

Correſpondentie van maaten/ over een koming van maaten.

Correſpondentie in liefde/ onderlinge liefde/ weder-zijdſe liefde.

Correſponderen, over een komen/ gelijken/anpaſſen/ onderhandelen/ t'ſaamen handelen/ t'ſaamen verſtaan/ op malkander paſſen/ heymelijk verſtand houden/ heymelijk over een komen.

Correptie, berisping. Correptie, toerukking/ rukking.
Corridor, een bedekte weg.
Corrigeren, verbeteren/ regten/ regt maaken.
Corripieren, rukken/ toerukken/ happen. Corripieren, berispen/ begrijpen.
Corrival, mede-minnaar/ mede-vryer/ mede-boel: die nevens een ander een en de selve vrijster of weduwe bemind.
Corroboratie, versterking/ sterk-maaking.
Corroboreren, versterken/ sterk maaken.
Corroderen, beknaagen/ beknabbelen/ afknaagen/ knaagen.
Corrogeren, alsins bidden en begeeren/ bidden van een igelijk/ van alle zijden op bidden/ begeeren/ van alle kanten vergaderen.
Corromperen, sie Corrumperen.
Corrosie, beknaaging/ beknabbeling/ afknaaging/ knaaging. Corrosie, in-eetend.
Corrosijf, in-eetend/ bijtend/ scherp.
Corrosijf, of Corrosijf medicament, een bijtend genees-middel/ of in-eetend genees-middel: 't welk men gebruykt om eenig vleys 't welk te veel uytwast te doen afbijten.
Corrueren, neerstorten/ instorten/ omvallen/ vervallen/ neervallen/ vallen/ invallen/ t'saamen vallen.
Corrumperen, omkoopen/ omkoopen iemant met geld/ of iemant door giften en gaaben verleyden/ en verblinden/ om tot sijn vermeeten te komen. Corrumperen, bederven/ schenden.
Corruptele, een kwaade invoering/ omkooping.

ping. Corruptele, een verderving / ſchending / bederf.
Corruptie, een verderving / bederving / ſchending. Corruptie, omkooping.
Corſelet, een borſt-harnas / borſt-waapen / een ſchild.
Corſier, ſoek Coerſier.
Cortelas, een houwer / of kort ſwaard / een kromme houwer.
Cortine, een bed-behangſel / bed-beſchermſel: een behangſel 't geen men voor een bedſtede hangt en op en toe kan ſchuyven.
Coſmographie, waereld-beſchrijving / waereld-kunde: dat is / een beſchrijving / kundſchap of kenniſſe / ſoo wel van de Hemelſche dingen / als Son / Maan en Sterren / &c. als van de Aardſche dingen / als van Landen en Zeen / &c.
Coſter, ſie Koſter.
Coſtume, een gewoonte / oud herkomen / wennis / 't geen door lang gebruyk word als in een wet verandert.
Cote, ſie Quote.
Cotiſatie, ſoek Quotiſatie.
Cotiſeren, ſie Quotiſeren.
Cotteren, randen / beranden / kant-ſchrijven.
Covenant, een verdrag / verbond.
Covent, ſie Convent.
Coucheren, leggen / liggen / nederſtellen / ſtellen.
Couleren, blieten.
Couleur, verw.
Couleuren, verwen.
Cour, een Hof / 't zy van een Keyſer / Koning / Vorſt / of ander magtig Heer.

Cou-

Courage, of Couragie, moed / moedigheyd.
Courageren, moed geeven / moedigen.
Couragieus., moedig.
Courant, gereed / loopend. Courant, nieuwe tijding.
Cours, loop / gang-streek/ trant / sie Coers.
Coursier, soek Coersier.
Courtier, maak klaar / een die tusschen kooper en verkooper de koop klaar maakt.
Courtisan, een hoveling/ hof jonker.
Courtisane, een hof jongvrouw / hof jonser. Courtisane, een gerieffelijke vrijster / een hoere.
Courtiseren, met jonfrouws/ of joffrouws om gaan / joffers onderhouden met beleefde praat / vrolijk praaten / de vryer speelen/ lief-koosen.
Courtosie, hoofheyd / beleefdheyd.
Courtois, hoofsch/ beleefd/ heusch.
Cousin, Cousijn, een neef.
Couvent, overdekt / gedekt. Couvent, een deksel/ omslag/ verdek.
Couverture, een deksel/ verdek/ omslag.

C. R.

CReantie, geloofbaarheyd. Creancie, inschuld / 't geen iemant ons schuldig is.
Creancier, een schuld-eyscher / sie Crediteur.
Createur, maaker / gedaant-geever / of gestalte-geever. God den oorspronk uyt welke alles voort komt / is de gedaant-geever van alles / of heeft alles gemaakt / dat is / gedaante of gestalte gegeeven. Vraagd imant waarom dat ik niet seg schepper / om dat God is den schepper die de Waereld uyt niet
geschaa-

geſchaapen heeft? Die ſy tot antwoord / dat God oneygentlijk geſegt word een ſchepper te zijn / om dat een ſchepper ſoodanigen een betekent die iets ſchept / 't zy water uyt de bak / of bry uyt de pot / het betekent ook een tuyg daar men mede ſchept. Ten anderen en is de Waereld niet geſchaapen (of liever gemaakt of gedaante of geſtalte gegeeven) uyt niet / maar de Waereld in 't algemeen heeft van eeuwigheyd geweeſt / of die het ſelve niet belieft te glooven / die moſt die regel / uyt niet komt niet / met bondige reden konnen wederleggen / 't zy met de Schrift of met de Waerelds wijsheyd. Met de Schrift en kan men niet / want het ſtaat in de Schrift niet / dat de Waereld uyt niet ſoude gemaakt zijn: nog minder kan men het met de Waerelds wijsheyd doen / want daar ſtrijd het regt tegen. Soo dat / al ſtond het al in de Schrift (gelijk 't nu niet en doet) het evenwel valſch ſijn ſoude / om dat het tegen de Waerelds wijsheyd / die op de rede gegrond is / ſtrijd.

Creatie, maaking / gedaant-geeving / geſtalt-geeving. Ik ſoude wel ſeggen ſchepping / maar ſchepping is een andere bedrijving / als maaking of gedaant-geeving: gelijk in het woord Createur geſegt is. De eerſte maaking is geweeſt een gedaant-geeving an de ongedaantige ſtoffe.

Creature, een maakſel / dat is / alle gedaant gegeevene ding. Maakſels ſijn tweederley / te weeten leeveloose maakſels / gelijk is al 't geen 't welk geen leeven of ziel heeft; en levendige maakſels / gelijk de menſchen de-

welke

welke met reden begaaft zijn / (alhoewel veel de selve niet veel gebruyken / en veel de selve niet konnen gebruyken) en de beesten / die met geen rede begaaft zijn. Men kan ook wel seggen de maaksels zijn driederley / te weeten leevendige en reden hebbende maaksels / gelijk de menschen ; en leevendige en geen reden hebbende maaksels / gelijk de beesten : en leeveloose maaksels / gelijk hout / steen / en vorders al 't geen geen leeven heeft.

Credencier, een proever / voor-proever.

Credentie, geloofbaarheyd.

Credentie brief / een geloof-brief / een brief van geloofbaarheyd / waar by iemant geloofd word / dat hy soodanig een is / als daar hy sik voor uyt geeft. Credentie brief / eer-brief.

Credentzer, sie Credencier.

Credit, in-schuld / dat een ander an ons schuldig is / en betaalen moet. Credit, geloof.

Crediteren, borgen / vertrouwen / toe vertrouwen an iemand eenig geld of goed. Crediteren, gelooven / vertrouwen.

Crediteur, een inschulder / schuld-eyscher / die van een ander iet te eyschen heeft : een geloover / uytborger / vertrouwer / die iemand iets borgt en vertrouwt.

Creditrice, schuld-eyscherse / uytborgster / vertrouwster / geloofster.

Credulíteyt, ligt-geloovigheyd.

Creëren, maaken / gedaant-geeven / gestalt-geeven. Waarom dat ik dit woord niet overset scheppen / 't welk de Gods-geleerden willen / dat het sal betekenen iets uyt niet

voort-

voortbrengen / 't welk wy ontkennen / sie in het woord Createur, en Creatie.

Crepuscul, schemeringl/ tweligt / de tijd tusschen ligt en donker / het sy des avonds of des nagts.

Crespe, fijn lijnwaat / of fijn doek / doorschijnend doek. Crespe, gekrolt/ gekronkelt.

Crime, een misdaad / schelmstuk / laster / lasterstuk / sonde / schuld.

Crime lesæ majesteyt, misdaad van gekwetste Hoogheyd / hoogste magtschending / word gesegt / begaan te zijn / wanneer iemand den Koning / of Vorst des lands heeft na 't leeven gestaan. Crime lesæ majesteyt, misdaad van land-verradery / misdaad van vyandschap tegens den staat des lands / hoogste magt schending. Dese misdaad bestaat eygentlijk in een overtredinge tegens 't gemeene beste / en des lands welvaaren; gelijk als landverradery / en andere diergelijke snoode schelmstukken tegen den staat des lands. Hoogste magtschending word ook veeltyds begaan by de Koningen / Vorsten / of Overheden des lands: wanneer sy overtreeden de wetten des lands / en poogen des volks vryheyd en voorregt te krenken / en het selve door onnoodige door grousaame Oorlogvoeringen te onderdrukken.

Criminatie, beschuldiging / anklaaging / betigting/ lastering/ verwijting.

Crimineel, straf baar/ misdaadig/ straf waardig/ halssaakig/ lijfsakig.

Crimineele justitiæ, strafs-geregt: dat is / wanneer iemant/om eenige misdaad/ openbaarlijk word gestraft in sijn eer en naam /

O 't zy

't zy dat hy word uytgebannen / of op een schabot ten toon gestelt / sonder eenige andere straf an het lijf te ontfangen. Men straft ook wel in eer en naam / ende in de beurs.
Crimineele justitiæ, bloed-regt / of lijf-straf: dat is / wanneer iemant / om eenige misdaad / word in sijn eer / en naam ende aan het lijf gestraft / 't zy dat hy word gegeselt / en gebrandmerkt / een hand afgekapt / een oor af gesneen / of dat hy eenige andere straf an het lijf ontfangt / sonder doods-straf.
Crimineele justitiæ, hals-geregt / regt van den hoogsten / dat is / doods-straf / wanneer iemant om eenige misdaad / word in sijn eer / en naam / en met de dood gestraft / 't zy dat hy word onthalst (want kop of is een dood wond) of gehangen / (waar van het wurgen de dood doet) of gebrand / of dat hy op eenige andere wijsen van 't leeven ter dood gebragt word.
Crimineele saak / een straf-saak / straf baare saak / misdaads saak / straf waardige saak / waar op strafs-geregt volgt. Wat strafs-geregt is / siet Crimineele justitiæ , strafs-geregt. Crimineele saak / een lijfs-saak / waar op bloed-regt / of lijf-straf volgt. Siet Crimineele justitiæ, bloed-regt. Crimineele saak / een hals-saak / waar op hals-geregt volgt. Siet Crimineele justitiæ, hals-geregt.
Crimineel proces , een hals geding : dat is / wanneer den schout of schuldregter eysch en besluyt tegens den misdaadigen doet / en neemt / dat hy sal om die begaane misdaad met de dood gestraft worden. Waar op van de misdaadige / of vande zyde vande misdaadi-

daadige / geantwoord word / dat die begaane misdaad geen hals-saak is / en over sulks besluyt gemaakt / dat des schouds eysch sal worden ontsegt. Somtijds word des schouts eysch / alsse geregtigt is / toe gewesen: somtijds / alsse te groot of swaar is / ontsegt. Crimineel proces, lijf-strafs geding / of bloed-regts geding: dat is / alsser ge-eyscht word straffe aan den lyve / maar niet de dood. Siet Crimineele justitiæ, bloed-regt. Crimineel proces, straf-regts geding: dat is / alsser ge-eyscht word straffe in eer en naam / somtijds'er ook wel by inde beurs: maar niet aan 't lijf of met de dood. Siet Crimineele justitiæ, strafs-geregt.

Crimineliter, strafbaarlijk / misdaadiglijk / halssaakelijk / lijf-saakelijk.

Crimineren, beschuldigen / anklaagen / betigten / lasteren / verwijten.

Croys, opwassing / of toeneeming / vermeerdering. Croys, een kruys.

Croyseren, met een kruys teykenen / met een teken iets afteykenen. Croyseren, kruys gewijs leggen / dat is / dwars over malkander leggen.

Cronijk, soek Chronijk.

Cronijken, soek Chronijken.

Cronijk-schrijver / sie Chronijk-schrijver.

Croppier, een staert-riem / paerds staert-riem / de staert-riem van een paerd.

Crotse, een opsienders staf / een staf die de Roomse opsienders der kerk hebben.

Crucifigeren, an't kruys hegten of an 't dwarshout hegten.

Crucifixie, kruys-hegting / dwarshout-hegting.

Crudeliteyt, wreedheyd.
Crudeel, wreed.
Cruel, wreed.
Cruent, bebloed/ bloedig.
Crustatie, bekostiing.

C. V.

CUbeben, bastaart peper / dese vrugt is een welriekend kruydagtige vrugt/ druysgewijs voortkomende/ van veele saaden vergadert/ elk op haar eygen steelken/ scherp van reuk/ en heet by na als peperkorn; het gewas daar dese vrugt op wast is boomagtig/ de bladers als peper-bladeren/ maar smalder klimmende langs de boomen als peper. De bloeme is welriekende. Dese vrugt word onder de soorten van peper gerekent: en om dat het in 't duyts geen naam heeft/ heb ik het de naam van bastaart peper gegeven.
Cubiculair, een kamerling.
Cubitus, de elleboog. Cubitus, een elle/ dat is/ een maat daarmen wolle en linne-laken en andere stoffen mede meet. Cubitus, anderhalf voet.
Cubicq, een taerling.
Cuirasse, een pantsier/ of borst-harnas.
Culpabel, schuldig/ strafbaar/ bestraffelijk.
Culpe, schuld/ versuymschuld/ misdaad.
Culperen, beschuldigen/ betigten/ berispen/ lasteren.
Cultiveren, bouwen/ landbouwen.
Cumulatie, een tsaamenvoeging / tsaamenvoeging van twe geregts-bankken / dat is/ wanneer men twe geregts-bankken/ en hooge/

hooge / en laage / in sommige voorvallen te saamen voegt / datse alsdan voor die tijd een maaken / of een ondersteeking / een regtelijke tsaamenvoeging van meer regts-middelen ('t zy opspraaken of antaalen / om die t'saamengelijkelijk als een saak) af gehandelt te hebben / 't welk veeltijds geschied / om de minste moeyten en kosten te hebben. Cumulatie, een versameling / tsaamenhooping / ophooping / vermeerdering / tsaamenvoeging.

Cumuleren, versamelen / ophoopen / tsaamen hoopen / op een hoop vergaderen / vermeerderen.

Cunctatie, vertoeving / draaling / verspaading, marring.

Cuncteren, vertoeven / draalen / marren / verspaaden / langsaam zijn.

Cupiditeyt, begeerlijkheyd.

Curabel, geneesbaar / geneeslijk.

Curassier, een gewapent rijder / een swaar gewapent rijder / die gants in 't harnas is.

Curatele, besorging / toesigt / redding. In curatele gestelt worden / onder de toesigt van een ander gestelt worden / alsmen in verloop van schulden geraakt / om daar uyt gered te worden. Curatele, toesigt / bewint / of voogdye over de goederen eener minder jaarige.

Curateur, een besorger / toesiender / voorstander / overstander / redder / die de toesigt of redding over iemants saaken / de welken in verval zijn / heeft. Curateur over een desolate boedel / een redder over een verlaate boedel / verlaate boedel-redder / die de verwarde staat van een verlaate boedel red. Curateur,

een besorger / een gekosen voogd / de welke gekosen wierd / om het bewint over de goederen / eener minderjaarigen te hebben.
Curateurs, besorgers / toesienders / redders / gekose voogden. Siet Curateur.
Curatie, besorging.
Cure, sorg. Cure, geneesing / heeling.
Cureren, besorgen / versorgen. Cureren, geneesen / heelen.
Curieus, nauwkeurig / nieusgierig / sinnelijk. Curieus, sorgvuldig.
Curieusheyd, nauwkeurigheyd / nieusgierigheyd / sinnelijkheyd.
Curieuslijk, nauwkeuriglijk / nieuwsgieriglijk / zinnelijk.
Cuscute, wrange / wring-kruyd / duyvels nap-gaaren / viltkruyd / of dooder kruyd. Dit is een wonderlijck gewas met veel langē veselen en draapen als snaaren voortkruypende / en verscheyden tuyten als streenen of klouwenes van verwart gaaren gelijkende; (waar van het mogelijk de naam van duyvels nap-gaaren bekomen heeft) somtijds so dik als de klauwierkens vanden wijngaard / somtijds heel dun / ende als ettelijke hairs gewijse lokken door een gevlogten / van sijn eerste uytspruytsel af sik selven om de takken en bladeren vande heesteren en kruyden windende / vlegtende / vastmaakende en omdraapende / ende de toppen van de selve met sijn lange meenigvuldige omwinsels so vast omhelsende en bekruppende / ende ten laatsten so dik en digt besettende / dat het die verworgt ende verstikt / of ten minsten door sijn swaar gewigt ter aarden veld
ende

ende houd leggende / of ook alle hun voedſel onttrekkende / doet verdorren en vergaan: waar van ik geloof / dat het de naam van dooder kruyd bekomen heeft / wring-kruyd noem ik het / om dat het de kruyden / daar het aenkomt / ſo verwringt / datſer door verſtikken.

Courrier, een looper / renner.

Cuſter, ſoek Coſter.

Cuſtodie van den Cooge, een boogkoker / booghoede.

Cuſtodie, bewaring / wagt / hoede.

Cureye, het geweyd of ingewand der beeſten / 't welk men de jagthonden geeft; of der vogelen / 't welk men de valken geeft. Cureye, een genees-middel van gedaante als een brok / waar mede men de jagt vogels doet braaken. Cureye, een wiek / gelijk men in de wonden ſteekt.

Cuſtos, een hoeder / wagter / bewaarder / opſiender / of toeſiender.

C. Y.

Cylindre, een ronde ſuyl / rol-ſteen. Sie Cilinder.

Cynoſure, de noord-ſter / leyd-ſter / is een geſternte beſtaande uyt ſeven ſterren / de welke de kleyne beer genoemt word.

D. A.

Daar de ſaak verder ſoude komen te devolveren, daar de ſaak verder ſoude komen te dienen / dat is / voor wat regter het ſoude mogen weſen / daar een ſaak verder voor kwam te dienen.

Damaskeneren, niet ingeblamd beeldsel versieren/ of met in gevuurd schilderey versieren.
Damaskeneren, degens of swaarden glad en geblauwt maaken. De swaardveegers leggen de degens eerst wat int vuur/ daarse wat blauw van worden/ en dan maaken syse voort soo versiert op.
Damaskeneren, met bloem-werk maaken/ met gebloemte bewerken/ met loof-werk maaken/ eenige wolle stoffen.
Damast, of Damast stof/ wol gebloemd vrouwe stof/ wol gebloemd stof: dat is/ wolle stof daar bloemen en loof-werk opgewerkt word. Daar is ook wel sulke wolle stof die ongebloemd of sonder loof-werk is: 't welk men kan heeten wol vrouwe stof/ of wol ongebloemt vrouwe stof. Beyde dese stoffen dienen om vrouwe kleederen van te maaken; en mogelijk hebben de Vranken het eerst gevonden/ en om dat het tot vrouwe kleederen dient/ damast dat is vrouws (namentlijk stof) geheeten; want damast schijnt afkomstig te zijn van Dame, een vrouw.
Damast-bloemen/ of Dames-bloemen/ jongvrouws-bloemen/ of winter violeeren. Dese bloemen geeven eerst uyt haare wortel/ breede swartagtige of swart groene bladeren rondom gekerft: daar tusschen wassen steelen anderhalven voet of meer hoog/ met diergelijken maar kleynder bladeren bewassen en bekleet: op het opperste van de zijdtakskens oft wieken van dese steelen spruyten witte somtijds roodagtige bloemen uyt: het saad/ 't welk kleyn/ langagtig en bruyn van verwe is/ wast in langwerpigronde hauw=

hauwkens: de wortelen zijn faselagtig en sterk.

Damasten kleed/ een wol gebloemd stoffe kleed/ of een wol gebloemd jongvrouws stoffe kleed: een kleed 't welk van die boven geschreve stoffe gemaakt is.

Dame, heerinne / vrouw.

Damoiselle, een jongvrouw.

Damnatie, doeming / doem / verdoeming/ veroordeeling.

Damneren, doemen / verdoemen / veroordeelen.

Damnificatie, schade doening.

Damnabel, doemelijk/ verdoemelijk.

Danger, of Dangier, gevaar.

Dangereus, gevaarlijk.

Dank-offer, een vreede-gifte / of dank-gifte is een vrywillige gifte / 't zy dat het een beest was / dat geslagt wierd / of iets anders dat gegeeven wierd / tot wensching om vreede / welstand / of gesontheyt te verkrijgen / of dat gegeeven wierd tot danksegging van verkrege vrede / welstand / of gesontheyd. Hebr שלם schelem, of שלאונים schelamim, vredig / vrewenschende / vrehebbig: komt van שלם schalam, vrede hebben/ vrede houden / vrede wenschen / voorspoet genieten / vrede genieten / vervult worden / volbragt worden.

Dat de enqueste gehouden sal werden als ordinair, dat die ondervraaging/ of verhooring van getuygen voor wettig sal worden gehouden: te weten / die siekts halven / of ouderdoms halven somtijds geschied: als men bevreest is / dat de getuyge / of getuy-

gen mogten komen te sterven / eer de saak / daar in sy soude getuygen / kwam te dienen.

Dat de Instantie verklaart sal werden desert, dat het regts vervolg verklaart sal werden te zijn verloopen / of / dat de voorregt betrekking verklaart sal werden te zyn vernietigt. 't Welk geschied / als den anlegger des gedings binnen behoorlijke tijd sijn regt niet vervolgt en heeft.

Dat de gedaagde obedientie verklaare / dat de gedaagde nakoming verklaare / of dat de gedaagde nakoming van de bevelen des regters verklaare: dat is dat de gedaagde moet verklaaren / te sullen / hangende den gedinge / nakomen of gehoorsaamen de bevelen des hofs / of des regters.

Dat de impetrant verklaart sal werden niet ontfankelijk voor als nog / dat den eyscher verklaart sal werden niet ontfankelijk voor als nog / als de welke te vroeg op is / dat is / als den eyscher of anlegger in hooger voorregt betrekking te vroeg en voor de tijd zijn regt wil vervolgen.

Dat hy op de Articulen antwoord per verbum credit vel non, dat hy de vraagstukken of bevestigende of ontkennende beantwoord; of / dat hy op de vraagstukken antwoord / ja / of neen. Soekt Artykelen.

Dat het proces verklaart sal werden interrupt, dat het geding verklaart sal werden door den tijd te zijn verloopen. 't Welk geschied / als men een begonne saak op de behoorlijke tijd niet voort vervolgt / maar dat men die tijd laat verby gaan.

Dateren, dag teykenen / dag stellen / tijd stellen /

len / dat is / den dag by schrijven van de maand / en het jaar.

Date, of Datum, dagteykening / dagstelling / tijdstelling / dat is / de aanteykening van den dag en tijd wanneer iets geschied.

Datum eens briefs / de dagteykening eens briefs / de tijdstelling eens briefs: om te weeten wanneer de selve geschreeben is.

D. E.

DEambulatie, een wandelinge.

Deambuleren, wandelen.

Debat, een tegenwerping / wederlegging / tegenspreeking / bestrijding. Debat, een rekenings wederlegging schrift / rekenings tegenspreeking schrift / tegenwerpinge tegen een rekening / of een straf-schrift / dat is / een geschrift / daar by iemant een rekeninge / om datse wat onbehoorlijk gestelt is / tegenspreekt / en bestraft: ofte eenige stellingen of overgelegde stukken wederlegt / en wraakt. Debat, beantwoording / twist / tegen-rede.

Debattant, tegenspreeker / bestrijder / wederspreeker / wederlegger / beantwoorder.

Debatteren, tegenspreeken / wederspreeken / beredenen / beantwoorden / bestrijden / bevegten.

Debauchant, slampamper / slemper / optrekker / opsnapper / spilpenning.

Debaucheren, optrekken / mop weer speelen / oprokkenen / verleyden / verwilderen / slempen / slampampen.

Debet, is schuldig.

Debil, swak / krank / amagtig / of onmagtig.

Debiliteyt, swakheyd / krankheyd.

Debiliteren, verswakken / krenken / of kranken.
Debit, schuld / uytschuld / dat wy aan een ander schuldig zijn en betaalen moeten.
Debiteur, een schuldenaar / schuldplichtige, die aan een ander iet schuldig is.
Debiteur principaal, een self-schuldige / oorspronkelijk schuldenaar / die de schuld self gemaakt heeft.
Debitrice, een schuldenaaresse / een wijf dat aan een ander iet schuldig is.
Debitrice principaal, een self-schuldenaaresse / oorspronkelijk schuldenaaresse / die de schuld self gemaakt heeft.
Debonnuire, goedertier / goedaartig.
Decadentie, verval ling. In decadentie, in vervalling van staat.
Decantatie, beroeming / lof-roeming / lof-geeving.
Decanteren, beroemen / roemen / lof-roemen / lof-geeven.
Decederen, afgaan / weg gaan / wijken / afwijken, een ander plaats maaken.
Decent, betaamelijk / gevoeglijk / hebbelijk.
Decentie, betaamelijkheyd / gevoeglijkheyd / geschiktheyd.
December, winter-maand / dese maand heeft na het vierde gety des jaars / 't welk men de winter heet / en in dese maand begint / de naam gekregen. Sy word ook heylig-maand geheeten / om dat onsen Behouder in de selve / so men segt / gebooren is. Heeft ook de naam van hoere maand vande onkuysheyd der hoeren. De Duytsen noemense ook wolf-maand / mogelijk om datmen inde sneeuw-tijd /

tijd de wolven veel meer ziet als op andere tijden.

Deceptie, bedrieging.

Deceren, betaamen/voegen.

Decerneren, verleenen/ beſtemmen/ toeſtemmen/ beſluyten/ goed keuren Decerneren, onderſcheyden/ beſcheyden/ ſchikken. Decerneren, voorneemen.

Decerneren reſtabliſſement, verleenen herſtelling van beſit/ of van ſtaat/ of toe wijſen herſtelling van beſit/ of van ſtaat/ verleenen weder inſetting in het beſit/ of toe wijſen weder inſetting in het beſit. De regter decerneert reſtabliſſement, de regter wijſt herſtelling van ſtaat toe aan iemant/ of de regter wijſt de herſtelling in 't beſit toe aan iemant/ de regter wijſt weder inſetting in beſit toe aan iemant/ of de regter wijſt weder inſetting in ſtaat toe aan iemant/ dat is/ een verklaaringe van den regter/ waar by hy een anlegger (in voorval van nieuwigheyd) in het middeler wijls beſit/ daar een ander hem heeft uyt geſtooten/ herſteld/ dat is/ terwijl men om de beſitting ding-taal voert.

Decerneert reſtabliſſement, ſ. Decerneren reſtabliſſement.

Deceſſie, af-gaaning/ weg-gaaning/ wijcking/ af-wijcking/ plaats-maaking voor een ander.

Dechargeren, ontlaſten.

Decideren, uytſpreeken/ wijſen/ beſlegten/ vellen/ ſliſſen. Decideren, af ſnijden.

Decifreren, beſchrijven/ af-ſchilderen/ beteykenen. Decifreren, af-rekenen.

Decipieren, bedriegen/ uytſtrijken.

Decisie, een uytspraak / gewijsde / beslegting / besluyt / uyting / slissing. Decisie, een afsnijding.
Decisijf, uytspraakelijk / beslegtelijk / beslisselijk. Decisijf, af-snijdelijk.
Declaratie, een rekening. Declaratie, een verklaaring / aanwijsing / uytlegging.
Declaratien debatteren, een rekening tegen spreeken / of een rekening wederleggen / 't welk geschied / alsmen meynt / datse niet behoorlijk gestelt is.
Declaratif, verklaarend.
Declareren, anwijsen / verklaaren / uytleggen. Declareren, rekening maaken / of rekenen. Declareren, blinkende maaken.
Declinatie, een afwijking / ontwijking / ontgaaning / afgaaning. Declinatie, een afwending / afkeering. Declinatie, een mijding / schouwing / vlieding. Declinatie, buyging / af-helling.
Declinatoire exceptie. soekt Exceptie declinatoir.
Declineren, afwijken / ontgaan / afgaan / ontwijken. Declineren, schouwen / mijden / vlieden. Declineren, afwenden / afkeeren. Declineren, buygen / af hellen.
Decoctie, kooking / verkooking / of inkooking.
Decoqueren, kooken / in doen sieden tot op een sekere maate / verkooken / inkooken. Decoqueren, verminderen / of verdoen sijn goed.
Decor, eerluyster / angenaamheyd / bevalligheyd.
Decoreren, vertsieren / op pronken / op toyen.
Decreet, een gebod / last / regts-gebod. Decreet,

creet, een besluyt / voorneeming / bekentenisse. Decreet, een toestemming van een regter nopende de verkoopinge van vaste goederen / onmondigen toebehoorende.
Decressent, af-groeyend/ af-gaand.
Decresceren, afgroeyen/ afgaan.
Decretatie, een bevestiging/toestemming/goedkeuring/ besluyting.
Decreteren, bevestigen/ besluyten/ goed keuren/ toestemmen / verklaaren van waarden.
Decrieren, uytkrijten.
Dedecoratie, ontsiering / onteering.
Dedecoreren, ontsieren/ onteeren.
Dedicatie, toe-eygening/ toe-wying/ op-draaging / overgeeving / op-dragt / anbieding. Dedicatie, heyliging.
Dediceren, toe-eygenen / op-draagen / toewyen / anbieden / overgeeven. Dediceren, heyligen.
Dedignatie, verontwaardiging/ versmaading/ veragting.
Dedigneren, verontwaardigen / versmaaden/ veragten.
Deduceren, voordraagen / voorbrengen / inbrengen / verhaalen / verklaaren / bewijsen/ te kennen geeven. Deduceren, leyden/ afleyden/ geleyden/ vervoeren / van boven tot beneden leyden/ ontrekken / beleyden. Deduceren, onderwijsen / verhandelen/ af-korten.
Deductie, een saaks voordraaging / dat is/ een geschrift / waar by een verhaal vande saake werd gedaan / ende de selve met redenen en middelen van regten bevestigt. Deductie, een verhaal / berigt / berigting / verhaaling/ verklaaring/ bewijsing. Deductie, voordraaging/

ging / voorbrenging. Deductie, leyding / geleyding / afleyding / vervoering / onttrekking. Deductie, een verhandeling / af-korting / onderwijsing.

Deductien van regten / voorbrengingen van regten / of voordraagingen van regten. Als men tot bevestinge van sijn saak wetten en regten by brengt.

Defailiance, ontbreking / mangel / missing / in gebreeke blijving.

Defailiant, een bankeroeter / bank-breeker / versuymer.

Defailieren, missen / ontbreeken / in gebreeke zijn / in gebreeke blijven. Defailieren, bankeroet speelen.

Defalcatie, aftrekking / afkorting / afslag / afsnijding.

Defalqueren, afkorten / aftrekken / afsnijden / wegneemen.

Default, of defaut, versuym / als den gedaagde / gedagvaart zijnde / voor het gerechte niet en komt / nochte een gemachtigde send / word tegens hem verleent versuym. Default, gebrek / mangel / in gebreeke blijving.

Defaveur, ongunst / wangunst.

Defect, gebrek / ontbreeking / missing / mangel. Defect, gebrekig / ontbrekig. Defect, gebrekelijk / ontbrekelijk. Defect, siet Default.

Defectie, een afval / afwijking / afstant. Defectie, ontbreeking / gebreeking / missing.

Defectijf, of Defectues, gebrekelijk / gebrekelijker wijse / ontbrekelijk / ontbrekelijker wijse.

Defenderen, verweeren / verdaadigen. Defen-
deren,

deren, beschutten / beschermen / voorstaan.
Defence, of Defense. Siet Defensie.
Defendeur, of Defenseur, een verweerder / verdaadiger / beschermer / beschutter / voorstander.
Defensie, verweering / verdaading / bescherming / beschutting.
Defensif, verweerende / of verweerender wijse / verdaadigende / verdaadigender wijse / beschuttende / beschuttender wijse / beschermende / beschermender wijse.
Defensif, weerbaar / beschutbaar / verweerbaar / beschermbaar.
Defensif en offensif, verdaadigender en beschadigender wijse / of verdaadigende en beschadigende / verweerende en beschadigende / verweerender en beschadigender wijse / beschuttender wijse en beschadigender wijse / beschuttende en beschadigende / beschermende en beschadigende / beschermender en beschadigender wijse / of verweerende en anleggende.
Defereren, opdraagen / overdraagen / gedraagen. Defereren, anbrengen / verklikken / beklappen.
Deficieren, gebreken / in gebreke blijven / ontbreken / versuymen / missen. Deficieren, afvallen / verlaaten / af wijken.
Defieren, wantrouwen / mistrouwen / niet betrouwen.
Definibel, bepaalbaar / uytbeeldelijk / ontwerpelijk / af-paalbaar.
Definieren, bepaalen / af-paalen / scheyden / eynd-scheyden / beschrijven. Definieren, uytspreeken / verklaaren / eynden. Definieren, uytbeelden / ontwerpen / af-schetsen.

Definitie, een bepaaling / af-paaling / schepding / beschrijving. Definitie, een uytspraak / uytspreeking / verklaaring / eynding. Definitie, een uytbeelding / ontwerping / afschetsing.
Definitijf, bepaalt / heel af-gedaan / uytgesprooken.
Definitijf vonnis, een eynd-oordeel. Siet Vonnis definitijf.
Definitive sententie, een eynd-oordeel. Siet Sententie definitif.
Definitivelijk / uyteyndelijk. Definitivelijk / bepaaldelijk.
Deflecteren, af-wijken / af-wenden / af-keeren / buygen en vouwen.
Deflectie, af-buyging / helling / af-wending / af-keering.
Defloratie, onteering / schoffeering / schending / verderving. Defloratie, ontbloeming.
Defloreren, onteeren / schoffeeren schenden / verderven. Defloreren, de bloemen aftrekken.
Defluеren, af-vloeyen.
Defluxie, af-vloeying / sinking.
Deform, leelijk / mismaakt / af-sigtig.
Deformeren, leelijk maaken / ontsieren / mismaaken.
Defrayeren, kost-vry houden / kost-vryen / vry houden.
Defraudatie, bedrieging / bedrog / verkorting / beschadiging.
Defrauderen, bedriegen / verkorten / beschadigen / veroordeelen.
Degeneratie, ontaarding.
Degenereren, ontaarden.
Degouteren, onsmaakelijk maaken / wansmaaken / walgen.

Degradatie, een vernedering / af-ſetting. Als iemand uyt ſijn ſtaat en waardigheyd geſet of geſtooten word. Degradatie, een af-treeding / aftreed.

Degraderen, vernederen / af-ſetten.

Deguiſeren, vermonden / of vermommen / dat is / ſijn mond veranderen / datſe onkundig is: de mond nu genomen voor 't aangeſigt; ſo iſt ſo veel of men ſegt / ſijn aangeſigt met een valſch aangeſigt veranderen.

Dehortatie, afmaaning / ontraading / afraading.

Dehorteren, afmaanen / ontraaden / afraaden.

Deite, Godheyd / dat is de weſenheyd Godts.

Dejectie, afwerping / nederwerping. Dejectie, kakkery / ſtoelgang / afgang.

Dejicieren, afwerpen / nederwerpen / ter aarden werpen.

Dekenſchap, overmanſchap.

Deken, een overman / die om eenige opſigt te hebben over eenige andere gekoren word. Deken, een rot-meeſter. Sie Corporaal. Deken van 't ambagte of 't gilde / overman van 't ambagte of van 't gilde. Deken der geeſtelijkheyd / overman der geeſtelijkheyd / overman over eenige geeſtelijken. Deken, opper-ouderling / of eerſte ouderling / die de eerſte is van een vergadering der ouderlingen / of die overman is over eenige onderlingen. Deken, eerſte heyliger / die overman is over eenige heyligers / of eerſte leeraar / die overman is over eenige leeraars. Deken, geeſtelijk tugt-meeſter / tugt-meeſter der geeſtelijken / die de ſelven beſtraft /

wanneer sy sik te buyten gaan.

Delaberen, af-sijgen/ sakken/ vallen/ vervallen/ ontvallen.

Delay. Siet Dilay.

Delayeren: Sie Dilayeren.

Delateur, een verklikker/ beklapper/ anbrenger: die iets van een ander verklikt en anbrengt.

Delatie, overdraaging/ opdraaging. Delatie, anbrenging/ verklikking.

Delectatie, verlustiging/ vermaak.

Delecteren, verlustigen.

Delectie, verkiesing.

Delegatie, beveeling/ belasting/ bevel-geeving/ last-geeving. Delegatie, een besending/ sending/ een gesantschap. Delegatie, een oversetting/ overwijsing/ schuld-overwijsing/ schuld-oversetting. Als een schuldenaar sijn schuld-eyscher in de plaats van geld in betaaling geeft een schuld-overwijsing op een ander/ om van die sijn betaalinge te vorderen. Delegatie, een ontmaaking/ enthiet. Als iemant iets/ 't welk hem by uyterste wil gemaakt was/ wederom ontmaakt word.

Delegeerde, een af-gevaerdigde/ af-gesant/ af-gesondene. Delegeerde, last-gegeevene/ bevel-gegeevene/ gestelde. Delegeerde, ontmaakte/ die iets/ dat hem gemaakt was/ ontmaakt is.

Delegeerde regters/ gestelde en gewese regters/ zijn die in sommige buyten gewoonelijke saaken/ daar over de gewoonelijke regters of weygeren/ of niet konnen regt doen/ gestelt worden en gekosen als regters/ om daar over

over regt te doen. Delegeerde regters / haage sette regters / zijn die upt de magt en bevel vande gewoonelijke regters eenige besondere saaken verrigten en uptvoeren.

Delegeert, af-gevaerdigt / af-gesonde / gesonde. Delegeert, bevel-gegeeven / last-gegeeven / gesteld.

Delegeren, bevelen / belasten / bevel geeven / lastgeeven. Delegeren, senden / af-senden / wegsenden / afvaerdigen. Delegeren, oversetten / overwijsen / te weten / een schuld. Delegeren, ontmaaken / onthieten.

Deliberatie, beraading / besinning / overleg / opset.

Delibereren, beraaden / besinnen / overleggen / overweegen / raad slaan.

Delicaat, teer / sagt / lekker.

Delict, een misdaad / overtreeding / sonde / ondaad.

Deligeren, verkiesen / uptleesen.

Deliniatie, betrek / bewerp / ontwerp. Deliniatie, af-streeping / dat is iets met streepen af-tepkenen / of af-beelden.

Delinieren, afpaalen / afmeten / aftepkenen / afstreepen / met streepen afbeelden / of af-tepkenen.

Delinquant, een misdaadige / misdaader / overtreeder / misdoender.

Delinqueren, misdoen / overtreeden / sondigen / verbeuren.

Deliratie, suffing / sotheyd / raaskalling / mijmering. Deliratie, bupten-spoorigheyd.

Delireren, suffen / sinneloos zijn / revelen / raaskallen / mijmeren. Delireren, uijt der voren gaan in 't eeren / niet regt gaan / dwaalen.

Delivrantie, bevryding.
Delivreren, bevryden.
Delogeren, verhuysen/ verplaatsen.
Demandatie, beveeling.
Demandement, bevel.
Demanderen, beveelen.
Demanteleren, ontwallen/ ontvesten/ontmantelen.
Demanueren, voortvlieten / verbloepen / uytlekken.
Demeinen. soek Domainen.
Dementij, een loogen verwijt.
Demigratie, verhuysing.
Demigreren, verhuysen.
Demissie, vernedering / af-setting / af-dank/ af-danking.
Demitteren, af-laaten gaan / af-senden / af-setten / af-danken.
Democratie, volks heerschapppe / volks regering / volks heersching. Een regering / of bestiering / alwaar ider eerlijk burger sijn stem had in 't raaden tot 's lands welvaaren. Sodanige volks heerschapppe pleeg hier om her in dese duytse landen te wesen. Alhoewelder Koningen en grooten waaren / soo hadden die meer een raadende bestiering / als een gebiedende heerschappe: en bleef het opper-regt en magt by 't volk / van welke regeringe hier / 'en op veel plaatsen als nog een schaduwe van is / maar de kragt isser al een weynig van verlooren.
Demolieren, verdelgen / af-breeken / uptroopen.
Demolitie, verdelging / af-breeking / uptroosing.

Demoniaak, een verrukte van ſinnen / krankſinnige / of onſinnige / dolle / of beſetene / die van een onreyne geeſt / dat ſijn onreyne bedenkingen gekwelt zijn: dit is een ſeer ſwaare siekte of gebrek / 't welk veroorſaakt word door een kwaade geſteltheyd des bloeds / en een kwaade geſteltheyd en ſwakheyd der herſenen / waar door 't gemoed ontroert en van allerley kwaade en ongerijmde bedenkingen overheert word / onweetenheyd en kleynmoedigheyd doen hier ook al veel toe.
Demonſtratie, betooning/ betooging/ vertoog/ bewijs.
Demonſtratijf, betooglijk/ anwijſend.
Demonſtreren, betoonen / bewijſen.
Demoveren, verplaatſen / afkeeren / ontwenden.
Denieren, ontſeggen/ logenen.
Denominatie, noeming / naa-noeming / afnoeming.
Denominatijf, afnoemig / naamagtig / naamſtammig.
Denomineren, afnoemen/ benoemen.
Denotatie, betekening/ beduyding.
Denoteren, betekenen/ beduyden.
Denſiteyt, dikheyd.
Denſitude, digtheyd / gedrongenheyd / dikheyd.
Dentitie, tanding.
Denumerabel, aftelbaar / aftellijk.
Denumeratie, aftelling/ afrekening.
Denumereren, aftellen / afrekenen.
Denunciatie, ankondiging / anſegging / verkondiging/waarſchouwing/dreyging boodſchap-

schapping van eenig toekomend ding.

Denuncieren, ankondigen / anseggen / waarschouwen / boodschappen eenig ding / ontbieden.

Depecheren, afvaerdigen / opmaaken / uytgeeven.

Depeches, afvaerdigingen.

Depelleren, verdrijven / verjaagen / uytstooten.

Dependent, afhangend / ergens toebehoorende.

Dependentie, afhanging / afhangentheyd / aanhanging / vanhanging / dat is / 't geen ergens van afhangig is / of 't geen ergens aanbehoord / of toebehoord.

Dependere, afhangen / vanhangen / anhangen / ergens toebehooren / ankleeven.

Depictie, af-schildering / afmaaling.

Depingeren, af-schilderen / afmaalen.

Deplorabel, beschreyelijk / beweenelijk.

Deploratie, beschreying / beweening.

Deploreren, beweenen / beschreyen.

Deponent, een getuyge / oorkonder. Deponent, neerstellend.

Deponeren, getuygen / oorkonden / tuygen / getuygen in regte / verklaaren / in regte verklaaren. Deponeren, in bewaaring geeven / ter hand stellen / onder regt leggen. Deponeren, af-seggen / af-stellen / nederleggen / nedersetten / uytsetten.

Deportement, een af-setting / als iemant uyt sijn ampt geset word. Deportement, draaging / verdraaging.

Deporteren, af-setten. Deporteren, draagen / verdraagen.

Depoſant, een getuyge / oorkonder / getuyger/ die iets getuygt waar te zijn.
Depoſante, een getuyge / of getuygſter / die iets getuygt.
Depoſeren, getuygen / betuygen / oorkonden/ getuygenis der waarheyd geeven / verklaaren / verklaaring doen / getuygen in regte/ in regte verklaaren. Depoſeren, daar ſtellen / overſtellen / uytſetten.
Depoſitie, een betuyging/ getuygenis/verklaaring. Depoſitie, een aflegging / uytſetting. Depoſitie, onder-regtlegging / ter handſtelling / bewaargeeving.
Depoſito, onder gelegt / ter hand geſtelt / te bewaaren gegeeven / te bewaaren angenomen. Depoſito, uytgeſet / uytſetting op gelds winſt. Geld op depoſito ſetten / geld op gelds winſt geeven / of geld op gelds winſt uytſetten / dat is / ſijn geld an iemant geeven te gebruyken / mits daar voor genieten de jaarlijkſe gelds winſt.
Depoſſideren, iemant uyt ſijn goed ſetten / iemant uyt ſijn beſit ſetten / uyt het beſit ſtooten/uyt het beſit weeren.
Depoſt, afgelegt. Depoſt, afgelegt geld / of overgegeeve geld.
Depravatie, verſlimmering / verargering / bederving.
Depraveren, verſlimmeren / verargeren/ bederven.
Deprecateur, een middelaar / tuſſchenſpreeker/ af-bidder/ verbidder/die imand verbid.
Deprecatie, af-bidding / verbidding.
Depreceren, af-bidden/ verbidden.
Depredatie, een rooving / berooving / plondering.

Deprederen, rooven/ berooven/ plonderen.
Deprehenderen, vangen / grijpen / angrijpen/ vangen op de daad. Deprehenderen, gewaar worden/ bevinden.
Deprehensie, een gewaarwording/ bevinding. Deprehensie, vatting / grijping / angrijping/ vanging.
Deputatie, een af-sending/ af-vaerdiging. Deputatie, een af-houwing / af-snijding. Deputatie, peynsing / meyning.
Deputerende. soekt Committeerde.
Deputeert, af-gesonden / af-gevaerdigt / gemagtigt.
Deputeren, af-senden / af-vaerdigen / magtigen of bevel geeven om iets te verrigten. Deputeren, rekenen/ agten/ schatten / af-sonderen / meynen / peynsen. Deputeren, afhouwen/ af-snijden.
Derivatie, afleyding / af-spruyting / aftrekking.
Deriveren, afleyden / af-spruyten/ aftrekken.
Derogatie, af-schaffing ten deele/ gedeelt afschaffing / eensdeelse te niet doening / afkeuring ten deele. Dit geschied / wanneer een wet / of insetting niet geheel / maar ten deele afgeschaft word / en afgekeurt. Derogatie, een aftrekking / vermindering / af breeking/ onttrekking.
Derogeren, eensdeels te niet doen / ten deele af-schaffen/ ten deele afkeuren. Derogeren, aftrekken / verminderen / afbreeken / onttrekken/ weeren.
Desabuseren, weder te regt brengen / uyt den dut helpen.
Desadvoy, af-stemming / ontkenning / logening.

De-

Deſadvoyeren, af-ſtemmen/ ontkennen/ loogenen/ van geener waarde houden.
Deſarmatie, ontwapening.
Deſarmeren, ontwapenen.
Deſaſtre, rampſpoet/ onheyl.
Desbanderen, ontſpannen/ los laaten/ ontſlaan/ ontbinden.
Desborderen, overvloepen.
Descendent, een afkomeling. Siet Descendenten. Descendent, afgaande/ nederwaarts gaande.
Descendenten, afkomelingen/ nedergaande maagen/ vrienden/ in nedergaande maagſchap/ die malkander in nedergaande maagſchap beſtaan/ gelijk als kinderen/ kinds-kinderen/ agter kinds-kinderen/ ende ſoo voorts nederwaarts tellende.
Descendentie, nederdaaling/ afgaaning/ afkoming/ afklimming.
Descenderen, nederdaalen/ afklimmen/ afgaan/ afkomen.
Descenſie, nederdaaling.
Desconſolatie, wantroosting.
Desconſoleren, wantroosten.
Descourageren, vertſaagen.
Deſcriberen, af-ſchrijven/ beſchrijven/ uytſchrijven.
Deſcriptie, af-ſchrijving/ beſchrijving/ uytſchrijving.
Desdommagement, ſchadeloosheyt.
Deſereren, verlaaten/ aflaaten.
Deſert, verloop/ verloop eens beroeps: dat is/ wanneer den anlegger des gedings een angevangen beroep binnen de behoorelijke tijd daar toe geſtelt/ niet en vervolgt: maar dat

dat hy 't selve heeft laaten verloopen / als dan versoekt de gedaagde / dat het regts vervolg verklaart sal werden te zijn verloopen. Desert, verlaaten / woest / wildernis / woeste plaats / of woestijn. Desert, eenlijk / eensaam / grouwelijk.

Desertie, een verlaating. Desertie, verloop. Siet Desert.

Desertie van appel, aflaating eens beroeps / verlaating van een angevange beroep. Siet Desert.

Desperatie, wanhooping.

Despereren, wanhoopen.

Desheridatie, onterving.

Desherideren, onterven.

Deshortatie, afmaaning.

Deshorteren, afmaanen.

Desideratie, verlanging / begeering.

Desidereren, verlangen / vereyschen / begeeren / gemist worden / vermist worden.

Designatie, aftekening / beduyding / toewijsing.

Designeren, aftekenen / anwijsen / beduyden.

Desisteren, afstaan / afstant doen / aflaaten / ophouden.

Desmoveren, beweegen / versetten / vervoeren.

Desobligeren, ontslaan.

Desobservatie, nalaating / ongebruykt.

Deobserveren, nalaaten / kwaalijk waarneemen / versuymen / verwaarloosen.

Desolaat, verlaaten / verwoest. Desolaat, mistroostig / troosteloos.

Desolate boedel / een verlaate boedel / een afge-

ge-

geſtaane boedel / dat is / een boedel die by ie-mant / die onvermogen is ſijn ſchuld-ey-ſchers te betaalen / verlaaten word / en word de ſelve als dan by de ſchuld-eyſchers ange-taſt / of sy vervalt onder de kamer vande verlaate boedels.
Deſolate boedels-kamer / de kamer vande ver-laate boedels / is de plaats daar de ſaaken / of verſchillen / die over verlaate boedels val-len / of uyt de ſelven rijſen / dienen : en al-waar de boedels gered worden / en te gelde gemaakt : en 't geld onder de ſchuld-ey-ſchers / na ieders regt / uytgedeelt.
Deſolatelijk, miſtrootelijk. Deſolatelijk, ver-woeſtelijk.
Desordre, wanſchik / wanſtal.
Deſpage, een ſee-regts-gewijsde / dat is een gewijsde vande regters van ſee-ſaaken. Hoe dit woord deſpage een ſee-regts-gewijsde komt te betekenen / dat kan ik niet raaden. Het ſchijnt / datmen malkander maar wat moeyten ſoekt an te doen.
Deſpageren, ſee-regts-gewijsde geeven. Wat dit voor een Schots of Spaans woord is / dat weet ik niet / en of het van een Spaans woord Depaſchar, 't welk betekent afvaer-digen / af-ſchikken / af komt / dat kan ik niet vaſt ſeggen.
Deſpect, veragting / affigt / ſmaad.
Deſpenderen, bekoſtigen / verſpillen.
Deſpenſier, ſchaf-meeſter.
Deſperaat, twijffelmoedig / wanhoopig.
Deſperatelijk, wanhoopelijk / twijffelmoede-lijk.
Deſperatie, wanhoop / twijffelmoedigheyt.

Despereren, wanhoopen/ twijffelen / vertwijffelen.
Despoticale regering / een overheerde heerschappy / of overheerde bestiering / is de heerschappy die de overwinner over de overwonnenen voert.
Despicieren, versmaaden / veragten/ affien.
Dessacratie, ontheypliging.
Dessacreren, ontheyligen.
Dessaiseren, ontblooten / ontneemen.
Desseyn, opset / voorneemen / toeleg.
Dessert, een nageregt/ 't welk/ na dat de overgeschote spijs afgedischt is / op tafel geset word.
Dessertje, een nageregje.
Destinatie, schikking / bestemming/ bestelling.
Destineren, schikken/ bestellen.
Destituut, versteeken.
Destitueren, ontsetten / verlaaten / verstellen/ versteeken.
Destitutie, verlaating.
Destructie, verdelging / vernieling / verwoesting.
Destructijf, verdelliglijk / vernielijk / verwoestelijk.
Destrueren, verdelgen / vernielen / verwoesten.
Detectie, ontdekking.
Detegeren, ontdekken.
Detenteren, onthouden/ ophouden/ houden.
Detentie, vasthouding / besetting / gevangenhouding / in bedwanghouding / ophouding/ onthouding/ bewaaring/ gevangenis.
Deterioratie, een verargering / verslimming.
Deterioreren, verargeren/ verslimmen.

De-

Determinatie, afpaaling / bepaaling / afſteek-ſel/ beſluyt.
Determineren, afpaalen / bepaalen / beſluy-ten.
Deteſtatie, af-ſweering / vloek / vervloeking/ af-ſchrik / verfoeying / vlieding / ſchouwing.
Deteſteren, vervloeken af-ſweeren/ voor grou-wel houden / afgrouwen / vlieden / verwer-pen.
Detineren, ophouden / onthouden / vaſt hou-den/ gevangen houden / in bedwang houden/ beſetten.
Detorqueren, ontwenden/ omkeeren/ verdraa-yen/ krommen/ ombuygen.
Detorſie, omwending / omkeering / verdraa-ying/ ombuyging.
Detracteren, aftrekken / onttrekken / af kor-ten. Detracteren, agterklappen.
Detractie, aftrekking / onttrekking / af kor-ting. Detractie, agterklap / eer-rooving.
Detractie vande falcidiſche portie, maaking-korting van het vierde gedeelte der erfenis / aftrekking van het vierde gedeelte der erve-niſſe. Deſe maakingkorting kort een erfge-naam de maakingbeurders af/ als hun meer als drie derden deelen der erveniſſe is ge-maakt / op dat de erfgenaam / volgens ſijn regt dat hy heeft / het eene vierde gedeelte vry en onbeſwaart voor ſik behoude.
Detractie vande trebellianiſche portie, over-handſche erffenis korting / erf korting van het vierde gedeelte eener overhandſche erffe-nis. Deſe erffenis korting kort een erfge-naam uyt de hand / de erfgenaam over de hand af / als hem meer is gemaakt / als dry

de-

deelen der erffenisse/ op dat de erfgenaam uyt de hand / volgens syn regt dat hy heeft / het eene vierde gedeelte vry en onbeswaart voor sik behoude.

Detraheren, aftrekken / onttrekken / wegneemen / afkorten. Detraheren, agterklappen.

Deuternomium, tweede-wet / is een seker boek inde schrift / vande Grieken also genoemt / om datter de wet of tien geboden / welke in het boek des uyttogts verhaalt staan / weder in verhaalt worden. En dit woord deuternomium laat men so al onovergeset in't neder duyts staan even al eens of het onoversettelijk was. Dit boek tweede-wet word ook genoemt het vijfde boek Moses: want men poogt ons wijs te maaken dat Mose de selve soude geschreven hebben / alhoewel uyt die boeken self anders getoont kan werden. Dog men soude het Moses boeken konnen noemen / om datter van Moses in gehandelt word: maar dan is het eerste boek Moses boek niet / om dat daar van Moses niet gesprooken word. De Hebreen noemen het ספר אלה הדברים, sepher ele hadebarim, het boek dit zyn de woorden / dat is na de eerste woorden van het begin des boeks.

Devaliseren, strupkrooven / stroopen.

Devaliseert, beschadigt / ontreddert.

Devalleren, neerlaaten / afsinken / sakken.

Devastatie, verwoesting / vernieling.

Devasteren, verwoesten / vernielen.

Deviatie, afgaaning vande weg / afdwaaling.

Devijs, een sin-spreuk.

Deviſeren, geſprek houden / kouten / praaten.

Devoir, pligt / pligt-ſchuld. Devoir, vlijt / naerſtigheyt.

Devolatie, afvlieging.

Devoleren, afvliegen.

Devolveren, toekomen / afkomen / uyt de gewoonte komen. Devolveren, doen komen / komen / dienen voor eenig geregt. Devolveren, afrollen / afwentelen / van booven neder rollen / doen vallen / ontwinden / afwinden.

Devolutie, afgang / afkoming / ontwinding / vermindering / verloop.

Devoratie, opſlokking / verſlinding.

Devoreren, opſlokken / verſlinden.

Devoot, andagtig / eerbiedig.

Devotie, andagt / eerbieding / eerbiedigheyd.

Devotieus, andagtig / eerbiedig / Godsdienſtig.

Devoueren, verlaaten / verbloeken.

Devoveren, toewenſchen / toewyen.

Dexteriteyt, geſwindheyd / behendigheyd.

D. I.

Diabel, laſteraar / beſchuldiger / anklaager.

Diademe, een Konings kroon / een windſel / 't welk de Koningen op 't hoofd droegen / een hoofd tſierſel.

Diaken, een dienaar. Diaken, een opſiender der armen / arme beſorger / of arme verſorger / dat is / een die den opſigt heeft over de arme menſchen / en de ſelven beſorgt datſe onderhoud van ſpijs en drank en andere noodſaakelijke dingen tot onderhoud bekomen.

 Dia-

Dialect, een wijs van spreeken / de uytspraak eenes taals / of eygenschap van ider taal in de uytspraak: dat is / ider taals eygenschap inde uytspraak.
Dialectica, de redenkonst / de konst van wel-spreekentheyd.
Dialoge, een tsaamenspraak / tweespraak.
Diameter, middelstreep / of midstreep / is de streep / dewelke in 't midden van een rond getrokken word / en het selve rond dan an tween verdeelt.
Diaphragma, het middel-schot / middel rift / af-schutsel / 't welk is een vlies in 't lijf / dat de ingewanden des borsts en buyks van een scheyd.
Diastole, verlanger. Diastole, verlanging / uyttrekking / uytbreyding / opening.
Diatribe, ommegang / gewoonte / oeffening / tijdkorting / by-eenkomst / tsaamenspraak.
Dictamen, een voorspelling / voordigting.
Dictateur, opper-gesaghebber / opper-bevel-hebber / oppervoogd / opper krijgs-overste in den Oorlog.
Dicteren, voorleesen / ofte voorseggen 't geen iemant schrijft / bewoorden / voorspellen / voorstellen / voordigten / digten.
Dictionaris, een woord-boek / woorde-schat.
Dictum, een kort begrijp van een gewijsde / sonder byvoeginge van redenen of middelen. Dictum, een spreuk / segwoord / spreek-woord.
Dieete, eetensmaat / eedmaat / eet-gemak.
Dien onverminderd ten tween finen te antwoorden / dien onverminderd sijn verdere beweering voorstellen / dat is / behalven het

voorstellen van verset / ook eygentlijk op de twist-saak self antwoorde.
Diffamatie, eer-rooving / naam-schending.
Diffameren, eer-rooven / naam-rooven / naam-schenden / onteeren / agterklappen / schande naar seggen.
Diffameerde, eer-geroofde / naam-geroofde / naam-geschondene / onteerde: die met loogens en vuyle agterklap onteert is.
Diffameert, ge-eerrooft / genaam-rooft / onteert.
Different, verschillig / verschillend / onderscheydend. Different, een verschil. Siet Differentie.
Different zijn / verschillig zijn / verschillend zijn.
Differentie, een verschil / onderscheyd / verscheydenheyd / een twist-saak.
Differeren, verscheelen / verschillen / niet over een komen / niet gelijken. Differeren, verlengen / uytstellen / uytsetten. Differeren, hier en daar draagen / verdraagen.
Difficil, swaar / moeyelijk / swaar om doen.
Difficulteit, swaarigheyd / swaardoenlijkheyd / moeyte / hindernis / letsel.
Difficulteren, swaarigheyd maaken.
Diffidentie, wantrouw / ongeloof.
Diffinieren. Siet Definieren.
Diffinitie. Siet Definitie.
Diffinitijf. Siet Definitijf.
Diffinitijf vonnis. soek Vonnis definitijf.
Diffinitive sententie. soek Sententie definitijf.
Diffinitivelijk. Siet Definitivelijk.
Diffringeren, verbreeken.
Diffugeren, afvlieden / ontvlugten.

Diffunderen, vergieten/verplengen/uytspreyden.
Digereren, verdouwen/verteeren.
Digestie, verdouwing/verteering.
Digniteyt, waardigheyd / waardy / ansien / staat.
Digressie, buytentred / uytstap / uyttreeding / uytstapping / uytloop / aftreeding. Digressie, uytspanning / uytweyding. Digressie, buytenslag / zijdgang. Digressie, buyten reden.
Dijudicatie, agting / onderscheyding / onderkenning / oordeeling.
Dijudiceren, onderscheyden / onderkennen / oordeelen / agten.
Dilaberen, vergaan / vervallen.
Dilay, uytstel / uytstel des gedings. 'T welk geschied op 't versoek vanden anlegger of verweerder om eenige wigtige oorsaaken. Dilay, dag van beraad neeming. Dilay, sleeping / vertoeving.
Dilayen, sleepingen / vertoevingen / beletselen / of verhinderingen / waar door een geding veragtert word.
Dilayeren, uytstellen / verlengen / vertrekken / sleepende houden.
Dilapidatie, verslemping / verteering / doorbrenging / verkwisting.
Dilapideren, doorbrengen, verkwisten / verslempen / verteeren.
Dilatatie, uytspanning / wijdmaaking.
Dilateren, uytspannen / wijdmaaken.
Dilatie, uytstel / uytstel des gedings. Siet Dilay. Dilatie, uytstelling / uytset / uytsetting. verlenging.

Dilatoir, uytstellig/ uytsettig/ verlengig.
Dilatoire exceptie. soekt Exceptie dilatoor.
Dilectie, liefde / lieving. Dilectie, keure/ verkiesing.
Diligent, naerstig/ gauw/ vlijtig.
Diligenteren, benaerstigen / bevlijtigen.
Diligeren, lieven / lief hebben / beminnen / gunste draagen/ gunstig zijn.
Diliratie, raaskalling.
Dilireren, raaskallen.
Dilueren, afspoelen / overspoelen / nat maaken / vogtig maaken / weyken. Dilueren, verklaaren / uytleggen.
Diluvie, overspoeling / overvloeying/ overwatering / water-vloed. De schrift maakt gewag van een algemeene water-vloed / dewelke ook wel sond vloed genoemt word / om datse om der menschen sonden wille geschied is over de gantse aarde / soo dat alle het geen leeven ontfangen had verdronk/ behalven agt menschen / en van elk reyn gedierte 7 paar / en 't onreyn een paar/ de welke in een kist / of schip kan men 't ook wel noemen / dat tot den eynde gemaakt was/ gegaan zijnde/ behouden zijn. sie Arke. Dat somtijds eenige landen zijn ondergeloopen en met water overdekt geworden / kan wel zijn: maar dat de gantse aarde / dewelke rond en met seer hooge bergen versien is/ met water rondom dies tijds soude overdekt zijn geweest / is niet mogelijk. So dat het maar voor een onderlooping van eenige landen moet verstaan worden.
Dimembreren, ontleden/ afsnijden.
Dimensie, meeting/ afmeeting.

Diminueren, aftrekken / verminderen / verkleynen / kleynder maaken.
Diminutie, een vermindering / verkleyning / aftrekking / afslag.
Diminutien, overleggen / al 't geen tot aftrekking of afslag kan strekken overleggen / dit geschied in saaken van rekeningen.
Dimissie, ontslaaging / vryplaating / vrystelling.
Dimitteren, vryplaaten / vrystellen / ontslaan / laaten gaan / verlaaten / afleggen.
Dimotie, verdryving / afwending.
Dimoveren, verdryven / afwenden.
Diphtong, een twee-klank. Diphtong, een dubbel-klink letter.
Direct, regtsweegs / regt-upt / regt-toe / regts / regtsstreeks.
Directelijk, regtsweeg / door regte wegen / regtsstreeks / regtelijk.
Directeur, bestierder / bewinthebber / beleyder.
Directie, bestiering / beleyd / regting / bewint.
Direptie, ontrukking / plondering / rooving.
Dirigeren, bestieren / beleyden / regten / bevoegen.
Dirimeren, scheyden / afscheyden / ontdoen.
Diripieren, ontrukken / plunderen / berooven / steelen.
Disaffectie, ongunst / wangenegentheyd.
Disavantage, nadeel.
Disavoueren, afstemmen / tegenstemmen.
Discant, boven-sang / dat is de hoogste stem in 't singen / of Discant, een verscheyde tsaamenstemming / of verscheyde eenstemmigheyd in 't singen.
Discanter, bovensang-singer / hoogstestem-singer /

ſinger / die de hoogſte ſtem in 't ſingen heeft.
Discanteren, bovenſang-ſingen / of hoogſte ſtem ſingen / of Discanteren, ſang-konſtelijk ſingen.
Discenſie, nederdaaling.
Disceptatie, krakkeel / redenſtrijd / kijving.
Discepteren, kijven / krakkelen / twiſtig zijn / redenſtrijd voeren.
Discerneren, onderſcheyden / onderkennen / ſcheyden en deylen.
Discerperen, verſcheuren / in ſtukken breeken.
Discinderen, doorſnijden / ontleeden / klieven.
Diſcipline, leering / tugt / onderwijſing / oefſening.
Diſcipel, of Discipul, een leerling.
Discommodatie, ontrieving.
Discommoderen, ontrieven.
Discontinuatie, afbreeking / uytſcheyding.
Discontinueren, afbreeken / uytſcheyden.
Discoord, twedragt / tweſpalt / verſchil / oneenigheyd.
Discordantie, twiſt-ſtemming / wanſtemming / verſcheel
Discorderen, verſcheelen / twiſten.
Discourageren, moed beneemen / ontmoedigen.
Discouragie, moedſinking / ontmoediging / onmoedigheyd / bloodhertigheyd.
Discoureren, redeneren / redenvoeren / praaten / of t'ſaamenſpreeken.
Discours, redenvoering / redenering / een rede / praatje.
Discourtois, onheus / onbeleeft / boerſch.
Discourtoſie, onheusheyd / onbeleeftheyd / boersheyd.

Discreet, bescheyde / verstandig.
Discretelijk / bescheydelijk / wijsselijk / voorsigtelijk.
Discretie, bescheydenheyd / onderscheyding / verstandigheyd.
Discretif, scheydend.
Discrepantie, verschil / verscheeling/verscheydenheyd.
Discreperen, verscheelen / niet over een komen.
Discussie, uytdrijving / verdrijving / verstooting.
Discutieren, uytdrijven / verdrijven / verstooten/ontlossen/ af-schudden.
Disert, bespraakt / welspreekend / openbaar.
Disgratie, ongunst/ ongena.
Disjunct, verdeelt / gedeelt/los.
Disjunctie, scheyding/verdeeling.
Disjunctif, schiftig.
Disjungeren, van een doen / ontbinden/ scheyden / ontkoppelen/ schiften.
Disloqueren, verplaatsen/ ontleeden.
Disordre, wanschik / wanstel / verschil / verwerring.
Disipareren, verdwijnen.
Disipariteit, ongelijkheyd / onpaarigheyd.
Dispensatie, uytdeeling / bedeeling. Dispensatie, bygeeving / aflaat/ ontslag.
Dispenseren, uytdeelen / schikken. Dispenseren, bygeeven / ontslaan / aflaat-geeven.
Dispenseren van den eed / by geeven van den eed / aflaat-geeven van den eed / ontslaan van den eed.
Dispensier, een schafmeester / uytdeelder.
Dispergeren, verspreyden.
Dispersie, verspreyding. Dispi-

Dispicieren, af-schouwen/ affien.
Displiceren, mishaagen.
Dispoliatie, berooving/ plondering.
Dispolieren, berooven/ plonderen.
Disponeren, beschikken/ schikken/ stellen/ bestellen/ voorbereyden/ bevoegen.
Disponeren by testament, beschikken by uyterterste wil/ bestellen by uyterste wil.
Dispoost, welgestelt/ gesont/ wel te pas.
Dispositie, schik/ schikking/ beschik/ beschikking/ bestelling/ bestel/ gesteltenis/ beleeding. Dispositie, gesteltheyd. In goede dispositie, in goede gesteltheyd/ of/ in wel gesteltheyd/ te weten/ des lijfs/ dat is in goede gesontheyd.
Dispositijf, kort inhoud en besluyt. Dispositijf, een besluyt van een geding dat beschreven moet werden. Dispositijf, het beleyd van een saak/ of het beschik van een saak/ hoedanig de selve moet angelegt worden. Dispositijf, beschikkelijk/ bestelliglijk.
Disputatie, reden-strijd/ twist-rede/ reden-weeging/ kibbeling.
Disputeren, redenstrijd-weren/ reden-weegen/ reden-strijden/ twist-redenen/ sin-twisten.
Dissentieren, oneens zijn/ verscheelen.
Dissensie, verscheel/ strijd.
Dissentie, twedragt/ oneenigheyd.
Dissereren, redeneren/ praaten/ tsaamenspreeken.
Dissertatie, redenering/ praat.
Dissidie, twedragt/ twist/ twespalt/ oneenigheyd/ krakkeel.
Dissimel, ongelijk.
Dissimilitude, ongelijkheyd.

Dissimileren, ongelijk maaken.
Dissimulatie, ontveynsing/ veynsing.
Dissimuleren, ontveynsen / verleugenen / dat is iets 't geen is / houden of het niet en was.
Dissipatie, een verstroying/ verspreying.
Dissiperen, verstroyen / verspreyen. Dissiperen, verscheuren / verteeren / verkwisten.
Dissonant, wanluydend.
Dissonantie, wan-geluyd / wan-klank / onklank.
Dissoneren, wan-luyden / wan-klinken.
Dissolveren, ontbinden / los maaken / lossen / oplossen/ ontknoopen / ontdoen / betaalen.
Dissoluit, ongebonden/ los.
Dissolutie, ontbinding/ lossing / oplossing / los maaking / ontknooping. Dissolutie, ongebondenheyd/ lossigheyd.
Dissuaderen, ontraaden/ afmaanen.
Dissuasie, ontraading/ afmaaning.
Distantie, tusschenheyd / wijdte / tusschenwijdte / afstand.
Distenderen, uytspannen / aftrekken/ vullen/ volmaaken.
Distentie, uytspansel/ uytspanning.
Distemperantie, ongemaatigheyd.
Disteren, afstaan / wijd afstaan / verscheyden of ongelijk zijn.
Distillateur, water-brander / gebrand-water-maaker / is een dewelke uyt kruyden of andere dingen eenige wateren / dewelken inde genees-konst gebruykt worden/ brand.
Distillatie, afdruyping / af-syping. Distillatie, waters-branding / sieding / of kooking.
Distilleren, afdruypen / afsypen. Distilleren, water-branden/ sieden / of kooken.
Di-

Diſtinct, onderſcheyden.

Diſtinctie, onderſcheyding / onderſcheydmaaking.

Diſtingueren, onderſcheyden / onderſcheyd maaken.

Diſtorqueren, ombuygen / verdraayen.

Diſtorſie, ombuyging / verdraaying.

Diſtort, verdraayt / geboogen.

Diſtract, afgetrokken / van een getrokken.

Diſtractie, aftrekking / van een trekking / ſcheyding. Diſtractie, verkooping.

Diſtraheren, aftrekken / van een trekken / in veele deelen trekken. Diſtraheren, verkoopen / verbreemden / af-ſcheyden.

Diſtribuant, uytdeelder / omdeeler / verdeeler.

Diſtribueren, uytdeelen / omdeelen / verdeelen / ver ſpreyden.

Diſtributeur, uytdeelder / omdeeler / verdeeler.

Diſtributie, uytdeeling / omdeeling / verdeeling / verſpreyding.

Diſtrict, regts-bepaaling / regts-magt / dat is / ſoo veer als iemants regts-gebied ſtrekt. Diſtrict, begryp / ommering / kreits / kring.

Diſturbatie, verſtooring / ontroering.

Diſturberen, verſtooren / ontroeren / afwerpen en breeken / doen af vallen / afſlaan / afſtooten.

Ditto, of Dito, die ſelve / dat ſelve / op de ſelbige dag / in de ſelvige maand.

Divers, verſcheyden / ongelyk / onderſcheyden.

Diverſelijk, verſcheydentlyk / veelvoudelyk / verſcheyde maalen.

Diverſie, een afwending / afkeering / veranderinge.

Diverſiteyt, verſcheydentheyd / ongelykheyd / verſchil.

Diversificeren, veranderen / verscheyde maaken.

Diverteren, afkeeren / afwenden / aftrekken / ontwenden / verleyden / afleyden / sik afkeeren / ter zijden afgaan / sijn weg op een ander oort neemen / ergens ter herberge gaan / sik ergens onthouden.

Divideren, deelen / verdeelen / scheyden / schiften.

Divin, Goddelijk.

Diviniteyt, Goddelijkheyd.

Divinatie, raading / gissing / waarsegging.

Divineren, raaden / gissen / waarseggen.

Diviseren, redeneren / kouten / snakken.

Divisie, deeling / schifting / scheyding / onderscheyding. Divisie, verdeel-teeken.

Diviseur, deeler / scheyder.

Divortie, houwlijk-scheyding / egt-scheyding / of hegt-scheyding. 'T welk geschied / of om overspel / of om kwaad huys houden. Dog om de eerste oorsaak geschied eygentlijk houwlijk-scheyding: om de ander alleenlijk af-sondering van bywooning / bed / en tafel: sonder verdere scheyding / dat de een / of de ander soude mogen trouwen.

Divulgatie, rugtbaarmaaking / voortsegging / verspreyding / gemeenmaaking.

Divulgeren, rugtbaar maaken / gemeen maaken / verspreyden / verbreyden onder het volk / voortseggen / den volke over al verkondigen.

D. O.

DOceren, onderwijsen / leeraaren / doen blijken.

Docile, leerſaam.
Docter, of Doctor, een geleerde / leeraar / onderwijſer. Docter, een genees-meeſter / of Doctor in de medecijnen, een genees-meeſter / die de genees-konſt oeffent. Docter juris, een regts-geleerde / die inde wetten en regten ervaaren is. Docter theologie, een Gods-geleerde / leeraar der Gods-geleertheyd.
Doctoorſchap / leeraarſchap / meeſterſchap.
Doctrine, een leere / leering / tugt / onderwijſing.
Document, een leerſtuk / bewijſing / betoog.
Dodane, een ſteene beer.
Dogma, een leere / leerſtuk.
Dogmatiſeren, voort leeren / leeren / leerlingen maaken.
Doleantie, beklag / weeklagt / treuring / bedroeftheyd.
Doleancier, beklaager.
Dolent, droevig / treurig.
Doleren, klaagen / beklaagen / klagt inbrengen / treuren.
Doleur, droefheyd / ſmerte / pijn.
Doleur, loos / liſtig.
Domage, ſchade.
Domainen, of Domeinen, erf-inkomſten / lands-inkomſten / des lands gemeene opkomſten. Domeine, gebied heerlijkheyd. Domeinen, heeren inkomſten / die ſy van hun landen en goederen trekken.
Domeſtijk, een huys-genoot / behuyſt / huyſig / huyſlijk / inheems.
Domicilie, een woonplaats / woonſtede / maalſtede: daarmen maaltijd / of wooning houd.

Domicilie kiesen / een woonstede kiesen / een maalstede kiesen; als men nergens huys en houd / of een plaats neemen en kiesen / in een plaats of woonstede.
Dominateur, een heerscher / die volkome heerschappy heeft. Dominateur, een doorbrenger / verteerder / slampamper / kwistgoed.
Dominatie, een heerschappy / heersching / beheering / meesterschap.
Domineren, heerschen / heerschappy voeren / beheeren / heerschappy hebben.
Domine, een heer / die heer iewers over is. Domine, een eygenaar / die eygenaar iewers van is. Eygenaar is tweederley / volkome eygenaar / die alles / dat by de wetten onderboden is / met sijn goed mag doen wat hy wil: of gebrekkelijke eygenaar / die niet al met het goed doen mag wat hy wil. Domine, een heer / soo word ook genoemt een geestelijke en leeraar der gemeente. De geestelijken en leeraars willen mede wel een groote naam hebben. Dog waarom sy soo wel niet als andere boere jongens: staat het wat te breed in 't duyts / men neemt een latijns woord / dat en verstaat de gemeene man niet. Kijk men moet al veel doen om opspraak en ergernis te mijden.
Dominie, heersching / gebied / heerschappy / beheering. Dominie, een eygenheyd / eygenheyd van eenig goed / is de toebehoorte to een saak / waar door iemant schoon het besi niet hebbende / 't selve vermag regtelijk t bekomen. Eygenheyd is tweederley / voll eygenheyd / en gebrekkelijke eygenheyd volle eygenheyd is waar door iemant met d
saak

ſaake alles mag doen naar ſijn geliefte / en t'ſijnen bate / dat by de wetten onverbooden is : gebrekkelijke eygenheyd is waar aan iet / om alles naar ſijn beliebe met de ſaak te mogen doen / ontbreekt.

Donatie, een ſchenking / gifte / vereering / een vrye overgeeving.

Done, heerinne / vrouw : of gelijk men nu ſegt jungvrouw / of juffrouw / dat is jonge vrouw / en men ſegt het tegens oude en jonge vrouwen / die maar wat meer zijn als de gemeene vrouwen / ja al iſt maar in kleeding.

Doneren, ſchenken.

Dormte, een ſlaapkamer.

Dorſeren, agter opſchrijven

Doſe, of Doſis, gifte ; de gifte hoe veel / of de maat hoe veel / datmen een ſieke moet geeven van een genees-middel / om het ſelve wel te gebruyken.

Doſſeren, agter opſchrijven.

Dote, een vreydſchat / houwlijks goed vande vreyds zijde.

Doteren, vreydſchat geeven / vreyds-houwlijks goed geeven / dat is / houwlijks goed geeven met een dogter.

Douagiere, een weduwe / een vrugttrekkende weduwe / die de vrugten trekt van al haar overleden mans goederen : of een boedelhouſter weduwe / die inden heele boedel en ſtaat des overlede mans / als voogdeſſe ſoo lang ſy leeft / blijft ſitten. Een weduwe / wewe / of weene / is een vrouwe diens man geſtorven is / ende die overſulks inden we / of ween / en druk blijft ſitten.

Douagieren, weduwe-vrugt trekken / weduwe

we leef-gifte trekken / lijf-togtenaaren.

Douarie, een weduwe gifte / een weduwe besit / weduwe leef-gifte / dat is / een gifte van den bruyd-man aan sijn bruyd / booven alle morgen gaaven / of een gifte of geschenk / de welke een bruyd-man doet / van een gedeelte sijner goederen / aan sijn bruyd / om na sijn dood als sy weduwe is / van de selve goederen te leeven.

Dousain, twaalf / twaalftal.

D. R.

DRagant, boks-doorn / is een laag doornagtig gewas / korte / sterke wijt verspreyde struykjens voortbrengende / en daar aan seer veel bladeren / an beyde zijden van een middel-ribbe oft senuwe gevoegt / van de welke elk bysonder blad dun en smal is: daar onder schuylen harde witagtige / regte scherpe stekende doornen. De wortel is houtagtig / niet diep / maar dwars ende slim wassende.

Dragee. soek Tregie.

Dragon, slangkruyd / is een kruyd 't welk lange / smalle donker groene bladeren heeft / van smaak seer heet ende scherp oft bijtende. De steelen zijn teer en dun / rond / anderhalven voet hoog of hooger / en worden verdeylt in veel andere steelkens / daar an wassen kleyne ronde knopkens / die heur selven nimmer heel openende / kleyne goud-geele bloemkens met swart vermengt vertoonen. De wortel is lang / dun / met veel anwassende veselingen kruypende.

Dragma, een vierendeel loots / dat is het hon-
der

dert en agt-en-twintigste gedeelte van een pond / zijnde de swaarte van tsestig kornen.
Drank-offer, een drank-gifte / dat is / een vrywillige gifte van drank / die tot de Gods-dienst geheyligt wierd. Heb. נֶסֶךְ, nesech, gieting / uytgieting / komt van נָסַךְ, nasach, heeft gegooten / heeft uytgegooten.
Drapereye, lakenhandel / lakenwerk / lakenwerkery / lakenmakery.
Drappier, of Drapier, een laken-weever / wollen-weever.
Drapieren, of Drapenieren, lakenmaaken / of wollenweeven.
Dresseeren, toeregten / toestellen / opstellen / opregten / afregten.
Dressoir, een anregtbank.

D. V.

DUbitatie, een twijffeling / dubbing.
Dubitabel, twijffelbaar / twijffelagtig.
Dubiteren, twijffelen / dubben.
Duc, een Hertog / of Heyrtog / is een die met een leger / of heyr-leger / als overste te velde toog. Duc, leyder / anvoerder. 't Woord Duc, Hertog betekent nu niet alleen een krijgs-overste over een leger: maar het betekent nu mede een heer of gebieder over een land.
Ducaat, een Hertogschap / of Hertogs-gebied. Ducaat, een stuk goud van vijf gulden / een vijf guldens penning.
Ducesse, Hertoginne / of Heyrtogin / de vrouw van een Hertog. Ducesse, een leydster / aanvoerster.
Duel, twe-strijd / twe-gevegt / een gevegt tusschen twe.

Duo, twe. Duo, twe-gesang/ is een gesang met twe stemmen.

Duplijk, na-weer/ weder-antwoord/ of tweede antwoord/ is het tweede of laatste seggen des verweerders/ waar mede hy des eyschers tegenweer beantwoord en wederlegt. Duplijk, tweevoud/ twevoudig.

Duplijk met middelen/ na-weer met regts-middelen en bewijsen/ dat is/ het tweede of laatste geschrift des verweerders/ waar mede hy des anleggers tegenweer met regts-middelen wederlegt. Duplijk, dubbel/ tweevoud.

Duplicatie, na-weer. Siet Duplijk. Duplicatie, een verdubbeling/ dubbelmaaking/ dubbeling.

Dupliceren, na-weeren/ na-weer doen/ dat is/ des eyschers tegenweer beantwoorden. Siet Duplijk. Dupliceren, verdubbelen/ dubbel maaken/ tweevoud maaken.

Duwarie. Siet Douarie.

Duwagiere. Siet Duagiere.

Duratie, duuring.

Durabel, duursaam.

N. Duyvel, een lasteraar/ beschuldiger/ anklaager/ die imant lastert/ beschuldigt/ of anklaagt. Dit woord duyvel, 't welk een bastaart grieks woord is/ komende van διαβολος, diabolos, staat op eenige plaatsen in de schrift inde duytse oversetting even al eens of het goed nederduyts was: dog daar staan wel meer onduytse woorden inde schrift dewelke men on-overgeset laat staan/ om dat de gemeene luyden deselve niet souden verstaan/ en daar door tot kennis van saaken komen. Want als al de woorden in 't nederduyts be-

hoor-

hoorlijk waaren overgeset / so en souder dit woord duyvel niet in gevonden worden / nog ook niet inde nederlandsche taal. Nu tragt en poogtmen ons wijs te maaken / dat de duyvel een boose geest is (dog een lasteraar is boos genoeg) dewelke inden beginne goed gemaakt is / dog is voort vervallen van een goede en gelukkige stant in een kwade en ongelukkige; alhoewel men in de gantse schrift niet een enkel woord daar van leest / de Godsgeleerden willen evenwel dat het waar sal zijn / om dat sy het versiert hebben.

Duyvelin, lasteraarsche / of lasteraarres / beschuldigster / anklaagster.

Duyvelery, lasteringen / beschuldiging / anklaaging. Duyvelery, wilmen dat so eenige wonderlijke dingen en boose werken / sullen zijn van versierde boose geesten: maar lasteringen en valsche beschuldigingen sijn boose werken genoeg.

D. Y.

Dysenterye, de roode loop / bloedgang / doorgang. Dit is een siekte die veroorsaakt word van versweering der darmen / welke versweering veroorsaakt word door scherpe / bijtende en in-etende vogtigheden / dewelken van het geheele lighaam / of van eenige besondere leden na de darmen toevloeyen.

E. B.

EBatement, Sie Batement.

Ebatement, speelder. Sie Batement-speelder.

Eben, of Eben-hout / swart hout / Indiaans

swart hout / is een swart hart hout / 't welk uyt Indien hier gebragt word / en men maakt 'er lijsten om schilderyen / en ook andere kostelijkheden van.

Ebrieteyt, dronkenschap.

Ebullitie, uytsieding / overkooking / opkooking / uytborreling.

Ebullieren, uytsieden / uytkooken / uytborrelen / overkooken / opkooken.

E. C:

ECclesie, een gemeente / een vergadering / tsaamenroeping. Ecclesie, gemeente noemt sik elke vergadering / de welke een gevoelen in Gods-dienst hebben.

Ecclesiastijk, geestelijk.

Ecclesiastijken, de geestelijken / de leeraars der gemeenten.

Echo, weergalm / weerklank / weergeluyd.

Ecclypseren, verduystert worden / taanen.

Ecclypsis, gebrek / mangel. Ecclypsis, verduystering / ligt-gebrek / son-duyster of maan-duyster. Ecclypsis inde son / verduystering inde son / sons verduystering / of son-duyster / 't welk geschied / wanneer de maan regt-streeps komt tusschen de son en de aarde. Ecclypsis inde maan / verduystering in de maan / maans verduystering / maan-duyster / 't welk geschied / wanneer de aarde regts-streeps komt tusschen de son en de maan.

E. D.

EDeren, uytgeeven / openbaaren / voortbrengen / gemeyn maaken / verkondigen /

gen / verklaaren / noemen. Ederen, eeten.
Edict, een afkonding / een bevel / 't welk geſchied by openbaare afkonding: een gebod / weet gebod / verbod.
Edict retorqueren, de voor-regt betrekking te niet doen / oorlof vanden hove verkrijgen. 'T welk geſchied / als den eyſcher ſelve in regte niet en verſchijnt / en de gedaagde al.
Edicten, afkondingen / bevelen van 's lands overheyd die afgekondigt zijn.
Edificant, bouwer / ſtigter / een die iets bouwt of timmert.
Edificatie, bouwing / ſtigting / timmering.
Edificeren, bouwen / huysbouwen / timmeren / ſtigten.
Edificie, een gebouw / huys / timmering / ſtigting.
Editie, uytgeeving / druk / gemeyn maaking / verkondiging. Editie, een afſchrift-geeving.
Educatie, opvoeding.
Educeren, uytleyden.
Eductie, uytleyding.

E. E.

EErſte inſtantie, 't eerſte regts vervolg / de eerſte voor-regt betrekking eerſte regtpleegings vervolg / de eerſte regtskenniſſe van een ſaak.

E. F.

EFfaceren, uytveegen / uytdoen / uytwiſſen.
Effaroucheren, verwilderen / verbijſteren.
Effect, 't volbragte / uytgevoerde / dat is / het geene volbragt / ofte uytgevoert is. Effect, volmaaking / voleynding van een werk / vol-

brenging. Effect, een daad/ werk/ gewrogt/ kragt / vermogentheyd.

Effect sorteren, stant grijpen / te stade komen.

Effect suspensijf, een opschortende kragt.

Effecten, werkelijkheden / uytvoeringen.

Effectif, werklijk / werkiglijk / uytwerkig / werkig.

Effectie, uytwerking.

Effectivement, uytwerklijk/ uytwerklijkheyd.

Effectueel, uytwerklijk.

Effectueren, te weeg brengen/ uytvoeren/ uytwerken.

Effeminatie, verwijving.

Effemineren, verwijven: dat is / swak en vrouwagtig van aart worden.

Efficacie, kragt/ werking/ uytwerking/werklijkheyd/ uytwerklijkheyd.

Efficientie, uytwerking / uytwerkendheyd / te weeg brenging.

Efficieren, te weeg brengen/ uytwerken/ maaken.

Effictie, verdigting / versiering.

Effigie, een af-beeldsel / uytbeeldsel / nabootsing.

Effingeren, verdigten/ versieren.

Efforceren, onderwinden / poogen.

Effort, pooging/ onderwinding.

Effractie, breeking / uytbreeking / doorbreeking.

Effringeren, uytbreeken / doorbreeken / breeken/ in stukken breeken.

Effrayeren, of Effroyeren, verschrikken / verbaasen.

Effugeren, ontvlieden/ontvlugten/ontloopen.

Effugie, uytvlugt.

Effunderen, uytgieten / uytſtorten / plengen.
Effuſie, uytgieting / uytſtorting / vergieting / plenging.

E. G.

EGayeren, verbrolijken / verblijden / verheugen.
Egayement, verbrolijking / verblijding / verheuging.
Egaal, even gelijk.
Egaliteyt, even gelijkheyd.
Egaleren, even gelijk maaken / evenen.
Egeren, gebreeken / behoeven / gebrek hebben.
Egredieren, uytgaan / buyten gaan.
Egreſſie, uytgang.

E. J.

EJaculatie, uytſchieting / uytwerping / of uytgoying.
Ejaculeren, uytſchieten / uytwerpen.
Ejectie, uytwerping / of verwerping.
Ejicieren, uytwerpen / verwerpen.

E. L.

ELaboratie, uytwerking / bearbeyding.
Elaboreren, uytwerking / bearbeyding.
Elaberen, doorſlippen / ontſlippen.
Elatie, verheffing.
Electie, verkieſing / uytkieſing.
Electuarie, een ſlikking / of ſlik geneesmiddel / is een geneesmiddel 't welk toegeſtelt word uyt eenige tſaamengemengde / afdrijvende ſappen / en ſtoffen / waar van als dan den kranke voorgeſchreven word de groote van een boon / of groote noot door te ſlikken / om af-

afgang te krijgen. Somtijds word het wel in eenig oogneeg-water gemengt heel dun / en dan word het gedronken.

Elegans, aartig / uytneemend / uytsteekend.

Elegantie, aartigheyd / fraayigheyd.

Elegie, een treur-sang / treur-lied / klagte.

Element, hoofd-stof. De vier elementen, de vier hoofd-stoffen / waar uyt alles bestaat / dewelke zijn de aarde / water / vuyr en lugt. Element, een beginsel. Elementen van alle dingen / de eerste beginselen van alle dingen.

Elevatie, verheffing / opligting.

Eleveren, verheffen / opligten.

Eliceren, uytlokken / uytvinden / uyttrekken / haalen.

Elideren, uytstooten / uytslaan / uytdrijven / uyt doen komen / uythouwen / breeken en scheuren.

Elisie, uytdrijding / uytstooting / breeking / scheuring.

Eligeren, uytleesen / uytkiesen / verkiesen.

Elocatie, verhuuring / uytbesteeding.

Eloceren, verhuuren / uytbesteeden.

Elocutie, uytspraak / bewoording.

Eloquent, welspreekend / taalvaerdig.

Eloquentie, welspreekendheyd.

Eloqueren, uytspreeken.

Elucidatie, verklaaring / verligting.

Elucideren, verklaaren / verligten / helderen.

Eluderen, bespotten / uytstrijken / te loor stellen.

Elueren, af-spoelen / uytwasschen / afwasschen.

Elusie, bespotting / uytstrijking.

Elutie, afwassching / uytwassching / af-spoeling.

E. M.

EMail, of Emaileerſel, doorblamming/brand-ſchildering.
Emaileerder, een brand-ſchilder / is een die op goud / heet gemaakt zijnde / lof-werk ſchildert.
Emailleren, brand-ſchilderen / doorblammen.
Emanatie, uytvloeying.
Emancipatie, handligting / vrymaaking / vryſtelling / ontſlaging vande magt der ouders / waar door iemand / dewelke nu tot ſijn jaaren gekomen is / word op ſijn vrye voeten geſtelt / om ſik ſelf en het ſijne te beſtieren.
Emanciperen, handligten / uyt de magt laaten / vrymaaken / vryſtellen / ſijn eygen meeſter maaken (gelijk een vader ſijn ſoon doet) ſijn kinderen van de magt / de welk men over hun heeft / ontſlaan.
Emaneren, uytvloepen / uytkomen / uytgeeven.
Emballeren, inpakken.
Embaraſſeren, inmengen / indringen / inwikkelen / verwarren.
Embarquement, inſcheeping.
Embarqueren, inſcheepen.
Embarreren, doorrijgen / doorſteeken.
Embleme, beeldwerk / een ſin-ſpreuk.
Embraſeren, ontſteeken / ontfonken / in brand ſteeken.
Embraſſeren, omhalſen / omarmen.
Embrauilleren, verwarren / belemmeren.
Embuſcade, een belaaging / laaglegging / verſpieding.
Emendatie, een verbeetring / betering / verdrijving.

Emende. ſoek Amende.
Emenderen, verbeteren / beteren / verdrijven/ geneeſen.
Emergentie, opwelling/booven water koming/ te voorſchijn koming.
Emergeren, upt't water opkomen / boven water komen/ opwellen / te voorſchijn komen.
Emigratie, verhuyſing.
Emigreren, verhuyſen.
Eminent, uptſteekende/ verheeven/ uytkijkende.
Eminentie, uptſteekentheyd / voortreffelijkheyd.
Emineren, uptſteeken / obertreffen.
Emiſſaris, uptgeſonden / uptgeſondene / een beſpieder/ luyſteraar.
Emiſſie, afvaarding/ uptlaating/ af-ſending.
Emitteren, af-ſenden / uptgeeven / uptlaaten/ ſenden /laaten gaan/ afvaardigen.
Emollieren, verſagten/ weeken/ week maaken/ ſagt maaken.
Emollitie, verſagting/weeking/week maaking/ ſagt maaking.
Emologatie, voor goed kenning / voor goed agting / bekenteniſſe / toeſtant.
Emologeren, voor goed kennen / voor goed agten.
Empareren, bemagtigen.
Empeſchement, beletſel / verhindering.
Empeſcheren, beletten / verhinderen.
Empeſcheur, beletter/ verhinderaar.
Empieteren, inklauwen / innemen.
Emphaſe, nadruk/ kragt.
Emolument, genot / gewin / baat / nut/ voordeel/ drugt.

Emolumenten, genot/ gewin/ baat/ nut/ voordeelen/ vrugten/ die men van den arbeyd of dienſt krijgt.
Employ, beſteding / anlegging / anwending / beſigheyd / dienſt gebruyk/ gebruyk.
Employeren, beſteden/ anleggen/ anwenden/ beſigen/ gebruyken.
Employeren reprochen en ſalvatien van regten/ gebruyken wederleggingen en beſchermingen van regten.
Emportatie, ontvoering/ wegbrenging.
Emporteren, ontvoeren / wegbrengen.
Emptie, koop / kooping.
Emulatie, afgunſt/ ondergaaning / volg-iver / volg-ſugt/ na-iver.
Emuleren, na-iveren / imant volgen in iets na te doen/ op de voet volgen/ondergaan/ wangunnen/ afgunſtig zijn.
Emundatie, reyniging / ſuyvering.
Emunderen, reynigen / ſuyveren.
Emunit, uytgenomen / vry.

E. N.

ENarratie, een verhaaling / vertelling.
Enarreren, vertellen / verhaalen.
Encourageren, animoedigen.
Endorſement, of Endoſſement, after opſchrijving.
Endoſſeren, of Endorſeren, after opſchrijven/ after opſtellen / op de rug teykenen van een wiſſelbrief.
Energie, kragt.
Enervatie, ontſenuwing.
Enerveren, ontſenuwen / kragteloos maaken.
Enfantery, voet-volk / Oorlogs-volk te voet / of

of krijgs-volk te voet in den Oorlog dienende.

Enfin, eyndelijk / ten lesten.

Enfrainte, of Enfreinte, verbreeking / gebrooke sekerheyd / ofte misbruykt regt.

Engageren, inwikkelen / verpanden.

Engel, een boode / of gesant.

Engelen, booden of gesanten / 't zy goede of kwaade booden / sijn die imants boodschap an een ander / an welke sy gesonden zijn / doen / en draagen also de naam van een bediening diese doen / dat is boodschappen. Dit woord engelen afkomende van ἄγγελοι, aggeloi, is een bastaart grieks woord / en staat op veel plaatsen in de schrift in de nederduytse oversetting; dog men laat het daar so / even al eens oft goed nederdupts was / onovergeset staan / om dat de gemeene luyden het selve niet verstaan souden / en oversulks de eyge betekenis niet komen te weeten. Want als dat woord overal overgeset was in de schrift / so soude men selfs in 't nederdupts daar van niet weten te spreken anders als van booden. Het is mede een groot misbruyk der Godsgeleerden / dat sy dit bastaart grieks woord engelen gebruyken als een eyge naam der geesten / daar het maar is een gemeene noem-naam van booden / en kan op ider menschelijk boode gepast worden: gelijk het grieks woord angeloi in anders geen betekenisse vande heydense Grieken gebruykt is. Vorders seggen sy / dat dese booden (engelen, daar se geesten van maaken) inden beginne voortgebragt zijn / en eenige der selver op dien eygen tijd gevallen zijn (een korte vreugd voorwaar)

waar) alhoewel men inde ſchrift niet een woord daar van leeſt. Maar het is genoeg denken der geeſtelijken als ſy het ſeggen.
Engelin, een boodin.
Engien, verſtand/ vernuft. Engien, een werktuyg/ gereedſchap. Engien, een bolwerk/ veſt/ of ander Oorlogs-ſterkte.
Engienieer, een veſt bouwer/ ſterkte bouwer/ bolwerker/ die in belegeringen allerhande bolwerken en ſterkten bouwt. Engienieer, een vernufteling/ verſtandige.
Engien-meeſter. ſie Engienieer.
Enorm, leelijk/ ongeſchikt/ onmaatig/ wanſtallig.
Enqueſte, onderſoek/ onderſoeking/ ondervraaging/ hooring van getuygen.
Enqueſte doen/ onderſoek doen/ ondervraaging doen/ getuygen hooren/ dat is/ wanneer een regter getuygen hoort ende de ſelven onderſoekt op de gelegentheyd van ſaaken.
Enqueſte valetudinair, ondervraaging van getuygen ſiektes halven gedaan/ hooring van getuygen die ſiektes halven geſchied/ dat is/ als iemand verſoekt/ dat door den regter eenige ſwakke/ ofte oude getuygen/ diemen vreeſt haaſt te ſullen ſterven/ datelijk mogen gehoord werden/ om ſik daar mede in tijd en wijle te mogen behelpen/ als de ſaak komt te dienen.
Enqueſteren, onderſoeken/ ondervraagen.
Entameren, ontginnen/ beginnen/ anvangen.
Entelmes, of Entelmoes. Sie Entremets.
Entenaille, inwendige ſtrijkhoek.
Enterinement, geſtading/ bevestiging/ goedvinding/ voor goedhouding.

Enterineren, gestaden / bevestigen / voor goed houden / goed vinden / een gunste by een Vorst gedaan aan het hof overleeveren / om overwoogen en gestadigt te werden.

Entrecours, tusschenloop. Entrecours, tusschenhandel / onderhandeling.

Entree, of Entrye, ingang / intree / intreede.

Entremets, een tusschen-geregt / is het geregte van eenige spyse op een maaltijd 't welk voor het na-geregt opgeset word op tafel.

Entrepreneren, onderneemen / onderwinden / by de hand neemen.

Entreprinse, of Entreprijse, een anslag / voorneemen.

Enthusiast, een geest-drijver / kwaeker. De geest-drijvers zijn opregte en vroome dog onnoosele luyden / dewelke van gevoele zijn / dat elk 't zy man of vrouw / die de gaaven des geests krijgt / inde vergadering mag spreeken / en dat geen mag spreeken 't welk hem van de Geest geeft uyt te spreeken. Maar die luyden letten niet / datse maar spreeken 't geen 'er als dan in de geheugenis komt van 't geene sy te vooren of geleesen en geleert of gehoort hebben. Want niemant sal meer voortbrengen als hy weet: en die niet veel weet / sal niet veel weeten te seggen / gelijk 't in de vergadering van die luyden wel geschiet / dat imant een rede begint / maar begonnen hebbende daar in blijft steeken / om dat hy niet meer weet: En daarom noem ikse onnosel / om dat ik bespeurt heb / datse in 't gemeen niet veel weeten / maar in leeven en wandel schijnen sy opregt en vroom.

Enudatie, ontblooting / ontdekking.

Enu-

Enuderen, ontblooten / ontdekken.
Envellopperen, inwikkelen / inwinden.
Envie, nijd / wangunst.
Enule campane, alants-wortel / of galant-wortel / die komt uyt der aarden voort met seer groote bladeren / die een palm of halven voet breed somtijds anderhalven voet lang zijn / van vooren spits / sagt en met dunne wolagtige ruygigheyd bedekt. De steel is vier of vijf voeten lang / dikker dan een vinger / wat ruyg / an sijn top in sommige takken of zijdsteelen verdeelt / en elk der selver draagt een groote breede / ronde / geele bloem. De wortel is oneffen gebult en geblust / dik en niet lang / sterk van reuk en bitteragtig van smaak.
Enumeratie, telling / optelling / uyttelling.
Enumereren, tellen / optellen / uyttellen.
Enunciatie, uytspraak / uytspreeking.
Enuntieren, uytspreeken / uytten / seggen / verkondigen / openbaaren / openbaar maaken.

E. P.

Epigramma, opschrift / overschrift / puntdigt / byschrift.
Epigraphe. sie Epigramma.
Epiphanie, een verschijning. Alhoewel dit woord Epiphanie maar eygentlijk verschijning betekent: so word 'er evenwel by de roomse geestelijken een heyligen dag / dewelke sy drie Koningen dag noemen / by verstaan. Dese heylige dag word gevierd op de sesten dag van de eerste maand des jaars / zijnde na het seggen der voorsz. geestelijken de dertiende dag van de geboorte des Behouders (Jesu,

(Jesu.) Alhoewel nu in de schrift staat; siet wijsen kwaamen van 't oosten. Sonder uyt te drukken eenig getal / so seggen sy dry; de schrift segt wijsen (dog het selve woord word ook wel gebruykt voor tovenaars / sy seggen Koningen: de schrift segt maar wijsen kwaamen / sonder te seggen hoe lang of hoe kort na de geboorte / sy seggen den dertienden dag. So dat sy het schijnen so veel beter te weten als de schrift daar van schrijft. Dog wat sal ik seggen / de roomse geestelijken stellen en versieren alles na hun goed dunken. En de roomse geestelijken / en de heydense geestelijken hebben de waereld so vol versieringen en grollen gebragt / dat de menschen / daar door nu nog worden belet / om als redelijke menschen een redelijke Gods-dienst te oeffenen. We eyndelijk eens sodaanige geestelijken.

Epistel, een brief / send-brief.

Episteler, send-brief-singer / die de send-brief singt / wanneer de God mensch-maaking (gelijk de roomse geestelijken seggen) geschied. Wat dit voor een send-brief is / diese dan singen / weet ik niet: of het de woorden of boodschap des boode tot Maria, naamentlijk weest gegroet Maria vol van genade enz. is / kan ik niet vast seggen.

Epitaphe, een graf-schrift op een graf.

Epitome, een verkortsel / kort begrijp.

Epulatie, gastmaaling / eeting / gastmaal houding.

Epuleren, gasten / gastemaalen / gastmaal houden / brassen / eeten.

E. Q.

EQuaal, evengelijk / gelijk.
Equaliteyt, evengelijkheyd / gelijkheyd / evenheyd / billikheyd.
Equanim, gelijkmoedig.
Equanimiteyt, gelijkmoedigheyd.
Equatie, evegelijking / evening / verevening.
Equeren, evenen / gelijk maaken.
Equinoctiaal, nagt-evenig / of dag-nagt-evenig
Equinoctie, nagt-evening / of dag-nagt-evening / dat is / die tijd wanneer de dag en nagt even lang zijn.
Equipage, uptruſting / uptreeding.
Equipage-meeſter / uptruſt-meeſter / of uptreed-meeſter / is die iets gereed maakt: het word voornaamentlijk genomen voor een die ſcheepen gereed maakt / 't zy ten Oorlog / of anders.
Equipareren, vergelijken / gelijk maaken.
Equiperen, uptruſten / uptreeden.
Equipollent, gelijkmagtig / gelijk vermogend
Equipollentie, gelijkmagtigheyd / gelijk vermogendheyd.
Equipolleren, gelijkmagtig zijn / gelijk vermogend zijn.
Equitatie, te paerd-rijding.
Equiteren, te paerd rijden.
Equiteyt, billikheyd.
Equivalent, gelijkwaardig / evenwaardig.
Equivalentie, gelijkwaardigheyd / evenwaardigheyd.
Equivaleren, gelijk gelden / even waardig zijn.
Equivocq, dubbelſinnig.

Equivocatie, gelijke benaaming / woord-speeling / dat is / wanneermen met een woord verscheyde dingen kan noemen.

Equivoceren, gelijk benaamen / woord-spelen. of veel beduyden.

E. R.

ERadicatie, , uytrooping.

Eradiceren, uytroopen.

Erect, opgeregt / regt.

Erectie, opregting.

Ereptie, ontrukking.

Ergo, dan / derhalven / so dan.

Erigeren, opregten / opheffen / om hoog setten.

Eripieren, uytrukken / ontrukken / ontneemen.

Eroderen, uytknaagen.

Erosie, uytknaaging.

Erraten, misslagen / dwaalingen / missingen.

Erre, of Errement, haastelijk / geswind / vaardig / al loopende.

Errement, sie Erre.

Erreren, missen / dwaalen / doolen.

Erreur, dooling / dwaaling / missing / misslag.

Erts-bisschop, eerste opsiender / of opperste opsiender over eenige plaatsen daar opsienders zijn ; eerste opsiender der gemeente. Een opsiender der gemeente is so magtig / dat hy eenige gemeentens onder sik heeft / een eerste opsiender is so magtig / dat hy eenige opsienders onder sik heeft. sie Bisschop.

Erts-bisdom, eerst opsienders gebied / of eerste opsienderschap.

Erts-engel. soek Archangel.

Erudieren, onderwijsen.

Eruditeyt, beschaafthepd / geleerthepd.

Erueren, opdelven/ uyttrekken/ uytkratſen.
Erumperen, uytbreeken/ uytbarſten/ uytgaan/ uytvallen.
Eruptie, uytbreek/ uytval/ uytogt.

E. S.

EScalade, ladderanſlag.
Eſcarpe, beſchoeping/ beſchoepſel. Eſcarpe, een ſluper.
Eſcappade, ontſnapping / ontkoming.
Eſcapperen, ontkomen / ontſnappen.
Eſclairciſſement, verklaaring.
Eſclandere, oneer / eerkwetſing.
Esgaal, gelijk/ even.
Eslargeren, verwijden / uytbreyden.
Eſpargne, verſpaaring / ſuynigheyd. Eſpargne, ſpaarkiſt/ ſpaarpot.
Eſpaule, de ſchouder / ſchouderhoek.
Eſplucheren, uytpluyſen.
Eſſay. ſoek Aſſay.
Eſſayeren. ſoek Aſſayeren.
Eſſayeur. ſoek Aſſayeur.
Eſſe, weſen / zijn.
Eſſentie, weſen / weſenheyd / daar is maar een weſen / te weten een ſelfſtandig of on-af hangig weſen / dat is God / waar van alle onderſtandige of afhangige weſens afhangig zijn.
Eſſentieel, weſendlijk.
Eſſue, of Eſſuwe. ſoek Exue.
Eſtime, agting/ waardye.
Eſtimatie, agting / waardering/ ſchatting.
Eſtimeren, agten/ waardeeren/ ſchatten.
Esquadre, of Esquadron, een hoofd-gedeelte / wijk/ ſlagorde.
Esquinantie. ſie Squinantie.

E. T.

ETerniteyt, eeuwighepd.
Etiopie, mooren-land / is daar de swarten woonen.

E. U.

EUangelier, de dienaar / dewelke de blyde boodschap singt / blyde boodschapsinger. Die vande roomse Gods-dienst doen veel dingen inde Gods-dienst al singende.

Euangeliken, dit woord sou betekenen een goe boodschapjen / maar by die vande roomse Gods-dienst word het genomen voor een halsband daar een kruysken of ander beeldeken anhangt. sie Agnus Dei.

Euangelist, een goe boodschap-schrijver / blijdetijding-schrijver / die een goe boodschap of blijde tijding beschrijft / of beschreven heeft: sodaanige zijnder vier / namentlijk Matheus, Marcus, Lucas, Johannes, de goe boodschap / welke sy beschreven hebben / is de geboorte / leeven en sterven des Behouders / Jesus.

N. Euangelium, goe boodschap / goede boodschap / of blijde boodschap / blijde tijding / blytijding. Waarin nu dese goede boodschap of blijde tijding bestaat / dat sal daar in moeten zijn in 't geen Matheus verhaalt in sijn 1. hoofdstuk het 12. afdeelsel / alwaar dese woorden staan: Ende sy (namentlijk Maria) sal een soone baaren / ende gy sult des selfs naam heeten Behouder / want hy sal sijn volk behouden van hun dwaalingen. Dit wilmen sal een voorsegging zijn: maar is die voorsegging vervult in den Behouder; want daar staat / Hy sal sijn volk behouden van hun dwaalingen. Hy was een

Jode,

Jode, ende de Joden sijn dan sijn volk. Sijn nu de Joden behouden van hun dwaalingen? mijns oordeels geensins: want sy hebben nog al groote dwaalingen / en sijn nog de selfde luyden / dewelke sy voorheen geweest zijn. Wilmen seggen / het is in ons / wy die ons seggen sijn navolgers te zijn / vervult. Ik seg dat het in ons tot nog toe / also min vervult is / of word / om dat wy nog also groote / groove dwaalingen / als de Joden, hebben vande kennisse des eenigen Gods. So dat het op een drooms verhaal / gelijk 't geweest is / sal uytkomen des volks behouding van dwaaling. Segt imant hoe een droom? de bode des Heeren verscheen Joseph inden droom. Wat sekerheyd daar van immers geen andere / als dat het den droomende Joseph des morgens wakker wordende also heeft believen te verhaalen / en dat verhaal is wel vijftig jaar daar na eerst van Matheus beschreven.

Euangelizeren, blijde boodschap brengen / goede boodschap verkondigen / blijde tijding boodschappen.

Eucharistie, een danksegging. Eucharistie, word ook genomen voor een dankmaal / of gelijk wy nu seggen Avondmaal des Heeren / bestaande in 't eeten van een stuk brood en in 't drinken van een beker wijn. Sodaanigen dankmaal was dies tijds by de Joden, en is nog / so ik eens verstaan heb / by de selven een out gebruyk / dat sy op de hoogtijden en ook op eenige andere tijden / na het eeten des Avondmaals een stuk brood neemen en breeken en dat omdeelen elk heer des huys an sijn NB.

huysgenooten om te eeten / en daar na word mede de beker met wijn / om daar altemaal uyt te drinken / omgedeelt: en dan looven en danken sy God den Almagtigen geever alles goeds / die het brood en de wijn uyt der aarde doet voortkomen tot hunlieder spijse en drank. En dat gebruyk des dankmaals heeft de Behouder (Jesus) als een Jode ook nagevolgt op de Joodse hoogtijd des doortogts / onder sijne Leerlingen des avonds voor sijn dood. Maar wy die dat Ioods gebruyk ook navolgen / hebben evenwel een heel ander insigt daar mede / als de Iooden gehad hebben. Want het word van ons gedaan ter gedagtenisse van des Heeren dood / waar mede hy volkomentlijk voor alle onse dwaalingen of sonden heeft voldaan en betaalt: al staat het so effen en volkomentlijk inde schrift niet / het word even wel gelooft voor vast en seker. Of dat nu waar is / dat hy volkomentlijk voor ons voldaan en betaalt heeft / en of het wel waar kan zijn / dat soude te lang vallen hier te verhaalen / over sulks moet dat hier gestaakt zijn; 't is ons genoeg dat wy den oorsprong / gelijk 't behoord / verhaalt hebben. Euchari-stie. sie Misse.

E. V.

EVacuatie, leediging / ontleediging / ontruyming / uytruyming / uytvaaring.

Evacueren, leedigen / ontleedigen / uytruymen / ontruymen / uytvaaren.

Evaderen, ontgaan / ontsnappen / ontloopen / ontvlieden / worden.

Evagatie, uytwijking / uytweyding / swerving / uyt-

uytſwerving.
Evageren, uytwyken / uytweyden / ſwerven / uytſwerven.
Evaluatie, waardeering / gelding.
Evalueren, waardeeren / gelden.
Evaneſceren, verdwijnen / vergaan.
Evaporatie, opdamping / uytwaaſſening.
Evaporeren, uytwaaſſemen / uytdampen / opdampen.
Evaſie, ontlooping / ontvlugting / ontkooming / ontſnapping.
Evelleren, uyttrekken / uytplukken / uytrukken.
Evenement, geſchieding / voorval / gebeuring / uytkomſt.
Evenieren, geſchieden / gebeuren / overkomen / voorvallen.
Eventilatie, uytwanning.
Eventileren, uytwannen / uytſnuffelen.
Everteren, uytroepen / omkeeren / verkeeren.
Evertueren, poogen / ſijn beſt doen.
Everſie, uytroeping / verwoeſting / omkeering.
Evictie, uytwinning / afwinning / overtuyging / bewijſing. Evictie, uytwinning / dat is / als iemant met alle regt uytgewonnen is / of / als iemand met regt uyt ſijn goed gewonnen word / ſoo dat hy genootſaakt is 't ſelve af te ſtaan: 't zy dat het is om een gewijsde te voldoen / of / 't zy dat hy eenig gekoft goed moet afſtaan / daar een ander / die om uytwinning te hebben dingtaal gevoert heeft meer regt toe had / als de verkooper / of Evictie, uytwinning / dat is / een wederbekoming van ons goed door gewijsde des regters / welk goed onſe tegendinger door

wettelijke ankomst verkregen had. Prestatie van evictie, uytwinnings bevryding / dat is / als iemand gehouden is / een ander voor uytwinning uyt sijn goed te bevryden.

Evictie presteren, voor uytwinning bevryden.

Evident, opentlijk / schijnbaarlijk / blijkelijk / klaar / oogschijnlijk / klaarlijk / openbaarlijk.

Evidentie, een klaarblijkende beweeriug / klaarblijkend bewijs. Evidentie, klaarblijlijkheyd / schijnbaarheyd.

Evinceren, uytwinnen / afwinnen / overtuygen / bewijsen.

Evitatie, schouwing / mijding.

Eviteren, schouwen / mijden / vermijden / vlieden.

Evocatie, aftrekking eens gedings van een laager regter tot een hooger. 't Welk geschied / uyt klagte van geweygert regt / als de laage regter de saak te lang onder hem heeft gehouden / sonder regt daar op te willen doen. Evocatie, aftrek / uytroeping / beroeping / uytdaaging / ontbieding.

Evoceren, uytroepen / uytdaagen / beroepen / ontbieden / aftrekken / een geding van een laage regter tot een hooge.

Evolveren, ontrollen / ontvouwen / ontwinden / doorleesen.

Evolutie, ontvouwing / ontwinding / ontrolling.

Evomeren, uytspouwen / uytbraaken.

Evomitie, uytspouwing / uytbraaking.

Evulsie, uytrukking / uyttrekking / uytplukking.

E. X.

EXact, doorwrogt. Exact, nauwkeuriglijk.
Exactie, afvordering / af-eysching / afpersing / schatting / onregtmatige schatting / geld-afpersing. Exactie, eysch / vereysch.
Exactioneren, schatten / af-eyschen / afpersen / overschatten / afdwingen.
Exaggerateur, vergrooter / ophooper.
Exaggeratie, vergrooting / ophooping / vermeerdering.
Exaggereren, vergrooten / ophoopen / grooter maaken / vermeerderen.
Exagitatie, oeffening. Exagitatie, kwelling.
Exagiteren, oeffenen / omleyden / kwellen.
Exaltatie, verhooging / overheffing / opheffing.
Exalteren, verhoogen / verheffen / opheffen. Exalteren, prijsen.
Examen, ondersoek / proef / toets ondervraaging / uytvorsching.
Examinatie, ondersoeking / ondervraaging / toetsing / uytvorsching / proeving.
Examinateur, ondersoeker / ondervraager / navorscher / toetser.
Examineren, ondersoeken / ondervraagen / uytvorschen / ondertasten / beproeven / toetsen.
Exaspereren, verbitteren / vergrammen / vergrimmen / ontsteeken / noopen / ophitsen. Exaspereren, scherp maaken / rouw maaken.
Exasperatie, verbittering / vergramming / vergrimming / ontsteeking / ophitsing. Exasperatie, scherpmaaking / rouwmaaking.
Exaudiren, verhooren / uythooren.
Exauditie, verhooring / uythooring.

Excandescentie, vergramming / ontsteeking. Excandescentie, gloeping / gloeyende hitte.
Excandesceren, sik vergrammen / ontsteeken / toornig worden. Excandesceren, gloeyende worden.
Excederen, te boven gaan.
Excelleren, uytsteeken / overtreffen / uytmunten.
Excellent, uytneemend / uytsteekend / voortreffelijk.
Excellentie, voortreffelijkheyd / uytsteekendheyd / uytneemendheyd.
Exceptie, een verset / uytneeming / uytsondering / uytvlugt.
Exceptie declinatoir, verset tot ontgaaning des gerigts-dwang / verset van afwijking / verset om te ontgaan het regts-gebied eenes onderhoorige regters / is een tegenstelling des gedaagdes tegen den eyscher / strekkende tot afwijking van den regter of een verset / waar by een gedaagde versoekt / van een regter / waar voor hy geroepen is / afgewesen te werden tot sijn dagelijkschen regter / een behulp middel om van den regter af te gaan.
Exceptie dilatoir, verset van uytstel / uytstellend verset / een uytvlugt / waar by iemant soekt uytstel des gedings te krijgen.
Exceptie peremptoir, verset tot vernietinge van de saake / een verset van te nietdoeninge / of uyteyndig verset / waar by men wil dat de saak sal te niet en ten eynde zijn.
Exceptie proponeren, verset voorstellen / verset inbrengen / uytneeming of tegenstelling voorwenden.
Exceptie van incompetentie, verset van on-onder-

derhoorigheyd des regters / is een beweering vande gedaagde tegens den eyscher vande niet onderhoorigheyd des regters. sie Renvoy.

Exceptie van litis contestatie, verset uyt begonne regtspleeging / verset uyt voldinging. Een saak en kan niet meer als voor een regter te gelijk dienen: als dan iemant een ander uyt een voldonge saak roept voor een ander regter / als daar de saak voor voldongen is / soo heeft den ander verset van voldinging tegens hem / waar mede de tweede voor regtbetrekking vernietigt word.

Exceptie van litis finitæ, verset uyt ge-eyndigde regtspleeging / verset van gewijsder saake. Wanneer een saak by eynd-oordeel afgedaan is / of aan goede mannen / of gewillekeurde regters verblebe: so kan iemant niet wederom uyt de selve saak / den ander voor de selve regters betrekken / of den ander stellende dit verset van ge-eyndigde regts-pleeging voor / segt / dat de saak afgedaan is / en dat over sulks de voor regtbetrekking te niet is.

Exceptie van litis pendentie, verset van hangende saake / dat is / wanneer een saak of geding te vooren voor een anderen regter is gebragt / ende daar nog is hangende: soo en kan men de selve niet voor een andere regter doen dienen / of de gedaagde heeft verset van hangende saake / 't welk de tweede voor regtbetrekking te niet doet.

Exceptie van renvoy, verset van overwijsing na den dagelijkse regter / verset van sending tot den onderhoorigen regter. soek Renvoy.

Ex-

Exceptie van transactie, verset uyt daading / of daanding / verset uyt willig verdrag / of verset uyt vriendelijke scheyding. Wanneer een saak by daading of willig verdrag is afgedaan: soo en kan men de selve niet wederom voor 't geregte brengen / of de gedaagde brengt in verset van daading / en segt dat de saak by daading of willig verdrag is afgedaan / en word oversulks door dit verset de te onregt begonne regtspleeging afgesneden.
Excerneren, uytsiften / uytdoen / siften / buydelen / temsen / suyveren / uytscheyden / onderscheyden / uytwerpen.
Excerperen, uytneemen / uytplukken / uyttrekken / uytleesen / of uytkiesen.
Exces, overdaad / overmaat / uytwijk / verschil.
Excessijf, overdaadig / overmaatig / overstallig / onmaatig.
Excideren, uythouwen / uytsnyen / uytvallen / te buyten gaan.
Excijs. soek Accijs.
Excijsenaar. sie Accijsenaar.
Excijs-huys. soek Accijs-huys.
Excijs-meester. sie Accijs-meester.
Excipient, versetter / verset voorsteller / verset voorwender / uytvlugt soeker: die een ander eenig verset voorstelt / of die eenige uytstel of uytvlugt in een geding soekt.
Excipieerde, versettede / verset voorgestelde / verset voorgewendene: die van een ander eenig verset voor gestelt word.
Excipieren, uytneemen / uytsonderen / verset voorwenden / verset voorstellen / uytvlugt neemen / uytvlugt soeken.
Excitatie, opwekking / prikkeling / anporring.

Exciteren, opwekken / anporren / anritſen.
Exclamatie, uyttroeping / uytſchreeuwing / uytbarſting.
Exclameren, uyttroepen / uytſchreeuwen / ſchreeuwen.
Excluderen, uytſluyten. Excluderen, verwerpen / beletten / niet willen ontfangen. Excluderen, uytkippen / uytbroen of / uytbroeijen.
Exclus, of Excluys, uytgeweert / uytbeſondert / uytgeſlooten / onbegreepen.
Excluſie, een uytſluyting / verwerping. Excluſie, uytkipping / uytbroeping.
Excogitabel, uytdenkelyk.
Excogitatie, uytdenking / beſinning.
Excogiteren, beſinnen / verſinnen / uytdenken.
Excoleren, oeffenen / opmaaken / hermaaken / opboetſen / vertſieren.
Excommunicatie, uyt de gemeenſchaphouding / uytbanning uyt de gemeente / banning uyt de gemeente / verwaating / uytſluyting uyt de gemeente. 't Welk geſchied / wanneer iemant ſik niet wel draagt in leeven en leer / en dat hy een ergerlijk leben leyd / daar ſik ider anſtoot.
Excommuniceren, uyt de gemeynſchap houden / bannen uyt de gemeente / uytſluyten uyt de gemeente / verwaaten / uytbannen uyt de gemeente.
Excommuniceerde, uytgebannene uyt de gemeente / uytgeſlootene uyt de gemeente / gebannene uyt de gemeente / verwaatene / uyt de gemeynſchap gehoudene / is een die om een ergerlijke leere / of leeven uyt de gemeenſchap der geloobigen verſtooten is. By die bande

room=

roomsche Gods-dienst (in die plaatsen of landen daar de selve geagt word als een suyl des staats) word seer ligtelijk den ban / vloek / ja ter dood brenging / gelijk sulks veel duysend maalen gebleeken is / en nog blijkt / gebruykt tegens die / dewelk een weynig anders van gevoelen was / en is / als sy geestelijken hebben willen / dat hy sal zijn: al schoon sijn gevoelen of leer veel schriftmaatiger is of was / als de geestelijkheyd gestelt heeft / so word het evenwel een ergerlijk gevoelen of leer genoemt. Sy en letten niet / dat het onmoogelijk is / om de verscheydenheyd der opvoeding en onderwijsing: datmen alle in geloofssaaken van een gevoelen kan zijn / voornaamentlijk daarmen malkander onverstaanbaare geloofsstellingen opdringt / en oversulks tegen de reden / datmen malkander daarom ter dood brengt / vloekt en bant. Die vande herstelde Gods-dienst konnen mede al heel sijntjes / gelijk eenige maalen gebleeken is / iemand betigten van een ergerlijk gevoel of leer te zijn / die iets anders gevoelt / alhoewel veel schriftmaatiger en na de reden als eenige van haar gemeene stellingen / die sy gestelt hebben buyten de schrift / zijn mede brengende. Dog sy en hebben / gelijk de roomsche hebben / geen magt / anders als de uytsluyting uyt de gemeente / en dat heeft voor luyden van kennis / die sy daar mede willen dreygen / weynig te beduyden. Dan sy wilden wel / soo ik vertrouw / datmen hun hier te lande mede soodanige volstrekte magt toestond / ik geloof sy soudent mede bond genoeg maaken / en weynig de liefde en verdraagsaam-

ſaamheyd oeffenen / diemen maar alleen behoorde te oeffenen. Maar o! hoe gelukkig is het land / welkers Overheden tot die wijsheyd gekomen zijn / datſe hun land-beſtier niet gegrond hebben op den ſuyl van eenderley Gods-dienſt / om welke ſtaande te houden men geduurig van nooden heeft / te bannen / te vloeken / te hangen / te branden / en dood te ſlaan: maar alleen op goede land-wetten en billik land-beſtier / waar by ſy toelaaten / 't welk ſtrekt tot bloey en welvaaren des lands / dat ieder vogelken mag ſingen na dat het gebekt is. 't Is wel waar dat ſy Overheden an de meeſte vogelkens van eender veer en bek de grootſte kouwen om by malkander te vliegen / toeſtaan / en dat de minder en minder hoop van ander gebekte vogelkens kleynder en kleynder kouwekens hebben / ſoo zijnſe dog alle even gelijk ten anſien vande beſcherming / en gebruyk van 's lands regt. En ſomtijds heeft een kleyn kouweken meer gemak en ligt / als de grooten. Soo dat een voogel uyt de groote kooyen uytgepikt en gebeeten zijnde ligtelijk / ſonder dat het ſik daar over behoeft te ontſtellen / kan en mag na een vande kleyne kooykens toevliegen / en daar gemakkelijk onder de ſchaduwe des wijnſtoks en vijgebooms ruſten / ſonder afgunſt of nijdigheyd onderworpen te zijn. Om een ergerlijk leeven als 't niet al te grof gaat en ſullen die vande roomſche kerk niemand ligtelijk iets / 't geen tot nadeel van eer ſtrekt / an doen / als iemand maar eens biegt / is alles weer vergeeben. Maar die vande herſtelde Gods-dienſt ſullen iemand ligtelijker / voorna-

namentlijk die sy soo wat haatig zijn / in sijn eer tasten en uytsluyten of bannen om een geringe oorsaak. Dog of sy daar wel en voorsigtig an doen / geef ik elk te bedenken: daar sy selfs wel weeten / datse soo fijn niet leeven / of altijd geleeft hebben / alsse nu wel schijnen. Dat de gemeene mensch wist / hoe 'er veel geleeft hebben / en veel nog leeven / sy souden 'er de walg af hebben / en sy soudense soo veel niet agten als sy nu doen.

Excommuniceert, gebanne uyt de gemeente / uytgesloote uyt de gemeente / uytgebanne uyt de gemeente / verwaate / uyt de gemeenschap gesonde.

Excoriatie, villing / de huyd-afstrooping. Excoriatie, schending.

Excorieren, villen / het vel aftrekken.

Excrement, uytwerpsel / vuyligheyd des lijfs / diemen uytwerpt.

Excrescentie, een uytwas / kwabbe / dat is so een dikke knobbel die iwers uyt komt wassen.

Excretie, uytwerping / af-scheyding / scheyding.

Exculperen, ontschuldigen / verschoonen.

Excurreren, uytloopen.

Excursie, uytlooping / uytval.

Excusatie, ontschuldiging / verschooning / verantwoording.

Excusant, ontschuldiger / verschooner.

Excuse. sie Excusatie.

Excusering. sie Excusatie.

Excuseerder. sie Excusant.

Excuseerde, verontschuldigde / verschoonde.

Excuseren, verschoonen / ontschuldigen / verantwoorden.

Excussie, afdwinging / afparsing / goederens af-

afdwinging. Als een borge / die van een ſchuld-eyſcher wegens de borgtogte om betaalinge word angeſprooken/den ſelven voorwerpt / dat ſy eerſt de betaalinge moet vorderen vande ſelfs ſchuldige / ende dien ſijn goederen / de welken hy heeft / afdwingen / tot voldoeninge van de betaalinge.

Excuteren, afdwingen / afperſſen. Excuteren, uytſchudden / uytſlaan / uytſmijten/ uytſtooten / uyt doen ſpringen / ſchudden en doen vallen.

Execrabel, afgrijſſelijk / verbloekelijk.

Execratie, afgrijſing/ verbloeking.

Execreren, afgrijſen / verbloeken.

Executabel, uytwinnelijk / verrigtelijk / uytrigtelijk / uytvoerelyk.

Executeerde, uytgewonnene/ gepande/ die met alle regt uytgewonnen is / en diens goederen tot voldoening van 't gewijsde verkogt zijn.

Executeert, uytgewonne/ gepand/ uytgevoert/ verrigt / volvoert / uytgewerkt.

Executeren, uytwinnen / panden / uytregten/ uytvoeren / tot voldoeninge dwingen / te werk leggen / uytwerken een gewijsde/ volvoeren/ verrigten.

Executeur, een uytvoerder/ pander / deurwaarder / uytwinner / uytregter / velbrenger / die iets uytvoert en verregt / of een die dagvaarding doet of panding / of een die iemant uytwint met regt.

Executeur teſtamentair, of Executeur van een teſtament, een erf-uytter / uytvoerder van een uyterſte wil / uyterſte wil uytvoerder/uytwerker van een uyterſte wil / verrigter van een uyterſte wil / die des boedels ſaaken red-

der/

der / en de uyterste wil des overledene volvoert en volbrengt / of die gestelt is tot de uytvoering van iemands uyterste wil.

Executie, uytwinning / als iemant met regt uytgewonnen word. Executie, uytvoering / uytvoering van een gewijsde / voortgang / voortgang van een gewijsde / panding / uytregting / volvoering / vordering.

Executie onder Cautie, voortgang onder versekering / voortgang van 't gewijsde onder versekering. Wanneer van een opgeschorst gewijsde geoordeelt word vanden regter / dat het selve syn voortgang sal hebben onder borgtogt of versekering.

Executie paraat, datelijke uytwinning / dat is / datmen 't gevelde gewijsde datelijk kan uytvoeren / met het neemen van pand / sonder vorder vermaanige of waarschouwing / of regtsmiddel te gebruyken.

Executoriaal, verrigtelijk / uytrigtelijk / uytvoerelijk.

Executoriale brieven / brieven van verrigting / brieven van uytvoering des gewijsde / inhoudende een versoek van 't hof of andere regter / an andere hoven of regters om eenige gewijsdens uyt te voeren ofte te werk te leggen in hunlieder regts gebieden.

Executorien. siet Executoriale brieven.

Exempel, een voorbeeld / staal / bybeeld / byspel / een voorschrift. By exempel, by voorbeeld.

Exemplaar, een af-schrift / naschrift. siet Copie.

Exemplificeren, bevoorbeelden / by voorbeeld seggen / met voorbeeld bewijsen.

Exempt,

Exempt, bevrijd / vry / uytgenomen.
Exemptie, uytſondering / vrydom / vryding / uytneeming.
Exempteren, bevryen / uytſonderen / uytneemen.
Exequeren, vervoegen / volbrengen / uytvoeren / verrigten.
Exerceren, oeffenen / onderhouden / bedienen / handhaaven / beſigen / gebruyken / doen maaken.
Exerceren, kwellen / pynigen / niet met vrede laaten.
Exercitatie. ſiet Exercitie.
Exerciteren. ſiet Exerceren.
Exercitie, een oeffening / gebruyking / beſiging.
Exerciteur, een reeder / ſcheeps-reeder / medereeder / die of alleen / of nevens meer andere reeders / een ſchip uytruſt of reed.
Exerciteurs, reeders / mede-reeders / ſcheeps-reeders.
Exhalatie, uytwaaſſeming / damp.
Exhaleren, uytwaaſſemen.
Exhaureren, uytſcheppen / uytputten / uytmergelen / uytſuppen.
Exhauſie, uytſchepping / uytputting / uytmergeling.
Exheredatie, een onterving / ontgoeding.
Exherederen, onterven / ontgoeden / iemand by uyterſte wil onterven / ende de goederen ontmaaken.
Exhiberen, vertoonen / te voorſchijn brengen / voor den dag brengen / overleveren / bybrengen / voordraagen / uytleeveren / opwijſen / daar ſtellen.
Exhibitie, een vertooning van een ding / vertooning / te voorſchijn brenging / daar ſtelling /

ling / anwijsing / opwijsing / voordraaging.
Exhortatie, anmaaning / anporring.
Exhorteren, anmaanen / anporren.
Exigentie, vereysching / eysch.
Exigeren, afeyschen / afvorderen. Exigeren, verjaagen / uytjaagen / verdrijven. Exigeren, volmaaken / volbrengen. Exigeren, bidden en begeeren.
Exigue, gering / kleyn.
Exileren, balling zijn.
Exilie, ban / uytbanning.
Exilieren, uytspringen.
Eximeren, uytkoopen / vrykoopen / bevryen / uytsonderen / uytneemen / uytbedingen.
Existeren, daar zijn / in wesen zijn / zijn / daadlijk zijn.
Existentie, daar wesing / wesendlijkheyd / zijnlijkheyd.
Exitie, eynding / ondergang / uytgang.
Exodus, uyttogt / is de naam van een seker boek inde schrift / vande Grieken also genoemt / om dat de uyttogt der kinderen Israels uyt Haegoppe (Ægypte) uyt de slaverny der Haegoppenaars daar in verhaalt word. Het boek uyttogt / of het boek des uyttogts word ook genoemt het tweede boek Mosis, als of het Mose soude geschreven hebben / alhoewel de wijste en geleerste luyden het daar voor houden / dat het eenen Esdra geschreven heeft: dog eygentlijk kan men het niet wel weeten wie de schrijver is, het zijn maar raadsels / uyt eenige omstandigheden / die'er in die vijf boeken verhaalt worden / is wel af te meeten / dat Mose de schrijver daar van niet geweest is. En word het

het Mosis boek / of het boek van Mosis, dat is het boek 't welk van Mosis handelt / genoemt om datter van Mosis in gehandelt word / so soude het maar zijn het eerste boek van Mosis, om datter Mosis geboorte en begin in verhaalt word. By de Hebreen word het boek des uyttogts genoemt ספר שמות, sepher schemot, het boek der naamen / om dat de naamen der soonen Israels voort in 't begin des boeks genoemt worden / als ook om dat het boek begint met die woorden: Ende dit zijn de naamen. Het woord exodus, of exodos, is een goed grieks woord / en betekent / gelijk ik gesegt heb / uyttogt / dog dat laatmen inde nederduytse oversetting al onovergeset staan: trouwens men laat 'er so veel onovergeset staan / dat het op geen een ankomt. Ik vertrouw / dat de geestelijken het voor een groote ongeregtigheyd of sonde soude rekenen / datse die moeyten op sik soude neemen / om het alles in 't nederduyts over te setten: want de gemeene man vreesen sy sou te wijs worden.

Exoneratie, ontlasting / lossing / ontlading.

Exonereren, ontlasten / lossen / ontladen.

Exorbitant, uytspoorig / buytenspoorig.

Exorbitantie, buytenspoorigheyd / uytspoorigheyd.

Exorbiteren, 't spoor byster zijn / buyten 't spoor gaan / buyten 't spoor zijn.

Exorcisme, beswеering. De roomse geestelijken hebben veel malligheden in 't hoofd met die beswееringen; sy beswееren de jonge kinderen als syse doopen / op dat de boose geest van heur soude uytgaan / sy beswееren de ouden

den dewelke met een boosen geest beseeten zijn / so sy seggen / en verdrijven de selve door hun besweeringen / dewelken sy seggen dat so kragtig zijn. Dog wat dat van die versierde/ boose geest / dewelk men duyvel, dat is lasteraar / noemt / is / kan gesien worden in het woord Duyvel.

Exorcist, een besweerder / die de besweeringen doet.

Exorderen, beginnen/ anvangen/ anheffen.

Exordie, begin / anvang / inleyding / voorreden.

Exoratie, verbidding.

Exoreren, verbidden.

Exornatie, vertsiering/ oppronking.

Exorneren, vertsieren/ oppronken.

Expanderen, uytspannen / uytspreyden / uytrekken / ontvouwen/ ontpluyken.

Expansie, uytspanning / uytspreyding/ uytrekking / ontvouwing.

Expectatie, verwagting / verleyding / ontbeyding.

Expecteren, verwagten / ontbeyden / verbeyden.

Expectoratie, uytboeseming.

Expectoreren, uytboesemen/ uytbraaken.

Expedient, afgeregt / vaerdig / voordeelig / gevaerlijk/ uytkomst / reddering.

Expedientie, vervaardiging / afvaardiging.

Expedieren, redden / afvaerdigen / verrigten/ voldoen / af handelen / afdoen. Expedieren, ontwarren / ontlossen / los maaken verligten.

Expeditie, een ontlossing / losmaaking / redding / ontwarring. Expeditie, afvaerdiging/ ver-

verrigting / afhandeling / voldoening / afdoening. Expeditie, een krijgstogt.
Expelleren, uytdrijven / uytbossen / uytstooten.
Expenderen, betaalen / bekostigen. Expenderen, overweegen / een ding naerstelijk anmerken / weegen.
Expense, onkosten des gedings. Expense, onkosten / uytgift / betaalinge / kosten die men besteed en uytlegt / of die men verteert heeft.
Experientie, ondervinding / uytvinding / ervaarentheyd.
Experieren, ondervinden / uytvinden / beproeven / versoeken.
Experimenteren, ondervinden / ondersoeken / versoeken / beproeven.
Experiment, ondervinding / versoeking / beproeving.
Expert, ervaren / ondersogt.
Expiatie, versoening / reyniging / boete.
Expieren, versoenen / boeten / reynigen / herwyen.
Expilatie, plondering / uytrooving.
Expileren, plonderen / uytrooven.
Expiratie, eyndiging / eynding / uytgang. Expiratie, uytaassemin3 / den geest geeving. Expiratie, verschyning.
Expireren, eyndigen / verschijnen. Expireren, uytaassemen / den geest geeven / den adem of wind uytblaasen. Expireren, verstreeken zijn / verby zijn. De tijd is ge-expireert, de tijd is verstreeken / de tijd is verby.
Explicatie, ontvouwing / uytlegging / verklaaring.
Expliceren, ontvouwen / uytleggen / verklaaren.

Exploit, of Exploot, uytwerking / te werklegging / uytvoering / verrigting.
Exploicteering. sie Exploict.
Exploicteren, of Explooteren, uytwerken / te werk leggen / uytvoeren / verrigten.
Explooicteren een mandement, of Explooteren een mandement, dagvaarding doen / dagvaarding uytvoeren / dagvaarden / sijn last en bevel volvoeren en verrigten / een dagbrief of ander bevel van 't hof te werk leggen daar het behoort.
Exploicteur, een uytvoerder / uytwerker / die iets uytvoert en verrigt.
Exploratie, ondersoeking / beproeving.
Exploreren, ondersoeken / beproeven.
Exponeren, uytleggen / verklaaren / voordoen.
Exportatie, uytdraaging.
Exporteren, uytdraagen.
Expositie, uytlegging / verbreeding / verklaaren.
Expostulatie, beklaaging.
Expostuleren, sik beklaagen / beklag doen / voorneemen / voorstrijken.
Expres, uytdrukkelijk / merkelijk / opentlijk.
Expresseren, uytdrukken.
Expresselijk, uytdrukkelijk.
Expressibel, uytdrukkig.
Expressie, uytdrukking / uytdouwing.
Exprimeren, uytdrukken / uytdouwen / aftekenen of namaaken.
Exprobatie, veragting / verwijt.
Exproberen, verwijten / veragten.
Ex professo, met voordagt / opentlijk openbaarlijk.
Expugnatie, bevegting / inneeming vegtender hand / vegtenderhandsche overwinning / ontwel-

weldiging / afwinning.
Expugneren, bevegten / inneemen vegtender hand / of overwinnen vegtender hand / afwinnen / afſtormen / ontweldigen.
Expulſeren, uptſtooten / uptdrijven.
Expulſie, uptſtooting / uptdrijving.
Expurgatie, een ontſchuldiging. Expurgatie, een ſuyvering / uptſuyvering / reyniging.
Expurgeren, ontſchuldigen. Expurgeren, ſuyveren / uptſuyveren / reynigen.
Exquireren, doorſoeken.
Exquis, of Exquiſit, uptgeleſen / nauwkeurig.
Exquiſitie, doorſoeking.
Exſereren, voortdoen.
Extempore, voor de vuyſt / op ſtaande voet.
Extemporaal, intijdlijk / geſwind.
Extenderen, uptbreyden / uptſpannen / upttrekken.
Extenſibel, uptſpannelijk.
Extenſie, uptbreyding / uptgebreydenheyd / uptſpanning / upttrekking.
Extenſif, uptgeſpannen / uptgebreyd.
Exteren, voorhanden zijn / uptſtaan / te vinden zijn.
Extereren, uptwrijven / uptſlupten / in ſtukken wrijven.
Extergeren, uptwiſſchen.
Exterieur, uptwendig.
Exterminatie, verjaaging / banning upt het land / uptrooping / uptdryving.
Extermineren, upt de landpaalen bannen / verjaagen / uptdrijven / verdrijven / uptroopen / vernielen / verderven.
Extern, uptwendig.
Exterſie, uptwiſſching.

Extimatie. soek Estimatie.
Extime. soek Estime.
Extimeren. soek Estimeren.
Extinctie, uytblussching/ uytdooving.
Extingueren, uytblusschen / uytdooven / uytdoen/ te niet doen/ verderven.
Extirpatie, uytrooping/ ontwortteling/ wortel uyttrekking.
Extirperen, de wortel uyttrekken/ ontworttelen/ uytroopen.
Extolleren, verheffen/ verhoogen.
Extorqueren, afpersen / ontwringen / uytwringen / afdwingen.
Extorsie, afpersing / ontwringing / afdwinging.
Extract, een uyttreksel / kort begrijp.
Extractie, een uyttrekking / uytstelling / verlanging.
Extraderen, uytgeeven / overleeveren.
Extraditie, overleevering/ uytgeeving.
Extraheren, uyttrekken / uytstellen/ verlangen. Extraheren, anraaden.
Extrajudicieel, of Extrajudicielijk / buyten regte / buyten geregts-dwang / buyten dingtaalig / daar niet van te oordeelen is.
Extrajudicieel jurament. siet Jurament extrajudicieel.
Extraordinare pene. soek Pene extraordinair.
Extraordinarie, buyten gewoonte / buyten gewoon / buyten gemeen / ongewoonelijk / ongemeenlijk. Extraordinarie, naar beschepdenheyd.
Extraordinaris, buyten gewoontig / buyten gemeentig / ongewoon / ongemeen.
Extravagant, uytspoorig / hoogloopend / uytbondig/

bondig / uytheems / hooggaande.
Extravagantie, uytſpoorigheyd / buytenſpoorigheyd.
Extravageren, uyt het ſpoor ſlaan / te buyten gaan / buyten 't ſpoor loopen.
Extreem, uytneemend / uyterſt / uyt der maaten / booven maaten.
Extremiteyt, uyterſte / uyterſtheyd / uyteyndigheyd / aalheyd / aaleynd.
Extruderen, uytſtooten.
Extructie, opbouwing / timmering.
Extrueren, timmeren / opbouwen.
Extruſie, uytſtooting.
Exue, of Exuwe, verplaats-geld / uytgangregt / 't welk ge-eyſcht word uyt een regt / eenige ſteden toekomende / tot een gedeelte van hunne burgers goederen / die op een andere plaats gaan woonen. Exue, uytgang / uytkomſt.
Exul, een balling / of banling / gebannene / die uyt den lande gebannen is.
Exuleren, balling zijn / of banling zijn.
Exulceratie, verſweering / uytſweering.
Exulcereren, uytſweeren / verſweeren.
Exultatie, opſpringing / huppeling.
Exulteren, opſpringen / huppelen.
Exundatie, overvloeying.
Exunderen, overvloeyen / uytloopen / overloopen.

F. A.

FAbel, een vertelling / verdigtſel / verſierſel / klugt / ſprookje / kwak.
Fabelagtig. ſie Fabuleus.
Fabel-werk / verdigtſel / verdigt-werk / verſiert werk /

werk/klugt.
Fabels-wyse / verdigts-gewyse / versierts-gewyse / klugts-gewyse.
Faal, of Faaliering. sie Feyl.
Faalen. sie Feylen.
Faalgeren. sie Feylen.
Faaliering. sie Feyl.
Fabuleerder, verdigter / versierder / klugt-verteller.
Fabuleeren, verdigten / versieren / klugten vertellen.
Fabuleus, verdigt / versiert / beuselagtig.
Fabrica, timmering/ bouwing/ gebouw.
Fabriceren, versieren / verdigten. Fabriceren, timmeren/ bouwen.
Fabrijk, of Fabrijker, een werk-meester/ bouw-meester / gebouw-digter / bouw-heer/ rop-meester.
Fabrijk-meester. sie Fabrijk.
Face, gesigt / aangesigt.
Facetieus, boertig.
Facil, ligtvaerdig/ ligtdoenelyk.
Facilitatie, ligtmaaking/ verligting.
Faciliteren, ligtmaaken/ verligten.
Faciliteyt, daadvaerdigheyd / ligtdoenlykheyd.
Facit, maakt / uytkomst.
Facteur, of Factoor, een koopmans handel dryver / saakvoerder / bewinthebber / die de saaken / of handelingen / van een ander dryft / een gemagtigde.
Factie, rotting / tsaamenrotting / oproer / zydigheyd.
Factieus, oproerig / rotagtig / tsaamenrottig.
Factum, een daad / uytkomst / geschiedenis.
Faculteren, magt geeven.

Faculteyt, een magt / vermogentheyd / vermogen / kragt / ligtigheyd.
Facunde, welsprekend.
Facundie, welsprekendheyd.
Faict, of Faite, een daad / een gedaan ding.
Faicten, of Faiten. siet Feyten.
Faillieren, of Faljeren, bankeroet speelen / bankbreeken / bankeroeten / agter uytvaaren.
Faillieren, missen / ontbreeken.
Faillissement, of Fallissement, bankeroet-speeling / bank-breeking / bankeroet / dat is / deurgaan sonder de schuld-eyschers te konnen betaalen: 't welk geschied / als iemant meer schuld heeft / als goed. Faillissement, missing ontbreeking.
Falcidie, afkorting / af-snyding.
Falcidische portie, het vierde gedeelte eener erffenisse / 't welk een erfgenaam / die met al te veel maakinge beswaart is / vermag de maaking-beurders af te trekken / om het selve vierde gedeelte der erffenis vry en onbeswaart voor sik te behouden.
Falcidische wet / een wet van het vierde gedeelte der erffenis-korting: waar by toegestaan word / dat een erfgenaam / welkers erffenisse soo seer met maakingen was beswaart / datter nauwelyks iets voor syn overschoot mogt voor sik behouden het vierde gedeelte der erffenisse vry en onbeswaart / ende de maaking-beurders het selve afkorten.
Fallacie, valsheyd / bedriegelykheyd.
Fallencie, bedrieging.
Faciende, een handeling / saak / ding.
Fallissement. sie Faillissement.
Falsaris, een vervalscher / vervalscher van geschrift /

schrift / die om te bedriegen valsche geschriften maakt / of eenig geschrift vervalscht / of naboost: een bedrieger / vals aart / loogenaar / meyneediger.
Falcificatie, vervalsching.
Falcificeren, vervalschen.
Falcifieren, vervalschen.
Falsiteyt, valsheyd / bedrog / loge.
Faam, 't gerugt.
Fameus, berugt / naamschendig / rugtbaar / bekent.
Fameus libel, een eer-roovent geschrift / naamschendent geschrift / waar door iemant word beschuldigt van eenig kwaad / en waar in iemant buyten behooren word gelastert en gescholden / en also van sijn eer en goede naam berooft.
Faam-schender / naam-schender / eer-roover.
Familiaar, huysgemeen / gemeensaam.
Familie, huysgesin / gesin.
Familiariteyt, gemeensaamheyd.
Fantasie, verbeelding / inbeelding / eygensinnigheyd / swerfgedagten.
Fantaseren, verbeelden / denken.
Fantasme, of Fantosme, verbeelding / inbeelding / dat is iets 't geen sik iemant in sijn hersenen verbeeld so sterk / dat hy meent / dat het geen inbeelding / of verbeelding in sijn hersenen is / maar iets 't geen van buyten voor sijn oogen verschijnt: het sy / hy sik inbeeld / dat het een schim of ander bullebak is.
Fantastijk, hysinnig / eygensinnig / vies.
Farce, een klugt.
Farcie-maaker / klugt-maaker / bootse-maaker.
Farous,

Farous, woest / dulkoppig / baloorig / verwaaten.

Fascheren, kwellen / verdriet andoen.

Fascheus, verdrietig.

Fascinatie, betoovering. Dit wilmen sal een schadelijke konst zijn / dewelk men van een versierde boose geest leert / die men duyvel noemt. Dog wat van de duyvel is / sie in het woord Duyvel. Wat vande konst is sullen wy eens kortelijk seggen / namentlijk dat het is een bedrog. Datmen met eenige kruyden andere dingen beschadigen kan imant / dat is wis waar / en dat men ook met eenige kruyden of andere dingen wonderlijke werkingen doen kan / is ook wis waar. Maar datmen imant met een hoop vreemde woorden te prevelen sonder hem eens an te raaken / soude konnen schadelijk zijn / of dat sy toveraars of toveressen / sik selven in katten of honden / of weervolven soude konnen veranderen / dat sijn maar belaggelijke praatjens.

NB.

Fascineren, toveren. sie Fascinatie.

Fastidie, walging / sathevd.

Fastidieren, walgen / sat maaken / veragten / mispryjsen / veronwaerdigen / verwerpen.

Fataal, noodschik / noodschikkelijk / doodelijk.

Fatalien, dingdagen / of regtdagen. Fatalien, paaltijden / of bepaalde tijden / dat is / de gesette tijden om sijn regt te vervolgen.

Fatalien van appel, de paaltijd van een beroep / of de bepaalde tijd van een beroep / dat is / de tijd die gesteld / en geset word binne de welke het beroep / of hooger betrek moet geschieden.

Fatigatie, vermoeping.

Fatige,

Fatige, of Fatigue, vermoeytheyd.
Fatigeren, of Fatigueren, vermoeyen.
Fatras, beuselingen/ gekkernyen.
Fatsoen, gestalte / gedaante / leest.
Fatum, 't noodlod / nooddwang / noodgeheym. Eenige Heydenen hebben een noodlod gesteld/ waar na alles noodsaakelijk most geschieden. De Behoudenen stellen een beslupt (decretum) na welk beslupt alles noodsaakelijk geschied. So dat er Heydenen noodlod / en der Behoudenen beslupt by na op een uytkomt. Behalven dat de Heydenen het noodlod seyden te zijn een altijd duurende bindinge der oorsaaken/ door de kragt der sterren / uyt al de ondermaanige dingen voortkomende/ welke God selve soude onderworpen wesen. Maar het beslupt seggen de Behoudenen te zijn een stelling / of raad van Gods wil / 't welk hy self van eeuwigheyd vrywillig en seker besloten heeft / dat alles so soude geschieden / als wy sien / dat het geschied.
Faulte, of Faute, gebrek/ versuym / nalaating/ misslag. By faute, by nalaating/ by gebrek/ by versuym.
Fausbourg, een voorstad.
Fausebraye, een walgang/ walvoet / laage wal.
Fause porte, een heymelijke uytgang / sluypdeur.
Fausset, een gemaakte stem / veranderde stem.
Fausset-singen / met een gemaakte stem / of veranderde stem singen. Dat is wanneer iemant met een andere stem singt / als sijn stem gewoonelijk is. Of wanneer een man met een fijne gemaakte vrouwelijke stem singt.
Fauteur, gunner / gunstdraager.

Fa-

Faveren, begunstigen.
Faveur, gunste / hulp.
Favorabel, gunstig.
Favorijt, gunsteling.
Favoriseren, begunstigen / behulpig zijn.

F. E.

FEbre, de koorts / de hits seggen de Hoogduytsers / de kolde seggen eenige anderen. De koorts is een swaare siekte / en is veelderley / als een dagelijkse / anderendagse / derdendagse enz.

Februarius, sporkelmaand / of sporkeldmaand / dat is een spor of spoor vande keld / of kold / 't welk so veel betekent als koude by de Kelten / een volk also genoemt / zijnde seer oude Duytsen / om dat men in dese maand nog groote koude vande winter bespeurt. Dese maand / zijnde de tweede maand in 't jaar / heet ook blijde maand ter oorsaake vande vastelavendse dertelheden.

Februa, allersielen dag. Desen dag is de volgende dag na alderheyligen dag / zijnde de tweden dag van slagtmaand. Op desen dag word by die vande roomsche Gods-dienst gebeden voor al de onnosele sielkens / dewelke in het vage-vuyr leggen en branden en gepijnigt worden / even al eens of de onlighamelijke sielen branden konde. Wat laat sik den onnosele mensch / of liever den luye en trage mensch al wijs maaken? Want in geval de gemeene mensch niet traag en luy was in 't ondersoeken / hy soude meer komen te weeten / als hy nu weet.

NB.

Fecialen, oorlog-ansegger s/ krijgs-verkondigers/ krijgs-booden. Desen waaren/ die de volkeren/ dewelke het Roomsche volk verongelijkten of verongelijkt hadden/ den Oorlog/ by weygering van voldoening/ daar over anseyde. By dese luyden was ook het regt om vreede te maaken/ so dat de fecialen zijn geweest regteren in vreedens en Oorlogs saaken. Vreede-maakers.
Feyl, missing/ misslag/ dwaaling.
Feylen, missen/ dwaalen.
Feyling. sie Feyl.
Feyliering, sie Feyl.
Feylieren. sie Feylen.
Feyt, een daad.
Feyten, daaden/ diemen segt in of omtrent een saak geschied te zijn/ en oversulks nootsaakelijk bewijsen moet/ of Feyten, daads bewijs-schriften/ inhoudende alle het geene men bewijsen/ en betoonen moet/ of 't geene men betoonen en bewijsen wil.
Feliciteyt, geluk/ welvaart/ voorspoed.
Felonie, ontrouw/ smaatheyd/ of/ smaat/ de welke een leen-heer van een leen-man geschied: om welke hem de leen-heer ook van het leen kan stooten.
Femenijn, vrouwelijk/ wijffelijk.
Fenalia. sie Februa.
Fenderen, splijten.
Fenijn, vergift. Vergift is veelderley/ namentlijk vergiftige kruyden of andere stoffen. Vergif word het genoemt van vergeeven/ 't welk so veel beteekent als kwaalijk gegeeven. Want alsmen imant wat te veel vergif of vergeef/ geeft/ dat is kwaalijk geeft/ so
brengt

brengt het de mensch de dood an ; anders word vergif op sen maat gebruykt en wel vermengt somtijds als een geneesmiddel voor 't een of 't ander kwaad wel gebruykt.
Feodaal goed. sie Feudaal goed.
Feodaale materien. sie Feudale materien.
Ferien, vierdagen / oorlof-dagen / of rust-dagen / wanneermen van sijn gewoonelijk werk rust.
Ferme, vast / bondig.
Ferment, deessem / suurdeeg / heef / gist.
Fermenteren, gisten / opgisten / hevelen.
Fermeren, sluyten.
Fermery, siekhuys / krankhuys / gasthuys.
Ferociteyt, wreedheyd / dulkoppigheyd / verwaatenheyd.
Feroos, wreed / duskoppig / verbolgen / verwaaten.
Fertiliteyt, vrugtbaarheyd.
Feftinatie, haasting / spoeying.
Feftineren, haasten / spoeyen.
Feftoyeren, onthaalen / kost vryhouden.
Feudaal, of Feodaal, leen-roerig / leen-goedig.
Feudaal, of Feudaal goed / een leen / leen-goed : 't welk een heer iemant geeft erffelijk te besitten met onderlinge verbintenisse van schult / of bescherming ande eene zijde / ende pligt van manschap en heergewade an de andere zijde.
Feudale materien, leen-saaken / sijn saaken de welke de leen-goederen angaan.

F. I.

Fiat, laat het geschiede / het geschiede alsoo / 't is goed.

Fiantie, betrouwelijkheyd.

Fiber. sie Febre.

Fictie, versiering/ verdigting.

Fidecommis, een erffenis over de hand/ of erf-laating over de hand/ erf-beveling/ erf-betrouwing. Een erffenis over de hand is een erffenis die bekomen word niet onmiddelijk van den overleefden self/ maar van de erfgenaam uyt de hand. Erf-beveling is/ wanneer de uyterste wil-maaker belast an de erfgenaam/ dat hy de erffenis sal overlaaten an een ander.

Fidecommissaris, een erfgenaam over de hand/ die van een ander/ de welke uyt de hand erfgenaam is gestelt/ de erffenis moet ontfangen. Fidecommissaris, erfgenaam met last van overgifte.

Fidecommissare erffenis. siet Fidecommis.

Fidejusseur, een borge/ een die sik selfs voor een anders schuld heeft verbonden.

Fidejussie, borgtogt/ borglijving/ borgschap. als men voor eens anders schuld borg blijft.

Fidel, getrouw.

Fideliteyt, getrouwighelyd.

Fiducie, betrouwing/ vertrouwen/ vertrouwing.

Fiente, mest/ drek/ of stront/ daar het land mede gemest of vet gemaakt word.

Fieren, betrouwen/ vertrouwen.

Fierilafance, of Fierilonfonfa, stinkende klibber/ of stinkende klubber/ is een dik/ tay sap/ 't welk druypt uyt de steelen en wortel van een kruyd/ dat by ons niet seer bekent is: want dit stinkende sap word uyt Indien hier gebragt. Het sap word ook om syn vuyle en stin-

ſtinkende reuks halven / duyvels drek genoemt / even aleens gelijk veel ſotte menſchen ſik inbeelden / of de duyvel, die men ſegt / een geeſt te zijn / ſodaanigen vuyle ſtank by ſik had. Wat van duyvel is ſie in het woord Duyvel.

Figment, een verſierſel.

Figure, of Figuur, geſtalte / beeld / afbeeldſel / verbeelding Figure, een ſpreekwijs / of wijſe van ſpreeken / dat is een verbeeldende wijs van ſpreeken.

Figuraat, verbeelds-gewijs / beeld-wijs.

Figureren, afbeelden / verbeelden.

Fin, eynd.

Finaal, eyndig. Finaal, uytſlag / het eynd of uytſlag van elke daad. Het finaal, weeten / de uytſlag van een ſaak weeten.

Finalijk / eyndelijk.

Financier, ſchatmeeſter / penningmeeſter: die het bewind over de ſchatting penningen heeft.

Financeren, of Financie maaken / geld op geldswinſt neemen.

Financie, inkomſt / ſchat rijkheyd / goed.

Financie-kamer / ſchat-kamer.

Fineren, geld verkrijgen / goed vergaderen.

Fineſſe, loosheyd / liſt.

Fingeren, verſieren / verdigten / bootſen.

Finieren, eyndigen.

Finitie, eyndiging / bepaaling.

Fiole, een ronde vles.

Firmament, uytſpanſel / hemelwelf / hemelsvaſtigheyd / ſterren hemel.

Firmeren, veſtigen / beveſtigen / geſtaaden.

Fiscaal, 's lands voorſpraak / 's lands regtvor-

deraar: die het lands regt in straf of halssaaken / beschermt. Fiscaal, Graafelijkheyds versorger / die de saaken de Graafelijkheyd raakende versorgt. Fiscaal, lands schat-bewaarder / die over de schatten des lands opsigt heeft.

Fiscaal civil, Graaflijkheyds versorger / dese versorgt eygentlijk die saaken / dewelke de Graaflijkheyds inkomsten / of de opkomsten des lands angaan / ende tot de kamer van rekeninge behooren.

Fiscaal crimineel, 's lands voorspraak in strafsaaken: dese versorgt die saaken / de welke de boeten en straffen angaan.

Fisce, de gemeene saak / des lands schatkist / of geldkist / waar in de inkomsten des lands bewaard worden.

Fistel, ettergoot / loopend gad / daar etter uytvloeyt. Fistel, een buys / sijpgoot / verlaatpijp.

Fitemus, gedaante / aangesigt / de trek des aangesigts.

Fix, vast.

Fix domicilie houden / maalstede houden / een vaste woonplaats hebben / huysvast / of stedevast blijven woonen: die iewers vastelijk woonplaats houd.

F. L.

Flagellatie, geesseling.

Flagelleren, geesselen / met roeden slaan.

Flambeel, of Flambeau, een pikkaars / fakkel / toorts.

Flancq, of Flank, strijk / strijkhoek.

Flankeren, of Flanqueren, strijkhoeken maaken /

ken / van ter zijden stormen of vegten.
Flankering, of Flancquering, een zijdelingse borstweering.
Flatteren, pluymstrijken / vleyen.
Flatteur, vleyer / pluymstrijker.
Flebotomie, aderlaating / aderopening / word in veel siekten daar overvloet van bloed is / gedaan.
Flectie, buyging.
Flecteren, buygen.
Flegma, slijm / snot / nattigheyd.
Flegmatijk, koudvogtig / slijmerig / snotterig.
Flerecijn, of Fledercijn, ledeneuvel / jigt / ledenwee / ledensugt / of ledensiekte / word veroorsaakt door overvloedige / scherpe weyagtige vogtigheden / dewelke door al de leden vloeyen / waar door de selve uytgespannen worden; en van de scherpigheyd der vogtigheden worden de vliesen / peesen / en senuwen als geprikkelt en gesteeken.
Flerecijn inde handen / handeuvel / jigt inde handen.
Flerecijn inde voeten / voeteuvel / jigt inde voeten.
Flerecijnagtig / jigtig.
Fleur, of Flore, bloey / bloem / bloeysel.
Floreren, bloeyen.
Florijn, een gulden.
Fluctuatie, drijving / vloeying.
Fluctueren, drijven / vloeyen / vervloeyen. Fluctueren, swerven / swalpen.
Fluctueus, vloeyig.

F. O.

FOecunde, vrugtbaar.
Fœcunderen, vrugtbaar maaken.
Fœle. sie Foule.
Fœlen, of Fœleren. sie Fouleren.
Fœminijn, vrouwelijk / wijflijk.
Foy, geloof / betrouwe. Bonne foy, goed geloof / goed betrouwe. Op de bonne foy an/ op 't goed geloof an / op 't goed betrouwen an.
Foire, markt / jaarmarkt.
Fol appel, kwaalijk beroep / onregt beroep / dat is / een beroep 't welk te onregt of kwaalijk gedaan en angelegt is.
Foly, een blad; en is een blad van een boom / of een blad pampier.
Folye, malligheyd / sottigheyd.
Foment, een stooffel / stooving. Een soort van een geneesmiddel / bestaande uyt eenige verwarmende kruyden of sappen / 't welk warm gemaakt zijnde / word het op de buyk of op eenige andere deelen des lijfs / van een sieke gelegt om eenige winden en verkoudheyd te verdrijven.
Fomentatie, stooving.
Fomenteren, stooven / koesteren.
Fondament. sie Fundament.
Fondamenteel. sie Fundamenteel.
Fondateur. sie Fundateur.
Fondatie. soek Fundatie.
Fonderen. soek Funderen.
Fonds, grond.
Fontanel, een sijpgat / sijptap / om eenige kwaadaartige en overvloedige vogtigheden

wat

wat te verleyden / van de eene plaats na een ander en de ſieken daar voorts van te ontlaſten / ſomtijds brandmen of ſnijdmen een gat inde arm of been of inde nek / of men laat met eenig bijtend goed een gat bijten in een bande voorſeyde plaatſen / waar upt dan geduurig die kwaade vogtigheden uptſijpen.

Fonteyn, een bron / wel / water wel / ſpring-ader.

Force, geweld / magt.

Forceren, bemagtigen / overweldigen / kragt-kneuſen.

Forcluys, uptgeſlooten.

Forcluſie, verſtek / is waar by iemant / die een volmagtigde of gedingbeſorger in regten heeft / niet en voldoet het geen waar toe den regt dag is dienende / ende ſulks daar van werd verſteeken. Forcluſie, uptſlupting / verſtooting.

Foreeſt, een boſch / woud.

Forfeyt, een wreed ſchelmſtuk / booſe daad.

Forme, gedaante / geſtalte / leeſt.

Formalijk / gedaantelijk / geſtaltelijk.

Formaliteyt, gedaantigheyd / geſtaltigheyd. Formaliteyt, tegenkanting / tegenankanting / anſtelling.

Formaliſeren, tegenkanten / tegenankanten / opmaaken / anſtellen.

Formeel, gedaantig / geſtaltig. Formeel, gantſchelijk / voltopt.

Formeren, gedaante geeven / geſtalte geeven / maaken / toeſtellen.

Formidabel, vreeſelijk / ontſiglijk.

Formoir, een groefyſer.

Formule, ontwerp / bewerp / voorſchrift / leeſt.

Formulier, een voorschrift / ontwerp / bewerp / leest.
Fornicatie, booging / omwelving. Fornicatie, hoerery / smuykmin.
Forniceren, welven / boogsgewijs maaken. Forniceren, hoerery bedryven / hoere jaagen.
Fornieren, of Forneren. sie Fourneren.
Fornissement. sie Fournissement.
Fort, sterk. Fort, een sterkte / slot / of schans.
Forte, sterk.
Fortificatie, versterking / sterkmaaking / sterktebouwing.
Fortificeren, versterken / sterk maaken / besten.
Fortitude, sterkheyd.
Fortresse, een sterkte / slot / schans.
Fortuyn, of Fortune, geluk / kans / geval / avenduur / lukstaat. Fortuyne / haave / goed.
Fortuit, gevallijk / by geval / avenduurlijk.
Fosse, een graft.
Fosset. soek Fausset.
Fosset-singen. soek Fausset-singen.
Fossette, een middelgraft.
Foveren, koesteren / bakeren / stooven.
Foule, gedrang. Foule, een hoopvolks / schaare volks.
Fouleren, verdrukken / dringen / vertreeden.
Fournais, een buyroven / schouw.
Fourneren, of Fournieren, opbrengen / verschaffen / leeveren / stofferen / te borde brengen.
Fournissement, verschaffing / opbrenging / leevering / stoffering.
Fourrage, voeder.
Fourragier, huysbestelder / bestelmeester / die voeder bestelt en verschaft.
Fourrier. sie Fourragier.

F. R.

FRactie, breeking/ breuk.
Fractuur, een breuk.
Fragiliteyt, broosheyd / breekelijkheyd.
Fragment, breeksel / afbreeksel/ stuk.
Frange, een soom / boortsel.
Frangeren, breeken.
Frayeur, schrik.
Fraudatie, bedrieging. Fraudering, bedrieging.
Fraude, bedrog / bedriegerye / arglist.
Frauderen, bedriegen.
Freden, de schettering in 't singen / of de verkleyning des stems in 't singen.
Fregat, een jagt/ of jagtschip / een roofjagt / of een bespieschip / zijnde lang en smal en snel in 't zeylen.
Frenesie, kranksinnigheyd / is een siekte ontstaande uyt een ontsteeking der breyn vliesen / anbrengende een vinnige koorts en ontroering des gemoeds.
Frenetijk, kranksinnig.
Frequent, veelvuldig / veelvoudig / vaak / dikwijls/ dikwijlig.
Frequenteren, bewandelen / doorwandelen / handelen/ bywoonen.
Frem, broeder.
Frermineur, een minderbroeder / een navolger/ vande heylige Franciscus. Onder die vande roomsche Gods dienst zijn veelderley soort van geestelijken / die elk een besondere voorganger/ dewelke sy navolgen/ hebben. Diese altemaal wilde nasoeken en optellen / hy souder wel inde vijftigderley soort konnen vinden.
Frese, een aardbespe.

Fri-

Fricasseren, in de pan bakken / in de pan braaden.
Fringoteren, de sangmaaten / of sangmerken enkelen / of de maatmerken des gesangs breeken: dat is wanneermen een heele maatmerk in twe halven / in vier vierendeelen / in agt agtendeelen / of in sestien sestienden deelen / breekt of enkelt.
Friseren, met nopkens of knopkens maaken / krullen.
Friseert laaken / genopt laaken.
Frivool, onnut / slegt / beuselagtig / leuragtig / kwabbig.
Frontieren, grensen / kusten. Frontieren, of Frontiersteden / paalsteden / of grenssteden / dewelke op de uyterste paalen of grensen des lands leggen.
Frontispis, de voorgevel.
Fructueux, vrugtbaar.
Frugaal, suynig / spaarsaam.
Frugaliteyt, suynigheyd / spaarsaamheyd.
Frustratie, misleyding / ontwending / te loorstelling.
Frustre, te vergeefs / vrugteloos / ydelijk / om niet.
Frustreren, misleyden / ontwenden / te loorstellen / iewers van versteeken worden.

F. U.

FUge, vlugt / vlieding.
Fugeren, vlieden / vlugten.
Fugitijf, vlugtig / voorvlugtig. Fugitijf, bankeroet.
Fulmineren, blikſemen / weerligten.
Fumineren, rooken.

Fumeus, rookig.
Functie, een ampt / bediening.
Fundament, grondvest / grond.
Fundamenteel, grondelijk.
Fundateur, grondlegger / stigter.
Fundatie, grondlegging / vastsetting / bouwing / stigting.
Funderen, grondvesten / grond leggen / vestigen / vaststellen / vastmaaken. Funderen, stigten / timmeren. Funderen, beginnen / stellen.
Fungeren, ampt bedienen.
Fureur, of Furie, raserny / uytsinnigheyd / woede / verwoedheyd / doldzistigheyd.
Furieus, dol / raasend / uytsinnig / woedig / verwoed.
Furneren, of Furnieren. sie Fourneren.
Fuse, een agtendeel / het agste gedeelte van een heele sangmaat. Fuse, of Fuge, vlugting / agter een singing / beurtsinging / is wanneerder eenige singers / het selve sang singen met besondere stemmen de een na de ander al vervolgens / so haast de een ophoud dat de ander weer begint.
Fuseye, een vuyrpyl.
Futuur, toekomstig.

G. A.

GAbe, een boert / klugt.
Gabelle, tol / ongeld / 't zy op ingevoerde of uytgevoerde waaren of koopmanschappen / of op eenige andere dingen. Gabelle, waaggeld / 't geen men aan de waag betaalt.
Gabion, een schanskorf / korven met aarde gevult gebruyktmen in belegeringen / en die wor-

worden genoemt schanskorven / om datse in plaats van een beschansing gebruykt worden.
Gage, wedde / loon / huurloon / huurgeld / huurwinst / losngeld / belooning / besolding.
Gageren, besolden / besolding geeven / huurloon geeven / beloonen.
Gaillart, bly / vrolijk.
Gaillarde, een klugtige dans / of vrolijke dans.
Galand. sie Galland.
Galatijn. sie Gelatijn.
Galeard. sie Gaillard.
Galearde. sie Gaillarde.
Galeon. sie Gallioen.
Galeote. sie Galjoot.
Galey, een roeyschip.
Galland, lustig / geestig / hupsch. Galland, een vryer / minnaar.
Gallery, een wandelgang / wandeldreef.
Gallioen, een Oorlogs-schip / Konings-schip / hoofd-schip. Gallioen, de voorsteven.
Gallioot, een zee-jagt.
Galop, ren / of snelle loop / is wanneer een paerd op sen snelste loopt.
Galopperen, rennen / snel loopen.
Gambuyn, een ham / verkens ham.
Gangrene, koud vuyr / vuyl vleesch / of verrottend vleesch / koud vuyr is de sterving van een lid / uyt de grootheyd vande ontsteeking / de welke geschied / niet uyt ontsteeking de welke gedaan is: want als die gedaan / dan is het lid en 't vleesch al dood en sonder gevoelen / en moet dan datelijk afgesneeden worden / om vorder voortlooping te verhinderen.
Gangreneren, ineeten / inkankeren / verrotten / inrotten.

Garance, meekruyd / of krapkruyd / is een kruyd 't welk voort komt met vierkantige ranskens of steelkens / dewelke rouw in 't antasten zijn / geknoopt en in kniekens verdeelt: de bladeren zijn smal / langwerpig / ook rouw of hard in 't antasten / uyt elk kniekken meestendeel vijf t' sessens spruytende. De bloemen / die op 't top vande takjens staan / sijn kleen en van verwe bleekgeel. Het saad is rond / kleyn / eerst groen / daar na roodagtig / ende ten laatsten / swart. De wortel is seer lang met een dunne senuwe oft pese in 't midden doorregen / is seer rood / en word gebruykt om te verwen / wanneerse hard gedroogt en gemaalen is.

Garand, bywaaring / waaring / waarborg / bevryding / waarschap / bevryding. Al dit heeft plaats in verkofte goederen. Waaring / bywaaring / waarborg / of waarschap / is iemant belooven eenig verkoft goed te vryen / en vry te waaren voor alle antaal: 't welk een kooper / die eenig vast goed koopt / gemeenelijk bedingt / dat de verkooper hem het goed sal vrywaaren / en het selve vry en onbelast leveren. Benaderings bevryding / is iemant versekeren / dat de koop niet sal genaast worden. Garand, verhaal / verhaal op de vrywaarder.

Garandatie. siet Garand.

Garanderen, vrywaaren / waaren / waarborgen / bevryen / ontheffen / vergoeden / door benadering bevryen.

Garbeleren, uytsonderen / uytsiften.

Garbeleur, uytsonderer / uytsifter.

Garboille, gerugt / getier.

Garde, bewaaring / wagt. Garde, lijfwagt / lijf-schut-bende. De Koningen en groote Vorsten hebben gemeenelijk al een lijfwagt of lijf-schut-bende / bestaande uyt eenige vaandelen voetvolk.
Garde nappe, een tafel ring / daar men de schotel met spijs op set / om het tafelaaken niet te besmetten.
Garderen, bewaaren / gade slaan / behoeden.
Garderobbe, een kleerkas / of kleerkist / om kleederen in te bergen.
Gardiaan, bewaarder / wagter / opsiender. Gardiaan van 't Clooster, opsiender over de geslooten plaats / of afgesonderde plaats / of opsiender over de geestelijke afgesonderde plaats / alwaar eenige geestelijke eensaamwooners in woonen / onder des opsienders opsigt.
Garlande. sie Girlande.
Garment, een kleed / kleeding / vertsiering / vertsiersel / optopsel.
Garnieren, stofferen / toerusten / optopen / vertsieren / wapenen / vestigen.
Garnisoen, besetting / besetting volk / is krijgsvolk / dewelke tot bewaaring van de steden en grensen des lands gehouden worden.
Garson, een jongen.
Gauderen, sik verblijden / blijde zijn / verblijd zijn. Gauderen, het geding winnen / sege praalen.
Gaugie, of Gauge, vatmaat / eyking / vateyking / is de maat hoe veel kannen nat in een vat gaan.
Gaugieren, of Vergieren, vatmeeten / vaten eyken.

Gaugierer, vatmeeter / vateyker / die de vaten meet / hoe veel nat daar in gaat.

G. E.

GEaccuſeerde, beſchuldigde / angeklaagde betigte. ſiet Accuſeerde.
Geaccuſeert, beſchuldigt / angeklaagt / betigt. ſiet Accuſeert.
Geaffecteert, gemaakt / opgepronkt / niet in den aart.
Geapprehendeerde, een gevange / vaſtgehoudene. ſoekt Apprehendeerde.
Geapprehendeert, gevange / vaſt gehoude. ſie Apprehendeert.
Gearreſteerde. ſiet Arreſteerde.
Gearreſteerde perſoon. ſoekt Arreſteerde perſoon.
Gearreſteerde goed. ſoekt Arreſteerde goed.
Gearreſteert. ſiet Arreſteert.
Geaſſiſteert, geholpen / bygeſtaan.
Geaſſiſteert met haar voogd / ten overſtaan van haar voogd. Een weduwe of meerder jaarige vryſter / en mogen geen handelingen van belang angaan / ten ſy ten overſtaan van een gekooren voogd / die ſy dan moeten kieſen.
Geauthoriſeerde. ſoekt Authoriſeerde.
Geauthoriſeert. ſiet Authoriſeert.
Geciteerde, gedagde / gedagvaerde. ſiet Citeerde.
Geciteert, gedagt / gedagvaart. ſoekt Citeert.
Gecommitteerde. ſiet Committeerde.
Gecommitteert. ſiet Committeert.
Geconſigneert, onderregt / gelegt / verſekert / getekent / gemerkt.
Geconſtitueerde, gemagtigde / volmagtigde / magtig gemaakte / laſt gegeevene / volmagt

X gegee-

gegeevene / volmagt ontfangster / magtig gemaakte 't zy man of vrouw / die van imant volmagt / om iets te mogen verregten en uytvoeren / ontfangt / of ontfangen heeft.
Gedelegeerde. siet Delegeerde.
Gedelegeerde regters. soekt Delegeerde regters.
Gedelegeert. siet Delegeert.
Gedenk-offer, gedenk-gifte / of gedagtenisgifte / is een gifte / by de Joden gebruykelijk / het zy een beest ter slagting of iets anders / dewelke by de heyligers gebragt wierd ten Gods-dienst / ten dien eynde dat God hun wilde gedagtig zijn / of dat sy eenige segen ontfangen hebbende / God daar by wilde gedenken en gedagtig zijn. In 't Hebreeus word het genoemt אזכרה, azecara, dat is / gedenking / gedagtenisse / maar azecara betekent ook berooking / goeden reuk maaking / het komt van זכר, zacar, dat is / heeft gedagtig geweest / heeft gerooken. Een berooking geschied / alsmen eenige welriekende kruyden in 't vuyr werpt / om een lieffelijken reuk inden Gods-dienst te hebben.
Gedeputeerde. soekt Committeerde.
Gedeputeert. soekt Deputeert.
Gedetineerde, een gevange / besettede / vastgehoudene / die uyt eenige schuld beset / en vast gehouden word / of om eenige misdaad gevangen.
Gedetineert, gevange / beset / vastgehoude / opgehoude / gevange gehouden. Gedetineert, onthouden.
Gedevaliseert, beschadigt / ontreddert.
Gediffameerde. soek Diffameerde.
Gediffameert. siet Diffameert.
Gedilayeert, uytgestelt / verlengt / sleepende gehouden.

Geexcipieert, uytgenomen/ uytgeſondert.
Geexcommuniceerde. ſie Excommuniceerde.
Geexcommuniceert. ſoek Excommuniceert.
Geinſinueerde. ſiet Inſinueerde.
Geinterdiceerde. ſiet Interdiceerde.
Geinterineert, geſtadet/ beveſtigt.
Geintimeerde, ontbodene/ angekondigde: die iewers ontboden is te komen/ of die iets angekundigt en bekent gemaakt is. Geinthimeerde, de tegendinger die niet beroepen heeft/ maar 't gewijsde tot ſijn voordeel heeft/ of die de ſaak gewonnen heeft.
Geintimeerr, ontboden/ angekondigt/ bekent gemaakt.
Geld op depoſito hebben/ geld onder ſik beruſtende hebben/ of een anders ontfangen geld onder ſik hebben. Gelijk ontfangers en anderen/ die veel gelden ontfangen dat hun niet toekomt/ welke gelden ſomtijds ſoo lang onder hun zijn leggende en beruſtende eer de tijd van rekening komt/ dat ſyſe an een ander konnen uytſetten op een maandelijke of jaarlijkſe geldwinſt/ en ſtrijken ondertuſſchen die winſt van eens anders geld. Geld op depoſito hebben/ geld op geldswinſt hebben/ dat is/ eens anders geld gebruyken op jaarlijkſe geldswinſt. Geld op depoſito ſetten. ſie Depoſito.
Geld op intereſt hebben/ geld op geldswinſt hebben/ dat is/ eens anders geld gebruyken (mits daar van geevende jaarlijkſe geldswinſt) om koopmanſchap of iets anders daar mede te doen/daarmen groote winſt af meynt te trekken.
Geld op intereſt neemen/of ligten/ geld op gelds

winst neemen of ligten / dat is / geld van iemant op gelds winst ligten.
Geld op interest setten / geld op gelds winst geeven / dat is / sijn geld an imant geeven op jaarlijkse gelds winst.
Geld op renten hebben / geld op inkomst hebben / of geld op jaarlijkse inkomst hebben / dat is / sijn geld hebben uytstaan op vaste jaarlijkse inkomsten: gelijk op gronden / landen / en andere vaste jaarlijkse inkomsten,
Geld op renten neemen / of ligten / geld op jaarlijkse vaste inkomsten neemen / of ligten / dat is / geld op sijn vaste jaarlijkse inkomsten van imant ligten.
Geld op renten setten / geld op jaarlijkse inkomst geeven / geld op inkomst setten / of geeven / dat is / sijn geld uytsetten op vaste jaarlijkse inkomsten / gelijk op gronden / landen / en andere vaste jaarlijkse inkomsten.
Gelaatse. sie Glaatse.
Gelatijne, of Geleye, gedikt sop / verdikt sap / of gestijft sap / gelijk men by gebrade vleeș siet wanneer 't koud is.
Gelegitimeerde, wettig gemaakte / bewettigde, dat is / een die buyten houwlijk geteelt zijnde, by de land overheyd bewettigt is.
Gelegitimeert, gewettigt / wettig gemaakt.
Geleren, vriesen.
Geminatie, verdubbeling / dubbelmaaking.
Gemineren, verdubbelen / dubbel maaken.
Gendarme, een krijgsman / krijger / krijgsknegt / oorlogsman / soldaat / die om sold ter oorlog dient.
Gendarmerye, een krijgshoop / krijgsbende dat is een hoop of bende Oorlogs-volk.

Genealogie, geslagt-rekening / geslagt-boom / geslagt-tafel / af komst.
Generaal, algemeen / gemeen / onbepaalt / landgemeen.
Generaal hypoteecq. sie Hypoteecq generaal.
Generaal ontfanger / algemeen ontfanger / of gemeene lands ontfanger.
Generabel, teelbaar.
Generale procuratie. siet procuratie generaal.
Generalijk / onbepaalijk / algemeenlijk.
Generaliteyt, algemeenheyd. Generaliteyt, de algemeene Staaten der seven vereenigde landschappen. Dese hebben hun vergadering in 's Graavenhage / en is by de selve magt om Oorlog en Vreede te maaken / en andere saaken meer / die de algemeenheyd raaken / sijn in hun magt.
Generatie, teeling / voortbrenging / baaring.
Genereren, teelen / voortbrengen / baaren / voort teelen.
Genereus, grootmoedig / edelmoedig.
Generositeyt, grootmoedigheyt / edelmoedigheyt.
Genesis, teeling / baaring / geboorte / wording. Het eerste boek der schrift word vande Grieken genesis, dat is / geboorte / of wording / genoemt / om datter de geboorte of wording van alle gedaantelijke stoffen in verhaalt worden. De Hebreen noemen dit boek der geboorte of wording / ספר בראשית, sepher bereschit, dat is / het boek inden beginne / 't welk is na de eerste woorden des boeks. Het word ook genoemt het eerste boek Mosis, even of het Mose geschreven had; dog uyt de boeken self de welken Mosis boeken genaamt worden / kan men wel bespeuren / dat Mose

geen van die boeken geschreven heeft. Maar het meeste gevoelen is / datse eenen Esdra altemaal geschreven heeft na de Babelonische gevangenis. Mosis boek en kan 't niet genoemt worden om datter van Mose in gehandelt word / gelijk inde vier volgende boeken / daar van Mosis gehandelt word: want daar word niet een woord van Mosis in verhaalt. Het woord Genesis is / een goed grieks woord / alhoewel het inde nederduytse oversetting staat / dog het staater onovergeset / en om dat de geestelijken het niet willen oversetten / so heb ik de moeyten op my genomen om dit en diergelijke woorden / die onovergeset zijn / over te setten / op dat de gemeene man / die nauwkeurig is / de selve soude konnen nasoeken / om de betekenisse daar van te weeten.

Genitoires, teel-leden. De teel-leden zijn tweederley / mannelijke en vrouwelijke.

Geniture, teelsel / saad.

Genuin, angebooren / ingebooren / aartlijk / dat is / inden aart.

Geographie, aardbeschrijving / aardklood-kunde. Dat is een nauwkeurige beschrijvinge en kundschap van landen / seen / rievieren / bergen / steden en plaatsen / enz.

Geomantie, waarseggery / uyt de aarde, stipwaarseggery. De meesterschap van dese kunst bestaat in eenige stippen niet getelt / maar by geval in de aarde in gedrukt / en door sestien streepen na de slinker hand toe getrokken / welke stip-streepen / dese stipwaarseggers door evenheyds en onevenheyds overmaat / wederom tot sekere (uytstippen bestaande) afbeeldsels brengen: de seven

dwaalsterren / de twalef tekenen des teken-krings of der sonneweg / het hoofd en de staert vande vliegende slang / self ook de vier hoofd stoffen. In dese onder waereld (gelijk sy willen) afbeeldende / en al der selver eeuwige kragt ende magt / door sekere wonderlijke invloeping der boven lighamen / en door hemelsche instraaling tussen komende voor sik brengende: ende die afbeeldsels hebben doen dese stip-waarseggers namen gegeeven bekwaam haare uytwerkingen / dusdaanige konst noemende het begrijp vande oordeelende sterre-konst / ende een spitsvindige verkorting des selfs: door welke sy alle vraagen hun voorgestelt ontlossen; ende op alle 't gevraagde op staande voet antwoorden / nogtans op de aarde geworpen (na de ondervraagingen) en eerst gemaakt uyt de meyning des vraagers het afbeeldsel. Een andere waarseggery uyt de aarde isser / wanneer sy iets voorseggen te sullen geschieden uyt voorgaande aardbeevingen. Maar 't zijn altemaal inder daad onvaste raadsels.

Geometrie, aardmeeting / aardmeet-kunde / meetkonst / meetkunde.

Gepassioneert, driftig / sugtig / sijdig.

Gereformeerde religie, de herstelde Godsdienst / gesuyverde Godsdienst. Alhoewel dese Godsdienst (die ook dog te onregt Calvinische genoemt word) de naam heeft van herstelde of gesuyverde Godsdienst; ten dien ansien / datse een weynig verandert is van de Roomsche: soo magse nogtans die naam niet regt niet voeren / om datse nog veel (trouwens al de andere Godsdiensten / die opentlijk beleden

 den

den worden / al mede) verscheelt van een redelijken Godsdienst / die op wijsheyd / waarheyd / en rede steunt. Want een Godsdienst soude niet van noode hebben / datse door magt / ban en swaard staande gehouden wierd: gelijk al de andere Godsdiensten der waereld / die my bekent zijn / van nooden hebben / datse door magt / ban / swaerd / vyer en vlam / galg en rad / staande gehouden worden. Elk wil sijn onbegrijpelijke geloofsstellingen met onverstand en geweld staande houden. Vaart dat geen elende inde waereld.

Gerequireerde. siet Requireerde.

Gespolieerde. siet Spolieerde.

Geste, gebaarde / gelaat / bootse.

Gesten, gebaarden / enz. Gesten, geschiede dingen / geschiedenissen / gedaane dingen / of bedreve dingen.

Gestie, gebaar. Gestie, bediening / uytregting.

Gesticulatie, bootsing / gelaatbootsing / gebaarding.

Gesticuleren, bootsemaaken / klugten bedrijven / guyggelspel speelen.

Gesupposeerde, een valsch toegestelde / een valsch opgemaakte / of uytgemaakte; die bedriegelijk in de schijn van een ander komt.

Getaxeert, geschat / gewaardeert / op geld geset.

Geule, de roode verw inde wapen teykens.

NB. Geus, of Geux, fielten / guyten / of bedelaers. Met dese smaat-naam geus, bedelaars / wierden de Heeren Edelen van dese landen gelastert van eenen schelmse Barlaymond, raad vande Hertogin van Parma, wanneer sy het versoek schrift / 't welk sy gemaakt hadden / behel-

behelsende de welstand des lands / an de selve Hertogin overleverde. En met dese smaat-naam worden die vande herstelde Godsdienst nu nog wel gelastert van die vande roomse Godsdienst. Dog het is veel beter en heyl-saamer bedelaars te zijn / als grouwelijke ja verbloekte bloeddorstige moorders van onnosele menschen / gelijk die vande roomsche Godsdienst zijn / en waar in voornaamentlijk eenige hondert jaaren lang de roomse geestelijken uytgemunt hebben. Is dat God aangenaam / het mag wel / maar ik geloof 't niet / alwaar 't dat het my al de roomse geestelijken ten heyligen swoeren. Vraagt imant waarom? om dat ik beeter weet / en ook sekerlijk weet / dat God sulk moorden niet angenaam kan zijn.

G. I.

Giostre. soek Ioste.
Giostreren. soek Iosteren.

Girlande, een bloemkrans / roosenhoed / bovenkrans.

Girole, of Girgole, suyker wortel kruyd / of suyker wortel / heeft veel bladeren an een steel oft middelribbe wassende / van welke elk besonder blad rondom de kanten wat gekartelt is: daar tusschen komen korte steelen voort / dikwijls geen anderhalven voet hoog wordende: daar op wassen ronde kroonkens of bloem-kranskens / draagende witagtige bloemkens: ende daar na volgt het saad dat breedagtig is. De wortelkens sijn wit / ende hangen veel by een / en sijn een palm lang dikwijls dunner als een vinger / van smaak sijn

sy seer soet / en lieflijk en angenaam om te eeten / so dat vande soetigheyd der wortel het geheele kruyd de naam voert van suyker wortel kruyd.

Gisarme. soek Guisarme.

G. L.

GLaatse, een beyşde vlakte / beyſſelde weg / of ſtraat.

Gladie, een ſwaard.

Globe, een kloot / bol.

Gloriatie, roeming / beroeming / brallen / loving.

Glorie, lof / eer / roem / heerlijkheyd / luyſter.

Glorieren, roemen / beroemen / loven / brallen / verblijden.

Glorieus, loflijk / lofrijk / roemend / beroemend / heerlijk / laatdunkend / fier.

Glorieusheyd. ſie Gloriatie.

Glorieuslijk / loflijk / met roem / of met eer / heerlijk / fierelijk / laatdunkendlijk.

Glorificatie, verheerlijking / heerlykmaaking.

Glorificeren, verheerlijken / heerlijk maaken / roemen / brallen.

Glos, of Gloſſe, een uytlegging / verklaaring.

Gloſſeren, uytleggen / verklaaren.

Glotoen, een braat / ſlokaert / gulſigaart.

G. O.

GOblet, een beker / drinkbeker.

Goederen van contrabande. ſie Contrabande goederen.

Gom, of Gomme, klibber / of klubber / traan / boom-traan / klibber is allerley dik tay ſap / 't zy dat het uyt boomen vloeyt / of iewers anders

ders van bereyd word. Klibber word het genoemt / om dat het wat vogtig zijnde klibberig / of kleevrig is.
Gomme dragant, boksdoorns-traan / of klibber van boksdoorn / is een dik / tay sap / 't welk uyt de wortel van boksdoorn / als deselve een weynig gekwets en gesneeden is / vloeyt / en is witagtig / hebbende een papagtige / kleevende kragt. Wat boksdoorn voor een kruyd is / sie Dragant.
Gonfleren, swellen.
Gordijn, een behangsel / scherm / bedbehangsel / bedscherm.
Gorgias, een halsdoek / of borstlap.
Gotiere, of Goture, drop of drupp / droppel / een goot / daar water door loopt.
Gourmanderen, vreeten / gulsig zijn / opslokken / schokken / slokken.
Gourmandise, vraatigheyd / gulsigheyd / opslokking.
Gouvernante, bestierster / heerscherse / landvoogdesse / stad-voogdesse / rijks-voogdesse.
Gouvernement, bestiering / land-voogdy / stadvoogdy / plaats-voogdy.
Gouverneurschap. sie Gouvernement.
Gouverneren, bestieren / beheerschen.
Gouverneur, bestierder / bestierer / bewintsman / ruwaard / heerscher / voogd / landvoogd / stad-voogd / rijks-voogd.

G. R.

GRaad, een trap. Graad, een vien / of veen / vischvien. Graad, maagtal / dat is de optelling van vrienden / of maagen / om te rekenen hoe na imant ons bestaat.

Graa-

Graaden, trappen/ bienen/ vischschienen/ maagtallen.
Gradatie, klimming / opklimming / trapopklimming / gang van trap tot trap / overstapping.
Grametse, betrekking/ mal gelaat/ bootsing.
Grammatica, letterkonst / spraakkonst.
Grammatist, een lettermeester / schrijfmeester / een meester/ die kinderen de woorden wel leert spellen of boekstaaven/ leesen / en schrijven.
Grammatistica, schrijfkonst.
Grandiloquentie, grootspreeking / pragtredening/ pronkreden.
Grand mercy, grooten dank.
Grassatie, straatschendery / affetting / goed afsetting / of berooving.
Grasseren, straatschenden / woeden / rooven / in swang gaan / gaan weyden.
Gratie, genade / gunste / goedgunstigheyd/ vergunning/ gunstgeeving/ kwijtschelding. Gratie, danksegging.
Gratieus, gunsting / goedgunstig / liefstaalig / angenaam.
Gratieusheyd / gunstigheyd / goedgunstigheyd/ liefstaaligheyd/ angenaamheyd.
Gratieuslijk / gunstelijk / goedgunstelijk / liefstaaliglyk.
Gratitude, dankbaarheyd.
Gratulatie, bedanking / danksegging / gelukwensching.
Gratuleeren, bedanken / dankseggen / gelukwenschen/ sik wel belooven.
Gravame, een beswaarenis/ swaarigheyd.
Gravatie, beswaaring/ belaading.
Graveren, beswaaren / kwetsen / belaaden.

Gra-

Graveren, insnijden / snijden in goud / silver / kooper / of yser.
Gravering, insnijding. Gravering, beswaaring / belaading.
Gravis, swaar. Gravis, deftig / staatig.
Graviteyt, deftigheyd / staatigheyd. Graviteyt, swaarte / swaarigheyd / te weten / in gewigte.
Graviteyt houden / staatigheyd houden / deftigheyd houden / waardigheyd houden.
Gremetse. sie Gramatse.
Grenalt, een koolsteen / of vyerige koolsteen / om datse als een vyerige kool glinstert.
Grief, hinder / hindernis / kwetsing / schade / beswaarenis / swaarigheyd.
Grieven, beswaarnissen. siet Grief.
Grieven à minima, beswaarenissen in het minder gedeelte des gedings. Grieven à minima proponeren, beswaarenissen in het minder gedeelte des gedings voorstellen / dat is / als iemant een gewijsde ten deele tot sijn voordeel heeft / ende daarna beroepen werd / versoekt vernietinge van het selfde gewijsde / voor soo veel hem daar by niet genoeg is toegewesen.
Grieven, hinderen / hinderlijk zijn / schaden / schadelijk zijn / nadeelig zijn / kwetsen.
Griffie, een schrijf-kamer. Griffie, de regthofs schrijf-kamer / gedingstuk-kamer / waar in de gedingstukken bewaart worden tot datter gewijsde op komt. Griffie, een ley-pen / daarmen op een ley mede schrijft.
Griffier, of Griffier des hofs / des hofs schrijver / hofs geregt-schrijver / eerste schrijver des hofs / of eerste geregt-schrijver des hofs. Daar zijn an 't hof om de veelheyd der geregts-saaken / wel ses of agt geregt-schrijvers/

vers / waar van dese de eerste is / die altijd mede in den raad is / en de stemmen der raadsheeren an teykent / en al't geen in den raad gehandelt en besloten word / en nog andere dingen meer. Griffier, een schrijver.
Griffier substituyt, twede schrijver des hofs / twede geregt-schrijver des hofs. Dese leest den opgeef vande saaken op de rol op.
Gros, uytschrift / een uytschrift 't welk uyt het kladde in 't net gestelt is.
Grosseren, uytschrijven / in 't net schrijven / in 't net uyt schrijven.
Grossier, een groot handelaar / die koophandel / of winkel handel drijft in sijn waaren by groote menigte / of die sijn waaren maar by groote menigte teffens verkoopt / en ook wederom waaren by groote menigte inkoopt.
Gruier, of Gruwier, een houtvester.

G. U.

Guarand. siet Garand.
Guarandatie. siet Garand.
Guaranderen. soekt Garanderen.
Gubernatie, bestiering.
Gubernateur, bestierder.
Guberneren, bestieren.
Guerdon, belooning / vergelding.
Guichet, een poortken / deurken.
Guide, een wegwijser / leydsman.
Guidon, een vaandelken / of vaanken / een Oorlogs-teken.
Guirlande, sie Girlande.
Guisarme, een pijl / werpspiets / of steekspiets / die men te paerde voert.
Gum, of Gumme. soek Gom.
Gurgiteren, slokken / slikken.

Gurgitatie, ſlokking.
Guſtatie, proeving / ſmaaking.
Guſteren, proeven / ſmaaken.

H. A.

HAbijl, afgeregt / bekwaam / geſchikt / behendig / heblijk.
Habiliteyt, bekwaamheyd / behendigheyd / gaauwdaadigheyd.
Habiliteren, bekwaam maaken.
Habijt, een kleed / kleeding.
Habitatie, bewooning / wooning / bewooning van een huys / woonſtede.
Habiteren, woonen / bewoonen / verblijven / op een plaats blijven.
Habituatie, kleeding / bekleeding.
Habitude, bekwaamheyd / hebbelijkheyd.
Habitueren, bekleeden.
Hacquenye, een telle / een paerd 't welk een tel gaat / dat is een ſneedige gemakkelijke gang gaat ſonder te draaven.
Hallelujah, looft den Heere. Dit is een Hebreeus woord / en ſtaat op eenige plaatſen in de nederduytſe overſetting der ſchrift onovergeſet / en daarom heb ik het al mede moeten overſetten.
Hallucinatie, dwaaling / miſſing / misſlag / dooling.
Hallucineren, dwaalen / miſſen / misſlaan / doolen.
Hamay, voor poorte.
Harangue, een rede / beweegrede / vertoog.
Harangueren, een rede doen / rede voeren.
Haraſſeren, uyt ſlooven / afſlaan / afmennen.
Harcederen, krakkelen.
Harmonie, wel luyding / eenſtemmigheyd / over een-

eenstemming / tsaamenstemming / soet luydigheyd.
Harniceurs, wagen-smeerders.
Harquebuse. sie Arquebuse.
Harquebuseerde. sie Arquebuseerde.
Harquebuseren. sie Arquebuseren.
Harquebusier. soek Arquebusier.
Haverye, schaade draaging / scheeps-schaade draaging / schaade draaging van scheeps verlies / uytwerping van goederen in zee / dat is / een gemeene bylegging over schip en goederen / om gesaamentlijk te draagen eenig verlies van in zee geworpe goederen gevallen om lijf en goed te behouden.
Haubert, een harnas / borstharnas.
Haurieren, putten / water-putten / of scheppen. Haurieren, inslokken / inswelgen.
Hazard, lot / kans / gevaar / avenduur.
Hazarderen, waagen.

H. E.

Hef-offer, hef-gifte of hef-gaave, Hebr. תר ומה, therouma, dat is / opheffing / verheffing / verhooging: en komt van רום, roum, hoog zijn / verheeven zijn / opgeheven zijn. De geheyligde gifte wierd also genoemt / om datse van den heyliger om hoog geheeven wierd.
Hemisphere, een half rond / half kloot.
Hepaticq, leversugtig / leversugtige / een die met de leversiekte gekwelt is.
Heraut, of Herout, een Oorlogs-ansegger / krijgs-boode / krijgs-verkondiger / door welke den Oorlog verkondigt / of uytgeroepen word: Heraut, een waapen-voogd / waapenheer /

heer / waapen-drager / schild voerder.

Herbarist, een kruydkenner / een kruydleeser / kruydplukker / kruydenier.

Herbarius, een kruydboek / daar de gedaanten en kragten der kruyden in beschreven staan / kruydschat.

Herbarizeren, kruydplukken.

Herederen, erven / goed erven.

Hereditéren, erven / goed erven.

Herediteur, een erfgenaam / is een die erfgoed beurt.

Herediteyt, een erffenis / alle roerende / of onroerende goederen / die men van iemant erft by uyterste wil / of by versterf.

Heremijt, een woud-broeder / of woud-wooner / kluysenaar / die in eensaamheyd in een woud of wildernis woont afgesondert en afgescheyden vande menschen heyligheyds halven om van deselven niet besmet te worden. Die sik vande menschen af-scheyd / en in 't woud by de beesten gaat woonen / die toont mijns oordeels / dat hy meer beestagtig als menschagtig is / en verbalt oversulks so veer vande redelijkheyd. Maar wanneer eenige luyden / gelijk 't wel gebeurt is / vlugten in bosschen en wildernissen / en woonen in hoolen en kuylen / om de hand eens dwingelands / die hun sogt te dooden / te ontgaan / dan heeft het een geheel ander insigt.

Heremitage, woud-broederschap / kluysenaarschap.

Heresie, een gesintheyd / keur / verkiesing / wil / gesin / huysgesin / bevlijtiging / tragting / volging / navolging / ketserey / of ketterey / het woord ketserey schijnt een oud duyts woord te

zijn /

zijn / en betekent volging of navolging. Wat kwaad isser nu in volging / of navolging? gelijk by voorbeeld wanneer een leerling sijn meester navolgt? voorwaar mijns oordeels geen kwaad. Maar sal imant seggen / die een leermeester volgt / dewelke een kwaad of ergerlijk gevoelen heeft/doet die geen kwaad? Ik seg / dat niemant magtig genoeg is / om daar van te oordeelen / dewijl elk even seer met vooroordeel ingenomen is tot sijn gesintheyd / dat die de best is / en daerom schelt elk gesintheyd de andere altemaal voor ketters/ by gevolg altemaal ketters onder malkander/ en 't is waar ook want het woord ketsers of ketter betekent navolgers / en wy sijn immers altemaal navolgers elk van sijn gesintheyd. Maar 't is jammer dat wy geen navolgers zijn vande rede / waar uyt de waarheyd spruyt / dan soudender so veel verdeeltheden niet konnen zijn; dewijl de waarheyd enkel en eenvoudig is. Heresie wilmen dat ook ongeloof of wangeloof sal betekenen / maar die betekenis isser niet in. En vorders/ wie sal van des anders ongeloof oordeelen? niemant / dewijl elk malkander veroordeelt voor ongeloovig: 't welk evenwel valsch is / want elk is so groot van geloof en so ligt van geloof / datter de ondersoeking / waar door men tot weetenschap komt / geheel by de gemeene mensch door versuymt word. Want men laat het slegts op 't geloof ankomen/ sonder te ondersoeken of 't geen men gelooft waar is / of waar zijn kan.

Hereticq, een ketser / of ketter / dat is / volger of navolger / die iemants gevoelen navolgt: of

of houder of vaſthouder / die ſijn gevoelen / 't welk hy heeft / vaſt ſtaande houd: of verkieſer / die eenig gevoelen verkieſt / 't welk weynig met wijsheyd geſchied: want elk word maar van jongs af in ſijn geſintheyd onderweſen / niet om eenige dingen te verſtaan / maar om eenige onmogelijke geloofſtellingen te gelooven. Waar by elk in ſijn geſintheyd ſik ſelf dan ten vollen vergenoegt houd. Voorders wat kwaads is dog in het woord ketter / 't welk een navolger betekent / geleegen / dat men daarom malkander haat / vangt en ſpant / hangt en brand? immers ter waereld niets; want elk is immers een navolger van ſijn geſintheyd. En dat regt dat de een heeft om een navolger te zijn van ſijn geſintheyd / dat ſelve regt heeft ook de ander om ſijn geſintheyd te volgen. Want niemant kan des anders geſintheyd veroordeelen ten zy met groot onregt / om dat ſodaanigen een niet kan oordeelen als regter / want hy is ſelf tegenſtrijder / en ſijn veroordeeling geſchied uyt drift en ſpdigheyd. Dan ſo men de rede eens tot regter ſtelde over al die twiſtende geſintheden ſonder op geloof / ſchrift / of onmogelijke geloofsſtellingen agt te ſlaan / de ſelve ſoudſe altemaal de eene min / de ander meer / wel oordeelen buyten ſpoor van reden te zijn.

Heritage, erfdeel / erfgoed.

Hermaphroditen, man-wijven / dat zijn menſchen die beyde de teel-leden / ſoo wel het mannelijk / als het vrouwelijk teel-lid hebben. Maar mijns oordeels / meyn ik / datter ſoodanige menſchen ſeer ſelden gevonden worden.

Herniodactylen, tijdeloos-kruyds witte wortelen /

len / of witte wortelen van tijdeloos-kruyd. Dese wortelkens zijn rond als een kleyn bolleken / maar na boven wat spitser / en onder breeder of dikker / zijn van buyten en van binnen heel wit/soet en angenaam van smaak/ hebben kragt om den buyk week en suyver te maaken / en zijn bekwaam om in te geeven die / dewelke met de jigt gekwelt zijn. Daar zijn ook tijdeloos kruyds bruyne wortelen / of roodagtige wortelen van tijdeloos kruyd / maar die zijn bitteragtig van smaak en seer schadelijk gegeeten zijnde.

Heroic, heldig / heldagtig / heerlijk / braaf / dapper.

Heureux, gelukkig.

H. I.

HIdeux, grouwsaam.

Hieroglyphice, heylig-verbeeldtelijk / of beeldspraakelijk. Hieroglyphice manier van spreeken of schrijven / een heylig verbeeldtelijke wijs van spreeken of schrijven / of een beeldspraakelijke wijs van spreeken of schrijven. Dat is / een duystere / oneygentlijke / en ongerijmde wijs van spreeken of schrijven / by de heydense geestelijken of heyligers seer gebruykelijk / en by de Joodsche ook wel nagevolgt. Want die geestelijken gaven alles / 't geen de Godsdienst anging / verbeeldtelijk of oneygentlijk / dat is / met afbeeldsels van beesten en andere dingen / en niet eygentlijk / of met eygentlijke woorden an den volke te kennen / om de selve niet al te wijs te maaken / maar in onweetenheyd te houden. 'T welk de roomsche geestelijken nu nog wel kennen.

En

NB.

En die beeldſpꝛakelijke of oneygentlijke wijs van ſchꝛijven of te kennen geeven / en ook ſpꝛeeken by de heydenſe geeſtelijken gepleegt/ en by de Joden nagevolgt / houd ons nu nog de oogen des verſtands verblind.

Hierarch, een geeſtelijke overſte / of opperſte / of opſiender over de heylige dingen / de welke den Godsdienſt raaken.

Hierarchy, geeſtelyke heerſchappy of geeſtelijke voogdy / of geeſtelijke opſigt over de heylige dingen. De roomſche geeſtelijken hebben al veel heerſchappy en geſag / niet alleen in geeſtelijke ſaaken de Godsdienſt raakende / maar ook in andere ſtaatsſaaken maatigen ſy hun groot geſag en heerſchappy an.

Hilariteyt, vꝛolijkheyd.

Hipocras, kruydwijn / welriekende kruydwijn/ is wijn die toebereyd woꝛd met eenige welriekende kruyden.

Hipocrijt, een geveynsde / ſchijnheylig.

Hipocriſie, geveynſtheyd / ſchijnheyligheyd.

Hipoteek. ſie Hypoteek.

Hipotekeren. ſoek Hypotekeren.

Hiſtorie, een geſchiedenis / verhaal / verhaaling. Hiſtorie, een geſchiedenis boek/gedenkſchꝛift / waar in eenige geſchiedeniſſen beſchꝛeven zijn.

Hiſtory-ſchꝛijver / geſchiedenis-ſchꝛijver.

H. O.

HOlette, of Hoellette, een ſchaaphoeders ſtaf.

Homagie, of Hommage, manſchap / onderdanigheyd / hulding / hulde / getrouwigheyd: de welke een leenman an den leenheer belooft/ en doet / nevens betaalinge van heer gewaaden: waar vooꝛ den leenheer wederom ſchul-

dig an den leenman is schut en scherm.
Homicidie, doodslag.
Homicide, doodslager/die een mensch dood slaet.
Homilie, gesprek / redenering.
Homologatie, een bekentenisse/ belijdenis/ toestant / goedkenning/ goedkeurig.
Homologeren, bekennen / belijden / toestaan / goedkennen/ goedkeuren.
Honneur, eer.
Honorabel, eerlijk/ eerbaar.
Honorarie, een vereering.
Honoreren, eeren.
Horologe, een stondwijser / of uurwijser / uurwerk / sonnewijser.
Horreren, schrikken / verschrikken / afgrijsen.
Horreur, schrik / afschrik.
Horribel, schrikkelijk/ grouwelijsk.
Hortatie, een vermaaninge / anporring / anmoediging / anmaaning.
Horteren, vermaanen/ iewers toe vermaanen / verwekken en stooken / anporren / anmaanen / anmoedigen.
Horizon, gesigt-eynder / kim / gesigtring.
Hospes, een waard / gasthouder / herbergier.
Hospes, een gast.
Hospitaal, een herberg / waardhuys/ gasthuys/ gasthouding / gastvry.
Hospitaliteyt, herbergsaamheyd / gastvryheyd/ waardschap / husvesting.
Hostage, pand / gyseling.
Hostagier, pandsman / gyselaar.
Hostel, een herberg / waardshuys.
NB. Hostie, het Godmensch gemaakte brood / of Godmensch gewordene brood / dat is / het kleyne ronde stukje brood of meel gebak / 't welk

't welk de roomse geestelijken seggen / dat sy tot een Godmensch gemaakt hebben/als sy er dese woorden / dit is mijn lijf / over gesproken hebben: alhoewel er in der daad niet de minste verandering an geschied is / so dringt men evenwel de menschen op / datse moeten glooven / dat het in een Godmensch verandert is sie Mis.

Hostiliteyt, vyandlijkheyd/ vyandschap.

H. U.

HUmain, menschelijk/ beleefd/ heusch.

Humaniteyt, menschepd menschelijkheyd/ beleefthepd / heuschhepd.

Humbley, nedrig/ demoedig.

Humectatie, bevogtiging.

Humecteren, bevogtigen.

Humefactie, bevogtiging/ vogtmaaking.

Humeren, insupgen / slurpen.

Humeur, vogt / vogtighepd / nat. Humeur, epgenaart / sinlijkhepd.

Humide, vogtig.

Humiditeyt, vogtighepd.

Humiliatie, vernedering.

Humilieren, vernederen.

Humiliteyt, nedrighepd/ ootmoedighepd.

H. Y.

HYdre, een waterslang.

Hydropesie, watersugt/ watersiekte: wanneer iemants buyk / beenen/ en by na 't gantse lijf opgeswollen en dik is van een wateragtige vogtighepd / die so allengskens in 't lijf vergadert is / so word die gesegt te hebben watersugt.

Hymne, een lofsang.
Hypocrisie, geveynstheyd / schijnheyligheyd.
Hypocrijt, geveynsde / schijnheylig.
Hypoteecq, vast onderpand / onderpand / grond-pand / grondbrief / vesting / ondersetting / tegenpand. Alsmen vaste goederen in onderpand geeft / 't welk geschied by geschrift.
Hypoteecq conditioneel, een bevoorwaard vast onderpand / bevoorwaarde ondersetting. Eenig vast goed 't welk op eenige voorwaarden of beding in onderpand an iemant gegeeven word.
Hypoteecq conventioneel, besprooke vast-onderpand / besprooke ondersetting / of bedonge ondersetting / bedonge vast-onderpand. Eenig vast goed / 't welk iemant bespreekt of bedingt te hebben in versekering van schuld of verschoote geld / tot vast onderpand.
Hypoteeck generaal, algemeen vast-onderpand / of algemeen onderpand / dat is / van alle vaste goederen in 't gemeen / of van alle het goed in 't gemeen / roerend of onroerend.
Hypoteeck legaal, stilswijgend vast-onderpand / wettelijk vast-onderpand / stilswijgende ondersetting / dat is / 't geen men stilswijgende door de wet verkrijgt tot onderpand.
Hypoteecq speciaal, besonder onderpand / besonder vast onderpand / dat is / van dit of dat vast goed in 't besonder / word mede wel voor eenig roerend pand genomen.
Hypothekeren, veronderpanden / vestigen / ondersetten / onderpand stellen / voor pand verbinden / dat is / eenig vast goed tot versekering van een schuld / of verschoote geld / verbinden.

I. D.

IDeen, denkbeelden, beeldsels / voorbeeldsels / bewerpsels / ontwerpsels / schetsen.

Idioot, ongeleerde / ongeletterde / weet niet / gemeen mensch.

Idole; een beeld / afgod.

Idololatrie-beeldendienst / afgodery / by Godsdienst. Beeldendienst is wanneer iemant eenige beelden / dewelken ter gedagtenisse van de een of de ander opgeregt zijn / eer an doet / gelijk de heydenen de beelden van Jupiter, Mercurius, Venus, enz. eer beweesen / en gelijk die vande roomse Godsdienst de beelden van Petrus, Paulus, Maria, enz. nu nog eer bewijsen / 't welk afgodery of by Godsdienst is: afgodery is eygentlijk wanneer iemant in plaatse van den eenigen waaren God / of het nooyt begonne Wesen / iets anders versiert of heeft / en daar op sijn betrouwen stelt; of wanneer hy benevens God iets anders versiert / of heeft / daar hy sijn betrouwen op set / so doet hy of ook afgodery / of by Godsdienst / dat is dat hy benevens de dienst Gods nog iets heeft / 't welk hy Goddelijke dienst bewijst. Dog of dat ook geen afgoden dienst of by Godsdienst is / wanneermen benevens den eenigen waaren God / nog een mensch tot een God stelt / en die segt te zijn de eenige troost beyde in leeven en sterven; daar dog onsen eenigen troost niet anders zijn kan / of nergens anders in kan bestaan als in de kennisse van het hoogste goed / en inde gemeenschap met het selve (want gemeenschap uyt kennisse spruyt) wat is of kan nu anders zijn het hoog-

ste goed / als den eenigen waaren God of eenvoudig noyt begonne Wesen? Hoe kanmen nu benevens een eenvoudig Wesen / zijnde het opperste goed / nog een mensch stellen als sijn eenigen troost / of hoogste goed / sonder by Godsdienst te begaan?

Idoon, huys / bekwaam / fraay / bevoegd.

I. G.

IGnobel, onedel / een onedel mensch / die van onedele ouders gebooren is. Men maakt onderschepd tusschen mensch en mensch / de een word edel genoemt / de ander onedel. Maar wie edel of ondel is / na mijn oordeel / moet ik eens met korte woorden seggen. Onedel is hy / die ongeleerd en onverstandig is / al waard dat hy van de grootste Koning voortgekomen was: edel is hy / die wijs en geleerd is / al waart dat hy vande armste bedelaar voortgekomen was.

N B.

Ignomie, versmaathepd / schande / oneere / schandvlek / eerschending / naamschending.

Ignominieus, schandelijk / smadelijk / eerloos / naamschending.

Ignorant, weet niet / weetloos / onkundig / onweetend.

Ignorantie, onweetenhepd / onkunde / onbedagthepd.

Ignoreren, niet weeten / niet kennen / onkundig zijn.

I. L.

ILlaberen, invallen / insluypen.

Illachrimeren, beweenen.

Illatie, inbrenging / invoering / besluyt.

Illatijf,

Illatijf, inbrengelijk / inbrengbaar.
Illegaliteyt, onwettelijkheyd.
Illegitime, onwettig / onwettelijk. Illegitime, onwettig geboorene / onwettig geboore kind / baſtaard / ſpeelkind / of kevigkind / dat is / die niet uyt een wettig houwlijk geteelt is.
Illiberaliteyt, onmildaadigheyd / wrekheyd.
Illideren, inſtooten / tegenſtooten / breeken.
Illiquide, onklaar / oneffen / onafgerekend.
Illiquide ſchulden / oneffe ſchulden / onafgerekende ſchulden / onklaare ſchulden / die nog niet klaar angewezen zijn / of die nog niet afgerekent zijn.
Illiſie, tegenhorting / tegen anſtooting / breeking.
Illuderen, beſpotten / beguyggelen.
Illuminatie, verligting.
Illumineren, verligten.
Illuſie, beſpotting / beguyggeling / ſcherts.
Illuſoir, beſpottelijk / belaggelijk / vrugteloos.
Illuſtratie, verligting / doorſchijning.
Illuſtre, doorlugtig / edel / vermaard.
Illuſtreren, doorligten / doorhelderen / doorlugtigen / verklaaren.
Illuvie, invloeping.

I. M.

IMage, beeld / gelijkenis.
Imaginabel, of Imaginair, inbeeldelijk.
Imaginatie, inbeelding.
Imagineren, inbeelden / in zijn gedagten verbeelden.
Imbecil, ſwak / onſterk.
Imbecilliteyt, ſwakheyd / onſterkheyd.
Imbueren, bevogtigen / inſtorten / onderwijſen.

Imbutie, bevogtiging / instorting.
Imitatie, een navolging / nabootsing / volging / nadoening.
Imiteren, volgen / navolgen / na doen / namaaken.
Immanent, inblijvend.
Immateriaal, stoffeloos / onstoffelijk.
Immatriculatie, inschrijving / opschrijving / opteekening.
Immatriculeren, inschrijven / opschrijven / opteykenen.
Immatuur, onrijp.
Immaturiteyt, onrijpheyd.
Immediaat, onmiddelig.
Immediatelijk, onmiddelijk / sonder middel / eens klaps.
Immedicabel, ongeneeslijk / ongeneesbaar.
Immemoriaal, ongedenkbaar / onheugbaar / boven geheugen.
Immense, onmeetelijk.
Immensiteyt, onmeetelijkheyd.
Immeubel, onbeweeglijk / ontilbaar.
Immeubele goederen / onroerende goederen / ontilbaare goederen / vaste goederen / gelijk een huys / hof / erf / enz.
Immineren, boven 't hoofd hangen / genaaken.
Imminentie, boven 't hoofd hanging / genaaking.
Imminueren, verminderen / verkleynen / kneussen.
Imminutie, vermindering / verkleyning / kneusing.
Immisceren, inmengen / ondermengen.
Immiscibel. onmengelijk.
Immissie, inlaating / insending / indoening.
Immissie,

Immissie inde possessie, inlaating in het besit/ of/ inlaating inde besitting/ insending inde besitting. Als iemant wederom ingelaaten word in sijn besit/ daar hy uytgeraakt is.
Immitteren, insenden/inlaaten/toesenden/ indoen.
Immobil, onbeweeglijk/ontilbaar.
Immobile goederen. siet Immeubele goederen.
Immoderatie, onmaatighepd.
Immodest, onsedig/ongeschikt/ ontugtig.
Immodestie, onsedighepd / ontugt / ontugtighepd.
Immolatie, slagting / beest-slagting / de slagting eens beests dat tot de Godsdienst geheyligt wierd. sie offer.
Immoleren, slagten / beest-slagten / een beest slagten/ 't welk geheyligt wierd tot de Godsdienst.
Immodiliteyt, onsuyverhepd / onreynighepd.
Immortaliseren, onsterflijk maaken.
Immortaliteyt, onsterflijkhepd.
Immortel, onsterflijk.
Immuabel, of Immutabel, onveranderlijk/onwisselbaar.
Immutabiliteyt, onveranderlijkhepd.
Immuniteyt, onbelasthepd.
Impalpabel, ontastbaar / ontastelijk.
Impar, oneven / ongelijk / onpaar.
Impariteyt, onevenhepd.
Impartibel, ondeelig / ondeelijk / ondeelbaar.
Impartieren, mede deelen.
Impassibel, onlijdelijk / ongedoogsaam / onverdraaglijk.
Impatient, onlijdsaam / onverduldig / ongeduldig.

Im-

Impatientie, onlijdsaamheyd/onverduldigheyd/ ongedult.
Impedieren, verhinderen / beletten.
Impediment, belet / hindering / verhindering.
Impelleren, anstouwen / met geweld stooten / voortdrijven / stooken / verwekken / bedwingen / beweegen.
Impenetrabel, ondoordringelijk.
Impenitent, onboetvaerdig.
Impenitentie, onboetvaerdigheyd.
Imperateur, gebieder / opper-gebieder / veldheer / opper-veldheer.
Imperceptibel, onbegrijpelijk / onbevattelijk.
Impereren, gebieden/ beveelen/ heerschen/ heerschappen.
Imperfect, onvolmaakt / onvolkomen.
Imperfectie, onvolmaaktheyd / onvolkomentheyd.
Imperiaal, gebiedelijk / heerschelijk / heerschappelijk. Imperiaal. sie Keyserlijk.
Imperieus, heerschend / heersugtig / gebiedend.
Impersoneel, onselfstandig/ onmenschelijk/ niet op sik self bestaande.
Impersonelijk / onselfstandelijk / onmenschelijk/ niet op sik self standelijk.
Impersuabiliteyt, ongeseggelijkheyd / onwijsmaakelijkheyd.
Impertinent, niet ter saak doende / niet behoorende / tot de saak niet behoorende / onbehoorlijk. Impertinent, ongerijmt / onhebbelijk / slordig.
Impetrant, verkrijger / verwerver / die iets verkregen heeft : versoeker / die iets versoekt. Impetrant, verkrijger van een dag brief / te weten / om iemant te mogen laaten dagvaarden;

den: anlegger des gedings in hooger voor-regt-betrekking.
Impetrante, verkrijgster / verwerfster / versoekster / verkrijgster van een dag-brief om iemant te mogen dagvaarden.
Impetratie, verwerving / verkrijging.
Impetreren, verkrijgen / verwerven / verbidden / versoeken.
Impetueux, ongestuymig / heftig.
Impetueusiteyt, ongestuymigheyd / hevigheyd.
Impieteyt, godloosheyd / on-godvrugtigheyd.
Impieteren, sondigen / godloos maaken.
Impingeren, aanwrijven / anstooten / opleggen / anhorten.
Impitoyabel, onbarmhertig.
Implacabel, onversoenlijk.
Impleren, vervullen.
Impletie, vervulling.
Implicatie, invouwing / inwinding / inwikkeling / beletting.
Impliceren, of Impliqueren, inwinden / invouwen / inrollen / beletten / bevangen / inwikkelen.
Imployabel, onbruykelijk / onbruygsaam.
Imploratie, anroeping / hulp begeering.
Imploreren, anroepen / hulp begeeren / klaaglijk bidden.
Imponeren, opleggen / te last leggen / opsetten / belasten / insetten / instellen / inleggen. Imponeren, bedriegen.
Importabel, ondraagelijk / onverdraagelijk / onlijdelijk.
Importantie, gewigtigheyd / belang. Een saak van importantie, een saak van belang / saak van gewigtigheyd.

Importeren, belangen/ bedraagen.
Importuin, overlastig / onbeschoft / moeyelyk.
Importuneren, overlasten / lastig zyn / dringen/ moeyelyk vallen.
Importuniteyt, overlast / moeyelykheyd / overdringing.
Imposeren, opleggen / te last leggen / opsetten/ belasten / insetten / inleggen.
Impositie, of Impost, belasting / last / of schatting / die op eenige waaren geset word. Impositie, oplegging / oplage/ insetting / opsetting / inlegging / instelling.
Impossibel, onmogelyk / ongeschiedelyk / dat niet geschieden kan.
Impost. siet Impositie.
Imposture, bedrog/ bedriegery.
Impotent, onmagtig / onvermogen.
Impotentie, onmagtigheyd / onmagt / onvermogen.
Imprecatie, toewensching / vloek / kwaad wensching.
Impreceren, toewenschen / vloeken.
Impregnatie, bevrugting / beswangering.
Impregueren, bevrugten / beswangeren.
Imprenabel, onverkrygelyk / onwinbaar.
Impressie, indrukking / drukking / indruksel/ druksel / inbeelding.
Imprimeren, indrukken / merktekenen.
Improbabel, onbewyslyk / onbewysbaar.
Improberen, kwaad keuren / kwaad agten / wraaken.
Improbiteyt, onvroomheyd / ondeugd.
Improprie, oneygen / oneygentlyk / onvoeglyk.
Imprudent, onvoorsigtig / onwys.
Imprudentie, onvoorsigtigheyd / onwysheyd.
Im-

Impudicq, onkuyſch / onſchamel / oneerbaar / onbeſchaamt.
Impugnatie, beſtrijding / bevegting / tegenſtrijding / wederſtaaning / beſtorming.
Impugneren, tegenſtrijden / wederſtaan / tegen iemand opſtaan / beſtrijden / bevegten / beſtormen.
Impugnateur, tegenſtrijder / beſtrijder / bevegter.
Impunibel, onſtrafbaar.
Impuniteyt, ongeſtraftheyd / ſtraf-vryheyd.
Impuiſant, onmagtig / kragteloos.
Impulſie, andrijving / opſtooking.
Imputatie, toerekening / wijting / antijging / toemeting. Imputatie, rekening / telling.
Imputeren, toerekenen / wijten / aantijgen / verwijten / optijgen / toemeeten / te laſt leggen / iemand opleggen / dat hy oorſaak is van eenig ding. Imputeren, rekenen / tellen.

I. N.

INacceſſibel, ontoegankelijk / onbegankelijk / onbykomelijk / ongenaakelijk.
Inadequaat, on-even-maatig.
Inadvertentie, onverwittigtheyd / dat is / als men iewers niet van verwittigt is. Inadvertentie, onbedagtſaamheyd / reukeloosheyd / agteloosheyd.
Inalienabel, onvervreemdbaar / dat niet vervreemd mag worden.
Inanitie, ydelheyd / leedigheyd / ontleediging / leedigmaaking.
Inartificiaal, onkonſtig.
Inauguratie, inheyliging / inwying / inhulding.

Inaugureren, inheyligen / inwyen / inhulden.
Incapabel, onvatbaar / onvermogen / begrijpeloos / onbekwaam / onvattelijk. Incapabel zijn / niet mans genoeg zijn / of onvermogen zijn.
Incapaciteyt, onvatbaarheyd / begrijpeloosheyd / onbevattelijkheyd / onvermogentheyd / onbekwaamheyd.
Incarnaat, rood / hoogrood / vleysverwig rood.
Incarnatie, bevleysching / invleysching / vleeschwording / menschwording. Incarnatie, een tijd-schrift / of tal-schrift. Hoe dit woord incarnatie, tijd-schrift of tal-schrift / kan betekenen / dat weet ik niet. Dan 't sal mogelijk daar van zijn / om dat wy de jaar-tellingen der geschiedenissen eenige eeuwen lang hebben beginnen te rekenen vande geboorte van een seker Joods mensch / Jesus, (dat is / Behouder) genaamt / 't welk nu geleden is by na 1667. jaar.
Incarnative medicamenten, vleeschmaakende genees-middelen / dat zijn genees-middelen / dewelke gebruykt worden in groote opene wonden / ten eynde de selve haast met vleesch soude gevult worden.
Incarneren, vleesch worden / bevleeschen.
Incarcereren, gevangen setten / vangen / in gevangenis sluyten.
Incarceratie, gevange-setting / vanging / in gevangenis sluyting.
In cas, in geval.
In cas van oppositie, in geval van tegenstellinge: dat is / wanneer een gedagde sik tegen den anlegger in regten instelt.
Incenderen, ansteeken / 't vuyr insteeken / doen bran-

branden/ eenig ding ontsteeken/ anstooken.
Incensie, ansteeking/ ontsteeking/ anstooking.
Incentif, anstooksel.
Inceptie, beginning/ begin/ anvang.
Incerteyn, onseker.
Incertitude, onsekerheyd.
Incessament, onophoudelijk.
Inceste, bloedschande. Een overtreding die begaan word door bysiaaping by verbode maagschap/ of door bysiaaping by geestelijke luyden.
Incesteren, bloedschande begaan/ bloedschande bedrijven.
Incident, een voorval/ inval/ tusschen val/ toeval/ invalling/ geval. Incident, een voorval inde geding saak/ een toeval inde geding saak/ dewelke in een hangende saake ontstaat/ en die by een vande dingers by gebragt word/ om de geding saak self te bewimpelen/ of wat sleepende te houden/ een verschil opkomende of voortkomende uyt de voornaamste saak self.
Incidentie, invalling/ toevalling/ tusschenvalling.
Incideren, voorvallen/ tusschenvallen/ invallen/ geschieden. Incideren, snijden/ insnijden/ opsnijden.
Incipieren, beginnen/ anvangen.
Incisie, een insnijding/ opsnijding/ doorsnijding/ snijding. Incisie, een snede/ een houw.
Incitateur, anporrer/ ophitser/ anhitser.
Incitatie, anporring/ anhitsing/ ophitsing.
Inciteren, anporren/ opstooken/ anhitsen/ anlokken/ ophitsen.

Incivil, onbeleeft / onheus. Incivil, onburgerlijk.
Inciviliteyt, onbeleeftheyd / onheusheyd. Inciviliteyt, onburgerlijkheyd.
Inclement, onsagtmoedig / ongenadig / straf.
Inclementie, onsagtmoedigheyd / ongenade / ongenadigheyd / straffigheyd.
Inclinatie, toeneyging / neyning / genegentheyd / buyging / hellinge / veranderíng.
Inclineren, neygen / toeneygen / genegen zijn / buygen.
Includeren, insluyten.
Incluys, ingesloten / binnen / inbegreepen.
Iuclusie, insluyting.
Inclusive, insluytelijk / binnen gerekent.
Incogitabel, onbedenkelijk.
Incolumiteit, ongeschondentheyd / welstand / gesontheyd / welvaarentheyd.
Incomiteren, vergeselschappen.
Incommensurabel, onmeetelijk / onmede-meetelijk / ongemeeten.
Incommodatie, ontrieving / verongemakking / ongelegentheyd-maaking.
Incommoderen, ontrieven / ongelegentheyd maaken / verongemakken.
Incommoditeit, ongelegentheyd / ongemak / ongerijf.
Incommunicabel, onmede-deelbaar.
Incomparabel, onvergelijkkelijk.
Incompatibel, onverdraaglijk / onlijdelijk.
Incompetent, ononderhoorig / onwettig / onbehoorlijk / ontoebehoortig.
Incompetente regter / ononderhoorige regter / onwettige regter / is die onder welkers regts gebied men niet woont.

Incompetentie, ononderhoorigheyd / onwettigheyd / ontoebehoorigheyd.
Incompeteren, niet behooren.
Incompleet, onvervult / onvolkomen / gebrekkig.
In compoſitie ontfangen / tot afmaaking ontfangen / tot misdaads afmaaking ontfangen / tot ſoening ontfangen / dat is / een beſchuldigde van een misdaad van 's hofs wege / tot een overkomſt of verdrag voor een ſeker ſtuk gelds ontfangen. ſie Compoſitie.
Incomprehenſibil, onbegrijpelijk.
Incongruiteyt, wanſchikkelijkheyd / ongevoeglijkheyd / on-over-eenkoming
Inconſideratie, onbeſintheyd / reukeloosheyd.
Inconſiderantie, onopmerking / onbedagtſaamheyd / reukeloosheyd.
Inconſtant, onſtantvaſtig / wiſpeltuurig / ongeſtadig.
Inconſtantie, onſtantvaſtigheyd / wiſpeltuurigheyd / ongeſtaadigheyd.
In contenti, aanſtonds / datelijk / ſtraks / ſtaande voet.
Incontinentie, oninhoudentheyd / oningetoogentheyd / ongemaatigheyd / luſtvolging / ongetoomtheyd / wulpsheyd.
Inconvenient, ongeval / misval / ongeluk. Inconvenient, onovereenkomſtig.
Inconvenientie, onovereenkoming / onovereenkomſt / ongelegenheyd.
Incorporatie, inlijving.
Incorporeel, onligchamelijk / onlijffelijk.
Incorporeren, inlijven / inneemen.
Incoreɛt, onverbetert / gebreekig.
Incorreɛtie, onverbetering / onverbetertheyd / gebreek-

gebreeklijkheyd.
Incorruptibel, onverderffelijk. Incorruptibel, on-omkoopelijk / of on-omsettelijk / is wanneermen iemant door geld / gaaven of geschenken niet kan omkoopen of omsetten / om iets te doen / 't geen sijn ampt niet betaamt.
Incredibel. ongelooflijk.
Incredul, ongeloovig.
Increduliteyt, ongeloovigheyd.
Increment, anwassing / rijsing / angroeping.
Increpatie, bekijving / bestraffing.
Increperen, bekijven / bestraffen.
Inculcatie, inscherping / instamping / intreeding.
Inculpabel, onbeschuldiglijk / onstraffelijk / onschuldig / onstrafbaar / onschuldigbaar.
Inculpatie, beschuldiging.
Inculperen, beschuldigen.
Inculqueren, instampen / intreeden / indouwen / inscherpen.
Incumberen, opleggen / opsteunen / anvorderen / op toeleggen / op anleggen / door hebben.
Incurabel, ongeneeslijk.
In curatele. soek Curatele.
Incurreren, anloopen / inloopen / tegen loopen.
Incurreren, invallen / gelijk als men in schade valt.
Incursie, anloop / optogt / anval / inval.
Indagatie, ondersoeking / navorsching / naspooring.
Indageren, ondersoeken / navorschen / naspooren.
In decadentie, in verballing van staat / in verloop / in 't onderspit.
Indecent, onbetaamelijk.
Indeclinabel, onbuygelijk / on-ontwijkelijk / of niet ontwijkelijk.

Indemneren, schadeloos houden / ontheffen / vry-houden / schade vergoeden.

Indemniteyt, schadeloosheyd / vryhouding / schadeloosshouding / schade vergoeding. Als iemant belooft een ander schadeloos te houden: maar die borgen stelt / moet die borgen wederom ontheffen / en schadeloos houden / datse by die borg-regt niet en worden beswaart / of beschadigt.

Indemonstrabel, onbetooglijk / onbetoonelijk.

Indemniteyt presteren. siet indemneren.

Indepedent, on-afhangig / van niemant afhangend / onverbonden.

Independentie, on-afhangelijkheyd / onverbondentheyd.

Indice, ken-teyken.

Indiceren, ansеggen / gebieden.

Indicibel, onuytspreekelijk / onseggelijk / onbediedelijk.

Indictie, ansegging / tijd-gebod.

Indifferent, eenderley / eveneens / onverscheydelijk / onverscheelig / ononderscheydelijk.

Indifferentie, onverscheel / onverscheeligheyd.

Indigene, ingebooreue / inbooreling.

Indigentie, behoeftigheyd / schorting / gebreeking.

Indigestie, onverdouwing / onverteerentheyd / rauwheyd / teermagteloosheyd. Indigestie, onschikking / verwarring wanschikking.

ndigeren, behoeven / gebreeken / of gebrek hebben.

Indigiteren, te kennen geeven / anwijsen / met duym en vingeren indouwen.

Indignatie, verontwaarding / onwaardigheyd / euvelneeming / weder waardigheyd.

Indigneren, veronwaardigen/ kwaalijk neemen.
Indirect, door omwegen / kromswegs / avertegts / afstreeks.
Indiscreet, onbescheyden.
Indiscretie, onbescheydentheyd.
Indisert, onbesprakt / wansprakelijk / wantaalig.
Indispoost, ongestelt / kwaalijk gestelt / ongesontheyd.
Indispositie, ongesteltheyd / kwaalijk gesteltheyd / ongesontheyd.
Indissolubel, onlosselijk / onoplosselijk.
Indivisibel, ondeelbaar / ondeelijk.
Indocte, ongeleert / niet onderweesen.
Indocile, onleersaam.
Indociliteyt, onleerlijkheyd / onleersaamheyd.
Indole, inborst / aart.
Idomitabel, ontembaar / onbetemmelijk.
Indubitabel, ontwijffellijk / ontwijffelbaar.
Induceren, inleyden / doen ingaan / invoeren. Induceren, anraaden / wijs maaken / onderwijsen / iemant iets wijs maaken. Induceren, aanlokken / verlokken. Induceren, uytschrabben / deurhaalen.
Inductie, anraading / wijs maaking / anlokking / verlokking. Inductie, inleyding / invoering / invoeging / indrang / tsaamenleyding. Inductie, uytschrabbing / deurhaaling / optelling. Inductie, vergunning van tijd / of bewilliging van tijd / is wanneer de schuldeyschers voor een regter werden geroepen om hen te hooren anraaden / om met henlieder schuldenaar op sekeren voet te handelen.
Indulgentie, gedooging / toelaating / bygeeving / verwilliging / aflaat.

In-

Indulgeren, gedoogen / toelaaten / byygeeven / verwilligen / aflaat geeven.
Induratie, verharding / hartmaaking.
Indureren, verharden / hardmaaken.
Induſtrie, gaauwigheyd / wakkerheyd / kloekheyd / naarſtigheyd / vernuftigheyd.
Ineffabel, onuytſpreekelyk.
Ineffabiliteyt, onuytſpreekelykheyd.
Inefficax, kragteloos / onkragtig.
Inegaal, oneffen / ongelyk.
Inegaliteyt, oneffenheyd / ongelykheyd.
Inept, onbekwaam / onnut / niet dienende / ongerymt / onhebbelyk.
Ineptie, onbekwaamheyd / onnutheyd / ongerymtheyd.
Inertie, luyheyd / vadſigheyd.
Ineſtimabel, onſchattelyk / onwaardeerlyk.
Inevitabel, onvermydelyk.
Inexcuſabel, onverſchoonlyk / ſchuldbaar.
Inexecutie, onuytregting / onuytgeregtheyd.
Inexiſteren, in zyn.
Inexpert, ongeoeffent / onverſogt.
Inexplicabel, onuytleggelyk.
Inexpugnabel, onwinnelyk / onverwinnelyk / onwinbaar.
Inextricabel, onuytwikkelyk / onuytreddelyk.
Infaam, eerloos / kwaalyk berugt / die geen goed gerugt na gaat.
Infallibel, onbedrieglyk.
Infallibiliteyt, onbedrieglykheyd.
Infameren, eer-rooven / ſchandvlekken / kwaalyk berugt maaken.
Infamie, eer-rooving / eerloosheyd / kwaalyk berugtheyd / ſchandvlek.
Infantie, kindsheyd / onmondigheyd.

Infanterye, voetvolk / krijgsvolk te voet in den Oorlog dienende.
Infect, besmet / stinkend / vergistigt.
Infecteren, besmetten / vergistigen.
Infel, een opsienders muts / de welke de roomse geestelijke opsienders (Bisschoppen) der gemeenten droegen op 't hoofd / zijnde een muts seer hoog en na boven spits toeloopende. Sodaanige mutsen pleegen de heydense geestelijken mede te draagen.
Infereren, inbrengen / invoeren / indraagen.
Inferieur, laager / minder / onderbeurtig / onderdaan.
Infernaal, van beneden / van onder / onderaardsch.
Infertil, onvrugtbaar.
Infesteren, beleedigen / bekommeren.
Infidel, ontrouw / trouwloos / ongeloovig.
Infideliteyt, ontrouwheyd / of ontrouwigheyd / trouloosheyd / ongeloovigheyd / ongeloof.
Infim. laagst / nederigst.
Infirm, onsterk / swak.
Infirmeren, verswakken / swak maaken / onsterken / onsterk maaken.
Infirmery, siekhuys / gasthuys / daar de arme sieke menschen / tot datse weder geneesen zijn / onderhouden worden.
Infirmiteyt, swakheyd / onsterkheyd / losheyd.
Inflammatie, ontsteeking / vlamming.
Inflammeren, ontsteeken / doen vlammen / vlammig maaken.
Inflatie, opblaasing / swelling.
Inflectie, ombuyging / inbuyging / invouwing / inkromming / keering.
Inflecteren, ombuygen / inbuygen / invouwen / inkrom-

inkrommen / keeren.
Inflexibel, onbuygſaam / onbuygelijk.
Infligatie, inſlaaning / tegenſlaaning / anſlaaning / ſlaaning / ſmyting.
Infligeren, tegenſlaan / inſlaan / anſlaan / ſlaan / ſmyten.
Influentie, invloeying.
Influeren, invloeyen.
Influx, invloed / invloeying.
Inform, ongedaantig / ongeſtaltig.
Informatie, kundſchap / berigting / beſcheyd / kennis / onderregting / onderſoeking / onderwijſing. Informatie, een verneemſchrift. Informatie, gedaantgeeving / geſtaltgeeving / of gedaante / geſtalte / wijſe / of wijſe van beſtaan.
Informatie doen / onderregting doen / onderſoeken.
Informeren, kennis neemen / kundſchap doen / berigten / onderſoeken / onderregten / onderwijſen. Informeren, gedaante geeven / geſtalte geeven / of wijſe van beſtaan geeven.
Infortuyn, tegenſpoed / rampſpoed / ongeluk.
Infracteur, overtreeder / inbreeker.
Infractie, inbreuk / overtreeding.
Infrangibel, onbreekelijk.
Infrequent, ſelden.
Infringeren, breeken / inbreeken / overtreeden / te niet doen / om ſtooten.
Infructueux, onvrugtbaar / dat geen vrugt voort brengt / of daar geen voordeel of nut van komt.
Infunderen, inſtorten / ingieten.
Infuſie, inſtorting / ingieting / doorgieting.
Ingenerabel, onteelbaar.

Inge-

Ingenieur, een vestbouwer/ sterkte bouwer / bolwerker / die in belegeringen allerhande bolwerken en sterkten bouwt. Ingenieur, vernufteling/ verstandige.
Ingenieux, sinrijk / verstandig / verstandelijk.
Ingereren, indraagen / indringen / instellen.
Ingien. soek Engien.
In goede dispositie. soek Dispositie.
Ingratitude, ondankbaarheyd.
Ingredient, inmengsel.
Ingredienten, inmengsels.
Ingredieren, intreeden / ingaan.
Ingressie, intreeding / ingang.
Inhabil, onbekwaam / onhebbelijk / onnut.
Inhabiliteyt, ombekwaamheyd / onnutheyd / onhebbelijkheyd.
Inhabitabel, onbewoonelijk / onwoonbaar.
Inherentie, inhanging / anhanging / ankleeving.
Inhesie. sie Inherentie.
Inhereren, inhangen / anhangen / inblijven / inkleeven / gevestigt zijn.
Inhiberen, beletten / verhinderen / agterwaarts houden / terug houden / ophouden / opschorten. Inhibere, verbieden.
Inhibitie, opschorting / verhindering / belet/ ophouding. Inhibitie, verbod. siet Clausule van inhibitie.
Inhoneſt, eerloos / oneerbaar.
Inhoſpitaliteyt, onherberging / onherbergſaamheyd / ongaſtvryheyd.
Inhumain, onbeleeft/ onmenſchelijk/ onheuſch.
Inhumaniteyt, onbeleeftheyd / onmenſchelijkheyd/ onheuſchheyd.
Inimicitie, vyandſchap.

Inimitabel, onnavolgelijk.
Iniquiteyt, ongeregtigheyd / onbillikheyd.
Initiatie, inheyliging / inwying / intreeding / of eerſte intreeding in eenig ampt of bediening.
Initiatie, onderwijſing / of onderregting in de eerſte beginſelen / eerſte beginſel onderwijſing.
Injunctie, invoeging / toevoeging / beveeling / oplegging.
Injungeren, invoegen / toevoegen / beveelen / opleggen.
Injurie, hoon / laſtering / ongelijk / onregt.
Injurieren, hoonen / laſteren / verongelijken / verwijten / iemand hoon of ongelijk andoen.
Injuſte, onregtvaardig.
Injuſtitie, onregtvaardigheyd / ongeregtigheyd.
Innavigabel, onvaarbaar / onbevaarlijk / onbeſeylbaar.
Innocent, onnooſel / onſchuldig / ſchuldeloos.
Innocentie, onnoſelheyd.
Innovatie, vernieuwing / verandering / weer beginning.
Innoveren, vernieuwen / nieuwigheyd bybrengen / weder beginnen / veranderen / verandering inde anlegging inbrengen hangende het geding.
Innumerabel, ontelbaar / ontallijk.
Inobedient, ongehoorſaam.
Inopinabel, onmeynlijk / onmeynbaar.
Inornaat, ongetſiert.
In perſoon, ſelfs / in eygenhoofde.
In eygen perſoon compareren, ſelfs komen / ſelfs verſchijnen / of in eygen hoofde komen / in eygen hoofde verſchijnen / dat is / die ſelfs voor den regter / of iewers anders / moet komen/

men / sonder te mogen een volmagt senden.
Inprovisie, onvoorsiens.
Inquieteren, ontrusten.
Inquietatie, ontrusting.
Inquietude, onrust.
Inquinatie, besmetting / bevlekking.
Inquineren, besmetten / bevlekken.
Inquireren, ondersoeken / doorsnuffelen / verneemen / navorschen.
Inquisitie, ondersoek / ondersoeking / verneeming / naspeuring. Inquisitie, of geloofs-inquisitie, geloofs ondersoek / of geloofs ondersoeking / ondersoek des geloofs / of ondersoeking des geloofs. Door de groote misbruykte magt der roomsche geestelijken is het geloofs ondersoek opgekomen / strekkende nergens anders toe / als om hunlieder misbruykte magt nog grooter en ontsaggelijker te maaken en te heerschen selfs ('t welk niemant betaamt) over het gemoed der menschen / en dat is waarlijk waar. Want dat was niet genoeg / wanneer iemant beleed / dat hy in God gelooofde / en in sijn Soon / en in sijn Geest / en de Soon stelde tot hoofd der gemeente / en vorders de schrift hield voor Gods woord: og dat was al niet / dat wast niet daar de schoen wrong / 't was al wat anders / namentlijk de behouding en vaststelling der geestelijke magt-misbruyking / dewijl veel menschen de selve begon te verdrieten. En daarom was in 't gemeen de eerste vraag / wat iemants gevoelen was van sijn Heyligheyd en sijn Geestelijken? en van de geestelijke insettingen? en of sijn Heyligheyd niet was 't hoofd der gemeente (kerk) en of de kerk (dat

zijn

zijn voornamentlijk sijn Heyligheyd en sijn Geestelijken) wel konde dwaalen? daar dog de geestelijken seer veel verscheelen en verscheelt hebben altijd van malkander / en waar twee twisten kan maar een de waarheyd hebben / somtijds heeftse wel geen van beyden. Wie hier iets tegen seyde en eenige rede bybragt / dat in de schrift van die dingen geen gewag gemaakt wierd / dat was datelijk een ketter (wat ketter is / sie in het woord Heretijcq) en voorts band hem / vangt hem / spant hem / hangt hem / brand hem ; 't wasser niet te doen sodaanigen een wederspraak de magt der geestelijken / die was oversulks onwaardig te leeven / en die most van kant en uyt de weg / voornaamentlijk most hy van kant wanneer hy rijk was: want dan wierden sijn goederen verklaart verbeurt te zijn / de rijken leden wel de meeste anstoot / met der selver goederen konmen sik verrijken / en sijn magt staande houden. De groote magt-misbruyking hebben de geestelijken allengskens verkreegen door de ongeleertheyd en onweetentheyd der Heerschers / Koningen / Vorsten / en andere Overheden / in die dingen de welke sy voornaamentlijk mede behoorde te weeten / naamentlijk de waare en regte Godsgeleertheyd / zijnde mede vervat in de waereldswijsheyd (philosophia) of dat sy sik versorgt hadden van staatse Raadslupden / dewelke daar in ervaaren waaren boven de geestelijken self / so souden sy geen nood geleden hebben / met de voet op de nek getreden te worden vande geestelijken met dese bygevoegde smaatwoorden: op slangen en adderen sult

gy

gy treden. Of dan souden sy niet behoeven verselt te zijn met geestelijke biegtvaders / dewelken hun altijd de onweetende ooren / vol blaasen van allerley moord en land verderf / en dat onder schijn van Godsdienst en Godvrugtigheyd. Maer sy souden sijn geweest (gelijk hier te landen onse Overheden zijn) bestierders over de geestelijken en waereldlijken / sonder onderscheyd. Het verwondert my / dat de geestelyken vande herstelde Godsdienst / welkers ouders en voorouders om dat geloofs ondersoek veel hebben uytgestaan en geleeden / endelijk tegen gestaan / en te boven gekomen / nu nog het selven wel souden / als 't hun toe gelaaten wierd / willen oeffenen an een ider een / gelijk sy eenige maalen daar al staaltjes van getoont hebben / daar door souden sy magtig zijn het land in ses dagen tot een bloedbad te stellen / ingevalle de landoverheyd / dewelk sulks belet / niet wijser was als sy luyden.

Inquisiteur , ondersoeker / soeker / navraager.

Inquisiteur, geloofs-ondersoeker / ondersoekmeester / of ketter-meester. Geloofs-ondersoekers zijn geestelijken of afhangigen vande geestelijken / de welke de luyden / die berugt waaren eenig ander geloofs gevoelen te hebben als de gemeene stelling der kerk, vervolgden / en die bekomen hebbende ondersogten wat gevoelen sy vande geestelijken hadden / als dat een weynig anders was / als sy 't hebben willen / so verdoemden sy die luyden datelijk.

In reauditie komen / in herhooring van gewijsde komen.

In reauditie komen aan het volle Collegie, of / aan

aan den vollen raad / in herhooring van gewijsde komen aan de volle vergaderinge van den raad / dat is / versoeken aan den vollen raad herhooring / of herhandeling van een gewijsde by de raads-heeren ter rolle sittende gewesen.

Insanabel, ongeneeslijk.

Insanie, dollighepd.

In salvo, in behoudenis / in behouden haben.

Insatiabel, onversadelijk.

Inscriberen, inschrijven / opschrijven / toeschrijven / te koop setten / noemen / vergeeten / scheuren.

Inscriptie, inschrijving / opschrijving / opschrift.

Inscript, ingeschreven.

Inscrutabel, ondoorsoekelijk / ondoorgrondelijk.

Insel, een eyland / dat is land 't geen rondom in see legt / of met de see omslooten legt / en van 't vaste land is afgescheyden.

Insensibel, ongevoelijk.

Inseparabel, onscheydelijk / onafscheydelijk.

Insereren, invoegen / byvoegen / inlijven / insetten / insteeken / indoen / tusschen stellen / tusschen voegen / tusschen setten / ondermengen.

Insertie, invoeging / byvoeging / tusschenvoeging / tusschenstelling / tusschensteeking / insteeking / inlijving / indoening / insetting / ondermenging.

Inserviren, dienen / bedienen.

Insidie, belaaging / laaglegging / list / schuylhoek.

Insigne, merkteyken / of kenteyken.

Insimulatie, betigting / anklaaging / beschulding / lastering.

Insimuleren, beschuldigen / betigten / anklaagen / lasteren.
Insinuant, waarschouwer / verkondiger / bekentmaaker / anmelder / verwittiger / te kennen geever. Insinuant, invleyer / indringer / inschuyver / inschikker.
Insinuatie, waarschouwing / verkondiging / bekentmaaking / te kennen geeving / verwittiging / anmelding. Insinuatie, indringing / invleying / inschuyving / inschikking.
Insinueerde, gewaarschoude / verwittigde / bekent gemaakte / verkondigde.
Insinueren, bekent maaken / verwittigen / waarschouwen / te kennen geeven / anmelden / verkondigen. Insinueren, inden boesem leggen / inwikkelen / invleyen / inschikken / inschuyven / inwerpen / indringen.
Insipientie, sotheyd / dwaasheyd.
Insisteren, anhouwen / anstaan / volherden / op eenig ding vast blijven staan / by blijven.
Insociabel, ongeselschappig / ongesellig.
Insolent, ongewoon. Insolent, moedwillig / overdaadig.
Insolentie, ongewoonlijkheyd / ongewoonheyd. Insolentie, moedwilligheyd / overdaadigheyd / dartelheyd / moedwil / baldaadigheyd.
Insolide, ondigt.
Insolvent, onvermogen om te betaalen / kan niet betaalen. Insolvent zijn / onvermogen zijn om te betaalen / niet konnen betaalen. Hy is insolvent, hy kan niet betaalen / hy is onvermogen om te betaalen. Insolvent, onbetaalijk / onbetaalbaar.
Insolventie, onbetaaling / betaaling onvermogenheyd / niet betaaling / onbetaalbaarheyd.
In

In ſpecie, in 't byſonder / affonderlijk / na ſijn onderſcheydinge.

Inſpectie, beſigting / beſchouwing / anſchouwing / rooijing.

Inſpectie oculair, oogbeſchouwing / beſigtiging: 'T welk gebeurt / als men een werk / of een plaats daar verſchil om is / moet beſigtigen / om te beter te konnen oordeel vellen.

Inſpicieren, inſien / anſien / anſchouwen.

Inſpiratie, inblaaſing / anblaaſing / ingeeving.

Inſpireren, ingeeven / inblaaſen / anblaaſen.

Inſtabel, onbeſtandig / wankelbaar.

Inſtantelijk / anhoudentlijk / geduuriglijk / volſtandiglijk.

Inſtantie, vervolg van regtspleeging / regtsvervolg / voorregtbetrekking / regtspleegers vervolg. Inſtantie, anhouding / volſtandighepd / geduurighepd / vervolg / begin.

In ſtate, opgehouden / uytgeſtelt.

Inſtauratie, herſtelling / opregting / vernieuwing / weer opregting.

Inſtaureren, opregten / vernieuwen / herſtellen.

Inſteren, anhouden / anſoeken / vervolgen / volherden / geduurig benaerſtigen. Inſteren, naaken / na by zijn.

Inſtigatie, opſtooking / anhitſing / anſtouwing.

Inſtigeren, opſtooken / anſtouwen / drijven / ophitſen.

Inſtinct, drift / ingeeving / inblaaſing.

Inſtitueren, inſetten / inſtellen / ſtellen / anſtellen / iets voorneemen / beginnen. Inſtitueren, vaerdig en bereyd maaken / onderwijſen / onderrigten.

Inſtitueren tot erfgenaam / erfgenaam ſtellen /

erfgenaam maaken.
Institutie, insetting / instelling / stelling. Institutie, onderwijsing / onderregting.
Institutie van erfgenaam / erfgenaam stelling / erfgenaam maaking.
Instruct, toegerust / bereyd / toegestelt.
Instructie, toebereyding / berigt / onderregting / toeregting / toestelling / onderwijs / schriftelijk bewijs.
Instrueren, toebereyden / berigten / onderregten / toerusten / toestellen / toeregten / onderwijsen / schriftelijk bewijsen.
Instrument, een handeltuyg-schrift / verbond-schrift / een geschrift van iemants handel. Instrument, een tuyg / werktuyg / handeltuyg / gereetschap / rusting.
Instrument van guarant, brieven van bywaaring / brieven van waarschap / bywaaaring-schrift. siet Garand.
Instrumenten, verband-brieven / verband-schriften / waar by iemant sik verbind in eenige saaken.
Insufficient, ongenoegsaam.
Insufficientie, ongenoegsaamheyd.
Insultatie, opspringing / met ongestuymigheyd / ongestuymige opspringing. Insultatie, beschimping / bespotting / schamperheyd.
Insulteren, met ongestuymigheyd opspringen / beschimpen / bespotten.
Insupportabel, onverdraaglijk.
Integreren, heelen / heel maaken.
Integriteyt, geheelheyd / degelijkheyd / opregtigheyd / louterheyd / ongekreuktheyd.
Intellect, vernuft / verstand / kennis.
Intellectie, verstaaning / kenning.

Intelligentie, kundschap/ verstand/ kennis.

Intelligibel, verstaanlijk/ verstaanbaar.

Intemperantie, ongemaatigheyd.

Intenderen, spannen / upttrekken/ uytstrekken/ vermeerderen. Intenderen, beoogen / voorhebben/ natragten.

Intensie, verstijving / inspanning.

Intendit, eysch-schrift / eysch bewijs-schrift/ begeerte bewijs-schrift / dat is / een geschrift van den eysch of begeerte des eyschers / welk geschrift den eyscher over geeft / wanneer de gedagde in regte niet en verschijnt ende van alles is versteeken/ om sijn meyning en eysch den regter voor te draagen ende te bewijsen / datse billik en regtmaatig is.

Intendit overleggen / eysch bewijs-schrift overleggen / dat is / overleveren an de regters / om geoordeelt te worden of het regtmaatig en billik is / dattet den eyscher toegewesen werd.

Intendit te verifieren, het eysch bewijs-schrift waar maaken / of het eysch bewijs-schrift met bewijsingen sterken / dat is / vertoonen en bewijsen datse regtmaatig en billik is.

Intendit te sien overleggen met de verificatien van dien / het eysch-schrift te sien overleggen met de waarmaaking van dien / dat is / als de gedaagde voor het alderlaast gedagvaard word / om het eysch-schrift met des selfs bewijs te sien overleveren aan de regters / en daar over gewijsde hooren.

Intentatie, of Intemptatie, in versoeking / in bekooring / in anvegting / in kwelling.

Intenteren, versoeken / anleggen/ anwenden / onderstaan / onderneemen / beginnen. Intenteren, dreygen/ rekken.

Intenteren een proces, een geding anleggen/ een geding onderneemen / een geding beginnen.
Intentie, meyning/ voorneeming/ voorstel/ oogwit / oogmerk / opset / opsetting/ wille.
Intercalatie, tusschentelling / tijdvoeging/ jaarsleutel.
Intercapedo, tusschen begrijping / tusschen beydenheyd / tusschen begrijp.
Intercederen, tusschen spreeken / bemiddelen / tusschen beyde komen / belooven. Intercederen, tegenstellen / tegenstaan / beletten.
Intercesseur, middelaar / tusschenspreeker. Intercesseur, tegensteller/ beletter.
Intercessie, bemiddeling/ tusschenspreeking. Intercessie, verhindering / beletsel / tusschen koming/ tusschen komst.
Intercipieren, onderscheppen/tusschen neemen/ beneemen / met listigheyd vangen of beletten.
Interdiceerde, verbodene / die iets verboden is te doen.
Interdicent, verbieder / die iemant verbied iet te doen.
Interdiceren, verbieden / verbod doen / iemant iet verbieden.
Interdict, een verbod / waar by in 't algemeen iets verboden word. Interdict, een verbod ter tijd en wijle duurende: of Interdict, een voorschrift of bevel / waar by de regter iets gebied/ of verbied te sullen geschieden in regtssaaken van besit.
Interdict redoubleren, tegen verbod doen/ tegen eysch doen / of wedereysch doen. Als iemant/ die in saaken van besit gedagvaart is / tegen
den

den anlegger ſelver van ſijne zijde wederepſch doet / of tegen verbod / in gevalle hem iets verboden is.
Interdictie, verbieding / verbod. ſie Interdict.
Intereſſeren, beſchadigen/ vernadeelen/ verkorten.
Intereſt, ſchade / nadeel / miſſing / belang/ dat is / het gelegen zijn aan een ſaak. Intereſt, geldswinſte / geldsgewin / jaarlijkſe geldswinſt / dat is / de winpenningen / die men jaarlijks van ſijn uytgeſette geld krijgt. Intereſt, woeker. Intereſt, geldderving.
Intereſten, geldswinſten. ſiet Intereſt.
Interficieren, dooden / ombrengen.
Interjecteren. ſiet Interjicieren.
Interjecteren het appel, 't beroep inbrengen om te laaten anſchrijven. 'T welk binnen een ſekere bepaalde tijd moet gedaan zijn.
Interjectie, inwerping/ inwerpſel / inwerp/ tuſſchenwerping / tuſſchenſtelling. Interjectie, inbrenging.
Interjectie van appel, inbrenging des beroeps/ anſchrijving des beroeps. Als een beroep angeteykent word op de rol van den hoogen regter.
Interjicieren, inwerpen / tuſſchenwerpen. Interjicieren, inbrengen.
Interjicieren het appel. ſiet Interjecteren het appel.
Interieur, inwendig/ innerlijk.
Interinement, geſtading / bevestiging / geſtant doening.
Interineren, geſtaden/ is een gunſte by een Vorſt gedaan an het hof overleeveren / om overwogen en geſtadigt te werden. Interineren, voor

goed kennen / bevestigen.
Interlocutie, tusschen spreeking/tusschen spraak.
Interlocutoir, tusschen spreekig / tusschen spreekelijk.
Interlocutoir, of Interlocutoire Sententie, een tusschen gewijsde. siet Sententie interlocutoir.
Interlocutoir vonnis. soek Vonnis interlocutoir.
Interloqueren, tusschen spreeken.
Interminabel, oneyndelijk / onbepaalbaar.
In terminis, ter saake dienende.
Intermissie, aflaating/ ophouding voor een tijd/ tusschen beyde laating / tusschen komst.
Intermitteren, ophouden / aflaaten / tusschen beyde laaten / voor een tijd agterlaaten.
Interpellatie, inspraak / anspraak / tusschenspraak / te hulp roeping.
Interpelleren, inspreeken / anspreeken / tusschen spreeken / versoeken / verhinderen / bergen.
Interponeren, of Interposeren, tusschen stellen/ ondersetten / tusschen setten.
Interpositie, tusschen stelling / tusschen setting/ ondersetting.
Interpretatie, uytlegging/ verklaaring / bedied/ vertaaling.
Interpreteren, uytleggen / verklaaren / vertaalen/ bedieden.
Interpunctatie, tusschen stipping / onderscheyding met tussche stippen.
Interrogatie, een ondervraaging/ ondersoeking/ vraage.
Interrogatorien, vraagstukken / die iemand in regte voorgestelt worden / om te beantwoorden.

In-

Interrogeren, onderbraagen / braagen / onderſoeken.

Interrumperen, afbreeken / breeken / in 't midden breeken / tuſſchen inballen / ſcheuren.

Interrumperen, niet laaten berbolgens komen / iets by brengen daar men een ſaak mede beragtert of doet ſtille ſtaan.

Interrupt, berloopen / afgebrooken / berbrooken / berjaart.

Interruptie, afbreuk ban een geding / berloop ban een geding / wanneer het berbolg ban een ſaake / door berloop ban den tijd daar toe geſtelt / werd afgebrooken. Interruptie, afbreeking / tuſſchenballing / breeking / ſcheuring / in midsbreeking.

Interturberen, tuſſchen beroeren / berwarren / of ſtooren iemant terwijl hy wat doet.

Interval, tuſſchenheyd / wijdte / tuſſchenwijdte / tuſſchenruymte / tuſſchenbai / tuſſchenplaats.

Interval, tuſſchentijd.

Intervenient, een tuſſchen komer / tuſſchen inkomer / oberkomer. Intervenient, geding oberneemer / die een ban der dingers ſaake oberneemt.

Intervenieren, tuſſchen komen / tuſſchen inkomen / oberkomen / onberhoeds tuſſchen komen. Intervenieren, iemands geſchil ſaak anbaerden als ſijn eygen / of / boor een ander in 't geding komen / 't geding oberneemen.

Interventie, een tuſſchen komſt / tuſſchen inkomſt. Interventie, geding oberneeming / geding anbaerding / in 't geding koming boor een ander / 't welk geſchied / als een derde / de welke boorgeeſt / dat hem daar an gelegen is / komt en ſtelt een ban de regtspleegers

buyten het geding / en diens saak anneemt.
Intestin, een darm / ingewand. Intestin, inwendig.
Intimatie, ankundiging / bekentmaaking / te kenne geeving / ontbieding. Intimatie, een bekentmaaking door last van een regter van iet te sullen beveelen / 't zy dat de geene aan wie die geschied in regten verschijnt ofte niet / een laatste ontbieding / of ankundiging. Intimatie, daglegging / roeping.
Intime, binnenst.
Intimeren, te kennen geeven / de weete doen / bekent maaken / ankundigen / ontbieden. Intimeren, voor regt roepen / een dag van regte leggen. Intimeren, inwendigen / inwendig maaken.
Intimideren, vertsaagen / vrees anjaagen / doen vreesen.
Intituleren, naamnoemen / benaamen / naamgeeven.
Intolerabel, onverdraaglijk.
Intoneren, donderen / geluyd maaken / groot geluyd of getier maaken.
Intractabel, onhandelbaar / bars / onrekkelijk.
Intrepiditeyt, onvertsaagtheyd / onbevreestheyd.
Intricaat, verward / verstrikt.
Intricatie, verwarring / verstrikking.
Intriceren, of Intriqueren, verwerren / verstrikken / inwikkelen.
Introduceren, inleyden / binnen leyden / inbrengen / invoeren / binnen setten / voorstellen.
Introductie, inleyding / inbrenging / invoering / voorstelling.
Introductie van appel, de inbrenging van een beroep / de anteykening van een beroep / dat is /

is / wanneer een beroep werd angetekent / en ingebragt / 't welk binnen tien daagen geschieden moet.

Intuit, opſigt / inſigt / anſigt / anblik.

Invaderen, angaan / anvallen / ingaan / invaaren met grammen of evelen moed / antantſen / beſpringen / beſtormen.

Invalide, onkragtig / onmagtig / onſterk / onbeſtandig / dat niet beſtaan en mag.

Invalideren, onkragtig maaken / kragteloos maaken.

Invaliditeyt, onkragtigheyd / onſterkheyd / magteloosheyd.

Invariabel, onveranderlijk.

Invaſie, een anval / inval.

Invectijf, laſtering / beſchelding / doorſtrijking.

Inveheren, invoeren / inbrengen / uytvaaren tegen iemant met harde woorden.

Inventarient, boedelſchrift-geever. Een die beſchrijving van ſijn boedel of goederen geeft / of moet geeven.

Inventariente, boedelſchrift-geeſter. Een vrouw die beſchrijving van haar boedel / of goederen geeft / of moet geeven.

Inventarieerder, boedel-opſchrijver / goed opſchrijver / die een ander boedel of goederen opſchrijft.

Inventarieren, opſchrijven / beſchrijven / boedel beſchrijven / goederen opſchrijven / gedingſchriften beſchrijven.

Inventaris, een inhoud / lijſte / ſtaat / boedelſchrift. Inventaris, opſchrijving van goederen / goederens beſchrijving / boedel beſchrijving / boedel bevinding / ſtaatbeſchrijving / ſtaatantekening. Inventaris, bewindſchrift /

In-

Inventaris, gedingschrift / beschrijving / stuk-beschrijving.
Inventaris van goederen / goederens beschrijving / boedel-beschrijving / opschrijving van goederen: dat is / een beschrijving / of lijste maaken van al de goederen / die in een boedel gevonden worden.
Inventaris van stukken / gedingschrift-beschrijving / bewijsstuk-beschrijving / lijste vande bewijsschriften des gedings / dat is / een beschrijving of lijste van alle de bewijs-stukken / of schriften van een geding / waar by de selven met letters werden angewesen wat voor schriften dat het zijn.
Inventeren, vinden / uytvinden.
Inventeur, vinder / uytvinder.
Inventie, vinding / uytvinding / vond / erdinding.
Inversie, omkeering / omkeer / omdraay / omwending.
Inverteren, omkeeren / omwenden / omdraaien.
Investieren, besit neemen van eenig leengoed / overlijden eenig leengoed / leenhulding doen.
Investigatie, opsocking / opspeuring / navorsching.
Investigeren, opsoeken / opspeuren / navorschen.
Investiture, leengift-brief / uytgift-brief van een leen / anvaerding / inneeming / instelling / of verlyvan een leengoed. Investiture, de plegtelijkheyd / of de gewoonelijke wijse van doen / de welke men gebruykt in 't toestaan en anvaerden van een leengoed.
Inveteratie, verouding / oudmaaking.
Invetereren, verouden / oud maaken / oud worden / bereyden om oud te laaten worden.

Invincibel, onwinnelijk/ onwinbaar.
Inviolabel, onſchendbaar.
Inviſibel, onſienelijk / onſigtbaar.
Invitatie, noodiging/ anpoꝛring.
Inviteren, noodigen / anpoꝛren.
Invocatie, een anroeping / hulp begeering.
Invoceren, anroepen / hulp begeeren / beroepen.
Involveren, inwindin/ inwikkelen/ oprollen/ dekken/ verbergen/ inwentelen.
Involutie, inwinding / inwikkeling/ inwenteling / beſtrikking/ omwinding.
Inundatie, overvloeping / watervloed / water overvloeping / water oploop / overloop van water.
Inunderen, overvloepen / overloopen / overvloeden.
Inutil, onnut.
Inutiliteyt, onnuttigheyd.

I. P.

IPſtantie, ſelfſtandigheyd / iets 't geen op ſik ſelf beſtaat ſonder van iets anders afhangig te zijn: ſodaanige ſelfſtandigheyd iſſer maar een / namentlijk God / of het noyt begonne Weeſen. Maar daar zijn ontallijke onderſtandigheden / (ſubſtantien) dewelken van deſe eene ſelfſtandigheyd afhangig zijn.

I. R.

IRacundie, gramſchap / toornigheyd / grammoedigheyd/ toorn.
Ironie, een ſchimprede / ſpotſpreuk / ſchars/ ſcharſſing.
Ironiſch, ſchimpig / of ſchimpend / ſpottig/ ſpot-

spottend / scharssend / of scharssig.
Ironische manier van spreeken / een schimpige of schimpende wijs van spreeken / een spottende of spottige wijs van spreeken / een scharssige of scharssende wijs van spreeken.
Irradiatie, instraaling / inschijning der straalen.
Irradieren, instraalen / inschijnen.
Irraisonnabel, onredelijk / onbillijk.
Irrationaal, onredelijk.
Irreceptibel, on-ontfangelijk / niet ontfangelijk.
Irreceptibiliteyt, on-ontfangelijkheyd / niet ontfankelijkheyd.
Irreconciliabel, onversoenlijk.
Irrecuperabel, onwederkrijgelijk.
Irregulier, ongemeen / ongeschikt.
Irrelevabel, onherstellijk / on-opheffelijk.
Irrelevant, onherstellend / opopheffend.
Irreparabel, onvergoedelijk / onverbeterlijk.
Irreprehensibel, onberispelijk.
Irresolutie, wankelmoedigheyd.
Irreverentie, oneerbieding / oneerbiedigheyd.
Irrevocabel, onwederroepelijk.
Irrideren, begekken / bespotten / beschimpen / belaggen.
Irrisie, begekking / bespotting / beschimping / belagging.
Irritatie, terging.
Irriteren, tergen / verwekken tot gramschap.

I. S.

ISagoge, een inleydinge.
Issue, of Issuwe, uytgang regt / uytgang / uytkomst / verplaats geld. siet Exue.

I. T.

I. T.

ITem, desgelijks / insgelijks / soo ook.
Iteratie, een herbatting / herhaaling.
Iteratif, meermaals / wederom op een nieuw.
Itereren, herhaalen / herbatten / wederom beginnen / wederom seggen dat eens verhaalt of gesegt is.

J. A.

JAceren, leggen.
Jacobijn, een navolger van den Heyligen Dominicus, een geestelijke van de insetting van Dominicus, een eensaam leever uyt de reye van Dominicus navolgers. De roomse geestelijken schrijven en versieren so wat van eenen Dominicus, dewelke so sekere wijs van leeven leyden / en na sijn dood heeft hy navolgers gekreegen. Dog daar zijn so veeldeeley soorten van roomse geestelijken / datter 't eynd by na van weg is / en elk is / of wil heyliger zijn / als de ander. Dog als men 't wel ter deeg in siet en ondersoekt / so en heeft het niet veel te beduyden. NB.
Jactantie, beroeming.
Jactatie, beroeming. Jactatie, schudding / beroering.
Jacteren, beroemen. Jacteren, dikwils werpen / schudden / drijven / beroeren.
Jactiteren, beroemen.
Jacture, verlies / wegwerping / hinder.
Jalours, ergwaanig / belgsiek / belgsugtig / minijverig / naiverig.
Jalousie, ergwaan / belgsiekte / belsugt / minnenijd / naiver / minneiver. Ergwaan of

minne

minnenijd is een geduurig kwaad vermoeden/ 't welk iemand heeft uyt ingebeelde ontrouw/ of uyt wantrouw op iemand.

Jandarme. sie Gendarme.

Januarius, louwmaand/lauwmaand/dat is wet-maand: want louw of lauw/ beteykent by de Saxers of Engelsche Saxers/ als ook by de Engelschen een wet. Dog willen sommigen/ dat de naam deses maands niet en zy genomen van een wet in 't algemeen/ maar in 't besonder vande houwlijkse wet/ om dat in dese maand de voorouders veeltijds trouwden en hen door houwlijkse wetten te samen verbonden/ soo datmen dese maand soude konnen noemen houwlijkse wet maand. Sy word ook genoemt klugmaand vande kummeren/ zijnde een volk 't welk men nu noemt Holsteynders/ of Deenen.

Jasmijn, byekruyd/ dit gewas heeft ronde/lange/ getakte/ gekniede groene rijskens van binnen met wit voos merg gevult: uyt elk kniekken spruyten twe bladers/ groot en wijt/ vleugels gewijs uytgespreyd/ te weeten van vijf of seven besondere bladeren gemaakt en vergadert/ die om een middelsteelken wassende/ effen en kaal/ langagtig en donker groen van verwe zijn/ voor spits afgaande/ op de toppen vande rijskens wassen ettelijke niet byeen staande bloemen/ soet van reuk/ van verwe witagtig. Het woord Jasmijn of Jasminum en betekent geen byekruyd/ maar dit kruyd word ook van sommige apiaria waar onder verstaan word herba, dat is/ byekruyd genoemt/ om dat de byen seer gaern omtrent sijn welriekende bloemen zijn.

Jave-

avelijn, een ſpiesken/werpſpiesken/werpſchigt/ gelijk men by ouds in den Oorlog gebruykte/ om malkander van verre daar mede ter neder te vellen.

J. E.

JEndarme. ſoek Gendarme.

J. O.

JOlijt, geeſtig/ fraay.

Joncture, een voeging / gelid / gewrigt. De voeging van 't eene lid an het ander.

Jornaal. ſie Journaal.

Jornay, een pandrok / wapenrok / krijgsmantel/ een rok ſonder mouwen.

Joſte, ſpiegel gevegt / ſteekſpel.

Joſteren, ſpiegel vegten / ſteekſpel houden / dat is om oeffening en ook vermaak te paerde en ook wel te voet ſtrijden met de ſpiets ook wel met ander geweer.

Journaal, of Journaalboek / een dagboek / dagelijksboek / waar in men ſchrijft 't geen dagelijks voorvalt. Gelijk een Koopman/ 't geen hy dagelijks verhandelt / een winkelhouder / 't geen hy verkoopt / een geſchiedenis ſchrijver / de dagelijkſe geſchiedeniſſen / en anderen wat anders.

J. U.

JUbele, of Joubel, vryheyds jaar / of jaar van vryheyd. Joubel is een Hebreus woord / en beteykent een ram. De Godsgeleerden voegen by dit woord Joubel, 't welk ſy inde nederduytſche overſettinge onovergeſet hebben gelaaten/ nog een woord by/ te weten/ jaar; en

setten inde oversetting inde plaats van ram / Jubel-jaar, dat is / ramjaar. Dit is nu nog geen volkomen sin / maar nu moet hier nog een woord onder verstaan worden / te weten / keren, een hoorn / om dat ram / of dit ramjaar / met het geblaas op ramshoornen uytgekondigt wierd. Maar wat is dit nu nog al veel / sal iemant vraagen? Seker niet veel: en niet veel anders als een seer duystere en oneygentlijke wijse van schrijven / inde schrift veel gebruykelijk. Dieshalven sal ik ram wat klaarder en eygentlijker uytleggen. Ram of ramjaar / is een vryheyds jaar / of jaar van vryheyd / in welke de Hebreen, die uyt armoede dienden / wierden in vryheyd gestelt / en die uyt nood eenige van hun landen of besittingen verkoft hadden / wierden de selve wederom ingeruymt. Dit vryheyds jaar kwam van vijftig jaar tot vijftig jaar eens. Vryheyds jaar van dienstbaarheyd der knegts en dienstmaagden / kwam van seven jaar / tot seven jaar.

Jubel-jaar, vryheyds jaar. siet Jubele.

Jubeleren, op een ramshoorn blaasen. Oneygentlijk is Jubeleren, vryheyd uytblaasen / vryheyd verkondigen. siet Jubele. Jubeleren, verheugen / juychen. 't Word somtijds soo uytgelegt / om dat die hun vryheyd en goederen weer kregen / hen als dan verheugden en verblijden.

Judicature, 't gewijsde / 't gewesene / dat is / 't geen den regter gewesen heeft. Judicature, regtspleeging.

Judiceren, wijsen / oordeelen / gewijsde geeven / regt spreeken / regten.

Judi-

Judiciaal, geregtelijk / regtſpreekelijk / regterlijk.
Judicieel jurament. ſiet Jurament judicieel.
Juge, een regter / oordeeler / die tuſſchen twee over hun verſchilſaak gewijsde geeft / of die tuſſchen twee die verſchil hebben / oordeelt wie regt of onregt heeft. Regters zijn by ons: de Raadsheeren vanden hoogen Raad. De Raadsheeren des Hofs van Holland. Schouten en Schepenen inde ſteden en dorpen. Op de dorpen / in heerlijkheeden / en ten platte landen zijn ook nog de landroſten en wel geboore mannen / of leenmannen. Houtveſter en meeſter knaapen / over de wilderniſſen en jagt. Over de dijken en 't geen daar an hoort / dijkgraaf en heenraaden.
Jugement, oordeel / gerigte / regt.
Jugeren, oordeelen / regten.
Juglier, een kamerſpeelder / guyggelaar / bedrieger.
Juys, ſap / room.
Juyſt, effen / gelijk.
Julep, een mengeldrankje; is een drankje van water uyt genees kruyden door kooking getrokken / en uytgetrokken ſap (Syroop, dat is / ſap van Syrien) of ſuyker / waar by ſomtijds wat genees ſtof gedaan word / te ſaamen gemengt.
Jujube, borſtbeſſen (Hoogduytſe brustbeerlin) hanpooten / zijn vrugten te weeten ronde / langworpige beſſen / van groote een kleyn pruymken niet ſeer ongelijk: ende in elk een van deſe vrugten legt een hard langagtig ſteenken / als in de pruymen / ende daar in ſchuylt een kerne of pit. Daar zijn tweederley borſt-

bessen / roode en witte. De boomen daar dese vrugten an wassen zijn redelijk hoog en groot.

Jujube boom / borstbesse boom / of hanpoote boom. De roode borstbesse boom is een boom ontrent als een pruym boom / en heeft een kromme of slimme struyk / met een rouwe en onesse schorsse bekleed / bewassen met harde takken / uyt welke ettelijke rijskens spruyten een spanne lang of langer / tay en buygsaam als biesen / an dewelke nu hier nu daar eenige langwerpige bladeren wassen / over ander geschikt / hardagtig / nevens de bladeren komen bleekagtige moschagtige bloemkens voort. De vrugten zijn / gelijk wy geseyt hebben. De witte borstbesse boom is kleynder / de schorsse vanden struyk is essen en glad / en als de takskens oud zijn / dan blinkt die / en daar uyt komen ook / dunne / teere / lange / witte rijskens voort / an de welke ook lange smalle / sagte bladers wassen / witagtig van verwe. De bloemkens komen langs nevens de bladers voort/en zijn geelagtig of bleek van verwe.

Julius, hoymaand. Dese maand word aldus genoemt van het afgemayt en in de sonne gedroogt gras / 't welk als dan hoy word genoemt / welk hoy genoeg gedroogt zijnde an rooken of oppers word gestelt / en daar na ingehaalt. Dit alles geschied in en omtrent dese maand.

Junius, somermaand / braakmaand / of / weydemaand. In dese maand neemt de somer sijn anvank / waar van dese maand sijn naam draagt. Men segt somer gelijk of men seyde samer / dat is / versamer die iets versamelt / of

of vergadert / om dat de somer te saamen hoopt al 't geen men noodig heeft tot lijftogt/of om datmen inde somer versaamt by een al wat noodig is tot 's leevens onderhoud. Braak-maand wordse genoemt van het breeken der aarde met de ploeg / en met de schop / 't welk in dese maand geschied. Sy word ook weyde maand geheeten / om datmen om dese tijd / of wat voor dese tijd / en in dese tijd / de beesten in de weyden / die als dan al goed tot weyding zijn / laat loopen / of om datter dan goede wey-ding voor het vee is.

Juncture, een voeging/ gelid / gewrigt. De voe-ging van 't eene lid an 't ander.

Jungeren, voegen/ byvoegen / ankoppelen / an-binden/ vergaderen.

Jupirer, tin. Het woord Jupiter en betekent geen tin / maar het is de naam van God by de Heydenen / ja de opperste God, die sy almag-tig Vader / Pater omnipotens, noemden: also sy ook minder Goden benevens dien gehad hebben. Het is ook de naam van een der der seven dwaal-sterren. Dan onder de stof-scheyders of stof-branders word het genomen voor tin.

Jurament, een eed / eedsweering. Eed is/ waar by men vastelijk verklaart en bevestigt met anroeping van God tot getuyge/dat iets waar is/ of onwaar.

Jurament extrajudicieel, een eedsweering buyten regten / dat is / die niet voor den regter ge-schied / of door oplegging des regters: maar vrywillig buyten regten.

Jurament judicieel, eedsweering in regte/ dat is/ die voor den regter en door bevel des selfs ge-schied.

Jurament necessair, een noodsaakelijke eed / die men in sommige gelegentheden noodsaakelijk moet doen.
Jùrament voluntair, een vrywillige eed / die iemant vrywillig doet / of anbied te doen sonder bevel des regters.
Juratie, sweering / eeddoening / dat is / de doening des eeds.
Juratoir, of Juratorie, by eede / onder eede.
Juratoire cautie. soekt Cautie juratoir.
Jureren, sweeren / eed doen.
Jurisconsulte, een regtsgeleerde / een wetgeleerde. Een die sik op de wetten en regten verstaat / en daar in geleert en ervaaren is.
Jurisdictie, regtsgebied / regtsmagt / gerigtsdwang / regtsdwang / dat is / soo verre als iemants regtsgebied strekt over eenig land. Jurisdictie, regtspreeking.
Jurisdictie funderen, bank vast maaken / dat is / iemand te regt doen staan voor een regtbank / of geregte / daar hy anders niet hoefde te regt staan / of een saak doen dienen voor een geregt / daarse niet hoefde te dienen.
Jurisprudentie, regtsgeleertheyd / regtskunde.
Jurist. siet Juris consulte.
Just, effen / gelijk.
Justeren, effenen / effen maaken / gelijk maaken / vergelijken.
Justicier, een schout / of schoutaet / een schuldregter / een geregts dienaar / een dienaar des geregts / die het strafs regt helpt uytvoeren. Justicier, een regter. siet Juge.
Justicieren, geregts dienaars / schouten. Justicieren, regteren.
Justificateur, regtvaerdiger / regtvaerdig maaker.

ker. Die iemand regtvaerdigt en vry spreekt.
Justificatie, regtvaerdiging / regtvaerdigmaaking / vryspreeking.
Justificeren, regtvaerdigen / regtvaerdig maaken / vry spreeken / ontschuldigen.
Justifieren, geregtvaerdigt worden / vry gesprooken worden. Justifieren, regtvaerdigen.
Justitie, regtvaerdigheyd / geregtigheyd. Justitie, regtskennisse / geregt / regt.
Justitie doen / regt doen / dat is / iemand doen straffen om begaane misdaad. Justitie doen / regtvaerdigheyd oeffenen / geregtigheyd handhaaven.
Justitieren, geregt worden / gestraft worden.
Juvatie, helping.
Juveren, helpen.
Juwelen, kleynnood. Alsoo worden de kostelijke gesteenten en paerlen genoemt van ons Duytschen / om datse zijn van kleyne nood / dat is / dat mense niet van noode of van doen heeft. Dan een gek wil gaern bellen an hebben / en de vrouwen / die dog van aart hovaerdig en trots zijn / meynen datse wel dapper pronken en vrallen / alse met die vodden en leutdereyen behangen zijn. Over sulks is der selver waardye in sik selfs niet meer alser een rijke gek voor geeven wil: want 't is misselijk waar een gek sijn geld an legt. NB.

K. A.

Kalk. sie Calk.
Karspel, of Kaspel. sie Parochie.
Katheylen, roerende goederen / tilbaare goederen / huysraad.

K. E.

KEyser, dit woord komt van een roomsche mans bynaam Cæsar, 't welk komt van Cæsus, gesneeden / om dat / so men segt / de eerste die dese naam voerde / was een gesneedene upt 's moeders lighaam: of van Cæsius, blaauw / hemels blaauw / om dat de eerste / die dese naam voerde / seer blaauwe oogen had: of van Cæsaries, lang hair / om dat de eerste die dese naam droeg / met langagtig hair op 't hoofd gebooren wierd: of om dat / so men verhaalt / de eerste / die dese naam gegeeven wierd / van een olyfants snupt / de welke de swarten Cæsar noemen / verslaagen wierd. Soo betekent dan het woord Keyser, Kaiser, of Cæser, so veel als een gesneedene / of gesneedene upt 's moedees lighaam: of een blaauwoogige: of langhairige: of olyfants snupt. Een seker geslagt te Romen heeft dese naam gevoert / onder welk geslagt een als voornaamste / geweest is met naame Julius en de bynaam was Cæsar, dese heeft Vrankrijk overwonnen / en veel andere Oorlooge gevoert / eyndelijk heeft hy sik meester en opperheerscher van sijn Vaderland gemaakt door hulp van sijn krijgsvolk / verdrijvende veel treffelijke luyden / onder anderen ook sijn eygen schoonvader. Maar eyndelijk is hy selve nog vermoord / om sijn dwingelandy. De opper Vorsten of heerschers van 't Duytsche Rijk voeren mede de naam van Keysers of Cæsars. Wie hun so een geringe naam gegeeven heeft / weet ik niet / en of sy het hun tot eer rekenen so een geringe naam / de welke een geweldenaar en dwingeland

land sijns Vaderlands gevoert heeft/te voeren/ dat schijnt schier. Dan de rede sal mogelijk zijn / om datse geduurig navolgelijk Julius, gebynaamt Cæsar, in 't rijk gevolgt zijn: want het Duytse rijk tegenwoordig nog mede het roomse rijk genoemt word / alhoewel het veel tegenwoordig verscheelt van het oude roomse rijk.

Keyserlijk, gesnedelijk/ blaauwelijk/ of blaauwoogelijk / langhairiglijk / olyfants-snuytelijk. Het woord Keyserlijk heeft die betekenissen/ als men siet op het woord Keyser, of Cæsar. Wanneermen dan segt Keyserlijke Majesteyt, dat is gesnedelijke groothepd of hooghepd / of blaauoogiglijke groothepd of hooghepd / enz. dan schijnt het of men malkander al een seer groote naam geeft. Dog het schijnt of men daar maar mede wil te kennen geeven de groothepd van Julius Cæsar, dat die groot en magtig was / en by gevolg / gy zijt mede groot en magtig gelijk Julius geweest is.

Kerk, 't huys des Heeren / des Heeren huys / 't huys Gods / Gods huys: waar in de Godsdienst geoeffent word / en de gemeente geleert en onderwesen. Kerk, soo gesegt word / komt van een grieks woord Kyriakos, heers / waar onder verstaan word oikos, huys: 't welk te saamen gevoegt beteykent huys des Heeren.

Kerk-meester / opsiender over 't huys Gods / of 't huys des Heeren / bestierder over 't huys Gods / is een die den opsigt / bewind of bestel/ heeft over 't huys Gods / en 't geen daar an of toebehoort / of de goederen die daar an behooren/ en die ook het selve houd in goeden raake.

Kerspel. soek Parochie. Kerspel, of Kerspoel,

 het

het doopvat / of doopbekken.

Kersten. soek Christen.

Kerstenen. soeck Christenen.

Kerstenen, doopen / een behoudene of besmeerde maaken / iemant door den doop maaken een navolger vanden Behouder / of Besmeerde.

Kerstendom, behoudene-waereld. sie Christendom.

Kerstenrijk. sie Christendom.

Kerstiaan. sie Christen.

Kerstijd. soek Christijd.

Kerstmisse, Besmeerders geboortviering / of de geboortviering des Behouders / dat is de plegtelijkheyd dewelk men gebruykt ter eeren en gedagtenisse des Behouders op dien dag als men segt / dat hy gebooren is.

K. I.

KIrich. siet Kerk.

K. L.

KLerk. sie Clerk.

K. O.

KOrsmis. sie Kerstmisse.

Korstijd. soek Christijd.

Korte relatie, een afschrift van een gedaane dagvaarding. Wanneer een deurwaarder van 't hof / of geregtsbode iemant dagvaard so is de selve gehouden daar van een afschrift te geeven an de gedaagde / ten eynde de gedaagde mag weeten de oorsaak waarom hy gedagvaart word / en wat den eyscher / van hem is eyschende.

Koster,

Koster, een hoeder / wagter / bewaarder / opsiender / toesiender. Koster, of Koster vande Kerk, kerk-wagter of kerk-hoeder / wagter van 't huys Gods / toesiender van 't huys des Heeren / of opsiender over 't huys Gods. Dog de opsienders zijn eygentlijk die men Kerk-meesters noemt / en in 't latijn Æditimi, of Ædiles, en ook Custodes templi, van welk woord Custodes, het woord Custer, Coster, of Koster, afkomt. Maar diemen nu Koster noemt / is die by ouds de kaersen droeg als er dienst gedaan wierd / en die nu nog wel de kaersen ontsteekt als 'er 's avonds geleert word / so dat hy is de kaersdraager / of kaers ansteeker. Maar dewijl met het herstellen der Godsdienst / en datter nu minder dienaars zijn: nu sijn voornaamste doen is / de naamen der geener / dewelke of trouwen / of gedoopt worden / op te schrijven / enz. waar van men hem soude konnen noemen / naamschrijver / of Kerke naamschrijver: want Koster 't welk bastaart latijn is / word wel overgeset met een ander (alhoewel niet heel goed) latijns woord matricularius, 't welk betekent / schrijver / opschrijver / of naamschrijver. Dog de Koster is ook wagter / om dat hy an de Kerk woont / en die waar neemt als een poortier sijn poort.

K. U.

KUster. sie Koster.

L. A.

LAbefacteren, verswakken / swak maaken / wiggelen / breeken en verderven / schenden.

Labeur, arbeyd/ werk/ moeyte / pyne.
Labeuren. sie Laboureren.
Labil, swak/ onsterk.
Laboureren, of Laboreren, arbeyden / werken.
Laboureren, siek zijn.
Laborieus, of Labourieus, arbeydsaam/ arbeydig / werksaam.
Labyrint, doolhof.
Lac, of Gomme-lak, rood hars. Dit hars word uyt Indien alhier gebragt / en word gebruykt om merken of wapens daar in te drukken / op de brieven / om die toe te sluyten / gedroopen zijnde. In 't land Pegu wast een boom met bladeren by na als pruymblaaderen/an wiens takskens groote mieren dit hars werken en versamelen/ mits de stoffe daar van uyt den boom selve trekkende oft suygende. Daar na worden die takken inde schaduwe gedroogt / tot datse uytvallen / en het hars alleen laaten/ 't welk alsdan kleyne pijpkens gelijkt: dan veeltijds blijven de steelkens daar by.
Laceratie, verscheuring / van een scheuring.
Lacereren, verscheuren/ van een scheuren.
Lachrymatie, weening/ schreyng.
Lachrymeren, weenen/ schreyen.
Lakey, navolger / volgknegt / of volgjongen / loopjongen. Een knegt of jongen die agter sijn heer gaat / overstraat gaande.
Lambris, of Lambrisseersel, welfsel / beschutsel/ bekleetsel.
Lambrisseren, bewelven / beschieten / bekleeden/ de wanden of mueren met schot bekleden/ of beschieten.
Lamentatie, gekerm / jammerklagt/ weeklaaging.

Lamenteren, kermen / jammeren / weeklaagen.

Lampet, waſchbat / handbat / handwaſchbat / waterkan / daar men water in heeft / om de handen te waſſchen.

Lampet ſchotel / handwaſch ſchotel.

Lancet, of Lancette, een blijm / laat-blijm / daar men de ſlagaders mede opent om een bloed laating te doen.

Laps, val / miſſing. Laps, verloop / lange tijd.

Laps vande fatalien, verloop van de paaltijden eens beroeps; dat is / het verloop vande geſette tijd / binnen dewelke men moet beroep doen van een laager regter an een hooger regter.

Laps van tijd / verloop van tijd.

Larderen, doorſpekken / met ſpek beſteeken. Hoenders of andere vogels worden dikwijls als ſe gebraaden worden met ſpek beſteeken.

Lardering, doorſpekking / met ſpek beſteeking.

Lardeer-priem / ſpek-priem / daar men de gaaten mede in 't vleys boort / om het ſpek in te ſteeken.

Large, rijkelijk / breed.

Laſche, laf / moede.

Laſcif, geyl / wulpſch / brooddronken / dartel.

Laſciviteyt, geylheyd / wulpſchheyd / brooddronkenheyd / dartelheyd.

Laſtagie, ballaſt.

Laſur, blaauw / hemels blaauw.

Laſur-ſteen / hemels blaauw-ſteen. Deſe ſteen is redelijk koſtelijk / en is ſchaduwagtig of duyſter / met goude ſtipkens of vlammetjes verciert / in grootheyd groeyt hy wel ſoo groot / datmer heften van meſſen kan van maaken / heeft

heeft ook eenige kragt tegen sommige kwaalen / dat hy daarom vande geneesmeesters wel gebruykt word / hy word gevonden in Duytsland/ Asia en Africa.

Latitatie, schuyling/ verberging.

Latiteren, schuylen/ verschuylen/ verbergen sik/ ergens bedektelijk zijn.

Latitude, wijdte/ breedte.

Latoen, of Lattoen, koper / of kuper / geel koper. Het koper is een berg ingewand / 't welk uyt de bergen gegraaben word / en is tweederley / naamentlijk geel koper / ('t welk ook wel messing word genoemt) en rood koper. Het beste koper word overvloedig gegraaben in 't eyland van Kyprus, of Cyprus, waar van de naam kuper of koper afkomt: gelijk of men wilde seggen / een berg ingewand van 't eyland van Kypros of Cypers.

Laudatie, looving / prijsing.

Laudemie, heergewaaden / dewelke bestaat in verscheyde giften / die de leenmannen an de leenheeren jaarlijks moeten geeven.

Lauderen, looven/ prijsen. Lauderen, verblijven iets an een ander. sie Compromitteren.

Lavoir, waschvat / bekken.

Laxatie, loosing / lossing / slaaking / opening / slapmaaking.

Laxeren, loosen/lossen/openen/ slaaken/uytbreyden/ slap maaken.

L. E.

Leaal. sie Loyaal.

Leaalijk. sie Loyaalijk.

Lecteur, leeser/ voorleeser.

Lectie, leesing/ les.

Lecture, leesing.
Ledecant, of Lit de camp, een veld-bedde/ leger-bedde / of span-bedde / of veld-bedstede / leger-bedstede / of span-bedstede / dat is / een bedstede / dewelke men heel uyt malkander kan neemen of schroeven / en dan digt te saamen pakken en met sik voeren / en daarmen vernagten wil / weder in malkander schroeven / en uytspannen.
Lederen, kwetsen / 't zy het geschied met woorden of daaden / schaden / beschadigen / ongegelijk doen / tegen stooten.
Legaal hypoteek, wettige ondersetting. sie Hypoteek legaal.
Leek, een waereldlijke / waerelds mensch / een ongeleerde of ongeletterde / die niet geoeffent is in een weetenschap / en dat in een uytheemse/gelijk als is de latijnse taal. Leek, of Leeke-broer / een ongeletterde geestelijk / die alleen maar tot dien eynde in die besloote of afgesonderde geestelijke wooninge is / om het dienstwerk te doen en de geleerde geestelijken ten dienst te staan.
Legaliteyt, wettigheyd / wettelijkheyd.
Legaal, wettig / wettelijk.
Legale ondersetting. sie Hypoteek legaal.
Legaat, een gesant / afgesant / heeren bode. sie Ambassadeur. Legaat, een maaking gift / erfmaaking / gifte by uyterste wil gemaakt / of bespreoke / dat is / het gemaakte of besprookene / 't welk iemant by uytterste wil gemaakt is.
Legataris, maakingbeurder / erfgemaakte / is een dewelke by uyterste wil iets gemaakt of besprooke word / dat hy dat hebben sal als tot
een

een gifte.
Legateerde. ſie Legataris.
Legateren, beſpreeken / maaken / iets by uyterſte wil an iemant maaken / an iemant iets by uyterſte wil beſpreeken / an iemant iets by uyterſte wil beſetten of agterlaaten.
Legateur, een maaking-beſpreeker / maaking-nalaater / maaker / maaker der maaking gifte / is een die een weynig van ſijn erffeniſſe an imant by uyterſte wil maakt / of beſpreekt / erf uytdeeler.
Legatie, beſending / affending / geſantſchap. ſie Ambaſſade. Legatie, maaking-gift beſpreeking / erfmaaking / dat is de maaking van eenig goed an iemant by uyterſte wil.
Legendæ, verhaal / vertelling / verſiering.
Legenden van Sinte Franciſcus, vertellingen van den heyligen Frank. Wat worden der al verſieringen of ſotte en belaggelijke dingen en loogenen ja tegenſtrijdige dingen verhaalt van deſen Frank of Franciſcus; en evenwel worden die nog al voor waare geſchiedeniſſen de gemeene menſch wijs gemaakt door de geeſtelijken.
Legioen, een krijgshoop. Een roomſe krijgshoop beſtond uyt thien krijgsbenden / of ſchaaren / inde eerſte krijgsbende waaren elf hondert en vijf voetknegten en hondert twee-en-dartig rijders: de andere nege benden beſtonden elk uyt vijf hondert vijf-en vijftig voetknegten en ſes-en-tſeſtig rijders. So dat een krijgshoop beſtond uyt ſes duyſent en hondert krijgsluyden te voet en ſeven hondert ſes-en-twintig krijgsluyden te paerd. Yder bende of krijgsſchaare / beſtond uyt vijf vaandelen / en in ieder vaandel was hondert en tien man / de
hoofd-

hoofdman over hondert mede gerekent was de elfde; maar de vaandels van de eerſte krijgs-bende beſtonden uyt twe hondert twintig man/ of uyt twee vaandels / en in ieder vaandel hondert tien man / ſonder de hoofdman. Een leger wierd gedeelt in dry / vier of meer krijgs-hoopen.

Legislateur, een wetgeever/ wetſteller / die magt heeft het volk wetten te geeven of te ſtellen/ om na te leeven.

Legitimatie, bewettiging / wettig maaking / wettig geboortmaaking/ bewettiging is/ waar door iemant / die buyten houwlijk is geteelt / word door de land-overheyd wettig gemaakt / dat is / in ſo een ſtaat geſtelt als een dewelke in den houwelijken ſtaat gebooren is.

Legitime, wettig/ wettelijk.

Legitime portie, wettig gedeelte of wettelijk gedeelte / regtelijke gedeelte / waar in volgens de gebiedende wet / de ouderen noodſaakelijk hun kinderen moſten erfgenaam ſtellen / en de kinderen wederom de ouders. En was het ſelve onder vijf of meer kinderen / de helft der goederen / en onder vier of minder kinderen het derdendeel der goederen / 't welk de kinderen moſten erven: en 't geen de ouders moſten erven van de goederen der kinderen was het derden deel der goederen.

Legitimeren, bewettigen / wettig maaken/ dat is / iemant tot een wettig geboorne maaken.

Legumes, plukvrugten. De vrugten / diemen plukvrugten noemt / zijn dewelke in hauwkens of vaſten waſſen / gelijk als boonen / erten / enz.

Leniteyt, saftheyd/ gedweegsaamheyd/ slapheyd/ rekkelijkheyd.
Lenitijf, versaftend/ of versagtend.
Lenitijf medicament, een versaftend geneesmiddel/ dat is/ 't welk pijn stild/ of iets 't welk hard is/ sagt en week maakt.
Lentitude, langsaamheyd/ slapheyd.
Lepra, seerigheyd/ besmetheyd/ sweering/ schurfte/ schurftheyd/ besmettelijke schurftheyd/ schurft siekte. Dit is een siekte waar door 't gantse lijf word met besmettelijke seeren of sweeren/ of schurftheyd/ beset/ so dat het opperste vel ongelijk dik/ dun/ hard/ en sagt/ gelijk als met eenige schubben rouw en scherp word. Dese seerigheyd is besmettelijk/ gelijk de meeste seerigheden of schurftheden zijn/ en daarom worden die/ dewelke daar mede gekwelt zijn/ van de menschen afgesondert/ op dat sy andere daar mede niet soude besmetten. Sy is ook al swaar om te genesen/ of ten minsten wordse selden van iemant ondernomen om te geneesen. Dog hier te lande zijn seer weynig luyden die met sodaanige seerigheyd besmet zijn.
Lepreus, of Leproos, seerig/ sweerig/ schurft.
Leproos-huys/ schurft siekhuys/ alwaar die geene dewelke met die seerige siekte/ of schurftheyd geplaagt zijn/ afgesondert in woonen.
Leproos-huys regenten, of regenten van 't Leproos-huys/ opsienders van 't schurft siekenhuys/ of bestierders van 't schurft siekenhuys. Desen hebben bewind over de inkomsten van dit huys van welken de sieken/ of seerigen/ in dat huys zijnde onderhouden worden.

Leſie, kwetſing/ ſchaading/ beſchaadiging.

Letaal, doodelijk.

Letarge, koortſige ſlaapſiekte / koortſige ſlaapſugt/ of ſlaapkoorts. Dit is al een ſeer ſwaare ſiekte of koorts / en word veroorſaakt door overvloedige / koude en bedorve of verrotte vogtigheden / dewelken in de gangen en wegen der herſenen verdikt zijnde / de ſelven verſtoppen : waar door de levendige geeſten / dat zijn de alderdundeelígſte deelen des bloeds / de omloop door de herſſenen belet word.

Letteren executoriaal, brieven van verrigting/ inhoudende bevel van 't hof of van den regter/ om eenige gewijsdens uyt te voeren en te werk te leggen.

Letteren requiſitoir, of Letteren requiſitoriaal, regtelijke verſoek brieven/ of brieven van onderling behulp/ waar by een regter werd verſogt/ om uyt te werken of uyt te voeren/ een gewijsde by een ander regter geweeſen.

Letteren van attache. ſoek Attache.

Letteren van ſeurte, een vry geley-brief/ waar by een ſchuldenaar van de Staaten des lands word verleend vry geleyde / om van de ſchuld-eyſchers niet aangetaſt te mogen worden. ſoekt Seurte.

Letitie, blijdſchap/ vreugd.

Levant, ooſten.

Levee, een afdankig.

Leviathan, ſijne tſaamenvoeging / of ſijne by een voeging / of ſijn geſelſchap. Dit wil men ſal de naam van een groot zee-gedierte zijn / waar van de Joden veel grollen verſieren. Dog als men op de oneygentlijke wijs van ſpreeken in de ſchrift gebruykelijk/ let: men ſal bevinden/

dat het veel beter kan verstaan worden van een gemeenschap van menschen / of gemeene best / onder een bestiering / dewelke magtig ter zee zijn en een groote scheepsvloot met veel donderend geschut voorsien / konnen in zee brengen. Voorwaar sodaanigen zeevisch is al van seer groote kragt. Maar indien die / dewelke de schrijver van 't boek Jobs in 't 40 hoofdstuk spreekende invoert / het verstaat van een walvisch of andere zeevisch: so zijn die kragts verhaalingen so groot en breed niet / als daar verhaalt word. Want onse walvischvangers kunnen de walvisch met een werpangel (harpoen op 't onduyts) aan een koorde gebonden / wel vangen / en sijn traan / en gebeente onder de kooplupden uytdeelen. En als de vangst wat groot is / word 'er ook wel mede een maaltijd over gemaakt onder de mede gesellen / namentlijk onder de kooplupden en reders. De vangers en schrikken ook niet eens voor sijn kragten. Sijn schilden / dat sijn schubben / sijn ook so hard niet of die werpangels konnen der wel deur heen geworpen worden.
N. Het is onredelijk van de schrijvers der schrift / datse God of Wesen / op seer veel plaatsen in de schrift / spreekende als een mensch invoeren / en dan soude hy nog dingen voortbrengen die onvast zijn. Niemant beelde sik dan ook in / dat dat eygentlijk is / 't geen in 't boek Jobs het eerste afdeelsel van 't 40 hoofdstuk staat / te weeten: Ende Wesen antwoorde Job uyt een onweder / enz.

Leviteyt, ligtigheyd / of ligtheyd / namentlijk in 't gewigt. Leviteyt, ligtvaardigheyd / te weeten in woorden of daaden.

Leviten, tsaamengevoegdens / of bygevoegdens / afkomelingen van Levi, (dat is / die tsaamgevoegde) Jacobs soon / dewelke geestelijken geweest zijn onder de Joden, en die de insettingen der slagtingen bedienden.

Leviticus, tsaamenvoegig / of byvoegig. Also word genoemt het derde boek des ouden verbonds / waar in verhandelt worden de plegtelijkheden / Godsdienst gewoontens; dewelken de Jodeo van Mose belast wierden te onderhouden / in 't slagten der beesten tot de Godsdienst geheyligt / en in de andere God toegeheyligde gaaven / dewelke in den Godsdienst gebruykt wierden. So dat men dit boek soude konnen noemen het boek van de plegtelijkheden der slagtingen. In 't Hebreus word het genoemt / ספריקרא, sepher vaikra, dat is / het boek ende hy riep; 't welk is na de eerste woorden van 't begin des boeks. Het word ook genoemt het derde boek Mosis, even aleens of Moses de schrijver van dat boek was / 't welk nogtans uyt die boeken selfs anders blijkt. So men het daarom Mosis boek wilde noemen / om datter van Mose in gehandelt word / so en is het niet het derde / maar het tweede boek Mosis, om dat in het eerste boek der schrift van Mose niet gehandelt word. Dit woord Leviticus 't welk men ook al onovergeset laat staan / is een bastaart Hebreus woord / afkomende van het woord לוי, Levi, 't welk betekent tsaamen gevoegt / of 't saamen gevoegde / bygevoegd / of bygevoegde: en het is ook de naam van een vande soonen Jacobs, welkers afkomelingen geweest zijn de geestelijken / die den Godsdienst bedienden / onder de Joden.

L. I.

Llas, een snoer/ rijgsnoer.
Liasseren, snoeren/ an een snoer rijgen.
Libel, een boek. Libel, een schrift/ geschrift/ anschrift/ gedingschrift. Libel, eysch. Libel ende lititioneſtatie, eysch en antwoord/ of eysch en gedings bevestiging.
Libella, een rigtsnoer.
Libelleren, anschrijven/ schrijven/ te boek schrijven.
Liber, vry/ los/ frank/ of vrank.
Liberael, mild/ gulhartig/ vrymoedig/ openhartig.
Liberalijk/ mildelijk/ gulhartelijk/ vrymoedelijk/ openhartelijk.
Liberaliteyt, of Liberaalheyd, mildheyd/ gulhartigheyd/ openhartigheyd/ vrymoedigheyd.
Liberateur, een verlosser/ bevryder/ die iemand verlost of bevrijd.
Liberatie, vrying/ bevryding/ verlossing/ vrymaaking.
Libereren, vryen/ bevryen/ vry maaken/ verlossen/ van slaaverny ontslaan.
Liberteyt, vryheyd.
NB Libertijn, een vrygeest/ dat is/ een mensch die op sik selven leeft/ sonder sik by dese of geene Godsdienst in 't besonder toe te voegen/ maar die dan in dese Godsdienst gaat/ of dan in die/ of wel in geen. Libertijn, een vrygemaakte/ vrygelaatene/ vrygemaakte knegt/ die van sijn slaaverny en dienstbaarheyd vrygemaakt en ontslaagen is.
Libery, boekwinkel/ boekkas/ boekkamer/ boeksaal.

Libi-

Libidineren, wellust pleegen.

Libidineus, wellustig / wulpsch / dertel.

Libido, wellust.

Libre, vry / los / frank / of vrank.

Licent, geoorlost / toegelaaten. Licent, verlof geld.

Licenten, verlofgelden / tollen / of ongelden / dewelke men betaalt van koopmanschappen en waaren / om de selven vrylyk uyt te voeren / en ook om in 't land te voeren.

Licentiaat, een toegelaatene / gehengde. Licentiaat inde theologie, toegelaatene in de Godsgeleertheyd / is een die toegelaaten word de Godsgeleertheyd te oeffenen / dat is om anderen te mogen onderwijsen.

Licentiaat in de regten / toegelaatene in de regtsgeleertheyd / is een die toegelaaten is de regtsgeleertheyd te oeffenen / en iemants regtssaak te mogen beschermen. Licentiaat inde medecine, toegelaatene inde geneestkonst / is een dewelk toegelaaten word de geneeskonst te oeffenen.

Licentieren, toelaaten / vrygeeven / gehengen / gedoogen.

Lieutenant, stedehouder / die iemants plaats in sijn afweesen bekleet. Lieutenant, onderhopman / of onderhoopman / of onderhoofdman / een onderhoofdman van een vaandel krijgsluyden.

Ligament, bindsel / band.

Ligature. sie Ligament.

Ligue, of Lige, verbinding / eedgespan / verbintenisse / een onderling verbond / 't welk eenige met malkander maaken / om elkander te helpen tegens anderen.

Limitatie, bepaaling/ afpaaling.
Limite, paal/ afpaaling/ belending.
Limiten, landpaalen/ landschepdingen/ belendingen: waar door men het eene land van het ander onderschepd/ om twist wegens de landschepding voor te koomen/ of om te weeten welk ieders land is.
Limiteren, bepaalen/ afpaalen.
Linage, afkomst/ stam/ geslagt/ maagschap.
Linagier, eenstammige/ afkomeling/ gemaagschapte/ een die nevens eenige andere van een geslagt afkomstig is. Linagier, een erfgenaam.
Linie, een streep.
Linieren, streepen/ afstreepen/ met streepen haalen.
Liquidatie, afrekening/ effening.
Liquide, effen/ klaar/ afgerekent/ bloot/ platuyt/ sonder moeyte/ blijkelijk/ klaarlijk/ openbaarlijk het geene sonder moeyte te rekenen is. Liquide, week.
Liquide schulden/ effe schulden/ klaare schulden/ die niet wedersproken konnen worden.
Liquideren, afrekenen/ effenen/ een rekening effen maaken. Liquideren, week maaken/ smelten/ doen smelten.
Literateur, taal-geleerde/ letter-meester.
Litiere, een draagbedde.
Litigatie, twist/twisting/ krakkeel/gekijf/kijving/ krakkeling.
Litigeren, twisten/ kijven/ haderen/ krakkeelen. Litigeren, dingtaal voeren/ dingen/ met iemand in verschil zijn in regten.
Litigieus, krakelig/ twistig. Litigieus, dingtalig/ in geding staande.

Litigioſe. ſiet Litigieus.
Litiscontestatie, gedingbeveſting/ voldinging/ begonne regtspleeging/ dingtaal/ regtspleeging. Voldinging is wanneer de dingers ten wederzijde hun ſaake door eyſch en antwoord regtelijk hebben voorgedraagen/ ende de regter daar door eenige kenniſſe van dien begint te krijgen.
Litiscontesteren, voldingen/ gedingbeveſtigen/ regtspleeging beginnen.
Litisfinite, gedingseynde/ een geeyndigde ſaak. Wanneer een ſaak by een anderen regter door gewijsde is afgedaan/ voortbrengende een verſet van gewijsder ſaake. ſiet Exceptie litisfinite.
Litispendentie, hangende ſaake/ gedinghanging/ twiſthanging/ een voor een ander regter hangende ſaake: wanneer een ſaak/ of geding te vooren voor een anderen regter is gebragt/ ende daar nog is hangende/ voortbrengende een verſet van hangende ſaake. ſiet Exceptie litispendentie.
Liturgie, een ampt/ gemeene dienſt/ bewint.

L. O.

Locaal, plaatſelijk.
Locate, ondermeeſter/ ſtedehouder/ inde plaats geſtelde van een ander.
Locatie, verhuuring/ pagt van verhuurd land.
Loceren, verhuuren.
Locupletatie, verrijking/ rijkmaaking/ magtig maaking/ verhooging/ vermeerdering.
Locupleteren, verrijken/ rijk maaken/ magtig maaken/ verhoogen/ vermeerderen.
Locus, plaats/ ſtede. Locus, ſtaat/ pas/ tijd/ ge-

legentheyd/oorsaak.

Locutie, spreeking/woord.

Lof-offer, lof-slagting/ slagting van lof: is de slagting eens beests/ 't welk geslagt en geheyligt wierd tot lof-segging. Hebreus זבחתודה, zebath thoda, slagting van lof/ lof-slagting/ slagting van belijdenis/ slagting van danksegging. Zebath beteekent slagting/ en komt van זבח, Zabah, hy heeft geslagter. Thoda betekent lof/ belijdenis/ danksegging/ komt van ידה, Jada, hy heeft geworpen/ hy heeft weg geworpen. Hoe nu het woord jada, 't welk inde vijfde verboeging (hiphil by de Hebreen genoemt/ en word uytgedrukt door iets hebben doen doen) heeft הודה, hoda, aldaar komt te betekenen belijden/ looven/ danken/ gedenkpleegen/ groot maaken: dat beken ik niet te weeten. Want hoda, na de betekenis van 't woord/ soude betekenen/ hy heeft doen werpen/ hy heeft doen weg werpen. Maar het schijnt/ dat de Jooden speelen met de betekenis en uytlegging der woorden: en daarom is de hebreuse taal al een bedriegelijke taal.

Loge, een huys.

Logement, huysvesting/ herberging. Logement, herberg.

Logeren, huysvesten/ herbergen/ te huys leggen.

Logijs. sie Logement.

Logica, redenkonst/ bewijskonst/ konst van redenspreekentheyd.

Logomachie, woorden strijd/ woorden kibbeling.

Loy, een wet/ of weet/ dat is/ 't geen men weet/ of immers weeten moet/ om sik daar na

na an te ſtellen en te ſchikken / en daar men na leeven moet. Ik ſpreeke van een goede en billijke wet / die niet en ſtrijd tegen het angeboore regt. Alhoewel men ſomtijds wel een reys moet leeven na een onbillijke wet / 't welk dan genoemt werd dwang. Wat hebben de regtsgeleerden al wetten / en wat een verwart wetboek. Dog sy weeten 't alſoo wel als Plato, die eertijds geſegt heeft / by die volkeren / die veel wetten hebben / zijn ook veel twiſten of krakkelen / kwade gebruyken / of wijſen van leeven. Uyt de meenigte van twiſten en krakkelen hebben de regtsgeleerde voordeel. Juſtinus, een roomſch geſchiedenis ſchrijver / ſchrijft vande Schutters / Scytæ, een oud beroemt volk / datſe met weynig wetten beter leefden / als de Grieken met al hun wetten en geleerthehd. De Roomers hebben mede ſeer veel wetten gehad / nog meer als de Grieken / evenwel hebben sy geleeft in moord / roof / moetwil en allerley overdaad. Soo dat het ſchijnt / dat daar veel wetten zijn / daar zijn ook veel overtreedingen / daar weynig wetten zijn / zijn weynig overtreedingen. Soo dat het beter is weynig wetten te hebben / die vaſt zijn en goed / als veel onnutte wetten onder eenige goede wetten vermengt. Want men ſoekt malkander te verſtrikken door de meenigte der wetten.

Loyen, wetten / of weeten. ſiet Loy.

Loyaal, wettig. Loyaalijk / wettiglijk.

Lombard, een bank van leening / in welke iemand / die verlegen is om geld / eenig pand brengt / om daar geld op te beleenen.

Lombardier, een leen-tafelhouder / tafelhouder / pand-beleener / die op eenig pand geld leent / mits

mits daar door genietende eenige winst.
Longe, lange/ een lange sangwerk / of langsangsteken 't welk bestaat uyt vier maaten.
Longeur, lankheyd/ langwyligheyd.
Longitude, langte.
Loquaciteyt, klapagtigheyd.
Loosen alarm, loose wapenroep / loose wapenkreet. Het gebeurt dikwyls dat men een loose wapenroep maakt/ om de vyanden daar door te verbysteren.

L U.

LUbricq, slibberig/ glad.
Lubriciteyt, slibberigheyd / gladdigheyd.
Luctueus, rouwig/ droevig.
Luytenant. sie Lieutenant.
Luyteren, worstelen.
Lumineren, verligten / ligten.
Lumineren de schildery / de schildery verligten/ of de schildery upthaalen / dat is als men een oude schildery / daar hier en daar de verwe wat af is / of / wat duyster is/ wederom met nieuwe verw wat vernieuwt.
Lumineus, ligtend/ verligtend.
Luna, de maan / is een van de seven dwaalstarren : dewelke daarom dwaalsterren genoemt worden / om datse niet altyd / gelyk de vaste sterren / op een plaats gesien worden. Luna, silver. Het silver is een bergingewand / 't welk uyt het gebergte gegraaven word. Het woord luna en betekent geen silver: maar het belieft de stofschepders het silver de naam van maan te geeven.
Lunatijf, maansiekte / of vallende siekte. De val-

ballende ſiekte word maanſiekte genoemt om datſe omtrent het waſſen vande maan heftiger wierd. Het is een ſwaare en langduurige ſiekte. Lunatijc, maanſiek. Lunatijf, maanſieke/ is een die ballende ſiekte heeft.

Lupijnen, vijgboonen. Deſe vijgboonen groeſen in hauwen of baſten / die lang / dik / en breed zijn, maar kleynder dan de gemeyne boonen / hard / geelagtig en lang / van buyten wat hairagtig / maar van binnen heel effen en kaal: in deſe hauwen leggen de ſaden oft vrugten / dewelk men vijgboonen noemt / te weeten in elke hauwe vijf ofte ſes in 't getal / platrond en als in een gedouwt / van buyten wit / van binnen geel / van ſmaak ſeer bitter. Daar zijn tweder ley vijgboonen / namentlijk tamme vijgboonen / dewelke wy hier beſchreven hebben / en wilde vijgboonen / dewelke de tammen ſeer gelijk zijn / dog de ſaden of boonen zijn niet wit van buyten / maar bruyn en beſmeurt / of verſcheyde verwig of geſpikkelt / en zijn ook kleynder.

Luſtratie, reyniging / ſuyvering / wying. Luſtratie, omgang.

Luſtreren, omgaan / rondom gaan / rondom ter deeg beſien / onderſoeken / onderſoeking doen / beſoeken / naſpooren. Luſtreren, ligten / verligten / of ligt maaken / of klaar maaken. Luſtreren, reynigen / ſuyveren / wyen.

Lutementeren, met kley toe-ſtoppen / of met kley digt maaken / toe-ſtrijken / toe-ſmeeren.

Luteren, toe ſtrijken / toe ſmeeren.

Luxurie, geylheyd / onkuysheyd / onmaatigheyd / overdaad.

Lu-

Luxurieus, onmaatig / overdaadig / gulsig / geyl / ritsig / weeldrig / wellustig.

M. A.

MAchinatie, kwaadstooking / rokkening / kwaadversiering / kwaadbroejing / kwaadbrouwing.

Machineren, kwaadstooken / kwaadbroejen / berokkenen / kwaad versieren / kwaad brouwen / eenige listigheyd voorstellen ende verdenken / het middel van eenig ding in sijn geest vinden en versinnen.

Maculatie, vlakking / bekladding.

Maculature, of Maculatuur, klad-pampier / vlak-pampier / kladde-blad / omslag / vuyl pampier / scheur-pampier.

Maculeren, bevlekken / bekladden.

Madame, mevrouw.

Madrigaal, een radde Italiaanse sang / een ligte sang.

Magasijn, wapen-huys / voorraad-schuur / pak-huys.

Magie, wijsheyd. Het woord magie, is een NB. bastaart Persiaans woord en betekent gelijk ik 't overgeset heb / wijsheyd. Dog magie word ook / alhoewel te onregt / overgeset toverkunst / 'twelk men segt te zijn een konst / diemen van de versierde boose geesten leert. Maar waar deselve school houden / of hoe dat leeren in sijn werk gaat / dat weet ik niet / trouwens die geen die 't seggen / weetent immers so min. Dog het is hier al so ver gekomen / dat de toverye of toverkunst by na verdweenen is en de tovenaars ook. Maar hoe 't bykomt / dat magie, wijsheyd / so veragt is geworden / is mijns oordeels / om

om dat de wijſen (magi) de wijsheyd of weetenſchap verbuit hebben met een deel onvaſte raadſels of voorſeggingen / waar door het gemeen volk al te mets bedrooogen wierd: en ten anderen word ook voor toverye uyt gekreeten van 't gemeene volk / wanneer iemant iets ongemeens doet daar ſy geen redenen van weeten te geeven.

Magiſter, een meeſter / die iemand iets leert of onderwijſt / 't zy een weetenſchap / konſt of handwerk.

Magiſterialiter, of Magiſterialijk / meeſterlijk.

Magiſterie, meeſterſchap.

Magiſtraat, overheyd / overrigheyd / overheer / ſtads-overheyd.

Magiſtraten, overheeden / ſtads-overheeden / ſtads-regeerders / ſtads-beſtierders. Overheden der ſteden zijn den Raad / of Vroedſchap / by de welke is de hoogſte magt / om te beraaden in ſaaken van Oorlog en Vreede / ſchattingen en tollen / en andere hooge ſaaken. Den ſchout / de welke wegens de hooge Overheyd of Graaflijkheyd / het geregte bedient. Burgemeeſters / die het bewind hebben van des ſtads en burger ſaaken. Schepenen / die in allerley regt-ſaaken regtſpreeken en gewijsde geeven.

Magnanime, grootmoedig / groothartig / edelmoedig.

Magnanimiteyt, grootmoedigheyt / groothertigheyd / edelmoedigheyd.

Magneet, ſeilſteen / noordſteen. Deſe ſteen word ſeyl-ſteen genoemt / om dat de naald van de ſtreek-wijſer / dewelke men te ſcheep gebruykt / daar mede geſtreeken zijnde / altijd het noorden anwijſt / waar uyt een ſchipper dan altijd in 't

ſeylen

seylen weeten kan waar hy heen seylt. Noord-steen om datse 't noorden anwijst.

Magnificentie, heerlijkheyd / pragt / grootdadigheyd.

Magnifijcq, heerlijk / groots / grootdaadig / hoogstaatig.

Magnitude, grootheyd.

Majesteyt, grootheyd / grootmagtigheyd / hoogheyd / hoogmagtigheyd / mogentheyd / grootmogentheyd / oppermogentheyd / opperheerlijkheyd / opperontsaggelijkheyd / grootagtbaarheyd / hoogagtbaarheyd / glants / heerlijkheyd.

Majestueus, heerlijk / hoog agtbaar / hoogdravend.

Majores, voorouders / die zijn onse ouders ouders / als grootvader / grootmoeder / overgrootvaader / overgrootmoeder / betover grootvader / betover grootmoeder / en also voorders opwaarts.

Maintineren, handhaaven / beschermen.

Maintenu, bescherming / handhaaving. Maintenu, geregtige besitting / of handhaaving eenes geregtige besittings.

Mayus, bloeymaand. Men noemt dese maand also / om dat / om dese tijd alle het geboomte en kruyden meest beginnen te bloeyen. Sy word ook genoemt wonne-maand / dat is / blijdemaand / of vermaakelijke-maand / om dat de vermaakelijkheden des somers als dan begint. Wonne beteykent by de Duytsers of Saxers / blijdschap of vermaakelijkheyd.

Malaadsch, of Melaadsch, siek / dat is in 't algemeen siek of krank. Maar het woord melaadsch, of malaadsch word voor besonder siek / dat

dat is / met een beſondere ſiekte gekweld zijn / genomen. ſie Lepreus.

Malaadſchs-huys / of Melaadſch-huys / ſieken-huys. In 't algemeen een ſieken huys / 't zy wat voor ſieken datter in zijn. Maar het word voor een beſonder ſicken-huys genomen. ſie Leproos-huys.

Malaadsheyd, of Melaadsheyd, ſiekte / krankte / of krankheyd / dat is in 't algemeen wat ſiekte of krankheden het is. Maar het woord melaadsheyd, of malaadsheyd word voor een beſondere ſiekte genomen. ſie Lepra.

Malcontent, ongenoegt / te onvreeden. Malcontent zijn / ongenoegt zijn / te onvreeden zijn / kwaalijk neemen.

Malcontentement, ongenoegthepd / te onvreedenhepd / ongenoeging.

Malediceren, vloeken / vervlocken / kwaad ſpreken / laſteren.

Maledictie, vloek / vloeking / vervloeking / laſtering / kwaadſpreeking.

Malevolent, kwaadwillig.

Malevolentie, kwaadwilligheyd.

Malheur, ongeluk / ongeval / ramp.

Malheureux, ongelukkig / ramſpoedig.

Malitie, booshepd / kwaadhepd / kwaadwilligheyd.

Malitieux, boosaartig / kwaadwillig.

Maligniteyt, kwaadwilligheyd / boosaartigheyd.

Mancipatie, overleevering / eygenheyds-overlevering / eygenheyds-overgeeving / vereygening / dat is / de levering of overgeeving van eenig gekoft goed in handen van die geen die koopt / of Mancipatie, verkooping / of een ingebeelde verkooping / 't welk was een ſlag van

verkooping/ die alleen onder de roomse burgers plag te geschieden / en aldus toeging : daar waaren tegenwoordig niet minder als vijf getuygen / meerderjaarige roomse burgers / en nog een ander van dien selfden staat / dewelke een kopere waagschaal hield/ en genoemt wierd weger ; die dewelke den slaaf ontfangt (te weten den koper) het koper (dat is het geld) houdende seyd aldus : dese mensch uyt het regt der Romers seg ik de mijne / en die is my gekoft voor dat geld en de kopere schaal / en dat geld geeft hy die / van welke hy den slaaf ontfangt (te weten / den verkooper of weeger) gelijk als in plaats van de koop schat.

Manciperen, eygen geeven / overleeveren / overgeeven in eygenheyd / toe-eygenen / vereygenen / dat is / sijn eygenheyd an eenig goed afgaan en an den ander overgeeven. Mancipe-ren, vervreemden / versetten.

Mandaat, een bevel / last / gebod / beheet / onthiet / belasting. Mandaat, lastgeeving / last-anvaerding.

Mandaat generaal, een algemeene last / onbepaalde lastgeeving : een algemeen bevel / een onbepaalt bevel.

Mandaat speciaal, een besondere lastgeeving / een sonderlinge last / een bepaalde last / een sonderling bevel / besonder bevel / bepaald bevel.

Mandataris, bevelhebber / last-anneemer / last-anvaerder / is die eenig bevel heeft ontfangen/ of eenige last heeft angenomen / om te volvoeren.

Mandateur, bevel-geever / last-geever / is die iemand eenig bevel of last geeft / om iets te volvoeren.

Mandement, een dag-brief/ dagvaarding-brief/ waar by iemant dag-gestelt of gedagvaard word/ om ten hove te komen syn regtsaak verantwoorden. Mandement, bevel/ bebeeling/ waar by iets geboden of verboden word. Mandement, verlof/ toestaaning.

Mandement commissoriaal. siet Appointement commissoriaal.

Mandement compulsoir, of Mandement compulsoriaal, dwang-levering/ of een dagbrief met dwang-levering/ is een dagbrief/ waar by een geregtsschrijver word gedwongen/ of bevolen om iemand een afschrift van een gewijsde of dingtaalen te geeven: of gedagvaard/ om te geeven redenen waarom hy sulks nalaat.

Mandement de appel, een dagbrief van beroep/ of een dagbrief van hooger voorregt betrekking/ waar by iemand beroepen of gedagvaard word voor een hooger regter of voor 't hof. soekt Appel.

Mandement de appel in forma, of Mandement de appel met de Clausule van inhibitie, een dagbrief van beroep met opschorting van 't gewijsde/ een dagbrief van hooger betrek met opschorting van 't gewijsde/ dat is/ dat het gewijsde des laage regters geen voortgank sal hebben terwijl men beroep doet voor een hooger regter.

Mandement de appel, en relief tegens de laps der fatalien, een dagbrief van beroep en herstelling in syn geheel tegen het verloop der paaltijden/ dat is/ herstelling tegen het verloop van de bepaalde tijd/ binnen de welke men beroep moet doen.

Mandement exploicteren. soekt Exploicteren een

mandement.

Mandement impetreren, een dagbrief versoeken om iemand te dagvaarden / een dagbrief verkrijgen / een dagbrief van den hove bekomen / een dagbrief verkrijgtmen by versoek-schrift aan 't hof.

Mandement in cas de appel. sie Mandement de appel.

Mandement in cas van Assurantie, een dagbrief in geval van gedaane versekering / een dagbrief om een versekeraar uyt regt van versekering te dagvaarden. siet Asseuratie.

Mandement in cas van Guarant, een dagbrief in geval van bywaaring / waar by iemand een ander dagvaard ten eynde dat hy hem sal bywaaren voor de uytwinninge.

Mandement in cas van indemniteyt, een dagbrief om schadeloos gehouden te werden / of een dagbrief in geval van schadeloosshouding / waar by iemand een ander dagvaard ten dien eynde / dat hy hem sal sijn schade vergoeden volgens beloften of dat hy hem alle schade op eenig goed vallende sal hebben af te keeren.

Mandement in cas petitoir, een dagbrief van rauwe eysch / of een dagbrief van eerste eysch / waar by een eyscher van een gedagde iet rauwelijk / of ten eersten / ende sonder te vooren daar over regt gesprooken te hebben / is eyschende als sijn eygen goed.

Mandement in cas van salaris, een dagbrief om te hebben betaaling van verdiende wedde / of loon.

Mandement om actie te institueren, een dagbrief om sijn vermeynt regt in te stellen / dagvaerding van vermeent regt instelling / of een dagbrief

brief om sijn opspraak in te stellen / is een dagbrief waar by iemand een ander / die sik laat verluyden iet tot sijnen laste te hebben / dagvaard / dat hy het selve regtelijk sal hebben in te brengen.

Mandement om betaalinge van rente, een dagbrief om te hebben betaalinge van jaarlijkse geldswinst.

Mandement om condemnatie op een uytspraak / een dagbrief om verwijsing op een uytspraak.

Mandement om de arrementen van een proces an te neemen / een dagbrief om een geding te hervatten / of een dagbrief om de overblijfselen van een saake aan te neemen / of een dagvaarding-brief om een begonne regtssaak van een overledene an te neemen en voorts te vervolgen. siet Arrementen van een proces anneemen.

Mandement om declaratie van schade ende interesten over te neemen / een dagbrief om rekening of anwijsing van schade en nadeel over te neemen / is een dagbrief; waar by iemand een ander / om welkers wille hy schade heeft gehad / dagvaard / om die rekening vande geleede schade over te neemen en de schade vergoeden: 't Welk plaats heeft / alser toesegging voorgegaan is.

Mandement om declaratie van kosten over te neemen / een dagbrief om rekening van kosten over te neemen / is een dagbrief / waar by iemand gedagvaard word om de verklaaring van de gedaane gedings-kosten an te neemen en te betaalen.

Mandement om executie gedecerneert te hebben op een verjaart Vonnis, of sententie, een dagbrief om uytvoering verleent te hebben op een

verjaart gewijsde / of een dagbrief om een verjaart gewijsde te mogen in 't werk te stellen / of volvoeren.

Mandement om executie gedecerneert te hebben op een vijf verjaarde sententie, een dagbrief om uytvoering verleent te hebben op een vijf verjaart gewijsde / of een dagbrief om een vijfjaarig verjaart gewijsde te mogen uytvoeren / of in 't werk stellen.

Mandement om kosten / schade ende interesten, een dagbrief om kosten / schade / ende besprooke geldswinst / is een dagbrief waar by iemand gedagvaard word / om de gedings-kosten / of andere gedaane onkosten / te betaalen / de geleede schade te vergoeden / en de geldwinst voor 't missen van 't geld te geeven.

Mandement om intendit te sien overleggen met de verificatie van dien / een dagbrief om het eysch-bewijsschrift te sien overleggen met het bewijs van dien / dat is / als de gedagde voor het alderlaatste gedagvaard word. soekt Intendit, en Intendit te sien overleggen met de verificatie van dien.

Mandement om ontfangen te werden als appellant, een dagbrief om ontfangen te worden als beroeper. Een anlegger versoekt by versoek-schrift aan 't hof / om ontfangen te worden als beroeper: als hy op sijn versoek-schrift tot antwoord krijgt / 't hof staat toe / soo word hem een dagbrief als beroeper verleent / by welke hy als dan de gedaagde doet dagvaarden.

Mandement om rekening / bewijs en reliqua, een dagbrief om te hebben rekening / bewijs en oplegging van 't kort / is een dagbrief waar by iemand gedagvaard word om rekening te geeven

ven van eenig bewind / of iewers anders van / en bewijs van de rekening / en bylegging van 't geen der te kort komt.

Mandement om een obligatie te kennen of te ontkennen / een dagbrief om een handschrift te kennen of te ontkennen. Als iemand gedagvaard word om sijn handschrift te kennen of te ontkennen.

Mandement op 't eerſte / twede en derde default, en 't vierde ex ſuperabundantie, een dagbrief op het eerſte / twede en derde verſuym / en op het vierde uyt overvloet. Wanneer iemand tot drymaal toe verſuymt heeft in regte te verſchijnen gedagvaard zijnde / soo is de vierde dagvaarding ten overvloet / en de gedaagde vervallen en verſteeken van alle regt en verweering.

Mandement penaal, een dagbrief met boetdwang / waar by iemand van wegen het hof op een groote boete werd verbooden iet te doen.

Mandement ſonder clauſule, een dagbrief ſonder byvoegſel.

Mandement tot betaalinge van kuſtinge / een dagbrief om de koopſchat vande koop op de geſette tijden betaalt te hebben. Als iemand op de geſette tijd niet betaalt.

Mandement tot betaalinge van 't meeſterloon/pijn ende ſmerte en verlies van tijd / een dagbrief tot betaalinge van 't meeſterloon / pijn en ſmert en verlet van tijd / dit is een dagbrief van een gekwetſten tegens den kwetſer.

Mandement tot exhibitie, een dagbrief om iet te voorſchijn te doen brengen. Dit geſchied als iemand iet verſteeken heeft.

Mandement tot caſſatie van een obligatie, een dag-

brief om een handschrift door gehaalt en vernietigt overgelevert te hebben / is een dagbrief/ waar by iemand versoekt / dat een handschrift by den regter sal vernietigt werden / en doorgehaalt overgelevert werden.

Mandement van anticipatie, een dagbrief van verbroeging / of een dagbrief van tijd-verkorting. Als iemand een dag van regten geset is/ dewelke hy meend / dat te lang is / versoekt hy/ dat de selve korter mag gelegt worden / op dat alsoo sijn saak eerder mag dienen. siet Anticipatie.

Mandement van appel. siet Mandement de appel.

Mandement van Attentaten, een dagbrief van daadelijkheden / waar by iemand versoekt / dat eenige daadelijkheden die gepleegt zijn / voor alle ding sullen herstelt werden. siet Attentaten.

Mandement van arrest op een persoon, een dagbrief met verlof van besetting op een mensch / welke dagbrief verleent word / als de anlegger in sijn versoek-schrift te kennen geeft / dat de gedagde vreemd is / of verdagt van vlugten. siet Arrest op een persoon.

Mandement van arrest op eenig goed / een dagbrief met verlof van hand-oplegging op eenig goed. soek Arrest op eenig goed.

Mandement van Authorisatie, een dagbrief van magtig maaking: waar by den deurwaarder volkome magt word gegeeven / om te besorgen dat de beveelen des hofs datelijk hun stand mogen grijpen.

Mandement van beneficie van inventaris, een dagbrief van boedel-beschrijving te hebben. Een dagbrief waar by iemand word gedagvaard om be-

beſchrijving van een boedel of eenige goederen te geeven.

Mandement van Caſſatie, een dagbrief van vernieting / of / te niet doening / waar by iemand verſoekt / dat iet by den regter ſal vernietigt / te niet gedaan / deurgehaalt / of afgeſchaft werden / als eeu handſchrift / belofte / of iet anders.

Mandement van Ceſſie, een dagbrief om afſtant van goederen te doen / een dagbrief om ſijn inſchulders te mogen dagvaarden / om afſtant van goederen te doen.

Mandement van complainte, een dagbrief van datelijke herſtelling in 't beſit / een daybrief om terſtont in ſijn beſitting wederom ingelaaten te werden / een dagbrief om daatelijk ſijn beſittinge wederom te bekomen / of een dagbrief om terſtont in ſijn beſitting herſtelt te werden / is een dagbrief in ſaake van nieuwigheyd / waar by iemand verſoekt / terſtont herſtelt te werden in ſijn voorgaande beſit / daar hy uytgeraakt is. In dit geval word een Raadsheer van 't hof afgevaerdigt / om de uytgeſtootene terſtont wederom in ſijn beſit te herſtellen / ſonder de gewoonelijke wijs van regtpleeging te gebruyken / gebiedende ook met een / datmen hem ſijn geledene ſchade wederom ſal vergoeden.

Mandement van debitis, een dagbrief om ſijn ſchuldenaars te dagvaarden / dat is / als een ſchuld-eyſcher doet dagvaarden verſcheyde ſijne ſchuldenaars / die uyt ſaake van handſchriften / of andere ſchulden in hem gehouden zijn / en onder verſcheyde regesgebieden woonen.

Mandement van deſertie, een dagbrief van verſtek / een dagbrief waar by een beroep werd ver-

klaart te zijn versteeken / om dat de paaltijden binnen dewelke het selve moste geschieden / sijn verloopen. siet Desert.
Mandement van evictie, een dagbrief van vrywaaring / waar by iemand een ander dagvaard ten eynde / dat hy hem sal vrywaaren voor uytwinninge. siet Evictie.
Mandement van evocatie, een dagbrief van aftrek / waar by men versoekt dat een geding hangende voor een laage regter / van de selve sal afgetrokken worden en voor de hooge regter gebragt / en waar by den tegendinger mede voor den hooge regter werd gedagvaard.
Mandement van guarant. siet Mandement in cas van guarant.
Mandement van immissie inde possessie, een dagbrief van inlaating inde besitting / waar by iemand versoekt ingelaaten te werden tot het besit van eenige goederen. In dit geval soekt iemand tot het besit / daar een ander in is / ingelaaten te werden / als geregtiger daar toe zijnde / dan den besitter.
Mandement van inductie, een dagbrief van tijdvergunning / een dagbrief van bewilliging van tijd / dit is een dagbrief / waar by een schuldenaar sijn schuldeyschers dagvaard / en versoekt te hebben vergunning van tyd, om de selven te betaalen. siet inductie.
Mandement van interruptie, een dagbrief van afbreuk des gedings / 't welk geschied door verloop des tijds daar toe gestelt binnen welke men een geding vervolgen moet. siet interruptie.
Mandement van maintenu, een dagbrief van handhaving en bescherming in sijn besit / een dagbrief omgestijft en gesterkt te zijn inde besitting/

ting / dat is / als iemand versoekt / gehandhaaft / gestijft ende gesterkt te werden in een besit / dat hy heeft.

Mandement van onwillig decreet, een dagbrief van verkooping van goederen tot voldoening van een gewijsde. Een dagbrief van openbaare verkoopinge van een schuldenaars goederen / dewelke uyt bevel des hofs / of van den regter geschied / om het gewijsde te voldoen.

Mandement van propositie van erreur, een dagbrief om voor te stellen een begaane misslag in 't gewijsde. siet Mandement van revisie.

Mandement van purge, een dagvaarding van ontschuldiging van een betigte misdaad / een dagbrief om onschuldig verklaart te werden van een betigte misdaad / waar by iemand die van eenige misdaad berugt is / den schout aet en een iegelijk dagvaard / om daar van suyver verklaart te werden.

Mandement van rauw actie, een dagbrief van opspraak van de eerste voorregtbetrekking / waar by men doet de eerste regtelijke opspraak tegens iemand / een dagbrief in saaken van de eerste opspraak. siet Rauw actie.

Mandement van recommandatie, een dagbrief van beswaaringe / een dagbrief van verswaaring van gevangenis tegens iemand te hebben. siet Recommandatie.

Mandement van reductie, een dagbrief van beroep van een uytspraak / of een dagbrief van beroep van een uytspraak van gewillekeurde regters: of een dagbrief van beroep van een seggenschap / of een dagbrief van beroep van een seggenschap van goede mannen (anders gewillekeurde scheydslupden) aan het hof / of aan

andere

andere regters / dat is / als iemand niet te vreeden zijnde met de uytspraak van gewillekeurde regters of seggenschap / van goede mannen / sijn tegendinger voor den regter betrekt.

Mandement van reformatie, een dagbrief van klaaringe / dat is / een beroep sonder opschorsinge van het gewijsde des laagen regters / en waar by maar alleen de kennisse van de kragtigheyd of onkragtigheyd van het eerste gewijsde aan den hoogen regter komt. siet Reformatie.

Mandement van relief, een dagbrief van herstelling in sijn geheel / waar by iemand versoekt tegen eenige misgreepen ofte versuym herstelt te worden in sijn voorige staat.

Mandement van relief de appel, een dagbrief van herstelling in sijn geheel en hooger beroep. Een dagbrief waar by men versoekt herstelling in sijn geheel en beroep tot een hooger regter.

Mandement van relief en reformatie, een dagbrief van herstelling in sijn geheel en klaaring / een dagbrief van klaaringe en herstelling in sijn geheel tegens 't verloop van de paaltijden.

Mandement van relief de appel, of reformatie, een dagbrief van herstelling in sijn geheel / en hooger beroep / of klaaring / of een dagbrief van hooger beroep / of klaaringe en herstellinge in sijn geheel.

Mandement van relief en rauactie, een dagbrief van herstelling in sijn geheel ende opspraak van de eerste voorregt-betrekking. Een dagbrief waar by men versoekt verheffing / of herstelling in sijn geheel / en om wederom als op nieuws te mogen dagvaarden en dingtaal voeren.

Mandement van rescissie, een dagbrief van handel-

del braak / waar by iemand versoekt dat een handel / die angegaan is / verbrooken sal werden.

Mandement van revisie, een dagbrief om een gewijsde weder te oversien / een dagbrief van hersieninge van 't gewijsde / of een dagbrief om voor te stellen een begaane misslag in 't gewijsde. Een dagbrief waar by men versoekt / dat een misslag / die in een gewijsde vanden hoogsten regter gesegt werd begaan te zijn / eens weder hersien soude werden.

Mandement van spolie, een dagbrief van herstelling in 't besit / of een dagbrief van weder ter handstelling van 't geen waar van men berooft is. Een dagbrief waar by iemand die van iet berooft is / versoekt al 't selve weder ter hand gestelt mag worden. In dit geval en word de beroofde of uytgestootene niet datelijk herstelt / maar moet de gewoonelijke wijs van regtspleeging gebruyken om daar toe te geraaken.

Mandement van willig decreet, een dagbrief van regtelijke overdragt van verkoft goed / welke overdragte (naar voorgaande dagvaarding van de geene die het angaan mogen) het hof doet van den verkooper op den kooper / met uytsluytinge van alle anderen / die daar op antaal soude mogen hebben.

Manderen, beveelen / bevel doen / belasten / lastgeeven.

Mandragora, dol-wortelkruyd. Daar is tweederley dol-wortelkruyd / naamentlijk dol-wortelkruyd-manneken / en dol-wortelkruyd-wijfken. Het dol-wortelkruyd-manneken heeft groote / lange / gladde / bleek-groene bladeren / ter aarden omgeboogen leggende : daar tus-

tusschen spruyten de bloemkens / elk op een bysonder steelken staande witagtig uyt den grasverwigen: daar na volgen de ronde vrugten als appelkens / geel van verwe en glad blinkende / eenen slaapmaakende soeten geur oft reuk van sik geevende. De wortel is lang / dik / witagtig / somtijds in dryen / somtijds in tween gedeylt / gelijkende het onderste lijf met de twe beenen van een mensche. Het dol-wortelkruyd-wijfken heeft smaller / kleynder ende ook swarter of bruyner groene bladeren / bleeker vrugten of bessen / onder breedst / boven wat spitser wordende / als een peerken / van reuk also sterk ende 't hoofd beswaarende oft slaapmaakende als de vrugten van het manneken. De wortel is ook lang / van buyten swartagtiger / van binnen witagtig. Inde wortelen van dese kruyden is de meeste kragt.

Manducatie, eeting / kauwing.

Manduceren, eeten / knauwen / kauwen.

Manie, dolheyd / raserny / dolligheyd / of dulligheyd. De dolheyd is een ontsteltenisse der gedagten / gemeenelijk voortkomende uyt toorn of gramschap over eenig geleden ongelijk. Door gramschap word het bloed heftig en geweldig bewogen in 't hart en in de aderen en slagaderen / waar door de dunste deelen (gemeenelijk gesegt de geesten) des bloeds wanschikkelijk en met gewelt van groote beweeging in de herssenen komende de gedagten beroeren / dat is snel en oneenpaarig beweegen.

Manier, wijse / wijse van doen / sede. Wel gemaniert zijn / wel gesedigt zijn / wel onderwesen zijn in goede seden.

Maniëren, handelen.

Manifacture, handwerksel.

Manna, of Manhu, מוהוא, of/ Man, מן, wat dat/ of/ wat. Dit is de naam van een kleyn/ rond ding/ als de rijm/ of als coriander ſaad van gedaante/ van verwe wit/ de ſmaak daar van was als honig koeken. Wanneer de Iſraeliten, het ſelve op 't veld ſaagen leggen als den dauw op getrokken was/ en niet weetende wat het was/ vraagde den een den ander wat dat/ of wat is dat. Dog als ſy het geen andere bekwaame naam wiſten te geeven/ ſo heeft het de naam van wat/ of/ wat dat behouden. So dat de Iſraeliten veertig jaar/ gelijker in de ſchrift ſtaat/ wat gegeeten hebben in de woeſtijne. Het wat/ man, of manna, ſcheynt een ſap geweeſt te zijn 't welk op de aarde valt met den dauw en 't word daar na met het opgaan van de ſon verdikt. In Calabrien en in nog andere plaatſen valt mede ſoo een ſap/ 't welk verdikt of verſtijft zijnde verſamelt word/ of van de boomen of van de aarde. Het Calabriſche, wat of Man, is heel goed/ gegeeten zijnde om den buyk ſagtelijk week te maaken en afgang te verwekken: waar toe het dagelijks gebruykt word.

Manifeſt, openbaar/ klaar. Manifeſt, een verklaaringe/ openbaaring/ openbaarmaaking.

Manifeſtatie, een verklaaringe/ openbaaring/ openbaarmaaking.

Manifeſteren, openbaaren/ openbaar maaken/ verklaaren.

Manquement, ontbreeking.

Manqueren, ontbreeken/ ſchorten.

Manſueet, ſagtmoedig/ tam.

Manſuetude, ſagtmoedigheyd/ tamheyd.

Manuaal, handboek/ een kleyn handboekje. Manuaal, een handdoek/ of droogdoek/ daar men

ſijn

sijn gewaschte handen an droogt.

Manufactuur, handwerksel.

Manumissie, vryplaating / ontslaaning / of ontslaaging / vrymaaking / of verlossing van slaaverny: als een slaaf van sijn heer vry gemaakt en ontslaagen word.

Manumitteren, vry laaten / vry maaken / vryheyd geeven / verlossen van slaaverny / ont slaan van slaverny.

Manuscript, handschrift / verbintenisschrift / met de hand geschreven.

Maquerelle, koppelaarster / koppelares.

Maraud, bedelaar.

Marcheren, antrekken / trekken / voorttrekken / antreeden / streeven.

Marche, togt / optogt / antogt / trekking / voortrekking.

Marckis, of Marquis, markgraaf / dat is een dewelke bewind en bestier heeft over eenig land of plaatsen dewelke op de mark dat is op de uyterste grensen of landpaaling van een rijk leggen. Het woord graav / wilmen dat afkomstig is van grauw / dat is grijs van ouderdom / so dat men met het woord graav so veel wil te kennen geeven als ouderman / om dat het gemeenelijk oude ervaaren luyden waren / dewelke op de marken / dat is op de grensen / gesonden wierden.

Marckisaat, of Marckisaatschap, of Marquisaat, of Marquisaatschap, markgraafschap / dat is het land waar over een markgraav het bewind of gebied heeft.

Marescagie, moerasch / dat is modder-aard / of modderland / of slijklank / broekland.

Marge, kant / rand / boord / bladrand.

Margineel, an de kant staande.

Marglier. sie Kerkmeester.
Mariage, houwlijk / houwlijke staat / egten staat/ of hegten staat / dat is vasten staat of een staat daar in de twe vereenden alles watter overvalt gelijk moeten houden en draagen. Mariage, trouwring.
Mariolijne, krans-kruyd / is een laag / heester-agtig gewas / grijs ofte witagtig / of aschverwig in 't aanschouwen / seer soet en lieflijk van reuk/ omtrent een voet hoog / voortbrengende eenige steelkens of uytspruytselen in verscheyde sijd-takskens verdeelt: an de welke wassen kleyne by na ronde bladerkens / sagt en grijs of wit-agtig van verwe: op de top van dese steelkens komen bijster kleyne witte bloemkens voort. De wortelkens zijn dun. Krans-kruyd word het genoemt / om dat het mede in bloemkrans-jens of kroontjens gevlogten word om sijn lief-lijke reuks halven. Maar daar is nog een kranskruyd 't welk edel krans-kruyd genoemt word / om dat het nog beter van reuk is als dit / 't welk wy beschreven hebben / van ge-daante is het edel krans-kruyd alleens als het ander/ dog het is wat kleynder en teerder.
Marmelaete, gesuykerde kweeappels / of gesuy-kerde kweepeeren. Om gesuykerde kweeap-pels of kweepeeren te maaken neemtmen de selven en schiltse / en men snijdse in vieren / de klokhuysen worden daar uyt gedaan / daarna neemtmen so veel pond suyker als men ponden kweeappelen heeft / en soo veel waters als ge-noeg is / en dat laatmen te saamen soetelijk sie-den tot dat de suyker en 't water een redelijke dikte heeft; dan doetmen de kweeappels in een doorgaatig bekken en men wrijftse tot datse

kleyn en als tot pap zijn / dan mengt men die met de gesmolten suyker en men laat het tsaamen kooken / geduuriglijk het selve met een breede houte lepel omroerende om dat het niet brande / tot dat men siet dat het genoeg is.

Marmoset, een kabouter manneken of geschildert manneken / mom-ansigt. Marmoset, een mamme / of tepel / een buyske van een bron daar 't water uyt springt.

Maroenen, Spaanse eekels / of Franse eekels / kastania wordense op 't grieks genoemt / in 't latijn sardianæ glandes. Sardiaansche eekels. Sardis is een stad in 't landschap Lydia gelegen / en Lydia is een landschap van Asia: of nu dese eekels van daar eerst overgevoert zijn in Hispangien en van daar in Vrankrijk / dat kan wel zijn / altoos sy wassen nu overvloedig in Hispangien en Vrankrijk / en worden van daar overvloedig met heele schepen tot ons overgevoert. Dese vrugte / of eekels zijn niet heel volkomen rond / maar an de eene zijde wat plat in gedouwen en boven spits of scherp opgaande / van buyten bedekt met een seer kaale / effene / harde ende taye bruyn-paerse schille: het binnenste merg is hard / en wit / in een dun rood velleken gewonden / ende daar mede van de voorseyde bruyne schil afgescheyden: men kanse wel rauw eeten / maar sy zijn dan seer hard om te verteeren / gebraden smaaken sy seer wel / dog gekookt zijnse wel so ligt om te verteeren. Sy wassen an seer groote hooge boomen in veele groote takken verbreyd / welkers struyken dik zijn / en somtijds so groot / dat dry menschen de selven niet omvatten konnen.

Maronier, schipper / zeevaarend man.

Marquis. ſie Markis.

Marquiſaat, of Marquiſaatſchap. ſie/Markiſaat.

Mars, yſer. Het woord mars en betekent geen yſer/ maar het believt de ſtofbranders daar yſer mede te willen betekenen. Mars word genoemt een van de ſeven dwaalſterren/ (Planeeten) de dwaalſter mars. De ſeven dwaalſterren worden daarom dwaalſterren genoemt/ om datſe niet altijd/ als de vaſte ſterren/ op een plaats geſien worden. Mars is by de Heydenen de God des oorlogs. Het ſchijnt dat een ſeker menſch genaamt Mars, by ſeer oude tijden een ſeer dapper krijgs-overſte moet geweeſt zijn/ datſe hem daar na nog na ſijn dood tot een krijgs-God geſtelt hebben.

Martagon, roode leli-bloem/ of vuyrverwige leli-bloem. Deſe leli-bloem heeft een lange/ groote ſteel/ an welke veel lange ſmalle bladeren waſſen: de bloemen ſtaan an 't opperſte van den ſteel/ tien/ twaelf/ twintig/ ja ſomtijds meer by een.

Martius, lentemaand/ of lentsmaand/ word alſo genaamt van het eerſte getijd des jaars/ 't welk men de lente noemt/ welk woord van lente afkomt van lenſſen/ of lentſen/ 't welk is te ſeggen ontdoen/ om dat als dan de felle winter ontdaan word. Hy word ook genoemt dorre maand/ ter oorſaake/ dat alsdan nog alle het geboomten en kruyden ſeer dorre zijn.

Maſeur, mijn ſuſter.

Maſque, mom-aanſigt/ of vermomd aangeſigt/ dat is een verandert en vreemd toegeſtelt aangeſigt/ 't welk ook wel genoemt wordgrijns/ om dat die momaanſigten ſo grijnſende/ en afſchouwelijk om te ſien/ gemaakt wierden.

Masqueren, vermommen / of vermonden / dat is / zijn aanschijn bedekken met een vreemd toegestelt verandert aangesigt: vermonden is so veel te seggen als veranderen van mond / en mond word daar genomen voor 't gantse aangesigt.
Masquerade, of Masqueraden-dans / een momdans / of vermonde dans / in welke al de dansers heel vermond toegestelt zijn.
Massacre, moord / moordery.
Massacreren, moorden / vermoorden.
Masse, een klomp. Het woord klomp heeft verscheyde beteekenissen in 't duyts / als by voorbeeld / een klomp gouds of silvers / enz. en sodaanigen klomp beteekent ook masse. Klomp beteekent ook een houte schoen / de welke de boeren in sommige plaatsen op 't land draagen. Klomp beteekent ook een vrouwe muyl waar van het onderste hout is en het bovenste 't welk op de voet komt is leer. De vrouwluyden gebruyken sodaanige klompen alsse het huys schrobben.
Massif, digt / hegt / vast / louter.
Massivite, digtheyd / vastheyd / hegtheyd / louterheyd.
Mastin, een boeren hond / groote hond.
Materiaal, stoffelijk / of stoffig.
Materialijk / stoffelijk.
Materialiteyt, stoffelijkheyd.
Materie, stof. De hoofdstoffen zijn vier: namentlijk aarde / water / vuyr en lugt. Materie, een saak / iets daar van gehandelt word. Materie, etter 't welk uyt een sweering vloeyt.
Maternel, moederlijk.
Mathematica, wiskonst / wiskunde.
Mathematicus, wiskonstenaar.

Matheſis, wiskonſt/ wiskunde.
Matrice, de baarmoeder / is het lid of deel des lijfs / waar in het ſaad des mans door 't bykomen van 't vrouwe bloedt groept en waſt / tot een menſch / en waar upt na negen maanden groepens / die nieu gegroepde menſch als dan voortkomt in 't ligt.
Matriculatie, ſchrijving/opſchrijving/ naamſchrijving.
Matriculeerder, ſchrijver/opſchrijver/naamſchrijver.
Matriculeren, ſchrijven/ opſchrijven/ naamſchrijven.
Matrimoniaal, moederlijk/ moeders.
Matrimoniale goederen / moederlijke goederen / moeders goederen / zijn de goederen de welken de vader na 't overlijden vande moeder an de kinderen moet upt keeren. Matrimoniale goederen / houwlijks goederen / die ten houwlijk angebragt worden.
Matrimonie, houwlijk. ſie Mariage. Matrimonie, of matrimonie goed / moeders goed / moederlijk goed. ſie Matrimoniale goederen.
Matrone, hupsmoeder / hupshouwſter / eerlijke vrouw.
Matteren, moede maaken.
Matureren, rijp worden/ rijp maaken.
Maturiteyt, rijpheyd.
Matutin, morgenſtondig / nogtendſtondig / of nagtendſtondig / dat is die tijd / dewelke na het end van de eerſt verdweene nagt komt of volgt / de welke is het beginſel vande ankomende dag.
Matuur, rijp.
Maxime, een grondregel/ grond/ aart. Maximen

van staat / grondregels van staat / de gronden van staat / waar na de gantsche regeering bestiert word. Maxime, de voornaamste stelling van een handeling/ of 't voornaamste hoofddeel van de handeling. Maxime, een sangmerk of sangteyken bestaande uyt agt maaten / of een heel maat teyken bestaande uyt agt agtsten deelen.

M. E.

MEchanicq, ambagts man/ handwerks man/ handwerker. Mechanicq, karig / vrek/ hoetelagtig.

Mechaniseren, handwerken / handwerk doen. Mechaniseren, hoetelen/ vrek zijn.

Medailje, pronkpenning / potstuk-geld / dat is / een oud of mooy stuk geld 't welk lang in een pot is verborgen geweest. By ouds pleegen de gierige luyden wel het geld in potten te vergaderen / ende het selve so gepot zijnde inde aarde te begraaven / op dat het hun niet soude ontstoolen worden.

Mediaan, of Mediaan-ader / de middel-ader / is een ader in de narm gelegen tusschen de leever-ader en de schouder-ader.

Mediateur, middelaar / is een dewelke tusschen twe of meer twistende het verschil bemiddelt.

Mediatie, bemiddeling.

Medicament, geneesmiddel / geneeskruyd / geneesdrank.

Medicament abortif. soek Abortif medicament.

Medicijn, geneesmeester / die in de geneeskonst ervaaren is / en de selve oeffent. Medicijn. sie Medicament.

Medicijn-meester. sie Medicijn.
Medicijne, geneesmiddel. sie Medicament. Medicijne, geneeskonst/geneeskunde.
Medicijne doctor, genees-meester / of genees-geleerde / geleerde in de geneeskonst. sie Medicijn.
Medicinaal, heelsaam.
Medicineren, geneesmiddelen gebruyken / geneesen/heelen.
Mediëren, middelen/bemiddelen.
Mediocre, middelmaatig/middelbaar.
Mediocriteyt, middelmaatigheyd / middelbaarheyd.
Meditaat, overdagt/bedagt/besint.
Meditatie, bedenking / overdenking / overleg / besinning/betragting.
Mediteren, bedenken/overdenken/besinnen/overleggen/betragten/overwegen.
Melaatsch, of Malaatsch. sie Malaatsch en Lepreus.
Melaatsch-huys. sie Malaatsch-huys en Leproos-huys.
Melaatsch-huys regenten. sie Malaatsch-huys regenten en Leproos-huys regenten.
Melaatschheyd / of Malaatschheyd. sie Malaadschheyd/ en Lepra.
Melancolie, swart bloed / of swart sap / of swarte gal: wanneer het bloed diktagtig en swart verbrand is/daar uyt komt dikwijls (Melancholie) swaarmoedigheyd/ droefsinnigheyd.
Melancolijcq, swart-bloedig / swart-sappig / of swart-gallig. Melancolijcq, swaarmoedig / droefgeestig.
Melanze, dol-appel-kruyd. sie Verangere.
Melioramenten, verbeteringen / gedaane kosten/

die iewers an gedaan zijn om het selve te verbeteren.
Melioratie, verbetering.
Melioreren, verbeteren.
Melisse, of Melyssophyllon, byen-blad / is een kruyd of kleyn heesterken met vierkantige steelen / de bladeren zijn redelijk breed / swartagtig groen van verwe / wat gerimpelt en rouwagtig / lieflijk van reuk. Rond om de steelen wassen ook sommige huyskens of knoopkens / kransgewijse of wervels gewijse staande / uyt de welke witagtige bloemkens spruyten. Het saad is kleyn swartagtig: de wortel is van veel veselingen gemaakt.
Melodie, soetluydigheyd / soet geluyd / sang-gekweel.
Melodieus, soetluydig / dat is / 't geen angenaam is om te hooren.
Membrane, een vlies.
Membrum, een lid.
Memorabel, gedenkwaardig.
Memoriaal, kladboek / gedenkboek / onthoudboek / daar men ten eersten iets inschrijft om het selve niet te vergeeten. Memoriaal, gedenkteken.
Memori-briefken / gedenk-briefken / daar men iets op geschreven heeft om te onthouden.
Memorie, geheugenis / gedagtenis / gedenkenis / onthouding.
Memorien, saaks gelegentheyds verhaalschrift / dat is een geschrift / inhoudende een kort verhaal van de gelegentheyd van een saak. By memorien en advertissementen van regten / by saaks gelegentheyds verhaalschrift en aanwijsinge van regten / of / by saaks gelegentheyds ver-

verhaal en bevestingen van regten. Een geschrift waar in in 't kort de gelegentheyd vande saak verhaalt word / en de selve met wetten bevestigt en vast gemaakt.

Menace, dreyging.

Menaceren, dreygen.

Menage, huyshouding / huyssorg / suynigheyd / huyslijkheyd / raalijkheyd / huysgesin / huysraad.

Menageren, huyshouden / suynig zijn / verspaaren / te raade houden, met omsigt en maat gebruyken.

Menager, huyshouder / huysbesorger.

Meneen, treeken / snoode vonden.

Mendicant, bedelaar.

Menstrue, maanstonden / of maandstonden der vrouwen. Het vrouw volk heeft van 14 jaar af / somtijds krijgt het den een wat eerder somtijds wat laater / tot 45 / of somtijds tot vijftig jaar toe / een maandelijke bloedvloeying uyt de baarmoeder wanneer sy niet bevrugt zijn. Maanstonden word het genoemt / om dat het veeltijds alle afgaande maane komt. Of maandstonden/om dat het alle maanden komt: alhoewel het somtijds so vasten streek niet en houd / maar dat het wel komt om de dry weeken.

Mensuur, maat/maatslag.

Mensuratie, meeting.

Mensureren, meeten.

Mentie, melding/vermelding/gewag.

Mentie maaken / melden / gewag maaken / vermelden/ gewagen.

Mentioneren, vermelden / melden / gewag maaken/ gewagen.

Mercature, koophandel.
Mercantie, koopmanschap.
Mercantist, of Mercateur, koopman.
Mercenair, dienstbaar / dienstknegtelijk.
Mercurius, kwiksilver / watersilver / is een bergstof / dewelke uyt het gebergte gehaalt word / en is seer vloeyende als water dog maakt niet vogtig / van verwe so wit als silver / waar van het ook de naam heeft in 't grieks van hydrargirus, 't welk so veel betekent als watersilver. Het woord Mercurius betekent geen kwiksilver / maar het belieft de stofbranders het selve so maar te noemen. Mercurius, een dwaalster. So noemen de sterrekijkers een van de seven dwaalsterren: welke seven dwaalsterren ten dien opsigt dwaalsterren genoemt worden / om datse niet altijd gelijk de vaste sterren op een plaats an den hemel gesien worden. Mercurius, de handel God / voorstander der kooplugden / voorstander der dieven en bedriegers / der Goden boode. De Heydenen hebben wel een opper God gestelt over alles: maar nevens de selve veel minder Goden / welke sy alle eenig bewind of / voorstanding over allerley saaken by na toe schreven / de eene over dit de ander over dat: even als die vande roomse Godsdienst in alles by na eenige heyligen stellen / die sy iets toeschrijven. So was desen Mercurius ge-eert van de kooplupden / om dat sy sik inbeelden / dat hy hunlieder handel bevorderde.
Meridiaan, middags. Meridiaan, middagstreep / middagrond / middagkring. Het middagrond is een uyt de ses groote ronden waar in de waereld-kloot gedeelt word / welk rond middagrond genoemt word / om dat als de son in ons half

half rond tot de top van deſe kring komt / het alsdan by ons middag is / en wederom midder-nagt wanneer de ſon in het onderſte half rond op het midden gekomen is. Dit rond verandert te gelijk met ons na de gelegentheyd van de plaatſen of rijken daar wy in zijn.

Meridie, middag. Meridie, het ſuite / of ſoete dat is het aangenaame / en is die ſtreek daar de ſon des middags is.

Meridionaal, ſuyter / of ſoeter. Meridionaale wind / de ſuyte wind / of ſoete wind / dat is aangenaame wind / dewelke van den middag wayt. De wind / dewelke van tegen over de middag wayt / word genoemt de noortſe wind / dat is de ſtraffe wind. Die vander ſonnen opgank wayt is genoemt de oogſte / dat is hoogſte wind. Die van den ondergank der ſonnen wayt word genoemt de wegſte wind / dat is de veerſte wind.

Merite, verdienſt / waardigheyd.

Meriteren, verdienen / niet waardig zijn.

Merſone, een tand.

Meſane. ſie Mezane.

Meſchant, ſnood / ſchelms / ſchelm.

Meſcontent. ſie Miſcontent.

Meſcontentement. ſoek Miſcontentement.

Meſcontenteren. ſoek Miſcontenteren.

Meſchief, of Meskief, ongeluk / ongeval / gebrek.

Meſnye, of Meſſenye, huysgeſin.

Meſſagie, boodſchap.

Meſſagier, of Meſſelgier, boode / boodſchapper / reyſende boode.

Meſſias, beſmeerde. Dit is een hebreus woord en betekent het ſelve 't geen Chriſtus betekent. ſoek Chriſtus.

Me-

Mesueen, misslagen/ misbruykingen.
Mesueren, misbruyken.
Metaal, bergstof/ berg-ingewand/ bergwerk/ dat is 't geen men uyt de bergen graaft/ als goud/ silver/ kooper/ yser/ enz.
Met compensatie van kosten/ met verlijking van de kosten des gedings. siet Compensatie van kosten.
Met protest remitteren, met afwijsing wederom senden/ met verwerping weder te rug senden.
Metaphysica, na aart-kunde/ of na natuur-kunde/ of agter natuurkunde. Het word ook overgeset boven aartkunde of boven natuurkunde/ even al eens of daar nog eenige kennisse konde zijn boven de kennisse van den aart of natuur/ dat is het geheel al. Daar en boven en betekent het woord meta niet boven/ maar na/ of agter/ en huper betekent boven; soo dat alsmen boven natuurkunde wilde seggen/ so soude men moeten seggen huperphysica, en niet metaphysica. Dog also daar maar een natuur is/ en buyten die niets/ so kan daar ook niet meer als natuurelijke weetenschap zijn/ en buyten die niets. So dat beyde die woorden huperphysica, booven aartkunde/ en metaphysica, naaartkunde/ of agter aartkunde/ van geen gebruyk zijn. Aristoteles heeft eenige boeken geschreven/ dewelke metaphysici boeken genoemt worden: dog ik kan daar niet uyt bespeure/ dat hy heeft willen te kennen geeven datter een bove naturelijke weetenschap was: maar hy heeft maar met dat opschrift willen te kennen geeven/ dat die boeken/ als doe mede behoorde tot de natuurelijke weetenschap/ inde rey mosten vol-

volgen agter de boeken van de natuurelijke weetenschap. De natuurelijke wijsheyd is algemeen en begrijpt onder sik alle konsten en weetenschappen en daarom kanse in veel deelen gedeelt worden. sie Physica.

Metempsychose, siel-verhuysing. Pythagoras segt men/ dat de siel-verhuysing gelooft heeft en geleert / dat de sielen der menschen na de dood verhuysde in de beesten / de goede sielen in goede beesten/de kwaade in kwaade beesten: maar het selve is een seer malle / en ook onwaare leer.

Methode, leerwijs/ een wijse van leeren / leerweg/ beleeding / beleed / schik/ schiklijk.

Metropool, een hoofdstad / dat is de voornaamste stad van een land.

Metropolitaan, of Metropolitaan bisschop, hoofdstads opsiender der gemeente / is de opsiender der gemeente dewelke inde hoofdstad is / en vorders de andere dewelke onder de hoofdstad behooren.

Meubel. siet Mobil.

Meubelen, of Meubele goederen / roerende goederen / tilbaare goederen / inboel / gelijk huysraad/ goud/ silver/ geld/ enz.

Mezane, de agter mast / de agterste mast van 't schip / of de agter masts-zeyl / het seyl vande agter mast. Op een groot schip zijn dry masten / de groote mast / dewelke by na in 't midden van 't schip staat / en de voor mast / en agter mast.

M. I.

Mignardise, liefkoosing/ anminnigheyd.

Mignon, een mingenoot / geliefde / troetelkind.

Migratie, verhuysing.
Migreren, verhuysen.
Mijne, gelaat / of uyterlijk gelaat / of uyterlijk wesen. Mijne, een loopgraft / graving / ondergraving. In belegeringe van steden worden dikwijls sulke onderaartse loopgraven gemaakt. Mijne, een berggraving / of bergkuyl / is daarmen eenig bergstof / als goud / silver / yser / steen / koolen / enz. uytgraaft.
Mijnen, of Mijneren, graaven / ondergraaven.
Mijter, een opsienders muts. soek Infel.
Militair, oorlogsch / krijgs.
Militeren, oorlogen / strijden / bestrijden / bevegten.
Militie, oorlog / krijg. Militie, oorlogsvolk / krijgsvolk.
Milion, of Millioen, tien hondert duysent / tien hondert duysentig.
Mineraal, bergstof / bergingewand / bergwerk / is 't geen men uyt de bergen graaft / als goud / silver / kooper / yser / enz.
Mineur, graafmeester / die opsigt over de gravers heeft / of Mineur, graver / het sy een die loopgraaven graaft of die in 't gebergte bergstof graaft.
Mineren, graaven / ondergraaven. Mineren, dreygen.
Minime, de minste. Minime, een sangmerk / betekenende een half deel van een sang-maat.
Minoriteyt, minderjaarigheyd / onmondigheyd / dat is de tijd van de eerste jaaren af tot het seßen-twintigste jaar toe.
Minister, dienaar / bedienaar / dienstknegt.
Ministerie, bediening / dienst.
Ministeriaal, dienaarig / dienstknegtig.

Ministerialiter, dienaarlijk/dienstknegtelijk.
Minueren, minderen/verminderen.
Minute, of Minuyte, bewerp/ontwerp van een geschrift in 't kort/kord inhoud/voorschrift/kladde/kladschrift. Minute, een minderling/oogenblik/een tsestigste deel van een stondof uur.
Minuteren, ontwerpen/een ontwerp doen/in 't kort schrijven/om het selve daar na breeder uyt te breyden/in 't klad schrijven/om het selve in 't net uyt te schrijven.
Minutie, mindering/vermindering.
Mirakel, wonderwerk/wonderdaad. De Godsgeleerden willen dat een wonderwerk sal zijn iets 't geen tegen of boven de natuur geschied: 't welk valsch is/want daar en kan niet tegen of boven de natuur geschieden.
Mis. soek Misse.
Miscontent, onvernoegt/t'onbreeden.
Miscontentement, ongenoeging/misnoeging.
Miscontenteren, misnoegen/onvernoegen.
Mise, onkoste/uytgift.
Mise de faict, handstelling van regten.
Miserabel, ellendig/deerlijk/jammerlijk.
Miserabele persoonen, ellendige menschen/ellendige luyden/gelijk als sijn sieke en kranke menschen/weduwen en weesen/en andere meer.
Miserabelijk/ellendiglijk/jammerlijk/deerlijk.
Miseratie, ontfarming/erberming/deernis.
Miserere mei, ontfarmt mijn. Miserere mei, dunne darm-pijn/darm-kink/vuyligheyd-spuwing/lank-evel/is een siekte of geweldige pijne inde dunste darmen/dewelke word veroorsaakt door dien de onderste darmen verstopt zijn door dikke en verharde vuyligheyd en over-
bloed

vloed van by een versaamelde winden / waar door de buyligheyd dewelke behoorde van onder gelost te worden / na boven toe bewogen en ten monde uytgelost word / waar van de naam buyligheyd-spuwing. Darm-kink word de siekte genoemt om datter een kink of draay inde darmen komt. Lank-evel / om datmen groote pijn of evel inde lanken / dat is / ter weersijden des buyks / welke deelen de lanken genoemt worden / gevoelt en gewaar word.

Misereren, ontfarmen / erbermen / deerenis / of medelijden met iemand hebben.

Misericorde, barmhertigheyd.

Miserie, ellendigheyd / ellende / jammer / jammerlijkheyd / deerlijkheyd.

Miskief. soek Meschief.

Misse, of Mis, wegsending / verlof geeving / aflaating. Het woord Misse, of Mis, is een bastaart latijns woord / komende van missa, of dimissa, waar onder mogelijk verstaan wierd / est concio, dat is de vermaaning (te weeten tot het volk) is afgelaaten / of is opgehouden / of houd op: welke woorden gesegt wierden tegen de leerlingen van de beginselen des geloofs / die nog niet en mogten ten avendmaal gaan. Welk dankmaal of avendmaal dies tijds by de oude gehouden wierd / en nu nog by veele gehouden word ter gedagtenisse van de doot des Behouders. sie Eucharistie, dog het woord misse, of mis, en beteekent nu niet by de roomse geestelijken een danksegging of gedagtenis maal / of afgelaaten; maar een over selfstandiging / of Godmenschmaaking / dat is in plaats van brood te breeken en om te deelen en de drinkbeker van gelijken / dat sy nu neemen so dikwijls en t'elkens als sy willen /

NB.

ken / een rond stukje brood of meel-gebak / en maaken van het selven (naamentlijk so sy seggen) een mensch / niet alleenlijk een bloot mensch maar een Godmensch / alhoewel het rond stukje meel-gebak het selve is en blijft sonder datter an geschied is eenige de minste verandering / so willen sy geestelijken evenwel dat het verandert is (trouwens sy geestelijken weeten wel beeter) in een Godmensch / om datter in de schrift staat: Dit is mijn lijf: so haast als er den heyliger die woorden over gesprooken heeft. Daarmen klaarlijk bespeuren kan / dat de Behouder maar heeft willen te kennen geeven / en seggen: dit is mijn lijf verbeeldende. Wil men 't eygentlijk neemen / waar wil men dan met die woorden heen / dewelke Paulus segt: om dat het een brood is / een lijf / zijn wy veele; want wy alle uyt een brood deelagtig zijn. Zijn wy brood deelagtig en maar eenerley brood / so zijn wy geen vleesch deelagtig: maar wy zijn eenes broods deelagtig / soo zijn wy dan geen vleesch deelagtig. En uyt de woorden dewelke Paulus op die selve plaats effen te vooren segt / blijkt het nog klaarder. Zijn de blijde boodschap-schrijvers schriften Gods woord / Paulus schriften van gelijken / zijn Gods woord. De waarheyd is Gods woord so en kan geen tegenstrijdigheden Gods woord zijn. En om dese versierde overselfstandiging goed te maaken seggen de geestelijken maar / het geloove komt uyt het gehoor. Dat is al een sterk bewijs voorwaar om soo groot een ongerijmtheyd en tegenspreeking staande te houden. Wat sal ik seggen: De slegte geloost alle woord / segt de wijse Koning Salomon; en die spreuk heeft te regt

plaats in de gemeene luyden van de roomsche Godsdienst: dewijl sy gelooven sonder ondersoeken. Dog segt die selve Koning vorders: Maar de kloeksinnige merkt op. Og of sy alle ook so deeden, sy souden wel haast de waarheyd van die saak ondervinden.

Mißive, een sendbrief.

Misterie, een verborgenheyd, geheymenis.

Misticq, verborgen, geheym.

Mitigatie, een versagting, vermorwing, versoeting, rijpmaaking.

Mitigeren, versaften, versagten, vermorwen, versoeten, rijp maaken.

Mithridaat, vergifts tegengift, of tegengift, dit is een geneesmengsel van verscheyde enkele geneeskruyden t'saamen gemengt, en is seer goed tegens vergift, en tegen veel anderen kwaalen. Het woord Mithridaat, of liever Mithridatus is de eygen naam van een Koning geweest, dewelke men segt, dat door 't veelvoudig gebruyk van dit tegengift, met geen vergif sik self daar na konde om hals brengen. Dit vergifs tegengift draagt de naam van dien Koning of om dat hy 't eerst gemaakt heeft, of om dat hy 't so veel gebruykt heeft.

Mixte, gemengt, vermengt. Mixte, gemengde saak.

Mixtie, een menging, vermenging, een tsaamenmenging van eenige stoffen.

Mixture, een mengsel, een tsaamenmengel van eenige stoffen, 't zy vloeyende, 't zy onvloeyende.

M. O.

M. O.

MObil, roerig / beweegig.
Mobilair, roerlijk / beweeglijk.
Mobile goederen. sie Meubelen.
Mobileteyt, roerlijkheyd / beweeglijkheyd.
Mode, wijs / wijse van doen / sede.
Model, voorbeeld / toonbeeld / bewerp / ontwerp / schets.
Moderateur, middelaar / tusschenspraak.
Moderatie, bemiddeling / maatiging / versasting.
Modereren, bemiddelen / maatigen / tusschen spreeken.
Moderne, hedendags.
Modest, sedig.
Modestie, sedigheyd.
Modificatie, maatiging / bemiddeling.
Modificeren, maatigen / bemiddelen.
Mol, sagt / murw.
Molest, overlastig / verveelend. Molest, overlast.
Molestatie, overlasting / overlast / verveeling / lastigheyd / kwelling.
Molesteren, overlasten / overlastig zijn / moeyelijk vallen / kwellen / bekommeren / lastig vallen.
Molestie, moeyelijkheyd / kwellinge / overlast / lastigheyd.
Moliëren, besteeken / tragten / betragten / wroeten / doen.
Moment, oogenblik / dat is het vier-en-tsestigste deel van een stond / of uur Moment, iet gerings.
Mommie. sie Mumie.

Momus, een spotter / nijdiger.
Monarch, een heerscher / eenig-vorst / alleen-heerscher / is een by welke de gantsche heerschappy alleen is.
Monarchie, eenes heerschappy / eenes Vorsts gebied / daar maar een Vorst of Heer de heerschappy alleen heeft.
Mondatie. soek Mundatie.
Monderen. sie Munderen.
Mondificatie. soek Mundificatie.
Mondificeren. sie Mundificeren.
Moneren, vermaanen.
Monfreer, mijn broeder.
Monitie, vermaaning.
Monodie, een lijkgesang.
Monogram, bewerp / ontwerp.
Monomachie, eengevegt / eenstrijd.
Monopolie, alleenkoop / opkoop / voorkoop / inkoop van eenige waaren om dierte te maaken: 't welk de kooplieden dikwils doen / om met hun waaren te woekeren.
Monopolieren, alleen koopen / voorkoopen / inkoopen / opkoopen eenige waaren / naamentlijk om duurte te maaken.
Monseur, mijn heer.
Monster, misgeboorte / wanmaaksel / ondier / schrikdier / gedrogt. Monster, een toonsel / staal / proef.
Monster commissaris, wapenschouwer / of volmagt over de wapenschouwing / volmagte wapenschouwer / of volmagte krijgsvolk besigter / is een volmagt van den staat / om wegens de staat te gaan in alle plaatsen / daar die selve krijgsvolk heeft leggen / besigtigen het krijgsvolk / of de oversten al by het selven zijn / en
of

of elk oberſte al ſijn volkomen getal van volk heeft / en of het krijgsvolk al elk met ſijn behoorelijke wapenen verſien is / en of het de wapenen al behoorelijk onderhoud / en ten laatſten mede met een beſchouwen of de grensſteden en plaatſen daar het krijgsvolk in beſetting legt / met wallen / geſchut / krupd en loot en andere krijgs behoeftigheden wel vooꝛſien zijn.

Monſteren, toonen / wijſen. Monſteren, wapenſchouwen / krijgsvolk beſigtigen.

Monſtering, tooning / vertooning / beſigtiging / wapenſchouwing.

Monſtrantie, ſoek Ciborie.

Monſtreus, wangebooꝛtig / misgebooꝛtig / wanſtaltig.

Monteren, opklimmen / ſtijgen / opſtijgen / bedꝛaagen / toeruſten.

Monture, opklimming.

Monument, gedenkteken / graf / dood-graf.

Moor, een ſwart / een ſwart menſch upt ſwarten land / of Mauritania.

Moraal, ſedig.

Moralijk / ſedelijk.

Morion, of Morrion, een helm / pſere hoofdhelm / die de krijgsluyden gebꝛuyken.

Mordmaal, of Mormaal, een kwaadaartige ſweer.

Moriſque, ſwartin / een ſwart vꝛouwmenſch upt ſwartenland / of Mauritania.

Moroſiteyt, koꝛſelheyd / koꝛſelhoofdigheyd / geemelijkheyd.

Mort, de dood / dat is de ophouding van leeven / of beweegen.

Mortaliteyt, ſterflijkheyd.

Mortel, of Mortaal, doodelijk / ſterflijk.

Mortier, een ſteenvijſel.

Mortificatie, dooding/ afsterving.
Mortifieren, dooden.
Mosaick, sie Musaick.
Mosquet, een roer/ schietroer/ bus.
Mosquetier, een schutter/ roerschutter/ of bus-schutter/ of busschieter/ busdraager/ of roer-draager.
Mostaetse, sie Mustaetse.
Motet, een heylig lied/ of heylige sang/ of hey-lig gedigt.
Moteur, beweeger.
Motie, roering/ beweeging.
Motijf, beweegsel/ beweegreden/ grondoorsaak.
Motijf van regten/ beweeginge van regten/ is een seker schrift/ 't welk de regtspleegers na 't sluy-ten van den gedinge den regter heymelijk over-geeven tot onderregtinge van den selven.
Motsetse, trosdraager/ die der krijgsluyden sak-ken en pakken nadraagt.
Movement, roering/ beweeging.
Moveren, roeren/ beweegen.

M. U.

MUlcte, een boete/ geldboete/ verbeurte/ breuke/ die men om eenige begaane over-treedingen betaalen moet aan den schout.
Mulcteren, boeten/ breuken/ boete doen geeven/ geld-boeten/ straffen/ met een geld-boete straf-fen.
Multiplicatie, veelvoudiging/ vermeenigvuldi-ging/ vermeerdering.
Multipliceren, vermeenigvuldigen/ vermeerde-ren.
Multitude, meenigte/ veelheyd.
Mumie, of Mummie, gesmeert mensche vleesch/

of gesalst menschē vleesch. In sommige landen is 't gebruykelijk / dat de doode lighaamen der geenen / dewelke hooge en ansienelijke luyden geweest zijn in 't leeven / met eenig welriekend boomsap / of eenige andere / welriekende tsaamgemengde smeering besmeert wierden / na datter alvoorens eerst het ingewand uytgehaalt word / en wederom met eenige welriekende kruyden gevult / om niet so haast bederving en verrotting onderworpen te zijn.

Mundatie, reyniging / suyvering.

Munderen, reynigen / suyveren.

Mundificatie, reynmaaking / suyvermaaking.

Mundificeren, reyn maaken / suyver maaken.

Municipaal, stads plaatselijk.

Municipalen, stads regten / insettingen / willekeuren / wetten die maar alleen dese / of die stad in 't besonder angaan en raaken.

Munciperen, stads regt geeven / tot burger anneemen / burger-regt geeven.

Munieren, sterken / versterken / sterk maaken / bevestigen / vestigen / bevesten / bewaaren / beschermen.

Muniment, bevestiging / bewijsstuk / beweeringschrift / bescherming. Muniment, een veste / bolwerk.

Munimenten, bewijsstukken / beweeringschriften / bescheyden dienende tot beweering van iemands regt / of geschriften inhoudende bewijsstukken en beweeringen tot regtvaerdiging ende versterking van ieders regt / die elk der dingers in sijn saake overlegt.

Munitie, versterking / vesting / bescherming.

Munnik, eenwooner / eensaam wooner / geestelijk eensaam leever / een sitter / die in een geeste-

lijke afgesonderde plaats of wooning nevens nog eenige andere geestelijke eensaam wooners woont en sik onthout.
Munus, ampt.
Murmerering, of Murmeratie, morring / knorring.
Murmereren, morren / knorren.
Musaick, sangwerk.
Musette, een ruyspijp.
Muscul, een spier / muys / seenuw knuyst.
Musicant, of Musicijn, sanger / of singer / maatsanger / die op de konst en na de maat singt.
Musiceren, singen / maatsang singen.
Musicijn. sie Musicant.
Musijcq, sangkunst / sangkunde / maatsang.
Musquet. soek Mosquet.
Musquetier. soek Mosquetier.
Mustatse, knevel / knevelbaart.
Mutatie, verandering / wisseling.
Muteren, veranderen / wisselen.
Mutilatie, verminking.
Mutileren, verminken.
Mutin, oproer maaker / moeyte maaker.
Mutinatie, oproer / moeyte maaking.
Mutineren, oproer maaken / moeyte maaken.
Mutuatie, leening / ontleening / te leen geeving.
Mutuel, onderling.
Mutueren, leenen / te leen geeven / ontleenen.

M. Y.

MYrre, gestolt boomsap / of boomtraan / is het sap of traan / 't welk uyt een boom in Arabien veel wassende / druypt / wanneer de boom eerst een weynig gekwetst word: welk sap dan stolt

stolt en hart word / dat men het an klonten kan breeken.

Myrobalanen, welriekende eekels. Dese vrugten wassen in Oostindien op veel plaatsen: het zijn eygentlijk geen eekels maar eer een soort van pruymen / so datmense Indische pruymen soude konnen noemen. Sy worden in die landen daarse wassen geheel rijp zijnde gegeeten / en zijn soet en angenaam van smaak; maar die hier gebragt worden / worden onrijp geplukt en daarom zijnse wrang en sarp. De boomen daarse op wassen zijn so groot als pruymboomen.

Mysticq, geheym / verborgen / verhoolen / Godgeheym.

Mysterie, geheymenis / verborgentheyd / verholentheyd.

N. A.

NA advenant, na gevolg / by gevolg / na andeel / na evenmaat.

Nampten, te borde gebragt geld / angetelt geld onder borgtogte. sie Namptiseren.

Namptiseren, handvullen / handvulling doen / te borde brengen / opschieten / dat is / geld aan iemand tellen of geeven onder borgtogte van het selve wederom uyt te keeren / in gevalle na bewesen word / datter den ontfanger niet toegeregtigt was / of datter een ander geregtiger toe was / of eenige penningen / daar dingtaal om gevoert word / den eyscher onder borgtogt ter hand stellen / tot dat de saak by eynd-oordeel afgedaan werd.

Namptissement, handvulling / te bord brenging / opbrenging. sie Namptiseren.

Narratie, vertelling / verhaaling.
Narreren, vertellen / verhaalen.
Natie, een volk / landsvolk / inboorling.
Nationaal, volks / landvolks / inboorlings / of Nationaal, gemeen alle volkeren.
Nationaal synode. soek Synode nationaal.
Nativiteyt, geboorte.
Naturalist, aartkundige / aartkenner / of natuur kender / die veel dingen in den aart of natuur ondersogt en kennisse van heeft bekomen.
Naturel, of Naturalijk / aartig / angeboore / of ingeboore / ingemaakt / in den aart / eygentlijke / regte.
Natureren, na aarten.
Natuur, den aart / den ingeplante aart van alle ding.
Natuurlijk / aartelijk / na den aart / of in den aart / eygentlijke / regte / angeboore / of ingeboore / ingeplant.
Natuurlijk kind / speelkind / onegtkind / 't welk van twee vrye luyden buyten egte staat geteelt is.
Natuurlijk saad / teelsaad.
Naufragie, schipbreuk.
Navigabel, vaarbaar / beseylbaar.
Navigatie, schipvaart / seevaart.
Navigeren, scheepvaaren / varen / ter see vaaren.

N. E.

NEbuleux, nevelagtig / wolkagtig / mistig / duysteragtig.
Necessair, noodsaakelijk / noodig / noodwendig.
Necessair jurament. soek Jurament necessair.
Necessiteyt, noodsaakelijkheyd / noodwendigheyd.

Necessiteren, noodsaaken.
Necromantie, tovery / of swarte konst / dood-waarseggery / dat is waarseggery of voorsegsegging van de dooden of gestorve menschen / so men malkander wijs maakt / even al eens of men de dooden uyt het graf konde doen komen om ons antwoord op onse vraag te geeven en ons toekomende dingen te voorseggen. 't Is so veel die dingen zijn nu al verdweenen / en die meenigerley bedriegeryen ontdekt.
Nectere, knoopen / hegten.
Negatie, ontkenning / logening / beneening.
Negatif, ontkennig / logenig / beneenig.
Negatoire actie, een ontkennende antaal / antaals ontkenning: waar by iets ontkent en gelogent word.
Neger, swart. sie Moor.
Negeren, ontkennen / logenen / beneenen.
Negligent, versuymig / onagtsaam / nalaatig / agteloos.
Negligentie, nalaatigheyd / versuym / onagtsaamheyd / verwaarloosing / agteloosheyd.
Negligeren, versuymen / verwaarloosen / veronagtsaamen / veragteloosen / nalaaten / nalaatig zijn.
Negotiant, handelaar / koopman.
Negotiatie, of Negotie, koophandel / handeling / beslag / omslag / onderwind.
Negotie. sie Negotiatie.
Negotieren, handelen / handel drijven / verhandelen / koophandelen.
Negromantie. sie Necromantie.
Nequitie, fieltery / guytery.
Nerveux, seenuwagtig. Nerveux, kragtig.
Netto, essen / essen so veel.

Neuter, of Neutraal, onsijdig / geenerley.
Neutraal. sie Neuter.
Neutraliseren, onsijdig stellen.
Neutraliteyt, onsijdigheyd.

N. I.

NIeuwe Stijl, na de nieuwe tijd-rekening. sie Stylo novo.
Nihil, niet / niets / niet met al / niets ter waereld.
Nihil op 't request, weygering op 't versoekschrift / niet met al op 't versoekschrift. Wanneer iemand by versoekschrift iets versoekende word afgewesen / so word er op des selfs kant geschreven Nihil, dat is / niets / of niet met al.
Nihilipenderen, versmaaden / niet agten.
Nil. sie Nihil.

N. O.

NObel, edel / adel / een edel mensch / die van edele ouders gebooren is. Wie eygentlijk en te regt edel is sie in het woord Ignobel.
Nobiliteren, edel maaken.
Noblesse, edelheyd / of den adel.
Nomber, getal / tal.
Nombreren, merken met tal letters / met tal letters teykenen / talmerken.
Nombreux, getallig / veel in 't getal.
Nomenclator, benaamer / naamnoemer / naamstemmer.
Nominatie, noeming / benaaming.
Nomineren, noemen / benaamen / naamgeeven.
Nominatijf, noemend / noemer.

Nompareilje, onvergelijkelijk / sonder weergade.

Nonchalant, onagtsaam.

Noodsaakelijke affairen, noodsaakelijke dingen/ dringende saaken.

Norme, maat / voorbeeld.

Nota bene, merk wel / let wel.

Notabel, merklijk/ ansienlijk/ anmerkens waardig.

Notaris, een openbaar schrijver / beamtschrijver/ bondschrijver / of verbondschrijver / een openbaar schrijver is die by de land-overheyd werd toegelaaten sijn schrijfampt te oeffenen / in 't schrijven van handelingen en verbonden.

Notatie, betekening / naamduyding.

Note, teken / merk / kenteken.

Noteren, anteykenen/ letten.

Notificatie, bekentmaaking / verwittiging.

Notificeren, bekent maaken / doen weeten / verwittigen.

Notifiëren, kundig maaken.

Notionaal, kenlijk.

Notitie, anteykening / kundschap.

Notitie van stukken / anteykening van stukken/ of een anteykening van de gedingschriften / dewelke men in een regtsaak wil overleggen tot bewijs om sijn regt vast te maaken.

Notoir, kenlijk / blijkelijk / kenbaar, merkelijk.

Notule, teykenschrift / merkschrift / antekening/ merk.

Novalien, nieuwe angewonne landen / drieslanden / zijn landen die met bedijkkinge en droogmaakinge / of met anspoelinge van klep en slik angewonne worden.

Novateur, vernieuwer / nieuw maaker / nieuwsgesinde.

Novatie, vernieuwing. Novatie, schuldvernieuwing / verandering van een voorgaande schuld in een andere schuld verband.

November, slagtmaand. Dese maand is de elfde maand des jaars / en heeft sijn naam van het slagten der beesten te weeten ossen en verkens / de welken in dese tijd geslaagen worden in voorraad tegens de winter.

Noviteyt, nieuwigheyd.

Nourriture, voedsel.

Nouvelles, nieuwe tijdingen / nieuwigheden.

N. U.

NUbileux, sie Nebuleux.

Nuditeyt, naaktheyd / blootheyd.

Nugatie, boert / beuseling.

Nugeren, boerten / beuselen.

Nul, niets / nietig. Nul en van onwaarde / nietig en van onwaarde.

Nulliteyt, nietigheyd. Nulliteyt, een wesentlijk versuym in een regtsfaak.

Numeratie, telling.

Numeri, telling / of getal. Het vierde boek der schrift word soo genoemt / om datter het getal der kinderen Israels in verhaalt word. Int hebreus word het genoemt ספרבמדבר, sepher bemidber, het boek inde woeste plaatse / welk woord bemidber het vijfde woord van het begin des boeks is. Het word ligtelijk in 't hebreus so genoemt / om dat de telling in de woeste steen of plaatsen geschiede. Het word ook genoemt het vierde boek Mosis, even al eens of Moses de schrijver van dit boek soude geweest zijn / daar uyt de boeken self het tegendeel genoegsaam

saam kan beweesen worden. Dog so men het soude willen noemen om datter van Mose in gehandelt word so en is het niet het vierde boek Mosis, maar het derde: om dat in het eerste boek der schrift van Mose niet gesprooken word. Het woord numeri is een latijns woord en dat laatmen in 't neerduyts onovergeset staan even al eens oft onoversettelijk was / en of men niet soude konnen seggen / het boek der tellinge / of het boek des getals / 't welk de gemeene luyden beter verstaan konnen.

Nunciatie, verkondiging / ansegging / boodschap.

Nuncupatie, noeming / anspreeking / segging.

Nuncuperen, noemen / anspreeken / seggen.

Nundine, markt / jaarmarkt.

Nundineren, markten / jaarmarkten / jaarmarkt houden.

Nutatie, knikking / wenking / knikking met het hoofd. Nutatie, wankeling / schudding / davering / overhelling.

Nuteren, knikken / knikken met het hoofd / wenken. Nuteren, wankelen / schudden / daveren / twijffelen / overhellen.

Nutritie, voeding.

N. Y.

Nymph, of Nymphe, een breyd / of bereyd / verloofde maagd / die bereyd is (waar van sy ook de naam heeft van breyd) om een houwlijk met die / an welk sy sik verlooft heeft / an te gaan. Nymphe word ook genomen voor een uytmuntende maagd / of Godin / gelijk de Heydenen veele sodaanige versiert hebben. Nymphe, behoud dogter / of schoon dogter / een soons vrouw. Nymphe, de beytel / of 't voorste scherp /

scherp des ploegysers. Nymphe, een gestern-te genoemt de maagd. Nymphe, een soort van kreeften. Nymphen, eerst gedaant krijgende byen / of jonge byen / of jonge andere bloede-loose beestjens/die eerst gedaante krijgen. Nymphen, de vleugels van 't vrouwelijke teellid/ de-welke komen effen onder de lippen des teellids by de spleet.

Nymphea, waterroos / seebloem / of meer bla-deren / is een kruyd 't welk in 't water wast met groote breede en by na ronde bladeren / en groote witte bloemen. Dog daar is vierderley soort van water roosen. De eerste soort is met wit-te bloemen / en groote breede en by na ronde bladers. De tweede soort is met geele bloemen/ en wat langwerpiger groote bladers. De derde soort is met geele bloemen maar kleynder / en ook van bladeren veel kleynder als de tweede soorte. De vierde soorte is ook met witte bloe-men maar ook kleynder als de eerste soorte / en ook kleynder van bladers.

O. B.

OBambulatie, omwandeling.
Obambuleren, omwandelen.
Obedient, gehoorsaam/onderdaanig.
Obedientie, nakoming / gehoorsaamheyd / on-derdaanigheyd.
Obedientie verklaaren / nakoming verklaaren/of nakoming belooven.
Obedieren, nakomen / als iemand iets belast word / dat hy belooft dat na te komen. Obedie-ren, gehoorsaamen / gehoorsaam zijn / onder-daanig zijn.

Obfirmatie, vasthouding / verstokking / vaste bevestiging.
Obfirmeren, vasthouden / hardneklijk op een ding staan blijven / verstokken / vast bevestigen.
Object, voorwerp / grond / voorwerpsel.
Objecteren, voorwerpen / opwerpen / tegenwerpen / verwijten.
Objectie, tegenwerping / voorwerping / opwerping / verwijt / voorstelling.
Objicieren, tegenwerpen / voorstellen / voorhouden / verwijten / voorwerpen.
Obiter, ter loop / in 't voorbygaan.
Oblatie, anbieding / opdragt / overgeeving / toebrenging. Oblatie, een vrywillige gifte / dewelke ten Godsdienst overgegeeven en geheyligt wierd. sie Offer.
Oblectatie, verlustiging / verheuging / vermaak.
Oblecteren, verlustigen / verheugen.
Obligatie, een verbintenis / schuld-verband / verbinding / schuldkennis / schuldbrief / handschrift / bondschrift / verpligt-schrift.
Obligeren, verbinden / verpligten.
Oblique, scheef / schuyn.
Oblivie, vergeeting / vergeetenheyd.
Oblivieux, vergeetelijk.
Obmissie. sie Omissie.
Oborieren, ontstaan.
Obreptie, insluypping.
Obreptie en subreptie. soek Subreptie en obreptie.
Obreptijf, ter sluyp.
Obreptijf en subreptijf. sie Subreptijf en obreptijf.
Obsceen, ongeschikt / slordig.
Obscuur, duyster / donker.

Obſcureren, verdonkeren / verduyſteren.
Obſcuriteyt, duyſterheyd / donkerheyd.
Obſecratie, ſmeeking / bidding.
Obſecreren, ſmeeken / bidden.
Obſequeren, onderdaanig zijn / gehoorſamen / gehoorſaam zijn / gedienſtig zijn.
Obſequentie, onderdaanigheyd / gehoorſaamheyd / dienſtbieding / gedienſtigheyd / dienſtvaardigheyd.
Obſervantie, of Obſervatie, gebruyk / gewoonte / waarneeming / onderhouding / opmerking / gadeſlaging / eerbiedigheyd.
Obſerveren, onderhouden / waarneemen / gade ſlaan / anmerken / gebruyken.
Obſide, belegering / beleg.
Obſignatie, verſegeling / bemerking.
Obſigneren, verſegelen / merken.
Obſtacul, hinderpaal / hinder.
Obſteren, tegen ſtaan / in de weg ſtaan / verhinderen / beletten.
Obſtinaat, hartnekkig / ſtijfſinnig / wrevelmoedig / krijgelig.
Obſtinatelijk / hartnekkelijk / ſtijfſinniglijk / wrevelmoedelijk.
Obſtinaatheyd / hartnekkigheyd / ſtijfſinnigheyd / wrevelmoedigheyd / krijgelheyd.
Obſtinatie, ſie Obſtinaatheyd.
Obſtructie, verſtopping / ſtopping / toeſluyting.
Obſtrueren, verſtoppen / ſtoppen / toeſluyten.
Obteſtatie, betuyging.
Obteſteren, betuygen.
Obtentie, verwerving / verkrijging.
Obtineren, verkrijgen / bekomen / verwerven / behouden.

Obtingeren, gebeuren/geſchieden/te beurt vallen/verkregen werden.
Obtrectatie, laſtering/ſchelding.
Obtrecteren, laſteren/ſchelden.
Obtruderen, opdringen/opwerpen/tegenſtooten/met geweld doen neemen.
Obtruſie, opdringing/opwerping/tegenſtooting.
Obventie, tegenkoming/ontmoeting.
Obvenieren, tegenkomen/te gemoet komen/ontmoeten/overkomen/toekomen/gebeuren/geſchieden.

O. C.

OCcaſie, gelegentheyd/voorval.
Occaſioneren, gelegentheyd geeven.
Occident, weſt of wegſt/dat het wegſte/of veerſte is/ondergang/daar de ſon onder gaat/of daar de ſon op ſen wegſte/dat is/veerſte van ons gaat.
Occidentaal, weſtwaarts/of wegſtwaart/dat is na het veerſt.
Occidentale wind/de weſte wind/dat is de wegſte wind of veerſte wind/de welke van den ondergang der ſonnen waydt. De wind die van der ſonnen opgang waydt/word genoemt de ooſte wind/of hoogſte wind: die van den middag waydt word genoemt de ſuyte wind/of ſoete/dat is angenaame wind: die van tegen over de middag waydt/word genoemt de noortſe wind/dat is ſtraffe wind.
Occluderen, toeſluyten.
Occluſie, toeſluyting.
Occulte, verborgen.
Occulteren, verbergen.

Occupatie, inneeming / voorkoming / ontlediging. Occupatie, besigheyd / bekommering.
Occuperen, inneemen / ontleedigen / onledig maaken / te vooren beslaan en inneemen / door een ander neemen / voorkomen. Occuperen, letten / beletten / verhinderen / belet zijn. Occuperen, besig zijn / bekommeren / agterhouden.
Occuperen door een procureur, sijn regtsaak door een gedingbesorger laaten voorstellen en beschermen / of sijn regtsaak door een gedingbesorger laaten waarneemen.
Occurrentie, ontmoeting / tegenkoming.
Occurreren, ontmoeten / gemoeten / voorkomen / tegen komen / bejegenen.
October, wijnmaand. Dese maand is de tiende maand des jaars. In dese maand word den druyf getreden / waar uyt dat edele nat de wijn voort komt / waar van dese maand sijn naam heeft bekomen. Saadmaand / of Saaymaand wordse mede genoemt / ter oorsaake / dat men in dese maand het land wederom met saad besaayt. Aarselmaand / alsoo genoemt / om dat het jaar alsdan voornaamentlijk aarselt / of agterwaarts gaat.
Octroy, gunning / vergunning / verleening / verlof / gunst / gunstbrief van 's lands overigheyd / waar by iemand iets toegestaan en vergunt word.
Octroyeren, vergunnen / verleenen.
Oculair, oogschijnelijk / schijnbaarlijk / sigtbaar / oogsienlijk.

O. D.

ODe, een eerdigt / lofsang.
Odieux, haatig.

Odieuselijk / haatelijk.
Odieusiteyt, haatelijkheyd/ hatigheyd.

O. E.

OEconomie, huyshouding / huyshouwkunde.

O. F.

OFfenceren, beledigen / leed doen / verongelijken/ beschadigen/ kwetsen.
Offenderen, stooten / tegen stooten/ of anstooten/ Offenderen, tegen komen / op de weg vinden. Offenderen, missen/ mishandelen/ iet misdoen.
Offendicule, een anstoot/ argernis.
Offensie, belediging / leed/ verongelijking/ kwetsing. Offensie, versteuring / belging. Offensie, sonde / misdaad. Offensie, anstooting.
Offensijf, beschadigend / vyandlyk / beschadigender wijs.
Offensijf en diffensijf, beschadigende en verdaadigende / beschadigender wijse en verweerender wijse / of anleggende en verweerende.
Offer, anbieding / bieding / voordraaging / toebrenging. Offer, Offerhande, of Oblatie, een gifte / gaave / of geschenk / 't welk toegebragt en geheyligt wierd tot den Godsdienst. Hebr. מנחה, mincha, een brenging / toebrenging / gifte / of gaave : komt van נחה, nacha, heeft gebragt / heeft toegebragt : word alsoo gesegt om dat de gaave gebrage wierd tot het huys Gods en aldaar geheyligt wierd. Of קרבן, korban, nadering / toegaaning / en word mogelijk de gifte of gaave / alsoo genoemt (want de Joden hebben al een wonderlijke wijs van spreeken) om dat men met de gifte naderde en

toeging ten huyse Gods: komt van קרב, karab, heeft genadert / is toegegaan. Of תרומה, therouma, verheffing / verhooging / opheffing / anbieding / dog een gifte / vrywillige gifte of gaave willen sy Joden dat het ook sal betekenen / komt van רום, roum, hoog zijn / verheven zijn / opgeheven zijn / 't schijnt ook te betekenen aanbieden / om dat de aanbieding / of angeboode gifte in 't overgeeven opgeheven wierd. Of משאת, niset, draaging / toedraaging / indraaging / een gifte of gaave / komt van נשא, nasa, heeft gedraagen / heeft ingedraagen / heeft toegedraagen: en word de gifte of gaave (loof ik) so geheeten / om datse ten huyse Gods gedraagen wierd. Offer, Offerhande, of Oblatie dan was allerley gifte of gaave / diemen ten Godsdienst heyligde. En voorders is Offer, Offerhande, of slagt-offer, een slagting / beestslagting / dat is als een beest geslagt wierd en geheyligt tot den Godsdienst. Hebr. זבח, zebach, een slagting / komt van זבח, zabach, heeft geslagtet. Men pleeg vy outs beesten te slagten / en geslagt zijnde God toe te heyligen / dat is / sy wierden vande geestelijken of heyligers / ten deele gegeeten / en ten deele verbrand.

Offeren, voorhouden / voordraagen / bieden / anbieden / toebrengen. Offeren, vrywillig geeven / of een vrywillige gift ten Godsdienst heyligen. Offeren, slagten / beestslagten / naamentlijk tot den Godsdienst. Het woord offeren en heeft de twee laatste betekenisse niet / want inde grondtaal staan besondere woorden / van welken de geestelijken niet een in 't nederduyts oversetten / maar men neemt slegts een bastaart latijns

tijns woord of twe / gelijk offeren, offer of offerhande, en daar vult men de heele nederduytse oversetting der schrift mede. Ik weet niet hoe sik de Godsgeleerden niet schaamen / dat sy sulks doen.
Offereren, anbieden / toedienen / opdraagen.
Offerering, anbieding / opdraaging.
Offerhande. sie Offer.
Officie, een ampt / pligt / bediening.
Officier, een amptman / amptenaar / die eenig ampt bedient / of eenige bediening heeft. Officier, de schout / of schuldregter.
Officieus, pligtig / pligtelijk / dienstig / gedienstig / gedienstelijk / dienstelijk.

O. L.

OLypodrigo, mengelspijs / mengelmoes / een schotel met veelderley spijse by een.

O. M.

OMbrage, schaduwe. Ombrage, agterdenken / ergwaan / omslag.
Ombre, schaduwe.
Ombrageux, schaduwig / agterdogtig.
Omineux, rampsalig / ongelukkig.
Omissie, nalaating / overslaaning / agterlaating.
Omitteren, laaten / nalaaten / agterlaaten / overslaan.
Omnipotent, almogend / almagtig / 't welk God alleen is.
Omnipotentie, almogentheyd / almagtigheyd.
Omnipresentie, over al tegenwoordigheyd.
Omniscientie, alweetenheyd.

O. N.

ONderen, golven / of watergolven maken.
Oneratie, belasting / belading.
Onereren, belasten / beladen.
Onereux, lastig / beswaarlijk.
Ongeciviliseert, onbesedigt / onsedig / onbeleeft.
Ongecorrigeert, onverbetert / niet verbetert.
Ongerestringeert, onbepaalt / onbegreepe / onverbonden.
Onguent. soek Unguent.
Onpersoneel. soek Impersoneel.
Onpersonelijk. sie Impersonelijk.
Onwillig decreet, verkooping van goederen tot voldoening van een gewijsde / dat is / een openbaare verkoopinge van een schuldenaars goederen na voorgaande gewijsde / die door de deurwaarders begonnen / ende te hove voltrokken word.

O. P.

OPaac, duyster / schaduwrijk.
Op de bonne foy an / op het goed geloof an / op het goed betrouwen an.
Operateur, werkmeester.
Operatie, werking / arbeyd.
Opereren, werken / arbeyden.
Opereus, werkig / arbeydsaam.
Opificie, handvagt / ambagt / handwerk.
Operment. soek Arsenik.
Opinatie, meyning / waaning.
Opinabel, waanlijk.
Opineren, meynen / waanen.
Opiniatre, stijfsinnig / krijgel.
Opinie, waan / meyning / drift.

Opiniëren, waanen/ meynen.
Opinieux, verwaand.
Op-offeren, opdraagen / anbieden / heyligen / toeheyligen. Op-offeren, overgeeven / ten slagting overgeeven / dat is sik self overgeeven om als een beest ten Godsdienst geslagt te worden. sie Offer.
Op-offering, opdraaging / anbieding / heyliging/ toeheyliging. Op-offering, overgeeving/ overgeeving ter slagting.
Oppignoratie, verpanding / te pand setting.
Oppignoreren, verpanden / te pand setten.
Oppilatie, verstopping / stopping / toesluyting.
Oppileren, verstoppen/ stoppen / toesluyten.
Opponent. sie Opposant.
Opponeren, tegen setten / voorsetten / tegenstellen/ wederstaan.
Opportuun, gelegen / bekwaam.
Opportuniteyt, gelegenheyd/ bekwaamheyd.
Opposant, verweerder / tegensteller/ tegenstrever/ tegendinger/ tegenweerder/ wederstander.
Opposeren, tegenstellen / tegensetten / wederstaan.
Oppositie, tegenstelling / tegenstel / wederstant / tegenweer. Wanneer een gedaagde sik tegen den anlegger in regten tegenstelt.
Oppositie van executie, tegenstelling van uytvoering / tegenstelling tegen de uytvoering van een gewijsde/ tegenstelling tegen de panding/pantkeering.
Oppresseren, onderdrukken/ verdrukken.
Oppressie, verdrukking/onderdrukking.
Oppugnatie, bevegting / bestrijding.
Oppugneren, bevegten / bestrijden.
Optatie, wensching/ begeerte.

Opteren, begeeren / wenschen / kiesen / verkiesen.
Optica, gesigtkonst / sigtkunde / schouwkonst. Een konst om het gesigt met werktuygen te helpen / datmen op allerley wijse beter / scherper / en veerder sien kan.
Optie, keur / kiesing / wensch / begeerte.
Opulent, rijk
Opulentie, rijkheyd / overvloed.
Opuscule, een werkje / of werkske.

O. R.

ORacul, Godspraak / hemelspraak / vraagbaak. By alle heydense volkeren niet alleen / maar ook by de Joden, is in gebruyk geweest Godspraak: dat is een antwoord van God (gelijk men van de Joodse segt) of van de boose geest (gelijk men van de Heydense segt) op een voorgestelde vraage. De antwoorden sijn altijd geweest duyster en dubbelsinnig / so datmense altijd tweesins na dat de saak kwam uyt te vallen / konde uytleggen. De heydense Godspraaken houwen op / en zijn verdweenen doe de gemeene luyden vernamen / dat het bedriegeryen der geestelijken waaren / die sy winstshalven pleegden. Waarom dat de Joodse ophoud / dat wilde ik wel / dat my eens een Joode seyde: mogelijk soude het op de selfde reden uytkomen: of ik meen altoos dat ik hem sou konnen bewijsen / dat het op de selve rede soude uytkomen.
Orage, of Oragie, storm / onweer.
Orateur, redenaar / redenvoerder.
Oratie, rede / redenering / redening. Oratie, een gebed.
Orbiculair, rond.

Or-

Ordinaire pene. sie Pene ordinair.
Ordinaris, gewoonelijk / gemeenelijk.
Ordinantie, of Ordinatie, een schikking / bestelling / geschiktheyd.
Ordineren, beschikken / bestellen / toerusten / bereyden / gereed maaken.
Ordoyeren, besmetten / beslijken / vuyl maaken.
Ordonnantie, een insetting / instelling / keure / willekeur / een insetting is een wet of regt / 't welk de land-overheyd beveelt / dat onderhouden en agtervolgt sal worden. Een keure of willekeur is / dewelk by een stads-overheyd gewillekeurt werd / agtervolgt te werden. Ordonnantie, een schikking / bevel.
Ordonnantien, insettingen / willekeuren / bevelen.
Ordonnoren, insetten / instellen / willekeuren / schikken. Ordonneren, beveelen.
Ordre, een schikking; schik / stel / bestel.
Ordure, vuyligheyd / slijk / modder.
Oreeste. sie Orage.
Oreillon, schutsel.
Oreren, redenvoeren / redeneren. Oreren, bidden.
Orguilleus, hovaerdig / trots.
Orient, oost / of hoogst / opgank / het gewest daar de son in sijn opgaan gesien word.
Orientaal, oostwaarts / of hoogstwaarts / ooster / hoogster. Orientaal, iet besonders / bysonderling.
Orientale wind / de oogste wind / of hoogste wind / dat is de wind / die vander sonne opgank / wanneer de selve na sijn hoogste sal klimmen / wayt. De wind / die van tegen over den opgang wayt / word genoemt de wegste wind / dat is / die van de

de weggang of ondergang der sonnen waayt / of die van dat geweeste waayt / daar de son het wegste / dat is het veerste / wederom van ons gaat. De wind / dewelke van den middag waayt / word genoemt de suyte wind / of soete wind / dat is angenaame wind. Die van tegen over de middag waayt / word genoemt de noortse wind / dat is de straffe wind.

Orifice, mondgat. Orifice vande maag/het mondgat vande maag.

Origineel, oorspronkelijk.

Orinaal. sie Urinaal.

Orine. sie Urine.

Orison. sie Oratie.

Oriren, spruyten/ rysen.

Ornament, verciering / gesmijde / optoying.

Orneren, vercieren/ smukken/ optoyen.

NB. Orthodox, regtgeloovig / regtsinnig. Welke gesintheyd regtgeloovig of regtsinnig is / kan niemant seggen / want elk wil regtsinniger als de andere zijn: en elk veroordeelt den ander. Hoe kan dan iemant / daarse alle zijn met eygen liefde beseeten / een ander veroordeelen met rede.

Orthographie, spelling / of boekstaaving / regtschrijving / standtekening / platte lijfbeelding,

O. S.

Ostage, of Ostagie, pand/ gijseling.

Ostagier, pandsman/ gijselaar.

Ostenderen, toonen/ wijsen/ vertoonen.

Ostentatie, beroeming/ pogging/ snorking.

Ostenteren, beroemen/ stoffen/ poggen/ brallen.

O. T.

OTie, ledighepd.
Otieux, ledig / pdel.

O. U.

OUbliantie, vergeetenis/ vergeetenhepd.
Oubliëren, vergeeten.
Oude ſtijl, na de oude tijdrekening. ſie Stylo veteri.
Outer, of Outaar. ſoek Altaar.
Outrage, leet / ſpijt.
Outrageren, leet doen / ſpijt doen.

O. V.

OVaal, eprond/ eptrek/lankrond/of lankwerpig rond gelijk een ep is.
Ovaals gewijs / eprondig / eprondsgewijs / of lankrondsgewijs.

P. A.

PAcificatie, bevreediging / verdraaging.
Pacificeren, bevreedigen / verdraagen / overeen draagen.
Pacificq, vreedig/ vreedſaam.
Pagadoor, betaals-heer/ penning-meeſter,
Pagie, een edel-dienaar / edel-knaap / of edelknegt / of eens vorſten dienaar. De groote vorſten en heeren hebben der edelliedens kinderen tot hun dienaars en volgknegts. De edellupden hebben maar onedele en geringe lupdens kinderen tot hun dienaars en volgknegts.
Pagie, een zijde. Pagie van een blad pampier, de zijde van een blad pampier.
Payement, betaaling. Payement, verbul betaa-

ling / is eenig kleyn geld strekkende tot voorder vervulling van een volle betaaling.
Payeren, betaalen.
Pais, of Paix, vreede.
Paisibel, vreedig / vreedsaam.
Palais, een hof / woonhof / een vorstenhof / of huys / of konings hof / of huys.
Palfrenier, een stalknegt.
Palinodie, een weerkeerige weg. Palinodie, een aftogt. Palinodie, een wederroepinge: als men van iemant iets kwaats gesegt hebbende / het selve wederroept / en sijn woorden wederom in den hals haalt.
Pallisade, vorstweering / paalwerk / stormpaal / gelijk dikwijls inde wallen van sterke steden gemaakt worden.
Palleren, of Pallieren, oppronken / opsmukken / opschikken.
Palloen. soek Balloen.
Palpabel, tastbaar / tastelijk.
Palmenteren. sie Parlementeren.
Palustre, broekland / modderagtig land.
Panurge, loos / doortrapt / albeschik / moepal.
Parabel, een gelijkenis / sinnebeeld / gelijkspreuk / versiering.
Parade, optoysel / oppronking / glimp. Parade, vertooning / optrek.
NB. Paradijs, een hof / of tuyn / lusthof / boomgaard / een plaats vol vrugtboomen / en groene kruyden. Het woord paradijs, 't welk sommige houden voor een hebreus woord / sommige voor een tsaam geset grieks woord / word op drie plaatsen inde schrift gevonden: dog word niet overgeset. Voor eerst staat het Luc. 23. 43. alwaar een vande moordenaars tot den Behouder segt /
Heere

Heere gedenkt mijnder als gy in u koningrijke sult gekomen zijn: daar op de Behouder hem antwoord / heden sult gy met my inden lusthof of vermaakelijke tuyn wesen. Komt die versoek vraag en antwoord niet al vry wel over een? de een spreekt van een koningrijk / de ander antwoord van een lusthof of boomgaard. Ten tweede staat het 2 Cor. 12.4. alwaar Paulus segt/dat hy een soodaanige mensche kent / die genomen is geweest in den lusthof. Dog of het inden lijve / of buyten den lijve / dat weet hy niet / en ik wel / is dat geen wonder: die mensch sijn sinnen liepen (gelijk men segt) wat te veer van honk / of hy liet sijn gedagten wat te wijd en breed afweyden / so datse verdwaalden in soodaanige hof-vermaakelijke dingen / die hy na niet wist te herdenken. Ten derde staat het Openbaaringe Joh. 2. 7. alwaar staat. Die overwint ik sal hem geeven te eeten van het hout des levens/'t welk in 't midden vanden lusthof of boomgaard Gods is. De mensch uyt onkunde van het hoogste goed / en uyt onkunde van sijn hoogste geluk / 't welk bestaat in de kennisse en gemeenschap met dat hoogste goed / versiert so een vermaakelijke plaats of lusthof / of hemel/ of koningrijk / waar in hy sijn hoogste geluk stelt: 't welk uytdrukkelijk tegen de schrift is / dewelke segt dat het koningrijk in ons is / en dat het niet en komt met uyterlijk gelaat: evenwel willen het de menschen al in een uyterlijk gelaat soeken.

Paradijs-vogel / lusthofs-vogel / boomgaarts-vogel of tuyn-vogel.

Paradox, een wonder-spreuk / wonder-reden / wonder-stuk / ongemeen / buyten gemeen.

Para-

Paragon, een voorbeeld/ staal/ uytsteekend/ overtreffend/ gelijkheyd/ gelijk.
Paragonneren, vergelijken/ gelijk maaken/ effenen.
Paragraphe, bysehryving/ beneben schryving/ afdeeling/ afdeelsel/ deeltje/ een omvaanging/ of bevanging van een sinspreuk.
Paralel, even wyd/ gelijke wyd.
Paralypomena, agtergelaatene dingen/ of nagelaatene dingen/ dit is de naam van twee boeken der schrift/ waar in eenige dingen/ self van den beginne af tot de Joodse koningen mede gerekent/ verhaalt worden. Dese boeken worden ook genoemt jaar-boeken of tyd-boeken (chronijken.) De Jooden noemense דברי־הימים, dibere hamaim, de woorden der daagen. Wie de schryver van dese boeken is weet men niet/ veele meynen datse eenen Esdras geschreven heeft: dog seker en kan men het niet seggen. Het vermoeden van veel geleerde luyden is wel dat hy de gantse schrift soude geschreven en by een versamelt hebben. Het woord paralypomena, 't welk soo een swaar woord om uyt te spreeken is/ laatmen in 't nederduyts staan: daarmen die twee boeken veel ligter kan noemen jaar-boeken/ of tyd-boeken.
Paralysis, lammigheyd/ beroertheyd. Dese siekte word veroorsaakt door belet van invloeping der geesten (dat is de dunste deelen des bloeds) in de senuwen of spanaders/ en spieren: 't welk dikwijls geschied door koude/ dikslijmmige vogtigheyd/ waar door de doorgangen ligtelijk verstopt worden.
Paraper, een borstweer.
Paraphe, een merk/ teken.

Para-

Paraphernale goederen / buyten houwlijks goederen / of behalven breydschats goederen / sijn goederen die een getroude vrouw heeft booven haar breydschat of houwlijks goed / en dewelken sy voor haar eygen self bzy houd / en niet en behoeft in de huyshouding in te brengen.

Paraphrase, uytbreyding / omschrijving.

Parate executie. sie Executie paraat.

Pardon, vergiffenis / misdaads vergiffenis / strafs vergiffenis / is een gunste of genade van een Vorst / waar door hy de straffe (op eenige misdaad vallende) vergeeft.

Pardon debatteren, drieven van vergiffenis weder spreeken / of drieven van strafs vergiffenis tegen spreeken.

Pardonneren, vergeeven / vergiffenis verleenen.

Pareil, gelijk / even gelijk / diergelijk.

Parenthese, tusschenstelling / tusschenrede / inreding / insetting / inworp / invlying.

Parenteren, bemaagschappen / diensten / uytvaarden / en maaltijden houden over vader / moeder / of andere vrienden.

Pareren, gehoorsaam zijn / gehoorsaamen / onderdaanig zijn. Pareren, schijnen / te voorschijn komen. Pareren, cieren / toopen / opponken.

Pareersel, ciersel / optoopsel.

Paresse, luyheyd / traagheyd.

Perfum, reukwerk / ruykend goed.

Parfumering, rooking / berooking / doorrooking / doorlugting / 't welk geschied met eenige welriekend kruyd.

Parfumeren, berooken / doorrooken / doorlugten / iets met eenig welriekend kruyd berooken.

Parfumeur, reukmenger / berooker / reukmaaker.

Pariteyt, evenheyd / gelijkheyd.

Parlement, een hof / raadhof / landraad / raadsvergadering / een geregts hof.
Parlements-heer / raadsheer.
Parlementen, hoven / raadshoven / geregtshoven. Parlementen, bulderen / tieren / raasen.
Parlementeren, raad houden. Parlementeren, van overgeeving spreeken.
Parochiaan. sie Parochie Paap, of Parochie Predicant.
Parochie, een wijk / een buurt. De steden voornaamentlijk de groote / worden altijd afgedeelt in wijkken / of buurtten. Dog eenige huysen by malkander op 't land worden ook een buurt genoemt. Parochie, een buurt / een buurt van huysen die onder een huys Gods / of Kerk, behooren / soo wel op 't land / als in een stad.
Parochie kerk, een buurt-kerk, of buurt-Godshuys / soo wel van een buurt in een stad / als van een buurt op 't land. In groote steden / die in buurten verdeelt worden / heeft men dikwils in ieder buurt een huys Gods of Kerk.
Parochie paap, een buurt-leeraar / die leeraar of verkondiger des Goddelijken woords is van een seker buurt / of wijk. Een buurt-leeraar des roomschen Godsdienst.
Parochie predicant, of parochie prediker, een buurt-leeraar / te weten / van de herstelde Godsdienst / of andere gesintheyd.
Parochie preeker. sie Parochie predicant.
Parquet, perk.
Parsimonie, spaarsaamheyd.
Partage, deeling.
Partageren, deelen.
Partenier, of Partisaen, deelhebber / medestander / genoot / deelgenoot / makker.
Partiaal, sijdig / eensijdig / twistig. Par-

Partialiteyt, ſijdighepd / eenſijdighepd.
Participatie, mededeeling / deelhebbing / deelgenootſchap / deelagtighepd / medegenieting.
Participant, deelgenoot / deelhebber / deelagtige.
Participeren, mededeelen / deelhebben / deelagtigen.
Particulariſeren, bpſonder maaken.
Particulariteyt, bpſonderhepd / naarder berigt.
Particulier, deelig / deels / bpſonder / afgedeelt / ſtukswijs.
Particulier, of Particulier man / een gemeen man / ſlegt man / beſonder man.
Particullerlijk / in 't beſonder / beſonderlijk / ten deele.
Partie, deel / gedeelte / tegendeel.
Partye, een deel / gedeelte / tegendeel / wederdeel. Partye, dinger / tegendinger. Partye, twiſter / bpand / bpandig.
Partye advers, tegendinger / die tegen een ander in 't geding is. Partye advers, een tegenſtrijder / tegenſtreber / bpand / die iemand tegen ſtaat.
Partye werd geintimeert, de tegendinger werd bekent gemaakt / of de tegendinger werd ontboden. ſiet Intimeren.
Partyſchap, ſijdighepd.
Partiſaan. ſie Partenier.
Partitie, deeling / berdeeling.
Partuur, gade / weergade.
Paruyk, gemaakt hoofdhair / hairtopſel / haireſtap. Het gebeurt dikwijls wanneer iemants hair / door ſiekte of anders uptgeballen is / dat hp als dan gemaakt hoofdhair gebruykt.
Parure, bekleeding.
Pas, een ſtap / ſchrede.

NB. Pascha, doorgang/doortogt. Het woord pascha is een bastaart hebreus woord 't welk men mede al onovergeset in 't neerduyts laat staan/ even al eens oft een dood sonde was dat men oversettede/ Het is Wesens doorgang. En Slagtet de doorgang/ of doortogt. En voorders/ Dit is Wesen een slagting doortogt: gelijker eygentlijk inde grondtaal/ in het boek des uyttogts in 't 12. hoofdstuk/ het 11. 21. en 27. afdeeling staat. Waarom dog of sy geestelijken setten/ Het is des Heeren pasche: en Slagtet het pasche; en/ Dit is den Heere een paasch-offer. Dat is immers geen oversetten/ want de helft by na is bastaart hebreus en latijn Die iets wil oversetten uyt een vreemde taal in een gemeene bekende taal/ die moet het alles oversetten gelijk 't behoort/ sonder een woord over te slaan. Wilmen mijn te gemoet voeren/ datter niet veel sin in is in die woorden in 't duyts? Ik bekent gaerne/ in de grondtaal is ook niet veel sin: in die bastaart oversetting nog immer so min. Het soude verstaanbaarder zijn/ wanneerder inde grondtaal stond: Het is (namentlijk de schaap-slagting) ter gedagtenisse van Wesens doorgang (te weeten) door Haeguppe/ of Ægypte, en Slagtet (te weeten het lam of schaap) ter gedagtenisse des doortogts (naamentlijk) door Haeguppe/ of Ægypte: en Dit is Wesen een slagting ter gedagtenisse des doorgangs (te weeten) door Haeguppe/ of Ægypte. Want dan souder over al een volkomen sin zijn. Dog wat kan ik gebeteren/ dat de schrijvers der schrift soo duyster en kreupel hebben geschreven in veel plaatsen/ men kan daarom evenwel wel oversetten in 't duyts/ dat geen/ dat sy geschreven hebben/ hadden sy beter geschreven/ men had

beter konnen overſetten.

Paſch-feeſt, doorgangs hoogtijd / of de hoogtijd des doortogts / dat is ter gedagteniſſe des doortogts. Het woord feeſt is een baſtaart latijns woord en betekent hoogtijd of vyertijd / dat is een dag of eenige daagen die den Heere geheyligt worden.

Paſchlam / het lam des doorgangs / of doortogts-lam: dat is het lam of de lammeren / de welke voor ieder huysgeſin een / onder de Vorſt-godiſten (Iſraeliten) geſlagt wierden ter gedagtenis van Weſens doorgang door Haeguppe/of Kommerland (מצרים, Mitzraim) wanneer hy de eerſte geboorenen der Kommerlanders van de menſchen af / tot de beeſten toe / ſloeg met de dood: en met welk lammer bloed de Iſraeliten belaſt wierden / dat ſy de beyde poſten en boven dorpel des deurs ſoude beſmeeren tot een kenteken / op dat Weſen of de Heere / wanneer hy door Ægypten gaande / en niet wel ſo veel kennis hebbende / of onderſchepd maaken konnende / door de duyſterheyd mogelijk vande nagt / om de huyſen der Haeguppenaars / van de huyſen der Vorſt-godiſten te konnen onderſcheyden / de bederver / dewelke hy by ſik had / niet onverhoets in der Iſraeliten huyſen ſoude ſenden om te bederven tegen ſijn meening als hy geſegt had. Is dat ſchrijven / gelijk die ſchrijver van het boek des uyttogts daar ſchrijft / ook ſchrijven gelijk van het noyt begonne Weſen / of de eenige / oneyndige / eeuwige God? Voorwaar uyt ſijn ſchrijven kan ik niet ſien / dat hy der opregte kennis van gehad heeft. Of hyſe gehad heeft / en dat hy ſlegts om 't gemeene volks halven ſo geſchreven heeft / daar kan ik niet van

ſeggen / ik kan maar oordeelen uyt het geen ik nagelaaten ſie. Voorders word dit lam des doorgangs / of deſe lamſlagting ter gedagteniſſe des doorgangs / geſegt te zijn geweeſt een voorbeeld des Behouders. Dog dat kan ik uyt de Joodſche ſchriften / of de boeken des ouden verbonds / gelijkſe genoemt worden / niet ſien of gewaar worden / niet een gevolg ook. Maar dat kan ik er wel uyt gewaar worden / dat die beeſtſlagtingen / en andere vrywillige gaaven van meel / oly / wijn / ſilver en goud / ook de tienden en andere dingen meer / dewelke ten Godsdienſt geheyligt wierden / dat is an de heyligers / of geeſtelijken / gegeeven wierden / daar toe ſtrekten / dat de heyligers of geeſtelijken / dewelke ook leeven moeten / wat ſouden hebben om te eeten en te breeken / en geld om ſik kleederen en koſtelijkheden tot den Godsdienſt te laaten maaken.

Paſch-offer, doortogt ſlagting / of ſlagting doorgang als in de grondtaal ſtaat / ſlagting des doorgangs kanmen ook wel ſeggen / dat is de lamſlagting ter gedagteniſſe des doorgangs. Het woord offer is een baſtaart latijns woord en betekent / bieding / anbieding / voordraaging / toebrenging: de betekeniſſe van een gifte of vrywillige gifte / en ſlagting / geeven ſy 't ook / maar dit heeft het eygentlijk niet. In 't hebreus ſtaat zebach, זבח, dat is in 't latijn mactatio, en niet offer, en mactatie, is in 't duyts ſlagting / naamentlijk een beeſtſlagting. Het woord Paſcha komt van peſach, פסח, dat is doorgang / of doortrekking / of doortogt.

Paſpoort. ſie Paſſepoort.

Paſquil, of Paſquin, een ſchimp-ſchrift / ſteekſchrift /

ſchꝛift / ſchot-ſchꝛift / ſchimp-digt / een ge=ſchꝛift of gedigt waar in iemant beſchimpt of beſpot / ja ook wel gelaſtert woꝛd.
Paſquille maaker/ ſchimp-ſchꝛift maaker/ ſchimp=digt maaker.
Paſſabel, lijdelijk / verdꝛaagelijk. Paſſabel, dooꝛ=gaanlijk / dat is redelijk of tamelijk.
Paſſade, reysgeld.
Paſſage, een weg/ dooꝛgang/ dooꝛ weg.
Paſſagier, een reyſer / reyſiger / dooꝛtreyſer / dooꝛ=reyſer.
Paſſato, vooꝛleden / verloopen / vergangen / vooꝛ=gaand. Paſſato, vanden vooꝛleden maand / van den verloopen maand.
Paſſement, een lint / booꝛtſel / 't welk op een kleed geboozt woꝛd / dat is op de kant geſet of genapt woꝛd.
Paſſemeſe, anderhalf ſtap / een dans rey vooꝛt=gaande een ſtap en een half.
Paſſepaſſe, bedꝛieging / of guyggelery / bedꝛiegery/ of potſemaakery.
Paſſepoort, een vrybꝛief / vry reysbꝛief / vry geley=bꝛief / die men vande land-overheyd verſoekt / om op de reys ſoo te water als te land bevꝛijd te zijn van den vyand genomen te werden.
Paſſeren, gaan / dooꝛgaan / verby gaan. Paſſe-ren, te boven gaan overtreffen. Paſſeren, ge=ſchieden / verleenen / verlijden. Paſſeren, vol=bꝛengen / ten eynde bꝛengen.
Paſſijf, lijdend.
Paſſie, lijding/ hartstogt/ ſugt/ dꝛift/verrukking/ ingenomentheyd/ ſijdigheyd.
Paſſioneren, verrukken/ inneemen/ verſlingeren.
Paſtoor, een hoeder / of harder / ſchaaphoeder / of ſchaapharder / die de ſchaapen hoed / op dat=

ſe vande wolf niet ſoude verſlonden worden. Paſtoor, hoeder / word ook wel geſegt tegen een leeraar der gemeenten / om dat hy gehouden word als een hoeder der gemeente / die de ſelve mede tegen alle overlaſt behoed.

Paſtoorſchap, hoederſchap / ſchaaphoederſchap.

Paſtoorſchap, hoederſchap der gemeente / leeraars ampt / leeraars ſtaat / een gemeent hoeding.

Paſtorel, hoederlijk / ſchaaphoederlijk / of harderlijk / ſchaapharderlijk / hoederwerk / ſchaaphoederwerk / of harderwerk / ſchaapharder werk.

Paſtorye, een dorp-gemeente onder een leeraar / of buurt of wijk-gemeente onder een leeraar of hoeder / een gemeenthoeding. Paſtorye, of Paſtory-landen / gemeent-landen of kerk-landen / zijn landen dewelke an de gemeente / of kerk behooren / uyt welkers opkomſt de leeraar leeft. Paſtorye. ſie Paſtoorſchap.

Patas, een jagt / jagtſchip.

Patent, open / open gaande / open ſtaande. Patent, of Patent-brief / een open brief / de welke inhoud eenig bevel / of Patent, een bevel / of bevel brief.

Patenten, opene brieven van de hooge Overheyd / bevel-brieven.

Paternel, vaderlijk.

Pater noſter, vader onſe. Die twee woorden pater noſter zijn de twee eerſte woorden in latijn van het gebed des Behouders. Pater noſter, een gebede-ketting. Die vande roomſche Godsdienſt gebruyken ſodaanige gebede-kettingen veel om daar by te gedenken hoe veel gebedekens en getyen dat ſy al gedaan hebben / want ſy doenſe by hoopen teſſens / en met ieder willenſe wat verdienen. Pater noſter, een handboeye / duymyſer.

yſer. Pater noſter, een hyſblok / rakkloot / is een blok of bol daar een radtjen in is / alwaar dan touw door geſteeken word / 't welk over dat radtjen loopt om te ligter iets te konnen om hoog hyſſen of trekken. Het is evenwel ſeer kwaalyk gedaan / datmen die twee woorden van 't gebed des Behouders ſo misbruykt.

Pater van 't Klooſter, vader van het geeſtelyke eenſaam woonhuys. ſie Abt.

Patient, lyder / ſieke.

Patienteren, dulden / gedoogen / gedult hebben / lyden.

Patientie, geduld / geduldigheyd / lydſaamheyd / gedoogſaamheyd. Patientie, hof-ſuuring / of hof-ſuuring-kruyd / of ſaap-ſuuring / is een kruyd met lange / breede ſagte bladeren. De ſteelen zyn dik en lang / of hoog / ſomtyds vier / vyf voet / of hooger. De bloeme is geelagtig / en ook de wortel. Daar is al veelderhande ſoort van ſuuring / of ſuuring-kruyd: als naamentlyk. 1. Scherpe ſuuring / of ſcherp ſuuring-kruyd / of lekbladeren / of wilde ſuuring. 2. Hof-ſuuring / of hof-ſuuring-kruyd / is het kruyd dat wy hier beſchreven hebben. 3. Water-ſuuring / of water-ſuuring-kruyd. 4. Suuring / of ſuuring-kruyd. 5. Knobbel-ſuuring. 6. Wilde-ſuuring / of roomſe ſuuring / of ronde ſuuring. 7. Alderkleynſte ſuuring / of ſchaaps-ſuuring-kruyd. 8. Roode ſuuring / of rood-ſuuring-kruyd. Behalven deſe agt zynder nog eenige ſoorten van ſuuring / als 1. Spaanſe ſuuring. 2. Aldergrootſte berg-ſuuring. 3. Afrikaanſe ſuuring. 4. Boom-ſuuring / en word boom-ſuuring genoemt / om dat het een kleyn boomken is. 5. Italiaanſe ſuuring. 6. Candiſche ſuuring.

ring. 7. Zantise suuring. 8. Dry bladerige suuring. 9. Suuring met hauwkens. Al dese soorten van suuring worden in 't grieks lapathum, λαπαθον, genoemt / 't welk so veel betekent als ledigende / of ledig maakende / of buyk-weekkruyd / kan men wel seggen / om dat sy den buyk week maakten / en leedigen. Sy hebben ook nog de naamen van Patich, en Surkel.

Patientig, geduldig / lijdsaam / gedoogsaam.

Patientigheyd / lijdsaamheyd / geduld / geduldigheyd / gedoogsaamheyd.

Patientiglijk / geduldiglijk / lijdsaamelijk.

Patres, vaders / oudvaders.

Patria, vaderland.

Patriarch, eerste vader / oppervader / of voorstvader. Onder de Jooden worden eerste vaders genoemt Abraham, Isaak, en Jacob. Onder die vande roomse Godsdienst / zijnder veel geweest / en daar 't zijn geweest opper-oppersienders der gemeente / en hebben een groot gebied onder sik gehad / en waaren de voorstvaders of oppervaders / of opper-opsienders over al de gemeentens / en opsienders der gemeentens / de welke onder dat gebied waaren.

Patriarchaatschap / opper-opsienderschap der gemeente / voorstvaderschap. Sodaanige zijnder by ouds vier geweest / naamentlijk te Alexandrien, Antiochien, Jerusalem, en Constantinopelen. Elk van dese vier had verscheyde landen onder sijn gebied / wat angaat het geestelijke. Maar naderhand isser een te komen gekomen / en die speelt de meester over altemaal / niet alleen in 't geestelijke maar ook in 't waereldlijke.

Patrimoniaal, erfagtig.

Patrimoniale goederen / vrye erfgoederen / erfhave / vaderlijke goederen.

Patrimonie, of Patrimonie goed / vaders goed / vaders erf / 't welk ons van onsen vader nagelaaten word.

Patriot, vaderlander / liefhebber van 't vaderland / voorstander van 't vaderland.

Patroonaatschap / voorstanderschap. Patroonaatschap / huysvaderschap.

Patronage, of Patronagie, voorstanding / bescherming. Patronage. sie Patroonaatschap.

Patroon, voorstander / beschermer. Patroon, huysvader / voorvader. Patroon, een voorbeeld.

Patrocineren, voorstaan / verdaadigen / beschermen / voorspreeken.

Paveljoen, een hutte / veldhutte / die men inde legers gebruykt.

Paus, of Papa, vader. Dese naam van vader voert door uytneementheyd / het opperhoofd / opper-opsiender / of eerste opsiender der roomse gemeente / als zijnde een geestelijke vader der gemeente / en daarom word hy niet alleen blootelijk vader / maar heylige vader of sijn Heyligheyd genoemt. Maar als men 't leeven van de heylige vaders na leest / so zijnder veel die naam niet waardig geweest. De heylige vader word ook gesegt opper-heyliger / (pontifex maximus) en stedehouder des Behouders / hier op aarde. De heylige vaders worden ook gesegt / niet te konnen dwaalen: maar als men door listige / boose vonden en oorlog / tot de heerschappy en waardigheyd komt / en sik met listige boose vonden / en oorlog daar in houd / is dat niet dwaalen? soo weet ik 't niet / soo ik my vergeeten.

Pause, ruste. Pause, stilswijging.

Pau-

Pauſeren, ruſten / ſtilſwijgen / of een weynig ophouden van 't geen men doet / gelijk in 't ſingen dikwijls geſchied.
Pavoys, een ſchild / oorlogs ſchild.

P. E.

PEcceren, misdoen / ſondigen.
Pecunieel, gelds / geldelijk.
Pecunieele-ſtraffe / gelds-ſtraffe / ſtraf in de beurs.
Pedagoge, leermeeſter / huys-leermeeſter / tugtmeeſter.
Pedant, een kindermeeſter.
Pedanterye, kinderwerk / leurery.
Pedeſtaal, de voet van een suyl / suylvoet dat is het alderonderſte daar de suyl of pilaar op ſtaat.
Peine. ſie Pene.
Peletier, een bondwerker.
Pellegrimagie, bedevaart.
NB. Pellegrim, bedevaart-reyſer / is een die uyt godvrugtigheyd of uyt een gedaane belofte na de eene of andere plaats / daar een heylig of verſierde heylig een opgeregt beeld heeft / reyſt om het ſelve te beſoeken en an te bidden. Gelijk dikwijls onder die vande roomſe Godsdienſt geſchied / dat sy reyſen na den heyligen Jacob van Compoſtel, of na de lieve vrouw van Lorette, en naar andere plaatſen meer. En als sy dat gedaan hebben / meynen sy datſe wondere dingen verrigt hebben.
Penaal, ſtrafwaardig.
Penaal mandement. ſoek Mandement penaal.
NB. Pendanten, oorhangſels: 't welk zijn of paerlen / of diamanten in goud geſet. Dit is een pronkſel der vrouwen / 't welk sy an 't onderſte van heur goude of ſilvere oorſpanſels hebben hangen.

gen. Het ſchijnt / dat de vrouwen al vry ſeer aarten na den aart der ſotten / en daarom moetenſe met die bellen behangen zijn / of ſy en zijn niet ſeer wel te vreeden / en men kander kwaalijk huys me houden / als ſy die niet hebben mogen. ſie Juweelen.

Pene, of Peyne, ſtraffe / breuke / boete.

Pene extraordinair, een buyten gewoonelijke ſtraf / ongeſette ſtraf / is een ſtraf die na 't goed dunken des regters iemand / om een begaane misdaad / daar geen geſette ſtraf toe ſtaat / opgelegt word.

Pene ordinair, een gewoonelijke ſtraf / geſette ſtraf / die op eenige misdaad geſet is.

Penetrabel, doordringig.

Penetrant, doordringend.

Penetratie, doordringing.

Penetreren, doordringen.

Penitentie, berouw / leedweſen / leedſchap.

Peniteren, berouw hebben / leedweeſen hebben.

Penſioen, huurloon / loon / wedde / een jaarlijkſe gifte / dienſtgaaf. Penſioen, vereering / eergift / ſchenkloon.

Penſionaris, een loontrekker / is in 't algemeen een ieder die ampts of bedieningshalven eenig loon van een land of ſtad trekt tot een vuylnis man / of ſtilleveeger toe. Penſionaris, tolſchuldige / die tol ſchuldig is. De Heer P. C. Hoofd, nederlandſe geſchiedenis ſchrijver ſet het woord Penſionaris in 't beſonder over in ſijn boek een loontrekkend raadsman / alhoewel het woord die betekenis niet en heeft: maar 't heeft hem belieft / het ſelve die betekenis te geeven / welke ook goed is. Maar om dat die naam ſo lang is / dunkt my genoeg / datmen 't overſet loonraad / raads-

raadsman / of hulpraad / om dat de raaden so des lands / als van een stad sodaanig een tot hun behulp neemen en verkiesen. Pensionaris van Holland / loonraad van Holland / raadsman van Holland / of hulpraad van Holland / welkers ampt is / de heeren staaten (zijnde de raaden of hooge overheyd van Holland bestaande uyt de volmagten der ridderschap / edelen en steden) te beschrijven ter vergadering inden Haag / ende inde raads-vergadering alle de voorstellingen der saaken / die verhandelt sullen of moeten worden / te doen / de stemmen over de selven te vergaderen / ende na de meeste stemmen het besluyt te maaken over de selven / en 't geen besloten is an tekenen / en vorders andere dingen meer / waar in de heeren staaten sijn behulp van nooden hebben. Pensionaris der stad / 't zy wat stad dat het is / loonraad der stad / raadsman der stad / of hulpraad der stad / des stads raadsman / of des stads hulpraad / dewelke is tot behulp van burgemeesteren / schepenen / en raaden / of vroedschappen / gelijkse in sommige steden genoemt worden / in hun raads-vergaderingen. Ik verwonder my evenwel hoe dat een loonraad / raadsman / hulpraad / raadgever / of spreeker des raads / die het woord voerd wegens den raad / soo des lands / als van een stad / sik met soo een geringe naam / gelijk pensionaris, 't welk soo een slegte betekenis heeft in sik selfs / laat vernoegen: voor my ik wilde liever loonraad heeten.

Peragratie, reysing / door reysing / reysing door 't land.

Peragreren, reysen / door reysen / door 't land reyen.

Perceptie, begrijping / vatting / bevatting / ontfan-

fanging.
Perceren, doorbooren.
Percipiëren, begrijpen/ bevatten/ vatten/ ontfangen/ genieten.
Percolatie, doorklensing.
Percoleren, doorklensen/ door een seef doen/ of door een seef klensen.
Perditie, verlies/ verderf/ kwisting.
Perdurabel, duursaam/ geduurig.
Peregrinatie, reyse/ land reysen/ uytlandigheyd/ uytlandse reyse/ of vreemdlandse reysing.
Peregrineren, reysen/ landreysen/ buyten lands-reysen/ reysen in vreemde landen.
Peremptie, vernieting/ te niet doening/ dooding.
Peremptoir, uyteyndig/ uytvoerelijk.
Peremptorie, of Peremptoorlijk, uyteyndig/ uytvoerelijk/ te niet doenlijk/ vernietiglijk/ doodelijk.
Peremptoorlijk, ofte ten principaalen antwoorden/ uyteyndig/ ofte op de saak self antwoorden/ te niet doenlijk/ ofte op de saake selfs antwoorden. Dat is/ so op de saak self antwoorden sonder te mogen verset voor te wenden/ of eenig toeval/ waar door de saak selfs sleepende soude worden gehouden/ inde saak soeken in te brengen.
Perfect, volmaakt/ volkomen.
Perfectie, volmaaktheyd/ volkomentheyd.
Perfidie, trouwloosheyd/ ontrouw.
Perfum, reukwerk/ ruykend goed.
Perfumeren, berooken/ doorrooken/ doorlugten/ met reuk vervullen.
Perfumeur, reukmaaker/ reukmenger.
Perfumering, berooking/ doorrooking met reukwerk/ doorlugting.
Perfunderen, doorgieten/ overstorten/ overgieten/
nat

nat maaken/ bevogten/ of bevogtigen. Perfunderen, vervullen.
Perfusie, doorgieting/ overstorting/ overgieting/ nat maaking/ bevogting.
Pericliteren, waagen/ in gevaar stellen.
Perijkel, gevaar/ nood.
Periculeus, gevaarlijk.
Perimeren, vergaan/ te niet doen/ vernietigen/ dooden.
Periode, omloop/ vol looping/ uytgang/ vol sin/ of volle sin/ een stip/ lid.
Periphrase, omspraak.
Periphraseren, met omspraak voorstellen.
Perissabel, vergankelijk.
Perjure, eedbreeking/ meyneed.
Perjureren, valschelijk sweeren/ meyneed doen/ valschen eed sweeren.
Permanent, vast/ bestandig/ blijvend.
Permanentie, verblijventheyd/ bestandigheyd/ volherding.
Permaneren, verblijven/ blijven tot den eynde toe/ volherden.
Permissie, toelaating/ verlof.
Permissif, toelaatiglijk.
Permitteren, toelaaten/ verlof geeven. Permitteren, oversenden/ overlaaten/ overgeeven.
Permotie, beroering/ beweeging.
Permoveren, seer beroeren/ seer beweegen.
Permutatie, wisseling/ mangeling/ ruyling/ verwisseling/ verandering.
Permuteren, wisselen/ mangelen/ ruylen/ verwisselen/ veranderen.
Pernitieus, schadelijk/ verderffelijk.
Peroratie, besluyting/ besluyt/ sluytrede/ rede-eynding.

Peroreren, reden ſluyten / beſluyten ſijn reden / reden eyndigen / een eynde van ſijn rede maaken.
Perpendiculaar, regtſtandig / loot-regt / waterpas.
Perpetratie, bedrijving / doening / daads volbrenging.
Perpetreren, bedrijven / of / iets doen / volbrengen iets.
Perpetuel, geduurig / altijd / altijd duurend.
Perplex, radeloos / verbaaſt / bedremmelt / beteutert.
Perplexiteyt, verbaaſtheyd / raadeloosheyd / bedremmeltheyd / beteuterthepd.
Perruque, hairtoyſel / hairkap / gemaakt hoofdhair. ſie Paruyk.
Perſecuteren, vervolgen / agtervolgen / navolgen.
Perſecutie, vervolging / agtervolging / navolging.
Perſequeren, vervolgen / agtervolgen / navolgen.
Perſeverantie, volharding / volſtanding.
Perſevereren, volherden / ſtantvaſtig blijven.
Perſiſtentie, volharding / anhouding / byblijving.
Perſiſteren, by blijven / volharden / anhouden / daar by blijven.
Perſiſteren hinc inde voor replijk en duplijk op alles / daar by blijven aan wederzijden voor tegenweer en naweer by alles 't geen geſegt is / dat is / als den eyſcher in plaats van tegenweer op des verweerders antwoord en beſluyt / en de verweerder in plaats van naweer op des eyſchers eyſch en beſluyt / blijven by het geen ſy in hun eerſte eyſch en beſluyt en antwoord en beſluyt

ſluyt

sluyt den geregts-schryver / of den regter hebben voor gedraagen / sonder daar iets meer by te doen.

Persisteren voor duplijk, blyven voor naweer by 't geen gesegt is / dat is / als de verweerder blyft by 't geen hy den geregts-schryver / of den regter by syn antwoord en besluyt heeft voorgedraagen.

Persisteren voor replijk, blyven voor tegenweer by 't geen gesegt is / dat is / als den eyscher blyft by 't geen hy den geregts-schryver / of den regter by syn eysch en besluyt / tegens den gedaagde gedaan en genomen / heeft voor gedraagen.

Persisteren voor replijk en duplijk, daar by blyven voor tegenweer en naweer by 't geen gesegt is. sie Persisteren hinc inde voor replijk enz.

Personele actie, opspraak regt. soek Actie op een persoon.

Personeel statuyt. soek Statuyt personeel.

Personeel, of Personelijk, self / in eygen hoofde / hoofd voor hoofd / menschelyk.

Personelijkheyd, of Personeliteyt, eygenselfsheyd / selfheyd / menschelykheyd / redelykheyd / hoedaniglykheyd / selfstandiglykheyd / of liever onderstandiglykheyd.

Persoon, een mom-aansigt / of vermond-aangesigt. Persoon, een tooneelspeelder / kamerspeelder / of rolspeelder ; die op een tooneel vertoont en speelt voor een die hy niet is. Persoon, een uytstekent beeld an een huys of ander gebouw / 't welk soo afgebeeld word water uyt de mond te spouwen / of eenige andere wonderlyke gebaarden te bedryven. Persoon, de hoedanigheyd eens mensch / de welke onderscheyd de mensch

menſch van menſch door ſtaat of gelegentheyd. Perſoon, een menſch. Perſoon, een onderlinge redelyke ſelfſtandigheyd / of liever onderſtandigheyd, Subſtantia: dewelke is of menſch of geeſt. De Godsgeleerden gebruyken dit woord inde Godsgeleertheyd / en ſeggen datter dry perſoonen, ſelfſtandigheden, zijn in 't Goddelijk weſen: daar het gantſche geheel al maar een ſelfſtandigheyd uyt maakt. Dog het ſelve is ſeer ongerijmt en ook buyten de ſchrift: want van al die betekeniſſen / die het woord heeft / en iſſer geen / waar van men ſonder tegenſtrijdigheyd ſoude konnen ſeggen / datter ſulke dry in 't Goddelijke weſen ſoude konnen zijn: gelijk een ieder / die maar een redelijk oordeel / bevrijd van vooroordeel heeft / ligtelijk merken kan.

Perſoonen, menſchen / lieden / of luyden.

Perſpectijf, doorſigtig / doorſchouwig.

Perſpectie, doorſiening / doorſchouwing / doorkijking.

Perſpicieren, doorſien / doorkijken / doorſchouwen.

Perſpicuiteyt, doorſigtigheyd / klaarheyd / duydelijkheyd.

Perſtringeren, bedwingen / overhaalen / doorſtrijken / ſtijf binden / en ſluyten. Perſtringeren, kortelijk overloopen / in 't kort iets ſeggen of ſchrijven / verblinden.

Perſuaderen, anraaden / overreden / vroedmaaken / wijs maaken / of / doen glooven.

Perſuaſie, anraading / overreding / vroedmaaking / wijsmaaking.

Pertenderen, voorgeeven.

Pertinaceren, halsſterk zijn / hardnekkig zijn.

Pertinacie, hardnekkigheyd / halsſterkheyd.

Pertinent, behoorlijk / na den eyſch.

Pertinentie, geschiktheyd / schiklijkheyd / behoorlijkheyd.
Pertineren, behooren / toebehooren / anbehooren.
Perturbatie, beroering / ontsteltenis / verstooringe / stooringe.
Perturberen, beroeren / ontstellen / verstooren / stooren.
Pervers, verkeert.
Perversie, verkeering / omkeering.
Perveteren, verkeeren / omkeeren.
Pesant, swaar / gewigtig.
Pessaris, een tapken: dat is een geneesmiddel / gemaakt op de wijse van een tapken of kraantjen / 't welk in eenige moedersiekte de vrouwen gegeeven word om in heur vrouwelijkheyd te steeken.
Petard, stormstuk / klapper / muurbreeker.
Peters, doophessers: die jonge kinderen ten doop heffen of houden.
Petit, kleyn.
Petitie, begeerte / eysch / bidding.
Petitoir, rauwe eysch / of eerste eysch: als een eyscher iets rauwelijk en sonder te vooren daar over regt gesprooken te hebben / is eyschende als sijn eygen goed.
Petulant, dartel / brood dronken.
Peupel, volk / het gantse volk. Peupel, 't graauw / gemeene volk / gespuys.

P. H.

Phantasie, inbeelding / verschijning / gesigte. Phantasme, voorbeeldsel / spook / gedrogt / of liever een malle inbeelding.
Philosooph, een wijse / wijs man / wijsheyds bemin-

minner / liefhebber der wijsheyd / waereld wijse / die in alle weetenschappen ervaaren is / wijsbegeerige / een die begeerig is na wijsheyd.
Philosopheren, wijsheyd begeeren / wijsheyd soeken / van wijsheyd spreeken / redenvoeren.
Philosophie, wijsheyd / wijs begeerte / of wijsheyds begeerte / wijsheyds lieving / wijsheyds beminning / waerelds wijsheyd / wijsbegeerigheyd / of wijsheyds begeerigheyd.
Phiole, een vles.
Phisionomie, ansigtkunde / gedaantkunde / gedaantkunst / is een konst om uyt het aangesigt iets te sien en te voorseggen.
Phlebotomie, aderlaating / of aderopening / 't welk in sommige siekten en in overvloed van bloed geschied.
Phlegma, slijm / snot.
Phlegmatijk, slijmig / slijmerig / snottig.
Physica, aartkunde / of natuurkunde / natuurkennis / natuur weet / dat is de kennis van natuurelijke dingen.
Phisicq, aartkundig / natuur kundig.
Phisicus, aartkundige / natuurkundige. sie Naturalist.

P. I.

Piano, sagt / langsaam.
Piccadille, kleynigheyd / bodderp.
Picant, steekelig / steekagtig / netelig / scherp / spits.
Picantig, nijdig / bits.
Piecq, een spiets / of spits / is een lang geweer 't welk men inden oorlog gebruykt tegen de rijders / op dat die het voetvolk niet souden over rijden. Piecq, een steek / steeker.
Piecque, steek.

Piccqueert zijn / opgebeeten zijn / of nijdig zijn op iemant.

Piecqueren, ſteeken / noopen.

Piecqueur, een paarde berijder.

Piecqueuren, paarde berijden / dat is de paarden wel afgeregt maaken / dat menſe berijden kan.

Paecquetten, ſteekblad ſpeelen / dat is een ſpel / 't welk tuſſchen twee geſpeelt word met ſpeelbladen / elk met twaalef bladen / en twaalef ſchieten daar over.

Pieteyt, godvrugtigheyd / godſaligheyd.

Pigmeën, ellemannekens / dwergkens / die men ſegt te zijn anderhalf of twee voet hoog.

Pilaar, een ſuyl.

Pillage, roof / buyt.

Pillen, ballekens / genees ballekens / zijn kleyne ronde ballekens van groote als een kleyne erwte / om bekwaamelijk door geſlokt te konnen worden / ſy worden gemaakt van verſcheyde ſappen en genees ſtoffen / en worden in veelderhande ſiekten en kwaalen gebruykt.

Pilleren, of Pilgeren, rooven / plonderen / ſtroopen.

Pinas, een ſpiegel-ſchip / dat is een ſchip 't welk agter ſeer breed is met uytgehouwe beeldwerk verciert.

Pinnant, een muurſtijl / tuſſchen muur.

Pinxter, of Pinckſter, vijftigſte. Het woord pinxter is een baſtaart grieks woord afkomende van NB. pentekoſte, πεντηκοςή, dat is vijftigſte; waar onder dan verſtaan word ἡμέρα, dat is dag. So dat men met het woord pinxter ſo veel wil te kennen geeven als vijftigſte dag. Deſe vijftigſte dag was een hoogtijd / of vuyrdag / of heylige dag / dewelke gevuyrt wierd by de Joden,

en

en was de vijftigste dag na de heylige dag des doortogts. In 't hebreus woord dese vijftigste / of vijftigste dag / of vijftigste dags hoogtijd / genoemt / חג שבעות , chag schabunoth , dat is de hoogtijd of vuyrtijd der weeken / naamentlijk die seven weeken / welken na de hoogtijd des doorgangs kwaamen. Het woord pinxter staat al mede in de schrift dog onovergeset ; gelijk of het onoversettelijk was / als te sien is in de handeling der gesanten op het 2. hoofdstuk in 't begin / alwaar overgeset staat : Ende als den dag des Pinxter (feests) vervult werd Dat is immers nu geen oversetten gelijk behoort en daar-en-boven voegt men der nog een bastaart latijns woord / te weeten feest , 't welk inde grondtaal niet staat / tusschen twee haakjens by. Waarom niet overgeset als in de grondtaal staat ? namentlijk : Ende als den dag des vijftigste vervult werd. Wilmen seggen dat daar niet veel sin in is / inde grondtaal staat niet meer : en als men er iets wil by doen soo en behoeft men er geen bastaart latijn by te doen / maar goede duytse woorden / en seggen : Ende als den dag des vijftigste dags hoogtijd vervult werd. Dat soude een goede sin hebben en verstaanbaar zijn voor de gemeene luyden.

Pinxter-dag / of Pinckster-dag / vijftigste dag / of vijftigste dags hoogtijd. sie Pinxter.

Pinxter-feest , of / Pinckster-feest , vijftigste hoogtijd / of vijftigste dags hoogtijd. sie Pinxter.

Pionier , schansgraaver / legerwerker.

Piquant. sie Picant.

Piqueren. sie Piecqueren.

Piraat , seeroover.

Piramide, een spits gebouw / of spits toorn / een gebouw

bouw 't welk onder redelijk dik en breed is / maar loopt allangskens naaldspits gewijs om hoog. Soo een gebouw word van sommige genoemt een naald / grafnaald / om datse op de doodgraven opgeregt wierden.

Pistool, een ryroer / een kort handroer / handbus / sinkroer / 't welk men an wederzijden van 't paard heeft / en met een hand afschiet. Men maakt er ook wel die soo kleyn zijn dat mense in de sak kan steken.

Pituite, slijm / snot.

P. L.

PLaccaat, of Placet, een believte / begeerte / behaage / bevel / een bevel of begeerte van 's lands overheyd / een believte of behaage van 's lands overheyd / dat is / 't geen sy bevelen of begeeren / dat gedaan sal werden / of 't geen hun behaagt of believt / dat na gekomen sal werden. Placcaat, een afgekundigt bevel / angeslaage bevel / 't welk afgekundigt en gedrukt zijnde word an verscheyde plaatsen der stad angeplakt / om openbaarlijk te konnen geleesen worden. Placcaat, een plakbrief / of plakschrift inhoudende eenig bevel / 't zy een gebod / of verbod van de land overheyd.

Placcaten, believten / behaagens / of bevelen van 's lands overheyd. sie Placcaat.

Placet. sie Placcaat.

Plain, effen / gelijk / vlak.

Plainte, klagt.

Plaisant, lustig / vrolijk / vermaakelijk.

Plaisantie, vermaakelijkheyd / vrolijkheyd / lustigheyd.

Plaisier, vermaak / lust / vreugd / vrolykheyd.

Plaiseren, vermaak neemen/ verlustigen/ vermaaken/ verbrolijken.
Plaisteren, voeden/ weyden.
Plaistering, voeding/ weyding.
Plaister, een smeersel/ geneessmeersel/ is een geneesmiddel/ 't welk men op wonden en sweeringen/ enz. legt/ op linnen of leer gesmeert zijnde/ een smeersel lapje.
Planeet, een dwaalster/ sweefster. Daar zijn seven sterren/ die dwaalsterren genoemt werden/ ten dien opsigte datse niet altijd als de vaste sterren/ op een plaats gesien worden.
Planeren, schaaven/ effenen/ slegten/ vlak maaken/ digt maaken.
Plaveyen, vloeren/ bestraaten.
Plauderen, handklappen.
Plausibel, prijsselijk.
Plenipotentie, volmagt.
Plenipotentiaris, volmagtige/ volmagtigde.
Plenitude, volheyd.
Pleydoy, geding/ dingtaal/ saakvoorspreeking/ saakbescherming.
Pleyten, dingtaal voeren/ dingen/ een saak voorspreeken in regten.
Pleuris, sijdewee/ sijdsiekte/ sijdpijn/ of steekende sijdpijn/ is een siekte/ of liever ontsteeking van het innerlijke ribbe vlies/ of van de tusschen ribbige spieren: en word veroorsaakt door overvloedig gallig bloed/ 't welk ligtelijk door dat digte vlies heen dringt.
Pluraliteyt, meerderheyd.

P. N.

PNeumatica, geestkunde/ is de kundschap der geesten/ of kennisse van den aart of wesen

der geesten: als van God en de siel des menschen/ en van andere geesten so sy er zijn.

P. O.

PODegra, of Podagel, voetenvel/ voetjigt/ is een siekte of pijn/ of euvel dat is plaag in de voeten/ welke veroorsaakt word door overvloedige/ scherpe vogtigheden/ die inde voeten vloeyen en op de senuwen schieten/ waar door so grooten pijn/ en lammigheyd of strammigheyd in de voeten komt datmen niet gaan kan.

Poeme, een gedigt/ sanggedigt/ maatgeschrift.

Pœnaal. sie Penaal.

Pœnaal mandement. soek Mandement penaal.

Pœne. sie Pene.

Pœnitentie. sie Penitentie.

Pœniteren. sie Peniteren.

Poësie, digtkonst/ of verdigtkonst.

Poëet, een digter/ verdigter/ of versierder/ die wel wat digten/ verdigten of versieren kan; sangdigter.

Poëetiseren, digten/ dat is iets verdigten of versieren/ op maat iets schrijven/ sangdigten maken.

Poeeterye, digting/ op maatschrijving.

Poinson, een hairpriem/ hairkruller.

Point, of Poinct, een stip/ een hoofdeel/ verhandel stuk.

Pointen, stippen/ verhandel stukken/ hoofdeelen.

Poincten van officie, verhandel stukken die den regter belast/ dat nader moeten bewesen werden. En zijn die verhandel stukken soodanige/ als een regter door sijn tussen spreeken den eenen

of

of den anderen belaſt te bewijſen tot nader onderregtinge.

Pointen van officie ofte difficulteyten openen / de dingers te kennen geeven / datter bewijſen / op welke de gantſche ſaak drapt / ontbreeken / of de regtspleegers te kennen geeven / datter bewijſen / daar de heele ſaak op aankomt / ontbreeken.

Police van aſſurantie, een verſeker brief / door welk een gedaane verſekering op koopmanſchappen en goederen word bevestigt / en na welkers inhoud de verſekering geſchied. ſie Aſſecuratie.

Polieren, ſchaaben / effenen / glad maaken.

Poligamie, veel wijfſchap / veeler houwlijk / dat is / als een man veel vrouwen heeft te gelijk op een tijd: gelijk by oudts plag te geſchieden / en hedensdag nog in eenige landen. Dog is het ſelve by ons om eenige inſigten verboden. TB.

Polis ſie Police van aſſurantie.

Polyſten. ſie Polieren.

Polijt, net / glad / beſchaaft / geſleepen.

Politica, ſtaatskunde / landbeſtierings wetenſchap. De kunſt of wetenſchap om een ſtaat / rijk / land of ſtad wel te beſtieren of regeren.

Politijc, burgerlijk / ſtaats / burgerheerſchig. Politijc, een ſtaatkundige / regeringkundige: die ervaren is in de heerſchappy en beſtiering van landen en ſteden. Politijc, ſnood / liſtig / bedriegelijk / doortrapt. Politijcq, een ſnoode gaſt / een liſtige bedrieger / doortrapte guyt.

Politijke ordonnantien, burgerlijke inſettingen / of land wetten; die by de land overheyd worden in geſtelt. Landregt in Holland.

Politijke regering, lands heerſchappy / ſtaats beſtie-

stiering. Politijke regering, waereldlijke heerschappy / die tegen gestelt word tegen de geestelijke bestiering.
Politijke streeken / snoode vonden / listige bedriegeryen / kwaade streeken / om iemand te misleyden en te bedriegen.
Politie, lands heerschappy / staats bestiering / lands bestiering / stads bestiering / burger heerschappy / burgerheersching / burgerlijke bestiering / burgerschap / burgerstant / burgerlijken stant.
Pollicitatie, een belofte.
Polliciteren, belooven.
Pollueren, besmetten / bevlekken.
Pollutie, besmetting / bevlekking.
Pols, klopping / klop / slag. Pols, de slagader. De slagaders zijn de aders waar an men gewaar worden kan de klopping of vloeping des bloeds / gelijk inde slagader inde narm.
Poltron, een fielt / guyt / bloodhart / guyl.
Pompe, pragt / praal.
Pompeus, pragtig / kostelijk.
Ponderatie, weeging. Ponderatie, overweeging / dat is overlegging / of besinning.
Pondereren, weegen. Pondereren, overweegen / overleggen.
Pondereus, gewigtig / swaar.
Poneren, stellen / setten.
Pontificiaal, het geestelijk sede-boek / of Kerk sede-boek / waar in de seden / gewoontens / of Kerk-bruykingen / welken de roomse geestelijken gewent zijn te gebruyken / geschreven zijn.
Pongieren, vegten.
Pool, des spilseynd / 't welk ook genoemt word aspunt. Door het midden van elke kloot / die men

men aardklooten of hemelklooten noemt / is een spil / dewelke in 't latijn axis geheeten word / getrokken / om welke spil die klooten om gedraapt en bewogen konnen worden na de loop der aarde en des hemels / ook word die spil door elke kloot getrokken na gelijkenis eenes spils welke wy ons verbeelden / om welke de aarde en hemel sou draapen en omloopen. De uyterste eynde deses spils / daarse op het boven vlak des kloots uytkomen / wordense genoemt aspunten, of liever des spils eynden: De eene die het noorden anwijst / is des spils noorder eynd / of noorder aspunt, de ander die het suyte of de middag / anwijst / is des spils suyter eynd / of suyter aspunt. Sodaanige spillen verbeelden wy ook in onse gedagten door de aarde en hemel getrokken te zijn / gelijk ik gesegt heb / om welke de selven omloopen.

Popelcy, geraaktheyd / de slag. soek Apolexie.

Populair, volkig / gemeensaam / slegtagtig.

Populasse, het volksken / het gemeene volk / of slegte volk.

Populeren, bevolken.

Populeus, volkrijk.

Port, een haven. Port, brengloon.

Portanten, schraagbeelden / waereld draagers / draagende beelden / zijn mensche beelden / welken in de gebouwen gekromt en gebokt uytgehouwen staan / even al eens offe het gantsche gebouw met de schouders onderschraagde / en datse door de swaarte gekromt stonden. Waereld-draagers zijn sodaanige beelden / diemen met een waereldkloot op de rug en schouders afbeeld.

Portatijf, draagelijk / draagbaar. Portatijf, een wind speeltuyg / is een speeltuyg / daarmen op

speelt / hebbende veel loode pijpen / welken door een blaasbalg / die daar an vast is / geduurig vol wind geblaasen wordende / een angenaam geluyd geeven.
Porteren, draagen/ brengen.
Portie, deel / andeel / gedeelte. Portie, 't geen geschaft is / of geschaft sal worden. Op de portie iemant te gast nooden / op het geen geschaft is / of / geschaft sal worden iemant te gast nooden.
Portie legitime sie Legitime portie.
Portier, een deurwagter.
Posaat, geset.
Poseren, setten/ stellen.
Positie, een stelling/ stant/ voorstelling.
Positien, voorstellingen / of vraagstukken: waar op de getuygen gehoort worden.
Positijf, gesteld / stelling / 't geen men behoord te setten/ ofte waardig gesteld te worden. Positijf, een wind-speeltuyg / is een speeltuyg / daar men op speelt / hebbende veel loode pijpen / welken door twee blaasbalgen / die daar an vast zijn / geduurig vol wind geblaasen wordende een angenaam geluyd geeven.
Positiven, gestelde dingen/ dat is / stellingen/ voorstellingen/ of vraagstukken: waar op de getuygen gehoort worden.
Possederen, besitten.
Posseseur, besitter.
Possessie, besit/ besitting.
Possessie provisioneel, middeler wijse besitting/herstelling in 't besit / weder insetting in 't besit: als iemant uyt sijn besit is gestooten van een ander die voorgeeft / dat hem de besitting toekomt / so versoekt de eerste besitter aan den regters om wederom in het selve besit / daar hy uyt geraakt is/

is / herſtelt te worden terwijl men om de eygenheyd der beſitting dingtaal voert.
Poſſeſſijf, beſittend.
Poſſeſſoir, beſittelijk.
Poſſibel, mogelijk.
Poſſideren, beſitten.
Poſteriteyt, nakomelingſchap/afkomſt.
Poſtil, of Poſtille, een korte uytlegging/verklaaring.
Poſtilboek / een uytlegging boek / verklaaring boek / of voorleering boek / waar in eenige voorleeringen of vermaaningen van leeraars tot de gemeente gedaan / gedrukt zijn. En die men tot ſtigting in huys malkander kan voorleeſen.
Poſtmis, nabooreling / boeſem weſe / is een kind dat na de dood des vaders gebooren is.
Poſtponeren, naſtellen/ agterſtellen.
Poſtpoſitie, naſtelling/ agterſtelling.
Poſtulatie, afeyſching/ eyſching/ afvordering / begeerte/ bede/ klagte/ anklaaging.
Poſtulaat, 't ge-eyſchte/ 't begeerde.
Poſtulant, eyſcher/ begeerder/ bidder/ of verſoeker/ die iets bid of verſoekt/ of eyſcht of begeert te hebben. Poſtulant, een voorſpraak / voorſpraak in regte / die ſijn of eens anders ſaak in regte verdedigt.
Poſtuleren, eyſchen / afeyſchen / afvorderen / begeeren anklaagen/ beſchuldigen/ in regte ſpreeken voor iemant.
Poſtuur, ſtal of geſtalte/ geſtalte des lijfs.
Potage, potſpijs.
Potent, magtig / vermogend.
Potentaat, magtige magtig heer/ geweld heer.
Potentie, magt/ mogentheyd / vermogen.
Pourſuite, vervolg/ navolging/ vervolging.
Pouſſeren, anſtouwen/ andrijven/ voort ſetten.

P. R.

PRactijcq, regtvordering / regtsoeffening / regts pleeging / regts gebruyk. Practijcq, bewerking / uytwerking / handelgreep / onderwind / oeffening. Practijcq, list / listigheyd / snoode vond.

Practiseren, in 't werk stellen / oeffenen / uytwerken / bewerken / onderwinden / doen / bedenken / uytvinden.

Practisijn, een regtsvorderaar / die eens in anders regt bevordert / regtsoeffener. Practisijn, een bewerker / uytwerker / in 't werk steller. Practisijn, list bedenker / uytvinder.

Pragma, werk / werking / handeling.

Pragmaticus. sie Practisijn.

Prandijs, middagmaal.

Prealable, vorheen gaande / eerst / vooral / voor afgaande.

Preallablement, eerstelijk / ten eersten / voort alder eersten / voor al / voor afgaande.

Prebende, een inkomst / geestelijke inkomst / daar een heyliger of ander geestelijk jaarlijks van leeft.

Preberen, verschaffen / uytreyken.

Precarie, ter bede / by vergunning / by toestaaning / tot wederseggens toe.

Precarie, bidding.

Precaveren, voorhoeden / toesien dat eenig ding niet geschiede.

Precautie, voorhoede / of voorhoeding.

Precedent, voorgaand.

Precederen, voorgaan / overtreffen / te boven gaan.

Precelleren, uytmunten / overtreffen / te boven gaan.

Precept, een gebod.

Precepteur, meester/ leermeester.
Preceptie, bevel/ gebod / onderwijsing.
Precesseur, voorsaat/ voorganger.
Precipieren, gebieden/ beveelen.
Precipice, steylte/ steylheyd.
Precipitant, haastig/ voorbaarig.
Precipitantie, haastigheyd/ voorbaarigheyd.
Precipitatie, overyling / verhaasting.
Precipiteren, overylen/ verhaasten / van boven neer werpen / ter aarden werpen/ vallen / nederstorten.
Precijs, stip/ effe/ nauw geset.
Precognitie, voorkennis.
Predecesseur, voorsaat/ voorganger:
Predefinieren, voorbepaalen.
Predefinitie, voorbepaaling.
Predemnatie, voorverdoeming / voorveroordeeling.
Predemneeren, voorverdoemen / voorveroordeelen.
Predestinatie, voorschikking / voorbeschikking / voorbestemming.
Predestineren, voorschikken/ voorbeschikken/voorbestemmen.
Predicant, een leeraar/ of vermaander der gemeente. Predicant, voorsegger / verkondiger / of uytroeper / die iets uytroept en verkondigt.
Predicatie, leering / vermaaning / verkondiging/ uytroeping/ voorsegging.
Prediceren, voorseggen/verkondigen/ waarschouwen.
Predictie, voorsegging.
Preëminent, uytsteekend / vooruytsteekend/ voortreffelijk.
Preëminentie, uytsteekentheyd / vooruytsteekentheyd/

heyd / uytsteek / voortreffelijkheyd.
Preëmineren, uytsteeken / vooruytsteeken / overtreffen.
Prefatie, voorreden.
Preferentie, voorgank / voordeel / voordeeling / voortrekking / voorsetting / hooger agting / voortogt. Preferentie, voorgank / dat is / voorregthebbing / om eerst betaalt te moeten werden / voor andere schuldenaars.
Preferentie en concurrentie, voorgank en tsamengaaning / voordeeling en tsaamendeeling / voorregthebbing en even gelijk regthebbing. sie Concurrentie, en Preferentie.
Prefereren, voordeelen / voortrekken / meer agten / voorstellen.
Prefigeren, voorhegten / voorbepaalen / voorbestemmen.
Prefinitie, voorbepaaling.
Prefinieren, te vooren bescheyden / te vooren bepaalen / te vooren bespreeken.
Prefix, voorgehegt / voorbestemt.
Prefixie, voorhegting.
Pregnant, dringend / wigtig. Pregnant, beswangert / bedrugt / swaar.
Prejudicie, een vooroordeel / vooroordeeling. Prejudicie, nadeel / agterdeel / hinder / schade.
Prejudiceren, vooroordeelen. Prejudiceren, beschadigen / hinderen nadeelig zijn.
Prelaat, eerste heyliger van een huys Gods / of voorsittend heyliger of leeraar van een kerk, kerk-voogd: in een huys Gods zijn verscheyde heyligers (Priesters) welken de heylige diensten waar neemen / welkers eerste / of voorsittende in de geestelijke raads vergadering. Prelaat, of Prioor, dat is / eerste heyliger / genoemt word.
Pre-

Prelaat, voorstander / voorgestelde of hoobe gestelde / die boven een ander gestelt is.

Prelaatschap / eerste heyligerschap / of voorsittend heyligerschap / kerk-voogdy / de staat en waerdigheyd des eerste heyligers.

Prelature. sie Prelaatschap.

Prelegaat, voorupt maaking / voor erf / is wanneer een erfgenaam behalven het gedeelte der erbenis / nog daar-en-boven iets voorupt gemaakt word.

Prelegateren, voorupt maaken / iemant iets behalven 't gedeelte des erbenis nog voorupt maaken.

Preliminair, voorupt gestelt.

Prematuur, onrijp / ontijdig / seer vroeg.

Premeditatie, voorbedenking / voorbesinning / vooroverdenking.

Premediteren, voorbedenken / voorbesinnen.

Premie, loon / wedde / vereering / belooning. Premie, verseker geld / 't welk een koopman een versekeraar geeft voor versekering van sijn goederen. sie Asseradeur.

Premieren, beloonen / vereeren / begiften.

Premissen, voorsendingen / vooraffendingen / voorstellingen / voorgaande dingen.

Premitteren, voorsenden / voorheen senden / vooraf senden / voorstellen.

Premoneren, te vooren vermaanen / waarschouwen / verwittigen / te vooren verwittigen.

Premonitie, een voor vermaaning / te voore verwittiging / waarschouwing / verwittiging.

Prenotie, voorkennis.

Prenuntieren, voorboodschappen / voorseggen / voorspellen.

Preoccupatie, voorkoming / vooropneeming / voorbe-

besitting.

Preoccuperen, voorkomen / voor inneemen / voor opneemen / voor besitten.

Preordinatie, voorbeschikking / voorschikking.

Preordineren, voorbeschikken / voorschikken.

Preparatie, toereeding / toebereyding / voorbereyding / gereedschap / bereydsel.

Preparatoir, toereedig / toebereydig. Preparatoir, by voorraad.

Prepareren, toereeden / toebereyden / voorbereyden.

Preposeren, voorstellen / voorsetten.

Prepositie, voorstelling / voorsetting.

Prerogatijf, voordeel / voorregt / grooter agting / voortreffelijkheyd.

Presbyter, een ouderling / ouderling der gemeente / die nevens de leeraars mede opsigt heeft over de gemeente.

Presbyteriaal, ouderlingbetaamend / ouderlingagtig.

Prescientie, voorweetenschap / voorweetenheyd.

Prescriberen, voorschrijven / beveelen / schikken. Prescriberen, verjaaren.

Prescriptie, een verjaaring : dat is / een verset spruytende uyt het verloop van sekere jaaren by de wetten daar toe gesteld / kwijtschelding door de wet. Prescriptie, een voorschrijving / beveling.

Present, tegenwoordig. Present, een geschenk / gifte / eergifte.

Presentabel, ansienlijk.

Presentatie, anbieding / overboding / voorstelling. Presentatie, gereed betooning / gereed anbieding. Presentatie, opgeef / opgeef van de saak / dat is / als men de regtsaak laat te boek anteykenen /

om

om op sen tijd opgeleesen te werden.

Presentatie doen / anbieding doen / een voorstelling doen / dat is / een regtelijke voorslag doen van iet / waar mede men verstaat te mogen volstaan.

Presenteren, anbieden / overbodig zijn / voorstellen. Presenteren, gereed betoonen / gereed anbieden / opgeeven.

Presenteren ter rolle / op de rol brengen / dat is / een regtsaak op de rol of te boek laaten anschrijven / om behoorlyk opgeroepen te werden.

Presentie, tegenwoordigheyd / by zijn.

Preservatie, behoeding / verhoeding / bewaaring.

Preservatijf, verhoedig / behoedig / of behoedend / bewaarend.

Preserveren, behoeden / bewaaren / behouden / beschutten.

Preses. sie President.

President, voorsittende / voorsitter. President, de eerste / opperste / hoofd / de eerste raadsheer / raadshooftman / de eerste of opperste in eenige vergaderingen. President van schepenen / eerste schepen / voorsittend schepen.

Presidentie, voorsitting.

Presidentschap / voorsittingschap.

Presideren, voorsitten / eerste zijn of overste zijn / toesigt van eenige plaats of van eenig volk hebben / in sijn hoede hebben.

Presidiaal hof / het hooge hof / het hof van Holland / is het hof daar den stadhouder eertijds sijn sitplaats in heeft gehad.

Prestantie, overtreffing / te booven gaaning.

Prestatie, geeving / tooning / te booven gaaning / volvoering / volbrenging / bewijsing / betooning / te weeg brenging / houding / of nakoming van

't geen men belooft heeft.

Prestatie van evictie, uytwinnings bevrijding. Als iemand by regtelijke ankomst eenig goed besittende, van een ander, die voor geeft regt tot dat goed te hebben, word gedagvaart, om dat goed te ruymen: soo heeft die besitter regt en verhaal tegens die van welke hy het goed heeft, ten dien eynde den selven dagvaardende, dat hy hem sal vry waaren tegens dien eyscher.

Prestatie van indemniteyt, schadeloos houding, schade vergoeding. Wanneer iemand belooft een ander schadeloos te houden, of sijn gelede schade te vergoeden.

Presteren, geeven, goed doen of vergoeden. Presteren, overtreffen, uytmuntender zijn, te boven gaan. Presteren, toonen, betoonen, bewijsen. Presteren, maaken, te wege brengen, volbrengen, volvoeren, houden of nakomen 't geen men belooft.

Presumeren, vermoeden, waanen, te vooren neemen.

Presumptie, vermoeding, waan, waanvermoeding, gissing of raading uyt 't bewijs van eenige omstandigheden. Presumptie, laatdunkentheyd, waan.

Presumptueus, vermoedend, verwaand, vermeetend, laatdunkend.

Presupponeren, voor onderstellen, vast stellen, voor bedingen.

Presuppositie, voor onderstelling, vast stelling, voorbeding.

Pretenderen, voorgeeven, bereyschen, voorwenden, voorderen, waanen, vermeynen, regt waanen, afvorderen. Pretenderen, voorspannen, voorhangen, voorsetten, tegensetten,

voorstrekken
Pretensie, eysch / afvordering / vordering / voorgeeving / voorwending / regtswaan / vereyssching.
Preteritie, voorby gaaning / onterving.
Preterieren, voorby gaan / onterven.
Pretext, deksel / schyn / voorgeeving / voorwending tot een dekmantel / of tot een schyn.
Pretieus, kostelyk / dierbaar.
Preuve, bewys / beweering / proef.
Prevaleren, te boven gaan / overtreffen / boven dryven / beter zyn / sterker zyn / van meerder waarde zyn.
Prevaricateur, overtreeder / tweesydige bedrieger / dat is een / die an de eene zyde dient en nogtans met den tegendinger heymelyk verstand houd / en de saak soo besteekt datse den tegendinger wint.
Prevaricatie, overtreeding / te buyten gaaning / vergryping. Prevaricatie, twesydige bedrieging / slimme gang / dat is wanneer iemant an twe zyde in 't geregt dient.
Prevariceren, overtreeden / te buyten gaan / vergrypen. Prevariceren, an twe zyden dienen / verbergen en agterlaaten in een saak 't geen waar is en toelaten 't geen onwaar is / sik veynsen en gelaaten iets te doen en nogtans het tegendeel doen / tegen regt en rede doen.
Prevenieren, voorkomen / verrasschen / te vooren komen. Prevenieren, voor aanvangen.
Preventie, voorkoming / verrassing. Preventie, voorgang regt / by voorkomste.
Previderen, voorsien / te vooren sien.
Previsie, voorsiening.
Prevoost, geweldige / tugt-meester / tugt-voogd / sede-

ſede-ſtraffer: geweldige is die/ welke agt neemt en gade ſlaat/ dat de krijgswetten en inſettingen niet overtreden worden/ en die die geenen/ welken de ſelven overtreeden/ beſchuldigt en an-klaagt by den krijgsraad/ en de boete die daar opgeſet zijn eyſcht.

Prieſter, of Preſter, een heyliger/ die/ de heylige dienſten bedient/ en waarneemt/ heyliger der gewijde of geheyligde giften/ naamentlijk die ten Godsdienſt geheyligt wierden. Prieſter, ſlagter/ ſlagter der God toegeheyligde beeſten/ die de beeſten de welken ten Godsdienſt geheyligt wierden/ ſlagtede. Prieſter, een leeraar/ die de gemeente leert. Het woord prieſter is een baſtaard grieks woord en komt van πρηςὴς, prêſtêr, dat is vuurſtooker of vuur anſteeker/'t welk daar van daan komt/ om datſe by ouds vuurſtookinge in de Godsdienſt gebruykte/ ſoo wel by de Joden in de brandſlagtingen/ als by de Heydenen was dat in gebruyk.

Primaat, eerſtheyd/ opperhoofdigheyd.

Primitif, eerſte/ eerſteling/ oorſpronkelijk.

Primo, ten eerſten/ den eerſten.

Primigeniture, eerſtgeboorte/ eerſtgeboortenſchap.

Principaal, voornaam/ voornaamſt/ eerſte/ voorſte/ opperſte. Principaal, ſaakweldige/ is die een ſaak voornaamentlijk an gaat; ſelfsſchuldige. ſoek Debiteur principaal. Ten principalen, by eyndoordeel.

Principale debiteur. ſie Debiteur principaal.

Principale debitrice. ſie Debitrice principaal.

Principalijk/ voornaamentlijk/ eygentlijk.

Principie, begin/ beginſel.

Principiant, beginner/ die iets begint.

Prins, een vorſt/ of voorſt/ dat is de voorſte of eer-

ſte

ste in de heerschappy/ of opperste in de heerschappy / een landvoogd / heer des lands / of heerscher des volks.
Prioor, of Prieur, de eerste / overste. Prioor. sie Prelaat.
Prisatie, waardering / schatting / op geld stelling.
Priseren, waarderen/ schatten / op geld setten.
Privaat, afgesondert/ bysonder. Privaat, een afgesonderde plaats/ anders een kakhuysje.
Privatie, ontneeming/ ontbeering/ berooving.
Privatijf, afsonderender wijse / by afsonderinge / by uytsluytinge. Privatijf, beroofdelijk.
Prive, besonder/ slegt/ gemeen.
Priveren, ontneemen/ ontsetten/ berooven.
Priviligeren, voorregt geeven / eenig vergunt regt verleenen / met eenig voorregt beschenken.
Privilegie, een voorregt / handvest / dat is / een vergunt regt/waar mede de vorst des lands somtijds een stad of plaats begiftigde / 't zy om eenige gedaane diensten / of eenige andere insigten. Handvest wierd het genoemt / om dat het met handschrift en handtasting bevestigt wierd. Voorregt / om dat sy dat voor uyt hadden voor anderen. Privilegie, vergunt regt / waar by de overheyd iemant in 't besonder iets toe staat en vergunt / 't zy om iets te maaken / of iets anders te doen.
Probabel, bewijselijk/ waarschijnelijk.
Probabiliteyt, bewijslijkheyd / waarschijnelijkheyd.
Probatie, bewijs/ beweering/ beproeving.
Proberen, bewijsen / beweeren / voor goed kennen/ beproeven.
Probleme, een leerbeeld/ vraagstuk/ werkstuk/ vertoog/

toog / voorstel.
Procederen, dingen / dingtaal voeren / regt pleegen Procederen, voortgaan / voortvaaren / bevorderen / voortkomen / afkomen.
Procederende persoonen, dingslupden / regtspleegers / dingers / dingmannen: die in regten met malkander twisten.
Procedure, dingtaal / gedingshandel. Procedure, voortgang.
Proces, een geding / een regtsaak / dat is / de twist die twee of meer lupden onder malkander hebben over een saak / welke twist voor den regters gebragt zynde / op dat de selven naar ondersoek en gewoone kennisse over de selve gewysde souden vellen / word genoemt een geding / om dat ieder der twisters na regt dingt / of regtsaak / om dat die door 't geregte moet geregt worden.
Proces civil, een geding in gemeene geld schuldsaaken / of andere geschillen om eenig regt of geregtighepd te bekomen.
Proces crimineel. soek Crimineel proces.
Proces ordinair, een gewoonelijk geding / is een regtsaak / of geding 't welk op de gewoonelijk wys / van de dagvaarding af / tot de uptvoering des gewysde toe / begonnen en voltrokken word. Of een volgeleding geding / dat is / een geding 't welk men syn volle leden geeft: dat is / dat het angevangen en voltrokken word / gelijk men gewoonelijk een geding behoort an te vangen en te voltrekken.
Proces verbaal. soek Verbaal.
Processie, ommegang / voortkomst.
Proclamatie, uptroep / uptroeping / afkondiging / omroeping.
Proclameren, uptroepen / afkondigen / omroepen.
Procroatie, teeling / voortteeling / voortbrenging.
Pro-

Procreeren, teelen/ voortteelen/ voortbrengen.
Procurateur, een gemagtigde/ volmagt/ gedingbeſorger/ voorſorger.
Procuratie, volmagt/ laſt. Procuratie, voorſorg.
Procuratie ad lites, volmagt om een geding te vervolgen.
Procuratie ad negotien, volmagt om eenige ſaken te beſchikken; volmagt om eenige handel te drijven.
Procuratie generaal, een algemeene laſt / of volmagt / een onbepaalde laſt / of volmagt / een algemeene voorſorg/ een onbepaalde voorſorg.
Procuratie inſuffiſant, een niet genoegſaame laſt / of volmagt/ een niet genoegſaame voorſorg.
Procuratie op den Procureur, volmagt aan den gedingbeſorger verleent/ te weten / om het geding te vervolgen.
Procuratie ſpeciaal, een beſondere laſt / of volmagt/ een bepaalde laſt / of volmagt / een ſonderlinge laſt / of volmagt: een beſondere voorſorg / een ſonderlinge voorſorg / een bepaalde voorſorg.
Procuratie ſuffiſant, een genoegſaame laſt / of volmagt/ een genoegſaame voorſorg.
Procureren, beſorgen / verſorgen / voorſorgen / beſchikken/ bedienen / den laſt hebben van een anders handel.
Procureur, een geding beſorger / beſorger / verſorger/ voorſorger/ een gemagtigde / volmagt/ een handeldrijver/ taalman.
Procureur ad lites, een gedingbeſorger om een geding te vervolgen / een volmagt in regts ſaaken/ klaagvoerder.
Procureur ad negotien, een koopmans handeldrijver / koopmans gemagtigde / of volmagt / om handel te drijven / of om eenige ſaaken te beſchikken.

Procureur acceptant stellen / een ander gedingbesorger stellen in plaatse van een overleefde / dat is / als een gedingbesorger komt te sterven eer de saake afgedaan is / soo moet den dinger een ander in plaatse stellen.
Procureur generaal, 's lands gedingbesorger / algemeen gedingbesorger / die des lands regtsfaaken waar neemt.
Procureur van Justitie, geregtsversorger / gedingbesorger van straf geregts saaken / die de saaken des strafs geregts waar neemt.
Prodige, een deurbrenger / kwistgoed.
Prodigaal, kwistig
Prodigaliteyt, kwisting / verdoening / deurbrenging.
Prodigeren, kwisten / deurbrengen / verdoen.
Prodigieus, wonderbaarlijk / wanschiktelijk.
Produceren, voortbrengen / verlengen / uyttrekken / voordraagen / uytlengen / uytbrengen. Produceren, overleggen / te weten / de stukken des gedings / of de schriften des gedings; waar mede de saak beweert word / overleggen is voor den regter brengen / de bewijsstukken / maar voornaamentlijk is ook overleggen / als de geding besorgers ten weder zijden malkanderen de bewijsstukken toonen en laaten sien.
Produceren getuygen / getuygen beleggen / getuygen voortbrengen.
Product, uytbreng / uytkomst / 't voortgebragte. Product, uytgebraakte.
Productie, voortbrenging / voordraaging / verlenging / uyttrekking. Productie, overlegging / of overlegging van de stukken des gedings / of overlegging vande schriften des gedings / en worden de selven by de gedingbesorgers overgelegt.

Productie van getuygen / belegging van getuygen / getuyg-belegging / voortbrenging van getuygen / getuyg-voortbrenging / te weten / om een ſaak te bewaarheyden.
Preductie van probatien, bybrenging van bewijſen / overlegging van bewijsſtukken / te weten / om een ſaak te bewijſen en klaar te maaken.
Productie van ſtukken / overlegging van ſtukken. ſie Produceren, overleggen / en Productie, overlegging.
Produiſant, getuyge belegger / getuyge voortbrenger. Die eenige getuygen voortbrengt / om iets te ſullen verklaaren. Produiſant, voortbrenger.
Profaan, onheylig / waereldś / godloos / ongodsdienſtig.
Profanatie, ontheyliging.
Profaneren, ontheyligen / ontwyen.
Profeet. ſie Propheet.
Profereren, uytſpreeken / uytten / voortbrengen.
Profeſſie, belijdenis / voorgeeving / betragting.
Profeſſer, hoog-leermeeſter / opper-leermeeſter / opper-meeſter / hooge ſchoolmeeſter / is een die in de hooge landsſchool opentlijk eenige konſt of weetenſchap leert.
Profeteren. ſie Propheteren.
Profeteſſe. ſie Propheteſſe.
Profetie. ſie Prophetie.
Profiteren, vorderen / winning doen / winſt doen / winnen. Profiteren, belijden.
Profijt, voordeel / winſte.
Profijtelijk, voordeelijk / winſtelijk.
Profijtelijkheyd / voordeelijkheyd / winſtelijkheyd.
Profijtig, voordeelig / winſtig.
Proflueren, voortvloeyen.

Profluctie, voortvloeying.
Profuge, toevlugt/ voorvlugt.
Profund, diep.
Profusie, kwisting/verplenging.
Progeneratie, voortteeling/ voortbrenging.
Progenereren, voortteelen/voortbrengen.
Progenie, geslagte/ afkomste.
Prognosticatie, voorsegging/voorkenning/ voorduyding/ voorspelling. Het is jammer dat die voorkenningen so onvast zijn.
Prognosticeren, voorkennen/ voorduyden/voorspellen/ voorkundigen/ voorseggen.
Progredieren, voortgaan/uytgaan/ uyt treeden.
Progres, voortgang/ vordering.
Progressie, voortgang/ voortgaaning.
Prohiberen, verbieden/ beletten.
Prohibitie, verbieding/ verbod/ beletting.
Proye, buyt/ roof.
Project, voorwerp/ ontwerp.
Projecteren, voorwerpen/ontwerpen.
Projectie, wegwerping / ontwerping / uyttrekking.
Projicieren, wegwerpen/ uyttrekken / uytreyken/ uytwerpen/ voorwerpen.
Prolatie, een voortbrenging / te voorschijn brenging / uytdraaging/ uytlegging/ uytlanging/ uyttrekking.
Prolix, wijdloopig/ lang.
Prologe, een voorreden.
Prolongatie, verlanging/ lang maaking/ uytstelling.
Prolongeren, verlangen/ lang maaken / uytstellen.
Promissie, belofte/ toesegging.
Promitteren, belooven/ toeseggen.

Pro-

Promotie, vordering / bevordering / voortsetting / verder uytsetting / voortvoering. Promotie, vordering tot staat / staats vordering. Promotie, magt ontfanging / te weten / om een vrye konst te moge oeffenen.
Promoteur, een voortsetter / vorderaar / bevorderaar / andryver. Promoteur, magt geever.
Promoveren, vorderen / bevorderen / andryven / voortsetten / voort voeren / verder uytsetten / toeneemen. Promoveren, vorderen tot staat / tot grooter staat brengen. Promoveren, magt geeven / te weten / om een vrye konst te oeffenen. Promoveert worden / magt ontfangen / te weten / om een vrye konst te mogen oeffenen. Promoveert worden / gevordert worden tot staat.
Prompt, vaerdig / geswind.
Promptitude, vaerdigheyd / geswindheyd.
Promulgateur, verkondiger / voorsteller.
Promulgatie, verkondiging / voorstelling.
Promulgeren, verkondigen / voorstellen.
Pronunciatie, uytspraak / uytspreeking / verklaaring.
Pronuncieren, uytspreeken / verklaaren.
Propagatie, voortplanting / voortspruyting / verbreyding / uytbreyding / voortsetting.
Propageren, voortplanten / verbreyden / uytbreyden / voortsetten / voortspruyten.
Proper, kleyn / dun. Proper, eygen.
Propheet, een voorsegger / waarsegger / die iets voorsegt / in toekomende te sullen geschieden: maar dat het waar is / gebeurt selden / dog loogen is het die meesten tijd / of dubbelsinnig en duyster / is het altijd / dat een voorsegger voorsegt. Want alsser dan eens iet komt te gebeuren / datmen der soo ten naasten by / met wat
by

by te doen of met wat af te doen / of wat wonderlijk en oneygentlijk uyt te leggen / toe trekken kan / soo segtmen ja ! die man heeft waar voorsegt / al had hyder schoon nimmer van gedroomt. Gelijk sulks de schriften der voorseggers in 't oude verbond-boek genoegsaam te kennen geeven : om de heydense voorseggers of waarseggers niet eens by te brengen. Propheet, een verkondiger / een uytlegger / die eenige voorsegging / of eenige schrift uytlegt.

Propheteren, voorseggen / waarseggen / uytleggen eenige voorseggingen / of eenige schrift / verkondigen.

Prophetes, voorsegster / waarsegster. sie Propheet.

Prophetie, een voorsegging / waarsegging / te weten / soo het soo uyt valt / als de voorsegging is. Prophetie, een uytlegging.

Propice, toegedaan / goedgunstig.

Propinquiteyt, nabyheyd.

Proponent, voorstelder / voorhouder. Proponent, een begin leeraar van Gods woord / of voorstelder van sijn leeraar-ampts gaaven / die sijn gaaven de gemeente voorstelt en sik onder de selve laat hooren / om bekwaam geoordeelt zijnde / tot het leeraar-ampt gevordert te werden. 't Welk nu geschied / te weten / tot het leeraar-ampt gevordert worden / niet wanneer iemant geleert en bekwaam genoeg is / en sik lang en breed heeft laaten hooren en sijn gaaven de gemeente heeft voorgestelt : maar wanneer iemant / 't zy hy geleert of niet veel geleert / en bekwaam of niet seer bekwaam is / veel geestelijke kuppers te vriend heeft / dan kan soo een voorstelder / of begin-leeraar / geholpen worden

den tot een beroep / om leeraar der gemeente / of bedienaar des goddelijke woords te zijn. Alhoewel soo een begin dienaar des goddelijke woords mede wel de schriften verkondigt en uytlegt met kracht / soo rekenen de leeraars der gemeente dat evenwel soo niet / dat het met kragt geschied / en waarom? om datter geen jaarlijks geld van komt. Want het geld is seer krachtig / het geeft Gods woord selfs kragt.

Proponeren, voorstellen / voorsetten / voorhouden.

Proponeren, voorstel doen / voorstel doen van sijn leeraaramptsgaaven / leeraarsampts gaaven voorstellen.

Proportie, evenredenheyd / gelijkmaatigheyd / evenbedeeling / of gelijk deeling.

Proportioneren, evenredigen / vergelijken / gelijk maaken / gelijkmaatigen / gelijkdeelen.

Propoost, voorneemen / voorhebbing / gesprek / begonne rede.

Proposeren, voorstellen.

Propositie, een voorstelling / voorstel / voorsetting / voorhouding.

Propositie van erreur, een voorstel van een misslag in een gewijsde / een voorstelling van misslag. Soek Revisie.

Proprietaris, een eygenaar / die iets eygen toekomt met vol regt.

Proprieteyt, eygenheyd / eygenschap.

Propulseren, voortdrijven / te rugdrijven.

Propulsie, voortdrijving / te rugdrijving.

Prorogatie, uytstel / verlanging / uytsetting / agtervolging / vervolging. Prorogatie, overdaging. Prorogatie, een voorovergeeven versoek.

Prorogatie van Jurisdictie, overdaging van geregtsdwang / dat is een verder uytstrekking van

regts dwang / wanneer iemand sik onderwerpt / een hooger regter / dien hy anders noch niet onderworpen is / of een overgifte van regtsdwang; daar by men in de regtsdwang van een hooger regter bewilligt.

Prorogeren, verlangen / uytstellen / langer uyttrekken / uytsetten / uyttrekken / achtervolgen / vervolgen.

Proscinderen, snijden / affnijden / doorsnijden / imant met lasterwoorden verscheuren.

Proscriberen, bannen / verbannen / of uytbannen.
Proscriberen, te koop doen uytroepen / te koop setten.

Proscriptie, banning / uytbanning / verbanning.

Proscriptie, te koopuytsetting.

Prose, sonder maat / of onmaat / schrift sonder maat / dat is schrift 't welck niet op sekere maat en digt geschreven is / ongedigt schrift.

Prosecutie, vervolging.

Prosequeren, vervolgen.

Prospect, uytsigt.

Prospectie, voorsiening / uytsiening.

Prospereren, overwinnen / veroveren / welvaaren.

Prosperiteyt, welvaart / voorspoed / voorspoedigheyd.

Prospicieren, sien / voorsien / van veers staen toesien.

Prosterneren, nederwerpen / ter aarden werpen / verslaan / vellen / afslaan.

Prostitueren, te vooren beschepden. Prostitueren, gemeyn maaken / voorstellen sik selven tot hoerery / ten toon stellen sik selven tot schandelijkheyd / verontschamelen.

Protectie, schut / beschut / bescherming / bewaaring / bedekking.

Protecteur, beſchermer / beſchutter / ſchutsheer / beſchermheer / bewaarder / bedekker.

Protegeren, bedekken / beſchermen / beſchutten / bewaaren

Proteſt, afwijſing / verwerping. Proteſt, wederſpraak / tegenbetuyging / tegentuyg. Proteſt, voorbetuyg / voorbetuyging / antuyging. Proteſt, beklag. Proteſt, vrybetuyg / regtbewaaring / regthoudens voorbeding.

Proteſtant, tegenſpreeker / wederſpreeker / tegenbetuyger / vrybetuyger / die iets 't geen hem dunkt onbillijk te zijn / wederſpreekt of tegenſpreekt / en ſik ſelf tewers van vrybetuygt.

Proteſtatie, vrybetuyging / vrybetuyg / regtbewaaring / regthoudens voorbeding / onſchuldtuyging. Proteſtatie, betuygkennis / tegenſpraak / wederſpraak / wederſpreeking / tegenſpreeking.

Proteſteren, wederſpreeken / tegenſpreeken / verwerpen / afwijſen. Proteſteren, vrybetuygen / regtbewaaren. Proteſteren, voortuygen / antuygen / ankondigen / voorbetuygen. Proteſteren, tegenbetuygen / beklagen / ſik ſelven ergens tegen beklagen.

Protexie. Sie Protectie.

Protocol, een kladboek / een bewerpboek / daarmen het bewerp van een ſchrift in 't klad in ſchrijft / een ſchrijfboek / een ſchrijfrol.

Protocolleren, te boek ſtellen / in 't kladboek ſchrijven.

Prove, ſie Prebende.

Proverbe, ſpreekwoord / ſpreuck / by ſpreuk / ſpreekwijs.

Proviand, voorraad / voorraad van ſpijs en drank / en andere behoeftigheden.

Provident, voorsienig.
Providentie, voorsienigheyd / voorsiening.
Provideren, voorsien / toesien en besorgen.
Provincie, een landschap. Provincie betekent ook wel een overheertlandschap.
Provinciale-raad / of Provinciale-raads vergadering / de landraad / landraads vergadering / landschapsraad / landschapsraads vergadering / landsaatigeraad.
Provisie, voorsiening. Provisie, voorraad spijs en drank / en andere nooddruft. Provisie, saakvoerloon / dat is / loon voor het voeren of uytvoeren van een saak. Provisie, middelerwijls / ondertusschen / vooreerst. of Provisie, midderwijlse eysch / dat is wanneer men versoekt / dat ons iets / waar over geschil is / middelerwijl men daarom verder dingtaal voert / sal toegewesen werde. By Provisie, middelerwijls / ondertussche / by voorsiening / voor eerst / by voorraad / tot datter nader in sal versien werden.
Provisie van Justitie te bekomen / middelerwijls regt te bekomen.
Provisioneel, midderlerwijls / ondertusschen by voorraad / vooreerst / tot opseggens toe.
Provisionele possessie, soek Possessie provisioneel.
Provisionele Sententie, sie Sententie provisioneel.
Provisioneel vonnis, sie Vonnis provisioneel.
Provocatie, wederroep / beroeping / beroep / roeping voor een hooger regter / hooger betrek / dat is wanneer iemand een ander / de saak voor een laage regter gedient hebbende / voor een hooger regter beroept / om hun regtsaak wedergeoordeelt te hebben. Provocatie, uytdaaging / uyteyssching / terging / porring.
Provoceren, of Provoqueren, beroepen / wederroe-

roepen / dat is / voor een hooger regter roepen.
Provoceren, beroepen / van verre roepen. Provoceren, beroepen / uytdagen / uyteyſchen / tergen / porren / verwekken.
Prudent, voorſigtigh / wijs / toeſigtig / bedagt.
Prudentelijck / voorſigtelijk / bedagtelijk / wijſſelijk / toeſigtelijk.
Prudentie, voorſigtigheyd / bedagtheyd / toeſigtigheyd / wijsheyd.
Pruyk, ſie Paruyk.

P. S.

PSalm, ſnaargeſang / geſang / lied / 't geen men ſingt of op eenig ſpeeltuyg ſpeelt / het zy dat het is een geeſtelijk geſang / of een waereldsontugtig geſang. Een geſang of lied is tweederley een geeſtelijk geſang / of geeſtelijk lied / of een waereldlijk geſang / of waereldlijk lied. Een waereldlijk geſang of lied is wederom tweederley / te weeten ſtigtelijk / of onſtigtelijk / of gelijk men ſegt geſchikt of ongeſchikt / of tugtig of ontugtig.
Pſalmboek / een geſangboek / liedboek.
Pſalmen, ſnaargeſangen / geſangen / of liederen. De Pſalmen Davids, of de Pſalmen des Koninglijke Propheet Davids, de ſnaargeſangen of harpgeſangen Davids, of de geſangen Davids, of de liederen Davids, of de liederen of geſangen des Koninghlijke voorſegger Davids. Wilmen nu dat deſe geſangen of liederen ſullen geeſtelijk zijn / of uytmuntend boven andere liederen of geſangen; waarom dan de ſelven met ſoo een baſtaart Griekſe naam / welke de volkome betekeniſſe niet en

heeft / genoemt ? Kanmen dan de selven niet veel beter en eygentlijker op 't duyts noemen de geestelijke liederen of de geestelyke gesangen Davids? of de geestelijke gesangen / of liederen des Koninglijke voorseggers Davids? Ik meen van ja.

P. U.

PUblicatie, een afkondiging / afleesing / dat is / de afkonding of afleesing van eenig bevel der overheyd / waar by die iets gebied of verbied. Publicatie, openbaarmaking.

Publiceren, afkondigen / afleesen / te weten openbaarlijk. Publiceren, openbaar maaken / gemeyn maaken / verspreyden.

Publijcq, openbaar / waereldkundig. Publijcq, 't gemeen eygen / gemeyntlijk / dat is / iets 't welk eygen is de gemeente.

Publijcq instrument, een wettigschrift / openbaarschrift / is een geschrift / 't welk geloofbaarheyd heeft.

Pudicq, schaamtigh / schaamtelijk / eerbaer / kuysch.

Pudicitie, kuysheyd / schaamte / eerbaarheyd.

Pueril, kinderlijk.

Pueritie, kindsheyd.

Puyr, onschuldig. Puyr, suyver / reyn / helder.

Pulluleren, opschieten / spruyten / uytspruyten / voortbrengen / jongebaaren.

Pulpit, een lessenaar.

Pulver, stof. Pulver, buschkruyd.

Pulveriseren, vermorselen / stofmaaken / of tot stof maaken / iets tot kleyn stof stampen.

Punct. sie Point.

Pun-

Puncten. sie Pointen.

Puncten van officie. sie Poincten van officie.

Puncten van officie, ofte difficulteyten openen. sie Poincten van officie ofte difficulteyten openen.

Punctueel, bestiptig / geschiktelijk / net.

Punctueelijk / bestiptelijk / van stuk tot stuk / eng genomen.

Punctueren, afstippen / afteykenen.

Punieren, straffen.

Punitie, straffing.

Punt, een spits / scherpte / of scherpe spits.

Pupil, een wees / of weeskind / dat is een ouderloos kind welkers vader en moeder gestorven zijn. Weeskind is soo veel te seggen als een kind van wee / 't welk soo veel te kennen geeft als een kind van droefheyd of beklag / of een beklaaglijk kind / wegens des selfs verlies.

Pupillariteyt, minderjaarigheyd / onmondigheyd / is die tijd wanneer een weeskind nog onder voogden of mondborgen staat.

Purgatie, suyvering / lossing / buyksuyveringh / buyk lossing / of een suyverdrankje / lossingdrankje / om den buyk / of 't lijf te ontlasten en suyveren van overvloedige vuyligheyd. Purgatie, ontschuldiging / verschooning / suyvering.

Purge, verschooning / ontschuldiging / verschooning van noodsuym / dat is een verontschuldiging als men door nood iets heeft versuymt.

Purge civil, een dagvaarding van vermeent regt instelling. siet Mandement om actie te institueren.

Purge crimineel, een dagbrief om sik te ontschuldigen van een betigte misdaad / is een dagbrief

brief van 't hof / waar by iemand / die van eenige misdaad berugt is / den schout / ende een segelijk dagvaard / om daar van suyver en onschuldig verklaart te worden.

Purgeren, verschoonen / verontschuldigen. Purgeren, suyveren. Purgeren, suyveren den buyk / of 't lijf / lossen / buyklossen / dat is den buyk als de selve wat verstopt is / suyveren en ontlasten van overvloedige vuyligheyd.

Puriteyt, suyverheyd.

Puriteyn, suyver. Puriteyn, gesuyverde / gesuyverde in de Godsdienst / suyvergeest / die de suyverheyd der Godsdienst drijft / 't welk wel mach wesen: of die sik inbeeld dat hy in syn Godsdienst gesuyvert is van alle doolingen en misslagen: in 't kort wy zijn altemaal gesuyverden of suyvergeesten elk in syn inbeelding / want wie wil gaern ongelijk in die saak hebben?

Purificeren, suyveren / reynigen / reynmaaken.

Purificatie, reynmaaking / suyvering.

Pusillanimiteyt, kleynmoedigheyd / slaphertigheyd.

Putaetijf, agtenderwijs / vermeynelijk.

Putrefactie, verrotting / rotting.

Putrificeren, rotten / verrotten.

Puur, onschuldig. Puur, suyver / reyn / helder.

Q. u. A.

QUadraat, vierkant / vierhoek.

Quadragesima, veertigste. Quadragesima, de vasten / de veertig daagse vasten of veertigdaagse spijs verkiesing. Men schrijft / dat Jesus (Behouder) veertig dagen en nachten in de woe-

woestijne heeft gevast sonder eeten of drinken te nuttigen. Na dit voorbeeld hebben de Geestelijken vande Roomse Godsdienst mede een veertigdagse vasten ingestelt, onder het gantsche volk, niet dat sy die veertig dagen en nachten sonder iets te nuttigen overbrengen, of het volk gebieden de selve sonder eeten te nuttigen over te brengen (want dat soude hen al wat te lang vallen, gelijk 't my ook doen soude, ook vrees ik dat ingeval imant, hy sy wie hy zy, die veertig dagen sonder iets te nuttigen wilde halssterklijk vasten, dat hy wel tot in eeuwigheyd soude konnen vasten, want het eeten soude hem eer veertig dagen verloopen waren, al vergeeten zijn) maar sy maaken slechts eenige verkiesing van spijse in die tijd, en al de andere spijsen verbieden sy als dan te eeten wel scherpelijk, ja maakender een dood sonde af, indien imandt in die tijd, (ten zy een siek mensch of veluste vrouw) vleesch of eenige andere verbode spijs at. Somtijds eens te vasten en maatig te zijn is niet quaad, wat seg ik niet quaad, ja het is goed, ook gesond: maar wanneer men het malkander als lasten oplegt en soo an verbind, dat men de gemoederen der menschen daar mede beswaart, dan is 't quaad, en ook gelijk 't geschied als een Godsdienst om het oneyndig noyt begonne wesen daar mede te behaagen, dan deugt het immers niet; want dat is een groote verwaanthepd, te seggen, God te konnen behagen en dienst te konnen doen met vleesch te eeten van daag, en met visch te eeten morgen: dat heeft immers geen schijn of zijn van Godsdienst, alhoewel 'er in de schrift niet staat wanneer of wat tijd van 't jaar dat het geschied is, dat Jesus die veertig dagen en nach-

ten / gevast heeft / soo sullen evenwel de Roomse Geestelijken wel seggen (geloof ik) dat het op die tijd van 't jaar geschied is / wanneer sy de veertigdagse vasten / of liever veertigdagse spijs verkiesing houden : 't welk wel waar zijn kan/ maar nog alsoo licht geloogen en versiert.
Quadrant, een vierde deel.
Quadrature, vierkanting.
Quadreren, vierkant maaken / voegen / passen.
Quadruplicatie, vierdubbeling / vierdubbelmaaking / viervoudigmaaking. Quadruplicatie, tweede naweer. sie Quadruplijcq.
Quadrupliceren, viervoudig maaken / met vieren vermeenigvuldigen. Quadrupliceren, tweede naweer doen/ dat is / antwoorden op des anklagers tweede tegenweer/ of derde inbrengen.
Quadruplijcq, naweers bevesting / of tweede naweer / dat is antwoord van de beschuldigde tegens des anklaagers derde inbrengen. Quadruplijcq, vierdubbelt.
Qualificatie, hoedanigmaakingh / hoedaniging/ eernaamgeeving.
Qualificeren, hoedanigen / hoedanigmaaken. Qualificeren, eernaamgeeven / aensien geeven.
Qualificeert persoon, een man van ansien / een man van staat / of een mensch van aensien of staat / een ansienlijk mensch.
Qualiteyt, hoedanigheyd / gedaante. Qualiteyt, staat / gelegentheyd / ansien / eernaam. Qualiteyt, eygenschap.
Quantiteyt, grootheyd / meenigvuldigheyd/ meenigte / hoe grootheyd.
Quarene. sie Carene.
Quarenteine. sie Carene.
Quar-

Quartein, derdendagse koorts / die gemeenelyk een langduurige siekte is.
Quarriere. sie Carriere.
Quartier, een vierendeel. Quartier, een wyk of gewest. Quartier, lijfs genade.
Quartier-meester / een wykmeester.
Quatertemper, viergetijdsche vasten / is een drydaagse vasten / de welcke viermaal des jaars komt / en onderhouden word by die van de Roomse Godsdienst.

Q. u. E.

QUerelle, krakkeel / gekijf / twist.
Querelleren, krakkeelen / kijven / twisten.
Querelleus, krakkeelig / twistig.
Quereren, beklaagen / klaagen.
Questeren, versoeken / opsoeken.
Questie, geschil / twist. Questie, een vraage / vraagstuk.
Questioneren, ondervraagen.

Q. u. I.

QUidam, een kwant / vent / een die wat snaaks is. Quidam, imant / een seeker mensch.
Quiescceren, rusten / berusten.
Quietude, gerusthevd.
Quinquenellen, vijfjaarige uytstelbrieven / sijn brieven dewelke inhouden een vijfjaarigh uytstel eens gewijsde.
Quinteſſentie, de hoogste kragt / diemen uyt eenig ding door konst krijgen kan.
Quitancie, een handschrift van voldoening / kwijtschul-

schulding / bekentenis van voldoening / voldaanbekentenisschrift / waar by imant bekent voldaan en betaalt te zijn.
Quiteren, kwijtschulden / ten goede schulden / ontslaan van schuld. Quiteren, verlaaten.

Q. U. O.

QUohier, sie Cohier.
Quote, andeel / hoe veel / maal / werf.
Quoteren, tekenen / antekenen.
Quotisatie, schatting.
Quotiseren, schatten / andeel eyschen / andeelen.

R. A.

RAar, selden / seldsaam / ongemeen. Raar, yl / dun.
Rabat, afslag / afkorting.
Rabatteren, afslaan / afkorten.
Race, afkomst.
Raconteren, vertellen.
Racoutreren, vermaaken / weermaaken / vernieuwen / nieuwmaaken / lappen.
Radiatie, straaling.
Radicaal, wortelig / gewortelt / oorspronkelijk.
Radiceren, wortelen / inwortelen.
Raffineren, suyveren / louteren / doorlouteren.
Raillerie, gekkerny / boert.
Railleren, gekken / boerten.
N3. Raka, ydel / ledig. Dit woord Raka, staat onovergeset by Matheus in sijn 5. hoofdstuk / het 22. afdeelsel / alwaar de Behouder (Jesus) segt. Wie tot sijn broeder segt ydel of ledig / (raka) dat is / ydel of ledig mensch / die sal strafbaar

baar zijn door den grooten raad : maar wie segt/ gy sot of dwaas / (môrè) sal strafbaar zijn door het rooverdals vuyr. (gehinnams-vuyr) Wat onderscheyd datter veel is tusschen die twee woorden raka en môrè het eene is Syrisch / het ander Grieckx / dat weet ik niet of dat sie ik niet: want het eene betekent ydel of ledig / dat is / een ydel of ledig mensch van reden / die geen reden heeft / dat is / een sot of dwaas / het ander betekent sot of dwaas / dat is / mensch die ledig of ydel van reden is of geen reden heeft / 't welk omtrent over een uytkomt. Wat door een straf dat dat is / die sal strafbaar sijn door het rooverland/ of rooverdal des vuyrs : gelijker eygentlijck in de grondtaal staat / dat weet ik ook niet. In 't nederduyts staan die woorden εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός, eis ten geennan tou puros , overgeset / door het helsche vuyr. Maar de woorden hebben die betenisse niet. sie Gehenna.

Ramasseren , vergaderen.

Rampart , een wal.

Ranckeur , haat / gevéynstheyd.

Rancune, sie Ranckeur.

Rantzoen , of Ransoen , verlossing / versoening/ losgeld.

Rantzoenen , of Ransoenen , lossen / verlossen / vryen / of bevryen / versoenen.

Rantzoeneren , of Ransoeneren , losgeld op setten op iemant/ losgeld stellen op imant/ lossen / verlossen.

Rapiamus , mengelmoes / t'saamenmenging van veel dingen.

Rappel , herroep / wederroeping.

Rappelleren , herroepen / wederroepen.

Rapport , bescheyd / verhaal van sijn wedervaaren/

ren / verslag / anbrenging / overdragt.

Rapporteren, bescheyd brengen / verhaal doen van syn wedervaaren / verhaalen syn weder-vaaren / verhaalen iets 't geen men verrigt heeft / overslag doen / anbrengen / overbrengen / andraagen / overdraagen.

Rapporteur, anbrenger / overbrenger / overdraager / verhaaler verhaaler van syn wedervaaren / bescheyd brenger iemand die in besendig om iets te verrigten gesonden is die wederkomende aan die hem gesonden hebben zijn wedervaaren verhaalt.

Rapporteur, werd somtijds genomen voor een inbesending gesonde rechter / of inbesending gesonde raadsheer / die wederkomende aan den gantschen raad syn wedervaaren verhaalt.

Rapt, roof / schaaking.

Rarefactie, verpling / dunmaaking / verdunning.

Rariteit, seldsaamheyd. Rariteit, iets ongemeen kostelijk / kostelijkheyd.

Raseren, vernielen / afschrabben.

Rate, behoorte / andeel. Na-rate, na andeel / na behoorte

Ratificatie, bekrachtiging / gestadiging / bevestiging / van waarde houding.

Ratificeren, bekrachtigen / bevestigen / gestadigen / van waarde houden.

Ratiocinatie, redeneering / redevoering.

Ratiocineren, redeneeren / redevoeren.

Rationaal, redelijk.

Rauactie, eerste regtelijke opspraak / of antaal / die te vooren nog voor geen andre regter heeft gedient / eerste voor regt betrekking / of eerste opspraak / die iemand doet / als hy een ander voor

de

de eerstemaal gedagvaard heeft voor den regter.
Ravalleren, slinken / sakken.
Ravelijn, of Raveling, een bolwerk / halvemaan / die buyten een stad tot bescherming en versterking des stads gelegt word.
Ravestissement, onderlinge maaking tusschen man ende vrouw.
Rayeren, uytschrabben / uytdoen / uytveegen.

R. E.

REaal, een atheense vierendeelloots / gemeenelijk een Konings penning. Reaal, een vierdehalvestuyvers penning / of een stuk geld van driestuyvers en een half. Reaal. sie Royaal.
Reaalijk. sie Royaalijk.
Realiseren, bestaan / in wesen zijn.
Realiteyt, saakelijkheyd / daadelijkheyd.
Reaudieren, herhooren / wederhooren / op nieuw hooren / overhooren.
Reauditie, herhooring / wederhooring / overhooring. Reauditie, herhooring eenes gewijsde / wederhooring eenes gewijsde / herhandeling eenes gewijsde / of een beroep van herhooring eenes gewijsde / is een beroep van een gewijsde van het minder getal der regters / of voor 't hof van de raadsheeren op de rol sittende / gewesen / aan de volle vergadering van den raad.
Rebel, wederspannig / oproerig / afvallig / hartnekkig. Rebel, wederspannige / oproermaaker / oproerder / afvallige.
Rebelleren, wederspannig zijn / oproermaaken / tegenspannen / opstaan tegen iemand / afvallen.

Rebellie, oproer / oproermaaking / wederspannighepd / tegenspanning / afvallighepd / opstant tegens iemand.
Rebours, averegts / verkeert.
Recapitulatie, hoofddeeling / hoofdstuk deeling / wederhaaling der hoofdstukken / vertelling.
Recapituleren, hoofd deelen / hoofdstukdeelen / wederhaalen de hoofdstukken / vertellen.
Recederen, aarselen / afwijken.
Recenseren, overrekenen / narekenen / overtellen / optellen / oversien.
Recensie, optelling / narekening / overrekening / overtelling / oversiening.
Recepisse, ontfang / ontfangbrief / een verklaringe datmen iet ontfangen heeft.
Recept, een inneemsel briefje / inneemsel voorschrijving / geneesmiddel voorschrijving / dat is een briefken waar op een geneesmeester iets voorschrijft tot hulp van een kranken. Recept, een inneemsel / 't geen voor een sieken toeberepd is om in te nemen. Recept, ontfanging.
Receptacle, een begrypplaats / verblijfplaats / vertrek / vertrekplaats / schuylplaats.
Receptie, ontfanging / wederneeming / neeming / wederkrijging / anneeming.
Reces, weggang / afschepd / afwijk / uytstel.
Recessie, afwyking / weggaaning / afschepding / aarseling / depnsing / te rug depnsing.
Recesseren, in regt voordraagen.
Recherche, ondersoek.
Rechercheren, ondersoeken / opsoeken.
Recidive, weervallend / weerinstortend / gelijk iemand uyt syn siekbed opgestaan zijnde / en mepnende dat de siekte geneesen is / weerder instort / of weder valt in siekte.

Re-

Recipe, neemt dit is het eerſte woord van de inneemſel brieſjes / die de geneesmeeſters ſchrijven. Recipe. ſie Recept. Recipe, ontfangt/ neemt aan. Recipe, ontfanging.
Recipieren, wederneemen wederkrijgen/ nemen/ anneemen / ontfangen. Recipieren, inhouden/ belooven / verhaalen.
Reciprocatie, weerkeering.
Reciproceren, weerkeeren.
Reciproque, onderling/ wederzijds/ weerkeerlijk/ over en weer heen en weer.
Reciſie, afſnijding.
Recit, verhaal / opſegging.
Recitatie, verhaaling / opleeſing / opſegging.
Reciteren, verhaalen / opſeggen / opleeſen.
Reclamatie, wederroeping / tegenroep / wederſpraak / tegenſegging.
Reclameren, wederroepen / tegenroepen / tegenſeggen / wederſpreeken.
Reclamanten, wederſpreekers / tegenſpreekers / tegenſeggers / tegenroepers.
Reclinatie, afbuyging / afwijking / nederlegging/ nederbuyging / nederhelling.
Reclineren; afbuygen / afwijken / nederbuygen / nederleggen / nederhellen.
Recogneren, erkennen / herkennen / wederomkennen.
Recognitie, erkenning / herkenning / erkentenis/ herkentenis / wederoverſiening / verbetering.
Recognoſceren, erkennen, herkennen / wederomkennen / wederoverſien / verbeteren.
Recognoiſſance, erkentenis / herkentenis / erkenning / herkenning.
Recolement, overhooring / wederhooring / overſiening.

Recolement van getuygen / naarder ondervraging der getuygen / of wederhooring der getuygen: geschied als de getuygen nader ondervraagt en be-eedigt worden.

Recolement van rekening / herrekening / oversiening der rekening / rekenings weeroversiening / als een rekening ten tweede maal oversien word.

Recoleren, herhooren / overhooren / wederhooren / oversien.

Recoleren de getuygen / getuygen wederhooren / de getuygen herhooren / of de getuygen voor de tweedemaal hooren / de getuygen nader ondervraagen: 't welk geschied / als sy hun getuygenisse sullen be-eedigen.

Recoleren een rekening / een rekening weder oversien / herrekenen.

Recollatie, wedervergelijking.

Recommandabel, prijselijk / anprijselijk.

Recommandatie, beswarenisse / beswaaring / nieuwe besetting / nieuwe bekommering / dat is / wanneer een schuldeyscher sijnen schuldenaar / by anderen bekommert of beset zijnde / uyt een nieuwe oorsaak verder wil vast houden. Recommandatie, anbeveeling / anprijsing / voorschrijving / gebiedenis.

Recommandatie brieven / brieven van voorschrijving / voorschrijving brieven / waer by men een goed vriend of ander bekende an een ander goed vriend of bekende / te weten / auwelke de brief geschreven word / anprijst of anbeveelt / ten dien eynde / dat hy die vriend of bekende / welke de brief brengt / sal eenige vriendschap bewijsen / en in dese of geene saak de behulpelijke hand bieden.

Recommanderen, anbeveelen / anprijsen / in bevee-

veelen. Ik recommandeer my in u goede gratie, ik beveel my in uwe goede gunst.
Recompens, vergelding.
Recompensabel, vergeldelijk.
Recompensatie, vergelding.
Recompenseren, vergelden.
Reconciliabel, versoenbaar.
Reconciliatie, versoening / vereeniging.
Reconcilieren, versoenen / vereenigen.
Reconvenieren, wederepschen / wederomepschen / tegenepschen / tegenepsch doen / met weder regt anspreeken / wederomspreeken. Reconvenieren, wedersaamenkoomen / wedertegenkoomen.
Reconventie, wederepsch / of tegenepsch / die een gedagde (sonder dagbrief te behoeven) doet / tegens den geenen die hem doet dagvaarden / wederregtsvordering. Reconventie, wedersaamenkoming / tegenkomst / tegenkooming / weersaamenkomst.
Reconventie doen / wederepsch doen / of tegenepsch doen / met wederregtanspreeken.
Recordatie, herdenking / geheuging.
Recorderen, herdenken / geheugen.
Recours, toevlugt / hergang / wederloop / wederkeer.
Recouvrement, verovering / weerkrijging / verhaaling.
Recouvreren, veroveren / wederkrijgen / verhaalen.
Recreance, of Recreantie, wedervertrouwing / toevertrouwing. sie Recrendentie.
Recreatie, vermaak / vermaakelijkheyd / verlustiging / verversching.
Recreatijf, vermaakelijk / geneuggelijk / verlustelijk.

Recredentie, wedervertrouwing/ toevertrouwing/ vertrouwing. Recredentie, een voorafgewesen besit / of middelerwijlsbesits toewijsing / toewijsing van middelertijds besit/ dat is/ wanneer een regter iemand toewijst het voordeel van het middelertijds besit van eenig goed / dat is/ middelertijds men daarom dingtaalvoert wie de geregtiste is/tot den eygenheyd van dat goed:gentetting van eenig ding door toelaating des rechters.

Recreeren, vermaaken/ verlustigen/ wederom opmaaken / vervarschen en wederom doen groeyjen / doen bekomen.

Recreut of Recruyte, vervarsching / vervulling/ volmaaking.

Recreuteren of Recruyteren, vervarschen/ vervullen/ volmaaken.

Rectificatie, regtmaaking. Rectificatie, loutering / suyvering / suyvermaaking.

Rectificeren, regtmaaken. Rectificeren, suyveren / suyvermaaken / louteren.

Rectitude, regtheyd.

Rectoor, bestierder. Rectoor, opperschoolmeester / schoolbestierder.

Recuil, versaam/versaameling. Recuil, een kort verhaal. Recuil, vergadering.

Reculeren, aarselen.

Recuperatie, verovering / wederkrijging.

Recupereren, wederkrijgen / veroveren.

Recusant, onwillig / weygerend.

Recusatie, weygering.

Recuseren, weygeren.

Redargueren, wederleggen/ overtuygen / overreden / bewijsen.

Redargutie, wederlegging / overreding / overtuyging/ bewijsing.

Redem-

Redemptie, vrykoop / verloſſing / afloſſing.
Redevabel, ſchuldig / ſchuldbaar.
Redhibitie, wedergeeving / weerovernneemingh / weeromgeeving.
Redhiberen, wedergeeven / weeromgeeven / iets 't welk men gekocht heeft weerom geeven om datmer eenig gebrek an bevint.
Redhibitoire actie, opſpraak van weeroverneeming / of opſpraak van weeromgeeving van eenig gekocht goed / het regt van opſpraak van een kooper op den verkooper om eenig verkogt goed / 't welk men bevint niet te zijn gelijk 't behoort / weerover te neemen / en den koopſchap weder uyt te keeren.
Redigeren, maaken / ſtellen / ſchikken / by een vergaderen / wederom brengen / met geweld dryven.
Redimeren, verloſſen / vrykoopen / afloſſen / wederomkoopen / vergelden.
Redintegratie, weder in 't geheel brenging / herſtelling / vernieuwing / vervarſehing.
Redintegreren, weder in 't geheel brengen / hervatten / herſtellen / vernieuwen / hermaaken / wederom beginnen.
Rediten, herſeggingen / wederſeggingen / zijn dingen die alleens geſegt zijn.
Reditus, inkomſt / jaarlijkſe inkomſt van imants goederen. Reditus, wederkomſt.
Redondatie, overvloeping / te rugvloeping.
Redonderen, overvloepen / hervloepen / te rugh vloepen.
Redonneren, wedergeeven.
Redoublement, een verdubbeling / weerverdubbeling.
Redoublement van interdict, wederepſchdoening / tegenepſchdoening / is / wanneer een gedaagde

in saaken van besit/ voorsteld dat hy selver in het besit is/ en daar in wil gestijft werden/ en Redoublement van interdict, tegenverboddoening/ is/ wanneer een gedaagde/ iets zijnde verboden in saaken van besit/ wederom van sijner zijde tegen verbod doet.

Redoubleren, verdubbelen/ dubbelmaaken/ tweevoudigmaaken.

Redres, herstelling/ herschikking.

Redresseren, herstellen/ herschikken.

Reducent, weeromleyder/ herleyder/ afkorter/ aftrekker. Reducent, beroeper van een uytspraak.

Reduceren, wederom leyden/ herleyden/ afkorten/ aftrekken. Reduceren, beroepen van een uytspraak van goede mannen an den regter.

Reductie, beroep van een uytspraak/ of beroep van een seggenschap/ dat is/ een beroep van een uytspraak van gewillekeurde regters an schepenen/ of aan den hove / of een beroep van een seggenschap van goede mannen an de regters/ of an den hove. Wanneer door beroep an den hove of andere regters/ van een uytspraak by gewillekeurde regters / of van een seggenschap by goede mannen gedaan/ de selve werd gebragt tot 't geene gewillekeurde regters of goede mannē hadden behooren te seggen/ of wanneer iemand/ niet te vreden sijnde met den gedaane uytspraak / of seggenschap/ daar van beroept voor den regter of voor 't hof. Reductie, afkorting/ aftrekking/ tot mindergetalbrenging/ of herstelling van een meerder tot een minder getal/ dat is/ wanneer men een meerder getal door aftrekkingh wat vermindert en brengt tot kleynder getal / of Reductie, laager setting/ vermindering/ als men iets/ 't zy geldswinst of iets anders / 't geen men agt te hoog te loo-

loopen/ wat vermindert en laager set. Reductie, wederomleyding / wederleyding / herleydingh/ herbrenging
Reduplicatie, verdubbeling/ dubbelmaaking/twee-voudig maaking
Redupliceren, verdubbelen/ dubbelmaaken/twee-voudigmaaken.
Reeel, saakig.
Reeele actie, antaal regt / antaal op eenig goed. soek Actie op eenig goed.
Reële executie. sie Executie paraat.
Reeele statuyt. sie Statuyt reeel.
Reeelijk, saakelijk / daadelijk / waarlijk / in der daad.
Reeeliteyt, saakelijkheyd/daadelijkheyd.
Refactie, herdoening.
Refectie, voeding / verversching / verfrisschingh/ verstelling / vermaaking / verheuging / verblijding.
Referendarien, overbrengers/verhaalers/ anbrengers/overdraagers. sie Rapporteur.
Refereren, verhaalen / bybrengen / angedraagen sik iewers an/ betrekken/ gelijk zijn.
Reficieren, hermaaken / vermaaken / verstellen/ verversschen/ verheugen/ verblijden.
Refineren. sie Rafineren.
Reflecteren, verbuygen/ ombuygen/ wederomkeeren/ afkeeren/ weerbuygen.
Reflexie, of Reflectie, weerbuyging/ verbuyging/ ombuyging/ afkeering/ weerslag.
Reformant, beroeper/ beroeper van klaaring / die van een gewijsde des laage regters beroept an de hooge regter / doch die ondertusschen het gewijsdes laage regters onder borgtogt moet voldoen. sie Reformatie.

Reformateur, hermaaker / herstelder / een die iets een ander gestalte of gedaante wedergeeft / of die iets herstelt of hermaakt.

Reformatie, klaaring / beroep van klaaring / is een beroep van een gewepsde des laage regters tot een hooge regter / midts het selve ondertusschen voldoende onder borgtogt / een beroep van klaaring / of verklaring te weten de wettigheyd of onwettigheyd van 't voorgaende gewijsde. Reformatie, herstelling / hermaakingh / andergestaltgeeving / of ander gedaantgeeving / suyvering.

Reformeerde religie. soek Gereformeerde religie.

Reformeeren, herstellen / hermaaken / eenig ding wederom gestalte of gedaante geeven. Reformeeren, suyveren. Reformeeren, versoeken van een hooger regter hersteld te werden en verbetert te hebben een gewijsde / dat van een laager regter tot nadeel gewesen is / dat men verklaaring noemt.

Refractie, verbreeking. Refractie, wanschaduwing / of schaduw verbreeking.

Refrenatie, betooming / beteugeling / breydeling / bedwinging.

Refreneren, betoomen / beteugelen / breydelen / bedwingen.

Refreche, verbarsching.

Refrecheren, verbarschen.

Refriceren, weeropwrijven / weeropkrabben. Refriceren, hervatten / van nieuws by de hand neemen / vernieuwen.

Refrigeratie, verkoeling.

Refrigereren, verkoelen.

Refringeren, verbreeken.

Refriqueren. sie Refriceren.

Refu-

Refuge, toeblugt.
Refulgeren, wederſchijnen / weerſchijnen / ſeer ſchijnen.
Refunderen, vergelden / opbrengen / betaalen de gedaane koſten. Refunderen, gieten/ uytgieten/ ſtorten uytſtorten.
Refus, of Refuys, weygering.
Refuſeren, weygeren afſlaan/ verwerpen.
Refuſie, weygering. Refuſie, opbrenging / vergelding / betaaling van koſten.
Refutatie, wederlegging wederleg/ tegenſegging/ beriſping/ verwerping.
Refuteren, wederleggen / tegenſeggen / beriſpen/ ſtraffen/ verwerpen.
Regaal, Koninglijk/ Vorſtelijk/ of heerlijk.
Regalien, Koningsregten / of Koninglijke voorregten / heerſchapsregten / of heerſchaps voorregten. Regalien, Koninglijke goederen / of Vorſtelijke goederen/ heerlijke goederen. Regalien, betekent ook wel heerlijke geſteelijke goederen.
Regard, opſigt / anſien / anſchouw/ anmerkingh/ agtneeming.
Regarderen, anſien / anſchouwen / anmerken / agtneeming/ opſien.
Regel, een rije/ een rigtſnoer / maatſtok / ſtreep/ ſchik/ ſtel/ voeging.
Regeneratie, wederbaaring/ wedergeboorte.
Regenereren, wederbaaren.
Regent, beſtierder / heerſcher/ voogd/ landvoogd/ rijksvoogd.
Regente, beſtierſter/ heerſcherſſe/ voogdeſſe/landvoogdes/ rijksvoogdes.
Regeren, beſtieren/ heerſchen.
Regime, beſtier/ heerſching/ beheerſching / heerſchappy.

Regiment, bestier / heersching / beheersching / heerschappy. Regiment, een bende / krijgsbende / of bende krijgsvolk / is een hoop oorlogsvolk / bestaande in tien of twalef vaandelen volks van oorlogen / en ieder vaandel volks is sterk 80. 100. 150. 200. of somtijds 300. man.
Register, een tafel / bladwijser. Register, een rol / lijste. Register, een blaffert / schrift waarhande / opschrijving.
Registreren, opschrijven / schriftwaarhanden.
Reglement, schikking / rigting / narigtingh / voeging.
Regleren, schikken / voegen.
Regneren, heerschen / bestieren.
Regredieren, te rug treeden / agterwaarts gaan / wederom gaen / wederom keeren.
Regres, verhaal / of verhaal op een ander. Regres, te rug tred / te rug treding.
Regret, berouw.
Regretteren, leeddraagen / berouw hebben.
Regt van preferentie, voorgank regt / regt van voorgang / regt van voordeeling / regt van voorstelling. Voorgangregt is / dat iemand voorregt heeft om eerst betaalt te moeten werden voor andere schuldeyschers / uyt des schuldenaars boedel en goederen. Regt van voorstellingh is / dat iemand booven een ander gestelt word.
Regulair, geschikt / gevoegt / wel op een rije gestelt / wel op een gepast.
Reguleren, schikken / voegen / bestieren.
Rehabiliteren, wederom bequaam maaken.
Reine, Koningin.
Reinemere, Koninginne moeder.
Reiteratie, herhaaling / hervatting.
Reitereren, herhaalen / hervatten / wederom seggen

gen dat men eens geſegt heeft.

Rejecteren, verwerpen.

Rejectie, verwerping.

Rejicieren, verwerpen/ wederom werpen.

Relacheren, verſlappen/ laaten ſlippen/ loſlaaten.

Relaas, een verhaal/ verhaal van verrigting/ vertelling.

Relate, opſigtelijk/ met een opſigt ergens op.

Relateren, verhaalen / vertellen / verhaalen ſijn wedervaaren / verhaalen iets 't geen men verrigt heeft.

Relatie, verhaaling/ verhaal/ verhaal van verrigting/ vertelling. Relatie, opſigt / onderling opſigt tuſſchen eenige dingen/ betrekking.

Relatijf, vertelbaar / verhaalijk / betrekkelijk/ opſigtelijk.

Relaxatie, ontſlaaging/ loſſing / ſlaaking/ ontloſſing/ verſpreyding/ ontſpanning.

Relaxeren, loſſen / ontloſſen/ ontſlaan. Relaxeren, ſlaaken / los en ſlapmaaken / ontſpannen. Relaxeren, verſpreyden/ wijtuytſpreyden.

Relegateren, wedermaaken/ weder beſpreeken/ iemand weder iets by uyterſtewil maaken.

Relegatie, verbanning/ uytbanning / verſending/ wegſending. Relegatie, wedermaaking/ wederbeſpreeking / dat is/ als iemand iets by uyterſtewil een ander / die hem iets gemaakt heeft / wedermaakt/ of beſpreekt.

Relegeren, bannen/ uytbannen / wegſenden / verſenden / wederom ſenden / verwijſen op een ſeker plaats te vertrekken.

Relevatie, opheffing / wederopheffing/ opligting/ verligting.

Releveren, opheffen/ opbeuren/ opligten / verligten / ontheffen. Releveren, herſtellen / herſtel-

stellen in sijn geheel.
Relictie, agterlaating.
Relief, herstelling/ stelling in 't geheel / herstelling in sijn geheel / herstelbrief / waar by men aan het hof versoekt herstelt te werden in sijn voorgaande staat / als men in sijn regtsaak iet versuymt of nagelaaten heeft te doen / datmen had behooren te doen op sen tijd / waar door men verballen was van sijn regt. Relief, ophebe / opheffing/ opligting/ verligting.
Relief tegens de indebite verheffing / herstelling in sijn geheel tegens de onbehoorlijke en ontijdige verkrijging van een dagbrief / of een herstelbrief tegens de onbehoorlijke en ontijdige verkrijging van een dagbrief/ waar by iemand versoekt herstelt te werden in zijn geheel / tegens de schade en nadeel die hy anders te verwagten had uyt de onbehoorlijke en ontijdige verkrijging des daghbriefs.
Relief tegens de indebite interjectie van de appellatie, herstelling tegens de onbehoorlijke inbrenging des beroeps / dat is / als men herstellingh versoekt / wanneer men het beroep niet op de behoorlijke tijd ingebragt heeft.
Relief tegens de indebite exploiteringe van de appellatie, herstellingh tegens de ontijdige verwittiging des beroeps / of herstelling in zijn geheel tegens de ontijdige bekentmaaking des beroeps/ dat is/ als men herstelling versoekt / wanneer de deurwaarder van onsent wegen de gedaghde het beroep niet tijdelijk genoegh en heeft geboodschapt.
Relievement, ontheffing/ verheffing/ verligting.
Religie, Godsdienst / dienst Gods / is de dienst waarmede een ider God soekt te behaagen of te ee=

eeren. Dit geſchied al op veelderley wijſe onder de menſchen: want daar zijn al vry veelerhande Godsdienſten. En elk volk / dat een andere Godsdienſt heeft als andere volkeren/ meynt en gelooft/ dat ſijn wijſe van Godsdienſt de beſte is en Gode angenaamſt / ja het meynt en gelooft het niet alleenlijk / maar ſalt ook beweeren en ſtaande houden / niet met reden en waarheyd/ die uyt God zijn / maar met geweld van vuyr en ſwaerd/galg en rad. En elk vloekt en ſcheld den ander om 't ſeerſt voor ongeloovig en godloos/ om datter ſoo effen op een ſtipken geen overeenkoming is in de Godsdienſt of in eenig gevoelen de Godsdienſt raakende. Een groot bewijs voorwaar/ dat de regte redelijke Godsdienſt niet in de waereld is: want die had niet van noode door gewelt ſtaande gehouden te worden. Ik kan ook niet bevroeden/uyt onderſoeking der geſchiedenis boeken/ datſer immer geweeſt is. En 't ſtaat te duchten/ datſer in eeuwigheyd ligt niet komen ſal. Want kan ook iemand/ die ſijn even menſch haat / een redelyke Godsdienſt hebben? in dien neen: gelijk 't in der daad is. Als dat dan een ider ſik ſelf wat nauwer toepaſte / ſoo ſoude dat vervolgen / ſchelden en laſteren wat ophouden/ en ſtont dan te hoopen / datter een redelijke Godsdienſt in de waereld mogt komen. NB.

Religie Catholijk. ſie Catholiſche religie.

Religie Gereformeert. ſoek Gereformeerde religie.

Religieus, godsdienſtig / godspligtig/ geeſtelijk.

Religieuſen, geeſtelijken/ godsdienſtigen. Menſchen die een geeſtelijk leeven leyden / afgeſondert en afgeſcheyden van andere menſchen.

Religua, oplegging van 't kort/of bylegging van 't geen der te kort komt / dat iemant by ſlot van re-

kening schuldigh blijft. Reliqua, overblijffel/ overschot.
Reliquien, overblijffelen/ die ievers van overig zijn gebleven. De geestelijken van de Roomsche Godsdienst hebben onder hun veel overblijffelen van verstorvene heyligen soo sy seggen/ welke overblijffelen sy als heylige dingen in groote waarden houden. Dog wat waardye of heyligheyd in soodanige vodderye zijn/ weet ik niet/ en als ik na waarheyd en rede spreeken sal/ soo en kan ik'er niets in sien.
NB.
Remarqueren, anmerken/ agtneemen.
Rembourseren, weerbetaalen/ weeruytgeven/ verschieten/ uyttellen.
Remedie, tegenmiddel/ hulp/ raad/ helpmiddel/ of hulpmiddel/ heelmiddel/ of geneesmiddel.
Remedieren, weder te regtbrengen/ helpen/ heelen/ geneesen.
Rememorieren, herdenken/ weerverhaalen/ eerinneeren.
Reminiscentie, herdenking/ geheugenis.
Remis, of Remissie, vergiffenis/ vergeeving/ doodslags vergiffenis/ de gunste van een vorst/ waar by een die een manslag gedaan heeft/ sijn straffe werd vergeeven.
Remissie, oversetting/ oversending/ overmaking/ verslapping. Remissie, ontlossing/ verligting/ aflaating. Remissie, quytschulding/ ten goede schulding/ vergiffenis/ aflaat/ vergeeving. Remissie, doodslags vergiffenis. sie Remis.
Remissie debatteren, brieven van doodslags vergiffenis wederspreeken.
Remittent, verwerper eenes wisselbriefs/ afwijser eenes wisselbriefs/ die een wisselbrief weder terug send/ en weygert die te anvaerden en te betalen.
Re-

Remitteren, wedersenden / wederom senden / te rug senden / oversenden / oversetten / overmaaken. Remitteren, verwerpen/ laaten/ aflaaten/ nederwaarts laaten hangen. Remitteren, vergeeven/ quijtschulden.
Remonstrant, betooner/ anwijser/ die iets betoont of anwijst waar en klaar. Remonstranten, zijn de uytgestootene uyt de herstelde Godsdienst. sie Contraremonstrant.
Remonstrantie, betooning/ vertoog/ vertooning.
Remonstreren, betoonen/ vertoonen/ vertoogen.
Remors, knaaging/ wroeging.
Remotie, wegdoening/ wegneeming/ afwending/ afweering/ verschuyving.
Removeren, wegdoen/ wegneemen / weeren / afweeren/ afwenden/ verschuyven.
Rempart, een wal/ bolwerk.
Remueren, roeren/ verroeren/ beweegen.
Remunerateur, belooner/ vergelder.
Remuneratie, belooning/ vergelding.
Remunereren, beloonen/ vergelden.
Rencontre, ontmoeting / wedervaaring / bejegening/ tegenloop.
Rencontreren, ontmoeten/ bejegenen/ wedervaaren/ tegenloopen.
Rendant, rekeninghouder/ boekhouder.
Renfort, versterking.
Renommee, vermaartheyd/ benaamtheyd.
Renommeren, vermaartmaaken/ benaamtmaaken/ vermaaren.
Renonciatie. sie Renunciatie.
Renoncieren, of Renonceren. sie Renuncieren.
Renovatie, de tweede anmaaning / of tweede vermaaning / die een deurwaarder doet an de geene die een gewijsde tot sijn nadeel heeft / om het selve

ſelve te voldoen. Renovatie, vernieuwing/ ververſching.

Renoveren, vernieuwen/ ververſchen.

Renouvelleren, vernieuwen.

Rente, inkomſt/ jaerlijkſe inkomſt diemen van ſijn goederen krijgt. Rente, geldswinſt jaarlijkſe geldswinſt diemen van 't uytſetten of up leenen van ſijn geld krijgt. Sijn rente leeven/ van ſijn inkomſt leeven/ vande jaarlijkſe inkomſt en vrugte van ſijn goederen leeven/ van ſijn geldswinſt leeven/ vande jaarlijkſe geldswinſt van ſijn op geldswinſt geſettegeld/ ſonder koophandel of iets anders om te winnen te doen/ leeven.

Rentenier, inkomſtleever/ geldswinſt leever/ die van ſijn inkomſt/ of geldswinſt leeft.

Renvers, omkeer. Renvers, omkragtiging. ſie Acte van renvers.

Renverſaalbrieven/ wederblijkbrieven/ onkrachtingbrieven/ tegenblijkbrieven/ ſijn eenige brieven of geſchriften/ waar door eenige andere brieven of ſchriften onkragtig gemaakt worden. ſoek Acte van renvers.

Renverſaal, of Renverſaalſchrift. ſoek Acte van renvers.

Renvenſeren, verkeeren/ omkeeren.

Renverſie, verkeering/ omkeering.

Renvoy, overwijſing na den dagelijkſchen regter/ ſending tot den onderhoorigen regter/ ontſlaging van een vreemde regtbank dat is/ een verſet waar by een gedaagde verſoekt ontſlaagen te worden van den regtbank daar vooren hy geroepen is/ ende geſonden te werden naar ſijn dagelijkſchen regter. Renvoy, overwijſing/ verſending/ wederſending/ ſending.

Renvoy aan goede mannen/ overwijſing aan goede man-

mannen/ dat is/ wanneer de regter de regtsplegers wijſt an goede mannen/ om de ſaak af te doen.

Renvoyeren, verſenden/ wederſenden. Renvoyeren, overwijſen na den onderhoorigen regter/ ſenden tot den dagelijkſchen regter/ of overwijſen an goede mannen.

Renunciatie, opſegging/ ontſegging/ affegging/ afſtaaning. Renunciatie, verkondiging/ verklaring/ wederſegging/ wederboodſchapping.

Renunciatie van het beneficie ſenatus conſulti velliani, afſtant van het voorregt van onanſpraakelijkhepd in borgtogt ſaaken/ of andere verbinteniſſen. Een vrouw en is niet anſpraakelijk in regte/ of verbonden/ upt ſaake van borgtogt/ of andere verbinteniſſen: ten zy ſy alvoorens heeft afſtant gedaan van haar vergunt regt van onanſpraakelijkhepd.

Renunciatie van reauditie, opſegging van herhooring eenes gewijſde/ afſtant van herhooring van gewijſde te verſoeken. ſie Reauditie.

Renuncieren, of Renunceren, opſeggen/ affeggen/ ontſeggen/ afſtaan. Renuncieren, wederboodſchappen/ boodſchappen/ wederſeggen/ verkondigen/ verklaaren.

Reparatie, vermaaking/ hermaaking/ vernieuwing/ vergoeding/ herſtelling/ wederregting.

Reparatie van attentaten, herſtelling van alle daadelijkhepden/ wederregting van alle nieuwighepden/ of wederregting van alle daadelijkheden/ die by iemand tegen het verbod van een regter zijn gepleegt.

Repareren, vermaken/ wedermaken/ vernieuwen/ vergoeden/ herſtellen/ in ſijn eerſte ſtaat ſtellen.

Repartieren, verdeelen.
Repartitie, verdeeling/ deeling/ bedeeling/ andeel.
Repelleren, verdrijven/ te rugdrijven/ afkeeren.
Repeteren, verhaalen / herhaalen / wederverhaalen/ wederepschen / weerbegeeren.
Repetitie, verhaaling/ herhaaling/wederverhaaling/ wederepsching.
Replicate, antwoordelijk / weervouwiglijk. Replicatie, tegenweerlijk.
Replicatie, ontvouwing / hervouwing / omwending. Replicatie, herhaaling / wederlegging / wederseging / wederantwoord / verantwoording. Replicatie, tegenweer. sie Replijk.
Repliceren, tegenweer doen/ tegenweeren/ wederleggen / wederantwoorden / wederseggen / verantwoorden. Repliceren, omwenden / herhaalen/ ontvouwen/ hervouwen.
Replijk, tegenweer / wederantwoord / tegenweer is het tweede seggen van een epscher / waar mede hy des gedagdens antwoord wederlegt. Replijcq, verantwoording / wedersegging / wederantwoord.
Replijcq met middelen / tegenweerschrift met middelen en bewijsen/ dat is/het tweede geschrift van een epscher / waar mede hy des gedaagdens antwoordschrift met middelen en bewijsen wederlegt.
Reponeren, herstellen/wederstellen / wederomleggen / opsluyten en ergens leggen te bewaaren/ wederom geven.
Repoos, ruste.
Reposeren, rusten.
Reprehensibel, verispelijk/ bestraffelijk.
Reprehenderen, berispen / bestraffen / begrijpen / van

van agtergrijpen.
Reprehensie, berisping/bestraffing.
Represailie, wederneeming/wederepsching met geweld/bekommering en besetting om de gemeene saak. 't Welk geschied/ als iemands goederen met gewelt genomen zijnde/ op 't versoek van de overheyd niet en word wederom gegeeven/ en word als dan die welkers goederen genomen zijn/ wederom van sijn overheyd gemagtigt/ om sijn schade op die geenen/die hem de goederen benomen hebben/ met gelijk gewelt wederom te verhaalen: niet alleen op die / die sulks gedaan hebben/ in 't besonder/maar op alle die van dat selve landschap zijn; gelijk ook niet alleen die beschadigde gemagtigt word/ maar ook alle de andere onderdaanen met hem / om hem te helpen. Waar uyt dikmaal openbaare oorlogh spruyt.
Represailie-brieven / brieven van wederneeming/ waar by wederneeming toegestaan word vande overheyd. sie Represailie.
Representatie, plaatsvullingh / in de plaats koming van een ander plaatsvulling is/ wanneer de afkomelingen inde plaats van hun voorsaten/ tot een erffenis van hun maagen komen. Representatie, vertooning/ verbeelding/ afbeelding.
Representeren, plaatsvullen/in de plaats komē van een ander. Representeren, vertoonen / verbeelden/ afbeelden/ voorhouden/ voor oogen houden.
Representeerder, vertoonder / verbeelder / afbeelder / plaatsvuller / of inde plaatskomer / een die de plaats van een ander vervult / of die in plaats van een ander komt.
Representeerder des staats / vertoonder des staats/

of verbeelder des ſtaats; is een in welke als de gantſe ſtaat vertoont word; plaats vuller des ſtaats die in plaats van de gantſe ſtaat komt/of een die de gantſe ſtaat uytbeeld.

Reprimende, bedwang/ beſtraffing/ bekyving.

Reprimeren, verdrukken/ bedwingen.

Reprinſe, hervatting.

Repriſeren, herſchatten/ wederom waarderen.

Reprobatie, wederlegging/ wraaking/ verwerping.

Reproberen, wederleggen/ wraaken/ verwerpen/ niet anneemen.

Reprochant, of Reprochante partie, wederlegger/ wraaker/ die eenige getuygen wederleght of wraakt.

Reproche, wederlegging/ wraaking/ verwerping/ beriſping. Reproche, een wederleggingſchrift/ dat is/ een geſchrift/ waar by iemand de getuygen van ſyn tegendinger/ ende hun ſeggen ſtraft en wraakt.

Reprochen maaken/ wederleggingen maaken/ of een wederleggingſchrift maaken/ waar mede men eenige getuygen wil wederleggen/ getuygen wederleggen/ of wraaken.

Reprocheren, wederleggen/ wraaken/ verwerpen/ beriſpen.

Reproduceren, wedervoortbrengen/ wederbeleggen.

Reproductie, wedervoortbrenging/ wederbelegging.

Reproductie van getuygen/ wederbelegging van getuygen/ wedervoortbrenging van getuygen/ als men voor de tweedemaal getuygen belegt/ en voortbrengt.

Repromiſſie, wederbelofte/ tegen belofte.

Repromitteren, wederbelooven/ tegen belooven/ belooven.
Reprouveren, wederleggen/ wraaken.
Republijc, of Republijcque, een gemeenebeſt/gemeinen ſtaat/ is een gemeyne ſtaats beſtiering/ of lands beſtiering/ waar in eenige vande voornaamſte en voortreffelijkſte uyt den volke/ het bewint en beſtier des lands hebben.
Repudiatie, verſtooting/ verlaating/ verwerping.
Repudie, trouwbelofts breekingh: als men ſijn trouwsbelofte an een vryſter gedaan breekt/ en de ſelve niet na en komt/ maar haar verlaat om met een ander te trouwen/ of Repudie, houwlijkſcheyding/ hegtſcheyding/ verſtooting of verlaating van ſijn vrouw. ſie Divortie. Repudie, verſtooting/ verlaating/ verwerping.
Repudieren, trouwbeloftbreeken/ of Repudieren, houwlijkſcheyden of hegtſcheyden/ ſijn vrouw verlaaten/ of verſtooten.
Repugnant, tegenſtrijdig/ weerſtreevig.
Repugnantie, tegenheyd/ tegenſtrijdigheyd/ tegenſtreevigheyd/ weerſtreevigheyd
Repugneren, bevegten/ tegenſtrijden/ tegenſeggen/ wederſtaan.
Repulſie, verdrijving/ afweering/ afkeering.
Reputabel, agtbaar.
Reputatie, agting/ agtbaarheyd. Reputatie, overdenking.
Reputatieus, agtbaar.
Reputeren, agten. Reputeren, overdenken/ wederopdenken/ anmerken.
Requeſt, een verſoekſchrift/ verſoekbrief/ waar by men iets an 't geregte in regts ſaaken/ of an de overheyd in eenige andere ſaaken/ verſoekt/ of

waar by iemand sijn begeerte / ende meeninge den regter / of den hove bekent maakt.

Request civil, een heus versoek / of beleeft versoek / beleeft versoekschrift / ootmoedig versoek. Request civil, een versoekschrift van verheffing / versoekschrift van herstelling / waar by iemand an de hooge overheyd / of aan 't hof / versoekt / om verheven te werden uyt sijn van sijn regt vervallene staat / of waar by iemand an de overheyd / aan 't hof / of an den regter / versoekt herstelt te werden in sijn geheel.

Request civil om de conclusie te amplieren, of te altereren, een versoekschrift om sijn beslupt in regten te mogen vergrooten / of veranderen. Wanneer iemand / die sijn eysch en beslupt in regten wat te nauw bepaalt heeft / of wat te weynig geeyscht heeft / of niet te deeg gestelt heeft / versoekt / dat hy die wat breeder mag uytstrekken / of wat vermeerderen / of wat verbeteren en veranderen.

Request civil tegens de indebite interjectie vande appellatie, een versoekbrief van verheffing tegens de onbehoorlijke inbrenging des beroeps / dat is / als men by versoekschrift herstelling versoekt / wanneermen het beroep niet op de behoorelijke tijd ingebragt heeft / of laaten anschrijven.

Request in judicie, een versoekschrift in regtspleeging / versoek in regten / waar by men / als men inde regtspleeging is / versoekt / nog iets 't welk ter saake dient / te moogen voordraagen of voorbrengen / booven 't geene men alrede voorgedraagen / of voortgebragt heeft.

Request om de arrementen vanden processe an te nee

neemen / een versoekschrift dat de overblijffelen van een geding mogen angenoomen worden / een versoekbrief dat een begonne regtsaak van een overledene mag angenoomen en vervolgt worden / een versoekschrift dat een regtsaak mag hervat worden / dat is / een versoekschrift / waar by iemand versoekt / dat een regtsaak van een overledene by de erfgenaam mag angenoomen en voorts vervolgt worden. sie Arrementen van 't Proces anneemen.

Request om mandement te bekomen / een versoekschrift om een dagbrief te bekomen / dat is / om iemand te mogen dagvaarden ten hove. Alle dagvaardingbrieven worden by versoekschrift van het hof verkregen.

Request om mandament, of provisie van Justitie te bekomen / een versoekschrift om een dagbrief of middelerwijls regt te bekomen. sie Request om mandament te bekomen / en Request om provisie van Justitie te bekomen.

Request om nieuwe feyten te mogen poseren, ende des noods te verifieren, een versoekschrift om nieuwe stellingen te moogen maaken / ende des noods te bewaarheden / of een versoekschrift om nieuwe stellingen te moogen maaken / ende toegelaaten om die te bewijsen en waar te maaken / dat is / een versoekschrift / waar by iemand versoekt dat booven 't geen hy in sijn geschriften gestelt heeft / hem toegelaaten mag worden nog iets / waar van in sijn geschriften geen gewag gemaakt word / te stellen / en dat hem toegelaaten word / het selve waar te maaken.

Request om provisie van Justitie te bekomen / een versoekschrift om middelerwijls regt te bekomen/

men/ dat is / een versoekschrift / waar by men versoekt/ dat ons eenig regt / 't welk wy meynen te hebben/ sal toegestaan worden / soo lange tot by eyndelijk gewijsde anders sal geoordeelt worden te behooren.

Request van interruptie, een versoekbrief van verloop des gedings /versoekschrift van gedings afbreuk / versoekschrift van gedings verloop / dat is/ een versoekbrief / waar by men versoekt/ dat een regtssaak of geding/ 't welk over de bestemde tijd/ dat het most dienen/stil gestaan heeft/ verklaart sal werden te sijn afgebrooken / of verloopen/ te weten/ de gesette tijd.

Requesteren, versoeken/ by versoekschrift iets versoeken.

Requirant, begeerder/ versoeker/ eyscher/ die iets begeert/ dat een ander doen sal / of die iets versoekt / of eyscht / anlegger / te weten / des gedings.

Requireerde, begeerde / versogte / van welke iets begeert of versogt word / gedaagde / die gedagvaard is.

Requireren, begeeren/ versoeken/ vraagen/ naarstelijk soeken/ eyschen/ vereyschen.

Requisit, 't vereyschte/ 't versogte/ 't begeerde.

Requisitie, versoek/ begeer/ eysch/ vereysch. Requisitie, versoeking / begeering / eysching/ vereysching/ soeking.

Requisitorien, of Requisitoriaale brieven. sie Letteren requisitoir. Requisitorien, versoekingen.

Rescinderen, afsnijden/ afbreeken/ vernietigen.

Rescissie, afsnijding/ afbreeking/ vernietiging.

Rescontre. sie Rencontre.

Rescontreren. sie Rencontreren.

Re-

Reſcriberen, antwoorden/wederom ſchrijven/herſchrijven / of wederſchrijven.
Reſcript, een antwoord/ 't wederom geſchrevene.
Reſcriptie, antwoord / antwoording / wederom ſchrijving/ herſchrijving/ weerſchrijving.
Reſarvatie, behouding/ bewaaring.
Reſerveren, bewaaren / behouden / voorhouden/ voorbehouden.
Reſico, gevaar.
Reſident, verblyver / plaatshouder / die iwers op een plaats woont en ſijn verblijf houd om daar iets te doen wegens een ander.
Reſidentie, verblijf / of verblyving / verhouding/ ſitting / wooning / nederſitting.
Reſideren, verblyven / verhouden / ophouden/ of onthouden ſik ergens op een plaats / woonen. Reſideren, ſitten / nederſitten.
Reſignatie, overwijſing/ overlaating.
Reſigneren, overwijſen / overlaaten.
Reſilieren, te rug ſpringen.
Reſipiſcentie, boetvaardigheyd / bekeering.
Reſiſtentie, wederſtant / tegenſtant.
Reſiſteren, wederſtaan / tegenſtaan.
Reſiſtibel, weerſtaanlijk/ tegenſtaanlijk.
Reſolveren, voorneemen/ beſluyten. Reſolveren, ontloſſen / ontbinden / opdoen / van een doen.
Reſolubel, ontloſſelijk.
Reſolut, ruſtig / onbeteuter/ vrybotſtig.
Reſolutie, voorneeming/ beſluyt / opſet. Reſolutie, ontloſſing / ontbinding / ontknooping. Reſolutie, verblieting / verſmelting.
Reſolutien, beſluyten / vooreemingen.
Reſonnantie, weerklank / klank / luyding.
Reſort, onderhooring / ſtrekking / beſtek / regtsban.

Resorteren, gehooren / onderhooren.
Respect, ontsag / gesag / ansien / opsigt.
Respecteren, eerbieden / eerbewijsen / eer andoen / ontsien.
Respectijf, of Respective, onderling / bysonder / bysonderlijk / opsigtig.
Respijt, uptstel / tijdgunning / uptstel van tijd die een schuldenaar gegeeven word om sijn betaaling te doen.
Respireren, aassem haalen / adem haalen / aassem scheppen / adem scheppen.
Respiratie, aassem haaling / adem haaling / adem schepping / aassem schepping.
Respondent, antwoorder.
Responderen, antwoorden / verantwoorden. Responderen, anpassen / overeenkomen / gelijk zijn.
Respondentie, antwoording / verantwoording. Respondentie, anpassing / overeenkooming.
Responsabel, verantwoordelijk.
Response, antwoord.
Restabilieren, wederopregten / wederregten / wederom in staat stellen / herstellen.
Restablissement, wederopregting / herstelling / wederom in staat stelling. Restablissement, herstelling in 't besit / of toewijsing van middelertijds besit / is een verklaaringe of toewijsinge van den regter / waar by hy een anlegger (in voorval van nieuwigheyd) in het middelertijds besit / daar een ander hem heeft uptgestooten / hersteld / dat is / terwijl men om de eygenheyd der besitting nog dingtaal voert.
Restablissement decerneren, toewijsen het middelertijds besit / of herstellen in het middelerwijls besit. sie Restablissement.

Restauratie, opregting / wederopregting / vernieuwing / vermaaking / hermaaking.

Restaureren, vermaaken / hermaaken / vernieuwen / opregten / wederopregten.

Reste, overblyffel / overschot.

Resteren, overblyven / overschieten.

Restipulatie, wederbelooving / of tegenbelooving.

Restipuleren, wederbelooven / tegenbelooven.

Restitueren, herstellen / wedergeeven / weerstellen / weer opmaaken.

Restitutie, wedergeeving / herstelling.

Restoir, overschot / overblyffel / vergoeding / wedergeeving.

Restrict, verknogt / vastgebonden / verbonden.

Restrictie, vervang / inbinding / styfbinding / pranging.

Restrictien, inbanden.

Restringeren, vastbinden / styfbinden / intrekken / toepranghen.

Resultatie, weerspringing / opsprong / opstand / ontstaaning.

Resulteren, weerspringen / opspringen / ontspringen / opstaan / ontstaan.

Resumeren, hervatten / herhaalen / herneemen / wederneemen / verhaalen.

Resumptie, herneeming / wederneeming / hervatting / herhaaling / verhaaling.

Resurgeren, wederopstaan / verryfen.

Resurrectie, wederopstandinge / verryfenis.

Resuscitatie, verwekking / opwekking.

Resusciteren, verwekken / opwekken / weder op doen staan.

Retardatie, verhindering / vertoeving / veragtering / ophouding / wagting.

Retarderen, verhinderen / vertoeven / verágteren / ophouden / wagten.
Retardement. sie Retardatie.
Retentie, onthouding / houding / behouding. Retentie, hoeding / onderhouding. Retentie, ophouding / wederhouding / anhouding / vasthouding Retentie, anhouding / welke geschied / als men eenige onkosten doet an eens anders goed / ter goeder trouwe. Voor welke onkosten men het goed anhoud totse voldaan zijn.
Retenue, wederhouding.
Reticentie, swijging / verswijging.
Reticeren, swijgen / verswijgen.
Retineren, onthouden / behouden. Retineren, hoeden / onderhouden. Retineren, houden / wederhouden / ophouden / anhouden / vasthouden.
Retireren, aarselen / vertrekken / agterwaarts depsen.
Retorica. sie Rhetorica.
Retorijker. sie Rhetorijker.
Retorisijn. sie Rhetorijker.
Retoriseren. sie Rhetoriseren.
Retorqueren, verdraapen / verkeeren / te rug drijven / omwenden / omdraapen.
Retorsie, verdraaping / verkeering / omdraaping / omwending / te rugdrijving.
Retour, weerkeer / weeromkeer / keer.
Retouren, weerovergesonde goederen of koopmanschappen / weerovergekreege goederen / of koopmanschappen / welke men in de plaats krijgt van de koopmanschappen of goederen diemen iewers heen gesonden heeft.
Retourneren, keeren / weerkeeren / weeromkeeren.

Retract, naasting / sinninge / nakoop / henboord / uytdrijving / dat is / het regt dat iemand heeft op eenig verkoft ontilbaar goed / om het selve te benaaderen en in des koopers plaatse te treeden / en de koop op sik doen overgaan. Retract, 't herhandelde / 't herdaane.

Retractabel, herroepelijk / wederroepelijk / herdoenlijk.

Retractatie, een herhandeling / herdoening / herroeping. Retractatie, herhandeling van een gewijsde / by het minder getal der regters of raadsheeren gewesen in den vollen raad. sie Reauditie.

Retracteren, herhandelen / herdoen / herroepen.

Retraict, een vertrek / vertrekwal / wijk / daarmen in wijkt en sijn toevlugt neemt / alsmen uyt een plaats gedreven word.

Retrenchement, besnijding / afsnijding / vertrekwal. Soodanige vertrekwallen / of afsnijdingen / worden gemaakt in belegeringen / daarmen dan krijgsvolk in legt.

Retrencheren, afsnijden / besnoeren.

Retret, of Retreyt. sie Retraict.

Retroacten, te vooren gehoudene dingtaalen / de laatste gehoudene dingtaalen / die gehouden zijn in een saak / die lange heeft stil gestaan / wanneer die weder by der hand werd genomen. Retroacten, voorgedaane verhandelingen / verhandelde onderhandelingen.

Retule, verhaal.

Reumatijcq, koudvogtig / nat / vloejig / sinking.

Revelatie, openbaaring / ontdekking.

Reveleren, openbaaren / ontdekken.

Revenge, wraak / weerwraak / vergelding.

Re-

Revengeren, wreeken / vergelden.
Revenuen, inkomsten / inkomsten van goederen.
Reverberatie, weerslaaning / weeromslaaning.
Reverbereren, weerslaan / wederomslaan.
Reverentie, eerbieding / eerbiedigheyd / eerbewijsing.
Revereren, eeren / eerbewijsen / eerbieding andoen / ontsien / vreesen.
Revideren, wederoversien / oversien / hersien.
Reviseren, wedergaan sien / wederomkeeren om te sien.
Reviseur, oversiender / die iets op nieuw helpt wederoversien. Reviseur, oversiender van een gewijsde saak / die een gewijsde saak van den hoogsten regter / waar in een misslag gesegt word / begaan te zijn / helpt oversien.
Revisie, wederoversiening / hersiening / hersinning / oversiening. Revisie, wederoversiening van een gewijsde saak / herkennisse van een gewesen saak / dat is / een hersiening van een misslag / die in een gewijsde van den hoogsten regter gesegt word begaan te zijn.
Revocatie, herroeping / intrekking / wederroeping / verbreeking.
Revoceren, herroepen / wederroepen / verbreeken / intrekken.
Revolveren, ontwinden / omwenden / omwentelen / omrollen / weeromrollen / afrollen / de bladeren omkeeren.
Revolte, oploop / afval.
Revolteren, oploop maaken / afvallen / omwenden / omkeeren.
Revolutie, ontwinding / omwenteling / omrolling / omdraaping / omloop.

Revoquatie. ſie Revocatie.
Revoqueren. ſie Revoceren.

R. H.

RHetorica, redenrijkkonſt/ welſpreekentheydskonſt / de konſt of weetenſchap van welſpreekentheyd.

Rhethorijker , een redenrijker / welſpreeker / of meeſter in de welſpreekentheydskonſt / die de leerſtukken van de welſpreekentheyd leert.

Rhetoriſeren , redenrijken/ welſpreeken/ welſpreekentheyd oeffenen.

Rhetoriſijn. ſie Rhetorijker.

R. I.

RIdicule, of Ridiculeus , belachelijk.

Rigeur , ſtrafheyd/ ſtrengheyd.

Rigoreus, ſtreng/ ſtraf.

Rigoreuſelijk, ſtrengelijk/ ſtraffelijk.

Rijm, maatſchrift/ ſang/ geſang/ gedigt.

Rijmen , maatſchrift maaken/ digten/ ſang maaken.

Rijmer, een digter / dat is / verdigter / om dat hy wel wat verdigten of verſieren kan / een ſangmaaker/ maatſchriftſchrijver/ verſierder.

Riole , een goot / verlaat / daarmen eenig vuyl water door loſt.

Rival, een mede vryer/minnemaat/ tegenvryer/die nevens een ander vryer een ſelfde vryſter mint.

R. O.

ROboratie, sterking/versterking/sterkmaaking/vastmaaking/bevesting.
Roboreren, sterken/versterken/sterkmaaken/vastmaaken/bevestigen.
Robust, sterk/vast.
Rogamus, regtelijke versoekbrieven. sie Letteren requisitoir. Rogamus, wy versoeken/wy vraagen/wy begeeren.
Roijeren, uyt doen/uytschrabben.
Royaal, Konings.
Royaalijk, Koninglijk/heerlijk.
Rosijnen, gedroogde wijnbessen/of groote gedroogde wijnbessen. Daar zijn tweederley gedroogde wijnbessen/naamentlijk groote gedroogde wijnbessen/en kleyne gedroogde wijnbessen. sie Corinthen. Daar zijn ook witte wijnbessen/en roode wijnbessen. sie Druyven.
Roturier, een gemeynman/geringman/onedel.
Roturiere, een gemeyne vrouw/onedele.
Route, verstroping.

R. U.

RUbrijk, afteykening/opschrift. Rubrijk, rood/roodschrift/roode letters. Rubrijk, roode aarde.
Rude, hart/rouw/onbeschaaft/onervaaren.
Rudiment, begin lesse/beginsel/ontwerp/schets.
Ruine, vernieling/nederstorting/verwoesting.
Ruineren, vernielen/verwoesten/nederslaan/te gron-

gronde werpen.
Ruineus, bouwvallig.
Ruminatie, herkauwing/herhaaling.
Rumineren, herkauwen/herhaalen.
Rumoer, gerugt/getier.
Rumperen, breeken.
Ruptie, breeking.
Rupture, een breuk.
Ruſe, looshepd/liſt.
Ruſticq, boorſch.

S. A.

SAbbath, of Schabbath, ruſte/ophouding van arbepd/aflaating van werken/ſtilſitting/ledighepd. Sabbath, of Sabbathdag/ruſtdag/arbepdophoudingsdag/ledighepdsdag. Deſe ruſtdag komt elke ſevende dag/op welke dag geen Jood bp ouds eenig werk mogt doen op ſtraffe des doods/gelijk daar van een voorbeeld inde ſchrift ſtaat/dat imant maar wat hout raapende geſteenigt wierd. Dog die ſtraffe was al te hart en ſtreng/en de misdaad al te klepn en gering/na mijn oordeel. Maar wat ſal ik ſeggen/het was om dat het de heer Moſche gebood/en daarom moſt het geſchieden/en de onnoſele houtraaper gedood worden. Hp moet voorwaar niet veel werks gemaakt hebben/om een menſch van 't leeben ter dood te laaten brengen. Ik wilde om al des waereldsheerſchappp niet/dat ik ſoo bloetgierig was. De ruſtdag ſegtmen ingeſtelt te zijn van God ſelve/na ſijn ſelfs voorbeeld als hp op den ſevenden dag der waereldmaaking ruſtede van al ſijn arbepd/mo-

gelijk seer moede zijnde van ses dagen en nagten sonder rusten te arbeyden. Het kan ook wel dat de Heer des nagts mede wat gerust of geslaapen heeft en des morgens vroeg wederom aan den arbeyd is gegaan / tot den sevenden dag toe / wanneer hy de selve heyligde / dat is / dat hy doe heyligavend had (misschien is dat spreekwoord daar van daan gekomen). Want de Heer op den agtsten dag niet wederom an den arbeyd gegaan is / om dat men leest / alsoo zijn volbragt hemel en aarde / enz. soo dat hy nu nogh rust. De ses dagen worden ons aldus beschreven / Doe wast avend geweest en morgen geweest / de eerste dag. en Doe wast avend geweest en morgen geweest / de tweede dag. enz. Wanneer nu imant van dat land / alwaarmen ses maanden lang dag heeft / de waereldmaaking beschreeven had / of beschreef / die soude immers moeten seggen / datse maar gemaakt was in een kleyn gedeelte van den dag / te weeten / in 144. stonden of uuren. Of dat het imant beschreef / daar 't soo lang nagt is na malkander als 't op die andere plaats dag is / die soude immers moeten seggen / datse maar in een kleyn gedeelte van de nagt was gemaakt. Vorders heeft 'er de omloop des sons / of na de meeste waarheyd / de draaying der aarde om de son / (uyt welke men de daagen en jaaren afmeet) eerder geweest / eerder de son selve geweest is? Want ik lees datse eerst den vierden dag gemaakt word. De stoffe des Sons isser wel geweest / dat kan ik wel bevroeden. Het schijnt my wat klugtig en wonderlijk toe. Dog de schrijver / geloof ik / heeft gedagt / ik schrijf het maar voor een deel domme slaafsche Jooden, die kanmen haast wijsmaa-

ken dat alles waar is/ en als het die lang genoeg geloofd hebben / sullen het veel anderen / gelijk het blijkt / ook wel voor waarheyd anneemen. Indien de rustdag daar zijn oorsprongh van heeft / gelijk Mosche gelieft te seggen / waarom word 'er dan eer geen gewag van gemaakt als ten tijde des wets / begrijpende den tijd van ontrent drie duysent jaar? En om niet te lang te zijn / mag ik mijn gevoel vanden rustdag ook eens kortelijk seggen. De rustdag dan der Jooden is een insetting van Mosche, de welke de selve met dese insigten heeft ingestelt: eerst om sik self geagt en angenaam te maaken by dat slaafsche volk. Want dat heeft groote kragt op een slaafsche volk/ die nu moede zijn van langduurige slaaverny / de vryheyd en wat ruste van arbeyd. De tweede insigt / die Mosche gehad heeft is/dat dat slaafsche volck in vryheyd gestelt zijnde/ niet van self in een vrywillige slaaverny souden vervallen/ naamentlijk gedurig in de aarde te leggen wroeten / dat is / geduurig inde aartse dingen van raapen en schraapen/ enz. want de menschen van aart daar seer toe zijn genegen/besig te zijn / sonder op God en de goddelijke dingen / waar in ons hooghste geluk gelegen is / te denken. En daarom gebied hy datse sullen rusten en den arbeyd laaten / en datse sullen vergadering houden en by een komen/ om van God en goddelijke dingen te spreeken. En oversulks zijn de Jooden, die de onderhoudingen en pleegtelijkheden van Moses nog volgen / gehouden indien dag / om als dan God te eeren en te dienen. Maar wy en zijn in die dag niet gehouden / dewijl Mose onse overheyd of wetgeever niet ge-

weest is. Wat angaat onse rustdag/ dewelke is de eerste dag der week / de selve is mede van onse overheyd ingestelt/ niet met dat eerste insigt van Mose, want onse voorouders zijn noyt slaaven geweest/ maar vrygeboornen/ en dieshalven beter en edelmoediger als de Jooden, dat komt niet by malkander te pas/ al stoffen de Jooden nog soo seer op hun geslagt en afkomst en oudheyd. Maar onse overheyd heeft alleen die insigt/ dat wy mede niet in soodaanigen vrywillige slaaverny/ als ik verhaalt heb/souden vervallen/ naamentlijk geduurig in de aartse dingen sonder op God of goddelijke dingen te denken / besig te zijn. En daarom gebieden sy ook datmen den arbeyd sal laaten / en rusten en by malkander komen om van God en de goddelijke dingen / in welke ons hooghste geluk en heyl gelegen is / te spreeken. En daarom zijn wy ook gehouden dien dag te vieren en vrywillig God te eeren en te dienen. Of imant seyde tegen my/ dien rustdag is al over seer lange tijd vande geestelijken in plaats van de Joodse rustdag/ingestelt ter gedagtenisse vande opstandinge des Behouders: Die sy tot antwoord dat ik dat wel weet: en waarom dat ik seg van de overheyd ingestelt / is om dat sy het als nu nog voor goed keuren / en van waarden houden/ 't welk even soo veel is of sy het selve ingestelt hadden/ of nu eerst instelden. Want als het de overheyd / de welke ook zijn de hoogheyligers en opsienders des volks soo wel in geestelijke saaken/ als in staatse saaken/ beliefden/ soo souden sy in plaatse vanden eersten dag / kunnen de tweeden dag der weeke stellen tot een rustdag. Want geen dag of tijd is heylig in sik self: maar

een

een dag word geheyligt of heylig genoemt / om dat op de selve heylige byeenkomsten worden gehouden. Oversulks souden ook de Jooden op dien selfden eersten dag/sonder quetsing van hunlieder gewisse/ wel kunnen hunlieder Godsdienst plegen en rustdag houden: wanneer sy onse overheyd / de welke ook is hunlieder wettige overheyd/ daar in vrywillig gehoorsaamde / om dien dag die de selve gestelt heeft / te heyligen en te rusten.

Saccage, plondering/ rooving/ strooping.

Saccageren, plonderen/ rooven/ stroopen.

Sacerdotaal, heyligerlijk/ of geestelijk.

Sacerdotie, heyligerampt / het ampt of bediening der heyligers of geestelijken ontrent de gemeente / of de Godsdienst/ of heylige dingen.

Sacrament, gedinggeld/ of wedgeld / in regtgelegt geld. By de oude Romers was het gebruyk/ wanneer twee luyden malkander dagvaarde voor 't geregte / dat elk der selver een seker stuk geld most brengen in de geheyligde plaats by den heyliger / en dat onder die voorwaerde / dat de winner des gedings het sijne wederom kreeg: maar die het geding verloor / verloor ook met een sijn geld tot straffe van sijn onregtmaatige regtspleeging: en dat verbeurde geld wierd dan daar van daan gehaalt en in de schatkist gelegt/ tot gebruyk vande gemeene saaken. Sacrament, betekent ook een eed/ of eed sweering der krijgsluyden / krijgseed / oorlogseed / een krijgsmanseed/dewelke de krijgsknegten mosten doen ande overste des legers / waar by sy beloofde de selven gehouw en getrouw te zijn ten eynde toe in alle het geen hy henlieden van oorlogsdiensten ge-

gebood. Sacrament, een verbonds teeken / hoedaanige dat'er twee zijn / naamentlijk de doop en het Avendmaal. De Roomsche geestelijken stellen der wel seven verbonds teekenen / want die neemen altijd in alle ding de ruymte / te weeten / de Doop / de Godmenschmaaking uyt een stukje brood / het Houwlijk / het Formsel, de Boete / 't Olysel / de Geestelijkeampts instelling. Het woord Sacrament is een bastaart Latijns-woord / 't welk de geestelijken mede al onoverge-set laaten staan / en daar en booven heeft het eygentlijk die betekenis niet van verbondsteken / alhoewel de geestelijken het die betekenis geeven: want de oude Romers en hebben van die twee verbonds tekenen niet geweeten. In de schrift NB. worden de selven μυςήρια mysteria, dat sijn geheymenissen / genoemt / misschien om dat'er wat geheymis in steekt. Want het is al een groote geheymenis / dat die uyterlijke bespzenging met water te kennen geeft / dat de geloovigen soo sekerlijk met het bloed des Behouders (met welk bloed hy Behouder volkomentlijk voor alle der selver sonden voldaan en betaalt heeft) ende geest vande onreynigheyd hunner zielen / dat is / van alle sonden gewasschen zijn / als sy uytwendig met het water gewasschen of besprengt zijn. Dat is immers al een groote geheymenis: want het staat inde heele schrift niet / dat de Behouder volkomentlijk voor onse sonden betaalt en voldaan heeft. Wat van het Avendmaal zy / kan gesien worden in het woord Euchariſtie, en Miſſe. De vijf andere verbondstekenen der Roomschen en weet ik niet / dat daar veel geheymenis insteekt / altoos ik kan 'er geen verbonds tekenen in sien.
Want

Want ik weet niet op wat voor een verbond dat sy sien souden.
Sacramenteel, verbondsstekenig.
Sacramentelijk / verbonds tekeniglijk.
Sacratie, heyliging/ wying.
Sacreren, heyligen/ wijen.
Sacrificateur, een heyliger/geestelijke/die de Gods- dienst waarneemt/ en bedient.
Sacrificeren, heyligen/ toeheyligen/ wyen.
Sacrificie, heyliging/ toeheyliging/ wying.
Sacrilegie, kerkroof / kerkdievery. Sacrilegie, hoogste wetschending / overtreding der vorstelij- ke wetten of insettingen.
Sacristie, de heylighepd / de geheyligde plaats/ of 't geheyligde goed.
Saiseren, anneemen/ anvaerden / genieten/ besit- ten/ vatten/ antasten.
Saisie, of Saisine, genieting / besit/ anneming/ an- vaerding/ antasting.
Saisoen, getijd / getijd des jaars.
Salarieren, loonen/ beloonen/ besoldigen.
Salaris, loon / wedde / werkloon / huurloon / besol- ding/'t geen men uyt bediening van eenig ampt/ of oeffening van eenige wetenschap verdient.
Salderen, besluyten / effenen / een rekening sluy- ten.
Saldo, slot/ slot van rekening/ of de uytbreng van een rekening.
Salf, smeer/ geneessmeer/ geneesstrijksel / 't welk uyt de vettigheden van eenige welriekende kruy- den/ en olien/ met wasch/ of eenig ander smeer of smout t'saamen gemengt / gemaakt word / om op wonden en andere seerigheden te smeeren.
Salvatie, behouding/ bewaaring/ beschut/ be-

ſchutting. Salvatien, getuygbeſchermſchrift/ is een geſchrift/ waar by iemand ſijn eygen getuygen ende hun ſeggen goed maakt en beſchermt/ tegen het wraaken en wederleggen van ſijn tegendinger.
Salveconduit, een vrygeleyde/ vrygeleybrief/ is een bevel vande Staaten des lands/ waar by een ſchuldenaar werd bevrijd tegens ſijn ſchuldeyſcher van verder vervolg en vangeniſſe.
Salven, deſmeeren/ beſtrijken. Salven, begieten/ of overſtorten/ of overgieten met eenige welriekende olie of eenig welriekend boomſap.
Salveren, behouden/ bewaaren/ bergen/ veiligen/ in veiligheyd brengen.
Salving, beſmeering/ beſtrijking/ begieting/ overgieting/ of overſtorting met olie of eenig welriekend boomſap.
Salvo ſchieten/ een behoudereys ſchoot doen/ goereysſchoot doen/ behoudereysſchieten/ dat is/ met ſchieten te kennen geeven de behoudereys.
Salvatie, begroeting/ groetenis.
Salveren, groeten/ begroeten.
Salut, heyl/ welvaaren/ geluk/ behoudenis/ groetenis.
Salutair, heilſaam/ behoudſaam/ geſont.
Salutatie, groetenis/ groeting/ begroeting/ behouding/ heylwenſching/ welvaartwenſching.
Saluteren, groeten/ begroeten/ gelukwenſchen/ heylwenſchen/ behoudeniswenſchen.
Sanctimonie, heyligheyd.
Sanctificatie, heyligmaaking.
Sanctiteyt, heyligheyd.
Sanguijn, bloedrijk/ overvloed van bloed. Sanguijn, bloedig.

Sapientie, wijsheyd.
Sapperen, ondergraaben.
Satisdatie, genoeggeeving/ borgstelling.
Satisfactie, genoegdoening/ voldoening.
Saufconduit. sie Salveconduit.
Sauvegarde, bescherming/ beschutting/ bewaarenis/ hoede. Sauvegarde, brygeleyde/ in bescherming neeming/ brygeleybrief/ is een brief van het hof/ waar by iemand inde hooge overheyds beschermingе word genomen/ tegen alle gewelt en daadelijkheyd.

S. C.

SCabel, een bank/ voetbank.
Scabreus, schurft/ schrabbig/ rouw/ ruyg.
Scandaal, ergernis/ anstoot.
Scandaleus, ergerlijk/ anstootelijk.
Scandalisatie, anstootgeeving/ ergernisgeeving/ schending.
Scandaliseren, ergeren/ anstootgeeven/ schenden.
Scarificatie, scherving/ kopping/ of schrepping/ kopping of scherving is als men met een werktuyg/ 't welk kop genoemt word/ eenige kleyne sneden of prikkelingen/ of opene gaetkens/ in handen/ narmen of voeten/ enz. om wat overtollig of quaad bloed af te tappen/ maakt.
Scarificeren, of Scarifieren, scherven/ koppen/ schreppen/ kleyne gaatjens prikken in 't vel.
Scedule. sie Cedule.
Scelereus, schelmagtig.
Scene, tooneel/ is waar op iets heerlijks vertoont word.
Scepter, een Koningsstaf/ rijksstaf.

School een leerplaats / onderwijshuys / leerhuys / daarmen de jongejeugt bestelt / om wat te leeren Het woord School is een bastaart Grieks woord en betekent eygentlijk ledigheyd.
Schoolarch, opsiender der leerplaats / bestierder / of bewintvoerder van 't onderwijshuys. Of so-men het onduytse woord School behouden wil / soo kanmen wel seggen Schoolhoofd / bestierder / of bewintvoerder of opsiender der schoolen. Meester der leerplaats is die de jeugt onderwijst / bestier-der is / die het bewint en opsigt heeft over de mee-sters en de leerhuysen.
Schoolastijcq, leerplaatsig / leerhuysig / onderwijs-huysig / of Schoolastijcq, leerjongenagtig / of leerkindagtig.
Schoolastijcque doctoren, leerjongenagtige geleer-den / leerkindagtige geeleerden / of leerplaatsige geleerden / sijn geleerden die inde gemeene kinder-lijke dingen wat ervaaren zijn en vorders niet.
Schoolier, leerling / leerkind.
Schoolmeester / leermeester / onderwijsmeester / on-derwijser.
Schrittuur, geschrift / schrift.
Schuldoffer, schuldsgifte / misdaadsgifte / of over-treeding gaave / is een gifte of gave / die imant de welke eenige misdaad begaan had / gaf tot ver-soening voor de misdaad. Hebr. אשם, ascham, dat is / schuld / misdaad: komt van אשם, ascham, dat is / heeft misdaan / is schuldig geweest / of is schuldig geworden.
Sciatica, heuppijn / heupjigt / pijn der heupen de-welke veroorsaakt word door overvloedige of o-vertollige en scherpe vogtigheyd.
Scientie, weetenschap.

Scis-

Sciſmatijcq, ſcheurmaaker/ of ſcheuringmaaker/ ſcheurſugtige/ ſcheurſugtig.
Sciſme, ſcheuring/ tweeſpalt.
Scintillatie, glinſtering/ vonking/ tinteling.
Scintilleren, glinſteren/ vonken/ tintelen.
Scorratie, hoereering/ hoererp/ hoererp bedrijving.
Scorteren, hoereeren/ hoererp bedrijven. Hoereeren is te ſeggen/ eeren of minnen een hoer of hoerwijf/ dat is/ een vrouwmenſch die haar lijf om geld verhoert of verhuurt an ider man om minluſt met haar te pleegen.
Scriptie, ſchrijving.
Scrupule, angſt/ ſchroom/ bekommering. Scrupule, twintigkornen gewigts/ een loodje of ſteentje hebbende de ſwarte van twintig kornen: en in een pondgewigts als de geneesmeeſters gebruyken gaan 5760. kornen.
Scrupuleus, angſtig/ ſchroomig/ ſchroomagtig/ bevreeſt/ agterkouſſig.
Scrupuloſiteyt, beſchroomthepd/ ſchroomagtighepd/ angſtvallighepd/ bevreeſthepd/ nauwgeſethepd.
Scrutatie, onderſoeking/ naſoeking/ doorſoeking/ doorgronding.
Scruteren, onderſoeken/ naarſtelijk doorſoeken/ naſoeken/ doorgronden/ doorſnuffelen.
Scurril, fieltagtig/ guytagtig.
Scurriliteyt, fieltagtighepd/ guytagtighepd/ fielterp/ rabauwerp.

S. E.

SEcederen, afwijken/ an een zyde gaan.
Seceſſie, afwijking.

Secluderen, afſluyten/ uytſluyten/ buytenſluyten.
Secluſie, uytſluyting/ buytenſluyting/ afſluyting.
Seconde, tweede / Seconde tweede/ onderbanger/ die in de plaats van imant / die in een tweeſtrijd verſlaagen is / het gevegt tegen den overwinner wederom anvangt / en den verſlaagene als onderbangt.
Seconderen, byſtaan / helpen / te hulpkomen / onderbangen.
Secoureren, helpen/ te hulp komen/ byſtant doen.
Secours, hulpe/ by ſtant.
Secreet, geheym/ verborgen.
Secreet vande mis. ſie Canon vande mis.
Secretaris, een geheymſchrijver/die de geheymeniſſen ſchrijft. Secretaris, een geregtsſchrijver/ die de regtsſaaken en 't geen daar vorder anhoort/ te boek ſchrijft. Secretaris, een ſtadsſchrijver/ die des ſtads raakende ſaaken beſchrijft. Secretaris, een raadſchrijver / die 't geen in den raad voorvalt en beſlooten word/ beſchrijft.
Secretaris van 't hof/ een hofſchrijver/ geregtſchrijver des hof/ des hofs geregtſchrijver/ die de regtſaaken des hofs en 't geen daar vorder anhoort/ te boek ſchrijft.
Secretelijk/ heymelijk.
Secreteren, verbergen / geheym houden / verborgen houden.
Secte, anhang / gedeelthepd / geſinthepd / navolging. ſoek Hereſie.
Sectaris, anhanger/ navolger. ſoek Heretijcq.
Sectie, een ſnijding.
Seculier, waereldlijk / ſoo geſegt ten opſigte van het geeſtelijk.
Seculier, of Seculier-menſch/ een waereldsmenſch/

ſoo

soo gesegt of genoemt ten opsigte van een geeste-lyke of geestelijk mensch / die sik self als vande waereld en waereldsche dingen afgesondert en gescheyden heeft. Dog de meeste geestelijke zijn dikwijls de grootste en snootste waereldsche menschen / die 'er mogen uytkomen.

Securiteyt, sekerheyd/veyligheyd/onbekommertheyd/onbeschroomtheyd/gerustheyd/sorgeloosheyd.

Secuur, seker/veylig/sorgeloos/onbekommert.

Seditie, oproer.

Seditieus, oproerig.

Seigneur, heer.

Seigneurie, heerschappy/heerlijkheyd.

Sejour, verblijf/verblijfplaats.

Sejourneren, verblijven/woonen.

Sejunctie, onderscheyding/afscheyding/afsondering.

Sejungeren, onderscheyden/afscheyden/afsonderen.

Selectie, verkiesing/uytkiesing.

Seligeren, verkiesen/uytkiesen.

Senaat, den raad/raadsvergadering/dat is/ een raadsvergaadering in 't algemeen/ het zy een rijksraads vergaadering / of een ander raadsvergaadering. Senaat, den raad/ of vroetschap/ 't welk is een raadsvergadering van de stad.

Senateur, een rijksraad is een raadsheer des rijks/ of des lands/ in staats of landssaaken.

Senateur, een stadsraad / raad / vroedschap is een raadsheer van een stad in staats of landstantrakende saaken: dese word op sommige plaatsen ook wel genoemt meensman/ of gemeentsman/ dat is / een man over de gemeente / want man

word

word dikwijls genomen voor een naam van agtbaarheyd en staat.

Senior, een ouderling. Ouderlingen zijn die nevens de leeraars den opsigt over de gemeente hebben / en die mede hun stem hebben om leeraars te kiesen over de gemeente.

Sensibel, gevoelig.

Sententie, een gedenkspreuk / spreuk / sinspreuk. Sententie, gevoelen/ sinuyting. Sententie, een gewijsde / oordeel / veroordeeling / verwijsing / doem/ wijsdoem. Een gewijsde of oordeel is de uytspraak des regters/ door welke het geding geeyndigt word. Sententie word somtijds wel gebruykt voor een gewijsde des hofs: gelijk vonnis voor een gewijsde van schepenen. Maar die duyts spreeken wil/ kan 't genoeg onderscheyden sonder moeijten met te seggen/ een gewijsde des hofs/ en een gewijsde van schepenen.

Sententie definitijf, een eyndoordeel/ eyndgewijsde / wijsdoem / 't laatste gewijsde in een saak/ waar door de saak t'eenemaal ge-eyndigt word.

Sententie des doods/ verwijsing ter dood/ doem ter dood/ waar by iemand om misdaad van 't leeven ter dood veroordeelt word.

Sententie inter locutoir, een vooroordeel / tusschen gewijsde/ tusschen oordeel/ een gewijsde met een staart/ dat is / een gewijsde vanden regter tusschen het begin en het eynde van een geding/ waar by eenige schik of stel / dien angaande gestelt word.

Sententie provisioneel, een middelerwijls gewijsde / een voorafgewesen gewijsde / waar by iemand eenig goed ondertusschen of terwijl men om des selfs eygenheyd nog dingtaal voert/ word

toe=

toegewesen; en houd het selve soo lange stant/tot dat de saak doorsien en overwogen/ anders by eyndoordeel word gewesen.

Sententieren, oordeel vellen/ gewijsdespreeken/ verwijsen/ veroordeelen/ doemen.

Sententieus, sinrijk/ sinspreukig.

Sentiment, gevoelighevd/ gevoelen/ oordeel.

Sentinel, schildwagt/ die buyten op de wagt staat verstrekkende de anderen als een schild om van de vyanden niet overvallen te werden.

Separatie, scheyding/ afscheyding.

Separabel, scheybaar/ onderscheydig.

Separeren, scheyden/ afscheyden/ van malkander deylen.

Sepiment, een heyning/schutting/ tuyning/ tuyn.

Seponeren, wegleggen/ ter zijde leggen.

Sepositie, weglegging/ ter zijde legging.

September, herfstmaand: dese maand draagt sijn naam van het derde getijd des jaars/ 't welk men den herfst noemt/ en in dese maand sijn anvank neemt. Hy heeft ook de naam van speltemaand/ om dat de spelte/eenssoort van koornvrugt/ in dese tijd rijp zijnde gemaayt en versamelt word. Hy word ook genoemt garstemaand / van de garstmaaying.

Septentrie, noord / of nord/ en is het gewest of gedeelte des waereld van waar de nortse of strafse winden komen wayen/ en is gelegen tegen over het suyte / of soete gewest / of gedeelte des waerelds.

Septentrionaal, noorts/ of norts/ dat is/ straf.

Septentrionaale-wind / de noortsewind / of nortsewind/ dat is/ een straffe of guurewind / en is die wind dewelke van het Nortse gewest des waereld

reld wayt / 't welk gelegen is tegen over het Suyter of soeter gewest des waerelds. De wind die van het Suyter gewest wayt word genoemt de Suytewind / of soetewind/ dat is/ angename-wind / die van der Sonnen opgang wayt / word genoemt de oostewind of hoogstewind/ om datse van dat gewest wayt daar de Son na sijn hoogste toegaat. De wind die van der Sonnen ondergang wayt wort genoemt de Westewint / of Wegstewint / om datse van der Sonnen weggang wayt.

Sepulchre, een graf/ of graab/ dootgraf.

Sepulture, een begraabenis / doodbegraabing. Sepulture, een graf/ of graab/ dootgraf.

Sequele, gevolg/ navolging.

Sequeren, volgen/ navolgen.

Sequestratie, bylegging / overgift / inbewaarstelling/ in bewaarder handstelling / is wanneer eenig geld/ of eenig ander goet/ waar over geding ontstaat / inde hand van een ander wert gestelt om te bewaaren.

Sequester, scheydsman / seggsman / maakklaar / krakeel goed bewaarder / in wiens handen een twistige saake te bewaaren / ende als in versekeringe gestelt wort.

Sequesteren, overgeeven/ in bewaaring stellen / in bewaarder hand stellen.

Serenade, avendsang/ avendlied /avendspel/aventteersang.

Sereniteyt, helderheyd/ klaarheyd.

Sergeant, een geleedsluyter/ of geleedstelder/ die het krijgsbolk in geleeding stelt en schikt. Sergeant, een bedienaar/ geregtsbode.

Serieus, ernstig.

krijgs-

Sermocinatie, redeneering/ redevoering.
Sermocineren, redeneeren/ redenvoeren.
Sermoen, een rede/ spraak. Sermoen, een leerrede/ vermaaning.
Serpent, een kruypdier/ slang.
Servateur, behoeder / behouder/ bewaarder.
Servil, slaafs/ slaafagtig.
Serviteur, dienaar/ dienstknegt.
Servituyt, dienstbaarheyd.
Serviet, hantdoek/ hantdweyl/ voorlaken.
Sessie, siiting/ vergaadering/ byeenkomst.
Seurte, of Seurte des Corps, vrygeleyde/ vrygeleybrief. soek Salveconduit.
Seureteyt, vryigheyd/ veyligheyd/ sekerheyd.
Seveer, gestreng.
Severiteyt, gestrengheyd/ hardigheyd.
Sexe, geslagt/ kunne/ soorte.

S. I.

Sicaneren, moorden. Sicaneren, hoetelen baatsoeken.
Sicanerie, moorderye. Sicanerie, hoetelagtigheyd/ baatsukkigheyd.
Sicaneur, moorder. Sicaneur, hoetelaar/baatsoeker.
Signaal, teyken.
Signature, teykening/ onderteykening.
Signeren, teykenen/ onderteykenen.
Signaleren, bekentmaaken/ teykenen.
Signet, merkring/ zegelring.
Significant, duydelijk/ bedudsaam.
Significatie, beduyding/ beteykening.
Signifieren, beteykenen/ beduyden.
Silentie, stilswijging/ swijging.
Sileren, swijgen/ stilswijgen.
Simonie, geestelijkamptkooping / geestelijke bedie-

diening kooping: 't welk vry gemeen is by de geestelyken vande Roomsche Godsdienst / even aleens als by die vande herstelde Godsdienst de kuppery is in de geestelyke ampten. Dit woord komt vande naam eens mans genaamt Simon, gebynaamt van syn konst of weetenschap / de wysse (Magus) van welke inde handelingen der Gesanten gewag gemaakt word / dat hy de geestelyke gaaven des Geests voor geld wilde koopen / waar over hy seer bestraft wierd.

Simpel, enkel / bloot / eenvoudig. Simpel, slegt / onnosel.

Simpel bevel / een enkel bevel / blootbevel / dat is een bevel sonder bijvoeging van boetdwang / en vervalt dit bevel als een gedaagde sik in regten bekent maakt.

Simpele saisine, een bloote genieting / bloote besitting / dat is / een genieting of besitting sonder eygenheyd.

Simpelyk / eenvoudelyk / regtuyt.

Simpliciteit, eenvoudigheyd / eenvuldigheyd / slegtigheyd.

Simulatie, veynsing / bewimpeling.

Simuleren, veynsen / bewimpelen.

Sinceer, opregt / eenvoudig.

Sinceriteyt, opregtigheyd / eenvoudigheyd.

Singulariteyt, bysonderheyd.

Singulier, bysonder / sonderling.

Sinister, slinks / valsch.

Sinisterlyk / valschelyk / bedriegelyk / met bedrog.

Sisteren, in recht stellen / te voorschyn komen / te voorschyn brengen / iemand vertoonen. Sisteren, aanhouden / ophouden / stil doen staan / doen komen.

Situatie, stand/ gelegentheyd / eygenschap eender plaatse.
Situeren, stellen/nederstellen/ gelegen zijn.

S. L.

SLagtoffer, een slagting / beestslagting. sie Offer.

S. O.

SOber, maatig / nugter / suynig / spaarsaam/ schaars/ schraal.
Sobereren, spaaren/ spaarsaam zijn / suynig zijn/ maatig zijn.
Sobrieteyt, maatigheyd/ gemaatigtheyd/ nugterheyd/ spaarsaamheyd.
Sociaal, gesellig/ geselschappig.
Societeyt, geselschap / maatschap/ gemeynschap/ genootschap.
Soenoffer, soening gifte/ versoening gifte/ of reyniging gifte/ is een gifte of gaabe tot versoening of reyniging van eenige misdaad. Hebr. כפרה, cappara, dat is/ soening/ versoening/ reyniging: cappara komt van כפר, capar, 't welk betekent heeft bepekt / heeft met pek overtrokken / of heeft met pek bedekt. Hoe nu 't woord capar, 't welk inde derde vervoeging (pihel by de Hebreen genoemt/ en word uytgedrukt door een geduurigheyd in het doen) heeft כפר, cipper, aldaar komt te betekenen heeft versoent / heeft gereynigt / dat weet ik niet/ ik en soude 't ook niet konnen raaden want cipper, na de betekenis van 't woord/ soude betekenen heeft geduurig bepekt / of heeft geduurig met pek overtrokken/ of de Jooden mosten soo konstig zijn/ datse malkander met pek konde reynigen / ons spreekwoord segt altoos wie met pek om gaat

word daar van besmet.

Solaas, troost/ troosting/ vertroosting.

Solaseren, troosten/ vertroosten.

Soldaat, oorlogsman / krijgsman / krijgsknegt/ krijger. Sommige willen dat het woord Soldaat sal duyts zijn/ mijns oordeels most men dan niet seggen Soldaat maar solddoet / 't welk in het algemeen soude betekenen imant die om sold of sout iets doet/ het zy wat het dan was. En die om sols iets deed / en 'er geen brood / vleys / en bier of ander drank/ hy kreeg/ die soud 'er waaragtig al qualijk an zijn: want hy soude het sold of sout allen niet eeten konnen.

Soldeersel, of Solideersel, digtlood/ daar men iets me digt maakt.

Solderen, of Solideren, digt maaken met lood / an een voegen/ an een hegten.

Soldering, of Solidering, digtmaaking/ an een voeging / an een hegting.

Soldye, krijgsloon / oorlogsloon / is 't geen een oorlogsman 's maands verdient in den oorlog/of in oorlogsdienst zijnde.

Solemneel, pleegtelijk / gewoonelijk / opentlijk/ na behooren.

Solemnisseren, gewoonelijkheyd pleegen/ gewoonelijkheyd oeffenen / of de gewoonelijke plegtigheyd in 't werk stellen/ of doen/ vuyren/ hoogtijd houden/hoogtijd vuyren/ pleegtigen: vuyren/ of hoogtijd vuyren/ segt men/om dat men het gemenelijk by ouds met het branden van vuyren de hoogtijden heyligden.

Solemniteyt, pleegtelijkheyd / gewoonelijkheyd / behoorlijkheyd/ hoogtijd/ hoogtijd vuyring.

Solide, louter/ hegt / hard / vast / bondig / lighaame-

melijk/ gantſchelijk/ volkomen.
Soliditeyt, louterheyd / digtheyd / vaſtigheyd/ lighaamelijkheyd.
Sollicitatie, anſoeking / benaarſtiging/ verſoek.
Solliciteren, anſoeken / verſoeken / benaarſtigen.
Solliciteur, een anſoeker / verſoeker / die dagelijks voor de dingsluyden de regters anſoekt en anhoud by de ſelven om gewijsde. Solliciteur, verſoeker/ die iets verſoekt voor een ander.
Solſtitie, ſonneſtand/ of liever ſonnekeer/ ſonwending: want de ſon kan eygentlijk niet geſegt worden te ſtaan / dewijl ſy in een geduurige beweeginge is. Alhoewelſe ſoodanigen loop om de aarde niet heeft/ als de Godsgeleerden en navolgers van Ptolomeus, die de aarde onbeweeglijk ſtellen hebben willen datſe heeft. Daar zijn twee ſonnekeeren/ of twee ſonwendingen in een jaar: een des Somers/een des Winters: daar zijn ook twee ſonkeerkringen / een Somer ſonkeerkring/ die genoemt word des Kreefts ſonkeerkring/ want als de ſon des Somers aan het agſte deel des Kreefts komt maakt hy de Somer ſonnekeer: en een Winter ſonkeerkring/ die genoemt word des Steenboks ſonkeerkring: en is / als de ſon in het agſte deel des Steenboks is / dan maakt hy de Winter ſonnekeer. Sonneſtand word 't geſegt/ ten opſigt dat de deelen des tekenkrings/of ſonneweg/ en de evenaar daar ontrent evenwijdig zijn: want ten opſigt vande afwijking vande evenaar word de ſonneſtand geſegt / om datſe ons als dan een tijd lang evena byſchijnt te zijn / en niet af te loopen / of na by te komen.
Solvent, betaalbaar/ magtig om te betaalen.
Solveren, loſſen/ oploſſen / ontbinden/ ontdoen/

verloſſen. Solveren, betaalen.

Solutie, oploſſing / loſſing / ontbinding. Solutie, betaaling / voldoening.

Solutien, een voldoeningſchrift / waar by iemand anwÿſt / dat hy voldaan heeft het bewÿs / dat hem by den regter is opgelegt / of waar by hy een rekening voor de tweedemaal tegen ſpreekt / of wederſpreekt.

Sombre, beſchaduwt / bedekt / treuragtig / akelig.

Somma, kortbegrÿp / inhoud / te ſaamen / geheel.

Sommarie, inhoud / kortbegrÿp. Sommarie, by kort overſlag / by kort regt.

Sommatie, optelling. Sommatie, de eerſte anmaaning / of eerſte vermaaning / die een deurwaarder doet / an een / de welk een gewÿsde tot ſÿn nadeel heeft om het ſelve te voldoen. Sommatie, opeiſching / maaning / vermaaning.

Sommier, een ontwerp / of bewerp in 't kort van een geſchrift / kort inhoud.

Sommeren, optiſchen / afeiſchen / afvorderen / uyteyſchen. Sommeren, anmaanen / vermaanen / maanen. Sommeren, optellen.

Sommierlÿk / by kort overſlag / by kort regt.

Somptueus, koſtelÿk.

Somptueuſiteyt, koſtelÿkheyd.

Sonderen. ſie Sunderen.

Zondoffer, een gifte tot heyliging van ſÿn dwaaling / of ſonde / de ſlagting eens beeſts tot heyliging van ſÿn ſonde of dwaaling: Hebr. חטאה, chatha, dat is / dwaaling / afdwaaling / ſonde / en komt van חטא, chata, ſondigen / dwaalen / afdwaalen van ſÿn doelwit. Het ſchÿnt dat de geeſtelÿken behaagen hebben om anders over te ſetten als 'er inde grondtaal ſtaat / en dan nog in plaats

plaats van duyts gebruyktmen een baſtaard latijns woord en een duytswoord te ſaamen gevoegt. ſie Offer.

Sonnet, een klink digt / of klinkgedigt / klinkrijm.

Sophiſt, een bedriegelijke beſluyt redemaaker / bedrieger in 't beſluytredemaaken / is een die in 't maaken van beſluytredenen altijd eenige bedriegery of dubbelſinnigheyd / om imant te bedriegen of te misleyden / dat is / vande waarheyd der ſaak / afteleyden / gebruykt: of een die een ſekere ydele gedaante van wijsheyd vertoont / een neuſwijſe / beetweeter / muggeſifter / of hairklover / Sophiſt, is eygentlijk geſegt een wijſe / of wijsmensch. Maar om dat de wijſen ſomtijds wat valſcheyd gebruykten / hebben de luyden de beteekenis van 't woord Sophiſt daar wat nagevoegt.

Sophiſtery, bedriegery in 't beſluytredemaaken / bedriegelijke beſluytredemaaking / gebruyking van valſche beſluytredenen / of muggeſiftery / hairklovery / neuswijsheyd.

Sophiſtiſeren, bedriegelijke beſluytredenen maaken / bedriegery in 't maaken van beſluyt redenen anwenden / valſche beſluytredenen gebruyken / muggeſiften / hairkloven / betweeten.

Sortabel, gevoeglijk / gevoegſaam.

Sorteren, uytſonderen. Sorteren effect, ſtandgrijpen / te ſtade komen.

Sortie, een uytval.

Sortiſeren. ſie Contrepoint ſingen.

Soudeerſel. ſie Soldeerſel.

Souderen. ſie Solderen.

Soudering. ſie Soldering.

Soudye. ſie Soldye.

Soulaas. ſoek Solaas.

Soulagement, troost/ troosting/ vertroosting.
Soulageren, troosten/ vertroosten.
Souverain, oppermagt / overheyd / opperhoofd / opperste / oppermagt hebbende heerscher / die de opperste magt heeft inde heerschappy des lands.
Souverain, oppermagtig/ opperhoofdig.
Souveraine regeerders, oppermagt hebbende bestierders / oppermagt hebbende heerschers / oppermagten/ opperstén/ opperhoofden. Sommige schijnen met die woorden Souveraine regeerders soo veel te willen te kennen geeven als onbepaalde magthebbende bestierders / of onbepaalde magt hebbende heerschers: 't welk niet zijn kan / want God alleen is maar een onbepaalde magt hebbend heerscher/ of bestierder / voorders is aller menschen magt bepaalt. Een of eenigen kan of konnen wel hebben de opperste magt over een deel volk en land om in staats saaken het zy van oorlog / of vreede / enz. te doen wat hun best goeddunkt en behaagt sonder imants tegen seggen/maar daar mede en is hun magt niet onbepaalt / dewijl sy noodsaakelijk gebonden zijn an eenige redelijke of ingeboore wetten / of sy en soude geen redelijke menschen konnen zijn.
Souverainiteyt, oppermagt/opperhoofdigheyd/opperheerschappy/ opperbestier over volk en land.

S. P.

SPanceren, gaan wändelen / wandelen / vermeyen gaan.
Spancering, wandeling.
Spargeren, verspreyden / stroopen / uytstroopen/ verbreyden.

Spas-

Spaſme, kramp / of krimp/ſenukrimping / ſenutrekking / is een t'ſaamentrekking of krimping der ſenuwen.
Spatie, wijdte/ruymte/leege plaats.
Spaſteus, wijd/ruym.
Speceryagtig, welriekendkruydagtig.
Speceryen, welriekende kruyden/ gedroog de welriekende kruyden.
Speciaal, byſonder/ ſonderling.
Speciaal hypotheecq. ſoek Hypotheecq ſpeciaal.
Speciale procuratie. ſie Procuratie ſpeciaal.
Specialijk/ byſonderlijk/ inſonderheid.
Specialiteyt, byſonderheid/ byſonderlijkheid.
Specie, een gedaante / gemeen gedaante / gelaat/ ſchoonheid. Specie, ſoorte/ ſlag/ afkomſte. Specie, byſonder. In Specie, in't byſonder / afſonderlijk/ na ſijn onderſcheidinge.
Specieus, ſonderlijk / ſonderling. Specieus, treffelijk/ heerlijk/ ſchoon.
Specificatie, gedaantgeeving / gedaantmaaking/ dat is / an eenige ſtoffe een nieuwe gedaante of geſtalteniſſe geeven. Specificatie, ſondering/benoeming / uytdrukking. Specificatie, een rekenceel/ of rekenbrief/ rekening.
Specificeren, of Specifieren, ſonderen / uytſonderen/ noemen/ uytdrukken.
Spectakel, een ſchouwſpel/ beſchouwſpel.
Spectateur, een anſchouwer/ kijker/ beſiender.
Spectéren, anſchouwen / beſien / andagtelijk anſien.
Spectatie, anſchouwing/ beſiening.
Speculatie, opmerking/ beſinning/ ſinnewerking/ beſpeuring / beſpieding / beſchouwing / ſinlijkheyd / Speculatie, ſpiegeling/ beſpiegeling.

Speculatijf, opmerkend/ beschouwig.
Speculeren, besinnen/ bespeuren/ bespieden/ besef-fen. Speculeren, beschouwen/ spiegelen.
Spelonk, een hol/ kuyl/ onderaartse kuyl.
Sphere, kloot/ bol/ een rond/ kogel.
Spineus, doornagtig / steekelagtig.
Spirituel, geestelijk.
Spijs-offer, een spijs gifte / of gaave/ een vrywil-lige gifte van spijs / gelijk meel / of koeken van meel gebakken/ of oly / of eenige andere spijs of vrugten tot den Godsdienst geheyligt. Hebr. מנחה, mincha, dat is / een brenging / toebren-ging/ een gifte / of gave / mincha komt van נחה, nacha, dat is / heeft gebragt/ heeft toegebragt: om dat die spijs gebragt wierd tot den Gods-dienst. sie Offer.
Splenderen, glinsteren/ blinken/ schijnen.
Splendeur, klaarheyd/ glants/ schijnsel.
Splendide, wijdluftig/blinkend/ heerlijk/ uytmun-tend.
Splenetijk, miltsugtig / miltsiek / een siekte des milts / of miltsugtige/ miltsieke / een die met de miltsiekte gequelt is.
Spoliatie, stoornisse/ uytstootinge uyt 't besit/dat is/ als iemant uyt het besit van eenig goed gestooten word. Spoliatie, berooving / plondering/ affet-ting/ dat is/ wanneer iemand van roovers op de weg berooft word.
Spolie, stoorenisse. sie Spoliatie. Spolie, een roof/ geroofc goed/ 't welk iemand op de weg ontrooft is. Spolie, goed uyt welkers of van welkers be-sitting iemand gestooten is.
Spolieren, rooven/ berooven / plonderen/ affetten/ dat is / iemands goederen op de wegen rooven en

en affetten. Spolieren, iemand stooren / of hinderen in sijn besitting.

Spolieerde, gestoorde / uyt sijn besit gestootene. Spolieerde, beroofde / geplonderde / afgesettede / die op een weg berooft en afgeset is.

Spolieerder, stoorder / die iemand met geweld uyt sijn besittinge van eenig goed / 't welk hy vreedsamelijk en ter goeder trouwe besat / stoot. Spolieerder, een roover / die iemands goed met geweld op de weg rooft.

Spolieerster, stoorster. Spolieerster, roofster.

Spongieus, schuymagtig / swamagtig. Sponsagtig.

S. Q.

SQuinantie, keelontsteeking / wurgevel / of de wurg. Een geswel of ontsteeking inde keel / waar door de keel soo eng word, dat den adem beswaarlijk uyt en in kan gaen / en schijntmen over sulks als gewurgt te worden. De oorsaak is wanneerder te veel hittig bloed na de keel spieren / 't strotten hoofd / en na 't keelklapje toevloeyt / waar door als dan dikte en ontsteeking in en ontrent de keel ontstaat. Dese kwaal kanmen nog wel eenige naamen geeven / als hals gesweer / keelgeswel / keelswelling / swelling inde keel / keel siekte / ontsteeking in de keel: dog de regte duytse naam is wurgevel / wurg inde keel / of blootelijk de wurg.

S. T.

STabilieren, vast stellen / bevesten.

Stateren, opschorten / staanhouden / of houden staan / doen staan blijven.

Statue, een beeld/ stokbeeld.

Statueren, in setten / instellen / vastsetten / willekeuren.

Statuyt, een insetting / instelling / keur / een landregt / stadsregt / of / stadswet. Die by een landoverheyd of stadsoverheyd ingeset word/ om onderhouden te worden.

Statuyt personeel, een mensch raakende insetting/ dat is/ een insetting die alleenlijk de mensch angaat/ sonder op eenige saaken te sien. Gelijk een minderjaarige / alhoewel heer en eygenaar van sijn goederen / en vermag niet de selven te verkoopen/ vervreemden / of over te draagen an een ander. En wederom een meerderjaarige die sijn selfs voogd is vermag sijn goederen te verkoopen / vervreemden en over te dragen an een ander. Maar iemand die sijn goederen verkoopt/ vervreemd/of overdraagt an een ander/ al schoon de overdragt / en alles wel en te regt gedaan is / moet alhier vier weeken (op andere plaatsen wat langer) in stant en in wesen blijven/ sonder vankeroet te speelen: of word anders van die tijd af/ dat hy de overdragt dede / onbekwaam geoordeelt/ te hebben konnen overdragt doen / en is 't vermoeden tegens die/ dat hy sulks gedaan heeft tot verkorting van sijn inschulders.

Statuyt reeel, een saak raakende insetting/ dat is/ een insetting die alleenlijk eenige saaken angaat/ sonder op eenige menschen te sien. Gelijk in verkooping van vaste goederen/ alhoewel de kooper en verkooper mogen koopen/ verkoopen/ of vervreemden hunne goederen/ soo en word evenwel de koop niet voor wettig gehouden/ ten zy de opdragt geschied voor 't geregte / en datter van be-

betaalt word / 't geen daar toestaat.
Statuyten, of Statuten, insettingen / instellingen / landregten / stadswetten / keuren / willekeuren.
Stature, lijfs groote / lijfsstal / of lijfsgestalte.
Stereliteyt, onvrugtbaarheyd.
Stijl, een gebruyk gewoonte / gewoonelijke wijse van doen. Stijl, een supl. Stijl, tijd rekening.
Stijl van regten / regtsbruyk / of regtsgebruyk / regtsloop / wijse van regtspleeging / die men voor de regtbanken gebruykt.
Stijl van 't hof / regtsgebruyk des hofs / regtsloop van 't hof.
Stijlo novo, na de nieuwe tijd rekening / de welk Gregoor, hoofd der Roomsche gemeente / ingevoert heeft / en verscheelt vande oude tijdrekening tien dagen / datse verbroegt is.
Stylo veteri, na de oude tijdrekening / de welke van ouds hier is gebruykt geweest / en nog op veel plaatsen gebruykt word.
Stimulatie, anporring / anprikkeling / andryving.
Stimuleren, anporren / anprikkelen / andryven.
Stipulatie, toeseggingh / woordgeeving / belofte / hand-belofte / beding / eysch / maaning / vraage.
Stipuleren, toeseggen / woordgeeven / belooven / eysschen / bedingen / vestigen / vraagen / of gevraagt worden met begeerte.
Strangulatie, wurging.
Stranguleren, wurgen.
Stratageme, arglistigheyd / looshevd / list / loosetrek / krijgslist.
Structure, timmering / gebouw.
Student, leerling / geleerdheyds oeffenaar / bevlijtiger der geleertheyd.

Studeren, leeren/ geleerdheydoeffenen/ sik in geleerdheyd oeffenen/ bevlytigen/ benaarstigen/ oeffenen/ arbeyd en moeyten doen/ ergens op uyt zijn en daar toe syn beste doen/ naarstig zijn.

Studie, geleerdheyds oeffening/ leeroeffening/ oeffening/ blijt/ gonste.

Studieus, naerstig/ blijtig/ leersugtig.

Studoor, leerkamer/ oeffenkamer.

Stupide, plomp/ bot/ dom.

Stupuditeyt, plomphevd/ plompigheyd/ bottigheyd/ dommigheyd.

S. U.

SUaderen, raaden/ anraaden/ overreeden.

Suasie, raading/ anraading/ overreeding.

Subaltern, onderbeurtig/ ondergestelt.

Subalternatie, onderbeurtigheyd/ ondergesteltheyd.

Subalterne-regter/ laageregter/ ondergestelde regter.

Subalterneren, onder elk ander stellen/ onderstellen.

Subdivideren, onderschieten/ onderdeelen.

Subdivisie, onderdeeling.

Subduceren, aftrekken/ onderupttrekken/ ondersetten/ vertrekken.

Subductie, aftrekking/ onderupttrekking/ vertrekking.

Subhastatie, verkooping/ stokverkooping/ stokveyling/ verkooping by uytroep.

Subhasteren, verkoopen/ by uytroep verkoopen/ by stokverkoopen/ by stok veylen/ by stok opveylen.

Subjaceren, onderleggen.
Subject, onderwerp/ onderwerpſel. Subject, onderworpen. Subject, grondſaak/ onderdaanigheyd.
Subjectie, onderwerpinge/ onderdanigheyd.
Subjicieren, onderwerpen / onderdanigmaaken/ onderſetten/ voorſetten.
Subijt, ſchielijk/ ſnel/ geſwind/ terſtond.
Subjunctie, onderboeging/ onderwerping/ byboeging/ bydoening.
Subjungeren, onderwerpen/ onderboegen/ byboegen/ bydoen/ byhangen.
Sublevatie, opheffing/ opbeuring.
Subleveren, opheffen/ opbeuren.
Sublim, hoog.
Sublimiteyt, hoogheyd.
Sublunair, ondermaanig / dat is/ 't geen onder de maan is.
Submiſſie, een verblijf / waar by iemand ſijn ſaake ſteld an het ſeggenſchap van goede mannen / of uytſpraak van gewillekeurde regters. Submiſſie, onderſtelling / onderlegging / onderſetting/ nederlegging/ nederlaating. Submiſſie, verneedering/ verootmoediging.
Submitteren, verblijven / verblijven ſijn ſaak an het ſeggen van een ander. Submitteren, vernederen/ verootmoedigen. Submitteren, onderſtellen/ onderſetten/ onderleggen/ onderdoen.
Subordonneren, onderſchikken.
Subornatie, een heymelijke opruſting / of beſteeking/ uytmaaking.
Suborneren, heymelijk beſteeken / uytmaaken / heymelijk toeruſten / toemaaken. Suborneren, een weynig vertſieren.

Subrept, steelswijs/ terslupp.
Subreptie, ontrekking/heymelijk ontrekking/onderkrupping/ heymelijk koming.
Subreprie en obreptie, waarheyds verswijgingh en onwaarheyds voorstelling / is qualijk en te onregt te kennengeeving / dat is / wanneer iemand in sijn versoek de waarheyd verswijgt/ ofte onwaarheyd voorstelt.
Subreptijf, onderkroopen/ steelsgewijs.
Subreptijf ende obreptijf, steelsgewijs en ter slupp.
Subreptive en obreptive middelen / waarheyds verswijgende en onwaarheyds voorstellende middelen / of kwalijk en te onreght te kennen geevende middelen / sijn onbehoorlijke regtsmiddelen die iemand in sijn regtspleeging gebruykt / om daar door eenig voordeel op een ander te krijgen.
Subreptijf en obreptijf te kennen geeven / kwalijk en te onregt te kennen geeven.
Subrideren, een weynig lagchen/ meesmuylen.
Subrisie, meesmuyling.
Subrogatie, in plaatsstellingh van een ander / plaatsvulling/ voordering.
Subrogeren, in plaats stellen van een ander / plaats vullen / vorderen / of iemand helpen in eens anders plaats.
Subsidie, onderstant / hulpe / bystant.
Subsignatie, ondertekening.
Subsigneren, ondertekenen.
Subsisteren, stillestaan / een weynig op een plaats stillestaan / tegenstaan / wederstaan / bestaan/ standhouden.
Subsistentie, bestaanlijkheyd/ bestandigheyd.

Substantie, onderstandigheyd / onderstaanlijkheyd / dat is / de afhangigheyd van iets anders. Men wil dat het woord Substantie sal betekenen selfstandigheyd / of selfbestaanlijkheyd / dat is / de bestaanlijkheyd op sik self sonder van iets anders afhangig te zijn / dog soodanige selfstandigheyd (substantie) is / maar alleen God / of het noyt begonne Wesen: maar daar zijn ontallijke onderstandigheden / of gelijk men ook wel soude konnen seggen / onderstandige selfstandigheden / dewelke alle van die eene selfstandigheyd afhangig zijn.

Substantieel, onderstandig. Substantieel, word te onregt gebruykt voor selfstandig.

Substantiel relief, saak selfraakende herstelling / is een herstelling betreffende den grond en eygenschap vande saak. Alsmen inde saak self versuym begaan heeft / en niet inde anlegging vande regtsvordering.

Substantieus, onderstandig. Substantieus word ook te onregt gebruykt voor bondig / eygenkragtig / en selfstandig.

Substeren, onderstaan / onderstandig zijn / vast staan blijven / of stilstaan blijven.

Substitueerde, ondergestelde / in plaats gestelde / vervangene.

Substitueerde erfgenaam / onderstelde erfgenaam / in plaats gestelde erfgenaam / vervangene erfgenaam / of erfgenaamers erfgenaam. sie Substitutie, en Substitutie exemplair, en Substitutie pupillair.

Substitueren, inde plaatsstellen / onderstellen / iemand in sijn stede stellen / vervangen / vervangen sijne erfgenaams erfgenaam by uyterste wil /

erfonderſtellen/ erfgenaams erfgenaam ſtellen.

Subſtitutie, onderſtelling/ erfonderſtelling / inde plaatsſtelling/ verbang / verbanging. Erfonderſtelling is wanneer een uptterſtewilmaaker in ſijn upterſtewil ſtelt een tweede of verdere erfgenaam onder de eerſt geſtelde erfgenaam/ om/ wanneer de eerſt of boovengeſtelde erfgenaam mogt komen te ſterven/ of dat hy de erffenis verſtiet/ erfgenaam van hem upterſtewilmaaker te zijn. En ſoodanigen erfgenaam heet ondergeſtelde erfgenaam / of in plaatsgeſtelde erfgenaam. Verbang/ of verbanging is wanneer een upterſtewilmaaker of liever een vader in ſijn upterſtewil verbangt ſijn erfgenaams erfgenaam: of erfgenaamens erfgenaam / dat is / verbangt ſijns jonge kinds / of jonge kinders erfgenaam: of verbangt ſijn ſinneloofe kinds of kinders erfgenaam. En ſoodanige erfgenaamen kanmen heeten erfgenaams erfgenaamen/ of verbangene erfgenaamen. ſie Subſtitutie pupillair, en Subſtitutie exemplair.

Subſtitutie exemplair, ſinneloofe kinderens erfgenaams verbang / of erfgenaams verbang van ſinneloofe kinders/ dat is/ wanneer een vader in ſijn upterſtewil verbangt de erfgenaam van ſijn ſinneloofe kinders / of ſtelt by ſijn uptterſtewil een erfgenaam van ſijn kindrren die niet wel by ſinnen ſijnde overſulks geen uptterſtewil konnen maaken.

Subſtitutie feudaal, erfonderſtelling in leengoed/ of verbanging in leengoed/ is wanneer de gunſt der landoverheyd medebrengt/ dat een leenman van ſijn leen beveelen mag by een of meer leden.

Suſtitutie pupillair, jonge kinderens erfgenaams ver-

verbang/ dat is / de erfſtelling / of erfonderſtelling / die de vaders pleegen te doen van hunne jonge kinderen/ in hun upterſtewil / of wanneer een vader in ſyn upterſtewil ſtelt of verbangt de erfgenaam van ſyn jonge kinderen / ingevalle die onder de jaaren datſe upterſtewil konde maken/ kwamen te ſterven.
Subſtituit, in plaatsgeſtelde/ ondergeſtelde/ die onder een ander geſtelt word / of in de plaats van een ander geſtelt word. Subſtituit, of Subſtituit Schout / een onderſchout / die onder geſtelt is onder de ſchout.
Subſtractie, aftrekking/ onttrekking.
Subſtraheren, aftrekken/ ontrekken.
Subtenderen, van onderrekken / van onderſpannen/ onderſpannen/ ondertrekken.
Subtenſie, onderrekking/ onderſpanning.
Subterfugie, ontvlugting.
Subterfugieren, ontvlugten.
Subtijl, ſpitsvindig/ ſcharpſinnig/ ſchrander/ ſneedig/ ſpits/ fijn/ dun/ kleyn.
Subtiliſeren, hairklooven / fijn maaken / of dunmaaken/ ſpitsvindigheyd oeffenen.
Subtiliteyt, ſpitsvindigheyd / ſcharpſinnigheyd/ ſchranderheyd/ ſneedigheyd.
Subtractie, aftrekking/ ontrekking.
Subtraheren, aftrekken/ onttrekken.
Subvenieren, voorkomen / te hulpkomen/ helpen/ onderſtand doen.
Subventie, onderſtand/ te hulpkoming/ helping.
Subverſie, omkeering/ verwoeſting/ vernieling.
Subverteren, omkeeren / het bovenſte onderkeeren/ verwoeſten/ vernielen.
Subvirguleren, onderſtreepen/ met ſtreepen onderhalen.

Succederen, navolgen/ involgen / nakomen / volgen inde plaats van een ander. Succederen, gelukken/ wel gelukken/ wel uytvallen / uytvallen/ afloopen. Hoe is 't gesuccedeert, hoe is 't uytgevallen? hoe is 't afgeloopen?

Succes, geluk / gelukking / welgelukking / voorspoed / wel uytvalling / voortgang / uytvalling/ uytgang. Succes, navolging. sie Successie.

Successeur, een nakomeling/ nakomer/ nazaat/navolger/ een erfgenaam.

Successeur singulier, een enkele nazaat / een enkele navolger/ een eenige nakomeling / een eenige erfgenaam.

Successie, navolgingh/ navolging in iemands plaats/ navolging in versterffenis / nakoming/ aftervolging/involging/stoelbesitting. Successie, gelukking/ welgelukking / wel uytvalling/ uytvalling.

Successie ab intestato, navolging by versterf / dat is / navolging in de goederen / of inde besitting van de goederen van een overledene / uyt bloedvriendschap / en niet uyt erfgenaam stelling by uyterstewil.

Successijf, aftervolgend/navolgend.

Succinct, beknopt.

Succumberen, overvallen/ onderleggen/de nederlaage hebben / sik overgeeven/ sik verwonnen geeven.

Succurentie, te hulpkoming.

Succurreren, te hulpkomen/ te vooren komen/ inde geheugenis komen/ of inde sin komen.

Sufficient, genoeghsaam.

Sufficiente cautie. soek Causie Suffisant.

Sufficientie, genoegsaamheyd.

Suffiſant, genoegſaam.
Suffiſante cautie. ſoek Cautie ſuffiſant.
Suffocatie, verſtikking / wurging/ verſmagting.
Suffoceren, verſtikken/ verwurgen/ ſmagten/ den adem beſluyten.
Suggereren, geeven en toeſtieren / ingeeven / inde geheugenis brengen/ doen gedenken/ inluyſteren.
Suggeſtie, ingeeving/ inluyſtering.
Sugillatie, beſmetting / een blaauwe vlekſlagsteeken. Sugillatie, laſtering/ eerrooving.
Sugilleren, imant een blaauwe vlek op ſijn vleeſch ſlaan. Sugilleren, laſteren/ eerrooven.
Suite, gevolg/ ſleep/ volging/ ſtoet.
Summa. ſoek Somma.
Summarie. ſoek Sommarie.
Summier. ſie Sommier.
Sumptueus, koſtelijk.
Sumptueuſiteyt, koſtelijkheyd.
Sunderen, gronderen/ gronden/ peylen/ peylen na de grond/ na de grond voelen.
Superabondant, overvloedig/ boven overvloedig.
Superabondantie, overvloed/ overvloedigheyd/ boven overvloed/ bovenovervloedigheyd.
Superabonderen, overvloeyen / overvloedig zijn/ meer als overvloedig zijn.
Superarbiter, overman / oppermiddelaar/ oppergoedeman / oppergewillekeurde regter / is die by wille en begeerte vande twiſters gekoren word boven de ander gewillekeurde regters/ om hun te regten/ en een oordeel over hun verſchil te vellen.
Superatie, overtreffing/ teboven gaaning.
Superbe, hoogmoedig/ trots/ hovaartig/ groots.
Superbiteyt, hoogmoedigheyd/ trotsheyd/ grootsheyd/ hovaardy.

Supereren, overtreffen/ te booven gaan/ overwinnen/ overblijven.
Superficie, oppervlak/ vlak/ vlakte.
Superflu, overvloedig/ overtollig.
Superflueren, overvloeyen.
Superfluiteyt, overvloedigheyd.
Superintendent, oppervoogd.
Superioriteyt, overheyd.
Superius, bovensang/ dat is/ de hoogste stem in 't singen.
Superscriberen, opschrijven.
Superscriptie, opschrijving.
Supersederen, nalaaten/ aflaaten/ stilsitten.
Supersolutie, overbetaaling.
Supersolutien, voldoening schrifts weerlegging/ waar by iemand anwijst/ dat sijn tegendinger niet en heeft voldaan het bewijs/ dat hem by den regter is opgelegt/ of waar by een rekening voor de tweede maal word voorgestaan.
N. Superstitie, bygeloov/ of bygeloovigheyd/ waangeloov/ waangeloovigheyd/ of overgeloovigheyd/ dat is/ als men meer dingen glooft als de rede vereyscht. sie Idololatrie. Superstitie, overstalligheyd/ bovenstelling.
Superstitieus, bygeloovig/ waangeloovig/ overgeloovig. Superstitieus, overstallig/ bovenstellig.
Superstruct, bovenopgebouwt/ opgebouwt.
Superstructie, bovenopbouwing/ opbouwing.
Superstrueren, bovenopbouwen/ opbouwen.
Suppeditatie, verschaffing/ toereyking.
Suppediteren, verschaffen/ toereyken/ toeschikken en uytreyken.
Suppleeren, vullen/ vervullen.

Supplement, vulsel/ vervulsel.
Suppletie, vulling/ vervulling.
Suppliant, versoeker/ smeeker/ smeekeling: die by versoekschrift iets versoekt vanden regter in regtsfaaken / of vande overheyd in andere saaken.
Suppliante, versoekster/ smeekster.
Supplicatie, ootmoedig versoek / ootmoedig versoekschrift/ smeeking/ smeekschrift.
Suppliceren, of Supplieren, ootmoedig versoeken/ ootmoedelijk bidden en begeeren / smeeken / te voetvallen.
Supplicie, straffe/ lijfs straffe / straffinge voor misdaad.
Supponeren, onderstellen / ondersetten / neerstellen.
Support, steunsel / stut/ stutsel.
Supportabel, verdraagelijk/ onderschraagbaar.
Supporteren, verdraagen/ draagen/ onderstutten/ onderschraagen.
Suppoost, ondergestelde/ onderhoorige. Suppoost, ondergestelt/ onderhoorig.
Suppoosten van 't hof / onderhoorigen des hofs/ te weten/ des regts hofs / de welke zijn de voorspraaken / gedingbesorgers / deurwaarders / en andere meer.
Supposeren, ondersteeken/ onderstellen/ toestellen/ uytmaaken/ versieren.
Suppositie, uytmaaking / ondersteeking / onderstelling/ toestelling/ versiering.
Suppressie, verdrukking/ onderdrukking.
Supprimeren, verdrukken/ onderdrukken.
Suppuratie, versweering/ verettering.
Suppureren, versweeren/ veretteren.

Supputatie, overtelling/ overrekening/ optelling.
Supputeren, overtellen/ overrekenen/ optellen.
Surabondant, overvloepend/ overvloedig.
Surabondantie, overvloed/ overvloedigheyd.
Surabonderen, overvloepen/ overvloedig zijn.
Surannueren, overjaaren/ verjaaren.
Surcharge, overlasting.
Surface, vlakte/ bovenvlakte.
Surceantie, of Surſeance, opſchorting/ uytſtel.
Surceantie, opſchorting van de kragt van een gewijſde voor ſekeren tijd/ of uytſtel van de uytvoering van een gewijsde.
Surmonteren, opklimmen/ te bovengaan/ overtreffen.
Surplus, overſchot/ overblijfſel.
Surpreneren, verraſſen/ betrappen.
Surreptie, ontneeming/ wegneeming/ heymelijke ſteeling/ of wegneeming/ ontfutſeling.
Surripieren, ontneemen/ wegneemen/ heymelijk ſteelen/ heymelijk wegneemen/ ontfutſelen.
Surrogatie. ſoek Subrogatie.
Surrogeren. ſoek Subrogeren.
Surſaut, beſpringing/ opſpringing.
Survivantie, overleeving/ toeſeggingh om naar imants dood in ſijn ampt te komen/ of te blijven.
Suſceptibel, opneemelijk/ vatbaar.
Suſcipieren, opneemen/ by der hand neemen.
Suſcitatie, verwekking/ opwekking.
Suſciteren, verwekken/ opwekken.
Suſpect, verdagt.
Suſpect de fuga, van voorvlugt verdagt/ of verdagt van wegvlugting.
Suſpecteren, verdenken/ nadenken/ agterdenken.

Suſpectie, verdenking.

Suſpenderen, opſchorten / ophouden / uytſtellen / afſtellen. Suſpenderen, hangen / ophangen / in twijffel brengen.

Suſpens, opgeſchort / in twijffel.

Suſpenſie, opſchorting / ſchorſing / twijffel / onſekerheyd.

Suſpicie, agterdogt / agterdenking / nadenking / ergwaan / vermoeding / afterkouſſigheyd.

Suſtentatie, opvoeding / onderhouding / onderhoud.

Suſtenteren, onderhouden / opvoeden. Suſtenteren, ſtaande houden / ophouden / onderſtutten / geduldelijk lijden / of verdraagen.

Suſtenu, ſtaandehouding / dryving.

Suſtineren, onderhouden / voeden / opvoeden. Suſtineren, ſtaande houden / ophouden / onderſtutten / drijven / geduldelijck lijden / of verdraagen.

S. Y.

SYllabe, een bevatſel / lettergreep / of woordgreep / is een afdeeling van de woorden in 't uytſpreeken / of in 't menigmaal bewegen van de tong en mond: by voorbeeld het woord man heeft een bevatſel / om dat ik het met een beweging uytſpreek / en het woord mannen heeft twee bevatſelen om dat ik het met twee beweegingen uytſpreek.

Symbole, waarteken / veldteken. Symbole, een gelag / herbergsgelag / 't geen men in een herberg verteert. Symbole, geloofs teken / geloofs begrijp / inhoudende de twaelfſtellingen des algemeenen geloofs: dit geloofsteken word geſegt van de 12. geſanten t'ſamen geſtelt te zijn / dog men raad 'er maer wat na. En al hadden sy 't ge-

maakt/so valt'er evenwel nog wel wat op te seggen/om datter eenige stellingen wat tegen spreekelijk zijn.

Sympathie, medelijding/ t'saamenlijding. Sympathie, genegentheyd/ trek/ medeneyging/ of onderlinge trek. Men heeft somtijds een medeneyging/ of onderlinge trek tot dese of geene/ sonder dat men de rede of oorsaak weet/of ondersoekt. Men heeft somtijds ook wel een genegentheyd/ of trek tot dit of dat ding / van het welk een ander wel een groote afkeer heeft: maar die genegentheyd of trek spruyt uyt inbeelding van nut-doening / gelijk de afkeer spruyt uyt inbeelding van hindernis. Dog een ding isser het welk in alle menschen veroorsaakt een inbeelding van nutdoening / en daarom hebben alle menschen genegentheyd en trek daar toe: vraagd my imant wat ding dat dat is? die zy tot antwoord/ dat het het geld is/'t welk van alle menschen begeert word / want men gaat'er voor te markt. Onderlinge trek / of medeneyging en valt eygentlijk niet in leeveloose dingen / gelijk ook niet de afkeer: maar daar geschieden wel eenige wonderlijke werkingen en beweegingen tot malkander in de leeveloose dingen / welkers oorsaaken / als men wil nauwe ondersoeken / men wel uytvinden kan. sie Antipathie.

Symphonie. soek Consonantie.

Synagoge, vergaderplaats/ vergadering / byeenkomst/ leerplaats/ leerhuys/ versameling.

Syndic, of Syndicaal, seyndschepen/ gemagtigde/ volmagt. soek Committeerde. of Syndicaal, loonraad. soek Pensionaris. Syndicaal, regtsgesant/ mederegter/ raadsheer. Syndicaal, een gemagtigde

tigde boode/ of/ diergelijk.

Synode, byeenkomst/ t'saamenkomst/ vergadering/ raad/ raadsvergadering. Synode word/ alhoewel het eygentlijk die beteekenisse niet en heeft/ nu genomen voor een geestelijke raadsvergadering/ of raadsvergadering der geestelijken/ of liever een geestelijke landraadsvergadering/ of raadsvergaderingh van 's landgeestelijken/ of/ land kerkenraad/ of/ oppergeestelijkeraadsvergaderingh/ te weten van die vande herstelde Godsdienst/ op welke vergädering van alle steden en plaatsen des lands een der geestelijken gesonden word/ om die vergadering by te woonen/ op welke vergaderingen verhandelt worden/ alle verschilsaaken/ dewelke den Godsdienst ende de gemeente raaken. Die Roomse geestelijken noemen hunlieder raadvergaderingen Consilien, 't welk een bastaard Latijns woord is: maar de Leeraars vande herstelde Godsdienst om niet te schijnen iets gemeens met de Roomse Leeraars te hebben/ noemen hunlieder raadsvergaderingen Synoden, 't welk een bastaard Grieks woord is/ en heeft op 't Nederduyts de selve beteekenisse als Consilien. En zijn ook de Synoden even noodsaakelijk als de Consilien, (mijns oordeels) dat is onnoodig.

Synode nationaal, een algemeene geestelijke raadsvergadering/ aller volken gemeene geestelijke raadsvergadering/ dat is een geestelijke raadsvergadering gemeen de geestelijken aller volken/ die van een Godsdienst en belijdenis zijn/ of tot welke vergadering alle volken/ dewelke van een geloofs belijdenis en Godsdienst zijn/ hun gemagtigde geestelijken senden.

Synode nationaal van Dordregt/ de algemeene gee-

ste-

stelijke raadsvergaderingen van Dordregt / of de aller volken gemeene geestelijke raadsvergadering van Dordregt / dat is die algemeene vergadering / de welke inden jaare 1618/ en 1619 gehouden is binnen de stad Dordregt / in welke vergadering de navolgers van Armijn onverhoort geoordeelt wierden ongelijk te hebben in eenige geloofs stellingen: en volgens welks besluyt de schrift inde Nederlantse taale getrouwelijk is overgeset gelijk 'er voor de schrift staat: maar ik derf evenwel wel seggen / dat het niet waar is / datse over al getrouwelijk overgeset is.

Syroop, syrischsap / of sap van Syrien, of uytgetrokke sap / namentlijk / sap 't welk door kooking uyt kruyden / bloemen / enz. uytgetrokken en met suyker ook wel met honing soet gemaakt word. Syrischsap / of sap van Syrien word het genoemt / om datmen meynt / dat die sap uyttrekking eerst van Syrien sijn oorsprong soude hebben: anders betekent het woord ook uytgetrokke-sap. Men maakt van suykerdoorkooking ook uytgetrokkesap / 't welk men kan noemen gekooktsuykersap.

T. A.

Tabellaris: soek Notaris.

Tabellioen. soek Notaris:

Tabernakel, een hut / veldhutte / of legerhut / dat is een ligt op gespanne schuylplaats van doek om in 't veld te konnen verblijven.

Tabiditeyt, teering / uytdrooging.

Tacite, stilswijgende / bedektelijk.

Tactie, raaking.

Talud, beschoeysel.

Tangeren, raaken.
Tangibel, tastbaar/ geraakelijk.
Tailloor, snyboord/ tafelboord/ dischboord.
Taliter qualiter, soo wat heen.
Tapijt, een gestiktkleed/ pronkkleed/ behangsel.
Tardatie, vertoeving/ beyding/ marring.
Tarderen, vertoeven/ beyden/ ophouden.
Tardijf, traag/ langsaam.
Tarra, onreyn/ onsuyver.
Tautolegie, hatering / dubbelspreek / of segging van 't selfde/ herhaaling van 't gesegde/ 't selfde segging.
Taverne, herberg/ kroeg.
Tavernier, herbergier/ waard.
Taxatie, schatting/ waardering / op geld setting.
Taxeerd, geschat / gewaardeert / op geld geset.
Taxeerder, schatter/ waardeerder / is die iets op geld set en waardeert de waardye.
Taxeerster, schatster / waardeerster / is die iets waardeert.
Taxeren, schatten/ waardeeren/ op geld setten.

T. E.

TEinture, verwing.
Telle quelle, soo wat heen.
Temerair, reukeloos/ stout/ vermeeten/ ligtvaerdig.
Temeriteyt, ligtvaerdigheyd/ reukloosheyd/ stoutheyd.
Temperantie, maatigheyd.
Temperature, maatiging.
Temperen, maatigen.
Tempereren, maatigen.
Tempel, 't huys Gods / Godshuys/ 't huys des Heeren.

Tempeest, onweer/ storm.
Temporeel, tijdelijk.
Temptatie, kwelling/ anvegting.
Tempteren, kwellen/ anvegten.
Tenderen, strekken/ na toestrekken.
Teneur, inhoud/ schik/ vervolg. Teneur, sie Tenor.

Ten fine van niet ontfankelijk / ten eynde van niet ontfankelijk.

Ten fine van accoort, ten dien eynde om overeen te komen/ of/ ten dien eynde om verdrag te maaken/ op hoope van verdrag / of op hoop van overeenkoming.

Ten principale, by eynd oordeel. Ten principale, ten voornaamste.

Ten principale op de saak antwoorden / op de saak selfs antwoorden / of/ ten voornaamste op de saak selfs antwoorden / of eygentlijk op de saak selfs antwoorden/ dat is/ als men moet antwoorden op de saak self/ en niet op eenige omstandigheden inde regtspleeging/ of omstandigheden inde saak.

Ten tween fine antwoorden / dien omvermindert sijn verdere beweering voorstellen/ of onvermindert het verset sijn verdere beweering voorstellen / dat is / behalven het voorstellen van verset/ ook eygentlijk op de twistsaak selve antwoorden/ of verset voorstellen en saak uytvoerelijk antwoorden.

Tenor, middelstem / de middelste stem tusschen de hoogste en laagste stem in 't singen.
Tent, een hutte. sie Tabernakel.
Tentatie, beproeving/ versoeking/ bekooring/ anvegting.

Tentèren, beproeven / verſoeken / bekooren / anvegten.
Tergie. ſoek Tregie.
Tergiverſatie, aarſeling/ uytvlugt/ weygering/ de rug toewending.
Tergiverſeren, aarſelen / de rug toewenden / agterupt deyſen/ weygeren/ uytvlugt ſoeken.
Termen, konſtwoorden/ bepaalde en gepaſte woorden.
Terminatie, eynde/uyteynde/ bepalinng/uytgang.
Termineren, ſligten/ſlegten/beſlegten/uytten/vellē
Termijn, bepaaling / paalteeken / paal/ merkteeken. Termijn, talwortel/ dat is / de wortel van ſeker getal: gelijk 4. is de talwortel van 16. en 8. is de talwortel van 64. Termijn, geſette dingtijd. ſie Termijnen.
Termijn houden/ geſette dingtijd houden.
Termijnhouding / geſettedingtyd houding.
Termijnen, geſette dingtijden / beſtemde dingtijden/ waar op den eenen ofte den anderen vande geene die dingtaal voeren/ dit of dat doen moet.
Terribel, ſchrikkelijk/ verbaarlijk.
Territorien, landpaalen.
Teſtament, een uyterſtewil / een laatſte begeerte/ is een betuyging des wils in 't beſchikken van ſijn goederen voor ſijn dood / an wie de ſelve ſullen overgaan na de dood. Teſtament, een verbond/ alſoo werd de ſchrift genoemt. Het Nieuwe Teſtament, het Nieuwe Verbond / inhoudende de ſchriften der blijde boodſchap beſchrijvers / en der geſanten des Saligmaakers. Het Oude Teſtament, het Oude Verbond / inhoudende de Wet / en de ſchriften der Voorſeggers. ſie Bybel.

Te-

Testamentmaaken / uyterstewil maaken / dat is/ beveelen van sijn goederen by uyterstewil.

Testament nuncupatijf, een mondeling gemaakte uyterstewil/ een mondeling gemaakte laatste begeerte. Als iemand mondeling sijn uyterste wil/ of/ laatste begeerte segt tegen een openbaar schrijver / die de selve als dan ter gedagtenissen beschrijft.

Testament in scriptis, een beschreve uyterstewil/ een beschreve laatste begeerte. Als iemand sijn uyterstewil / of laatste begeerte self beschrijft en by geschrifte nalaat; 't welk een iegelijk / die maar bekwaamheyd heeft/ mag doen/ en laaten maar door een beampte schrijver op den rug des uyterstewilschrijven/ dat dat sijn uyterste wil is.

Testamentaire executeur, soek Executeur testamentair.

Testamentaire voogd. sie Tuteur testamentair.

Testamenteur. soek Executeur testamentair.

Testateur, willer/ upttersste wilmaaker/ die sijn uyterstewil of laatste begeerte maakt.

Testatrice, wilster / uyterstewilmaakster/ die haar uyterstewil/ of / laatste begeerte maakt.

Testeren, tuygen/ getuygen/ getuygenisse geeven. Testeren, tot getuyge neemen/ betuygen/ opentlijk en vrylijk seggen. Testeren, uyterstewilmaaken/ of ersmaaken.

Testificatie, een getuyging/ betuyging.

Testificeren, of Testifieren, getuygen/ betuygen.

Testimonie, een getuygenis/ verklaaring.

Text, inhoud/ sin/ stelsel. Text, geweeven/ weefsel/ 't geweef.

Thea-

T. H.

THeatre, ſchouwburg/ tooneel.

Theologant, Godsgeleerde / die inde kenniſſe Gods en goddelijke ſaaken geleert en onderweſen is.

Theologie, Godsgeleertheyd/ dewelke beſtaat in de kenniſſe van God/ en goddelijke ſaaken.

Theorie, beſchouwing/ beſpiegeling/ kenniſſe.

Theſaurier. ſie Threſorier.

Threſoor, een ſchat/ ſchatkiſt/ eetens kas.

Threſorie, ſchatkamer/ ſchatkiſt.

Threſorier, een ſchatmeeſter/penningmeeſter/ ontfanger / die het bewint heeft over den ontfang ende uytgift van des lands/ of ſtads inkomſten en ſchat.

Threſoriers, ſchatmeeſters.

Threſoriers extraordinair, hulp ſchatmeeſters/ die tot hulp vande gewoonelijke ſchatmeeſters gekooren worden / om de ſelven wat te verligten.

Threſoriers ordinair, ſchatmeeſters / of gewoonelijke ſchatmeeſters / men kieſt gemeenlijk een geſet getal van ſchatmeeſters (gelijk ſulks in meer ampten plaats heeft) deſen kanmen dan noemen gewoonelijke ſchatmeeſters: als deſen de dienſt te ſwaar valt kieſt men nog eenige hulpſchatmeeſters / die buyten het gewoonelijk getal zijn.

Throon, een ſtoel / verheeven ſtoel/ of ſomtijds word het genomen voor een Koningsſtoel.

T. I.

TImide, vreesagtig / bevreest / schroomagtig / beschroomt.
Timiditeyt, vrees / vreesagtigheyd / bloohehd / beschroomtheyd.
Tincture, verwing.
Tiran. soek Tyran,
Tirannye. soek Tyrannye.
Tiranniseren. sie Tyranniseren.
Titillatie, kitteling.
Titeleren, kittelen.
Titule, opschrift / bynaam / van benaaming / eernaam / besitnaam / regtelijke ankomste / ankomste.
Tituleren, bynoemen / eernaam geeven / noemen / opschrijven.

T. O.

TOlerantie, verdraagsaamheyd / of lijdsaamheyd.
Tolereren, verdraagen.
Tolleren, opheffen / wegneemen / weeren.
Tombe, een graf / doodgraf.
Tome, boek deel.
Torment, pijn / pijniging.
Tormenteren, pijnigen.
Torqueren, wenden / draayen / keeren / wringen
Torture, pijniging. Torture, pijnbank / c welke men de misdaadigers die met swaa misdaaden betigt zijn / pijnigt en de bekenten uyt de hals wringt.

Tortureren, pijnigen.
Tot subreptie ende obreptie ten fine van niet ontfankelijk/ tot verswijging vande waerheyd ende tot voorstelling van onwaarheyd en ten eynde van niet ontfankelijk / of tot kwaalijk te kennengeeving/ en dieshalven niet ontfankelijk. Dit is een besluyt in regten 't welk gedaan en genomen word tegens een / die valschelijk met bedrog of op onwaaragtig te kennen geeven iets verkregen heeft in regten.
Totaal, geheel/ al.
Tournoy, een steekspel / spiegelgevegt / ryders steekspel.
Tournoyen, spiegelvegten/ steekspelvegten.

T. R.

TRactaat, een handeling. Tractaat, verhandeling.
Tractaat van treves, een bestanthandeling / bestant / verdrag.
Tractabel, handelbaar/ rekkelijk. Tractabel, wel onthaalende.
Tractatie, een verhandeling.
Tracteren, handelen. Tracteren, wel onthaalen/ te goede doen.
Traderen, leeveren/ overleveren/ geeven / opdragen/ leeren/ onderwijsen.
Traditie, overleevering / opdragt / geeving / onderwijsing/ leering.
Traduceren, oversetten / overvoeren / overhaalen/ voordraagen/ bekladden/ doorstrijken.
Traductie, oversetting / overvoering/ overhaaling/ bekladding.

Trafijcq, koophandel.
Trafijcqueren, koophandeel drijven/ koophandelen.
Tragedie, treurspel.
Tragie. soek Tregie.
Train, een sleep/ nasleep/ gevolg.
Traineren, sleepen/ sleepende houden/ ophouden/ vertoeven.
Traiter, verraader.
Trancheen. soek Trencheen.
Tranquil, gerust.
Tranquilliteyt, gerusthepd/ stillighepd.
Transactie, daading/ willig verdrag/ vriendelijke schepding/ afhandeling/ overgeeving/ overkomst/ daading/ of daanding/ is by willig verdrag een gedaanmaaking van dingtaalvoering. Of daading is een toesegging van dingsluyden tot des dingtaalige saaks beslissing.
Transcenderen, overklimmen.
Transcensie, overklimming.
Transfereren, overdraagen/ overvoeren/ oversetten.
Transfigeren, doorrijgen/ doorhegten/ doorsteeken.
Transfiguratie, verstaltiging / vergedaantiging.
Transfigureren, verstaltigen / vergedaantigen / gedaant veranderen.
Transformatie, gedaant verandering/ gestalt verandering/ vergedaantiging / hermaaking.
Transformeren, gedaant veranderen / gestalt veranderen/ hermaaken.
Transgres, overtred/ overtreding.
Transgresseren, overtreden.
Transgressie, overtreeding.

Tansieren, overgaan / doorvaaren / doorgaan.

Transigeren, daadingen / of daandingen / of daadingmaaken / dat is / by willig verdrag gedaan maaken / of / van dingen / dat is / een geding / of regtsſaak in regten te vervolgen / ophouden. Transigeren, vereenigen / verdraagen / verdrag van eenige handeling maaken. Transigeren, overbrengen / oversetten / doorvoeren. Transigeren, voleynden / volbrengen / vol maaken.

Transipstantiatie, overselfstandiging / verselfstandiging / dat is / de overgaaning / of verandering vande eene selfstandigheyd inde ander / gelijk de Roomsche geestelijken willen / dat inde Godmenschmaaking geschiet. sie Transsubstantiatie, en Mis. Nog dewijl 'er maar een selfstandig Wesen is / sie Ipstantie, soo is 't onmogelijk dat dat eene selfstandig Wesen soude konnen overselfstandigen in een ander selfstandig Wesen / 't welk niet en is. Maar daar zijn oneyndige onderstandigheden / of onderstandige selfstandigheden / dewelke vande eene oneyndige selfstandigheyd afhangig zijn. sie Substantie.

Transipstantieren, overselfstandigen / of verselfstandigen / is een onredelijke versieringh der Roomsche geestelijken.

Transitie, overgaaning / doorgaaning / overtred / aftred.

Translateren, oversetten / verdraagen / vertalen.

Translatie, overdraging / oversetting / vertaling.

Translucide, doorschijnig.

Transmigratie, verhuysing.

Transmigreren, verhuysen.

Transmissie, oversending / overvoering / doorlaaring.

Transmitteren, overſenden / overvoeren / door-
laaten.
Transmutatie, verwiſſeling / overwiſſeling / ver-
andering.
Transmuteren, verwiſſelen / overwiſſelen / ver-
anderen.
Transponeren, overſtellen / overſetten / verſetten.
Transport, opdragt / overdragt / overgift / dat is /
den eygenheyd van eenig goed an een ander
overleeveren.
Transportatie, overdraaging / vervoering.
Transporteren, overdraagen / overleeveren.
Transporteren, vervoeren.
Transpoſitie, overſtelling / verſtelling / verſet-
ting / overſetting.
Transſumeren, overneemen.
Transſumptie, overneeming.
Transſubſtantiatie, overſelfſtandiging / of verſelfſtan-
diging word dit woord overgeſet / maar dewijl
Subſtantie, mijns oordeels / niet meer bete-
kenen kan als onderſtandigheyd / ſoo kan Trans-
ſubſtantiatie ook niet meer betekenen als
overonderſtandiging / of overonderſtandige ſelfſtandiging.
ſie Subſtantie, en Ipſtantie. De overſelfſtan-
dingingh is door eenige eeuwen verſiert vande
Roomſe geeſtelijken / om de onredelijke en te-
genſpreekelijke Godmenſchmaaking uyt een
rond ſtukje brood / of meelgebak / ſtaande te
houden: welk brood / alhoewel het brood blijft /
men wil dat overſelfſtandigt word in een lijf /
of om kort te ſeggen in een menſch / ja een
Godmenſch. ſie Mis.
Transſubſtantieren, overſelfſtandigen / verſelf-
ſtandigen. Dit woord moeſt eygentlijk over
geſe

geset word en / overonderstandigen/ of overonderstandigselfstandigen.
Travail, arbeyd.
Travailleren, arbeyden / kwellen / moeyten andoen.
Travers, dwars/dwarswegs/kruysweegs.
Traverseren, dwarsweegs gaan / kruyssen / dwarssen/ dwarsdrijven.
Trebelliaans raadsbesluyt / een raads besluyt wegens het overgeeven eener erffenis an een ander/ mits datmen behoud het vierde gedeelte/ dit is; een raadsbesluyt/by welke toegestaan word. Dat een erfgenaam uyt de hand/de welke de erffenis maar gemaakt was/ om an een ander weer over te laaten / mogt voor sik behouden het vierde gedeelte der erffenis / ende 't selve den erfgenaam over de hand afkorten.
Trebelliaansche portie, het vierde gedeelte van een overhands gemaakte erffenis / dat is/ het gedeelte / 't welk een erfgenaam uyt de hand voor sik behield vande erffenis / die hem gemaakt was om an een ander erfgenaam over de hand weer over te laaten.
Trebuket. sie Biket.
Tregie, nageregt / nadisch / suykergebak / lekkerny 't welk na de spijs opgeset word.
Trencheen, een loopgrave/voorschans/afsnijding.
Trepaan, een boor. Trepaan, een hoofdscheelboor/ waar mede men de hoofdpan in sommige gelegentheden als het hoofd gekwest is / doorboort.
Trepaneren, booren / doorbooren. Trepaneren, de hoofdpan doorbooren.
Trepidatie, schudding/ waggeling/ beeving.
Trepideren, schudden/ beeven/ waggelen.

Tresoor. sie Thresoor.
Tresorie. sie Thresorie.
Tresorier. sie Thresorier.
Trevis, bestand/ stilstand van wapenen.
Triangel, een dryhoek.
Tribueren, toeschryven/ geeven/ verleenen.
Tribulatie, verdriet/ gekwel/ wederwaardigheyd.
Tribuyt, schatting/ bede / bedegift / dewelke die geen/ die van een ander overwonnen zyn / tot teken van onderhoorigheyd betalen. Of schatting/ bede/ of bedegift / dewelke die geen / die vreemd in een anders land woonen / betaalen om vry daar in te mogen woonen.
Tribunal, regterstoel/ dingstaal/ door welke geregtspleegt word.
N3. Triniteyt, dryheyd / drytal. De geestelyken seggen/ dat het woord Triniteyt een t'saamegeset woord is uyt triuniteyt, dat is / Dryeenheyd: alhoewel ik dat soude konnen ontkennen/dat het een t'saamegeset woord was. Dog het word evenwel Dryeenheyd overgeset van de Godsgeleerden die het selve alhoewel te onregt inde Godsgeleertheyd gebruyken / en seggen/ dat in een eenig/ eenvoudig/ onveranderlyk Wesen een Dryeenheyd is: maar sy en sien niet de ongerymtheyd en tegenspreeking die daar in steekt. Want Dryeenheyd is een Dryheyd begrypende in sik drymaal Eenheyd. Hoe! is het eenvoudig/ eenig/ onveranderlyk / en noyt begonne Wesen een Dryheyd/ begrypende in sik driemaal Eenheyd? Dat is immers ongerymt en een tegenspreeking / welk sik selfs wederlegt. Dog de Godsgeleerden sullen seggen/ Wesen is een Eenheyd begrypende in sik een

Drie-

Driehepd / te weeten een Weſen onderſchepden in drieſelfſtandigheden. (Perſonæ) Als dat waar was / ſoo moſten ſp niet ſeggen (na mijn oordeel) Drpeenhepd / maar Eendriehepd / dat is een Eenhepd / dewelke ook met een in ſik bevat een Driehepd. Maar of dat ook geen tegenſpreeking is / dat een Eenhepd / te weeten een eenvoudig / eenig / onveranderlijk nopt begonne Weſen / onderſchepden is / (gelijk ſp ſpreeken) in een Drphepd / naamentlijk een Drphepd van ſelfſtandigheden (gelijk het woord perſonæ vertaalt word) dat dunkt mp dat klaar genoeg is. Want een ſelfſtandighepd is 't geen op ſik ſelf beſtaat / ſonder van iets anders afhangig te zijn / en ſoodaanig is maar alleen het onepndig Weſen of God / van welke alles afhangig is. Soo der nu drie ſelfſtandigheden geſtelt worden / ſoo worden der drie Goden noodſakelijk geſtelt / 't welk onredelijk is en een tegenſpreeking in ſik ſlupt. Maar ſoo veel is'er van dat de ſtelling der Drpeenhepd een verſiering is der geeſtelijken bupten de ſchrift geſtelt.

Tripaan. ſie Trepaan.

Tripaneren. ſie Trepaneren.

Triplicatie, driedubbelmaaking / of drpvoudig maaking. Triplicatie, tweede tegenweer. ſie Triplijcq.

Tripliceren, driedubbelmaaken / drievoudigmaken. Tripliceren, de tweede tegenweer doen / of / de naweer wederleggen / dat is / antwoorden op de tweede verweeringe van den beſchuldigde.

Triplijcq, tweede tegenweer / of / naweers weder-

verlegging/ dat is/ een antwoord op de tweede verweeringe/ dewelke word genoemt naweer/ vanden beschuldigde.
Triste, treurig / droevig.
Tristitie, droevigheyd/ treurrigheyd.
Triumphant, segepraalend. Triumphant, overwinner/ segepraaler / die in segepragt en praal omgevoert wierd/ om de verkregene overwinning op de vyanden. Triumphant, gedingwinner/ overwinner/ die het gewijsde vanden regter tot sijn voordeel krijgt.
Triumphe, segepragt / segepraal/ blijde inkomst/ intrede / dat is / de heerlijke en hoffelijke inkomst van een krijgsoverste na de overwinning der vyanden.
Triumpheren , segenpraalen / als overwinner inkomen.
Triumphwagen / een segepraalwage / daar een overwinner in omgevoert wierd / of / me ingehaalt wierd.
Troni, aangesigt/ anschijn.
Troon. sie Throon.
Tropheen, segeteikenen / overwinningsteikenen / segestigten / zijn eenige dingen / die men vanden vyand bekomen heeft / als vaandels/ harnas/ schilden/of iets anders/ en ter gedagtenis van overwinning ophangt.
Trotteren, draaven.
Troubel, beroert/ onklaar.
Trouble, beroerte/ ontsteltheyd.
Troubleren, beroeren / onklaarmaaken.
Troup, een hoop/ hoop volks/ hoop krijgsvolk.
Troup, een kudde/ kudde beesten.

Tu-

T. U.

TUmult, oproer/ oploop.
Tumultueren, oproermaaken/ oproerigh zijn.
Tumultueux, oproerig.
Turbatie, beroering/verwarring. Turbatie, verstooring/ stooring. sie Turbel.
Turbe, een menigte/ hoop/ of schaare volks. Turbe, een beroerte/ gerugt en getier/ twist en gekijf onder veel volks.
Turbel, verstooringe/ stooringe/ stoorenisse/ als iemand in sijn besitting verhindert word. Turbel, beroert.
Turberen, beroeren/ verwarren/ verstooren/ stooren.
Turbulent, beroert/ vergramt/ verstoort/ onstuymig. Turbulent, beroertig.
Turpe, schandelijk/ leelijk/ oneerlijk/ vuyl/ mismaakt.
Tutele, voogdye/ mondborgschap/ dat is/ den opsigt en bewint die de voogden hebben over de onbejaarde Weesen en der selver goederen.
Tuteur, of Tutoor, een voogd/ mondborg/ die de voogdye heeft over onbejaarde Weesen/ en der selver goederen. Een onbejaarde Weese en mag op sijn naam geen dingtaal voeren/ of in regten verschijnen/ maar werd sulks gedaan op de naam vande voogd/ als mondborg der Weese/ of als borg voor de mond der Weese.
Tuteur testamentair, by uyterste wil gestelde voogd/ of mondborg/ een voogd of mondborg by uyterste wil gestelt.

Twee-

Tweede instantie, de tweede voorregtbetrekking / tweede vervolg / tweede regtspleegings vervolg / de tweede regts kennisse van een saak. Wanneer een saak al eens voor een regter gedient heeft / en nu voor de tweedemaal vervolgt word.

T. Y.

TYran, dwingeland / geweldenaar / een die geweld / en dwingelandy pleegt. Tyran, is ook te seggen Koning / en dat ter oorsaak / dat de Koningen gemeenelijk soo wat geweld pleegende sijn geweest.

Tyranny, dwingelandy / geweldpleeging / strafse heerschappy.

Tyranniseren, dwingelandy oeffenen / geweld bedrijven / wreedelijk handelen / geweld plegen / wreede heerschappy voeren.

U. L.

ULceratie, sweer / sweering.

Ulcereren, sweeren / of tot etter worden.

U. N.

UNanim, eenmoedig / eendragtig.

Unanimiteyt, eenmoedigheyd / eendragtigheyd.

Unctie, smeering. sie Salving.

Ungeren, besmeeren / smeeren / bestrijken. sie Salven.

Unguent, smeersel. sie Salf.
Unicq, eenig.
Unie, eenigheyd/ vereeniging.
Unieren, vereenigen.
Uniform, eengestaltig / eengedaantig / eenleestig.
Uniteyt, eenheyd.
Unitie, vereeniging.
Universeel, algemeen/ algeheel.
Universeelijk / al geheelijk/ in 't algeheel/ algemeenlijk.
Universiteyt, algemeenheyd/ algeheelheyd. Universiteyt, algemeen leerhuys / 's landsgemeene leerhuys / of leerplaats / landschool/ hoogeschool / gemeeneschool.

U. R.

URbaan, steeds/beleeft/ burgeragtig/ deftig. Urbaniteyt, beleeftheyd / burgerlijkheyd/ deftigheyd.
Urgeren, dringen / dwingen / voorwenden / andringen/ opanstaan.
Urgent, dringend/ andringend.
Urim en thummim, ligten en volmaaktheden. Dese woorden staan in het boek des uyttogts het 28. hoofdstuk/ het 30. afdeelsel / onovergeset. Maar inde anteykening op de kant staanse overgeset: alwaar ook onder andere / dese woorden mede staan: Het heeft Gode belieft door de selven (te weeten / door de ligten en volmaaktheden/ of urim en thummim) sijne klaare en volmaakte antwoorden te geeven an den hoogheyliger. Dog watse geweest zijn is onseker: men leest nergens/ dat God

Mose

Mose heeft bevolen te maaken / veel weyniger hoe/ of waar van de selve gemaakt zijn. Wat dit door dingen geweest zijn bekennen de Behoudenen niet te weeten: of het de Joden nu heel wel weten daar twijffel ik an. Sy seggen evenwel dat 't glants hebbende gesteenten zijn geweest / uyt welkers straal schieting op eenige letters/ (want al de letters van 't A. B. op een vel geschreven settede sy tegen hen over) sy de Godspraak maakte. Mijns oordeels sijn 't ligtelijk geweest eenige werktuygen om de stem in de antwoordgeeving / die men Godspraak noemt / op een vreemde wijs te veranderen. Dog wat vande Godspraak sy. sie in het woord Orakel.

Urinaal, een pisglas / in 't welk de pis eener kranken in gegooten word / om deselve an den Geneesmeester te vertoonen / ten eynde die daar uyt soude sien en seggen wat gebreeken den kranke deerden.

Urine, pis.

U.S.

USage, of Usantie, gebruyk.

Useren, gebruyken/ verslijten.

Usucaptie, of Usucapio, bekoming door gebruyk/ of bekoming door besit/ of verjaaring/ en is de eygenheyds bekoming van eenig ding door lang gebruyk/ of besit.

Ususfruct, lijftogt/ vrugtgebruyk/ blading / dat is/ de vrugttrekking van eenige goederen door imants leeven.

Ususfructuaris, lijftogtenaar / vrugtgebruyker/ vrugttrekker / die vrugten of winsten / of inkomsten van eenige goederen trekt sijn leeven lang geduurende.

Uſure, geldswinſt/ geldgewin/ geldwinſt/ woeker/ of winpenningen/ diemen jaarlijks van ſijn geld krijgt.

Uſurier, woekenaar/ geldwinſttrekker/ die van ſijn geld 'twelk hy an imant geeft tot gebruyk om koophandeel of andere winſt daar mede te doen/ jaarlijks eenige geldswinſt trekt.

Uſurpatie, gebruyk/ gebruyking/ beſitneeming/ inneeming/ dwanggebruyk.

Uſurperen, gebruyken/ beſitneemen/ inneemen/ misbruyken/ verweldigen.

U. T.

UTeren, gebruyken/ beſigen.

Util, nut/ voordeelig.

Utiliteyt, nut/ nuttigheyd/ voordeel/ voordeeligheyd.

V. A.

VAcant, leedig.

Vacantie, ledigheyd. Vacantie, viertijd/ alsmen eenige hoogtijd viert. Vacantie, regtſwijgdag/ als 'er geen regtſaaken dienen voor 't geregte.

Vacantien, regtſwijgdagen.

Vacatie, ontleediging/ onleedigheyd/ leedigheyd/ vryheyd/ ſtilſitting/ beſigheyd.

Vaceren, beledigen/ verledigen/ ontleedigen/ gelegen komen/ beſig zijn/ naerſtig zijn/ leedig zijn/ ydel zijn/ ſtilſitten.

Vacillatie, waggeling/ wankeling/ ſchudding/ wiſpelturigheyd/ ongeſtadigheyd.

Vacilleren, waggelen/ wankelen/ wankelbaar zijn/ ongeſtadig zijn/ wiſpelturig zijn/ ſchudden/ daveren.

Vacuatie, leediging/ ydelmaaking.
Vacueren, leedigen/ ydelmaaken.
Vagabond, landlooper/ swerver.
Vageren, swerven/ swermen / hier en daar om her loopen.
Vaillant, kloek/ koen.
Vaillantise, kloekheyd/ koenheyd.
Valabel, waardig.
Valeren, welvaaren/ wel aarten. Valeren, vermogen/ gelden/ waardig zijn.
Valetudinair, siekelijk/ swak/ swakkelijk.
Valey, een dal.
Valeur, waardy.
Valeureus, kloek/ dapper.
Valide, kragtig/ sterk.
Valideren, gelden/ waardig zijn.
Validiteyt, kragtigheyd/ sterkheyd.
Valise, een maal/ reyssak.
Valetude, gesondheyd.
Valuatie, gelding / waardering.
Valvaseur, onderleenman / leensleenman / of agterleenman/ die het leengoed van een ander leenman te leen houd.
Vaniteyt, ydelheyd.
Vanteren, beroemen.
Vapeur, waassem/ damp/ domp.
Vaporeren, waassemen / waassem maaken / dampmaaken.
Vaporeus, waassemig/ dampig/ dompig.
Vaquatie. soek Vacatie.
Vaqueren. soek Vaceren.
Variabel, veranderlijk/ wisselbaar.
Variatie, verandering/ verwisseling.
Varieren, veranderen/ verwisselen/ verscheyden zijn.

Varieteyt, verandering/ veranderlijkheyd.
Vasal, een leenman / smalheer / een leengoed besitter die eenig goed te leen ontfangt te besitten/ onder belofte van manschap en met betalinge van heer gewaade.
Vasallen, smalheeren/ leenmannen.
Vaticinatie, raading / voorsegging / waarsegging. sie Prophetie.
Vaticineren, raaden/ voorseggen / waarseggen. sie Propheteren.

V. E.

VEhement, geweldig/ heevig / heftig.
Vehementie, geweldigheyd/ heevigheyd.
Velliaans, raadsbesluyt / een raadsbesluyt angaande de onanspraakelijkheyd der vrouwen uyt saake van borgtogt of andere verbintenisse/ dat is/ een raadsbesluyt by welke een vrouwe/ die haar selve voor iemand / 't zy in borgtogte/ of in eenige andere verbintenisse / heeft verbonden / schadeloos daar van word ontslagen / ende de verbintenisse / of borgtogt voor nietig gehouden.
Velociteyt, rasheyd/ geswindheyd/snelheyd.
Venaal, te koop.
Venaisoen, wildbraad/ wildbraadsgebak / dat is/ vleesch van wildbraad in een korst gebakken. Dog men bakt ook wel vleesch van tamme dieren in een korst / vleesch in een korst gebakken.
Vendicatie, eygening / toeeygening / bevryping/ vrymaaking/ eysching/ antaal.
Vendiceren, eygenen/ toeeygenen/ toeschryven/

bevryen / vrymaaken / eyſſchen.
Venditie, verkooping.
Vendu, verkooping.
Venerabel, eerwaardig.
Veneratie, eering/ eerbieding/ eerbewijſing/ eerbiedigheyd.
Venereren, eeren / vereeren / eerbewijſen / eerbiedigheyd betoonen.
Vengeance, wraake.
Venieel, vergeevelijk.
Vente, verkoop.
Venten, te koop ſtellen/ te koop ſetten.
Ventilatie, wanning/ waeping.
Ventileren, waepen / windelen / met wind verlogten/ wannen. Ventileren, redenſiften/ be... twiſtredenen.
Venuencour, een dagbrief. ſie Mandament. Venuencour, kom ten hove/ dat is / geſegt kom... voor den regter.
Veraciteyt, waaragtigheyd/ waarwoordigheyd.
Verangenes, dolappelkruyd/ is een laagkruyd... het welk een kort ſteelken heeft / met lutte... takken of ſijdſteelkens begaaft: de bladeren... zijn breed/ groot/ rouw / en gerimpeld/ dik en... witagtig van verwe / en an de kanten rondom... wat geſneden. De bloemkens zijn ſchoon wit... agtig / of paerſagtigh van verwe / en als een... ſtraalende ſterre geſchikt / in't midden geel... draepkens hebbende. De vrugten / dewelk... dolappelen heeten/ zijn ſomtijds langwerpig... een hennen ey van groote en gedaante gelijk... ſomtijds ſoo rond als een appel / van verw... ſomtijds wit maar meeſten tijd paersblaauw... agtig / hangen an tamelijke lange ſteelken...
ne...

nederwaarts af.

Verbaal, of Proces verbaal, twistsaaks mondeling verhaal / mondeling geschils verhaal / en voorstelling op een byeenkomst / een mondelinge voorstellinge des verschils of twistsaaks / soo van den anlegger als verweerder / of van hunlieder voorspraaken voorgesteld / op een byeenkomst tot dien eynde belegt voor een / somtijds meer regters of raadsheeren / daar toe afgevaerdigt zijnde / om de twisters of gedingsluyden door de een of de ander middel te brengen tot overeenkoming en verdrag / en in gevalle sulks niet geschied / hun onderregten / hoe sy hun vorders sullen dragen in 't vervolgen van hun saake. Verbaal, verhaal / vertelling.

Verbalijk / woordelijk / verhaalijk.

Verbaliseren, sijn saake met de mond verdedigen / sijn saak mondelingh voorstellen / mondeling verhaalen.

Verder instantie, verder vervolg / verder regtspleegings vervolg / verder regtskennisse van eensaak. Wanneer een saak al tweemaal voor de regter heeft gedient / en nu voor derdemaal vervolgt word.

Verecundie, schaamte / eerbaarheyd.

Verheffen van appel, verheffen van beroep / dat is / wanneer in saaken van beroep een dagbrief van den hove geligt word.

Verificatie, waarmaaking.

Verificeren, of Verifieren, waarmaaken / waartuygen.

Verisimil, waarschijnelijck.

Verisimilitude, waarschijnelijkheyd.

Verseren, verkeeren / ommegaan / oeffenen.

Verſie, overſetting / vertaaling. Verſie, keering omkeering / omſetting / draaying / wending.
Verſoek van reauditie, verſoek van herhooring / verſoek van wederhooring of verſoek van herhandeling eenes gewyſde, dat is / als men verſoekt dat een ſaak / by 't minder getal der regters geweeſen / weer mag herhoort en 't gewyſde op nieuws by al de regters herhandelt worden. ſie Reauditie.
Verſoek van recredentie, verſoek van middelertijds beſits toewijſing. ſie Recredentie.
Verteren, overſetten / vertaalen. Verteren, keeren / omkeeren / wenden / draaypen.
Vertige, duyſeling / ſuyſeling / dwerling.
Vertueus, deugdig / deugdſaam.
Veſper, avend / avendſtond. Avend betekent ſoo veel als het af end van den dag. Veſper, avenddienſt / avendgetijd / avendſang / een Godsdienſtpleeging by die vande Roomſche Godsdienſt gebruykelijk / en die ſy des avends doen
Veſperbrood / avendbrood.
Veſpertin, avendſtondig.
Veſtigie, voetſtap / ſpoor.
Veſture, kleeding.
Vexatie, kwelling / moeyte.
Vexeren, kwellen / plaagen.

V. I.

Vicarie, ſtadhouderſchap / of ſtedehouderſchap. Vicarie. ſie Prebende.
Vicaris, ſtadhouder / of ſtedehouder / plaatshouder / die iemants plaats bekleed.

Vice, mangel/ gebrek/ ondeugd. Vice, in plaats van.
Viceadmiraal, onderzeeoverste / onderblootheer/ onderzeevoogd / dat is / de tweede overste van een bloot schepen.
Viceroy, onderkoning / of in plaats van koning/ is die in een landschap of Koningrijk van den Koning gesonden word om dat selve te bestieren en al daar te zijn in plaats van den koning.
Vicieus, ondeugend/ gebrekkig.
Vicin, naby. Vicin, gebuur/ nabuur.
Viciniteyt, gebuurschap.
Vicomte, ondergraaf/ borggraaf.
Victime. sie Slagtoffer. Victime, zeegepraalslagting/ overwinningslagting/ is een beestslagting wegens verkreege overwinning tegen den vyand.
Victorie, overwinning/ overhand/ zeege.
Victorie branden / overwinningbranden/ vreugde vuyren van overwinningbranden / zeegepraal vuyren branden.
Victorieus, zeegerijk/ overwinnig/ overwinnend.
Victualie, leeftogt / voedsel / lijfsnooddruft van spijs en drank.
Victualier, soetelaar/ die spijs en drank verkoopt.
Victualieren, spijsen/ voeden/ met leeftogt besorgen.
Vigeren, bloeyen/ kragt hebben.
Vigeur, bloey/ sterkte/ kragt.
Vigelant, wakker.
Vigelantie, wakkerheyd.
Vigileren, waaken/ wakker zijn.
Vigilie, waak/ waaking.

Vigoreus, sterk/ krägtig/ bloeyend/ frisch.
Vijl, slegt/ gering/ onagtbaar/ onwaard.
Vilain, guyt/ guytagtig/ schandig.
Vilainie, guyterp/ guytagtigheyd.
Vilipendie, veragting/ versmaading / kleynagting.
Vilipenderen, veragten/ kleynagten / versmaden.
Vindemie, wijntijd / wijnoest / dat is / die tijd wanneer de wynbessen geparst worden / 't welk geschied inde herfts / of inde tiende maand van 't jaar / welke maand ook wijnmaand genoemt word.
Vindicatie, straffing/ wreeking/ verlossing/ redding/ vryvegting. Vindicatie. sie Vendicatie.
Vindiceren, straffen / wreeken/ verlossen/ redden/ vryvegten. Vindiceren. sie Vendiceren.
Vindicte, straf/ wraak.
Vinolent, dronken/ wijnnig.
Vinolentie, dronkenschap.
Vinositeyt, wijnnigheyd.
Violatie, schending / schoffeering/ verkragting. Violatie, verderving/ verbreeking.
Violeerde, verkragte/ geschondene/ geschoffeerde.
Violeerdet, verkragter / schender/ schoffeerder, die een vrouwmensch tegens haar dank onteert. Violeerder, breeker / verbreeker.
Violent, geweldig.
Violentie, geweld/ schoffeering.
Violeren, schoffeeren / verkragten / schenden, verderven/ breeken/ verbreeken.
Viool de gamba, een kniebedel / een groote vedel daarmen de grondstem of 't laagste geluyd op speelt.
Virtueus, deugdsaam.

Virtuyt, deugd/ kragt.
Visibel, sienlijk/ sigtbaar.
Visie, siening.
Visier, doorsigt.
Visieren. sie Gaugieren.
Visioen, gesigt / gesigtspook / toongesigt / verschijning. Die spooken en gesigten of verschijningen/ zijn niet anders als een deel versierde inbeeldsels in bange / swakke / overgeloodige menschen herssenen gesnieed; want soodaanige menschen beelden sik altijd in / datse wat vreemds en wonders sien.
Visitatie, besoeking. Visitatie, siekbesoeking.
Visite, besoek. Visite, siekbesoeking.
Visiteren, besoeken. Visiteren, sieken besoeken.
Vitie, ondeugd/ mangel/ gebrek.
Vitieren, ondeugend maaken / bederven / verslimmen / slimmermaaken/ verargeren.
Vitieus, ondeugdig/ gebrekkig/ gebrekkelijk.
Vituparabel, versmaadelijk/ veragtelijk.
Vituperatie, versmaading/ veragting.
Vitupereren, versmaaden/ veragten/ lasteren.
Vivaciteyt, leevendigheyd/ langleevendheyd.
Vivandier, soetelaar. sie Victualier.
Vivificant, leevendmaakend.
Vivificatie, leevendmaaking.
Vivificeren, leevendmaaken.

V. O.

Vocaal, klinker / of klinkletter / een klinkletter is van welke de andere letters de klank krijgen: en soodaanige klinkers zijn de A. E. I. O. U. de andere letters zijn mede klinkers.

Vocabel, een woord.
Vocabulair, een woordboek/ naamboek/ vertaal-boek.
Vocatie, roeping / beroep.
Voceren, roepen/beroepen.
Vociferatie, krijting/ schreeuwing.
Vociféreren, krijten/ schreeuwen.
Vogue, swier/ swang/ voortogt.
Voix, stem/ wijs. Op die voix, op die stem/ op die wijs.
Voltiseren, paardspringen.
Volumen, een boekdeel/ rolboek/boekband.
Voluntair, vrywillig/ gewillig/ willig.
Voluntair jurament, soek Jurament voluntair.
Voluntaris, een vrywillige / gewillige / willige/ die vrywillig iets doet/ sonder daar toe versogt te zijn. Gelijk die vrywillig den oorlog volgt sonder krijgsloon te verdienen. Vrywilligen zijn ook die onaangesprooken ter begraffenis gaan/ om den wijn die der geschonken word.
Voluptueus, wellustig/ darteel/ broodtronken.
Vomeren, spouwen/ braaken/ overgeeven.
Vomitorie, een spouwdrankje / braakdrankje/ 't welk men een sieke ingeeft om gemakkelijk te konnen spouwen.
Vonnis, een gewijsde/ oordeel/ veroordeling/ver-wijsing/ doem/wijsdoem. Vonnis word som-tijds genoomen voor een gewijsde van schepe-nen: gelijk Sententie, voor een gewijsde des hofs. sie Sententie.
Vonnis definitijf, een eyndoordeel. sie Sententie definitijf.
Vonnis des doods/ verwijsing ter dood / doem ter dood. sie Sententie des doods.

Vonnis inter locutoir, een vpoozdeel / tuſſchen oozdeel/ tuſſchen gewijsde / een gewijsde met een ſtaart. ſoek Sententie inter locutoir.

Vonnis proviſioneel, een middelerwijls gewijſde/ een voozafgewesen gewijsde. ſie Sententie proviſioneel.

Vonniſſen, gewijsde ſpzeecken / oozdeelen / verwijſen / verooꝛdeelen/ doemen.

Voraciteyt, gulſighepd/ opſlokking.

Voreren, opſlokken/ verſlinden/ inſwelgen ſonder knauwen.

Vorm. ſoek Form.

Vormen. ſoek Formeren.

Vormelijk. ſoek Formalijk.

Vormeren. ſoek Formeren.

Voyagie, een reps/ 't zp te water/ of te land.

Voveren, verlooven / Gode belooven / belofte doen an God. Voveren, toewenſchen.

V. R:

Vrijwilligoffer, vrijwillige gifte/ of gaave/ die imant van ſelfs geeft tot de Godsdienſt/ dat is vooꝛ de geeſtelijken / welke de Godsdienſt bedienen. Hebꝛ. נדבה, nedabah, vrijwillig / van ſelfs geeving / vrijwillige beweeging om te geeven / vrijwillige anbiedingen/ komt van נדב, nadab, mildelijk/ vrijwillig of van ſelfs tot geeven bewoogen woꝛden / vrijwillig anbieden/ van ſelfs geeven.

Vray, waar.

Vuide-

V. U.

VUideren, ontleedigen / beslegten / ydel maken.

Vuyroffer, een gedeeltse brandslagting/vuyrgifte/ vuyrige slagting / is een beest 't welk geslagt zijnde / door 't vuyr ten deele verbrand en verteert wierd en ten meestendeele gegeeten. Hebr. אִשֶּׁה, ische, vuyrig / brandig / gloepen-dig / komt van אֵשׁ, esch, vuyr.

Vulgair, gemeen / slegt.

Vulgeren, gemeen maaken/ verbreyden.

Vuloffer, vullingen / vervullingen / vervulgifte / was het geene dat van een vrywillige gifte gegeeven wierd voor den heyliger / die de gifte en slagtinge heylighde tot den dienst des Heeren. Hebr. מִלֻּאִים, miluim, vervullingen/ vullingen / en komt van מלא, malea, vervult zijn/ vol zijn / vervult worden.

W. A.

WAlop. soek Galop.
Walopperen. soek Galopperen.

W. I.

WIderen het proces, het geding eyndigen/ het geding slegten / aflaaten te regten of dingtaal te voeren.

Wilderen, leedigen/ leedigmaaken.

Willige Condemnatie, willige verswijsing/dat is een verwijsing op de overgifte van de dingers/ ten

ten wederzijden onwederroeppelijk gedaan.

Willig decreet, overdragt van 't Hof/ is een overdragt van verkoft goed/ die/ naar voorgaande dagvaardinge van de geene die het angaan mag/ het hof doet/ van den verkooper op den kooper/ met uytsluytinge van alle anderen/ die daar op antaal souden mogen hebben.

Z. E.

ZElateur, yveraar.

Zele, yversugt/ yver.

Zephyr, de Westewind/ of Wegste wind/ dat is/ de wind; die van der Sonnen weggang/ of ondergang waayt.

Z. I.

ZInnober, bergrood: dit bergingewand is een harde steenagtige roode aarde/ vermengt met swavel en qwiksilver/ welke uyt eenige gebergten gegraaben word.

Z. O.

ZOdiak, taanrond/ of tekenkring/ dat is/ den omtrek des hemels waar in de twaalf gesternt tekens zijn/ taanrond word dees omtrek noemt/ om dat in de selve de verduysteringen der Son en Maan geschieden/ die als dan taan verwig/ of als getaantdoek of leer schynen te zijn.

Een byvoegsel van eenige overgeslage woorden.

A. C.

ACcurraatheyd / nauwkeurigheyd / welgeschiktheyd / sorgvuldigheyd.
Accurateljjk / nauwkeuriglijk / wel geschiktelijk / sorgvuldelijk.

A. D

ADam, mensch. De naam of het woord Adam, 't welck Hebreusch is / en is geen eyge naam / die dese of geene mensch eygen is / maar een algemeene naam betekenende de mensch in't algemeen of 't menschelijk geslagt. Maar onder ons geschied het nu wel / 't welk spruyt uyt der menschen onweetentheyd / en sotheyd in 't navolgen en gebruyken van 't geen sy niet verstaan / dat men iemant die algemeene naam Adam, dat is mensche / als een eygen naam geeft. Dit Hebreusche woord Adam, vind men mede al in de Nederduytse oversetting op veel plaatse onovergeset staan / waar uyt die waan komt onder de gemeene luyden / dat dit woord daar staat als een eyge besondere naam van dese of geene / daar het een algemeene naam is: want als het overal waar het stond overgeset was / soo soudemen over al over geset vinden mensche: en by gevolg en soudmen van geen Adam in 't Duyts weeten / maar

maar wel van mensche. Het woord אָדָם, Adam, dat is mensche/ komt van אָדַם, Adam, dat is rood zijn / en van het woord Adam, rood zijn/ komt אדמה, Adama, aarde/ om dat de mensch uyt roodagtige aarde eerst voort gekomen is.

Admortissement. Ik weet eygentlijk niet wat dit woord wil te kennen geeven: het schijnt te beteekenen een vernietiging van een regtsmiddel.

A. L.

ALmaanachmaaker/jaartijdswijsermaaker/of maandwijsermaaker/ of almaanagtsmaker/die al de agtneeminge des maans maakt/ maar alsoo der meer agtneemingen zijn in die jaartijdwijsers / soo is die naam van almaanagtsmaker wat te bepaalt. sie Almaanach.

A. M.

AMaileerder. sie Emaileerder.

Amaileersel. soek Emaileersel.

Amailleren. sie Emailleren.

Amber, of Ambre, barnsteen of haaksteen. De barnsteen heeft de naam van haaksteen / om dat hy wat gewreven zijnde kafjens kan als met een haak na sik haalen / 't welk geschied door een selve beweeging/ als het yser na de zeylsteen bewoogen of gestooten word. Barnsteen word hy genoemt / om dat hy in 't vuyr geworpen zijnde wel brand. En word van sommigen gehouden voor een seer harde gestolde boom traan / van sommige voor een hard sap uyt de aarde vloeyende en door de koudheyd

en

en southeyd der zee gestold.
Amen, het sy soo/ het geschiede alsso/ waar/voorwaar. Amen, amen, het zy soo/ het zy soo/ of/ het geschiede alsoo / het geschiede alsoo / of voorwaar / voorwaar. Dit Hebreusch woord Amen, word ook al niet overgeset: soo dat het by na een doodsonde schijnt / dat men de voornaamste woorden sou oversetten.
Ammer. sie Amber.

A. N.

ANtameren. soekt Entameren.

A. R.

ARtschbisschop. sie Ertschbisschop.
Artschengel. soekt Archangel.

A. S.

ASsiteren, bystaan / raadgeeven / onderstant doen/ helpen. Assisteren, overstaan / ten overstaan/by zijn. Geassisteert met haar voogd/ ten overstaan van haar voogd/ of / in 't by zijn van haar voogd. Een weduwe of een bejaarde ouderloose vryster mogen niets van gewigt doen / als ten overstaan van een gekoren voogd/ die sy selfs kiesen.

B. A.

BAlancemaaker/ schaalemaaker / weegschaalemaaker / die weegschaalen maakt / en verkoopt.

Balanceerder, evenaar/vergelijker/ evengelijkmaker/ die iets evenna of even gelijk maakt.
Baricade, een bolwerk/beschanssing/wagenburg/
Baricarderen, bebolwerken/ of beschanssen/ een wagenburghmaaken.

B. E

BEdiſputeren, betwiſtredenen.

B. I.

BIsdom, opsienders gebied/ of opsienderschap. sie Biſſchop.

B. R.

BRegadiere. Dit woord schijnt te betekenen een krijgsampt: dog wat voor een weet ik niet alsoo ik het selve nieuwers heb konnen vinden. Derhalven die het weet/ mag het 'er by schrijven.

C. A.

CAart. soek Chaart.
Cabel. sie Kavel.
Cabelen. sie Kavelen.
Cabeling. sie Kaveling.
Canoniſatie, hepliging/ toehepliging / inwying/ of hepligmaaking / dat is imant na sijn dood onder 't getal der hepligen stellen om angebeden te worden: gelijk by die vande Roomsche Godsdienst dikwils geschied. Soodanige hepligmaking is effen het selve als de Godmaking by de Hepdenen / wanneer sy imant naar sijn dood onder 't getal der Goden stelden.

Car-

Carbunkel, of Carbonkelsteen / een koolsteen / vuyrigekoolsteen. Dese steen is een edel gesteente / hebbende een seer grooten glants gelijk een vuyrige kool / uyt welke oorsaak de naam van koolsteen / of vuyrige koolsteen an de selve gegeeven is. Carbunkel, een vuyrige puyst / negenoog. Soodanige vuyrige puyst word negenoog genoemt om dat 'er negen of eenige swarte stipkens in gesien worden. Pest Carbonkel, een besmettelijke vuyrige kool / of vergiftige kool / of puyst.

Castanien. soek Maroenen.

Castijden, tugtigen / straffen / bestraffen.

Castijder, tugtiger / straffer / bestraffer.

Castijding, tugtiging / straffing / bestraffing.

Cavel. soek Kavel.

Cavelen. soek Kavelen.

Caveling. soek Kaveling.

C. H.

CHaart, een speelblad / daarmen om tijdkorting mede speeld. Chaart, een blad / blad pampier / of pampier. Chaart, waereld afbeedsel / waereld spiegel / of aard afbeeldsel / in welke de aarde en wateren afgebeeld worden / en ook verdeeld in Koningrijken / landen / en eylanden / enz. de wateren in Zeen en rivieren / enz. of waar in uytgebeeld word het uytspansel met Son / Maan en sterren.

Chaarten, speelbladeren. Chaarten, waereld afbeeldsels / of waereldspiegels / of aardafbeeldsels.

Chyl, sap. Chyl, maagsap / dat is het beste sap 't welck

't welk door koking der maag uyt de spijſe die men genuttigt heeft / voortkomt / en 't welk ons ſtrekt tot verſterking der levendige geeſtē.

C. L.

CLooſter, een beſloote plaats/geſloote plaats/ afgeſchepdeplaats / omſlooteplaats / die met muuren of wallen beſlooten is / een ſlot. Clooſter, alhoe wel het woord die betekenis niet en heeft/ word genomen voor een geeſtelijke eenſaam wooning / of geeſtelijk eenſaamwoonhuys / of geeſtelijk woonplaats / of geeſtelijk woonhuys / waar in eenige geeſtelijke eenſaamleevers afgeſlooten vande andere menſchen leeven.

Clooſterbolk / afgeſlootebolk / afgeſondertbolk. ſie Munnik en Nonne.

Clooſtervrouw. ſie Nonne.

C. O.

COmmunicatijf, geemenmaakend / bekendmaakend.

Comparante, verſchijnſter / vertoonſter / die op een plaats verſchijnt of komt/daar ſy iets doen moet of iets te doen heeft.

Confilie de greyn. ſoek Meliſſe.

Conjugatie, vervoeging/t'ſaamenvoeging / t'ſamenbinding / anbinding.

Conrector, medebeſtierder.

Conſilie, een geeſtelijke raadsvergaderingh / raadsvergadering der geeſtelijken / naamentlijk van Roomſche geeſtelijken.

Corruptibel ; bederffelijk. Corruptibel , omkoopelijk.

D. A.

DAerd, een pijl/ werpspits.

D. E.

DEus, twee. Deus in't spel/ de twee in't spel. Deusaes, de twee een/ of/ de een twee.

D. I.

DIakony, dienaarschap/ bediening. Diakony, opsienderschap der armen/ besorging der armen/ of Diakony, de maatschappy der opsienders over de armen. Vande Diakony leeven/ vande gemeente leeven/ of/ uyt de gifte der gemeente leeven/ naamentlijck vande herstelde Godsdienst gemeente/ dat is/ uyt de gifte die de opsienders vergaderen en versamelen vande gemeente.

Diaconyweeshuys/ het gemeente armeweeshuys/ waar in de arme ouderloose kinderen der geener/ die inde gemeente der herstelde Godsdienst sijn geweest/worden gevoed en onderhouden tot datse bekwaam zijn de kost met eenig handwerk of ambagt te konnen winnen.

Diminueren, enkelen/ breeken. sie Fringoteren

D. O.

DOm, eygenheyd. sie Dominie.
Dom, of Domkerk. Het opperste huys Gods/ of't voornaamste huys Gods/ of het opperste huys des Heeren/ of 't voornaamste huys des Heeren/ of de hoofdkerk, of de groo-

te

tekerk, onder welke het meeste gebied is / of by welkers geestelijken de meeste magt is.

Domheer / een geestelyke vande hoofdkerk, of een medebestierder vande grootekerk.

Dom-hof / 't groote kerkhof.

Domproost, overste over het opperhuys Gods / overste over de hoofdkerk.

Domstift, de vergaderingplaats der geestelijken van het opperhuys Gods / of de raadkamer vande hoofdkerk.

D. R.

DRuyf, een wijnbes.

Druyven, wijnbessen / dat zijn die bessen de welke an den wijngaard wassen / en uyt welken men den wijn parst. De wijnbessen zijn of wittewijnbessen / of blauwe wijnbessen. Sy hebben veel toenaamen na de landschappen daar sy wassen: als Franse wijnbessen / Rijnsewijnbessen / Spaansewijnbessen / Griekse-wijnbessen / enz. Vorders sijnder groote wijnbessen en kleyne wijnbessen. sie Corinthen.

Duyvelsbeet / geswelgeneeskruyd / of wortelafgesneenkruyd. Dit kruyd heeft breede / langworpige bladeren / als die vande smalle wegbreebladeren / maar gladder en geensins geribt oft met senuwen doorregen / an de kanten wat gekertelt. De steelkens zijn een voet of anderhalven hoog / gemeenlijk in dry takskens verdeylt: van welken een alleen op 't top een roodagtig bolleken draagt / waar uyt de bloemkens komen / wit of blauwagtig van verwe. De wortel is dik / kort / en schijnt afgebeeten of af-

gesneeden te zijn / waar van ook de naam in't Latijn is succisa, 't welk soo veel wil beteke- nen als wortel afgesneenkruyd / dat is kruyd welkers wortel afgesneen schijnt te zijn. Dog om dat het soo uytneemende goed is / om ge- swellen en ontsteekingen der keelen te genee- sen / soo heb ik het geswel geneeskruyd gehee- ten / om dat het in 't duyts geen naam had.

Duyvelsbrood / paddestoel / of kikvorschestoel / pad- destoelen zijn van die ronde / voose / witte / som- tijds roodagtige / knoppen / of bollen die inde velden en an de kanten van de slooten veel was- sen. Sy worden ook genoemt Campernoelie.

Duyvelseperen / seepaddestoelen. Dese padd- stoelen zijn langwerpiger / of eyrondsgewijser als de andere paddestoelen / sy groeyen niet ver re vande zee / sy zijn vuyl van reuk en vergif tig / gelijk ook de andere paddestoelen zijn / al hoewel 'er sommige zijn / die voor eetbaar ge houden worden. De seepaddestoelen worde ook wel ungerseperen / dat is / tovenaars epe ren geheeten / als ook see-Campernoelien.

Duyvelskolven / of Duyvelskoppen / waterroos wortelen / seebloemwortelen / of meerblader wortelen. Dese wortelen van waterroosen zij bykans soo dik als een narm / rouw en knob belagtig / eenen kolve gelijkende / sonder smaa als sy nog nat en vogt zijn / maar gedroog zijnde hebben een weynig voedsels geevend smaak / van buyten zijn sy met een swarte bit ter agtige schorsse bedekt.

Duyvelskruyd / windkruyd / of kruyd des winds Dit kruyd heeft veele en menigerhande ver scheydentheden. De geslagten zijn tweeder

ley

lep/ tamwindkrupd / en wild windkrupd. Al de soorten van dit krupd zijn te lang hier te verhaalen.

Duyvelsmelck / bittermelkskrupd/ is een kleyn-krupdeken/ ontrent een spanne lang / ook wit melkachtig sap van sik gevende als 't gekwest is/ welk sap seer bitter en onlieflijk van smaak is / de steelkens zijn roodagtig / bewassen met kleyne bladeren / die inde ronde wat langwerpig van maaksel zijn. Seeduyvelsmelk/ seebittermelkskrupd/ dit krupd heeft seer groote gelijkenisse met bittermelkskrupd/het wast meestentijd in soute gronden by de see gelegen.

Kleynste Duyvelsmelk/ kleyn bittermelkskrupd/ of leggend bittermelkskrupd / dit krupd gelijkt mede al na 't voorgaande/ maar is kleynder en teerder/ en legt neerwaarts op de aarde.

Duyvelsnaaygare. soek Cuscute.

Duyvelsoog / bruynetteкensbloem / of veldroos. Dese bloem of veldroos schiet upt haar wortel seer veel steelkens/ die nog in meer andere sijdsteelkens verdeplt worden / en gestreept zijn of inde iengde gevooret / van verw groen: de bladeren zijn dun/ en donker groen van verwe/de bloem en is niet groot van gedaante met de boterbloem overeenkomende / fraap en behaaglijk om sien/ van verwe hoogrood.

Duyvelsstront/ of Duyvelsdrek. soek Fierilafance.

E. M.

EMber. soek Amber.

Emmer. soek Amber.

E. P.

EPhod, een opperkleed/ schouderkleed / overtreksel / 't welk de hooghepliger boven al

zijn ander kleederen droeg / als hy den Godsdienst bedienden.

E. R.

ERremeus, wat dit woord betekent weet ik niet / die het weet magt'er by schrijven wat het te seggen is.

E. X.

EXcusabel, verschoonelijk / verschoonbaar / verontschuldighlijk.

F. E.

FEest, hoogtijd / buyrdag / heylige dag / op welke men de Godsdienst oeffent.

Feesthouden / hoogtijd houden / buyrdaghouden / heylige daghouden.

F. O.

FOrmeersel, maaksel / 't gemaakte / 't gedaantgegevene / 't gestalt gegeevene / toestelsel.

Formeerder, maaker / gedaantgeever / gestaltgeever / toesteller.

G. E.

GEhenna, of Gehinnom, dal des roovers / of roovers dal / bedroevers dal / bedriegers dal, dal van zijn rijkheden. Het woord Gehinnom is een t'saamen geset Hebreusch woord uyt twee woorden / naamelijk גיא, gea, dat is een dal en הנם, hinnom, dat is / rover / bedrieger / bedroever. De naam Hinnom Roover / was de eyge naam van een Joodsch man / de welke een

luſtig en vermaakelijk dal had buyten de ſtad Jeruſalem / 't welk na ſijn naam genoemt wierd 't dal van Roover / of Rooversdal / gea Hinnom, in dit dal hebben de Jooden veel grouwelen gepleegt : want sy hebben aldaer een groot opgeregt beeld gehad met uytgeſtrekte narmen / welk beeld gloeyend gemaakt wierd en als dan ſettede ſy eenige van hen ſoonen of dogters inde gloeyende narmen des beelds en lieten de kinderen alſoo verbranden tot een brandſlagting van Godsdienſt / onderwijlen dat die kinderen brandende yſelijk ſchreuwde / wierd 'er geweldig vande geeſtelijken getrommelt / op dat de byſtaande ouders en vrienden het gekrijt der brandende kinderen niet ſouden hooren ; van welk getrommel het dal ook genoemt wierd trommeldal.

J. E.

JEſus, Behouder. Dit is een baſtaart Hebreuſche naam / en komt van Iehoſchuan van welcke naam ook komt Ioſchua, of Ioſua. Deſe naam van Behouder (Ioſua of Jeſus) hebben vele onder de Jooden gehad / onder welke ook geweeſt is eenen Joſua, de welcke de Iſraeliten behouden gebragt heeft in 't land Canaan / an welcke overſulks de naam van Behouder (Joſua) met regt kon gegeeven worden. Want behouder is die geen / dewelke imant uyt eenige nood en gevaar verloſt / 't zy dat het lijfs gevaar of nood is / 't zy eenig minder gevaar / daarmen imant behouden van verloſt. Behouden is ook / wanneer men imant door onderwijſing uyt onweetentheyd en vooroor-

deel brengt tot de weetenschap / en wijsheyd / door welke men komt tot de kennisse van het hoogste geluk / en eeuwig heyl en welvaaren: soo dat die behoudenis is de grootste behoudenis die 'er kan bedagt worden / als zijnde een behoudenis dewelke de siel raakt. En soodanigen Jesus, of Behouder stel ik / onder de Jooden van dien naam geweest te zijn Jesus, een timmerman / de soon van Maria, de gemeynde soon / so men segt / van Joseph, de timmerman / om dat hy het volk heeft geleert / en heeft soeken tot wijsheyd en weetenschap / waar door men / tot de kennisse van 't hoogste geluk komt te brengen. Dat hy onse behouder soude zijn / om dat hy ons met sijn Lijden ende Sterven / en met sijn bloedvergieten / heeft verlost van alle onse sonden / en daar door voor de selven volkomentlijk heeft voldaan en betaalt / sijn stellingen buyten de schrift / en ook tegen de waarheyd. Wie eygentlijk de vader van dese Behouder is geweest / en weet men niet / en daarom hebben eenige onwetende luyden hem gesegt te zijn geweest God / God van eeuwigheyd / en een soone Gods van eeuwigheyd / en dat hy inder tijd is gebooren van een maagd sonder toedoen des mans: maar die stellingen zijn ook buyten de schrift / en tegen de waarheyd.

Jesuyten, behoudenen: also moet dit woord overgeset worden na de betekenis van het woord Jesus. De Jesuyten zijn de voornaamste soorte onder de Roomse geestelijken / de welken sik selven noemen medegesellen des Behouders / om dat sy sik in gelijke waardigheyd stellen als de timmerman Jesus, die sy voor een God houden

NB.

(an-

(anders ſoude het henlieden / dats voor ſeker niet te pijne waard zijn/ daar by vergeleken te worden als zijnde veel waardiger en grooter luyden ſoo ſy meynen / als een timmerman) en wilden over ſulks wel dat men henlieden mede voor Goden hield/eerde en aenbad. Sy zijn geeſtelijken maar ſy bemoeyen henluyden ſeer met allerhande ſtaatſe ſaaken/ en zijn overſulks gedunrig in de hoven der Vorſten en Koningen/ om de ſelven hier of daar toe op te hitſen/ waar uyt ſy meynen eenig voordeel te raapen. Hunlieder agting is al grooter geweeſt als het nu is/ dewijl de oogen eeniger Vorſten en Koningen al wat geopent zijn.

I. N.

INterdicente, verbiedſter.

K. A.

KAart. ſoek Chaart.
Kaarten. ſoek Chaarten.
Kabel. ſie Kavel.
Kabelen. ſie Kavelen.
Kabeling. ſie Kaveling.
Kaſtanien. ſie Maroenen.
Kavel, een deel / andeel / lotdeel / 't geen men door 't lot bekomt.
Kavelen, deelen/verdeelen/ verdeeling maaken/ looten/ door 't lot deelen.
Kaveling, deeling/ verdeeling/ loting.

K. E.

KElk, een beker/ drinkbeker.
Kerkmis, of Kermis, jaarmarkt/ is een jaarlijkſe markthouding van verkooping van al-

lerhande goederen. Het woord Kermis en betekent geen jaarmarkt/ maar 't word 'er voor gebruykt: eygentlijk betekent het de inwijing eens huys Gods.

K. L.

KLooster. soek Clooster.

L. A.

LAsery. soek Lepra.

Lasarus, Godshulp/ Godsberaad/ of Godsvoorhof. By de blijde boodschapschrijver Lucas word ons een versiering beschreven van een schurfde bedelaar/ leggende vol seeren en sweeren voor de deure van een rijkman/ welke versierde bedelaar aldaar genoemt word met de naam van Lasarus. Na welker naam nu nog de bedelaars/ die met kwaadaartige schurft gekwelt zijn/ van sommige luyden Lasari, dat zijn/ God helpjes/ of Godshulpen/ geheeten worden. Of nu die naam aen die seerige luyden gegeeven is/ om dat die seerigheyd/ of schurfte/ so kwaadaartig was/ datse van de geneesmeesters niet konnen geneesen worden/ en dat daarom tegen hun gesegt wierd/ Godshulp/ of gelijk men hier ook wel tegen de bedelaars segt/ als menſe geen armegift geeven wil/ God helpje/ dat weet ik niet/ ik sou dat niet konnen seggen. Het schijnt altoos van die versiering van daan gekomen te zijn. Met het woord Lasarus, schijnt men te willen te kennen geeven/ seerig/ sweerig/ of schurft/ gelijk men van die versierde bedelaar schrijft. siie Lepreus.

Lasarus huys. sie Leprooshuys.

Lasarushuys regenten. soek Leprooshuys regenten.

M. A.

MAjor, of Majoor, grooter. Majoor, wagtmeeſter / is die het wagtwoord ontfangt van den Veltheer / om het ſelve an de andere krijgsoverſte bekent te maaken / en die vorders elk ſijn wagtplaats anwijſt / en beſorgt dat de wagtplaatſen wel beſet / en goede wagt gehouden word.

Martelaar, getuyge / die iets getuygt / of iewers getuygenis van geeſt. Martelaar woord ook wel overgeſet bloedgetuyge / dat is een die iets getuygt / en de getuygenis of liever / de belijdenis van die ſaak / die hy meent waar te zijn / met ſijn bloed bevestigt / dat is / tot 'er dood toeſtaande houd. Hoe veel duyſende van onnooſele menſchen die men bloed getuygen noemt ſijnder door de geegeeſtelijke omhals gebragt. Martelaar, word ook op 't duyts genomen voor een hoetelaar / of broddelaar / breekebeen / die iets niet ter deege doen kan.

Martelareſſe, getuyge / of getuyſter. Martelareſſe, bloedgetuyge / bloedgetuygſter. Martelareſſe, hoetelareſſe / broddelareſſe.

Martelen, of Marteren, getuygen / getuygenis geeven. Martelen, hoetelen / brodden / niet ter deegen doen.

Martelerye, getuyging / getuygenis / getuygenis geeving. Martelerye, hoetelery / broddery / ondeegearbeyddoening.

Martelisatie, pijniging / kwelling / mishandeling. Martelisatie, getuyging.

Marteliſeren, pijnigen / mishandelen / kwellen. Marteliſeren, getuygen / getuygenis geeven.

Marteren, getuygen/ getuygenis geeven.
Martyrie, getuygenis. Martyrie, bloedgetuyge-nis.

M. U.

MUnnikewerk/ ydele arbeyd/ of vergeefse arbeyd/ ydelwerk/ of vergeefswerk.
Musqueton, een sproer/ reysroer/ 't welk men op de sijde hangt/ als men op gevaarelijke plaatsen reyst om sik me te beschermen.

N. O.

NOnne, nonneke, of nonnetje, een geestelijke maagd/ of geestelijke dogter/of geestelijk vrouwmensch/ 't zy de selve maagd is of wedu we/ is een die nevens eenige andere gestelijke maagden in een afgesonderde plaats woont. sie Abdis.

O. R.

ORgel; een windspeeltuyg. sie Positijf.

P. O.

POeder. soek Pulver.
Poedre de Sympathie, stof van een onderlinge trek. Dit is een wonderlijk geneesstof/ waar van een heelboek geschreven is/ en waar mede men imants wonde kan genesen/als men slegts 't bebloede wapen/ daar de gewonde mede gekwest is/heeft/of een bebloede doek/en datmen dat stof daar op legt/ gelijk of men de wonden verband; 't welk men segt te geschieden/ door een onderlinge trek 't welk het bloed an het wapen of doek sittende/ heeft met het bloed der wonde. Of het geschied ligt door een t'saamen lijding of mede gevoeling / 't welk het bloed heeft,

heeſt met de gewonde.
Point, een ſpits/ ſcherpte/ ſcherpe ſpits.
Polver. ſie Pulver.
Polveriſeren, ſie Pulveriſeren.

P. R.

PRecept, een gebod/ leering/ leer/ leerſtuk.
Prieſterdom, heyligerſchap/ heyligerampt/ het ampt of bediening des heyligers/ of Prieſterdom, vuyrſtookerſchap/ vuyraanſteekersſchap. ſie Prieſter.
Prieſterſchap. ſie Prieſterdom.
Procederen de plano ſine ſtrepitu & figura judicii, regtspleegen ſonder uytſtel en toelating van verſet/ en ſonder te mogen een voorſpraak of gedingbeſorger gebruyken.
Procederen ſommierlijk of, ſimpelijck, regtspleegen by kort overſlag/ of dingtaal houden by kort regt/ of eenvoudelijck regtspleegen/ of regtspleegen by kort regt: dat is/ eenvoudelijk by eysch en antwoord.
Proces communicatoir, een gemeenmaakig geding/ of gemeynbaar geding. Wat eygentlijk de uytlegging is/ weet ik niet/ die het weet mag het 'er by ſchrijven.
Proces extraordinair, regtpleeging by vangenis: gelijk gemeenlijk in misdaadsſaaken geſchied.

Q. u. I.

QUid pro quo, wat voor dat/ of 't eē voor 't ander/ of dat voor dat. Dit is een wijs van ſpreeken by de kruydmengers of geneesdrankbereyders gemeen/ dat ſy in de plaats van 't genees-

neesmiddel/ 't welk de geneesmeester voorgeschreven heeft/ als sy dat niet hebben/ een ander geneesmiddel/ 't welk sy hebben en van een kragt en werking agten te zijn/ gebruyken.

R. U.

RUstier, een boer/bouer/of bouwer/landbouer/ of landbouwer/ een die op 't land woont en landbouwery oeffent.

S. A.

SAtan, tegenstander/ wederstander/ die imant tegenstaat/ of wederstaat/ het zy hy goed is/ en wederstaat of belet imant kwaad te doen: of het zy hy kwaad is/en tegenstaat of belet imant goed te doen. Hy krijgt dan die naam van de daad/ dewelk hy doet/naamentlijk tegen staan/ of wederstaan/ het zy in 't goede/ of het zy in 't kwaade. Soo dat men te vergeefs dese naam soekt te passen op versierde boose geesten. Wat van de boose geesten is/ sie in het woord Duyvel.

Saturnus, lood. Het woord Saturnus en betekent geen lood/ maar het beliest de stofbranders daar lood mede te willen betekenen. Saturnus word genoemt een van de seven dwaalsterren/ de dwaalster Saturnus. De seven dwaalsterren worden daarom dwaalsterren genoemt/ om datse niet altijd/ als de vaste sterren/ op een plaats an den hemel gesien worden. Saturnus is byde oude heydenen gehouden voor een God/ en word gesegt te zijn de vader van Jupiter.

S. O.

SOl, de Son: de Son is medeleen van de seven dwaalsterren/ de welke daarom dwaalster-

sterren genoemt worden / om datse niet altijd / als de vaste sterren / op een plaats gesien worden. Sol, goud: het goud is een bergingewand / 't welk uyt het gebergte gegraaven word. Het woord Sol en betekent geen goud / maar het belieft de stofschepders het goud de naam van Son te geeven / om dat het soo heerlijk als de Sonne blinkt.

T. U.

TUrbant, of Tulbant, een Persiaanse muts / of Turkse muts / een geblogten muts van zyde of fijn linne / de welke de persiaanen en Turken op 't hoofd draagen / gelijk wy de hoeden.

Turbelen. sie Turberen.

Tuttel, een stip. Tuttel. sie Titule.

V. A.

VAssaalschap. soek Clientele.

Vassalagie. soek Clientele.

Vauvasseur, of Vauvaseur. soek Valvaseur.

V. E.

VEnus, koper / of kuper het welk is een bergstof / dat uyt het gebergte gegraaven word. sie Latoen. Het woord Venus en betekent geen koper / maar het belieft de stofschepders daar koper mede te willen betekenen. Venus word genoemt een vande seven dwaalsterren / de dwaalster Venus. De seven dwaalstarren worden daarom dwaalstarren genoemt / om datse niet altijd / als de vaste sterren / op een plaats an den hemel gesien worden. Venus, is by de Heydenen gehouden voor de Goddin der liefde. Ver-

Vergier, een groenend hof / of groenende tuyn/ een lustige groene plaatse.
Vergierder. soek Gaugierer.
Vergieren. soek Gaugieren.
Vermilioen, bergrood/bergroodstof. sie Zinnober.
Vermilioenrood / hoogrood/ of ligtrood/ of bergroodstofsrood.
Vermilioen verwe/ hoogroodeverwe/of ligt roode verwe/ bergroodstoffche verwe / is verwe daar bergroodstof ingemengt word / of die van bergrood gemaakt word / dewelke de schilders veel gebruyken.
Vermilioenen, hoogroodverwen/ of ligtrood verwen/ of met bergroodstoffcheverwe verwen.

E Y N D E.

Misdrukkingen te verbeteren.

blad. reg.
23. 1. Voor Proceduren, lees Producceren.
65. 1. Agter het woord kennis voeg by en teken.
116. 1. Voor heesterag/ lees heesteragtig.
116. 13. Agter het woord druyskens voeg by op.
180. 9. Voor vergaadering/ lees vergaaderen.
234. 11. Voor Deputerende, lees Deputeerde.
269. 3. Voor der/ lees de.
289. 4. Voor sy/ lees hy.
346. 19. Voor Ignomie, lees Ignominie.
346. 22. Voor naamschending/ lees naamschendig.
406. 5. Voor litittionestatie, lees litiscontestatie.
444. 5. Voor kooper/ lees koper.
651. 15. Voor q'wiksilver/ lees kwiksilver.
651. 2. Voor noemt / lees genoemt.

Sooder nog eenige misdrukkingen mogten overgeslaagen zijn / die gelieve de goedgunstige leesers te verbeteren.

A.

Ill Wamlgya

Kalijamokiet

1346